وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

(تجمیع و بازنگری شده)

دوره: کارشناسی

رشته: علوم قرآن و حدیث

گروه: علوم انسانی

کمیته: تحول در مطالعات قرآن و حدیث

نسخه تجمیع و بازنگری‌شده مصوب جلسه ۷۰ مورخ ۹۵/۰۴/۱۳

کمیسیون برنامه‌ریزی آموزشی

بسم الله الرّحمن الرّحیم

برنامه درسی تجمیع و بازنگری شده دوره کارشناسی رشته علوم قرآن و حدیث

۱- با استناد به مصوبه جلسه ۷۰ مورخ ۹۵/۴/۱۳ کمیسیون برنامه‌ریزی آموزشی، برنامه درسی تجمیع و بازنگری شده دوره کارشناسی رشته علوم قرآن و حدیث پیشنهادی کمیته تحول در مطالعات قرآن و حدیث شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی را به شرح زیر تصویب کرد:

۲- برنامه درسی مذکور از تاریخ تصویب جایگزین برنامه‌های درسی:

- دوره کارشناسی علوم قرآن مجید مصوب جلسه ۸۴۰ مورخ ۹۲/۵/۲۷ شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی
- دوره کارشناسی رشته علوم حدیث مصوب جلسه ۵۳۵ مورخ ۸۳/۱۱/۳ شورای گسترش آموزش عالی
- دوره کارشناسی رشته علوم قرآن و حدیث مصوب جلسه ۵۱۷ مورخ ۸۳/۵/۱۷ شورای گسسترش آموزش عالی
- دوره کارشناساسی علوم اسلامی رشته علوم حدیث مصوب جلسه ۴۸۷ مورخ ۸۲/۶/۱۵ شورای گسسترش آموزش عالی
- دوره کارشناسی علوم قرآنی در ۴ رشته: ۱- علوم قرآن مجید ۲- فنون قرائت، تلاوت و کتابت قرآن ۳- تفسیر قرآن مسجد ۴- تربیت معلم قرآن مجید مصوب جلسه ۳۳۵ (فوق‌العاده) شورای سرپرستان مورخ ۸۰/۷/۱ در ادامه جلسه ۴۱۴ شورای عالی برنامه‌ریزی
- دوره کارشناسی رشته علوم قرآن و حدیث مصوب جلسه ۴۰۶ مورخ ۷۹/۱۰/۱۸ شورای عالی برنامه‌ریزی
- دوره کارشناسی رشته علوم اسلامی مصوب جلسه ۳۹۲ مورخ ۷۹/۱/۲۸ شورای عالی برنامه‌ریزی
- دوره کارشناسی علوم قرآن و حدیث در رشته‌های : ۱- علوم قرآن ۲- علوم حدیث مصوب جلسه ۳۷۳ مورخ ۷۹/۱/۲۹ شورای عالی برنامه‌ریزی
- برنامه آموزشی دوره کارشناسی آزاد الهیات و معارف اسلامی مصوب جلسه ۳۱۲ مورخ ۷۴/۱۱/۸
- دوره کارشناسی الهیات و معارف اسلامی (شاخه علوم قرآن و حدیث) مصوب جلسه ۱۸۹ مورخ ۶۸/۱۲/۲۰ شورای عالی
- برنامه ریزی، می‌باشد.

۳- این برنامه از تاریخ تصویب برای تمامی دانشگاه‌ها ومؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی کشور که طبق مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فعالیت می‌کنند برای اجرا ابلاغ می شود.

۴- این برنامه برای دانشجویانی که بعد از تاریخ تصویب برنامه، در دانشگاه‌ها پذیرفته می شوند لازم‌الاجرا است.

۵ - این برنامه از تاریخ تصویب به مدت ۵ سال قابل اجراست و پس از آن قابل باز نگری است.

عبدالرحیم نوه‌ابراهیم

دبیر شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی

فصل اول

مشخصات کلی

مقدمه

طرح بررسی و بازنگری رشته‌های موجود علوم قرآن و حدیث، در شهریور ماه۱۳۹۱، دستور کار کمیته تحول در مطالعات قرآن و حدیث قرار گرفت تا ضمن بررسی وضعیت موجود با نیازسنجی و اخذ نظر استادان، مدلِ طراحی و پیشنهاد برنامه دوره کارشناسی این رشته را بر اساس رویکردهای شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی در بازنگری رشته‌های دانشگاهی ارائه نماید.

در این طرح ملی، مجموعه مطالعات مرتبط با وضعیت‌سنجی آموزش عالی قرآن و تمامی سرفصل‌های مصوب، گردآوری و طیّ چند مطالعه از جهت محتوا و ساختار، تحلیل و آسیب‌شناسی شد. رهاوردِ مساعیِ افزون بر سی تن از اساتید حوزه آموزش عالی قرآن و صاحب‌نظران توسعه فرهنگ قرآنی، تدوین نگاشت نخست برنامه‌ی درسی رشته‌ی کارشناسی علوم قرآن و حدیث است که مشتمل بر معرفی رشته، اهداف آموزشی و پرورشی، شرح مختصر، مبانی، اصول کلی برنامه‌ریزی، فلسفه تأسیس و چشم انداز رشته و عناوین دروس می‌باشد. عناوین دروس رشته جدید کارشناسی علوم قرآن و حدیث نیز بر مبنای بروندداد مطالعات علمی و برآیند نظریات و تجارب استادان رشتهٔ علوم قرآن و حدیث و صاحب‌نظران برنامه‌ریزی درسی تدوین یافت و سپس تعیین سرفصل‌های ذیل عناوین درسی به لجنه‌های علمی با مدیریت اساتید برجسته‌ای که دارای سابقه و تخصص در آن موضوع می باشند، واگذار شد. اقدامات این کمیته را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

تجمیع اسناد، پژوهش‌ها، آمار و متون پشتیبان علمی

- تجمیع اسناد بالادستی و مطالبات نظام در حوزه آموزش عالی و پژوهش قرآنی کشور و تربیت نیروی انسانی قرآنی
- گردآوری پژوهش‌ها، متون علمی و نظریات استادان در خصوص نیازسنجی و آسیب‌شناسی وضعیت موجود رشته‌های علوم قرآن و حدیث
- ایجاد بانک اطلاعاتی کلیه رشته‌های مصوب، سرفصل‌ها و مجریان برگزارکننده مجموعه رشته‌علوم قرآن و حدیث و سایر آمار مورد نیاز تخصصی در این حوزه

برگزاری جلسات تخصصی و کارویژه‌های علمی

- برگزاری جلسات تخصصی با حضور استادان رشته علوم قرآن و حدیث و برگزاری جلسات علمی جهت استفاده از ظرفیت‌های علمی شورای توسعه فرهنگ قرآنی، معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مراکز دانشگاهی و متخصصان حوزه برنامه‌ریزی درسی
- همایش تحول آموزش عالی قرآنی
- همایش آموزش عالی قرآنی و تأمین نیازهای شغلی جامعه
- نشست توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی، وضعیت، برنامه‌ها و افق پیش رو
- جلسات ویرایش نخست سرفصل‌ها با مدیریت اساتید دارای سابقه و تخصص در آن موضوع
- کارویژه‌های تخصصی ویرایش دوم سرفصل‌های مدون توسط اساتید مرتبط

تدوین متون و اسناد

- گزارش وضعیت نظام آموزش عالی قرآنی کشور
- نگاشت توصیفی نظام آموزش عالی قرآنی
- گزارش استخراج و طبقه‌بندی اهداف برنامه‌های درسی دوره‌های کارشناسی علوم قرآن و حدیث (مشتمل بر: استخراج اهداف و توانمندی‌های دوره‌های کارشناسی مصوب قرآن و حدیث، طبقه‌بندی اهداف و توانمندی‌های دوره‌های کارشناسی مصوب قرآن و حدیث، نقد و بررسی)
- استخراج و تدوین نمودار درختی سرفصل‌ها و محتوای عناوین دروس رشته‌های مصوب ۱۷ گانه علوم قرآن و حدیث

تعیین، تصویب و ابلاغ ارکان طراحی برنامه (مفهوم، مؤلفه‌ها، مبانی)

- معرفی رشته، اهداف آموزشی و پرورشی، شرح مختصر رشته، مبانی رشته، اصول کلی برنامه‌ریزی رشته، فلسفه تأسیس رشته، چشم انداز.

تعریف و اهدف رشته

معرفی رشته

رشته کارشناسی علوم قرآن و حدیث رشته‌ای است که دانشجو طیِّ تحصیل در آن با قرآن کریم و حدیث پیامبر (ص) و کلام اهل بیت علیهم السلام مأنوس شده، دانش، روش و مهارت‌های لازم برای دریافت و استفاده‌ی مستقیم از قرآن و حدیث و ارائه آن به جامعه را کسب می‌نماید.

اهداف آموزشی و پرورشی

۱ .توانایی قرائت صحیح، ترجمه و بیان معانی آیات و متون روایی

۲ .کسب دانش و مهارت‌های لازم برای استفاده از قرآن و حدیث و توانایی مراجعه به متون علمی مرتبط

۳. کسب آمادگی و توانمندی لازم جهت ایفای نقش در فعالیت های قرآن و عترت در حوزه آموزشی، پژوهشی و تبلیغی ـ ترویجی

شرح مختصر رشته

با توجه به نقش مبنایی قرآن و حدیث در علم و فرهنگ جامعه اسلامی، طراحی و اجرای برنامه‌ای هدفمند و منسجم برای رشته علوم قرآن و حدیث ضروری است. تصویب منشور توسعه فرهنگ قرآنی به عنوان سند ملّی راهبری امور قرآنی کشور و گسترش ساختاری فعالیت‌های مرتبط با قرآن و عترت در در نظام

علمی، آموزشی و فرهنگی، ضرورت توجّه به این مهم را مضاعف می‌کند. بر این اساس، رسالت این رشته تأمین بخش قابل توجهی از فعالان نظام توسعه فرهنگ قرآنی در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و تبلیغی ـ ترویجی است. برنامه درسی حاضر گامی در پاسخ گویی به این نیاز است.

مبانی رشته

مبانی رشته علوم قرآن و حدیث بر پایه آموزه‌های قرآن، حدیث و منابع اسلامی، هماهنگ با اسناد فرابخشی حوزه علم، فرهنگ و توسعه فرهنگ قرآنی شامل: نقشه جامع علمی کشور، نقشه‌ی فرهنگی کشور و منشور توسعه فرهنگ قرآنی استوار است.

اصول کلی برنامه‌ریزی رشته

۱. در این رشته متن آیات قرآن کریم محوریت داشته، از این رو سایر متون و نیز هرگونه کوشش علمی و آموزشی در پرتو متن قرآن کریم و در راستای تدبر و فهم آن تعریف و تعلیم می‌شود.

۲. توجه به کلام و سیره پیامبر و اهل بیت علیهم السلام به عنوان تبیین نظری و عملی آیات قرآن کریم و جدایی ناپذیری میان قرآن کریم و اهل بیت علیهم‌السلام

۳. رویکرد جامع به ابعاد مختلف معرفتی، تربیتی، فرهنگی و سیاسی قرآن کریم و حدیث معصومین علیهم‌السلام

۴. پایبندی به آرمان‌های انقلاب اسلامی و ارزش‌های نظام جمهوری اسلامی

فلسفه تأسیس رشته

تعلیم و انس با قرآن و حدیث، مقدمه تمسّک فردی و اجتماعی به قرآن و عترت است که خود به تنهایی موضوعیت داشته و اقامه آن از وظایف نظام اسلامی است. از این رو می‌بایست نیاز جامعه اسلامی به کارشناسان توانمند برای تعلیم، تبلیغ و تحقیق قرآنی برآورده شود. رشته علوم قرآن و حدیث به ویژه در مقطع کارشناسی تأمین کننده اصلی این نیاز است. در این رشته علاوه بر آشنایی و انس دانشجویان با قرآن و حدیث پیامبر و اهل بیت علیهم السلام و فهم معارف آن، توانمندی‌های لازم برای ایفای نقش در فعالیت‌های قرآن و عترت کشور کسب می‌شود.

چشم انداز

با اجرای موفق این برنامه و توسعه آن در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور، تا پایان سال ۱۴۰۴هـ‌ش، انتظار می‌رود کارشناسانِ توانمندِ موردِ نیاز فرهنگ‌سازی قرآنی در نظام آموزش عمومی و تبلیغ و ترویج قرآن کشور بر اساس آموزه‌های قرآن و اهل بیت علیهم السلام تربیت شوند و آمادگی لازم برای تحصیل افراد مستعد در مقاطع بالاتر به منظور تولید علم و نظام‌سازی قرآنی مبتنی بر مکتب اهل بیت علیهم السلام، کسب شود.

مبانی فلسفی

مبانی فلسفی، ریشه‌های فکری و اعتقادی برنامه درسی موجود را بیان می‌کند. مهمترین مبانی فلسفی حاکم بر این رشته عبارتند از:

الف. قرآن، کتاب هدایت

ب. حاکمیت آموزه‌های هدایت‌گرانه قرآن، لازمه نیل به حیات طیبه

ج. قرآن، کتاب قانون جمهوری اسلامی ایران

د. لزوم تعلیم و تربیت نیروی انسانی متخصص قرآنی در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و تبلیغی ترویجی جهت اشاعه حیات طیبه

هـ ضرورت حرکت در افق احیای نظام‌سازی قرآنی و تحقق علوم انسانی قرآن‌بنیان

مبانی فلسفی فوق مبتنی بر زیرشاخه‌های متعددی است که مهمترین آنها عبارتند از: مبانی انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی

مبانی انسان‌شناسی

منظور از مبانی انسان‌شناسی، ابعاد، ویژگی‌ها و حقایق و ارزش‌های گوناگون انسانی است. مهمترین مبانی انسان‌شناسی حاکم بر این رشته عبارتند از:

الف. انسان حامل روح الهی و با ظرفیت متعالی

ب. انسان، مخاطب کتاب خدا و هدایت انسان و جامعه انسانی موضوع و فلسفه نزول قرآن مجید

ج. انسان، موجودی دارای اختیار و توانا در تحول خود، دیگران و محیط

مبانی معرفت‌شناسی

منظور از مبانی معرفت‌شناسی، مفاهیم یا گزاره‌های توصیفی ناظر به شناخت‌های لازم برای برنامه درسی است. مهمترین مبانی معرفت‌شناسی حاکم بر این رشته عبارتند از:

الف. وحی الهی، اصیل‌ترین منبعِ معرفتِ انسانی و قرآن کریم، تجلیِ جامعِ وحیِ الهی

ب. عقل، ودیعه‌ی الهی برای شناخت آیات تکوینی و تدوینی الهی

ج. پیامبر (ص) و اهل‌بیت (ع) او، مهبط وحی و معادن علم الهی

مبانی ارزش‌شناسی

مقصود از مبانی ارزش‌شناسی، گزاره‌هایی درباره منابع، ویژگیها و مصادیق ارزشها در ارتباط با عرصه‌های چهارگانه خدا، خود، خلق و خلقت است. مهمترین مبانی ارزش‌شناسی حاکم بر این رشته عبارتند از:

الف. ایمان، تقوا، اخلاص و اخلاق، ارزش‌های اساسی و مورد تأکید قرآن و حدیث

ب. انس با قرآن و تدبّر در آیات آن مقدمه ضروری برای درک معارف قرآن و حدیث و برخورداری از هدایت آن
ج. تفکر، تعهد علمی و روحیه کاوشگری و آزاداندیشی، بسترِ فرهنگیِ تولیدِ دانش از قرآن و حدیث
د. تحقق تبعیت از قرآن و حدیث در پذیرش ولایت پیامبر (ص) و جانشینان او و نظام اسلامی

مبانی اجتماعی

منظور از مبانی اجتماعی، گزاره‌های مبَیِن نسبت برنامه درسی با جامعه و میزان تأثیرگذاری آن است. مهمترین مبانی اجتماعی حاکم بر این رشته عبارتند از:
الف. ضرورت تغییر نگاه جامعه به قرآن از نگاه تبرک‌جویانه به برنامه زندگی فردی و اجتماعی
ب. توسعه تعلیم و ترویج قرآن و حدیث، مقدمه ضروری تحقق حیات طیبه قرآنی به عنوان سبک زندگی جامعه اسلامی
ج. ضرورتِ قرآن‌محورشدنِ اخذِ مبانیِ اعتقادی و معارف دینی در سطوح عمومی و نخبگانی جامعه
د. محوریت منابع انسانی در توسعه فرهنگ قرآنی و ضرورت ارتقای کمی و کیفی این منابع

مبانی روانشناختی

مراد از مبانی روا نشناختی، مهمترین گزاره‌های کاربردی روانشناسی در برنامه‌ریزی درسی است. مهمترین مبانی روان‌شناسی حاکم بر این رشته عبارتند از:
الف. فراگیرنده، محورِ یادگیری و آموزش
ب. توجه به ابعاد مختلف روانی، عاطفی، عقلانی، اخلاقی و معنوی فراگیران
ج. توجه به نیازها، علایق و مشکلات فراگیران

ضرورت و اهمیت

بهره‌وری از قرآن به عنوان کتاب انسان‌سازی و محور هدایت و قانون حیات طیبه فردی و اجتماعی، مستلزم تأمین نیروی انسانی کارآمد در گستره نظام توسعه فرهنگ قرآنی است و بر این اساس می‌بایست عموماً رویکرد نظام آموزش عالی قرآنی کشور و مشخصاً برنامه‌ریزی و اجرای رشته‌های علوم قرآن و حدیث دانشگاه‌ها در بستر این نظام و با رویکرد قرآن‌محوری، کاربردی‌سازی و نیازمداری، متحوّل شده و ارتقا و تعالی یابد. همچنانکه اسناد بالادستی موجود نیز بر این مهم تأکید دارند. این اسناد عبارتند از:

بند الف و ب ماده ۱۵ برنامه پنجم توسعه:

«ماده۱۵- به منظور تحول بنیادین در آموزش عالی به ویژه در رشته‌های علوم انسانی، تحقق جنبش نرم‌افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی، ارزش‌های اسلامی و اخلاق حرفه‌ای و با هدف ارتقاء کیفی در حوزه دانش و تربیت اسلامی، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند اقدامات زیر را انجام دهند:
الف- بازنگری متون، محتوا و برنامه‌های آموزشی و درسی دانشگاهی مبتنی بر آموزه‌ها و ارزشهای دینی و هویت اسلامی ـ ایرانی و انقلابی و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری، با اولویت نیاز بازار کار
ب - تدوین و ارتقاء شاخصهای کیفی به خصوص در رشته‌های علوم انسانی به ویژه در رشته‌های علوم قرآن و عترت و مطالعات میان رشته‌ای با بهره‌گیری از امکانات و توانمندیهای حوزه‌های علمیه و تأمین آموزشهای مورد نیاز»

نقشه جامع علمی کشور

راهبرد کلان ۵ توسعه علم و فناوری: نهادینه کردن نگرش اسلامی به علم و تسریع در فرایندهای اسلامی شدن نهادهای آموزشی و پژوهشی
بند ۱ اقدامات ملی راهبرد کلان ۵ توسعه علم و فناوری : بازنگری برنامه‌ها و محتواهای آموزشی بر اساس مبانی نظری و ارزشی و نگرش اسلامی
بند ۳۴ اقدامات ملی راهبرد کلان ۶ توسعه علم و فناوری: بازنگری و بازتولید محتوا و روشهای آموزشی و پرورشی به منظور تعمیق تربیت اسلامی و حیات دینی و اعتقاد و التزام به ارزشهای انقلاب اسلامی در دانش آموزان و دانشجویان و آشنایی آنان با فرهنگ و تمدن اسلامی

منشور توسعه فرهنگ قرآنی و وظایف ابلاغی توسط شورای توسعه فرهنگ قرآنی

بند ۳ ماده ۲ : توسعه نظریه پردازی در نظامهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مبتنی بر فرهنگ و معارف قرآنی
بند ۸ ماده ۲: هدایت فرآیندهای آموزشی، پژوهشی و تبلیغی ترویجی قرآنی به سمت کاربردی کردن تعالیم قرآنی در زندگی فردی و اجتماعی
بند ۱۰ ماده ۲: ارتقابخشی نظام تعلیم و تربیت، نظام رسانه ای، نظام تبلیغات دینی و سایر نظام‌های موثر با الهام از تعالیم قرآن کریم
بند۱۲ ماده ۴: برنامه ریزی برای تأمین و توسعه منابع انسانی مورد نیاز حوزه‌های مختلف امور قرآنی و کیفیت بخشی منابع انسانی موجود

رویکردهای شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی در بازنگری رشته‌های دانشگاهی

۱. تجمیع رشته‌های دانشگاهی در مقطع کارشناسی و انتقال کلیه گرایش‌ها به مقطع کارشناسی‌ارشد (مدل لوزی)
۲. کاربردی‌شدن رشته‌ها و تطبیق برنامه درسی با نیازهای اشتغال در جامعه

«**اهداف آموزش عمومی قرآن کشور**» **شورای عالی انقلاب فرهنگی**

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف است به منظور تأمین نیروی انسانی لازم برای تحقق اهداف آموزش عمومی قرآن کشور، با همکاری دانشگاه فرهنگیان و سایر مراکز آموزش عالی واجدِ صلاحیت، نسبت به طراحی و اجرای دوره های آموزش عالی تربیت مربی، معلم، مدرس، کارشناس، مدیر و پژوهشگر آموزش عمومی قرآن در مقاطع کاردانی تا دکتری اقدام کند. این اهداف عبارتند از:

۱. تقویت ایمان و گرایش به قرآن و عترت: اعتقاد قلبی به حقانیت، جامعیت و جاودانگی قرآن مجید و جایگاه پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) به عنوان تبیین کنندگان علمی و عملی قرآن و محبت و مودت نسبت به قرآن و اهل بیت (ع)

۲. توانایی خواندن قرآن کریم: خواندن صحیح و روان قرآن کریم با تلفظ عربی حروف و حرکات در حد تمایز

۳. درک معنای آیات قرآن کریم: درک معنای ظاهری عموم عبارات و آیات قرآن کریم

۴. توانایی و التزام به تدبر در آیات قرآن کریم: آشنایی با روش تدبر و پایبندی به اندیشه و دقت در آیات قرآن برای درک بهتر مراد و مقصود آیات

۵. حفظ قرآن کریم: به خاطرسپاری و ازبر خوانی بخش هایی از آیات و سور قرآن کریم (حداقل سه جزء)

۶. انس با قرآن کریم: اشتیاق به خواندن روزانه و استماع قرآن کریم، همراه با فهم و تدبر در آیات

۷. آشنایی با علوم و معارف قرآن کریم: آشنایی با کلیات تاریخ و علوم قرآنی و شناخت معارف اسلامی و ضروری قرآن کریم

۸. توانایی استفاده از قرآن کریم: توانایی جستجو و دریافت معارف عمومی مورد نیاز از قرآن کریم با استفاده از منابع معتبر

۹. تبعیت از قرآن و عترت: عمل به آموزه های قرآن و اهل بیت در ابعاد مختلف زندگی و تحقق سبک زندگی قرآنی

با وجود این اسناد، اهمّ آسیب‌های موجود در رشته‌های سابق علوم قرآن و حدیث که از پژوهش‌های مرتبط در این خصوص احصاء شده و مدّ نظر کمیته تحول در مطالعات قرآن و حدیث قرار گرفت از این قرار بوده است، عبارتند از:

- عدم محوریت و اصل نبودن متن آیات قرآن به عنوان منبع لایزال وکتاب هدایت زندگی بشر مطابق با قرائت اهل بیت علیهم السلام در برنامه آموزشی رشته‌های علوم قرآن و حدیث
- عدم تطابق محتوای رشته‌های علوم قرآن و حدیث با اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی و نظام توسعه فرهنگ قرآنی
- عدم تناسب محتوای رشته‌های قرآنی موجود با نیازهای جامعه و ناتوانی از تأمین نیروی انسانی جهت انجام فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و تبلیغی ترویجی قرآن و عترت
- کم‌توجهی به نیازسنجی در تعریف و محتوابخشی رشته‌های قرآن و حدیث
- نابسامانی و تکرار در عناوین و سرفصل های رشته‌های مختلف علوم قرآنی
- فقدان شاخص‌های استاندارد در تعریف و هدفگذاری رشته‌های قرآنی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مختلف

نقش و توانایی فارغ‌التحصیلان

- توانمند در رفع نیازهای شغلی جامعه در حوزه‌های مختلف امور قرآنی، با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری
- توانمند در کاربردی کردن تعالیم قرآنی در زندگی فردی و اجتماعی
- توانمند در حوزه مربی‌گری، معلمی، مدرسی، کارشناسی، مدیریت و پژوهشگری آموزش عمومی قرآن
- دارای توانمندی ابتدایی در ارتقابخشی نظام تعلیم و تربیت، نظام رسانه‌ای، نظام تبلیغات دینی و سایر نظام‌های موثر، با الهام از تعالیم قرآن کریم
- دارای آشنایی ابتدایی با توسعه نظریه‌پردازی در نظامهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مبتنی بر فرهنگ و معارف قرآنی

مشاغل قابل احراز

- مهمترین عناوین مشاغل قرآنی شناسایی‌شده در طرح مشاغل قرآنی در سه حوزه‌ی کلی «آموزشی»، «علمی-پژوهشی» و «تبلیغی-ترویجی» قابل ارائه است.
- مشاغل حوزه آموزشی: مدیر مراکز آموزش عمومی قرآن[۱]، مدیر مراکز آموزش تخصصی قرآن[۲]، کارشناس آموزش‌های عمومی قرآنی، کارشناس آموزش‌های تخصصی قرآنی، کارشناس مؤلف متون آموزشی قرآنی، کارشناس کارگاه آموزشی قرآن کریم[۳]، مربی قرآن، معلم قرآن، مدرس آموزش-

[۱]- مراد از آموزش عمومی قرآن، آموزش خواندن، حفظ، ترجمه، مفاهیم و معارف عمومی آیات قران به گروه‌های مختلف سنی است.
[۲]- مراد از آموزش تخصصی قرآن یا تربیت فعالان قرآنی، برنامه‌های آموزشی است که هدف آن تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه‌های مختلف قرآنی است.
[۳]- این شغل از سوی معاونت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی پیشنهاد شده است.

های عمومی قرآنی، مدرس تلاوت قرآن[1]، مدرس تربیت مربی و معلم قرآن، مدرس علوم قرآنی، مدرس ترجمه، تفسیر و معارف قرآنی، مدرس هنرهای قرآنی «قرآن‌نگار»[2].

- مشاغل حوزه علمی-پژوهشی: مدیر مراکز پژوهشی قرآنی، مدیر طرح‌های پژوهشی قرآنی، مدیر نشریات تخصصی قرآنی، مدیر همایش‌های تخصصی قرآنی، مدیر کتابخانه‌های تخصصی قرآنی، کارشناس ترجمه و تفسیر قرآن، کارشناس علوم و معارف قرآنی، نسخه‌شناس آثار قرآنی، کتابدار تخصصی قرآنی، کارشناس نشریات تخصصی قرآنی، کارشناس همایش‌های تخصصی قرآنی، مفسر قرآن، مترجم قرآن و آثار قرآنی، پژوهشگر علوم و معارف قرآنی، پژوهشگر امور قرآنی (پژوهشی، آموزشی و تبلیغی ترویجی).
- مشاغل حوزه تبلیغی-ترویجی: مدیر مطبوعات و نشریات قرآنی، مدیر شبکه‌های رادیویی قرآنی، مدیر شبکه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای قرآنی، مدیر شبکه‌های اینترنتی قرآنی، مدیر خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی قرآنی، مدیر نشر مصحف (قرآن کریم)، مدیر تولید و توزیع محصولات قرآنی (نرم‌افزارهای قرآنی، لوح‌های آموزشی و ...)، مدیر مراکز قرآن‌نگاری (خوش‌نویسی، تذهیب، طراحی، گرافیک، معرق و ....)، مدیر نمایشگاه‌ها و موزه-های قرآنی، مدیر محافل، جشنواره‌ها و مسابقات قرآنی، مدیر روابط عمومی مراکز قرآنی، مدیر جلسات قرآنی مساجد۳، کارشناس امور قرآنی در رادیو، کارشناس امور قرآنی در تلویزیون و ماهواره، گزارشگر و مجری فعالیت‌های قرآنی، کارشناس امور قرآنی در خبرگزاری‌ها، مراکز اطلاع رسانی و شبکه‌های اینترنتی، کارشناس نویسنده قرآنی، مصحح قرآنی (نمونه خوان و ویراستار قرآنی)، کارشناس تولید نرم‌افزار و محصولات قرآنی، کارشناس نشر، بازاریاب و پخش محصولات قرآنی (مصحف شریف، کتاب‌های قرآنی، نرم افزار و ...)، کارشناس نمایشگاه‌ها و موزه‌های قرآنی، کارشناس جشنواره‌ها و مسابقات قرآنی، کارشناس روابط عمومی مراکز قرآنی، قاری قرآن، کارشناس ارزیاب تلاوت (داور قرآنی)، مبلّغ قرآنی، کاتب قرآن، هنرمند قرآن‌نگار، مشاور قرآنی.

واحدهای درسی

بر اساس مدلِ جدیدِ رشته‌ی علوم قرآن و حدیث، از مجموع ۱۳۵ واحد درسی که دانشجویان مقطع کارشناسی آموزش می بینند، ۱۲ واحد عمومی، ۸۸ واحد پایه برای آشنایی نسبتاً جامع با ابعاد مختلف قرآن و منابع روایی و فهم معارف و متون علمی مرتبط با این دو و ۳۵ واحد اختیاری است. در این راستا شش مجموعه ۳۵ واحدی تعیین شده است که دانشجو به اختیار خود یکی از این مجموعه ها را انتخاب کرده و آموزش خواهد دید. این شش مجموعه عبارتند از: مجموعه یک (عنوان پیشنهادی در حوزه مطالعات قرآن)، مجموعه دو (عنوان پیشنهادی در حوزه مطالعات حدیث)، مجموعه سه (عنوان پیشنهادی در حوزه تربیت دبیر آموزش قرآن و حدیث)، مجموعه چهار (عنوان پیشنهادی در حوزه تربیت مربی آموزش قرآن و حدیث)، مجموعه پنج (عنوان پیشنهادی در حوزه هنرهای قرآنی[قرائت و کتابت]) و مجموعه شش (عنوان پیشنهادی در حوزه فرهنگ و رسانه).

جدول ۱: ساختار کلی برنامه

نوع درس	تعداد واحد
عمومی	۱۲ واحد
پایه	۳۲ واحد
تخصصی	۵۶ واحد
مجموعه اختیاری	۳۵ واحد
جمع	**۱۳۵ واحد**

طول دوره

- طول متوسط این دوره حداقل سه و نیم سال است و برنامه‌های درسی آن برای ۷ ترم برنامه‌ریزی شده است.
- هر دانشگاه یا مؤسسه آموزش عالی مجری رشته علوم قرآن و حدیث، بسته به امکانات خود و تأمین شاخص‌ها[4] با موافقت نهایی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌تواند هر یک از شش مجموعه‌ی اختیاری را ارائه دهد.
- ارائه مجموعه‌های اختیاری از ترم چهارم خواهد بود.
- در دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی مجری رشته علوم قرآن و حدیث که بیش از یک مجموعه اختیاری ارائه می‌شود، دانشجو باید مجموعه‌های اختیاری منتخب خود را به ترتیب اولویت و علاقه، تا قبل از اتمام ترم سوم به معاونت/گروه آموزشی اعلام دارد. در صورتی که درخواست دانشجویان

---

[1]- تلاوت اعم از ترتیل و تحقیق (مرتّل و مجوّد) می‌باشد. تلاوت مرتّل: عبارت است از خواندن آهنگین آیات قرآن به قصد القای مفاهیم آن با ضرب آهنگ منظم و با رعایت قواعد تجویدی و جمله‌بندی صحیح عبارات. تلاوت مجوّد: عبارت است از قرائت آهنگین آیات قرآن مجید به قصد القای مفاهیم آن با استفاده از تنوع نغمات موسیقیایی همراه با رعایت احکام تجوید و وقف و ابتدا، لحن بیان صحیح (توجیه‌نامه تدوین طرح طبقه‌بندی اعطای مدرک تخصصی به قاریان معلمان تجربی قرآن کریم، دبیرخانه کمیسیون پژوهش‌های قرآنی، تابستان ۱۳۷۸).

[2]- مراد از قرآن‌نگاری عبارت است از به‌کارگیری هر یک از انواع هنرهای تجسمی به جهت ارائه متن آیات قرآن و مفاهیم و معارف قرآن در قالب‌های زیبا و هنری.

[3]- این شغل از سوی معاونت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی پیشنهاد شده است.

۴. شاخص‌های مراکز مجری مجموعه‌های اختیاری متعاقباً ابلاغ خواهد شد.

برای انتخاب برخی مجموعه‌های اختیاری بیش از ظرفیت موجود باشد، این معاونت/گروه باید دانشجویانی را که معدل کل آن‌ها تا ترم سوم بیش از مابقی است برای آن مجموعه اختیار کرده و مابقی دانشجویان در مجموعه دیگر مشغول به تحصیل شوند. اگر دانشجویی در اعلام اولویت‌های خود تأخیر داشته باشد، به عهده‌ی معاونت آموزشی است که به صلاحدید خود یکی از مجوعه‌های اختیاری را برای دانشجو انتخاب نموده و دانشجو حق اعتراض ندارد.

- طبق بند ۱۰ آیین‌نامه آموزشی دوره‌های کاردانی و کارشناسی (پیوسته و ناپیوسته) مصوب مورخ ۹۳/۷/۲۸ شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی، ابلاغی ۹۳/۱۲/۲۴ به شماره ۲/۲۴۴۷۵۹، میزان ساعت اجرای دروس نظری به ازای هر واحد درسی ۱۶ ساعت، عملی ۳۲ ساعت و کارگاهی ۴۸ ساعت الزامی است.
- از آنجا که رویکرد رشته جدید علوم قرآن و حدیث، مهارت‌دهی به دانشجویان این رشته در راستای تأمین نیازهای شغلی نظام توسعه فرهنگ قرآنی است، اهتمام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مجری این رشته، به اجرای صحیح دروس عملی و کارگاهی ضروری است.
- از آنجا که بسیاری از محتوای ارائه شده، با ساختار جدید و بداعت این برنامه، نیازمند تألیف اثر مستقل با نگاهداشت اهداف و اصول حاکم بر این رشته است، و نیز از آنجایی که ارائه محتوای برنامه درسی در قالب درس‌نامه و منابع آموزشی متقن، فرایندی زمان‌بر است، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، جهت تدوین منبع آموزشی این رشته درسی، قراردادها و تفاهم‌نامه‌های متعددی را با اشخاص حقیقی و حقوقی به امضا رسانده و هر کدام از کتب که مراحل تدوین، بررسی و تأیید نهایی را گذراند به عنوان منبع اصلی آن درس ابلاغ خواهد شد. طبعاً این منابع، به عنوان منابع آزمون ارشد این رشته نیز به حساب می‌آیند.

شرایط پذیرش دانشجو

دانش‌آموزان کلیه گروه‌های آموزشی می‌توانند از طریق قبولی در آزمون سراسری این رشته را اختیار کنند.

مواد و ضرایب امتحان

مواد و ضرایب مطابق اعلام سازمان سنجش می‌باشد.

.

فصل دوم
جداول دروس

جدول ۲: دروس عمومی

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل	
عمومی		زبان فارسی	۳	۴۸	-				۴۸	
		زبان انگلیسی	۳	۴۸	-				۴۸	
		تربیت بدنی ۱	۱	–	۳۲				۳۲	
		ورزش ۱	۱	–	۳۲				۳۲	تربیت بدنی ۱
		دانش خانواده	۲	۳۲	–				۳۲	
		انقلاب اسلامی	۲	۳۲	–				۳۲	
جمع			**۱۲**	**۱۶۰**	**۶۴**				**۲۲۴**	

جدول ۳: دروس پایه

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل	
پایه	۱۰۰	کارگاه قرائت و ترجمه قرآن ۱	۲		۶۴				۶۴	روانخوانی و تجوید مقدماتی
	۱۰۱	کارگاه قرائت و ترجمه قرآن ۲	۲		۶۴				۶۴	کارگاه قرائت و ترجمه قرآن ۱
	۱۰۲	صرف کاربردی ۱	۲	۳۲					۳۲	
	۱۰۳	صرف کاربردی ۲	۲	۳۲					۳۲	صرف کاربردی ۱
	۱۰۴	نحو کاربردی ۱	۴	۶۴					۶۴	
	۱۰۵	نحو کاربردی ۲	۴	۶۴					۶۴	نحو کاربردی ۱
	۱۰۶	منطق	۲	۳۲					۳۲	
	۱۰۷	کلام اسلامی	۲	۳۲					۳۲	
	۱۰۸	کلیات فقه و مبانی حقوق اسلامی	۲	۳۲					۳۲	
	۱۰۹	تاریخ تحلیلی اسلام	۲	۳۲					۳۲	
	۱۱۰	آشنایی با ادیان بزرگ و کتب‌آسمانی	۲	۳۲					۳۲	
	۱۱۱	مهارت‌های آموزش و ترویج قرآن	۲		۶۴				۶۴	
	۱۱۲	روش تحقیق در علوم قرآن و حدیث	۲	۳۲					۳۲	
	۱۱۳	رایانه و فضای مجازی	۲		۶۴				۶۴	
جمع			**۳۲**	**۳۸۴**	**۲۵۶**				**۶۴۰**	

جدول ۴: دروس تخصصی

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل	
تخصصی	۲۰۰	زبان تخصصی	۲	۳۲					۳۲	
	۲۰۱	قرائت و ترجمه متون تخصصی ۱	۲	۳۲					۳۲	صرف کاربردی(۱)، نحو کاربردی(۱)
	۲۰۲	قرائت و ترجمه متون تخصصی ۲	۲	۳۲					۳۲	صرف کاربردی(۲)، نحو کاربردی(۲)، قرائت و ترجمهٔ متون تخصصی(۱)
	۲۰۳	مفردات قرآن	۲	۳۲					۳۲	

	۲۰۴	علوم قرآنی ۱ (وحی، نزول)	۲	۳۲						۳۲
	۲۰۵	علوم قرآنی ۲ (اعجاز، تحریف‌ناپذیری)	۲	۳۲						۳۲
	۲۰۶	علوم قرآنی ۳ (مکی و مدنی، اسباب نزول، محکم و متشابه، نسخ)	۲	۳۲						۳۲
	۲۰۷	علوم قرآنی ۴ (دلالت‌های قرآنی)	۲	۳۲						۳۲
	۲۰۸	تاریخ کتابت قرآن و قرائات (تاریخ قرآن)	۲	۳۲						۳۲
	۲۰۹	مأخذشناسی تفاسیر قرآن	۲	۳۲						۳۲
	۲۱۰	اصول و مقدمات تفسیر	۲	۳۲						۳۲
	۲۱۱	تفسیر ترتیبی قرآن ۱	۴	۶۴						۶۴
	۲۱۲	تفسیر ترتیبی قرآن ۲	۴	۶۴						۶۴ تفسیر ترتیبی قرآن ۱
	۲۱۳	تفسیر ترتیبی قرآن ۳	۲	۳۲						۳۲ تفسیر ترتیبی قرآن ۲
	۲۱۴	تفسیر موضوعی قرآن ۱	۲	۳۲						۳۲
	۲۱۵	تفسیر موضوعی قرآن ۲	۲	۳۲						۳۲ تفسیر موضوعی قرآن ۱
	۲۱۶	علوم بلاغی و زیبایی‌شناختی قرآن ۱	۲	۳۲						۳۲
	۲۱۷	علوم بلاغی و زیبایی‌شناختی قرآن ۲	۲	۳۲						۳۲ علوم بلاغی و زیبایی‌شناختی قرآن ۱
	۲۱۸	تاریخ حدیث	۲	۳۲						۳۲
	۲۱۹	مأخذشناسی حدیث	۲	۳۲						۳۲ تاریخ حدیث
	۲۲۰	مصطلح‌الحدیث	۲	۳۲						۳۲
	۲۲۱	فقه الحدیث ۱	۲	۳۲						۳۲
	۲۲۲	فقه الحدیث ۲	۲	۳۲						۳۲ فقه الحدیث ۱
	۲۲۳	فقه الحدیث ۳	۲	۳۲						۳۲ فقه الحدیث ۲
	۲۲۴	شناخت نهج‌البلاغه	۲	۳۲						۳۲
	۲۲۵	آشنایی با صحیفه سجادیه، ادعیه و زیارات مأثوره	۲	۳۲						۳۲
جمع			**۵۶**	**۸۹۶**						**۸۹۶**

جدول ۵: دروس مجموعه اختیاری مطالعات قرآن

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل
تخصصی	۳۰۰	تاریخ استشراق و سیر تحول مطالعات قرآنی در غرب	۲	۳۲					۳۲
	۳۰۱	تفسیر ساختاری قرآن کریم	۲	۳۲					۳۲
	۳۰۲	معناشناسی ۱	۲	۳۲					۳۲
	۳۰۳	معناشناسی ۲	۲	۳۲					۳۲ معناشناسی ۱

	۳۰۴	قصص انبیا در قرآن و عهدین	۲	۳۲							آشنائی با ادیان بزرگ و کتب آسمانی، تاریخ استشراق و سیر تحول مطالعات قرآنی در غرب
	۳۰۵	جریان‌شناسی مطالعات قرآنیِ معاصر	۲	۳۲							۳۲
	۳۰۶	آیین نگارش متون علمی	۲	۳۲							۳۲
	۳۰۷	آیین ویرایش متون علمی	۲	۳۲							۳۲
	۳۰۸	روش‌های تفسیری	۲	۳۲							۳۲
	۳۰۹	کتابشناسی و مأخذشناسی علوم اسلامی با تکیه بر مطالعات قرآن و حدیث	۲	۳۲							۳۲
	۳۱۰	روش‌شناسی مطالعات قرآنی بینارشته‌ای	۲	۳۲							۳۲
	۳۱۱	متون تخصصی مطالعات قرآن و حدیث به زبان انگلیسی	۲	۳۲							۳۲ زبان تخصصی
	۳۱۲	مراکز پژوهش قرآن و حدیث ایران و جهان	۱	۱۶							۱۶
	۳۱۳	رابطه قرآن و سنت	۲	۳۲							۳۲
	۳۱۴	فقه‌الحدیث (۴)	۲	۳۲							۳۲ فقه‌الحدیث (۳) رابطه قرآن و سنت
	۳۱۵	روش‌ها و شیوه‌های تدبر در قرآن	۲	۳۲							۳۲
	۳۱۶	زبان قرآن	۲	۳۲							۳۲
	۳۱۷	هندسه دانش‌های قرآنی و حدیثی	۲	۳۲							۳۲
جمع			**۳۵**	**۵۶۰**							**۵۶۰**

جدول ۶: دروس مجموعه اختیاری مطالعات حدیث

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت						پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل	
تخصصی	۴۰۰	آشنایی با رجال	۲	۳۲					۳۲	
	۴۰۱	توثیق و تضعیف ی	۲	۳۲					۳۲	آشنایی با رجال
	۴۰۲	رجال کاربردی با تکیه بر سند شناس	۲	۳۲					۳۲	مصطلح‌الحدیث، آشنایی با رجال، توثیق و تضعیف
	۴۰۳	مشکل‌الحدیث	۲	۳۲					۳۲	فقه‌الحدیث ۳
	۴۰۴	اختلاف‌الحدیث	۲	۳۲					۳۲	فقه‌الحدیث ۳
	۳۰۹	کتابشناسی و مأخذشناسی علوم اسلامی با تکیه بر مطالعات قرآن و حدیث	۲	۳۲					۳۲	
	۴۰۵	مبانی شناخت حدیث از دیدگاه فریقین	۲	۳۲					۳۲	
	۴۰۶	جریان‌شناسی مطالعات حدیثی معاصر	۲	۳۲					۳۲	

	۴۰۷	روش‌شناسی مطالعات حدیثی بینارشته‌ای	۲	۳۲						۳۲
	۳۱۲	مراکز پژوهش قرآن و حدیث ایران و جهان	۱	۱۶						۱۶
	۳۱۱	متون تخصصی مطالعات قرآن و حدیث به زبان انگلیسی	۲	۳۲						۳۲ زبان تخصصی
	۳۰۶	آیین نگارش متون علمی	۲	۳۲						۳۲
	۳۰۷	آیین ویرایش متون علمی	۲	۳۲						۳۲
	۴۰۸	کتابخانه‌های دیجیتالی	۲	۳۲						۳۲
	۳۱۳	رابطه قرآن و سنت	۲	۳۲						۳۲
	۳۱۴	فقه‌الحدیث (۴)	۲	۳۲						۳۲ فقه‌الحدیث (۳) رابطه قرآن و سنت
	۴۰۹	تحقیق موضوعی در حدیث	۲	۳۲						۳۲
	۳۱۷	هندسه دانش‌های قرآنی و حدیثی	۲	۳۲						۳۲
جمع			**۳۵**	**۵۶۰**						**۵۶۰**

جدول ۷: دروس مجموعه اختیاری تربیت دبیر آموزش قرآن و حدیث

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل	
تخصصی	۵۰۰	روانشناسی پرورشی	۲	۳۲					۳۲	
	۵۰۱	روانشناسی رشد نوجوانی	۲	۳۲					۳۲	
	۵۰۲	اصول و روش‌های کلاس داری در دوره نوجوانی	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۰۳	برنامه ریزی درسی با تاکید بر دوره متوسطه	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۰۴	ارزشیابی یادگیری در دوره متوسطه	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۰۵	ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در دوره متوسطه	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۰۶	آموزش و پرورش تطبیقی با تاکید بر دوره‌های تحصیلی	۲	۳۲					۳۲	
	۵۰۷	راهبردهای آموزش قرآن و حدیث	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۰۸	طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث	۱			۴۸			۴۸	
	۵۰۹	آشنایی با برنامه‌های رسمی و غیررسمی آموزش عمومی قرآن و حدیث	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۱۰	کاربرد هنر و ادبیات در آموزش قرآن و حدیث	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۵۱۱	کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش قرآن و حدیث	۱			۴۸			۴۸	مهارت‌های هفتگانه (ICDL)
	۵۱۲	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۱: پژوهش روایی	۱			۴۸			۴۸	

	۵۱۳	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۲: کنش پژوهی	۱			۴۸			پژوهش و توسعه حرفه‌ای۱: پژوهش روایی، کارورزی۲
	۵۱۴	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۳: درس پژوهی	۱			۴۸			پژوهش و توسعه حرفه‌ای۲: کنش پژوهی،
	۵۱۵	کارورزی ۱	۲				۱۲۸		۱۲۸
	۵۱۶	کارورزی ۲	۲				۱۲۸		۱۲۸ کارورزی ۱
	۵۱۷	کارورزی ۳	۲				۱۲۸		۱۲۸ کارورزی ۲
	۵۱۸	کارورزی ۴	۲				۱۲۸		۱۲۸ کارورزی ۳
	۵۱۹	کارنمای معلمی	۲						پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۱
جمع			**۳۵**	**۲۰۸**	**۲۲۴**	**۲۴۰**	**۵۱۲**		**۱۱۸۴**

جدول ۸: دروس مجموعه اختیاری تربیت مربی آموزش قرآن و حدیث

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل
تخصصی	۵۰۰	روانشناسی پرورشی	۲	۳۲					۳۲
	۶۰۱	روانشناسی رشد کودکی	۲	۳۲					۳۲
	۶۰۲	اصول و روش‌های کلاس داری در دوره کودکی	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۶۰۳	برنامه ریزی درسی با تاکید بر دوره پیش دبستانی و دبستانی	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۶۰۴	ارزشیابی یادگیری کودکان	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۶۰۵	ارزشیابی کیفی (توصیفی) در آموزش کودکان	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۵۰۶	آموزش و پرورش تطبیقی با تاکید بر دوره‌های تحصیلی	۲	۳۲					۳۲
	۵۰۷	راهبردهای آموزش قرآن و حدیث	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۵۰۸	طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث	۱			۴۸			۴۸
	۵۰۹	آشنایی با برنامه‌های رسمی و غیررسمی آموزش عمومی قرآن و حدیث	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۶۰۶	کاربرد بازی و هنر در آموزش قرآن و حدیث	۲	۱۶	۳۲				۴۸
	۵۱۱	کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش قرآن و حدیث	۱			۴۸			۴۸ مهارت‌های هفتگانه (ICDL)
	۵۱۲	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۱: پژوهش روایی	۱			۴۸			۴۸
	۵۱۳	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۲: کنش پژوهی	۱			۴۸			۴۸ پژوهش و توسعه حرفه‌ای۱: پژوهش روایی، کارورزی۲

	۵۱۴	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۳: درس پژوهی	۱			۴۸			۴۸	پژوهش و توسعه حرفه‌ای۲: کنش پژوهی،
	۵۱۵	کارورزی ۱	۲				۱۲۸		۱۲۸	
	۵۱۶	کارورزی ۲	۲				۱۲۸		۱۲۸	کارورزی ۱
	۵۱۷	کارورزی ۳	۲				۱۲۸		۱۲۸	کارورزی ۲
	۵۱۸	کارورزی ۴	۲				۱۲۸		۱۲۸	کارورزی ۳
	۵۱۹	کارنمای معلمی	۲							پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۱
جمع			**۳۵**	**۲۰۸**	**۲۲۴**	**۲۴۰**	**۵۱۲**		**۱۱۸۴**	

جدول ۹: دروس مجموعه اختیاری هنرهای قرآنی (قرائت و کتابت)

عناوین دروس این مجموعه متعاقبا اعلام خواهد شد

جدول ۱۰: دروس مجموعه اختیاری فرهنگ و رسانه

نوع شایستگی	کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت					پیش نیاز
				نظری	عملی	کارگاهی	کارورزی	پروژه	کل	
تخصصی	۸۰۰	مبانی و نظریه‌های جامعه شناسی	۲	۳۲					۳۲	
	۸۰۱	مبانی و نظریه‌های ارتباطات و فرهنگ	۲	۳۲					۳۲	
	۸۰۲	تاریخ رسانه	۱	۱۶					۱۶	
	۸۰۳	اخلاق و حقوق رسانه	۱	۱۶					۱۶	
	۸۰۴	ویرایش و نگارش فارسی	۲		۳۲	۴۸			۸۰	
	۸۰۵	مبانی روانشناسی و روان‌شناسی اجتماعی	۲	۳۲					۳۲	
	۸۰۶	افکار عمومی و سواد رسانه‌ای	۱	۱۶					۱۶	
	۸۰۷	روش پژوهش و تحلیل	۲	۳۲					۳۲	
	۸۰۸	کارگاه نگارش رسانه‌ای (۱)	۲		۳۲	۴۸			۸۰	
	۸۰۹	زبان تخصصی فرهنگ و رسانه	۲	۳۲					۳۲	
	۸۱۰	ارتباطات دیداری و گرافیک رسانه	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۸۱۱	برندسازی و ارتباطات اقناعی	۲	۳۲					۳۲	
	۸۱۲	تحلیل محتوای رسانه	۲	۳۲					۳۲	
	۸۱۳	کارگاه نگارش رسانه‌ای (۲)	۲		۳۲	۴۸			۸۰	
	۸۱۴	فناوری رسانه (چاپ، رادیو تلویزیون و فضای مجازی)	۲	۳۲					۳۲	
	۸۱۵	عکاسی رسانه‌ای و خبری	۲	۱۶	۳۲				۴۸	
	۸۱۶	سردبیری و مدیریت رسانه	۲	۳۲					۳۲	
	۸۱۷	دو درس از دروس اختیاری ذیل: بروزنگاری چندرسانه‌ای بروزنگاری دیداری برزونگاری سبک زندگی شعر و نویسندگی خلاق کارگاه روابط عمومی	 ۲ ۲		 ۳۲ ۳۲	 ۴۸ ۴۸			 ۸۰ ۸۰	
جمع			**۳۵**	**۳۶۸**	**۲۲۴**	**۲۴۰**			**۸۳۲**	

فصل سوم

سرفصل دروس

دروس پـایه

شماره درس: ۱۰۰

عنوان درس به فارسی: کارگاه قرائت و ترجمه قرآن (۱) **به عربی: ورشة التلاوة القرآن و ترجمانه (۱)** **به انگلیسی: Quran Training Workshop (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۶۴ (عملی)**	**اهداف:** **- هدف اصلی: آشنایی و انس با متن و مفاهیم قرآن مجید – جزء سی‌ام قرآن (ناس تا نبأ)** **اهداف دانشی و مهارتی: ۱- درک معنای آیات سوره‌های جزء سی‌ام به هنگام استماع و قرائت، بدون نیاز به مراجعه به ترجمه ۲- توانایی روان‌خوانی/قرائت صحیح و روان آیات سوره‌های جزء سی‌ام، از حفظ یا از متن بدون اعراب ۳- کسب توانمندی‌های لازم برای تدبر در آیات و دریافت و فهم روشمند معارف و مفاهیم با محوریت سوره‌های جزء سی‌ام ۴- حفظ الزامی سوره‌های ناس تا ضحی**
دروس پیش‌نیاز: روانخوانی و تجوید مقدماتی[1]	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
۱. استماع و تمرین و تکرار قرائت صحیح آیات سوره‌های جزء سی‌ام به روش‌های مختلف سمعی و بصری به صورت گروهی و فردی **۲. تمرین درک و بیان معنای کلمات و جملات آیات سوره‌های جزء سی‌ام به صورت دیداری و شنیداری** **۳. مطالعه مروری معارف/تفسیر عمومی آیات منتخب سوره‌های جزء سی‌ام و فهم تدبری (روشمند) آن توسط دانشجو** **۴. حفظ سوره‌های ناس تا ضحی و حفظ داوطلبانه بقیه سوره‌های جزء سی‌ام (با اعمال نمره تشویقی تا ۴ نمره)** **- ترتیب آموزش سوره‌ها از سوره ناس به نبأ خواهد بود.** **- استماع و تمرین و تکرار آیات به صورت فردی و جمعی، محور اصلی آموزش است.** **- حداقل نیمی از نمره این درس به تسلط بر قرائت صحیح سوره‌ها (از رو یا از حفظ) به صورت شفاهی اختصاص دارد.**	
تکلیف عملکردی	
قرائت مستمر آیات سوره‌ها در طول شبانه‌روز همراه با توجه به معنای آیات و تدبر در آن و ثبت یافته‌های معارفی آیات	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
- تأکید بر حضور مستمر در کلاس و انجام تکالیف عملکردی **- آموزش فعال با تأکید بر محوریت آموزش‌گیرنده** **- پرهیز از صرف وقت کلاس به مباحث نظری قرائت، زبان عربی و تفسیر** **- مدرس این درس باید تسلط کافی بر قرائت و درک معنای سوره‌ها داشته و حتی‌المقدور آیات را حفظ باشد.**	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**: **مصحف آموزشی حزب مفصل – مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور– در دست تألیف** **منابع فرعی (پژوهشی)**: - بسته‌های صوتی تلاوت آیات سوره‌های گروه - کتب مفردات - تفاسیر عمومی قرآن

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

۱. درس کارگاه قرائت و ترجمه قرآن (۱) از نیمسال دوم تحصیلی ارائه خواهد شد و پیش از آن، گروه موظف است در بدو ورود دانشجو، از وی آزمون شفاهی «روان‌خوانی و تجوید مقدماتی قرآن (فصیح خوانی)» گرفته و در صورت کسب حدنصاب لازم، درس کارگاه قرائت و ترجمه قرآن (۱) را در نیمسال دوم به وی ارائه دهد. در غیر این صورت می‌بایست در نیم‌سال اول تحصیلی، درس پیش‌نیاز «روانخوانی و تجوید مقدماتی» به ارزش ۳ واحد درسی عملی (۶ ساعت در هفته) به صورت حضوری و یا غیرحضوری به دانشجویانی که حد نصاب لازم را کسب نکرده‌اند ارائه شود.

شماره درس: ۱۰۱

عنوان درس به فارسی: کارگاه قرائت و ترجمه قرآن (۲)
به عربی: ورشهٔ التلاوهٔ القرآن و ترجمانه (۲)
به انگلیسی: Quran Training Workshop (۲)

مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۶۴ (عملی)**	**اهداف:** **- هدف اصلی: آشنایی و انس با متن و مفاهیم قرآن مجید - جزء بیست‌ونه‌ام قرآن (مرسلات تا ملک)** **اهداف دانشی و مهارتی: ۱- درک معنای آیات سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام به هنگام استماع و قرائت، بدون نیاز به مراجعه به ترجمه ۲- توانایی روان‌خوانی/قرائت صحیح و روان آیات سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام از متن بدون اعراب ۳- - افزایش توانمندی‌های لازم برای تدبر در آیات و دریافت و فهم روشمند معارف و مفاهیم با محوریت سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام**

دروس پیش‌نیاز: کارگاه قرائت و ترجمه قرآن (۱)

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

۱. استماع و تمرین و تکرار قرائت صحیح آیات سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام به روش‌های مختلف سمعی و بصری به صورت فردی و گروهی
۲. تمرین و املای کتابت آیات قرآن مجید و اعراب‌گذاری آن
۳. تمرین درک و بیان معنای کلمات و جملات آیات سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام
۴. مطالعه مروری معارف/تفسیر عمومی آیات منتخب سوره‌های گروه توسط دانشجو
۵. تمرین تدبر، تحقیق موضوعی و تصریف آیات سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام و سی‌ام
۶. حفظ داوطلبانه سوره‌های گروه (با اعمال نمره تشویقی تا ۵ نمره)
- ترتیب آموزش سوره‌ها از مرسلات به ملک است.
- استماع و تمرین و تکرار آیات به صورت فردی و جمعی، محور اصلی آموزش است.
- حداقل نیمی از نمره این درس به تسلط بر قرائت صحیح سوره‌ها (از رو یا از حفظ) به صورت شفاهی اختصاص دارد.

تکلیف عملکردی

- قرائت مستمر آیات سوره‌ها در طول شبانه‌روز همراه با توجه به معنای آیات و تدبر در آن و ثبت یافته‌های معارفی آیات
- کتابت آیات سوره‌های جزء بیست‌ونه‌ام به صورت ترتیبی و موضوعی (به صورت رونویسی یا از حفظ)

راهبردهای تدریس و یادگیری

- تأکید بر حضور مستمر در کلاس و انجام تکالیف عملکردی
- آموزش فعال با تأکید بر محوریت آموزش‌گیرنده
- پرهیز از صرف وقت کلاس به مباحث نظری قرائت، زبان عربی و تفسیر
- مدرس این درس باید تسلط کافی بر قرائت و درک معنای سوره‌ها داشته و حتی‌المقدور آیات را حفظ باشد.

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**مصحف آموزشی حزب مفصل – مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور– در دست تألیف**
	منابع فرعی (پژوهشی)	- بسته‌های صوتی تلاوت آیات سوره‌های گروه - کتب مفردات - تفاسیر عمومی قرآن

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۱۰۲

عنوان درس به فارسی: صرف کاربردی (۱) **به عربی: قواعد اللغة العربیة التطبیقیة (الصرف۱)** **به انگلیسی: Arabic grammar in use ۱ (Arabic Morphology) (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با ساختار واژگانی زبان عربی و چگونگی ساخت و دگرگونی آنها که به دانش صرف شناخته می‌شود.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
تعریف علم صرف و موضوع آن	
مهم ترین مسائل علم صرف	
اقسام واژگان ازجهت دگرگونی پذیری	**اسم**
	فعل
	حرف
انواع فعل ازجهت	**زمان**
	مجرد و مزید
	صرف تام و ناقص
	معلوم و مجهول
	لازم و متعدی
	سالم، معتل، مهموز، مضاعف
پیوست‌های فعل	**ضمیر**
	نون تأکید
اقسام اسم از جهت	**جامد و مشتق**
	مفرد، مثنی و جمع
	جنس و علم
	معرفه و نکره
اقسام اسم مشتق	**اسم فاعل**
	اسم مفعول
	صفت مشبهه
	صیغه مبالغه
	اسم تفضیل
	اسم زمان و مکان
	اسم آلت
انواع مصدر	**مصدر اصلی**
	صناعی
	میمی
	اسم مصدر
	نوع
	مرة
تطبیق و کاربرد موارد آموزش داده شده در جمله ها و عبارات برگرفته شده از قرآن کریم ،نهج البلاغه،صحیفه سجادیه،ادعیه ،احادیث و	

روایات اسلامی		
تکلیف عملکردی		
در هر درس تکالیف و تمرین‌ها به دانشجویان واگذار شده و در کلاس ارائه و تصحیح شود.		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
با توجه به ضرورت کاربردی بودن مباحث سرفصل درس، شیوه ارائه تلفیقی و به صورت نظری-تطبیقی خواهد بود. **در این شیوه در گام اول: به جای روش انتزاعی آموزش از روش ارتباطی با بافت زبان برای برجسته‌سازی نکات دستور زبان استفاده شده و در گام دوم: به دسته‌بندی‌های شناختی قواعد پرداخته شده** **و در گام سوم: با نمونه‌ها و مثال‌های متعدد به پایدارسازی مفاهیم آموزش داده شده تمرکز شده** **و در گام آخر: با ارائه نمونه‌های متنی از منابع اسلامی همچون آیات قرآن و دیگر منابع حدیثی و روایی به شکل تمرین و ممارست به ایجاد خود فعالی در دانشجویان کمک می‌شود.** *** برای تأثیرگذاری و ایجاد ارتباط مناسب دانشجویان با موضوع درس از فناوری‌های نوین آموزشی همچون نرم‌افزارها و برنامه‌های دیداری-شنیداری مانند پاورپوینت و ارائه از طریق ویدئو پرژکتور استفاده شود.**		
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**با توجه به رویکرد متفاوت در ارائه این دروس لازم است از منبعی که با رویکرد کاربردی قواعد دستور زبان در خوانش و فهم متون اسلامی تدوین شده است، استفاده گردد بر همین اساس منابع ذیل پیشنهاد می‌گردد:** **کتاب "الرائد" ج۱ و دفتر تمرین آن**
	منابع فرعی (پژوهشی)	آموزش صرف عربی، فقهی‌زاده، عبدالهادی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۴ ش. اصول الصرف، شهابی، علی اکبر، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۱۳۷۳ ش. جامع الدروس العربیهٔ، غلایینی، مصطفی، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۶۲ ش. الجدید فی الصرف و النحو، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۷۷ ش . دستور زبان کاربردی عربی صرف، کشفی، عبد الرسول، قم: انتشارات کتاب طه، ۱۳۸۱ش. صرف ساده، محمدرضا طباطبایی، قم: انتشارات دارالعلم، ۱۳۶۱ ش. مبادئ العربیهٔ جلد ۴، شرتونی، رشید، ویراسته حمید محمدی، قم: دارالعلم، ۱۳۹۰ش. المهذب فی علم التصریف، الفرطوسی، مهدی، هاشم طه شلاش، صلاح، قم، انتشارات‌العطار، ۱۳۹۳ ش. الکلام اللطیف: شرح فارسی بر تصریف، ذهنی، محمدجواد، قم: نشر حاذق، بی‌تا. گزیده ای از آیات قرآن کریم و سایر متون اسلامی مرتبط با موضوع درس محاضرات فی الصرف/دکتر صلاح مهدی فرطوسی (یافت نشد) ...

ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی **مستمر** ☐	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف** **درسی** ☑

شماره درس: ۱۰۳

عنوان درس به فارسی: صرف کاربردی (۲) **به عربی: قواعد اللغة العربیة التطبیقیة (الصرف۲)** **به انگلیسی: Arabic grammar in use ۲ (Arabic Morphology (۲))**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با ساخت و دگرگونی واژگان عربی و تحول معنایی آنها بر اساس دگرگونی‌های لفظی که در علم صرف مورد بررسی قرار می‌گیرد.**
پیش‌نیاز: صرف کاربردی (۱)	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
انواع اسم‌ها از جهت نشانه پذیری	**مقصور**
	ممدود
	منقوص
	مهموز
انواع جمع	**سالم و مکسر**
	مونث سالم
	مذکر سالم
	قلة و کثرة
نشانه‌های اسم مونث	
«نسبت» و چگونگی کاربرد آن در اسم‌های مختلف	
انواع اعراب و نشانه‌های هر یک	**ظاهری**
	نیابی
	تقدیری
	محلی
اسم منصرف و غیر منصرف	
کلمات مبنی و معرب (اسم، فعل و حرف)	
انواع ضمیر و کاربرد آنها	
انواع اسم و کاربرد آنها	**اشاره**
	موصول
	شرط
	استفهام
	کنایات
	اسم فعل
ظروف زمان و مکان و ویژگی‌های هر یک	
انواع عدد و قواعد آن	
تطبیق و کاربرد موارد آموزش داده شده در جمله ها و عبارات برگرفته شده از قرآن کریم ،نهج البلاغه،صحیفه سجادیه،ادعیه ،احادیث و روایات اسلامی	
تکلیف عملکردی	
در هر درس تکالیف و تمرین‌ها به دانشجویان واگذار شده و در کلاس ارائه و تصحیح شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
با توجه به ضرورت کاربردی بودن مباحث سرفصل درس، شیوه ارائه تلفیقی و به صورت نظری-تطبیقی خواهد بود. **در این شیوه در گام اول: به جای روش انتزاعی آموزش از روش ارتباطی با بافت زبان برای برجسته‌سازی نکات دستور زبان استفاده شده**	

و در گام دوم: به دسته‌بندی‌های شناختی قواعد پرداخته شده

و در گام سوم: با نمونه‌ها و مثال‌های متعدد به پایدارسازی مفاهیم آموزش داده شده تمرکز شده

و در گام آخر: با ارائه نمونه‌های متنی از منابع اسلامی همچون آیات قرآن و دیگر منابع حدیثی و روایی به شکل تمرین و ممارست بـه ایجـاد خود فعالی در دانشجویان کمک می‌شود.

*** برای تأثیرگذاری و ایجاد ارتباط مناسب دانشجویان با موضوع درس از فناوری‌های نـوین آموزشـی همچـون نـرم‌افزارهـا و برنامـه‌هـای دیداری-شنیداری مانند پاورپوینت و ارائه از طریق ویدئو پرژکتور استفاده شود.**

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**با توجه به رویکرد متفاوت در ارائه این دروس لازم است از منبعی که با رویکرد کاربردی قواعد دستور زبـان در خوانش و فهم متون اسلامی تدوین شده است ،استفاده گردد بر همین اساس منابع ذیل پیشنهاد می‌گردد: کتاب "الرائد"ج۲ و دفتر تمرین آن**
	منابع فرعی (پژوهشی)	آموزش صرف عربی، فقهی‌زاده، عبدالهادی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۴ ش. اصول الصرف، شهابی، علی اکبر، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۱۳۷۳ ش. جامع الدروس العربیهٔ، غلایینی، مصطفی، تهران: انتشارات ناصرخسرو، ۱۳۶۲ ش. الجدید فی الصرف و النحو، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۷۷ ش. دستور زبان کاربردی عربی صرف، کشفی، عبد الرسول، قم: انتشارات کتاب طه، ۱۳۸۱ش. صرف ساده، محمدرضا طباطبایی، قم: انتشارات دارالعلم، ۱۳۶۱ ش. الکلام اللطیف: شرح فارسی بر تصریف، ذهنی، محمدجواد، قم: نشر حاذق، بی‌تا. مبادئ العربیهٔ جلد ۴، شرتونی، رشید، ویراسته حمید محمدی، قم: دارالعلم، ۱۳۹۰ش. المهذب فی علم التصریف، هاشم طه شلاش، صلاح مهدی الفرطوسی، عبدالجلیل عبید حسین، بغداد، بیت الحکمه، بی تا. گزیده ای از آیات قرآن کریم و سایر متون اسلامی مرتبط با موضوع درس ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی** ☐ **مستمر**	☐ **میان‌ترم**	☑ **آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی**	**آزمون‌های** ☑ **نهایی**	☑ **آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی**	**تکلیف** ☑ **درسی**

شماره درس: ۱۰۴

عنوان درس به فارسی: نحو کاربردی (۱) **به عربی: قواعد اللغة العربیة التطبیقیة (النحو ۱)** **به انگلیسی: Arabic grammar in use ۱ (Arabic Syntax) (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۴** **زمان درس: ۶۴**	**اهداف:** **- آشنایی با ترکیب و پیوست واژگان و پیکره جمله و ارکان آن در زبان عربی و کسب توانایی درست خوانی و ساخت درست جمله در زبان عربی و فهم معنایی واحد زبانی و نشانه گذاری واژگان در جمله‌ها و عبارات.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
تعریف علم نحو و بازشناسی موضوع و فایده آن	
انواع اعراب اسم و فعل(رفع و نصب و جر و جزم) و عوامل آن	
موارد رفع، نصب و جزم فعل مضارع	
جمله‌های شرطیه و چگونگی ساخت و ترکیب آنها	
فاعل و نائب فاعل و انواع آنها از جهت صریح و مؤول و مطابقت با فعل	
مرفوعات، انواع و مواضع تقدیم و تاخیر هر یک	**فاعل**
	نائب فاعل
	مبتدا
	خبر
نواسخ	**افعال ناقصه**
	حروف مشبهه بالفعل
	ما و لا شبیه به لیس
	لا نفی جنس
	افعال مقاربه
	افعال قلوب
ضمیر فصل، ضمیر شأن، حکایهٔ	
إعمال، إلغاء، و تعلیق نواسخ	
صیغه تعجب و افعال مدح و ذم	
تطبیق و کاربرد موضوعات آموزش داده شده در جمله‌ها و متن‌های برگرفته از قرآن کریم، نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و سایر متون اسلامی با تاکید بر فهم معنایی متون	
تکلیف عملکردی	
در هر درس تکالیف و تمرین‌ها به دانشجویان واگذار شده و در کلاس ارائه و تصحیح شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
با توجه به ضرورت کاربردی‌سازی مباحث سرفصل، نحوه ارائه به گونه‌ای تلفیقی از شیوه نظری-کاربردی خواهد بود. **در این روش از شیوه ارائه انتزاعی قواعد نحو پرهیز شده** **و از طریق ارائه نمونه‌هایی از بافت واقعی زبان، برای آماده‌سازی ذهن دانشجو برای دریافت موضوع استفاده شده** **و سپس نکات نحوی با پرسش‌های متعدد از این جمله‌ها استخراج و برجسته شده** **و سپس با ارائه مثال‌های متعدد به پایدارسازی مفاهیم آموزش داده شده پرداخته می‌شود** **و در آخرین مرحله با طرح نمونه‌هایی از متون اسلامی در قالب تمرین، از دانشجو خواسته می‌شود که ضمن انجام آنها، نقش موضوعات دستور زبانی در فهم و درک متن را دریابد.** *** برای تأثیرگذاری و ایجاد ارتباط مناسب دانشجویان با موضوع درس از فناوری‌های نوین آموزشی همچون نرم‌افزارها و برنامه‌های دیداری-شنیداری مانند پاورپوینت و ارائه از طریق ویدئو پرژکتور استفاده شود.**	

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	**با توجه به رویکرد متفاوت در ارائه این دروس لازم است از منبعی که با رویکرد کاربردی قواعد دستور زبـان در خوانش و فهم متون اسلامی تدوین شده است، استفاده گردد. بر همین اساس منابع ذیل پیشنهاد می‌شود: کتاب الرائد ج۳ و ج ۴ و ۵ و دفتر تمرین آن**
	منابع فرعی (پژوهشی)	اصول النحو، شهابی، علی اکبر، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۱۳۵۲ ش. جامع الدروس العربیهٔ، غلاییني، مصطفی، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۶۲ ش . الجدید فی الصرف و النحو، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۷۷ ش . شرح ابن عقیل مبادئ العربیهٔ جلد ۴، شرتونی، رشید، ویراسته حمید محمدی، قم: دارالعلم، ۱۳۹۰ش. معانی النحو، سامرایی، صالح، عمان، دارالفکر، ۱۴۲۰ ق، ۴ ج. النحو الواضح فی القواعد اللغه العربیه، الجارم، علی؛ امین، مصطفی، تهران: آواندا دانش. النحو الوافی، حسن، عباس، تهران: انتشارت احمدی، ۱۳۶۷ ش. گزیده ای از آیات قرآن کریم و عباراتی از نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و دیگر متون اسلامی ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑	تکلیف
	مستمر ☐		آزمون عملکردی ☐		آزمون عملکردی ☐	درسی ☑

شماره درس: ۱۰۵

عنوان درس به فارسی: نحو کاربردی ۲ **به عربی: قواعد اللغة العربیة التطبیقیة (النحو ۲)** **به انگلیسی: Arabic grammar in use ۲ (Arabic Syntax (۲))**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۴** **زمان درس: ۶۴**	**اهداف:** **- آشنایی با ترکیب و پیوست واژگان و پیکره جمله و ارکان آن در زبان عربی و کسب توانایی درست‌خوانی و ساخت درست جمله در زبان عربی و فهم معنایی واحد زبانی و نشانه گذاری واژگان در جمله‌ها و عبارات**
پیش‌نیاز: نحو کاربردی (۱)	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
منصوبات شامل مفعول مطلق، مفعول به، مفعول فیه، مفعول له، مفعول معه	
عمل شبه فعل ها	
ندا و منادا و ندبه و استغاثه	
تحذیر، اغراء، اختصاص، اشتغال، تنازع	
حال	
تمییز	
استثناء	
مجرورات	
انواع اضافه	
اعراب اصلی و تبعی	
انواع حروف	**استفهام**
	شرط
	قسم
	تاکید
	عطف
توابع	**عطف**
	عطف بیان
	بدل
	نعت
	تاکید
معانی و کاربرد حروف در زبان عربی	
انواع جمله از جهت دارا بودن محل اعراب و فاقد آن و کاربردهای هر یک	
تطبیق و کاربرد موضوعات آموزش داده شده در جمله‌ها و متن‌های برگرفته از قرآن کریم، نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و سایر متون اسلامی با تاکید بر فهم معنایی متون	
تکلیف عملکردی	
در هر درس تکالیف و تمرین‌ها به دانشجویان واگذار شده و در کلاس ارائه و تصحیح شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
با توجه به ضرورت کاربردی بودن مباحث سرفصل درس، شیوه ارائه تلفیقی و به صورت نظری-تطبیقی خواهد بود. **در این شیوه در گام اول: به جای روش انتزاعی آموزش از روش ارتباطی با بافت زبان برای برجسته‌سازی نکات دستور زبان استفاده شده** **و در گام دوم: به دسته‌بندی‌های شناختی قواعد پرداخته شده** **و در گام سوم: با نمونه‌ها و مثال‌های متعدد به پایدارسازی مفاهیم آموزش داده شده تمرکز شده** **و در گام آخر: با ارائه نمونه‌های متنی از منابع اسلامی همچون آیات قرآن و دیگر منابع حدیثی و روایی به شکل تمرین و ممارست به ایجاد**	

خود فعالی در دانشجویان کمک می‌شود.

*** برای تأثیرگذاری و ایجاد ارتباط مناسب دانشجویان با موضوع درس از فناوری‌های نوین آموزشی همچون نرم‌افزارها و برنامه‌های دیداری-شنیداری مانند پاورپوینت و ارائه از طریق ویدئو پرژکتور استفاده شود.**

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**با توجه به رویکرد متفاوت در ارائه این دروس لازم است از منبعی که با رویکرد کاربردی قواعد دستور زبان در خوانش و فهم متون اسلامی تدوین شده است ،استفاده گردد بر همین اساس منابع ذیل پیشنهاد می‌گردد: کتاب الرائد ج۴ و ج۵ و دفتر تمرین آن**
	منابع فرعی (پژوهشی)	اصول النحو، شهابی، علی اکبر، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۱۳۵۲ ش. جامع الدروس العربیهٔ، غلاییني، مصطفی، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۶۲ ش . الجدید فی الصرف و النحو، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۷۷ ش . شرح ابن عقیل مبادئ العربیهٔ جلد ۴، شرتونی، رشید، ویراسته حمید محمدی، قم: دارالعلم، ۱۳۹۰ش. معانی النحو، سامرایی، صالح، عمان، دارالفکر، ۱۴۲۰ ق، ۴ ج. النحو الواضح فی القواعد اللغه العربیه، الجارم، علی؛ امین، مصطفی، تهران: آواندا دانش، بی‌تا. النحو الوافی، حسن، عباس، تهران: انتشارت احمدی، ۱۳۶۷ ش. گزیده ای از آیات قرآن کریم و عباراتی از نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و دیگر متون اسلامی ..

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**		**۴**	
	ارزشیابی	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑	**آزمون‌های**	**آزمون‌های نوشتاری** ☑	**تکلیف**		
	مستمر ☐		**آزمون عملکردی** ☐	**نهایی** ☑	**آزمون عملکردی** ☐	**درسی** ☑		

شماره درس: ۱۰۶

<table>
<tr><td colspan="6">عنوان درس به فارسی: منطق
به عربی: المنطق
به انگلیسی: Logics</td></tr>
<tr><td>مشخصات درس:
نوع درس: پایه
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۳۲</td><td colspan="5">اهداف:
- آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات اساسی علم منطق و قواعد کاربردی آن در قرآن و حدیث
- ایجاد توانمندی تطبیق قواعد تعریف و استدلال در قرآن و حدیث</td></tr>
<tr><td colspan="6">دروس پیش‌نیاز:</td></tr>
<tr><td colspan="6">فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن</td></tr>
<tr><td rowspan="6">کلیات علم منطق</td><td colspan="5">تعریف علم</td></tr>
<tr><td colspan="5">تقسیم علم به تصور و تصدیق</td></tr>
<tr><td colspan="5">تقسیم علم به بدیهی و نظری</td></tr>
<tr><td colspan="5">راه‌های رسیدن به علم بدیهی و نظری</td></tr>
<tr><td colspan="5">تعریف منطق یا نقش منطق برای رسیدن به علم نظری</td></tr>
<tr><td colspan="5">تذکر: رابطه منطق با مباحث الفاظ در حد ۱۰ دقیقه توسط استاد تذکر داده شود.</td></tr>
<tr><td rowspan="11">منطق تعریف</td><td colspan="5">چیستی تعریف</td></tr>
<tr><td colspan="5">اهمیت تعریف</td></tr>
<tr><td rowspan="7">اقسام تعریف</td><td rowspan="5">تعریف حقیقی</td><td colspan="3">تعریف حد تام</td></tr>
<tr><td colspan="3">تعریف حد ناقص</td></tr>
<tr><td colspan="3">تعریف رسم تام</td></tr>
<tr><td rowspan="2">تعریف رسم ناقص</td><td>تعریف به اشباه و نظایر</td></tr>
<tr><td>تعریف به مصداق</td></tr>
<tr><td colspan="4">تعریف شرح الاسمی</td></tr>
<tr><td colspan="5">شرایط تعریف</td></tr>
<tr><td colspan="5">نمونه‌هایی از تعریف در کتاب و سنت</td></tr>
<tr><td rowspan="14">منطق استدلال</td><td rowspan="3">قضایا</td><td colspan="4">حملیه</td></tr>
<tr><td colspan="4">بمتصله</td></tr>
<tr><td colspan="4">منفصله</td></tr>
<tr><td rowspan="11">صورت استدلال</td><td rowspan="3">استدلال مباشر</td><td colspan="3">تناقض در قضایا</td></tr>
<tr><td colspan="3">عکس مستوی</td></tr>
<tr><td colspan="3">عکس نقیض</td></tr>
<tr><td rowspan="8">استدلال غیر مباشر (حجت)</td><td rowspan="6">قیاس</td><td rowspan="4">قیاس اقترانی</td><td>شکل اول و شرایط آن</td></tr>
<tr><td>شکل دوم و شرایط آن</td></tr>
<tr><td>شکل سوم و شرایط آن</td></tr>
<tr><td>شکل چهارم و شرایط آن</td></tr>
<tr><td rowspan="2">قیاس استثنایی</td><td>استثنایی اتصالی و شرایط آن</td></tr>
<tr><td>استثنایی انفصالی و اقسام و شرایط آن</td></tr>
<tr><td colspan="3">استقراء</td></tr>
<tr><td colspan="3">تمثیل</td></tr>
<tr><td colspan="5">نمونه‌هایی از استدلال‌های صوری در کتاب و سنت</td></tr>
</table>

	ماده استدلال (صناعات خمس)	صنعت برهان	مبادی برهان
			برهان لم و إن
			شرایط مقدمات برهان
			نمونه‌هایی از استدلال‌های مادی در کتاب و سنت
		صنعت جدل	جدال احسن و تفاوت آن با جدل
		صنعت خطابه	
		صنعت شعر	
		صنعت مغالطه	مبادی مغالطه
			انواع مغالطات لفظی
			انواع مغالطات معنوی
			نمونه مغالطاتی که کتاب و سنت متذکر شده‌اند.

تکلیف عملکردی

تکالیف عملکردی به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف این درس به دانشجو واگذار شود.

راهبردهای تدریس و یادگیری

استاد این درس می‌بایست حداقل دارای سطح سه حوزه با گرایش فلسفه و کلام یا کارشناسی ارشد فلسفهٔ اسلامی باشد.

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **الارشارات و التنبیهات الابی علی بن سینا، مع شرح نصیرالدین الطوسی، تحقیق سلیمان دینا، بیروت : موسسه النعمان، ۱۹۹۲م. = ۱۳۷۱ ش.** **الجوهر النضید فی شرح منطق‌التجرید علامه حلی، حسن‌بن یوسف، شرح جمال‌الدین حسن‌بن‌یوسف العلامهٔ‌الحلی، تصحیح و تعلیق محسن بیدارفر، قم: بیدار، ۱۴۲۷ ق= ۱۳۸۵ ش.** **شرح الشمسیه، قطب‌الدین رازی، محمدبن محمد، اشیه میرسید شریف، داود، عمادالدین؛ تصحیح عبدالحسین‌بن ملامحمد علی، بی جا، بی تا.** **المنطق، المظفر، محمدرضا، تهران: فقیه، ۱۳۶۹ ش.** **معیار دانش، سلیمانی امیری، عسکری، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰ ش.** **منطق در آیینهٔ معارف اسلامی، فتحی، علی و دیگران، مرکز تخصصی علم کلام، قم نشر رائد، ۱۳۹۰ ش.** **کتاب التعلیمی المنطق مع تمارین علی الآیات و الروایات، المیرزایی السیبانی، حسین، انتشارات رضوی، ۱۳۸۷ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	آشنایی با کلیات علوم اسلامی ج ۱، مطهری، مرتضی، انتشرات صدرا، قم: صدرا، ۱۳۷۱ – ۱۳۷۶ ش. ترجمه تحریرالقواعدالمنطقیه فی شرح الرساله‌الشمسیه، قطب‌الدین رازی، محمدبن محمد، مترجم: لیلا قنبری، تهران: مفتاح دانش، ۱۳۹۲ ش. ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۱۰۷

عنوان درس به فارسی: کلام اسلامی **به عربی: علم الکلام** **به انگلیسی: Islamic Theology (Kalam)**		
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با اصول عقاید اسلامی با رویکرد قرآنی، روایی و عقلانی**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
کلیات	**اهمیت و ضرورت شناخت اعتقادات**	
	تعریف، اهداف و روش علم کلام	
شناخت خداوند و یگانگی او	**راه‌ها و ادله شناخت خداوند**	**آیات آفاقی (نظم)**
		آیات انفسی (معرفت نفس، فطرت)
	توحید	**معنا و اقسام توحید**
		دلائل یگانگی خداوند (برهان تمانع)
		آثار اعتقاد به توحید
صفات الهی	**صفات جمال و جلال**	
	صفات خبریه	
عدل الهی	**تعریف عدل و اقسام آن**	
	عدل الهی و تفاوت ها	
	عدل الهی و شرور	
	مفهوم قضا و قدر و اقسام آن	
نبوت عامه	**اهداف و وظایف پیامبران**	
	وحی و نحوه دریافت آن	
نبوت خاصه	**رسالت و نبوت پیامبر اسلام (صل الله علیه و آله و سلم)**	
	جهانی بودن رسالت پیامبر اسلام (صل الله علیه و آله و سلم)	
	خاتمیت	
امامت و ولایت	**تعریف امامت و ولایت**	
	وظایف امام (حفظ و تبیین و تفسیر شریعت، ...)	
	ویژگی‌های امام (علم و عصمت)	
	امامت امیر المومنین(علیه السلام) در قرآن (آیات: تبلیغ، ولایت و اولی الامر) و روایات (حدیث غدیر)	
معاد	**برزخ**	
	امکان و ضرورت معاد	
	معاد روحانی و جسمانی	
	شفاعت	
تکلیف عملکردی		
دانشجو مجموعه‌ی پاسخ‌ها به یکی از شبهات جدید کلامی (با تأیید استاد) را از کتب مرتبط جمع‌آوری و دسته‌بندی کند و به صورت مکتوب در قالب تحقیق درسی ارائه دهد.		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
آشنایی مدرس با فلسفه اسلامی و تسلط بر مباحث کلام اسلامی		

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** ایضاح المراد فی شرح کشف المراد، ربانی گلپایگانی، علی، رائد، قم: ۱۳۹۲ش. توحید در قرآن، جوادی آملی، عبدالله، قم: إسراء، ۱۳۸۳ش. عدل الهی، مطهری، مرتضی، تهران: صدارا، ۱۳۷۱ ش. وحی و نبوت در قرآن، جوادی آملی، عبدالله، إسراء، قم: ۱۳۸۱ش. وحی شناسی، ربانی گلپایگانی، علی، نشر رائد، قم: ۱۳۹۱ش. راه و راهنما شناسی، یزدی، مصباح، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳ش. امامت در بینش اسلامی، ربانی گلپایگانی، علی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۳ش. المراجعات، شرف‌الدین، عبدالحسین، مشهد: ضامن آهو، ۱۳۸۷ش.
	منابع فرعی (پژوهشی)	الالهیات علی هدی الکتاب و السنه و العقل، سبحانی، جعفر، قم: المرکز العالمی للدراسات الاسلامیه، دوم، ۱۴۱۱ق. آموزش عقاید، یزدی، مصباح، شرکت چاپ و نشر بین المللی، ۱۳۸۸ ش. آموزش کلام اسلامی(۱ و۲)، سعیدی مهر، محمد، قم: طه، ۱۳۸۱ش. براهین و نصوص امامت، علی ربانی گلپایگانی، قم: رائد، اول، ۱۳۹۰ش. حق الیقین، سید عبد الله شبّر، قم: انوار الهدی، ۱۳۸۰ش. درآمدی بر علم کلام، علی ربانی گلپایگانی، دار الفکر، قم: ۱۳۸۹ش. عقاید استدلالی، ربانی گلپایگانی، علی، قم: هاجر، ۱۳۹۲ش. عقائد الامامیه، مظفر، محمدرضا، مترجم:علیرضا مسجد جامعی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران: ۱۳۸۱ش. کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، علامه حلی، مؤسسه امام صادق(علیه السلام)، قم: ۱۳۷۵ش. معاد در قرآن، جوادی آملی، عبدالله، قم: إسراء، ۱۳۸۲ش. معاد شناسی (ترجمه علی شیروانی)، سبحانی، جعفر، قم: دارالفکر، ۱۳۸۶ش. معارف اسلامی (۱ و۲)، جمعی از نویسندگان، نشر معارف، قم: ۱۳۸۱ش. ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۱۰۸

عنوان درس به فارسی: کلیات فقه و مبانی حقوق اسلامی **به عربی: کلیاتُ للفقه و اسس الحقوق الاسلامیهٔ** **به انگلیسی: Generalities of Islamic jurisprudence and legal principles**		
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با کلیات و مبانی فقه و حقوق اسلامی و مروری به قواعد و ابواب فقهی حقوقی** **- ایجاد توانایی کاربرد اجمالی مبانی فقه و حقوق در استنباط احکام فقهی حقوقی**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
کلیات	**۱- اهمیت و ضرورت آشنایی با مبانی فقه و حقوق اسلامی**	
	۲- تعریف فقه، موضوع فقه، غرض و فایده فقه، علل نیاز به فقه، نسبت فقه با حقوق اخلاق	
	۳- هدف حقوق، تقسیمات حقوق (حقوق عمومی و خصوصی، حقوق داخلی و بین المللی)	
مروری به ابواب و رؤوس کلی مسائل (احکام) فقهی و حقوقی		
منابع احکام فقهی و حقوقی	**مقدمه: انواع حکم**	**تکلیفی و وضعی**
		واقعی و ظاهری
		اولی و ثانوی
		امضایی و تأسیسی
	کتاب	**حجیت ظواهر کتاب**
		جایگاه قرآن در استنباط احکام فقهی و حقوقی
	سنت	**تعریف سنت**
		راه‌های دستیابی به سنت
		گفتار
		کردار
		امضا
	اجماع	**اجماع محصَّل و منقول**
		حجیت شهرت
	عقل	**حجیت دلیل عقلی**
		بررسی حجیت قیاس، استحسان، عرف، بنای عقلا، رویه‌ی قضایی
اصول لفظیه و نقش آنها در استنباط احکام فقهی حقوقی	**شرح کوتاه از اصول لفظیه**	**حقیقت و مجاز، نشانه‌های حقیقت و مجاز**
		اشتراک و ترادف
		حقیقت شرعیه و متشرعه
		امر و نهی
		عام و خاص، مطلق و مقید، مجمل و مبین
اصول عملیه و نقش آنها در انجام تکالیف فقهی و حقوقی	**شرح کوتاه از اصول عملیه**	**اصل برائت**
		اصل احتیاط
		اصل تخییر
		اصل استصحاب
قواعد فقهی و نقش آنها در انجام تکالیف فقهی و حقوقی	**شرح کوتاه از پاره‌ای از قواعد فقهی**	**اصل طهارت**
		اباحه و قاعده ید
		تسلط

		سوق مسلمین
		اضطرار محذورات
		قرعه

تکلیف عملکردی	
بر اساس تکالیفی که در منبع آموزشی ذکر شده است	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
استاد حداقل دارای سطح سه حوزه یا دکتری فقه و مبانی حقوق باشد.	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**
	بخش‌های مرتبط با سرفصل از: **آشنایی با کلیات علوم اسلامی، مطهری، مرتضی، قم: صدرا، ۱۳۷۱ - ۱۳۷۶ ش.** **مبادی اصول‌الفقه، الفضلی، عبدالهادی، مراجعهٔ اسامهٔ الساعدی، قم: ذوی القربی، ۱۳۹۲ ش.** **القواعد الفقه، مکارم شیرازی، ناصر، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب، ۱۳۷۰ ق.** **تحریر اصول فقه (مظفر)، شیروانی، علی، قم: دارالعلم، ۱۳۸۵ ش.** **الوسیط فی اصول الفقه، سبحانی، جعفر، مترجمان: مسعود ربانی، محمدحسین محمدی، قم: جباری، ۱۳۸۸ ش.** **مبادی فقه و اصول، فیض، علیرضا، تهران: انتشارات و چاپ دانشگاه تهران: ۱۳۹۱ ش.** **مدخل علم فقه، اسلامی، رضا، قم: انتشارات حوزه علمیه قم مرکز مدیریت، ۱۳۸۴ ش.** **فلسفه علم فقه، ضیائی فر، سعید، سازمان سمت و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی)
	ادوار فقه امامیه، تاریخ فقه و فقهای امامیه، سبحانی، جعفر، مترجم: حسن جلالی، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۸۷ ش. اصول الفقه، مظفر، محمدرضا، محقق: موسسه النشر الاسلامی التابعه لجامه المدرسین بقم المشرفه، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸ ش. تاریخ التشریع الاسلامی، فضلی، عبدالهادی، قم: دار الکتاب الاسلامی، ۱۴۲۷ق. قواعد فقه، محقق داماد، مصطفی، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۴۰۶ ق. مقدمه عمومی علم حقوق، جعفری لنگرودی، محمدجعفر، تهران، انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۷۱ ش. مقدمه عمومی علم حقوق، کاتوزیان، ناصر، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۱ ش. الموجز فی اصول الفقه، سبحانی، جعفر، ترجمه و تبیین محسن غرویان، محمدرضا طالبیان، قم: دارالفکر، ۱۳۸۵ ش. ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی** **مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف** **درسی** ☑

شماره درس: ۱۰۹

عنوان درس به فارسی: تاریخ تحلیلی اسلام **به عربی: تاریخ الاسلام التحلیلی** **به انگلیسی: Analytical History of Islam**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با تحولات تاریخی صدر اسلام تا دوران بنی‌امیه** **- توانمندی در نگاه صحیح و روش‌مند در تحلیل گزارشات تاریخی اسلام**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
جلسه ۱ **جهان در عصر بعثت**	**موقعیت سیاسی جهان در عصر بعثت**
	موقعیت فرهنگی جهان در عصر بعثت
	موقعیت اجتماعی جهان در عصر بعثت
	موقعیت اقتصادی جهان در عصر بعثت
	موقعیت دینی جهان در عصر بعثت (با تأکید بر شبه جزیره عربستان)
جلسه ۲ **حرکت ابراهیم (ع) در تاریخ**	**مفهوم ژئوپلتیک جزیره جهانی**
	خاورمیانه به عنوان قلب فرهنگی جزیره جهانی
	دو سفر ابراهیم (ع) به مصر و حجاز
	بنی‌اسرائیل (ع) و بنی‌اسحاق (ع) (با توجه به وفور پیامبران در نسل اسحاق در مقایسه با نسل اسماعیل)
	پیامبران اولوالعزم از نسل ابراهیم (ع)
جلسه ۳ **از ولادت تا بعثت**	**تولد پیامبر (ص) (با نقد داستان نذر عبدالمطلب و با توجه به منبع: تاریخ اسلام از آغاز تا هجرت نوشته استاد علی دوانی)**
	دوران جوانی
	ازدواج (با تأکید به اینکه پیامبر از ۲۵ سالگی تا ۵۳ سالگی تنها با حضرت خدیجه زندگی می‌کردند)
جلسه ۴ **از بعثت تا هجرت**	**دعوت بنی‌هاشم به اسلام**
	دعوت قریش به اسلام
	جنگ روانی علیه پیامبر(ص) و یارانشان
	هجرت پناهجویان مسلمان به حبشه
	محاصره اقتصادی و اجتماعی پیامبر(ص) و یارانشان در شعب ابی‌طالب
	مقاومت پیامبر (ص) و اصحاب ایشان در مقابل قریش
	بیعت مخفیانه جوانان یثرب با پیامبر(ص)
جلسه ۵ **از هجرت تا فتح مکه**	**جنگ بدر**
	جنگ احد
	جریان نفاق به رهبری عبدالله‌بن‌ابی
	جنگ خندق
	فتح خیبر
	صلح حدیبیه
جلسه ۶ **ازفتح مکه تا رحلت**	**بن‌بست نظامی قریش**
	شکست بت‌پرستی در اندیشه اندیشه‌ورزان قریش
	پیدایش حزب اموی به رهبری ابوسفیان و تجزیه جامعه اصحاب پیامبر(ص) به دو گروه
	همگرایی گروه اصحاب قرشی پیامبر(ص) با امویان

	غدیر	
	رحلت پیامبر(ص)	
جلسه ۷ از رحلت پیامبر (ص) تا شهادت حضرت فاطمه (س)	همگرایی بخشی از اصحاب با امویان و پیدایش محور قدرت جدید و عکس‌العمل انصار	
	اعتراض حضرت فاطمه به همگرایی با امویان و تبدیل نظام امامت به خلافت	
	پیدایش جریان مقاوت علوی در تاریخ و اعتراض به انحراف از مسیر اسلام ناب محمدی (ص)	
	فلسفه سیاسی نظام امامت و ارکان آن	
	تبیین علت خانه‌نشینی امام علی(ع)	
جلسه ۸ از شهادت حضرت فاطمه (س) تا جنگ صفین	خلافت ابابکر	
	تجدید حیات نسبی ارزش‌های عصر جاهلیت	
	عصر فتوحات	
	دوران عثمان و قتل او و خون‌خواهی او	
	بیعت مدینه با امام علی (ع)	
	فتنه جمل و نقش اندیشه اموی در برپایی آن	
	تمرد معاویه	
جلسه ۹ از جنگ صفین تا شهادت امام علی	تحلیلی از جنگ صفین و وضعیت نیروها در جبهه‌ی جنگ	
	حکمیت	
	جنگ روانی شام علیه کوفه به صورت نرم و سخت (غارات)	
	خرید نخبگان کوفه به وسیله معاویه	
	جامعه‌شناسی سیاسی کوفه	
	جامعه‌شناسی دمشق	
	شهادت امام علی (ع)	
جلسه ۱۰ میزگرد جنگ خندق (با شرکت یک یا دو استاد مهمان)	بن‌بست نظامی در جنگ خندق	
	راهبرد سیاسی امویان پس از جنگ خندق	
	تأثیرات جنگ خندق بر	مدینه
		مکه
		قبایل یهود
	تأثیرات جنگ خندق بر پیدایش حزب سکولار و مخفی اموی	
جلسه ۱۱ میزگرد ترور خلیفه دوم (با شرکت یک یا دو استاد مهمان)	نحوه ترور	
	تیم ترور	
	ذی‌نفعان ترور	
	عواقب ترور برای جامعه اسلامی	
جلسه ۱۲ میزگرد شورش علیه خلیفه سوم	ساختار شورش	
	عناصر عملکردی و ساختی شورش (عناصر عملکری به معنای ذی‌نفعان شورش و عناصر ساختی به معنای منتقدان عثمان)	
	ذی‌نفعان شورش	
	تأثیر شورش بر	مدینه
		اصحاب قریشی نظیر طلحه و زبیر
		دمشق
جلسه ۱۳ پنج چهره و پنج نقش	نقش بارز پیامبر (ص) در تاریخ: نبوت	
	نقش بارز امام علی (ع) در تاریخ: امامت	
	نقش بارز حضرت فاطمه (س) در تاریخ: فاطمیت (جداکنندگی سرنوشت مدینه‌النبی از مدینه‌العرب)	
	نقش بارز امام حسن (ع) در تاریخ: تبیین تأثیر وجودی امت	

	نقش بارز امام حسین (ع) در تاریخ: شهادت به عنوان تصدیق عملی رسالت
جلسه ۱۴	**جمع‌بندی و نتیجه‌گیری**
جلسه ۱۵	**پرسش و پاسخ**
جلسه ۱۶	**پرسش و پاسخ**

تکلیف عملکردی

دانشجو بتواند صحت محتوای یک مقاله در موضوع «تحلیل مسائل روز با رویکرد استناددهی به تاریخ اسلام» را،بسنجد. استناد دانشجو به آیات مرتبط موجب نمره‌ی امتیازی خواهد شد.

راهبردهای تدریس و یادگیری

یکی از راهبردهای تدریس می‌تواند تشکیل میزگرد در جلسات دهم، یازدهم و دوازدهم باشد.
همچنین سه جلسه آخر صرفاً به پرسش و پاسخ گذرانده شود.

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **شهر گمشده (فاطمه چه گفت؟ مدینه چه شد؟)، زورق، محمدحسن، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی،۱۳۸۲ش** **دو حرکت در تاریخ، زورق، محمدحسن، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۰ ش.** **تاریخ اسلام از آغاز تا هجرت، دوانی، علی، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات اسلامی،۱۳۷۰ش**
	منابع فرعی (پژوهشی)	جهان در عصر بعثت، باهنر، محمدجواد، هاشمی‌رفسنجانی، اکبر، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶ ش. محمد (ص) خاتم پیامبران، جمعی از نویسندگان، تهران: حسینه ارشاد، ۱۳۴۷ ش. ...

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**	**۴**
	ارزشیابی مستمر ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۱۱۰

عنوان درس به فارسی: آشنایی با ادیان بزرگ و کتب آسمانی **به عربی: التعرف علی الدیانات الکبری و الکتب المقدسهٔ** **به انگلیسی: Introduction to the great religions and scriptures**		
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی دانشجویان با دین‌های بزرگ و زنده جهان** **- ایجاد توانایی فهم عقاید و شعائر دینی ادیان بزرگ و زنده جهان** **- ایجاد توانایی و کسب مهارت در مراجعه به متون دینی ادیان بزرگ و زنده جهان** **- ایجاد توانایی کسب مهارت در برقراری ارتباط و گفت وگو با پیروان ادیان بزرگ و زنده جهان**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
جلسه ۱	**کلیات**	**تاریخچه و زمینه‌های ورود مطالعه دین به حوزه‌های دانشگاهی** **دین شناسی** **اهداف و پیشینه مطالعه درباره‌ی ادیان** **موضوع و مسایل دین شناسی** **تعریــف: دین، مذهب، ملت، نحله، فرقه، شریعت، الهیات، کلام** **ویژگیهای دین** **منشاء دین** **طبقه بندی ادیان**
جلسه ۲و۳	**هندوئیزم**	**اعتقادات مردم هند پیش از آریایی ها** **کتاب ودا (ریگ ودا، یجور ودا، سام ودا و اتهرو ودا)** **برهمنه ها** **مهابهارته** **بهگودگیتا** **خدایان ودایی (اسوره‌ها و دئوه ها)** **خدایان سه گانه (برهما، شیوا و ویشنو)** **نظام طبقاتی هند (برهمنان، کشاتریه ها، ویشیه‌ها و شودره ها)** **قربانی** **اهیمسا** **کرمه** **سمساره** **موکشه** **مقاصد اربعه مباح در زندگی (کاما، ارتا، دهارما و موکشه)** **ادبیات هندوئیزم حماسی(مهابهارات،رامایانه و بهگودگیتا)** **رنیکه ها** **وپانیشادها** **سه طریق نجات (طریق عمل، طریق معرفت و طریق اخلاص و محبت)**
جلسه ۴	**بودیسم**	**زمینه ظهور** **بودا و داستان زندگی او** **فرضیه رنج جهانی و چهار حقیقت شریف** **کتب مقدس بودایی** **مکاتب بودایی (تراواده و مهایانه)**

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی

			آموزه‌های مهم (رنج، نفس، نظریه سه کالبد، راه نجات و راههای هشتگانه رسیدن به آن، بودی‌ستوه، نیروانه)
جلسه ۵	جینیسم		مهاویرا و و داستان زندگی او
			کتب مقدس؛ تعالیم
			اهیمسا
			عهدهای پنجگانهٔ راهبان
			عهدهای دوازده‌گانهٔ مردم عادی
			فرقه‌ها (آسمان جامگان و سفیدجامگان)
	سیکهیزم		نانک و گوروهای دیگر
		کتاب مقدس	گرانت
			تعالیم
			پنج نشانه (کیس، کانگه، کاچه، کاره و کرپان)
			هندوئیزم معاصر
جلسه ۶،۷و۸	دین زردشتی		عقاید آریائی‌های قبل از زرتشت
			زردشت (مولد و زمان)
			مقام زردشت (پیامبر، شمن، سیاستمدار و...)
		کتاب مقدس	اوستا (یسنه، یشت ها، ویسپرد، وندیداد و خرده اوستا)
			تعالیم اعتقادی در اوستای گاهانی(گاتها وآموزه‌های آن)
			تعالیم اعتقادی در اوستای جدید یسنه ها، وندیداد و یشتها)،
			امشاسپندان (وهومنه، اشاو هیشته، خشثره وئیریه، هئورتات، امرتات و سپنته ارمئیتی)
			آخرالزمان و ظهور منجی‌های سه گانه (همشیدر، هوشیدرماه و سوشیانت)
			زندگی پس از مرگ، رستاخیز، بهشت و دوزخ.
			دین زرتشتی در دوره ساسانی
			ادبیات زرتشتی به زبان پهوی
			مناسک و آداب دینی (نمازهای پنجگانه، سدره پوشی و بستن کمربندی به نام کشتی، مراسم‌های مربوط به درگذشتگان)
			جشن‌های مذهبی
			آتش و آتشکده‌های بزرگ سه گانه (آذر گشنسب، آذر فرنبغ و آذر برزین مهر)
			دیانت زرتشتی در دوران اسلامی
			دیدگاه اسلام در مورد دین زردشتی
			زرتشتی و اسلام: زرتشتیگری در میزان قرآن و حدیث
			دین زرتشتی در دوره ساسانی
جلسه ۹	ادیان خاور دور		بررسی عقاید چینیان اولیه، پرستش شانگ تی، تین و آسمان
			مکاتب بزرگ (یین ـ یانگ، مینگ یا مکتب نام ها، چو یا فرزانگان، فا یا قانونیان، موهیزم و تائو)
			متون دینی (تغییرات، شعر، شعائر، تاریخ، موسیقی، وقایع ایام بهار و خزان)
			کنفوسیوس و تعالیم او
			انسان شناسی کنفوسیوس
			تائوئیسم
			تائو ته چینگ
			اندیشه‌های لائوتسه و چوانگ تسه
جلسه ۱۰،۱۱و۱۲	دین یهود		عقاید عبری‌ها قبل از پیدایش دین یهود
		سیر تاریخی	دوره شیوخ (از ابراهیم تا یوسف)

			دوره خروج از مصر و حوادث مهم این دوره
			ورود به کنعان و حوادث مهم این دوره
			دوره پادشاهی
			داوران
			تأسیس معبد
			اسارت بابلی و پیامدهای آن
			دوره انبیاء
			بازگشت به یهودیه و تعمیر معبد
			یهود در دوره یونانی‌ها و رومی ها
		کتاب مقدس (تـنخ یا عهد عتیق)	چگونگی شکل گیری کتاب مقدس (عهد عتیق)
			بخش‌های عهد عتیق (تورات (اسفار خمسه)، کتب و انبیاء) و معرفی مختصر آنها
		کتب مکاشفه‌ای؛ تلمود (میشنا و گمارا)	
		مذاهب و فرقه‌ها (فریسی، صدوقی، زیلوت، اسنی، قرائیم و...)	
		اعیاد و جشن‌های مذهبی	
		اعتقادات (توحید، نبوت، معاد، مسیح و ظهور او)	
		احکام و شعائر دینی	
		اخلاقیات	
		عرفان یهودی(عرفان نظری و عرفان عملی)	
		رابطه یهودیان و مسیحیان؛ اسلام و یهود	
		دین یهود بعداز رنسانس و دوره جدید	
		یهود و اسلام: یهود در میزان قرآن و حدیث	
جلسه ۱۳،۱۴و۱۵	مسیحیت	وضعیت تاریخی، فکری و دینی فلسطین و روم زمان ظهور مسیحیت	
		عیسی مسیح (زندگی، چگونگی ظهور و سرگذشت او)	
		رسولان	
		پیدایش جامعه وکلیسای اولیه مسیحی	
		رسمیت مسیحیت در امپراطوری روم	
		مسیحیت در اروپا	
		مسیحیت در قرون وسطی	
		مسیحیت در دوره اصلاحات دینی	
		مسیحیت در دوره بعد از رنسانس، روشنگری و عصر جدید.	
		کتـــاب مقـــدس مسیحیت (عهد عتیق و عهد جدید)	چگونگی شکل گیری عهد جدید
			بخش‌های عهد جدید (اناجیل چهارگانه (مرقس، متـی، لوقـا و یـوحنی)، اعمـال رسولان، نامه‌های پولس، مکاشفه یوحنی و ...)
		پولس و سهم او در شکل گیری مسیحیت تاریخی	
		مذاهب مهم مسیحی (کاتولیک، ارتدکس و پروتستان)	
		رهبانیت در مسیحیت	
		اعتقادات	خدا، مکاشفه خدا، تثلیث (خدای پدر، خدای پسر و روح القدس)
			اعتقادنامه نیقیه و الوهیت مسیح،
			معاد
			آخرالزمان و بازگشت مسیح
			انسان و گناه ذاتی
			فیض و نجات بوسیله ایمان

			فدا
			شعائر مقدس هفتگانه
			اعیاد
			مسیحیت و اسلام: مسیحیت در میزان قرآن و حدیث

تکلیف عملکردی

۱. حفظ آیه ۱۷ سوره حج و آیات مرتبط دیگر به تعیین استاد

۲. در صورت صلاحدید استاد، در آزمونی شفاهی، به هر قسمت از کتب مقدس ادیان بزرگ و زنده جهان که استاد تعیین می‌کند، مراجعه کند.

۳. در صورت صلاحدید استاد، یکی از ایرادات وارد به ادیان بزرگ و زنده جهان (غیر از اسلام) را، با مبانی آن ادیان بررسی و در قالب تحقیق درسی ارائه دهد.

۴. تکالیف به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف ذیل باشد:

- ایجاد توانایی فهم عقاید و شعائر دینی ادیان بزرگ و زنده جهان

- ایجاد توانایی و کسب مهارت در مراجعه به متون دینی ادیان بزرگ و زنده جهان

- ایجاد توانایی کسب مهارت در برقراری ارتباط و گفت وگو با پیروان ادیان بزرگ و زنده جهان

راهبردهای تدریس و یادگیری

- از انجا که این درس به معرفی اجمالی ادیان بزرگ و زنده‌ی جهان برای دانشجویان علوم قرآن و حدیث و ...، طبق شیوه‌های مطالعاتی جدید، می‌پردازد، و هر یک از این ادیان به لحاظ بستر شکل گیری و زبان متفاوت هستند، لذا مدرس آن باید علاوه بر اینکه تحصیلات آکادمیک و دانشگاهی در مقطع دکتری ادیان و عرفان تطبیقی، ادیان تطبیقی یا مطالعات دینی داشته باشد باید ۱)به زبان‌های علمی در مطالعات دینی تسلط داشته باشند.۲) در پرداختن به ادیان دیگر (غیر از دین خود) از احساس همدلی و سعه صدر برخوردار باشد. ۳) برخوردار از نوعی تعهد دینی شخصی باشد. ۴) در معرفی ادیان رویکردی توأم با بی طرفی معقولانه داشته و به توصیف واقعی آنها بپردازد.

- اختصاص ۱ نمره از کل نمره به فعالیت کلاس.

- ارزیابی میزان یادگیری دانشجویان به گونه ای که مانع برگزاری مرتب و رسمی جلسات درس نباشد و اختصاص ۱ نمره به این امر.

- ترغیب دانشجویان به مراجعه به متون دینی هر یک از ادیان.

- اختصاص ۱۸ نمره به آزمون پایان ترم

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **تاریخ جامع ادیان، جان بی. ناس، مترجم: علی اصغر حکمت، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی،۱۳۹۲ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	ادیان زنده جهان، هیوم، رابرت ارنست، مترجم: عبدالرحیم گواهی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، ۱۳۸۰ش. ادیان آسیائی، بهار، مهرداد، تهران: چشمه، ۱۳۷۵ ش. ادیان و مکتب‌های فلسفی هند، شایگان، داریوش، تهران: انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۲ش. جهان مذهبی: ادیان در جهان امروز، ریچارد بوش و دیگران، ویراستار کلی رابرت ویر، مترجم: عبد الرحیم گواهی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۴ش. در آمدی بر مسیحیت، ویور، مری جو، مترجم: حسن قنبری، تهران: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۳ ش. دین‌های ایران باستان، ه.س. نیبرگ، مترجم: سیف‌الدین نجم‌آبادی، تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مرکز ایرانی مطالعه فرهنگ ها، ۱۳۵۹ ش. یهودیت: بررسی تاریخی، اپشتین، ایزیدور، مترجم: بهزاد سالکی، تهران: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۳۸۸ ش. ...

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐		**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۱۱۱

عنوان درس به فارسی: مهارت‌های آموزش و ترویج قرآن **به عربی: فنون تعلیم و تبلیغ القرآن‌الکریم** **به انگلیسی: Arts of learning and propagation of Quran**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۶۴ (عملی)**	**اهداف:** **۱- آشنایی با نظام توسعه فرهنگ قرآنی و جایگاه آموزش عمومی و تبلیغ و ترویج قرآن در آن** **۲- آشنایی با ساختار، محتوا و رسانه‌های برنامه‌های رسمی و غیر رسمی آموزش عمومی قرآن کشور** **۳- کسب توانایی اولیه تدریس برنامه‌های آموزش عمومی قرآن کشور** **۴- آشنایی با فضاها و رسانه‌های تبلیغی ترویجی قرآنی کشور** **۵- کسب توانایی اولیه تولید و عرضه محصولات تبلیغی ترویجی قرآنی**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
ابعاد تمسک و وظایف فرد و جامعه نسبت به قرآن	
نظام توسعه فرهنگ قرآنی و تبیین مدل کارکردی آن	
اهداف مصوب آموزش عمومی قرآن کشور و مؤلفه‌های آن	
مخاطبان، اهداف و مؤلفه‌های برنامه درسی آموزش قرآن در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران	
تمرین عملی تدریس برنامه آموزش عمومی قرآن	
تمرین عملی تولید و عرضه محصولات تبلیغی ترویجی قرآنی	
اهداف و مؤلفه‌های برنامه‌های درسی آموزش غیر رسمی قرآن در دستگاه‌های دولتی، عمومی و بخش مردمی کشور	
فضاها و رسانه‌های تبلیغی ترویجی قرآنی و ابعاد آن	
بایدها و نبایدها در آموزش و ترویج قرآن	
تکلیف عملکردی	
- طراحی گروهی برنامه درسی آموزشی عمومی قرآن برای گروهی از مخاطبان **- حضور در جامعه و آموزش عمومی قرآن به گروهی از افراد و گزارش آن** **- تولید فردی و گروهی حداقل دو نوع محصول تبلیغی تروجی قرآن**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
- شناساندن جایگاه دانش‌آموختگان علوم قرآن و حدیث در توسعه فرهنگ قرآنی، به منظور انتخاب صحیح نقش دانشجو در این نظام **- هدایت دانشجو به سمت شناخت محیط و توانمندی‌های خود برای ایفای نقش فردی و گروهی در آموزش و ترویج قرآن** **- تأکید بر آموزش فعال و مشارکت‌جویانه**	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**: **آموزش و ترویج قرآن؛ ضرورت، ابعاد و روش‌ها، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ** **منابع فرعی (پژوهشی)**: آشنایی با منشور توسعه فرهنگ قرآنی، شورای عالی انقلاب فرهنگی کلیات آموزش عمومی قرآن و روش‌های آن، اتحادیه تشکل‌های قرآن و عترت کشور انس با قرآن و فرهنگ‌سازی آن، اتحادیه تشکل‌های قرآن و عترت کشور

ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۱۱۲

عنوان درس به فارسی: روش تحقیق در علوم قرآن و حدیث **به عربی: مناهج البحث العلمی** **به انگلیسی: Research methods**	
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **-هدف این درس، مأنوس ساختن دانشجو با تفکر خلاق و منتج به یک نتیجه قابل ارائه، ایجاد آمادگی ذهنی برای اصطیاد مسائل، آشنا کردن وی در سطحی محدود با تنوع روش‌های پژوهشی ـ به خصوص روش‌های کیفی ـ و دادن امکان برای انتخاب روش متناسب با تحقیق، دادن آموزش کافی برای طراحی، اجرا و پیشبرد یک پژوهش تا مرحله نگارش و گزارش نویسی نهایی با مستندسازی قابل قبول است.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
اهداف یاد شده در چارچوب محتوای زیر می‌تواند تحقق یابد و دانشجو امکان آشنا شدن با این ابعاد از فرآیند پژوهش را خواهد داشت	
الف. ماهیت و استانداردهای پژوهش	
ب. مسئله دار شدن و طرح پرسش محوری	
ج. مطالعه اولیه و رهنمودهای آن	
د. مفاهیم روش، رویکرد و مفاهیم وابسته	**د-۱. آشنایی با مفهوم روش (متد)**
	د-۲. آشنایی با مفهوم روش شناسی (متدولوژی)
	د-۳. آشنایی با مفهوم رویکرد
	د-۴. چارچوب نظری و الگو
	د-۵. دیسیپلین یا رشته علمی و میان رشتگی
هـ آشنایی با روش‌های متنوع پژوهش	**هـ-۱. آشنایی با روش‌های تحلیلی (تحلیل معناشناختی، تحلیل محتوا، تحلیل گفتمان، ...)**
	هـ-۲. آشنایی با روش‌های تاریخی (مانند تاریخ انگاره، تاریخ فکر، ...)
	هـ-۳. آشنایی با روش‌های تطبیقی (مقایسه خرد و کلان، مقایسه متوازن و نامتوازن)
	هـ-۴. آشنایی با روش‌های کمّی
	هـ شناسایی منابع (سنتی و دیجیتال) و ساماندهی آن
و. طراحی کلیات پژوهش: مفاهیم کلیدی، سؤالات، فرضیه‌ها و سرفصلها	
ز. فرآیند یادداشت برداری	**ز-۱. آشنایی با انواع یادداشت برداری و کاربرد هر یک**
	ز-۲. طبقه بندی و ساماندهی یادداشت‌ها
ح. فرآیند نگارش	**ح-۱. بخش بندی نوشته و مفهوم پاراگراف**
	ح-۲. نگارش بدنه اثر
	ح-۳. نگارش ملحقات: مقدمه، نتیجه گیری، چکیده
	ح-۴. مستندسازی و مآخذ پایانی
تکلیف عملکردی	
استاد به صلاحدید خود در هر مرحله به دانشجویان کارهای عملی واگذار می‌کند تا موارد آموخته را در عمل تجربه کنند. برآیند کل ترم می‌تواند برای هر دانشجو یک مقاله با همه معیارهای آموزش داده شده باشد که مرحله به مرحله همگام با کلاس پیش رفته است.	
راهبردهای تدریس و یادگیری :	
چنان که در بخش تکلیف عملکردی گفته شد، یک کار عملی برای هر دانشجو می‌تواند یادگیری و ایجاد مهارت در وی را تضمین کند. ضمناً استاد می‌تواند تکالیف را به صورت گروه‌های چند نفره به دانشجویان واگذار نماید تا زمینه آشنا شدن با کار پژوهشی گروهی هم فراهم آید.	

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	**پاکتچی، احمد، روش تحقیق عمومی (درسنامه)، تنظیم مصطفی فروتن تنها، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۷ش.** **همو، روش تحقیق با تکیه بر حوزه علوم قرآن و حدیث، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱ش.**
	منابع فرعی(پژوهشی)	ساروخانی، باقر، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی، ۱۳۸۹ش پاکتچی، احمد، روش تحقیق عمومی (درسنامه)، تنظیم مصطفی فروتن تنها، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۷ش همو، روش تحقیق با تکیه بر حوزه علوم قرآن و حدیث، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱ش. المناسیة، امین محمد، قواعد البحث العلمی و مناهجه و مصادر الدراسات الاسلامیة، عمان: مؤسسة رام، ۱۹۹۵م. بدر، احمد، اصول البحث العلمی و مناهجه، قاهره: المکتبة الأکادیمیة، ۱۹۹۶م. حسن، احمد عبدالمنعم، اصول البحث العلمی، قاهره: المکتبة الاکادیمیة، ۱۹۹۶م. الشریف، عبدالله محمد، مناهج البحث العلمی: دلیل الطالب فی کتابة الابحاث والرسائل العلمیة، اسکندریه: مکتبة الشعاع، ۱۹۹۶م. فضل الله، مهدی، اصول کتابة البحث و قواعد التحقیق، بیروت: دار الطلیعة، ۱۹۹۸م. عبیدات، محمد و دیگران، منهجیة البحث العلمی: القواعد و المراحل و التطبیقات، عمان: دار وائل، ۱۹۹۹م. ابراهیم، مروان عبدالمجید، اسس البحث العلمی لاعداد الرسائل الجامعیة، عمان: مؤسسة الوراق، ۲۰۰۰م. مسعد، محیی محمد، کیفیة کتابة الابحاث و الاعداد للمحاضرات، اسکندریه: المکتب العربی الحدیث، ۲۰۰۰م. العزاوی، رحیم یونس کرو، مقدمة فی منهج البحث العلمی، عمان: دار دجلة، ۲۰۰۸م. ابوسلیمان، عبدالوهاب ابراهیم، کتابة البحث العلمی و مصادر الدراسات الاسلامیة، جده: دار الشروق، ۱۴۰۶ق. ساعاتی، امین، تبسیط کتابة البحث العلمی، مصر الجدیدة: المرکز السعودی للدراسات الاستراتیجیة، ۱۴۱۱ق. الدغمی، محمد راکان، اسالیب البحث العلمی و مصادر الدراسات الاسلامیة، عمان: مکتبة الرسالة، ۱۴۱۷ق. علیان، ربحی مصطفی و عثمان محمد غنیم، مناهج و اسالیب البحث العلمی، عمان: دار صفاء، ۱۴۲۰ق. Lester, J.D., Writing Research Papers: A Complete Guide, Pearson: ۱۵th ed, ۲۰۱۴ Allen, M., Smart Thinking, Skills for Critical Understanding and Writing, Oxford: Oxford Univ. Prss, ۲۰۰۴ Lipson, Charles, Cite Right: A Quick Guide to Citation Styles, Chicago: Univ. of Chicago, ۲۰۰۶

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☑	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☑	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۱۱۳

عنوان درس به فارسی: رایانه و فضای مجازی
به عربی: الحاسوب و اللبیئة الافتراضیة
به انگلیسی: Computer and Cyberspace

مشخصات درس:
نوع درس: پایه
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۶۴ (عملی)

اهداف:

- امروزه و با امکانات گسترده‌ای که تکنولوژی‌های رایانه‌ای در اختیار کاربران قرار داده، آشنایی دانشجویان و پژوهشگران با این مهم ضرورت یافته است؛ سرعت و دقت در امر آموزش و پژوهش، از مهمترین ممیزات این کاربری است. اما در عمل به وفور مشاهده می‌شود که دانشجویان، استفاده شایسته و بایسته‌ای از این ابزارها نمی‌کنند. برای نمونه، با آنکه نرم‌افزارهای مختلفی به صورت رایگان برای فیش‌برداری آماده و مهیا شده است، اما همچنان برخی از روی ناآشنایی با این نرم‌افزارها، به صورت کاغذی اقدام به تهیه فیش می‌کنند. حتی می‌توان گفت تهیه فیش‌های الکترونیک با تعبیه آن درون پوشه‌های مجزا با مزایا و محاسن نرم‌افزارهای مخصوص یادداشت‌برداری برابری نمی‌کند. نیز با اقدامات گسترده در دیجیتال‌سازی کتب علوم اسلامی، به دلیل تفاوت‌های ظریفی که این نرم‌افزارها با هم دارند، استفاده حداکثری از آن‌ها نمی‌شود. بسیاری از ممیزات و محاسن اینترنت و فضای مجازی نیز به سبب گستردگی دامنه و ضعف آشنایی، مغفول مانده است. این درس می‌کوشد این خلأ جدی را برطرف نماید و بهره‌وری دانش‌پژوهان رشته علوم قرآن و حدیث را در این زمینه افزایش دهد.

بنابراین هدف این درس، ارتقای سطح اندوخته‌ها و مهارت‌های دانشجویان در استفاده از رایانه و فضای مجازی به منظور پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی است.

دروس پیش‌نیاز:

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

۱- آموزش فشرده نکات اصلی در استفاده از سیستم عامل ویندوز.
۲- آموزش تایپ سریع حرفه‌ای فارسی، عربی و انگلیسی (ده‌انگشتی و ۱۸۰ کاراکتر در یک دقیقه).
۳- آموزش مهارت‌های کاربردی و مغفول نرم‌افزارهای Word، Power point و Excel.
۴- آموزش تکنیک‌های مختلف ویرایش متن رایانه‌ای.
۵- آشنایی با نرم‌افزارهای مختلف فیش‌برداری (One note، Endnote، فیش‌نگار و Citavi).
۶- طبقه‌بندی اطلاعات و معرفی نرم‌افزارهای جستجو در رایانه نظیر Every things , Power Grep
۷- آموزش مسائل عام کاربری اینترنت و استفاده بهینه از آن.
۸- راهبردهای جستجوی پیشرفته در اینترنت و معرفی موتور جستجوهای تخصصی.
۹- معرفی بانک‌های اطلاعاتی آنلاین، با توجه به نیازهای دانشجوی رشته علوم قرآن و حدیث.
۱۰- راهنمای استفاده از مهمترین کتابخانه‌های دیجیتال در سراسر دنیا و استخراج پیشینه پژوهش در امر تحقیق.
۱۱- معرفی پایگاه‌های جایابی کتاب، پایان‌نامه و نسخ خطی در کتابخانه‌ها و موزه‌ها.
۱۲- شناساندن پایگاه‌های مهمترین دائرةالمعارف‌های کاربردی و استخراج داده از آن‌ها.
۱۳- شناسایی سایت‌های بارگیری کتاب به صورت عام و تخصصی رشته الهیات.
۱۴- آشنایی با دیگر سایت‌های کاربردی نظیر تبدیل تاریخ، ترجمه از زبان مبدأ، تلفظ واژگان اعلام و غیره.
۱۵- آموزش نحوه اطلاع از کنفرانس‌های ملی و جهانی، paper gift، معرفی اجمالی فروم‌ها و انجمن‌های اینترنتی الهیات.
۱۶- آموزش نرم‌افزارهای داده‌کاوی متون.
۱۷- آموزش تفصیلی مهارت‌های تخصصی کاربری نرم‌افزارهای اسلامی از جمله محصولات شرکت نور، مکتبه اهل‌البیت، محصولات حوزه علمیه اصفهان؛ نرم‌افزارهای اهل‌سنت همچون مکتبه الشامله، الجامع الکبیر، المرجع الاکبر (به صورت ویژه به معایب هر یک و التفات‌هایی که در بهره‌گیری از آن‌ها باید مد نظر داشت، اشاره می‌شود).

تکلیف عملکردی

تکالیف در راستای وصول به اهداف ذیل به دانشجو واگذار کند:

۱- بتواند از رایانه در پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی خود استفاده کند.

۲- پاسخ سوال‌ها و اطلاعات مورد نیاز خویش را از طریق منابع آنلاین و آفلاین به دست آورد.

۳- بانک‌های اطلاعاتی مهم و کاربردی رشته علوم قرآن و حدیث را بشناسد و در چگونگی استفاده از آن، مهارت یابد.

۴- مهارت جستجوی عام در اینترنت را فراگیرد و با موتور جستجوهای مختلف و کاربری‌های هریک آشنا شود.

۵- کار با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای علوم قرآن و حدیث را کسب نمایند.

۶- بتواند از قابلیت‌های گسترده نرم‌افزارهای آفیس، به ویژه ورد و وان‌نوت استفاده کند.

۷- عضویت در مجمع‌های علمی اینترنتی نظیر آکادمیا را بشناسد و نحوه تعامل با دانشمندان سراسر جهان را فرا گیرد.

۸- پست الکترونیک بسازد و مکاتبات پستی در فضای مجازی انجام دهد.

۹- با سایت‌های کنفرانس‌های علمی در سرتاسر جهان آشنا شود و نحوه ارسال مقاله بدانها را بداند و...

راهبردهای تدریس و یادگیری

- اولویت تدریس با فارغ‌التحصیلان دوره دکتری و کارشناسی‌ارشد رشته‌های الهیات، به ویژه دانش‌آموختگان رشته‌های مختلف علوم قرآن و حدیث که با رایانه، فضای مجازی و نرم‌افزارهای اسلامی آشنایی دارند، است. در درجه بعد، مهندسان کامپیوتر که با حوزه‌های کاربردی رایانه در رشته‌های الهیات نیز آشنایی داشته باشند قادر به تدریس خواهند بود. صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس بدین شرح می‌باشد: ۱. آشنایی با مبانی فناوری اطلاعات و ارتباطات ۲. آشنایی با اصول و مبانی روش تحقیق در علوم اسلامی ۳. تسلط کامل بر نرم‌افزارهای اسلامی (شیعه و اهل سنت) ۴. تسلط کامل بر پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دیجیتال علوم اسلامی.

- تدریس این درس به صورت کارگاهی (نظری ـ عملی) خواهد بود. بنابراین دانشگاه و مجتمع آموزشی باید امکاناتی نظیر لابراتوار و ویدئو پروژکتور را فراهم آورد. نیز شایان ذکر است غالب جلسات کلاس می‌بایست در سالن رایانه باشد و دانشجویان پس از فراگیری، در کلاس به صورت عملی، آموخته‌های خویش را به کار گیرند.

- نیز از دانشجویان انتظار می‌رود که با مطالعه قبلی و انجام تکالیف در کلاس حاضر شده و در بحث‌ها و تمرینات گروهی مشارکت فعال داشته باشند.

***** این درسنامه می‌تواند مورد استفاده دیگر دانشجویان رشته‌های الهیات و پژوهشگران علوم اسلامی، و نیز علاقه‌مندان به فعالیت‌های میان‌رشته‌ای با علوم دینی نیز قرار گیرد. بنابراین می‌توان پیشنهاد داد، این درس به عنوان درس اصلی و یا جایگزین (دروس اختیاری) دیگر رشته‌های الهیات قرار گیرد.**

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «رایانه و فضای مجازی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	با توجه به ملاحظه فوق، منبع فرعی که تمامی نکات فوق در آن ملحوظ شده باشد، وجود ندارد؛ اما به صورت موردی، می‌توان به آثار زیر اشاره داشت: - آشنایی آسان با کامپیوتر، مجید، لارنس، مترجم: مرتضی صاحب‌الزمانی، تهران: نوپردازان،۱۳۸۳ش. - آشنایی با کتابخانه و منابع آن با نگاهی به کتاب، کتابخانه، منابع کتابخانه‌ای، اینترنت و کاربرد آن؛ باجلان، علی و معصومه شکیبافر، اراک، نشر نویسنده، ۱۳۸۹ ش. - آشنایی با نرم افزارهای کتابخانه‌ای، محمدی‌فرد، داود، تهران: چاپار لنجوان، ۱۳۸۸ ش. - دستنامه پست الکترونیک و جنبه‌های کاربردی آن؛ محسنی، حمید؛ تهران: نشر کتابدار، ۱۳۷۰ ش. - نظام‌های بازیابی اطلاعات؛ لانکاستر، ویلفرد، شیراز، نشر نوید، ۱۳۷۹ ش. - راهنمای کاربرد نرم افزارهای اسلامی و منابع آنلاین در پژوهش‌های اسلامی، در دست نگارش، میرحسینی، یحیی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

دروس تخصصی

شماره درس: ۲۰۰

عنوان درس به فارسی: زبان تخصصی **به عربی: اللغة الانجلیزیة لاختصاص الدراسات القرآنیة و الحدیثیة** **به انگلیسی: English for Students of Quran and Hadith Sciences**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با برخی متون اسلامی به زبان انگلیسی** **- آشنایی با برخی واژگان اسلامی (عمومی قرآن و حدیث)** **- یادگیری شیوه فهم و درک متون اسلامی** **ـ آشنایی با ترجمه‌های انگلیسی قرآن کریم** **- ایجاد انگیزه و علاقه برای یادگیری هدفمند زبان انگلیسی**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
اختصاص دادن ۴ جلسهٔ درسی به تدریس متونی با موضوع معرفی قرآن (introduction)، از بین متون مقابل	**مقدمه آقای محمد شاکر در ترجمه انگلیسی خود از قرآن کریم** **گزیده‌ای از قرآن در اسلام علامه طباطبایی (ره) (The Quran in Islam)** **درس The Quran: The Word of God, the Source of knowledge and Action از جلد دوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمدرضا عطائی و حسین وحیددستجردی، انتشارات سمت** **مقدمه‌های مترجمین معروفی چون خانم طاهره صفارزاده، یوسف علی، پیکتال، آربری، قرائی و دیگران در ترجمه‌های انگلیسی خود از قرآن کریم.**
اختصاص دادن ۳ جلسه‌ی درسی به ترجمه چند سوره کوتاه از قرآن، از سور مقابل (به انتخاب استاد) از ترجمه شاکر، قرائی یا دیگران	**حمد** **عصر** **همزه** **قدر** **و دیگر سوره‌های جزء سی‌ام از قرآن کریم.**
اختصاص ۴ جلسه به مباحث اصول دین: درس‌های توحید، نبوت، معاد، امامت و عدل از جلد دوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمدرضا عطائی و حسین وحیددستجردی، انتشارات سمت.	
اختصاص دادن ۴ جلسهٔ درسی به تدریس متونی با موضوع تاریخ و سیره، از بین متون مقابل	**جلد سوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران، انتشارات سمت (درس‌های امام حسین بن علی (ع)، امام علی بن ابی طالب (ع)، اهل البیت، نام‌ها و تولد پیامبر (ص))**
اختصاص دادن ۲ جلسه‌ی درسی به تدریس مداخل حدیثی، از بین مداخل مقابل (به انتخاب استاد)	**مدخل حدیث قدسی از EI (Encyclopaedia of the Islam) انتشارات بریل، چاپ جدید** **مدخل حدیث از EI (Encyclopaedia of the Islam) انتشارات بریل، چاپ جدید** **مدخل حدیث از EQ (Encyclopaedia of the Qurān) انتشارات بریل**
تکلیف عملکردی	
۱- ارائه تحقیق در تطبیق ترجمه‌های انگلیسی قرآن کریم (در حد چند صفحه با نقد و تحلیل لغوی) **۲- تحقیق‌های هفتگی در رابطه با شیوه استفاده از فرهنگ‌های لغت برای یافتن معانی دقیق واژه‌ها و اصطلاحات اسلامی** **۳- گروه بندی دانشجویان برای مباحثه هفتگی و ارائه گزارش در کلاس** **۴- حفظ و ارائه سور کوچک قرآن کریم به زبان انگلیسی** **۵- ارائه تحقیق در رابطه با یافتن معادل‌های اصطلاحی علوم قرآن و حدیث به زبان انگلیسی** **۶- ارائه تحقیقات کاربردی دیگر.**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
۷- استفاده از مدرسین مسلط به شیوه تدریس زبان انگلیسی در کنار تسلط بر مباحث علوم قرآن و حدیث **۸- تدریس به زبان اصلی (انگلیسی)**	

۹- تأکید اساتید بر آشنایی دانشجویان با انواع متون اسلامی و شیوه استخراج معانی و معادل‌های اصطلاحی متون اسلامی
۱۰-توجه به تلفظ صحیح کلمات
۱۱-توجه به ترجمه دقیق عبارات و متون
۱۲-تأکید بر آشنایی دانشجویان با فرهنگ‌های لغت مختلف و شیوه استفاده از آن ها
۱۳-آموزش شیوه درک متون اسلامی
۱۴-ارائه تکالیف مرتبط به صورت هفتگی و به عنوان تکلیف درسی
۱۵-استفاده از ابزار مولتی مدیا
۱۶-ارائه فیلم‌های آموزشی مرتبط با مباحث قرآنی و حدیثی برای ایجاد انگیزه بیشتر
۱۷-برگزاری یک جلسه از کلاس در محیطی انگلیسی خارج از کلاس (مانند نشست تخصصی به زبان انگلیسی و...)

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**EI (Encyclopaedia of the Islam) انتشارات بریل، چاپ جدید** **EQ (Encyclopaedia of the Qurān) انتشارات بریل** **The Glorious Quran (ترجمه انگلیسی محمد شاکر)** **English for the Students of Theology and Islamic Sciences، انتشارات سمت (جلد دوم از دکتر محمدرضا عطایی و دکتر حسین وحیددستجردی و جلد سوم از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران)**
	منابع فرعی (پژوهشی)	- ترجمه‌های انگلیسی طاهره صفارزاده، آربری، پیکتال، یوسف علی، عی قلی قرائی و دیگران. - Encyclopedia of Islam & the Muslim World، به سرویراستاری Richard C. Martin، انتشارات Macmillan - Shi'a Islam از علامه طباطبایی با ترجمه سید حسین نصر - roots of religion انتشارات در راه حق - زبان انگلیسی تخصصی (۱) (متون اسلامی تبلیغی، دکتر محمود واعظی، انتشارات بنیاد حقوقی میزان، جلد اول. - و....

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۰۱

عنوان درس به فارسی: قرائت و ترجمه متون تخصصی (۱) **به عربی: قرائة و ترجمة النصوص المتخصصة (۱)** **به انگلیسی: Lecture and translation of specialized texts (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف: آشنا کردن دانشجویان با روش‌ها و مهارت‌های ترجمهٔ متون عربی تخصصی علوم قرآن و حدیث براساس منتخباتی از متون ساده و متوسّط متناسب با آموخته‌های مقطع کارشناسی**
دروس پیش‌نیاز: صرف کاربردی (۱) ؛ نحو کاربردی (۱)	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
- انواع ترجمه، شرایط مترجم، کلیاتی از مسائل نظری ترجمه **- مقدمات لازم برای قرائت صحیح متون تخصصی علوم قرآن و حدیث؛ مانند کلمه شناسی، ساختارشناسی، اصطلاح شناسی عربی،** **- ترجمه مفردات و انواع ترکیب‌های االضافی، وصفی، اضافی_وصفی و اصطلاحی** **- ترجمه جملات به اعتبار نوع (اسمیه/فعلیه) و زمان (اخباری، استمراری و التزامی)** **- تطبیق بخش‌هایی از متون چند اثر تخصصی و ترجمه شده با اصل عربی آن‌ها** **- ترجمهٔ نمونه‌هایی از متون ساده و متوسّط تخصصی قدیم و جدید به فارسی**	
تکلیف عملکردی	
استاد باید در هر جلسه به قرائت صحیح و درک مطلب از نمونه‌هایی از متون تفسیری و حدیثی قدیم و جدید بپردازد و زمینه شناخت ویژگی‌های آثار کلاسیک برجسته ترجمه شده در حوزه متون تخصصی را برای دانشجویان فراهم کند و در جلسات پایانی نیز به ترجمهٔ عملی بخش‌هایی از متون تخصصی به فارسی اقدام نماید و دانشجویان را نیز به ترجمه متون ساده تخصصی برانگیزد.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
- استاد باید رویکردی کاربردی و تطبیقی داشته باشد و بر همین اساس، ضمن آشنا کردن دانشجویان با مباحث مقدماتی در حوزهٔ مسائل نظری، با معرفی روش‌های روزآمد و با پرداختن به نمونه‌های فراوان عینی، زمینهٔ رشد و مهارت‌های آنان را در حوزهٔ تطبیق و کاربرد فراهم کند **- متون منتخب باید ساده و متوسط و در چهارچوب نکته‌های آموزش داده شده و از نظر محتوایی متناسب با رشته تحصیلی دانشجویان باشد تا بتوانند بهتر با آن‌ها ارتباط برقرار کنند و در ضمن به تقویت دانش تخصّصی آنان نیز بینجامد.** **- استاد حتی الامکان باید مسلّط به زبان عربی و فنون قرائت و ترجمهٔ متون دینی و دانش آموختهٔ یکی از رشته‌های تخصصّی علوم قرآن و حدیث باشد تا علاوه بر برخورداری از دانش زبانی کافی، در پرتو شناخت منابع متناسب قرآنی و حدیثی به زبان عربی و آثار مرتبط، از توانائی تفهیم تخصصی نیز برخوردار باشد.**	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی قرائت و ترجمهٔ متون تخصصی (۱)، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی کشور، در دست تألیف**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الطریقه الجدیده من دروس دارالعلوم العربیه، النجفی، احمد، به اهتمام سعید نجفی اسد اللهی، تهران: دارالعلوم العربیه، ۱۳۷۶ ش. آموزش زبان عربی (۱) و (۲)، آذرتاش آذرنوش، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۳ ش. العربیه للناشئین، محموداسماعیل صیینی و همکاران، قم: مدین، ۱۳۷۲ ش. تاریخ ترجمهاز عربی به فارسی (۱- ترجمهٔ قرآن)، آذرتاش آذرنوش، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۵ ش. فصوص من النشر و الشعر فی العصر الحدیث؛ نادر نظام طهرانی و سعید واعظ، تهران: انتشارات دانشگاه علامهٔ طباطبایی (ره)، ۱۴۱۲ ق. فصوص من النثر و الشعر فی العصر الجاهلی؛ نظام طهرانی، نادر و سعید واعظ، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی (ره)، ۱۴۱۳ ق. معجم التراکیب و العبارات الاصطلاحیه القدیم منها و المولّد، ابوسعد، احمد، بیروت: دارالعلم للملایین، ۱۹۸۷ م. التفسیر الکاشف، مغنیه، محمد جواد، قم: دارالکتب الاسلامی، ۱۴۲۱ ق. فی ضلال نهج البلاغه، مغنیه، محمد جواد، بیروت: دارالعلم للملایین، ۱۹۷۲ م. التفسیر و المفسّرون فی ثوبه القشیب، معرفت، محمد هادی، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۴۱۸ ق. مباحث فی علوم القرآن، صبحی صالح، بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۷۷ ق. اعجاز القرآن و البلاغه اللنبویه، الرافعی، مصطفی صادق، مصر: المکتبه التجاریه الکبری، ۱۳۸۱ ق.

	التفسیر الحدیث، عزّه دروزه، محمد، قاهره: داراحیاء، الکتب العربیه، ۱۳۸۷ ق.	

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑	تکلیف درسی ☑
			آزمون عملکردی ☑		آزمون عملکردی ☐	

شماره درس: ۲۰۲

عنوان درس به فارسی: قرائت و ترجمه متون تخصصی (۲) **به عربی: قرائة و ترجمة النصوص المتخصصة (۲)** **به انگلیسی: Lecture and translation of specialized texts (۲)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف: تقویت شناخت دانشجویان از روش‌ها و مهارت‌های اساسی قرائت و ترجمهٔ متون عربی تخصصّی علوم قرآن و حدیث و آشنا کردن آنان با گام‌های عملی ترجمهٔ متون تخصصی قدیم و جدید با تأکید بر آموزش ساختارها و نقش‌های نحوی و حروف و ادوات خاص در زبان عربی و روش ترجمهٔ آن‌ها به فارسی**
دروس پیش‌نیاز: صرف کاربردی (۲)؛ نحو کاربردی (۲)؛ قرائت و ترجمهٔ متون تخصّصی (۱)	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
۱- روش‌ها و مهارت‌های قرائت متون تخصصی علوم قران و حدیث و نقش قرائت صحیح در دستیابی به فهم دقیق عبارات **۲- گام‌های اساسی ترجمهٔ عملی متون تخصصی عربی معاصر به فارسی** **۳- ترجمهٔ افعال خاص در زبان عربی در قیاس با وضعیت کاربرد آن‌ها در زبان فارسی** **۴- ترجمه ساختارهای خاص در زبان عربی در قیاس با وضعیت کاربرد آن‌ها در زبان فارسی مانند: نه...که؛ به محض اینکه...؛ دیگر در جملات مثبت و منفی؛ هنوز در جملات مثبت و منفی؛ تقریباً در جملات مثبت و منفی** **۵- روش ترجمهٔ واژگان در نقش‌های ویژه نحوی: مانند: تمییز، حال، مفعول مطلق، مفعول له، ضمیرشأن و ... .** **۶- روش ترجمهٔ حروف و اوات خاص؛ مانند: انّها، ، ، سرعان، لعّل، من زائده، اذای فجائیه، باء زائده و ... .** **۷- ترجمه نمونه‌هایی از متون ادبی- تخصصّی معاصر به فارسی**	
تکلیف عملکردی	
استاد باید به قرائت صحیح و ترجمهٔ عملی منتخباتی از متون تخصصی علوم قران و حدیث و آثار مرتبط با آن‌ها در دورهٔ معاصر بپردازد و عملاً دانشجویان را با فنون جدید ترجمهٔ علمی و قرائت صحیح متون تخصصی آشنا کند.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
- استاد باید رویکردی کاربردی و تطبیقی داشته باشد و در کنار آموزش نکته‌ها و مباحث نظری در همهٔ جلسات کلاس نمونه‌های متعدّد از متون تخصصّی ارائه کند و دانشجویان را به جستجوی نمونه‌های دیگر در منابع مرتبط برانگزد واز این رهگذر مطالب را عملاً به صورت کارگاهی تدریس کند. **- استاد باید پس از در اختیار نهادن بخش‌هایی از منابع فرعی به دانشجویان جهت ترجمه، در هر جلسه قسمت‌هایی از ترجمهٔ آنان را ملاحظه و با بیان اشکالات هر کدام زمینه رشد دانش و تجربه دانشجویان را فراهم کند.** **- استاد حتی الامکان باید مسلّط به زبان عربی و فنون قرائت و ترجمهٔ متون دینی و دانش آموختهٔ یکی از رشته‌های تخصصّی علوم قرآن و حدیث باشد تا علاوه بر برخورداری از دانش زبانی کافی، در پرتو شناخت منابع متناسب قرآنی و حدیثی به زبان عربی و آثار مرتبط، از توانائی تفهیم تخصصی نیز برخوردار باشد.**	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزش قرائت و ترجمه متون تخصصی (۲)؛ مرکز هماهنگی و توسعهٔ پژوهش و آموزش عالی کشور، در دست تألیف**
	منابع فرعی (پژوهشی): کارگاه روش ترجمه، فقهی‌زاده، عبدالهادی، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۹ ش. فن ترجمه (اصول نظری و عملی ترجمه)، معروف، یحیی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۴ ش. روش‌هایی در ترجمه از عربی به فارسی، ناظمیان، رضا، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۱ ش. اضواء علی نصوص تفسیریه للقرآن الکریم، صدقی، حامد و خلیل پروینی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۹ ش. ورشه التعریب کارگاه آموزشی ترجمه فارسی به عربی، عدنان طهماسبی و علاء نقی‌زاده، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۰ ش. درآمدی بر مبانی ترجمه، فاتحی نژاد، عنایت الله و سید بابک فرزانه، تهران، موسسهٔ فرهنگی انتشاراتی آیه، ۱۳۸۰ ش. دروس متن خوانی، سید محمد رادمنش، تهران، وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۳ ش. الاساس فی التفسیر،حوّی، سعید، قاهره، دارالاسلام، ۱۴۱۲ ق. الدین و الأدب، سید محمد باقر سبزواری، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۹ ش. شبهات و زدود حول القرآن الکریم، محمد هادی معرفت، قم، موسسه التمهید، ۱۴۲۳ ق. مجمع البیان فی تفسیر القران، فضل بن الحسین الطبرسی، بیروت: دار المعرفة، ۱۹۸۸م.

		الدرر المتقطعه فی تفسیر الآیات القرآنیه، محمد اسماعیل المازندرانی الخواجوئی، تحقیق سید ممهدی رجائی، قم: دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۲ ق. فی ظلال القرآن، سید قطب، بیروت: دارالشروق، ۱۴۰۲ ق. مباحث فی التفسیر الموضوعی، مصطفی مسلم، دمشق: درالقلم، ۱۴۱۰ ق. التصویر الفنیّ فی القرآن، سید قطب، بیروت: دارالکتاب العربیِّ، ۱۳۹۳ ق. مشاهد القیامه فی القرآن، سید قطب، مصر: درالمعارف، بی‌تا.

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی** **مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های** **نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف** **درسی** ☑

شماره درس: ۲۰۳

عنوان درس به فارسی: مفردات قرآن **به عربی: مفردات القرآن** **به انگلیسی: Quran's Terminology**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- شناخت دانش مفردات و معرفی منابع و روش‌شناسی استخراج معانی واژگان قرآن** **- ایجاد توانمندی جست و جو و دریافت معانی واژگان قرآن از منابع مرتبط**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
در آغاز ترم، ارئه طرح درس و بودجه‌بندی رئوس مباحث مطرحه در جلسات الزامی است.	
آشنایی با مباحث نظری دانش مفردات (حدود ۴ جلسه)	**در دو جلسه نخست پس از بررسی و بیان تعاریف، معنا، مصداق، اهمیت و پیشینه دانش مفردات، مآخذ و مهمترین متون این حوزه توصیف و معرفی شود.**
	مبانی شرح مفردات قرآن(شرح مفردات با تکیه به فرهنگ عصر نزول، توجه به سیاق، بهره گیری از حدیث و...)
	آشنایی با مهمترین مباحث شرح کلمات شامل: اشتقاق و انواع آن،غریب القرآن، ترادف، اشتراک لفظی، اشتراک معنوی، فروق لغوی، اضداد، چند معنایی، اصل تضمین، معربات و...
	بیان روش شرح مفردات قرآن با تکیه به فرهنگ عرب و قرآن
تکلیف عملکردی	
تمرین جست‌وجو و معنایابی یکصد واژه قرآن با تکیه به فرهنگ عرب (پیشنهاد این است که واژه‌ها از جزء آخر قرآن گزینش و در سیاق خاص یک آیه ـ نه به صورت موضوعی در تمام قرآن ـ معنا شود، یا یکصد واژه قرآن که روایتی از اهل بیت نیز به بیان معنایی از آن واژه پرداخته است؛ و سپس مقایسه آن معنا با معانی کتب لغت و تفاسیر ادبی).	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
مسلط به بحث‌های ادبی(صرفی، نحوی و بلاغی)، آشنایی با فقه اللغهٔ و بحث‌های زبان شناسی جدید و آشنایی کامل با منابع اصیل لغوی و استفاده از آن‌ها و آشنایی با مباحث تفسیری.	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «مفردات قرآن»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی):

الاشتقاق، ابن درید، محمد بن حسن، تحقیق و شرح عبدالسلام‌محمد هارون، قم: ذوی القربی، ۱۳۹۱ ش.
اعجاز بیانی قرآن، بنت‌الشاطی، عایشه عبدالرحمن، مترجم: حسین صابری، ویراستار پرویز اتابکی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۶ش.
بصائر ذوی التمییز، فیروزآبادی، محمد بن یعقوب، قاهره، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۶ ق.
بهجهٔ الخاطر و نزههٔ الناظر، بحرانی، یحیی‌بن حسین، تحقیق امیررضا عسکری‌زاده، مشهد، مجمع‌البحوث‌الاسلامیه، ۱۴۲۶ق.
التحقیق فی کلمات القرآن، مصطفوی، حسن، تهران، وزاره الثقافه و الارشاد الاسلامی، موسسه الطباعه و النشر، ۱۴۱۶ق.
الترادف فی القرآن الکریم والاشتراک اللفظی فی القرآن و التضاد فی القرآن الکریم، المنجد، محمدنورالدین، بیروت، دارالفکر المعاصر، ۱۴۲۲ق.
ترتیب معجم مقاییس، ابن فارس، احمد بن فارس، تحقیق و ضبط عبدالسلام‌محمد هارون، قم، مرکزالدراسات‌الحوزه والجامعه، ۱۳۹۰ ش.
الکشاف عن حقائق التنزیل (بحث‌های لغوی)، زمخشری، محمودبن عمر، ریاض، مکتبه العبیکان، ۱۴۱۸ق.
درآمدی بر معنی شناسی، صفوی، کورش، تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۲ش.
درآمدی بر دانش مفردات قرآن طیب حسینی، سید محمود، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۰ ش.
الصاحبی فی فقه اللغه العربیه ومسائلها وسنن العرب فی کلام ها، ابن فارس، احمد بن فارس، قاهره، موسسهٔ المختار، ۱۴۲۵ ق.
العین، فراهیدی، خلیل بن احمد، تحقیق مهدی المخزومی، ابراهیم السامرائی، قم: دار الجهره، ۱۴۰۵ق.
الفروق اللغویه، عسکری، حسن‌بن عبدالله، قم: مکتبه بصیرتی، ۱۴۱۰ق.
صالح، صبحی، دراسات فی فقه اللغه، بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۷۰م.
قاموس قرآن، قرشی بنابی، علی‌اکبر، تهران، دارالکتب‌الاسلامیه، ۱۳۸۶ ش.
ابن منظور. لسان العرب، دار احیاء التراث العربی، مؤسسه التاریخ العربی، بیروت، ۱۴۱۲ ق.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

		مباحثی در فقه اللغه و زبان شناسی عربی، عبدالتواب، رمضان، مترجم: حمیدرضا شیخی، مشهد، معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۷ ش. مجاز القرآن، ابن عبدالسلام، عبدالعزیز بن عبدالاسلام، تحقیق مصطفی محمدحسین الذهبی، لندن، موسسه الفرقان للتراث الاسلامی، ۱۴۱۹ق. مجمع البیان(بخش اللغة)، طبرسی، محمد بن حسن، تهران: انتشارات ناصر خسرو، بی تا. المزهر فی علوم اللغه و انواع ها، السیوطی، عبدالرحمن جلال‌الدین، قم: فیروزآبادی، ۱۴۱۰ ق. المعجم العربی، نصار، حسین، قاهره، مکتبة مصر، ۱۴۰۸ ق. المعجم الوسیط، ابراهیم مصطفی و دیگران، تهران: مرتضوی، ۱۴۲۴ق. مفردات الفاظ القرآن، راغب اصفهانی، حسین بن محمد، تحقیق محمدسید کیلانی، تهران: دفتر نشر کتاب، ۱۴۰۴ ق. مفردات قرآن، فرزانه، سید بابک، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی،۱۳۹۲ش. واژه‌های دخیل در قرآن آرتور جفری، مترجم: فریدون بدره ای، تهران: توس، ۱۳۸۶ ش. وجوه قرآن تفلیسی، تفلیسی، ابوالفضل‌حبیش‌بن‌ابراهیم، بسعی و اهتمام مهدی محقق، تهران: دانشگاه تهران: بی تا. ....

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۰۴

عنوان درس به فارسی: علوم قرآنی ۱ (وحی، نزول) **به عربی: علوم القرآن (۱)** **به انگلیسی: Quran's Terminology (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با:** **۱. کلیات علوم قرآنی، عناوین و ساختار قرآن** **۲. مباحث وحی و نزول** **۳. کسب توانمندی برای ترویج فرهنگ قرآن و پاسخ به پرسش‌ها و شبهات در خصوص وحی و نزول**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
در آغاز ترم، ارئه طرح درس و بودجه‌بندی روؤس مباحث مطرحه در جلسات الزامی است.	
آشنایی با علوم قرآنی و قرآن	**مفهوم‌شناسی علوم قرآن** **شناخت توصیفی اهمّ منابع علوم قرآن** **تحلیل اسماء اوصاف و عناوین قرآن (قرآن در قرآن)** **تحلیل عناوین: قرآن، کتاب، حکمت، احسن الحدیث، میزان حق، قول فصل، بیم دهنده و مژده‌آور، جاودانه، جهان‌شمول، هدایتگر، شفابخش، فرقان، ذکر** **ساختارشناسی قرآن (سوره، جزء، آیه و...)**
وحی	**مفهوم شناسی (در لغت و اصطلاح)** **شناخت توصیفی اهمّ منابع در مبحث وحی** **تفاوت وحی با الهام و کشف و شهود و رؤیا** **اقسام وحی** **کاربرد وحی در قرآن**
نزول	**مفهوم شناسی (در لغت و اصطلاح)** **اضافه کردن شناخت توصیفی اهمّ منابع در مبحث نزول** **آغاز نزول قرآن** **اقسام نزول (تدریجی و دفعی)** **اولین و آخرین آیه و سوره نازل شده** **ترتیب موجود و ترتیب نزول**
تکلیف عملکردی	
۱ .دانشجو در هر جلسه در قالب آزمون‌های شفاهی، آیات مشتمل بر اسماء و صفات قرآن را که استاد معرفی کرده است، از حفظ بخواند. **۲. در مورد یک شبهه جدید با موضوع وحی و نزول، نظرات منابع دست اول علوم قرآنی (مؤید یا مخالف شبهه) را، که استاد معرفی کرده است، گردآوری و در قالب تحقیق درسی ارائه دهد.**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
استاد مربوطه دارای مدرک دکتری یا دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، مسلط بر ادبیات عرب، دارای مهارت‌های کاربردی تدریس نظیر استفاده از وسایل کمک آموزشی مانند رایانه و ویدئوپروژکتور و اینترنت و نرم افزارهای مورد نیاز قرآنی، مزیّن به اخلاق قرآنی و اسلامی باشد.	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)** **بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **پژوهشی در تاریخ قرآن کریم، حجتی، محمدباقر، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۲ ش.** **علوم قرآنی، معرفت، محمدهادی، قم: موسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۱ ش.** **تاریخ و علوم قرآن، میر محمدی زرندی، ابوالفضل، قم: انتشارات جامعه مدرسین، ۱۳۷۷ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی) پژوهشی در علوم قرآن، حبیب الله احمدی، قم: نشر فاطیما، ۱۳۸۱ ش. درآمدی بر علوم قرآنی، دیاری بیدگلی، محمد تقی، قم: دانشگاه قم: ۱۳۸۷ ش.

		قرآن در اسلام، طباطبایی، محمد حسین، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۸ ش. مباحثی در علوم قرآن، صبحی صالح، (ترجمه محمد علی لسانی فشارکی)، تهران: نشر احسان، ۱۳۹۰ ش. مباحثی در تاریخ و علوم قرآنی، معارف، مجید، تهران: نشر نبأ، ۱۳۸۳ ش. نزول قرآن و رؤیای هفت حرف، مؤدب، رضا، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶ش. ...

۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۰۵

عنوان درس به فارسی: علوم قرآنی ۲ (اعجاز، تحریف‌ناپذیری) **به عربی: علوم القرآن (۲)** **به انگلیسی: Quran's Terminology (۲)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با اصالت، حقانیت و اعجاز قرآن (در موضوع اصالت قرآن، مباحث به ترتیب اولویت از قرآن کریم، روایات و تاریخ بیان شود.)** **- تقویت باور (مبانی نظری) به اصالت و حقانیت قرآن و کسب توانایی دفاع از آن**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
در آغاز ترم، ارئه طرح درس و بودجه‌بندی روؤس مباحث مطرحه در جلسات الزامی است.	
اعجاز	**مفهوم شناسی (در لغت و اصطلاح)** **تفاوت معجزه با کارهای خارق العاده** **ابعاد اعجاز**
سلامت قرآن از تحریف	**ادله اعجاز قرآن (آیات، روایات)** **مفهوم شناسی (در لغت و اصطلاح)** **اقسام تحریف** **ادله سلامت قرآن از تحریف (نقلی، عقلی)**
تکلیف عملکردی	
۱ .دانشجو در هرجلسه در قالب آزمون‌های شفاهی، آیات مشتمل بر موضوع اعجاز و تحریف ناپذیری قرآن را که استاد معرفی کرده است، از حفظ بخواند. **۲. در مورد یک شبهه جدید با موضوع اعجاز یا تحریف ناپذیری قرآن، نظرات منابع دست اول علوم قرآنی (مؤید یا مخالف شبهه) را، که استاد معرفی کرده است، گردآوری و در قالب تحقیق درسی ارائه دهد.**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
استاد مربوطه دارای مدرک دکتری یا دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، مسلط بر ادبیات عرب، دارای مهارت‌های کاربردی تدریس نظیر استفاده از وسایل کمک آموزشی مانند رایانه و ویدئوپروژکتور واینترنت و نرم افزارهای مورد نیاز قرآنی، مزیّن به اخلاق قرآنی و اسلامی باشد.	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)** **بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **اعجاز قرآن، طباطبایی، محمد حسین، تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء، ۱۳۶۲ ش.** **علوم قرآنی، معرفت، محمد حسین، قم: اتشاراتی التمهید، ۱۳۸۱ ش.** **اعجاز قرآن در نظر اهل بیت عصمت علیهم و السلام و بیست نفر از علمای بزرگ اسلام از علمای بزرگ اسلام، مؤدب، رضا، قم: احسن الحدیث، ۱۳۷۹ ش.** **تحریف ناپذیری قرآن، معرفت، محمد حسین، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۷۹ ش.** **نزاهت قرآن از تحریف، جوادی آملی، عبدالله، قم: نشر اسراء، ۱۳۸۶ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی) الاتقان فی علوم القرآن، (نوع ۶۴ : فی اعجاز القرآن)، سیوطی، جلال الدین، بیروت، دار الکتاب العربی، ۱۴۲۱ ق. بیان در علوم و مسائل کلی قرآن، خویی، ابوالقاسم، مترجم: هاشم هاشم زاده هریسی و محمد صادق نجمی، تهران: وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۸۲ ش. تحریف ناپذیری قرآن، نجار زادگان(محمدی)، فتح الله، تهران: نشر مشعر، ۱۳۸۴ ش. مباحثی در تاریخ و علوم قرآنی، معارف، مجید، تهران: نشر نبأ، ۱۳۸۳ ش. ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۰۶

عنوان درس به فارسی: علوم قرآنی ۳ (مکی و مدنی، اسباب نزول، محکم و متشابه، نسخ) **به عربی: علوم القرآن (۳)** **به انگلیسی: Quran's Terminology (۳)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با مباحث مکی و مدنی، اسباب نزول، محکم و متشابه و نسخ در قرآن** **- تصحیح دیدگاه‌ها درباره محکم و متشابه و افزایش توانمندی برای پاسخ به پرسش‌ها و پاسخ به شبهات**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
در آغاز ترم، ارئه طرح درس و بودجه‌بندی روؤس مباحث مطرحه در جلسات الزامی است.	
مکی و مدنی	**فائده**
	ضابطه
	ویژگی ها
	شناخت توصیفی اهمّ منابع مکی مدنی، اسباب نزول و محکم و متشابه، نسخ
اسباب نزول	**شرایط ناسخ و منسوخ**
	تفاوت اسباب نزول و شأن نزول
	انواع اسباب النزول
	قاعده عموم لفظ و خصوص سبب
	معیار تشخیص سلیم از سقیم در خصوص اسباب نزول
محکم و متشابه	**مفهوم شناسی**
	اقسام تشابه
	راهکار مواجهه با آیات متشابه
کلیات نسخ	**مفهوم شناسی**
	تفاوت نسخ با تخصیص
	دو مثال
تکلیف عملکردی	
۱. دانشجو در هرجلسه در قالب آزمون‌های شفاهی، آیات مشتمل بر موضوع «محکم و متشابه» و «نسخ» را که استاد معرفی کرده است، را از حفظ می‌خواند. **۲. در مورد یک شبهه جدید با موضوع «مکی و مدنی»، «اسباب‌النزول» یا «محکم و متشابه» نظرات منابع مرتبط که استاد معرفی مـی‌کنـد را گرداوری و در قالب فرم درس روش تحقیق ارائه دهد.**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
استاد مربوطه دارای مدرک دکتری یا دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، مسلط بر ادبیات عرب، دارای مهارت‌های کاربردی تدریس نظیر استفاده از وسایل کمک آموزشی مانند رایانه و ویدئوپروژکتور واینترنت و نرم افزارهای مورد نیاز قرآنی، مزیّن به اخلاق قرآنی و اسلامی باشد.	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)** **بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **علوم قرآنی، معرفت، محمدهادی، قم: موسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۱ ش.** **اسباب النزول، حجتی، محمدباقر، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۷ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی) الاتقان فی علوم القرآن (نوع ۴۳ : فی المحکم و المتشابه)، سیوطی، جلال الدین، بیروت، دار الکتاب العربی، ۱۴۲۱ ق. بیان در علوم و مسائل کلی قرآن، خویی، ابوالقاسم، مترجم: هاشم هاشم زاده هریسی و محمد صادق نجمی، تهران: وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۸۲ ش. علوم قرآنی در مکتب اهل بیت(ع)، ناصحیان، علی اصغر، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۰ ش. نزول قرآن و رؤیای هفت حرف، مؤدب، رضا، قم: حوزه علمیه قم. دفتر تبلیغات اسلامی مرکز انتشارات، ۱۳۷۸ ش. نسخ در قرآن(نقد نظریه انکار نسخ در قرآن)، محمدهادی معرفت، مترجم عزت الله مولایی نیا همدانی، تهران: نشر رایزن، ۱۳۷۸ ش. ...
ارزشیابی	**۱** | **۲** | **۳** | **۴**

یادگیری	ارزشیابی	میان‌ترم	آزمون‌های نوشتاری	آزمون‌های	آزمون‌های نوشتاری	تکلیف
	مستمر ☐	☑	آزمون عملکردی ☐	نهایی ☑	آزمون عملکردی ☐	درسی ☑

شماره درس: ۲۰۷

عنوان درس به فارسی: علوم قرآنی ۴ (دلالت‌های قرآنی)
به عربی: عللوم القرآن (۴) (انواع الدلالات فی القرآن الکریم)
به انگلیسی: Quran's Terminology (۴)

مشخصات درس:	اهداف:
نوع درس: تخصصی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۳۲	- آشنایی با روش قرآن کریم در بیان مطالب براساس روش‌های متداول در نزد اهل زبان عربی و مقبول در نزد عقلاء در طول تاریخ - شناخت بخش مهمی از مباحث اصول فقهیِ علوم قرآن در حوزهٔ دلالت‌های قرآن کریم مشتمل بر عامّ و خاصّ، مطلق و مقیّد، مجمل و مبیّن و مفهوم و منطوق

دروس پیش‌نیاز:

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

۱- آشنایی با مبحث «عام و خاص» و مسائل آن ← ارائه نمونه‌های قرآنی متعدد و توضیح آن‌ها
   a. تعریف عام و خاص و بیان رابطهٔ آن‌ها با یکدیگر
   b. صیغه‌های عام
   c. انواع عام
   d. بیان قائده «ما من عامّ الّا و قد خاصّ»
   e. انواع مخصّص
۲- آشنایی با مبحث «مطلق و مقیّده و مسائل آن
   a. تعریف مطلق و مقیّد
   b. بیان فرق مطلق و مقیّد با عاّم و خاص
   c. توضیح قائده حمل مطلق بر مقیّد
   d. ارائه نمونه‌های قرآنی متعدّد و توضیح آن‌ها
۳- آشنایی با مبحث « مجمل و مبّین» و مسائل آن
   a. تعریف اهمال و عمل
   b. بیان اسباب وقوع اجمال در قرآن
   c. انواع مبیّن
   d. ارائه نمونه‌های قرآنی متعدّد و توضیح آن‌ها
۴- آشنایی با مبحث «مفهوم و منطوق» و مسائل آن
   a. تعریف منطوق و مفهوم اصطلاحی
   b. انواع منطوق: نصّ، ظاهر، مجمل و موؤل
   c. انواع مفهوم
      i. مفاهیم عرفی(معانی حقیقی و معانی مجازی)
      ii. مفاهیم اصولی(مفهوم موافق و مفهوم مخالف)
      ۴-۳-۲-۱- انواع مفهوم مخالف: مفهوم شرط، مفهوم وصف، مفهوم غایت، مفهوم حصر
۵- ارائه نمونه‌های قرآنی متعدد و توضیح آن‌ها

تکلیف عملکردی

- دانشجویان مؤظفند در هر جلسه نمونه‌هایی از آیات مورد بحث در جلسهٔ پیشین را در ارتباط با موضوع مورد نظر از حفظ ارائه کنند و وجه عام یا خاص بودن، مطلق یا مقیّد بودن و ... در آن‌ها را تبیین کنند.
- استاد باید در آغاز هر جلسه و پس از پایان تکلیف عملکردی دانشجویان ضمن بیان خلاصه مطالب جلسه پیشین نکته‌های تکمیلی دیگری نیز به صورت فشرده در ارتباط ببا مباحث گذشته ارائه کند و از این رهگذر، زمینهٔ پرداختن به مسائل جدیدرا بخوبی فراهم کند.

راهبردهای تدریس و یادگیری

- استاد باید دانش آموخته مقطع دکتری علوم قرآن و حدیث باشد و ضمن تسلّط بر منابع سنتی علوم قرآن در حوزه مباحث درس، آشنایی نزدیکی نیز با دیدگاه های دانشمندان علم اصول فقه در زمینه مباحث سرفصل در ارتباط با مبحث دلالت‌های قران کریم و نیز مباحث الفاظ

داشته باشد.		
فهرست منابع	منبع اصلی (آموزشی)	**کتاب اموزشی درس علوم قرآنی (دلالت‌های قرآن کریم)، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاتقان فی علوم القرآن (انواع ۴۵، ۴۶، ۴۹ و ۵۰)، سیوطی، جلال الدین، قم، منشورات الشریف الرضی، بی‌تا. علوم قرآنی، معرفت، محمد هادی، قم: موسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۱ ش. کتب اصول فقه؛ مانند اصول الفقه محمد رضا مظفر و الملحقات الثلاث شهید آیت الله محمد باقر صدر.

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۰۸

عنوان درس به فارسی: تاریخ کتابت قرآن و قرائات (تاریخ قرآن) **به عربی: تاریخ کتابة القرآن و قراءاته** **به انگلیسی: History of Scribing and Readings of the Holy Quran**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **۱. آشنایی با چگونگی و ابعاد آموزش و تعلیم و تثبیت متن واحد قرآن در سیره‌ی نبوی؛** **۲. آشنایی با چگونگی و ابعاد نظارت پیامبر اکرم(ص) بر کتابت متن قرآن.** **۳.ایجاد توانایی در دانشجو تا بتواند با توجّه به روش‌ها و شیوه‌های آموزش و ترویج قرآن در سیرهٔ نبوی، به پرسش‌ها و شبهات مرتبط با تاریخ و سیر تحوّل قرائت و کتابت متن واحد قرآن کریم به صورت مستدل پاسخ گوید.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
شیوه‌های پیامبراکرم برای ابلاغ، آموزش، ترویج و تثبیت متن واحد قرآن	
جمع و تدوین قرآن در عهد نبوی	
جمع قرآن در عصر خلفا	
رسم المصحف (رسم الخط قرآن)	
ضبط المصحف (نقطه‌گذاری و اِعراب‌گذاری)	
سازمان‌دهی و تقسیم قرآن (به ۱۱۴ سوره، ۶۲۳۶ آیه، ۵۵۵ واحد موضوعی و هفت حزب)	
زمینه‌های پیدایش اختلاف در قرائت	
قرّاء سبعه و قرائات سبع	
بررسی حدیث نزول قرآن بر هفت حرف	
نزول واحد و قرائت واحد پیامبر اکرم(ص) و معصومین(ع)	
آداب کتابت قرآن و تهیه مصحف	
چاپ قرآن و مصاحف مشهور جهان اسلام	
تکلیف عملکردی	
با توجه به محتوای تدریس شده در کلاس، دانشجو یکی از منابع با موضوع تاریخ قرآن را مطالعه و شهرت‌های بدون دلیل در موضوع جمع قرآن را در قالب جدولی گزارش نماید.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
–	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)** **بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **آیین قرائت و کتابت قرآن کریم در سیرهٔ نبوی، رجبی قدسی، محسن، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۹ ش.** **تاریخ قرآن (درسنامه، پژوهشنامه، نظریه‌پردازی)، عزّت دروزه، محمّد، مترجم: محمّدعلی لسانی‌فشارکی، قم: زینی، ۱۳۹۱ ش.** **البیان فی تفسیر القرآن (از ابتدای فصل «أضواء علی القرّاء» تا ابتدای فصل «حجیهٔ ظواهر القرآن»)، آیت‌الله سیّدابوالقاسم خوئی، بیروت: دارالزهراء، ۱۴۰۱ق .** **تاریخ قرآن، معرفت، محمّدهادی، تهران: سمت، ۱۳۸۳ ش.** **قرّاء سبعه و قرائات سبع (گزارش، بررسی، مقایسه و آموزش و پژوهش)، لسانی فشارکی، محمّدعلی، تهران: اسوه، ۱۳۹۱ ش.** **حمل قرآن: پژوهشی در روش‌شناسی تعلیم و تحفیظ قرآن مجید، خوش منش، ابوالفضل، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸ ش .**
	منابع فرعی (پژوهشی) الاتقان فی علوم القرآن (از نوع ۱۶ تا ۲۰ و نوع ۷۶)، سیوطی، جلال الدین، بیروت، دار الکتاب العربی، ۱۴۲۱ ق. بررسی علمی ـ تطبیقی رسم‌المصحف و ضبط‌المصحف (شیوه نگارش و علامت گذاری قرآن کریم)، پورفرزیب (مولایی) ابراهیم و همکاران، تهران: مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴ ش .

		تاریخ قرآن، رامیار، محمود، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲ ش. رسم المصحف: دراسهٔ تاریخیّهٔ لغویّه، الحمد، غانم قدّوری. قرآن در اسلام، طباطبائی، سید محمّدحسین، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۳ ش. کاوشی در تاریخ جمع قرآن، تحقیقی پیرامون توقیفیت ترتیب سوره‌های قرآن کریم، ایازی، سید محمّدعلی، رشت، کتاب مبین، ۱۳۷۸ ش. المحکم فی نقط المصاحف، ابوعمرو دانی، عثمان بن سعید، دمشق، دارالفکر، ۱۴۰۷ق. المصاحف، سجستانی، ابن ابی داود عبدالله، بیروت، دارالکتب العلمیّه ۱۴۰۵ ق. ....

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۰۹

عنوان درس به فارسی: مأخذشناسی تفاسیر قرآن **به عربی: التعرف علی مصادر تفسیر القرآن الکریم** **به انگلیسی: Introduction to the Exegetical Sources**			
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با تاریخ، طبقه‌بندی و تفاسیر برجسته و معتبر فریقین**		
دروس پیش‌نیاز:			
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن			
در آغاز ترم، ارئه طرح درس و بودجه‌بندی روؤس مباحث مطرحه در جلسات الزامی است.			
کلیات	**اصطلاح‌شناسی مکاتب، روش‌ها و گرایش‌های تفسیری**		
	ضرورت شناسایی تفاسیر برجسته		
	گونه‌شناسی و طبقه‌بندی تفاسیر		
سیری در تاریخ تفسیر			
آشنایی با تفاسیر مهم شیعه	**روایی محض**	**تفسیر العیاشی**	
		تفسیر فرات الکوفی	
		التفسیر المنسوب الی ابی محمد الحسن بن علی العسکری علیه السلام	
		البرهان فی تفسیر القرآن	
		نورالثقلین و مقایسه آن با البرهان	
	اجتهادی روایی	**تفسیر القمی**	
		تفسیر الصافی	
		کنز الدقائق و بحر الغرائب	
		التفسیر الاثری الجامع	
	اجتهادی جامع	**التبیان فی تفسیر القرآن، طوسی (معرفی اجمالی، بیان روش و گرایش آن با مطالعه‌ی قسمتی از متن)**	
		مجمع البیان فی تفسیر القرآن، طبرسی (معرفی اجمالی، بیان روش و گرایش آن و مقایسه آن با تبیان)	
		المیزان فی تفسیر القرآن (معرفی اجمالی، بیان روش و گرایش آن، مقایسه آن با تفسیر تسنیم و الفرقان)	
		تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی و همکاران (معرفی اجمالی، بیان روش و گرایش آن)	
		روض الجِنان و روح الجَنان، ابوالفتوح رازی (معرفی اجمالی، بیان روش و گرایش آن)	
	موضوعی	**مدرسه القرآنیه، سید محمدباقر صدر**	
		منشور جاوید، جعفرسبحانی	
		پیام قرآن، ناصرمکارم	
		معارف قرآن، محمدتقی مصباح یزدی	
		تفسیر موضوعی قرآن مجید، عبدالله جوادی آملی	

		یاد آوری: در معرفی تفاسیر موضوعی سزاوار است، استاد محترم به معرفی چند تک‌نگارهِ موضوعی قرآنی نیز بپردازد. مانند: المقالات التفسیریه، اسدآبادی؛ مجلداتِ هفت گانه‌ی مقدمه ای بر جهان بینی توحیدی، مرتضی مطهری؛ زن در آینه جلال و جمال، جوادی آملی؛ آیات ولایت در قرآن، مکارم شیرازی؛ جامعه و تاریخ در قرآن، مصباح یزدی؛ فی رحاب القرآن، محمدمهدی آصفی و..
آشنایی با تفاسیر مهم اهل سنت	روایی محض	تفسیر القرآن العظیم، ابن ابی حاتم
		الدر المنثور فی التفسیر المأثور، سیوطی
	اجتهادی روایی	جامع البیان فی تفسیر القرآن، بری(معرفی اجمالی، بیان روش وگرایش، نقاط قوت و ضعف آن)؛
		تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر(معرفی اجمالی، بیان روش و گرایش، نقاط قوت و ضعف آن و مقایسه آن با تفسیر طبری)
	اجتهادی جامع	الکشاف، زمخشری(معرفی اجمالی تفسیر و مؤلفان،بیان روش و گرایش، نقاط قوت وضعف آن و مقایسه‌ی آن با جوامع الجامع)
		مفاتیح الغیب (التفسیر الکبیر) فخررازی (معرفی اجمالی ،بیان روش و گرایش، نقاط قوت وضعف آن)
		روح المعانی، محمود آلوسی (معرفی اجمالی ،بیان روش و گرایش، نقاط قوت وضعف آن)
		المنار، رشید رضا، (معرفی اجمالی تفسیر و مؤلفان،بیان روش و گرایش و نقاط قوت وضعف)
		التحریر و التنویر، ابن عاشور (معرفی اجمالی تفسیر و مؤلفان،بیان روش و گرایش و نقاط قوت وضعف)
		فی ظلال القرآن؛ سید قطب (معرفی اجمالی تفسیر و مؤلفان،بیان روش و گرایش و نقاط قوت وضعف)
		انوار التنزیل و اسرار التأویل بیضاوی (معرفی اجمالی تفسیر و مؤلفان،بیان روش و گرایش و نقاط قوت وضعف)
		روح البیان بروسوی (معرفی اجمالی تفسیر و مؤلفان،بیان روش و گرایش و نقاط قوت وضعف)
	موضوعی	التفسیر الموضوعی للقرآن الکریم، سمیع عاطف زین
		التفسیرالموضوعی لسور القرآن الکریم، با اشراف مصطفی مسلم
		التفسیر الموضوعی للقرآن الکریم، محمدالبهی
		یاد آوری: در معرفی تفاسیر موضوعی سزاوار است استاد محترم به معرفی چند تک نگارهِ موضوعی نیز بپردازد. مانند: القرآن والقتال و القرآن والمرأة، محمود شلتوت؛ القرآن و قضایا الانسان، بنت الشاطئ؛ مشاهدالقیامه سید قطب و... .
* دانشجو در این درس ملزم به انجام پژوهش تطبیقی آیات، سور و... در تفاسیر است.		
تکلیف عملکردی		
۱. هر یک از دانشجویان یکی از منابع تفسیری را در قالب مقاله گزارشی، گزارش دهند. ۲. برای هر یک از دانشجویان، یکی از آیات قرآن که دارای مسئله‌ای خاص است، توسط استاد تعیین شود و دانشجو بعد از هر جلسه، به تفسیر معرفی شده در آن جلسه مراجعه کرده و نظر آن مفسر را در مورد آن آیه در یک جدول وارد و با یافته‌های جلسات گذشته مقایسه کند و نهایتاً در آخرین جلسه جدول تکمیل شده را تحویل استاد دهد		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
۱. زمان بندی تقریبی: کلیات و ارائه اجمالی سرفصل (۲ جلسه)، تفاسیر روایی شیعه (۳ جلسه)، تفاسیر اجتهادی شیعه (۵جلسه)، تفاسیر موضوعی شیعه (۲جلسه)، تفاسیر روایی اهل سنت (۲جلسه)، تفاسیر اجتهادی اهل سنت (۳جلسه)، تفاسیر موضوعی (۱جلسه) ۲. استاد محترم، ضمن معرفی اجمالی تفسیر، مبانی نظری و روش تفسیر و اعتبار آن را با ذکر نمونه‌های از تفسیر مورد نظر، به بحث می‌گذارد. ۳. منابع تفسیری در حد امکان در کلاس آورده شود. ۴. هر دانشجو گزارشی کوتاه از یک تفسیر را تهیه و _ ترجیحا در کلاس _ ارائه نماید. (۲۵ درصد نمره این درس برای ارائه مقاله گزارشی هریک از دانشجویان از تفاسیر اختصاص داده شود)		

۵. نرم افزارهای مانند جامع التفاسیر و مانند آن معرفی گردد.

	منابع اصلی (آموزشی)	**با محوریت استاد (با توجه به ماهیت این درس، منبع اصلی، همان تفاسیر یاد شده در سرفصل با نظارت و هدایت استاد خواهد بود)**
فهرست منابع	**منابع فرعی (پژوهشی)**	الف. منابع شیعی: آشنایی با تفاسیر قرآن مجید و مفسران، استادی، رضا، قم: موسسه در راه حق، ۱۳۷۷ش. تاریخ تفسیر قرآن ج۱، بابایی، علی اکبر، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰ ش. تفاسیر و مفسران شیعه، شفیعی، محمد و فضل الله صلواتی، تهران: اطلاعات، ۱۳۹۱ ش. تفسیر شیعه و تفسیر نویسان آن مکتب، مظلومی، رجبعلی، تهران: نشر آفاق، ۱۴۰۴ ق. التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشیب، معرفت، محمد هادی، قم: موسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۵ش. طبقات مفسران شیعه ج۱-۵، عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم، قم: دفتر نشر نوید اسلام، ۱۳۷۶ –۱۳۷۱ ش. معرفی تفاسیر روایی معروف شیعه، ابوترابی، محمود، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت). مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۳ش. المفسرون حیاتهم و منهجهم، ایازی، سیدمحمد علی، تهران: وزارهالثقافه والارشادالاسلامی، موسسهالطباعه والنشر، ۱۳۸۶ ش. مکاتب تفسیری ج۱(تفاسیر روایی محض)، بابایی، علی اکبر، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۵ ش. مکاتب تفسیری ج۲، (تفاسیر اجتهادی قرآن به قرآن)، بابایی، علی اکبر، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۵ش. مکاتب تفسیری ج۳، (تفاسیر اجتهادی روایی، تفاسیر اجتهادی ادبی)، بابایی، علی اکبر، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱ ش. ب. منابع اهل سنت: تعریف الدارسین بمناهج المفسرین، الخالدی، صلاح عبد الفتاح، دمشق، دارالقلم،۲۰۰۲م. التفسیر و المفسرون، ذهبی، محمد حسین، القاهره، دار الکتب الحدیثه، ۱۹۶۱ – ۱۹۶۲ م. طبقات المفسرین، ادنه‌وی، احمدبن‌محمد، تحقیق: سلیمان‌بن صالح الخزی، مدینه، مکتبهٔ العلوم و الحکم، ۱۴۱۷ق. مناهج المفسرین، محمود، منیع عبدالحلیم، قاهره : دارالکتاب المصری؛ بیروت: دارالکتاب اللبنانی، ۱۴۲۱ ق. ...

ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۱۰

عنوان درس به فارسی: اصول و مقدمات تفسیر **به عربی: الاسس و المبادیء و القواعد لتفسیر القرآن الکریم** **به انگلیسی: Principles and Rules of Exegesis of the holy Quran**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با مبانی، اصول و قواعد تفسیری و تفاوت آن‌ها با یکدیگر** **- ایجاد توانایی سنجش عملکرد تفاسیر مختلف در به کارگیری مبانی، اصول و قواعد در جای خود**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
کلیات	**تعریف قرآن**	
	تبیین تواتر قرآن	
	بررسی و تبیین معنای لغوی و اصطلاحی مصطلحات پیش‌رو	**تفسیر**
		تأویل
		تفسیر مأثور
		تفسیر به رأی
		مبنا
		اصل
		قاعده
تبیین مبانی تفسیر قرآن	**وحیانی بودن متن، ترتیب، ساختار و الفاظ آیات و سور قرآن کریم به عنوان «کلام‌الله»**	
	اختصاص علم به "اصل مراد از کلام‌الله" به خداوند متعال	
	صحت و اعتبار بیان مراد خداوند از کلام‌الله در احادیث معصومین	
	حجیت ظواهر قرآن کریم	
	حجیت انواع دلالت‌های قرآنی مشروط به شروط آن	
	تغایر ماهوی قرآن و قرائات (القرآن و القراءات حقیقتان متغیرتان)	
تبیین اصول تفسیر قرآن	**عمومیت و فراگیری خطاب قرآن و گستردگی مخاطبان آن (هدًی للناس، بلاغٌ للناس)**	
	قابل فهم بودن قرآن برای همه مخاطبان آن (با اختلاف درجات و مراتب)	
	هماهنگی بیان قرآن با انواع عوامل محیطی نزول آن در عین فرازمانی و فرامکانی بودن	
	هماهنگی زبان قرآن (لسان عربی مبین) با زبان عربی عصر نزول و شعر و ادب جاهلی در عین خاص بودن و متمایز بودن	
	تعیین‌کنندگی معانی مفردات قرآن به مثابه اساس تفسیر	
	توجه به سیاق قریب و بعید و آیات نظیر (متناظر) در تفسیر قرآن	
	توجه حداکثری به روایات تفسیری و استفاده از آن‌ها در محدوده‌ی شروط و ضوابط	
	توجه به جایگاه علم قرائات و دست‌آوردهای آن در تفسیر قرآن	
	توجه به دست‌آوردهای علوم قرآنی و استفاده از آن‌ها در تفسیر قرآن	
تبیین قواعد تفسیر قرآن	**قاعده سیاق: حاکم گردانیدن شواهد و قرائن موجود در سیاق برای انتخاب تفسیر صحیح**	
	ترجیح دادن تفسیر صحیح مأثور بر تفسیر به رأی ممدوح	
	قاعده جری و تطبیق: محصور نگرداندن آیات و عبارت قرآن به بعضی از وجوه و تفاسیر آن	
	محصور نگردانیدن تفسیر آیات به تفسیر مشهور و اقوال دیگران	
	التزام به سیر از ظاهر به باطن در تفاسیر باطنی و اشاری قرآن	
	حاکم گردانیدن متن متواتر قرآن در تفسیر آیات در موارد اختلاف با قرائات	
	التزام به قواعد عربیت و علوم بلاغت در تفسیر آیات جز در موارد تمایز زبان قرآن	

	حاکم گردانیدن معانی مناسب و دقیق مفردات قرآن در تفسیر آیات
	التزام به دست‌آوردهای علوم قرآنی در تفسیر آیات مگر در موارد تعارض با مبانی و اصول
	اجتناب از داخل گردانیدن اسرائیلیات و مانند آن در تفسیر قرآن
	التزام به دست‌آوردهای مقبول و قطعی علوم بشری در تفسیر قرآن

تکلیف عملکردی

در هرجلسه برای هر یک از دانشجویان، یک تفسیر دوره‌ای و یک سوره کوچک تعیین شود و دانشجو بعد از هر جلسه با رجوع به متن تفسیر سوره، عملکرد آن تفسیر در به کارگیری مبنا یا اصل یا قاعده آموزش دیده در آن جلسه را، در جای خود بسنجد و در جلسه بعد به طور کوتاه ارائه کند.

راهبردهای تدریس و یادگیری

–

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «اصول و مقدمات تفسیر»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	درآمدی بر تفسیر قرآن (اصول و مقدمات)، فقهی‌زاده، عبدالهادی، تهران، تلاوت، ۱۳۹۱ش. اتجاهات التجدید فی تفسیر القرآن الکریم فی مصر، شریف، محمدابراهیم، قاهره، ۱۴۲۰ق. اصول التفسیر و قواعده، العک، خالدبن صالح، بیروت، ۱۴۰۶ ق. أصول التفسیر والتأویل، السید کمال الحیدری، قم: دارالفراقد، ۱۳۹۲ ش. آل جعفر، مساعد مسلم و السرحان، محی هلال، مناهج المفسرین، قاهره، ۱۹۸۰م. بابایی، علی‌اکبر و همکاران، روش‌شناسی تفسیر، تهران: ۱۳۷۹ ش. البیان فی تفسیر القرآن، خویی، ابوالقاسم بی جا، ۱۴۰۱ ق. اتجاهات التفسیر فی القرن الرابع عشر، الرّومی، فهدبن عبدالرحمن بن سلیمان، عربستان سعودی، ۱۴۰۷ ق. مقدمه فی اصول التفسیر، ابن تیمیه،احمد بن عبدالحلیم، بیروت : موسسه الرساله، ۱۴۱۸ ق. مناهج المفسرین من العصرالاول الی العصرالحدیث، محمودالنقراشی، السیدعلی، قاهره، ۱۴۰۷ق. هادوی تهرانی، مبانی کلامی اجتهاد در برداشت از قرآن کریم، قم: ۱۳۷۷ ش. اتجاهات التفسیر فی العصر الحدیث، محتسب، عبدالحمید عبدالسلام، بیروت،۱۹۷۳ م. السَّبت، خالدبن عثمان، قواعد التفسیر، قاهره، ۱۴۲۱ ق. تفسیر القرآن الکریم اصوله و ضوابطه، العُبید، علی‌بن‌سلیمان، الریاض: مکتبه التوبه، ۱۴۱۸ ق. دراسات فی اصول التفسیر، عبدالحمید، محسن، مغرب، دارالثقافه، ۱۴۰۴ ق. المدخل الی التفسیر، لنکرانی، محمد فاضل، قم: مرکز فقه الأئمّهٔ الأطهار(علیهم السلام)، منطق فهم قرآن، حیدری، سید کمال، قم: مؤسسهٔ الإمام الجواد (ع) للفکر والثقافهٔ، ۲۰۱۲ م. منهج اهل السنهٔ فی تفسیر القرآن الکریم، متولی، صبری، قاهره، ۱۹۸۶ م. مناهج المفسرین، مصطفی، مسلم، ریاض، ۱۴۱۵ ق. ...

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐		**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۱۱

عنوان درس به فارسی: تفسیر ترتیبی قرآن ۱ (جزء ۲۸: سوره‌های تحریم تا مجادله)
به عربی: تفسیر سور القرآن (۱)
به انگلیسی: Ordinary exegesis (۱)

مشخصات درس:	اهداف:
نوع درس: تخصصی تعداد واحد: ۴ زمان درس: ۶۴	- شناخت معارف وحی با آگاهی از معنای واژگان (مفردات) - توانمندی روان‌خوانی و درک معنای آیات سوره‌ها بدون نیاز به مراجعه به ترجمه - ترجمه و مروری بر آموزه‌های قرآن - اصلاح و گسترش بینش‌ها دربارهٔ معارف قرآن - ارائه معارف قرآن و پیام آیات به صورت بسیط توسط دانشجو به طور شفاهی یا کتبی - ایجاد جاذبه برای انس و زندگی با قرآن - توانایی برای تبلیغ معارف قرآن - ایجاد آمادگی برای ورود به مباحث تخصصی تفسیر قرآن

دروس پیش‌نیاز:

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

کلیات	درنگی در روش تفسیر ترتیبی
	شرح شیوهٔ بیان معارف وحی در متن پیش رو

متن قرآن: متن قرآن بر اساس صفحه بندی رایج (۶۰۴ صفحه) و احیاناً در چند رنگ (المصحف التجویدی) برای فراگیری تجوید

واژگان: شرح واژگان (مفردات) هر صفحه براساس خط عثمان طه (۶۰۴ صفحه) بر اساس منابع لغوی و واژه‌پژوهی قرآنی (مفردات)

ترجمه: ترجمه متن بر اساس ترجمه آیت‌الله مشکینی با بازخوانی استاد محمدرضا صفوی

چند نکته‌ی ادبی: شرح پاره‌ای از نکات ادبی و نکات کاربردی برای ترجمه در هر صفحه متناسب با سطح دانشجو

مروری بر آموزه‌ها: ارائه چهره پیوسته، همراه با مطالب کلیدی آیات به صورت روان و فشرده در سطح مخاطبان (در سوره حمد و بقره)

آیه‌ی زندگی: گزینش یک یا چند آیه از هر صفحه با شرح بیش‌تر برای از بر کردن و استفاده در تبلیغ و ترویج معارف قرآن

پیام‌ها: استخراج چند پیام کوتاه و واقعبینانه از آیات و ارائه آنها در عبارات کوتاه

پرسش: استخراج دو تا سه پرسش از متن درس

پژوهش: ارائه عنوان پژوهش در سطح مخاطبان با ذکر منابع مناسب برای مراجعه و پژوهش

تکلیف عملکردی

-

راهبردهای تدریس و یادگیری

مدرس این درس باید دست کم تفسیر ۵ جزء قرآن را به صورت تخصصی آموزش دیده و در زمینه تفسیر قرآن صاحب تألیف مستقل یا همکار در تألیف تفسیری باشد. مهارت تدریس تفسیر را تجربه کرده و از قواعد صرف و نحو و پاره ای از علوم بلاغی و مفردات قرآن در حد مطلوب آگاه باشد.

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	مصحف آموزشی حزب مفصل – مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور– در دست تألیف
	منابع فرعی (پژوهشی)	-

۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۱۲

عنوان درس به فارسی: تفسیر ترتیبی قرآن ۲ (سوره‌های حدید تا قمر)
به عربی: تفسیر سور القرآن (۲)
به انگلیسی: Ordinary exegesis (۲)

مشخصات درس:	اهداف:
نوع درس: تخصصی تعداد واحد: ۴ زمان درس: ۶۴	- شناخت معارف وحی با آگاهی از معنای واژگان (مفردات) - توانمندی روان‌خوانی و درک معنای آیات سوره‌ها بدون نیاز به مراجعه به ترجمه - ترجمه و تفسیر فشرده از سوره های یاد شده - اصلاح و گسترش بینش‌ها دربارهٔ معارف قرآن - ارائه معارف قرآن و پیام آیات به صورت بسیط توسط دانشجو به طور شفاهی یا کتبی - ایجاد جاذبه برای انس و زندگی با قرآن - توانایی برای تبلیغ معارف قرآن - ایجاد آمادگی برای ورود به مباحث تخصصی تفسیر قرآن

دروس پیش‌نیاز: تفسیر ترتیبی قرآن ۱

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

متن قرآن: متن قرآن بر اساس صفحه بندی رایج (۶۰۴ صفحه) و احیاناً در چند رنگ (المصحف التجویدی) برای فراگیری تجوید

واژگان: شرح واژگان (مفردات) هر صفحه براساس خط عثمان طه (۶۰۴ صفحه) بر اساس منابع لغوی و واژه‌پژوهی قرآنی (مفردات)

ترجمه: ترجمه متن بر اساس ترجمه آیت‌الله مشکینی با بازخوانی استاد محمدرضا صفوی

چند نکته‌ی ادبی: شرح پاره‌ای از نکات ادبی و نکات کاربردی برای ترجمه در هر صفحه متناسب با سطح دانشجو

تفسیر فشرده از سوره های مذکور: ارائه چهره پیوسته، همراه با تفسیر اجمالی آیات به صورت فشرده در سطح مخاطبان

آیه‌ی زندگی: گزینش یک یا چند آیه از هر صفحه با شرح تفسیری بیش‌تر برای از بر کردن و استفاده در تبلیغ و ترویج معارف قرآن

پیام‌ها: استخراج چند پیام کوتاه و واقعبینانه از آیات و ارائه آنها در عبارات کوتاه

پرسش: استخراج دو تا سه پرسش از متن درس

پژوهش: ارائه عنوان پژوهش در سطح مخاطبان با ذکر منابع مناسب برای مراجعه و پژوهش

تکلیف عملکردی

-

راهبردهای تدریس و یادگیری

مدرس این درس باید دست کم تفسیر ۵ جزء قرآن را به صورت تخصصی آموزش دیده و در زمینه تفسیر قرآن صاحب تألیف مستقل یا همکار در تألیف تفسیری باشد. مهارت تدریس تفسیر را تجربه کرده و از قواعد صرف و نحو و پاره ای از علوم بلاغی و مفردات قرآن در حد مطلوب آگاه باشد.

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	مصحف آموزشی حزب مفصل – مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور– در دست تألیف
	منابع فرعی (پژوهشی)	

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۱۳

عنوان درس به فارسی: تفسیر ترتیبی قرآن ۳ (سوره‌های نجم تا قاف)
به عربی: تفسیر سور القرآن (۳)
به انگلیسی: Ordinary exegesis (۳)

مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- شناخت معارف وحی با آگاهی از معنای واژگان (مفردات)** **- توانمندی روان‌خوانی و درک معنای آیات سوره‌ها بدون نیاز به مراجعه به ترجمه** **- ترجمه و تفسیر از سوره های یاد شده** **- اصلاح و گسترش بینش‌ها دربارهٔ معارف قرآن** **- ارائه معارف قرآن و پیام آیات به صورت بسیط توسط دانشجو به طور شفاهی یا کتبی** **- ایجاد جاذبه برای انس و زندگی با قرآن** **- توانایی برای تبلیغ معارف قرآن** **- ایجاد آمادگی برای ورود به مباحث تخصصی تفسیر قرآن**

دروس پیش‌نیاز: تفسیر ترتیبی قرآن ۲

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

متن قرآن: متن قرآن بر اساس صفحه بندی رایج (۶۰۴ صفحه) و احیاناً در چند رنگ (المصحف التجویدی) برای فراگیری تجوید

واژگان: شرح واژگان (مفردات) هر صفحه براساس خط عثمان طه (۶۰۴ صفحه) بر اساس منابع لغوی و واژه‌پژوهی قرآنی (مفردات)

ترجمه: ترجمه متن بر اساس ترجمه آیت‌الله مشکینی با بازخوانی استاد محمدرضا صفوی

چند نکته‌ی ادبی: شرح پاره‌ای از نکات ادبی و نکات کاربردی برای ترجمه در هر صفحه متناسب با سطح دانشجو

تفسیر سوره های مذکور: ارائه چهره پیوسته، همراه با تفسیر آیات در سطح مخاطبان

آیه‌ی زندگی: گزینش یک یا چند آیه از هر صفحه با شرح تفسیری بیش‌تر برای از بر کردن و استفاده در تبلیغ و ترویج معارف قرآن

پیام‌ها: استخراج چند پیام کوتاه و واقعبینانه از آیات و ارائه آنها در عبارات کوتاه

پرسش: استخراج دو تا سه پرسش از متن درس

پژوهش: ارائه عنوان پژوهش در سطح مخاطبان با ذکر منابع مناسب برای مراجعه و پژوهش

تکلیف عملکردی

-

راهبردهای تدریس و یادگیری

مدرس این درس باید دست کم تفسیر ۵ جزء قرآن را به صورت تخصصی آموزش دیده و در زمینه تفسیر قرآن صاحب تألیف مستقل یا همکار در تألیف تفسیری باشد. مهارت تدریس تفسیر را تجربه کرده و از قواعد صرف و نحو و پاره ای از علوم بلاغی و مفردات قرآن در حد مطلوب آگاه باشد.

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**مصحف آموزشی حزب مفصل – مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور– در دست تألیف**
	منابع فرعی (پژوهشی)	

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۱۴

عنوان درس به فارسی: تفسیر موضوعی قرآن (۱) **به عربی: البحث الموضوعی فی القرآن الکریم (۱)** **به انگلیسی: Methods of Thematic Research in the Holy Quran (۱)**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- معرفی قرآن به عنوان یک مرجع مطمئن برای تبیین مسائل و موضوعات مختلف، و ارائه روشی آسان و کاربردی در این خصوص، طوری که دانشجویان در مواجهه با مشکلات و سوالات و موضوعات گوناگون، پیش از هر مرجع دیگر، به سراغ قرآن بروند و دیدگاه قرآن را در مورد آنها بجویند.**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
الف: مراحل مقدماتی تحقیق موضوعی در قرآن	**۱. انتخاب عنوان و کلید واژه‌های آن**	**- آشنایی با موضوع تحقیق و جایابی آن در بیان قرآن**
		- ترجمهٔ کلیدواژه‌های تحقیق به زبان قرآن
		- راه‌های دست‌یابی به فهرست آیات اصلی (عرضه کلمات عنوان به المعجم المفهرس، استفاده از نرم افزارهایی که امکان جستجوی ریشه ای کلمات را دارند، مانند جامع التفاسیر ونور الانوار و راه‌های دیگر)
		- اهمیت پایبندی به کلیدواژه‌ها
	۲. آماده‌سازی اوراق اولیهٔ تحقیق موضوعی	
	۳. نگارش صفحهٔ عنوان و ثبت گزارش آغاز تحقیق	
	۴. تدارک فهرست آیات اصلی	
	۵. تدارک فهرست سیاق‌ها **- تقسیم کلام الله مجید به ۵۵۵ واحد موضوعی، (رکوعات یا سیاق‌های قرآنی)**	
	۶. ثبت آمار و ارقام مربوط به کاربرد کلید واژه‌های تحقیق در قرآن مجید	
ب: مراحل مفهوم‌یابی از آیات	**۱.نگارش متن کامل آیهٔ اصلی با ذکر شمارهٔ ردیف و نشانی آن**	
	۲. تلاوت مکرّر آیه در فرایند مفهوم یابی	
	۳. بررسی مفاهیم آیه	
	۴. یادداشت سؤالات	
	۵. بررسی مفاهیم آیه در سیاق آن	
	۶. یادداشت نظم‌ها و هماهنگی‌ها	
	۸. بازنگری سرتاسری مفاهیم به دست آمده	
	۹. مراجعه به متون تفسیری	
ج: شیوه‌های گسترش یا فشرده‌سازی تحقیق موضوعی در قرآن	**۱. راه‌های گسترده‌سازی تحقیق‌های موضوعی**	**- تحقیق پیرامون واژه‌های مترادف با کلمات کلیدی**
		- تحقیق موضوعی درباره کلماتی که در مسیر مطالعه و تحقیق قرار گرفته‌اند
		- بررسی آیات اصلی با ملاحظه جایگاه آنها در سیاق سرتاسری سوره‌هایشان
	۲. راه‌های فشرده کردن تحقیق‌های موضوعی	**- تحقیق موضوعی در محدودهٔ حزب مفصّل**
		- بررسی کلّی آیات قبل از آیهٔ اصلی
		- مطالعهٔ موضوعی به جای تحقیق موضوعی
د: روش تدوین و تألیف مفاهیم به دست آمده از آیات	**۱. تدارک و طراحی عناوین بخش‌ها و فصل‌ها**	
	۲. شناسه‌گذاری مفاهیم به دست آمده	
	۳. نگارش دستاوردهای مطالعه و تحقیق	
تکلیف عملکردی		
انجام نمونه‌هایی از تحقیق موضوعی در قرآن کریم مانند یتیم در قرآن، توکّل در قرآن، سیمای منافقان در قرآن، شفا در قرآن، نماز در قرآن اهل‌بیت در قرآن (معرفت، حقوق و محبت) ، معاد در قرآن، نظام حقوق اجتماعی سیاسی و حاکمیت دینی در آموزه‌های وحی و موضوعات دیگر		

که از سوی استاد و دانشجویان انتخاب می‌شوند.		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
استاد این درس باید دارای سابقه تحقیق موضوعی در قرآن کریم باشد.		
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم، لسانی، محمدعلی؛ مرادی‌زنجانی، حسین، قم : موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۱ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	انسان مسئول و تاریخ‌ساز از دیدگاه قرآن، صدر، محمدباقر، مترجم: محمدمهدی فولادوند، تهران: بنیاد قرآن، ۱۳۶۷ ش. روش برداشت از قرآن، صفائی حائری، علی، قم: هجرت، ۱۳۹۷ ق. سیمای صابران در قرآن، قرضاوی، یوسف، ترجمه و تحقیق محمدعلی لسانی فشارکی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶ ش. علوم قرآنی، حکیم، محمدباقر، مترجم: محمدعلی لسانی فشارکی، تهران: تبیان، ۱۳۷۸ ش. مبانی و سیر تاریخی تفسیر موضوعی قرآن، یداله‌پور، بهروز ، قم : انتشارات دارالعلم ، ۱۳۸۳ ش. المدرسه‌القرآنیه یحتوی علی‌التفسیرالموضوعی للقرآن‌الکریم و بحوث فی علوم‌القرآن و مقالات قرآنیه، الصدر، محمدباقر، اعداد و تحقیق لجنه‌التحقیق‌التابعه للموتمرالعالمی للامام الشهید الصدر، قم: مرکزالابحاث والدراسات‌التخصصیه للشهید الصدر، ۱۴۲۱ق.= ۱۳۷۹ ش. المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، عبدالباقی، محمدفواد، تهران، انتشارات حر، ۱۳۸۲ ش.

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۱۵

عنوان درس به فارسی: تفسیر موضوعی قرآن (۲) **به عربی: البحث الموضوعی فی القرآن الکریم (۲)** **به انگلیسی: Methods of Thematic Research in the Holy Quran (۲)**			
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**		**اهداف:** **- تحصیل انس با قرآن از طریق رویکرد موضوعی به قرآن کریم** **- آشنایی هرچه بهتر و بیشتر با روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم** **- دانشجو بر اساس مراحل و قواعد روش تحقیق موضوعی که قبلا آموخته است و تمرینات متنوعی که در قالب چندین تحقیق موضوعی در این کلاس سپری می‌کند، قادر خواهد بود که موضوعات دلخواه و مورد نیاز خود را با التزام به آن قواعد و شیوه‌ها در قرآن کریم تحقیق کند.**	
دروس پیش‌نیاز: تفسیر موضوعی (۱)			
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن			
جلسه اول	**مروری بر مراحل و قواعد تحقیق موضوعی در قرآن**	**انتخاب موضوع تحقیق** **تعیین کلیدواژه تحقیق** **نحوه استخراج و تنظیم آیات** **تعیین محدوده سیاق آیات** **مفهوم گیری از آیات و سیاق آنها و....**	
جلسات دوم و سوم	**تحقیق موضوعی «لهو در قرآن»**	**ریشه لهو مجموعاً ۱۶ بار در ۱۵ آیه در قرآن کریم به کار رفته است که به ترتیب آخر به اول قرآن عبارت است از: تکاثر : ۱ - عبس : ۱۰ - منافقون : ۹ - جمعة : ۱۱ - حدید : ۲۰ - محمد : ۳۶ - لقمان : ۶ - عنکبوت : ۶۴ - نور : ۳۷ - أنبیاء : ۱۷ - أنبیاء : ۳ - حجر : ۳ - أعراف : ۵۱ - أنعام : ۷۰ - أنعام : ۳۲**	**جلسه دوم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱ تا ۸ و سیاق آنها تکاثر : ۱ - عبس : ۱۰ - منافقون : ۹ - جمعة : ۱۱ - حدید : ۲۰ - محمد : ۳۶ - لقمان : ۶ - عنکبوت : ۶۴** **جلسه سوم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۹ تا ۱۵ و سیاق آنها: نور : ۳۷ - أنبیاء : ۱۷ - أنبیاء : ۳ - حجر : ۳ - أعراف : ۵۱ - أنعام : ۷۰ - أنعام : ۳۲**
جلسه چهارم	**تحقیق موضوعی «شرح صدر در قرآن»**	**ریشه شرح به همراه کلمه صدر مجموعاً ۵ بار در ۵ آیه به کار رفته است که به ترتیب آخر به اول قرآن عبارت است از:** **شرح : ۱ - أنعام : ۱۲۵ - طه : ۲۵ - نحل : ۱۰۶ - زمر : ۲۲** **با توجه به کم بودن تعداد کاربرد این کلیدواژه در قرآن، مفهوم یابی از همه آیات موضوع شرح صدر، در یک جلسه صورت می‌گیرد.**	
جلسات پنجم، ششم و هفتم	**تحقیق موضوعی «ابتلا در قرآن»**	**ریشه «بلو» مجموعاً ۳۸ بار در ۳۵ آیه به کار رفته است که به ترتیب آخر به اول قرآن عبارت است از: فجر : ۱۶ - فجر : ۱۵ - طارق : ۹ - إنسان : ۲ - قلم : ۱۷ - ملک : ۲ - محمد : ۳۱ - محمد : ۴ - دخان : ۳۳ - صافات : ۱۰۶ - أحزاب : ۱۱ - نمل : ۴۰ - مؤمنون : ۳۰ - أنبیاء : ۳۵ - طه : ۱۲۰ - کهف : ۷ - نحل : ۹۲ - إبراهیم : ۶ - هود : ۷ - یونس : ۳۰ - أنفال : ۱۷**	**جلسه پنجم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱ تا ۱۰ و سیاق آنها: فجر : ۱۶ - فجر : ۱۵ - طارق : ۹ - إنسان : ۲ - قلم : ۱۷ - ملک : ۲ - محمد : ۳۱ - محمد : ۴ - دخان : ۳۳ - صافات : ۱۰۶** **جلسه ششم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱۱ تا ۲۱ و سیاق آنها: أحزاب : ۱۱ - نمل : ۴۰ - مؤمنون : ۳۰ - أنبیاء : ۳۵ - طه : ۱۲۰ - کهف : ۷ - نحل : ۹۲ - إبراهیم : ۶ - هود : ۷ - یونس : ۳۰ - أنفال : ۱۷**

		- أعراف : ۱۶۸ - أعراف : ۱۶۳ - أعراف : ۱۴۱ - أنعام : ۱۶۵ - مائدة : ۹۴ - مائدة : ۴۸ - نساء : ۶ - آل‌عمران : ۱۸۶ - آل‌عمران : ۱۵۴ - آل‌عمران : ۱۵۲ - بقرة : ۴۹ - بقرة : ۱۵۵ - بقرة : ۱۲۴ - بقرة : ۲۴۹	جلسه هفتم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۲۲ تا ۳۵ و سیاق آنها: أعراف : ۱۶۸ - أعراف : ۱۶۳ - أعراف : ۱۴۱ - أنعام : ۱۶۵ - مائدة : ۹۴ - مائدة : ۴۸ - نساء : ۶ - آل‌عمران : ۱۸۶ - آل‌عمران : ۱۵۴ - آل‌عمران : ۱۵۲ - بقرة : ۴۹ - بقرة : ۱۵۵ - بقرة : ۱۲۴ - بقرة : ۲۴۹
جلسات هشتم و نهم	تحقیق موضوعی «تفکر در قرآن»	ریشه «فکر» مجموعاً ۱۸ بار در ۱۸ آیه به کار رفته است که به ترتیب آخر به اول قرآن عبارت است از: مدثر : ۱۸ - حشر : ۲۱ - جاثیة : ۱۳ - زمر : ۴۲ - سبأ : ۴۶ - روم : ۲۱ - ۸ - نحل : ۶۹ - نحل : ۴۴ - نحل : ۱۱ - رعد : ۳ - یونس : ۲۴ - أعراف : ۱۸۶ - أعراف : ۱۷۴ - أنعام : ۵۰ - آل‌عمران : ۱۹۱ - بقرة : ۲۶۶ - بقرة : ۲۱۹	جلسه هشتم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱ تا ۱۰ و سیاق آنها: مدثر : ۱۸ - حشر : ۲۱ - جاثیة : ۱۳ - زمر : ۴۲ - سبأ : ۴۶ - روم : ۲۱ - روم : ۸ - نحل : ۶۹ - نحل : ۴۴ - نحل : ۱۱
			جلسه نهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱۱ تا ۱۸ و سیاق آنها: رعد : ۳ - یونس : ۲۴ - أعراف : ۱۸۶ - أعراف : ۱۷۴ - أنعام : ۵۰ - آل‌عمران : ۱۹۱ - بقرة : ۲۶۶ - بقرة : ۲۱۹
جلسات دهم، یازدهم، دوازدهم و سیزدهم	تحقیق موضوعی «طغیان و طاغوت در قرآن»	ریشه طغی یا طغو مجموعاً ۳۹ بار در ۳۹ آیه به کار رفته است که به ترتیب آخر به اول قرآن عبارت است از: علق : ۶ - شمس : ۱۱ - فجر : ۱۱ - نازعات : ۳۷ - نازعات : ۱۷ - نبأ : ۲۲ - حاقة : ۱۱ - حاقة : ۵ - قلم : ۳۱ - رحمن : ۸ - نجم : ۵۲ - نجم : ۱۷ - طور : ۳۲ - ذاریات : ۵۳ - ق : ۲۷ - زمر : ۱۷ - ص : ۵۵ - صافات : ۳۰ - مؤمنون : ۷۵ - طه : ۸۱ - طه : ۴۵ - طه : ۴۳ - طه : ۲۴ - کهف : ۸۰ - إسراء : ۶۰ - نحل : ۳۶ - هود : ۱۱۲ - یونس : ۱۱ - أعراف : ۱۸۶ - أنعام : ۱۱۰ - مائدة : ۶۸ - مائدة : ۶۴ - مائدة : ۶۰ - نساء : ۷۶ - نساء : ۶۰ - نساء : ۵۱ - بقرة : ۲۵۷ - بقرة : ۲۵۶ - بقرة : ۱۵	جلسه دهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱ تا ۱۰ و سیاق آنها: علق : ۶ - شمس : ۱۱ - فجر : ۱۱ - نازعات : ۳۷ - نازعات : ۱۷ - نبأ : ۲۲ - حاقة : ۱۱ - حاقة : ۵ - قلم : ۳۱ - رحمن : ۸
			جلسه یازدهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱۱ تا ۱۹ و سیاق آنها: نجم : ۵۲ - نجم : ۱۷ - طور : ۳۲ - ذاریات : ۵۳ - ق : ۲۷ - زمر : ۱۷ - ص : ۵۵ - صافات : ۳۰ - مؤمنون : ۷۵
			جلسه دوازدهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۲۰ تا ۳۰ و سیاق آنها: طه : ۸۱ - طه : ۴۵ - طه : ۴۳ - طه : ۲۴ - کهف : ۸۰ - إسراء : ۶۰ - نحل : ۳۶ - هود : ۱۱۲ - یونس : ۱۱ - أعراف : ۱۸۶ - أنعام : ۱۱۰
			جلسه سیزدهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۳۱ تا ۳۹ و سیاق آنها: مائدة : ۶۸ - مائدة : ۶۴ - مائدة : ۶۰ - نساء : ۷۶ - نساء : ۶۰ - نساء : ۵۱ - بقرة : ۲۵۷ - بقرة : ۲۵۶ - بقرة : ۱۵
جلسه چهاردهم و پانزدهم	تحقیق موضوعی «داستان آدم در قرآن»	کلمه آدم به تنهایی (صرف نظر از ترکیب بنی‌آدم و ابنی‌آدم) مجموعاً ۱۷ بار در ۱۷ آیه به کار رفته است که به ترتیب آخر به اول قرآن عبارت است از: طه : ۱۲۱ - طه : ۱۲۰ - طه : ۱۱۷ - طه : ۱۱۶ - طه : ۱۱۵ - مریم : ۵۸ - کهف : ۵۰ - إسراء : ۶۱ - أعراف : ۱۹ - أعراف : ۱۱ - آل‌عمران : ۵۹ - آل‌عمران : ۳۳ - بقرة : ۳۷ - بقرة : ۳۵ - بقرة : ۳۴ - بقرة : ۳۳ - بقرة : ۳۱	جلسه چهاردهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۱ تا ۸ و سیاق آنها: طه : ۱۲۱ - طه : ۱۲۰ - طه : ۱۱۷ - طه : ۱۱۶ - طه : ۱۱۵ - مریم : ۵۸ - کهف : ۵۰ - إسراء : ۶۱
			جلسه پانزدهم: مفهوم یابی از آیات ردیف ۹ تا ۱۷ و سیاق آنها: أعراف : ۱۹ - أعراف : ۱۱ - آل‌عمران : ۵۹ - آل‌عمران : ۳۳ - بقرة : ۳۷ - بقرة : ۳۵ - بقرة : ۳۴ - بقرة : ۳۳ - بقرة : ۳۱

جلســـــــه شانزدهم	ارائه گزارشی از تحقیقات موضوعی توسط دانشجویان

تکلیف عملکردی

دانشجویان پا به پای موضوعات مشترک که در کلاس مورد بررسی قرار می‌گیرند، موضوعات اختصاصی خودشان را نیز از همان اوایل ترم با مشورت استاد انتخاب می‌کنند و به صورت گروهی یا انفرادی پیش می‌برند و در پایان، هر دانشجو یا سرگروه گزارش مختصری از تحقیق موضوعی انتخابی خودشان را ارائه می‌دهند.

راهبردهای تدریس و یادگیری

توجه۱: آیات مربوط به هر موضوع حتماً باید به ترتیبی که مشخص شده است، از آخر به اول قرآن مورد بررسی قرار بگیرند؛ تا به این ترتیب، تحقیق موضوعی از آیات کوتاه تر و نسبتاً کلّی تر به سمت آیات مفصل تر و بلندتر پیش رود، بنابرین باید از گزینش آیات پرهیز کنیم و ترتیب آخر به اول قرآن را که بسیار اساسی و کارساز است رعایت کنیم. حال اگر نتوانستیم تمام آیات را بررسی کنیم و تا به اول قرآن پیش برویم، هیچ مشکلی پیش نمی‌آید؛ تا هر ردیف که ممکن است تحقیقمان را ادامه می‌دهیم.

توجه۲: موضوعات پیشنهادی که ذیل سرفصل‌ها مطرح شده اند، با توجه به کمّ و کیفی که دارند، بیشتر برای جا افتادن روش تحقیق موضوعی در قرآن، مدّ نظر قرار گرفته‌اند و به خودی خود موضوعیت خاصی ندارند. بدیهی است که دانشجویان محترم با آموختن این روش هر موضوعی را که بخواهند می‌توانند بدون واسطه در قرآن تحقیق کنند.

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم، لسانی فشارکی، محمدعلی/ مرادی زنجانی، حسین، قم: بوستان کتاب، چاپ سوم ۱۳۹۴ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	المیزان فی تفسیر القرآن، علامه طباطبائی (ذیل آیات مربوطه و مباحث مستقل در المیزان) تفسیر موضوعی آیت الله جوادی آملی اخلاق در قرآن، آیةالله مصباح یزدی مبادی اخلاق در قرآن، آیةالله جوادی آملی میزان الحکمة، محمد محمدی ری شهری الحیاة، محمد رضا حکیمی سایر تفاسیر شیعه و سنی (ذیل آیات مربوطه) ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☐	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۱۶

عنوان درس به فارسی: علوم بلاغی و زیبایی شناختی قرآن (۱) **به عربی: العلوم البلاغیهٔ و جمالیات القرآن الکریم (۱)** **به انگلیسی: Quran Rhetoric and Aesthetic (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- ادراک کلیات خدمتی که قرآن کریم به زبان بشر کرده است و نگاه به قرآن از حیث تأسیس و توسعه ظرفیتهای بلاغی و جمالیات زبان عربی؛** **- دانشجو بعد از گذراندن این درس باید:** **- بتواند تفاوت سخن قرآن کریم با دیگر سخن‌ها را اجمالا ادراک کند و زمینه ادراک اسرار بلاغت و زیباییهای زبان و بیان بی بدیل قرآن در وی ایجاد شود.** **- با مباحث علم معانی ارتباط برقرار کند.** **- بتواند هنگام مطالعه تفاسیر، اصطلاحات ناظر به مباحث علم معانی را فهم کند.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
وضعیت عمومی و ظرفیتهای زبان عربی، قبل و بعد از نزول قرآن	
اسباب و عوامل شیوایی زبان قرآن نزد مخاطبان	
وجوه نیاز به «بلاغت» و بررسی مفهوم آن در معنای کلاسیک و جدید	
مفاهیم و تعابیر مرتبط با «بلاغت» در آیات و روایات	
مبانی زبان‌شناختی لزوم توجه به بلاغت قرآن	**سرشت زبانی وحی**
	اتکاء دلالت‌های قرآن بر عربی بودن آن
	توسعه‌ی دلالت‌های قرآن بر اساس فرهنگ الهی آن
تعریف علوم بلاغی (معانی، بیان و بدیع) و بیان مسائل کلی هریک	
اقسام کلام و بیان اقسام خبر	
غرض خبر و فوائد آن	
اقسام انشاء و بیان معانی حقیقی و مجازی هر یک	
احوال مسند و مسندالیه	
اطلاق و تقیید	
قصر، فصل و وصل	
ایجاز، مساوات و اطناب	
تشبیه و اقسام آن	
استعاره و اقسام آن	
مباحث جدید بلاغت: بلاغت تصویر در قرآن	
کنایه و اقسام آن	
تکلیف عملکردی	
تدبر و تعمق در دو جزء از اجزای پایانی قرآن و یافتن مباحث بلاغی تدریس‌شده در آنها	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
تدریس باید با محوریت قرآن باشد و ذهن دانشجو پس از درگیر شدن با آیات قرآن و پرسشهای زیبایی‌شناختی مربوط به آن، معطوف به مباحث علوم بلاغی گردد و پاسخهای خود را در این مباحث بیابد. **صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: معرفت عالی نسبت به زبان و بیان قرآن و آشنایی کامل با مباحث علوم بلاغت، آموزش دقیق دست کم یکی از منابع علوم بلاغت، مطالعه گسترده و به روز در مباحث علوم بلاغی به ویژه بلاغت قرآن، تسلط نسبی به مباحث صرف و نحو**	

فهرست منابع	منابع اصلی (آموزشی)	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **جواهر البلاغه، الهاشمی، احمد، قم: انتشارات حوزه علمیه قم: ۱۳۸۱ ش.** **بدایهٔ البلاغه، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۸۵ ش.** **علوم بلاغت و اعجاز قرآن، نصیریان، یدالله، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۹۳ ش.** **المعین فی البلاغهٔ، قدری مایو، بیروت، انتشارات عالم الکتب، ۱۴۲۰ق** **مختصر البلاغهٔ، هادی نصیری** **البلیغ فی المعانی و البیان و البدیع، شیرازی، احمد امین، قم: انتشارات فروغ قرآن، ۱۴۲۲ق.** **تهذیب جواهر البلاغه، الامینی، امیر، قم: مرکز المصطفی صلی الله علیه و آله العالمی، ۱۴۳۰ ق.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاتقان فی علوم القرآن ج۲، محقق: فواز احمد زمرلی، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۲۵ ق. اسالیب المعانی، حسینی، سید جعفر، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶ ش. اسلام و هنر، بستانی، محمود، ترجمه حسین صابری، مشهد، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱ش. الایجاز لاسرار کتاب الطراز، یحیی بن حمزهٔ العلوی، بیروت، دارالمدار الاسلامی، ۱۴۲۷ ق. البرهان فی علوم القرآن نوع ۴۶، ج۳ و ۴، زرکشی، بدرالدین محمد بن بهادر، محقق: یوسف عبدالرحمن مرعشلی، بیروت، دارالمعرفه. ۱۴۰۱ ق. البلاغهٔ الواضحه، امین، مصطفی و علی الجارم، مصر، دارالمعارف، ۱۹۶۹ م. تاریخ و تطور علوم بلاغت، شوقی ضیف، مترجم : محمد رضا ترکی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۸۳ ش. خصائص التعبیر القرآنی و سماته البلاغیهٔ، مطعنی، عبدالعظیم ابراهیم محمد، مصر، مکتبه وهبه، بی تا. دراسات فنیه فی قصص القرآن، بستانی، محمود، بیروت، انتشارات دارالبلاغه، ۱۴۰۹ق. دراسهٔ و نقد فی مسائل بلاغیهٔ هامهٔ، فاضلی، محمد، مشهد، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۵ ش . دلائل الاعجاز فی علم المعانی، جرجانی، عبدالقاهر، بیروت، دار المعرفه، ۱۴۱۵ق. زیبایی شناسی قرآن از نگاه بدیع، خرقانی، حسن، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۲ش. علم المعانی، عتیق، عبدالعزیز، بیروت، دارالنهضه العربیه، ۱۴۰۵ق. الفلسفهٔ و البلاغهٔ مقارنهٔ حجاجیهٔ للخطاب الفلسفی، ناصر، عماره، بیروت، الدار العربیهٔ للعلوم ناشرون، ۱۴۳۰ق. فنون بلاغت و صناعت ادبی، همایی، جلال الدین، تهران: انتشارات سخن، ۱۳۹۴ ش . قرآن و زیبایی شناسی، خرقانی، حسن، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۱ش. کتاب الطراز، یحیی بن حمزهٔ العلوی، قم: انتشارات ذوی القربی، ۱۳۹۱ ش. المثل السائر، ابن الاثیر، نصرالله بن محمد، محقق: کامل محمد عویضه، بیروت، دار الکتب العلمیهٔ، چاپ اول، ۱۹۹۷م. المجازات النبویهٔ، الشریف الرضی، محمدبن حسین، تصحیح مهدی هوشمند، قم: موسسه فرهنگی دار الحدیث، ۱۴۲۲ق. المطول فی علم المعانی و البیان و البدیع، تفتازانی، بیروت، دار الکتب العلمیه، بی تا. معانی و بیان، آهنی، غلامحسین، تهران: بنیاد قرآن، ۱۳۶۰ ش. معانی، شمیسا، سیروس، تهران: نشر میترا، ۱۳۸۸ ش. معجم المصطلحات البلاغیهٔ و تطورها، مطلوب، احمد، بیروت، دارالعربیه للموسوعات، ۲۰۰۶ م. ....

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۱۷

عنوان درس به فارسی: علوم بلاغی و زیبایی شناختی قرآن (۲) **به عربی: العلوم البلاغیهٔ و جمالیات القرآن الکریم (۲)** **به انگلیسی: Quran Rhetoric and Aesthetic (۲)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- فراگیری علوم بلاغت به منظور درک معارف عمیق و اسرار بلاغت و اعجاز قرآن مجید.** **- اهداف رفتاری: دانشجو بعد از گذراندن این درس باید:** **۱. بتواند با مباحث معانی، علم بیان و بدیع ارتباط برقرار کند.** **۲. بتواند هنگام مطالعه تفاسیر اصطلاحات ناظر به مباحث علم بیان و بدیع را به خوبی درک کند** **۳. به مطالعه قرآن ازمنظر مباحث علم بیان و بدیع علاقه مند گردد.** **۴. زمینه درک اسرار بلاغت و اعجاز قرآن و زیبایی‌های بیان قرآن در حوزه نظم بی بدیل قرآن در وی ایجاد شود** **۵. با مباحث جدید در حوزه بلاغت قرآن آشنا شود**
دروس پیش‌نیاز: علوم بلاغی و زیبایی شناختی قرآن (۱)	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
تعریف علم بدیع و پیشینه آن	
صناعات بدیعی	
محسنات لفظی و معنوی	
صنایع لفظی: جناس و انواع آن، تصحیف، سجع، لزوم ما لایلزم، تصریح، ترصیع، موازنه، العجز علی الصدر	
صنایع معنوی: التفات، ایهام(توریه)، استخدام، مشاکله، لف و نشر، مبالغه، تجرید، تشخیص، طباق، مقابله، مراعات نظیر، مدح شبیه به ذم، ذم شبیه به مدح، اسلوب حکیم و...	
هم‌گونی‌های واژگانی در قرآن	**جناس** **اشتقاق و شبه‌اشتقاق** **مشاکله** **فواصل و انواع آن و فراهنجارهای ادبی در پایان آیات**
تکرارهای هنری در قرآن	**گونه‌های تکرار در قرآن** **تکرارهای آوایی** **تکرارهای واژگانی** **تکرار عبارت**
آرایه‌های ترتیبی در قرآن	**لفّ و نشر** **تقسیم** **تفضیل بعد از اجمال** **جمع، تفریق و ترتیب**
آهنگ زبان قرآن و تطابق لفظ و معنا در آن	
بلاغت قصه در قرآن	
تکلیف عملکردی	
تدبر و تعمق در دو جزء از اجزای پایانی قرآن و یافتن مباحث بلاغی تدریس‌شده در آنها	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
۱. رویکرد استاد به تدریس، کاربردی باشد، یعنی مباحث نظری به اختصار و تمرین و مثال‌های قرآنی فراوان باشد. **۲. استاد مباحث بلاغت سنتی را به گونه ای مطرح کند که حتی الامکان مجال طرح همه مباحث در حد تعریف اصطلاح و تحلیل نمونه‌های متعدد قرآنی باشد.** **۳. تدریس باید با محوریت قرآن باشد و ذهن دانشجو پس از درگیر شدن با آیات قرآن و پرسش‌های زیبایی‌شناختی مربوط به آن، معطوف**	

به مباحث علوم بلاغی گردد و پاسخ‌های خود را در این مباحث بیابد.

۴. صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: معرفت عالی نسبت به زبان قرآن و آشنایی کامل با مباحث علوم بلاغی، آموزش دقیق دست کم یکی از منابع علوم بلاغی، مطالعه گسترده و به روز در مباحث علوم بلاغی به ویژه بلاغت قرآن، تسلط نسبی به مباحث صرف و نحو

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **جواهر البلاغه، الهاشمی، احمد، قم: انتشارات حوزه علمیه قم: ۱۳۸۱ ش.** **بدایهٔ البلاغه، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۸۵ ش.** **علوم بلاغت و اعجاز قرآن، نصیریان، یدالله، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۹۳ ش.** **المعین فی البلاغهٔ، قدری مایو، بیروت، انتشارات عالم الکتب، ۱۴۲۰ق** **مختصر البلاغهٔ، هادی نصیری** **تهذیب جواهر البلاغه، الامینی، امیر، قم: مرکز المصطفی صلی الله علیه و آله العالمی، ۱۴۳۰ ق.** **پدیده قرآنی، ابن‌نبی، مالک، مترجم: علی حجتی کرمانی، نشر مشعر، ۱۳۷۱ ش.** **نقش قرآن در تکامل نقد ادبی، زغلول، سعد، مترجم: علی اوسط ابراهیمی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۸ ش.** **اعجاز بیانی قرآن عایشه بنت الشاطی / ترجمه حسین صابری شرکت انتشارات علمی و فرهنگی** **تاثیر قرآن بر زبان عربی مقدمه طه حسین ترجمه مهدی خرمی / انتشارات انتظار سبزوار ۱۳۸۲ ش.** **جمالیات النص القرآنی، کرمانی، نقید، بیروت: منشورات الجمل ۲۰۰۸ م.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاتقان فی علوم القرآن ج۲، محقق: فواز احمد زمرلی، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۲۵ ق. ادبیات قرآن (مجموعه مقالات)، مستنصر میر؛ مترجم: محمدحسن محمدی‌مظفر، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۷ ش. اسالیب البیان و اسالیب البدیع، حسینی، سید جعفر، تهران: وزاره الثقافه و الارشاد الاسلامی، موسسه الطباعه و النشر، ۱۴۱۳ق. = ۱۳۷۲ش. اسالیب المعانی، حسینی، سید جعفر، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶ ش. اسرار البلاغه، جرجانی، عبدالقاهر، مترجم : جلیل تجلیل، تهران: دانشگاه تهران موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۷۴ ش. اسلام و هنر، بستانی، محمود، ترجمه حسین صابری، مشهد، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱ش. اعجاز بیانی قرآن، بنت‌الشاطی، عایشه عبدالرحمن، مترجم: حسین صابری، ویراستار پرویز اتابکی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۶ش. الایجاز لاسرار کتاب الطراز فی الحقائق الاعجاز:من العلوم البیانیه و الاسرار القرآنیه، العلوی، یحیی بن حمزه، تحقیق: بن عیسی باطاهر، بیروت: دار المدار الاسلامی،۲۰۰۷م=۱۳۸۶ش. بدایهٔ البلاغه، دیباجی، سید ابراهیم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی و دانشگاهها (سمت)، ۱۳۷۶ ش. بدیع القرآن، المصری، ابن ابی الاصبع، مترجم: علی میرلوحی، مشهد: آستان قدس رضوی، موسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۶۸ش. البرهان فی علوم القرآن نوع ۴۶، ج۳ و ۴، زرکشی، بدرالدین محمد بن بهادر، محقق: یوسف عبدالرحمن مرعشلی، بیروت، دارالمعرفه. ۱۴۰۱ ق. (و نشرهای دیگر) البلاغهٔ الواضحه، امین، مصطفی و علی الجارم، مصر، دارالمعارف، ۱۹۶۹ م. بلاغت تصویر، فتوحی‌رودمعجنی، محمود تهران: سخن، ۱۳۸۶ ش. پدیده زیبا شناختی در قرآن کریم، حمدان، نذیر، مترجم: انسیه سادات هاشمی، قم: مدرسه اسلامی هنر، ۱۳۹۳ ش. تاریخ و تطور علوم بلاغت، ضیف، شوقی، مترجم: محمد رضا ترکی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۰ش. التصویر الفنی، سید قطب، قاهره، دارالشروق، ۱۴۲۵ق. تهذیب جواهر البلاغه، الامینی، امیر، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشرالمصطفی(ص)، ۱۳۹۴ ش. جلوه‌های هنری در قصه‌های قرآنی، محمد ناجی مشرح، مترجم: راضیه کارگر، قم: مدرسه اسلامی هنر، ۱۳۹۳ ش. جواهر البلاغه، الهاشمی، احمد، قم: انتشارات حوزه علمیه قم: ۱۳۸۱ ش. خصائص التعبیر القرآنی و سماته البلاغیهٔ، مطعنی، عبدالعظیم ابراهیم محمد، مصر، مکتبه وهبه، بی تا. دراسات فنیه فی قصص القرآن دکتر محمود بستانی دارالبلاغه بیروت ۱۴۰۹ ق. دراسهٔ و نقد فی مسائل بلاغیهٔ هامهٔ، فاضلی، محمد، مشهد، دانشگاه فردوسی (مشهد)، ۱۳۷۶ ش. دلائل الاعجاز فی علم المعانی، جرجانی، عبدالقاهر بن عبدالرحمن، بیروت: دارالکتب العلمیه، روائع التشبیهات القرآنیهٔ و النبویهٔ و العلوی، السنجری، طالب،

		روش داستان گویی در قرآن کریم، شدید، محمد، مترجم: محمد علی بهشتی منش، قم: مدرسه اسلامی هنر، ۱۳۹۳ ش. زیبایی شناسی قرآن از نگاه بدیع، خرقانی، حسن، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۲ش. زیبایی شناسی، هاسپرس، جان، گروه مترجمان، قم، مدرسه اسلامی هنر، ۱۳۹۳ ش. سبک شناسی اعجاز بیانی قرآن، الکواز، محمدکریم، مترجم: سید حسین سیدی، تهران: سخن، ۱۳۸۶ ش. صور خیال در شعر پارسی: تحقیق انتقادی در تطور ایماژهای شعر پارسی و سیر نظریه بلاغت در اسلام و ایران، شفیعی کدکنی، محمدرضا، تهران: نیل، ۱۳۵۰ ش. علم البدیع، عتیق، عبد العزیز، بیروت، دارالنهضه العربیه، بی تا. علم البیان، عبد العزیز عتیق، بیروت، دارالنهضه العربیه، بی تا. علم المعانی، عتیق، عبدالعزیز، بیروت، دارالنهضه العربیه، ۱۴۰۵ق. علوم بلاغت و اعجاز قرآن، نصیریان، یدالله، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۹۳ ش. الفلسفة و البلاغة مقارنة حجاجیة للخطاب الفلسفی، ناصر، عماره، بیروت، الدار العربیة للعلوم ناشرون، ۱۴۳۰ق. فنون بلاغت و صناعت ادبی، همایی، جلال الدین، تهران: انتشارات سخن، ۱۳۹۴ ش. قرآن و زیبایی شناسی، خرقانی، حسن، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۱ش. کارکرد تصویر هنری در قرآن کریم، الراغب، عبدالسلام‌احمد، مترجم: حسین سیدی، تهران: سخن، ۱۳۸۷ ش. کتاب الطراز، یحیی بن حمزة العلوی، قم: انتشارات ذوی القربی، ۱۳۹۱ ش. المثل السائر، ابن الاثیر، نصرالله بن محمد، محقق: کامل محمد عویضه، بیروت، دار الکتب العلمیة، چاپ اول، ۱۹۹۷م. المجازات النبویة، الشریف الرضی، محمدبن حسین، تصحیح مهدی هوشمند، قم: موسسه فرهنگی دار الحدیث، ۱۴۲۲ق . المطول فی علم المعانی و البیان و البدیع، تفتازانی، بیروت، دارالکتب العلمیه، بی تا. معانی و بیان، آهنی، غلامحسین، تهران: بنیاد قرآن، ۱۳۶۰ ش. معانی، جلال الدین سیوطی، ناشرهای مختلف. معانی، شمیسا، سیروس، تهران: نشر میترا، ۱۳۸۸ ش. معجم المصطلحات البلاغیة و تطورها، مطلوب، احمد، بیروت، دارالعربیه للموسوعات، ۲۰۰۶ م. معیار البلاغه: مقدمه ای در مباحث علوم بلاغت، نصیری، محمد جواد، تهران: دانشگاه تهران موسسه انتشارات و چاپ،۱۳۷۲ ش. المعین فی البلاغة (البیان .البدیع .المعانی)، مایو، قدری، اشراف امیل بدیع یعقوب، بیروت : عالم الکتب، ۱۴۲۰ق. مناهج تجدید فی النحو والبلاغة و التفسیر و الادب، الخولی، امین، قاهره، دارالمعرفة، ۱۹۶۱م. ویژگی‌های بلاغی بیان قرآن، المطعنی، عبدالعظیم‌ابراهیم‌محمد، مترجم: حسین سیدی، تهران: سخن، ۱۳۸۸ ش. هنر بدیع، طباطبایی، سید محمد رضا، قم: دارالعلم، ۱۳۸۶ ش. البلیغ فی المعانی و البیان و البدیع، شیرازی، احمد امین، قم: انتشارات فروغ قرآن، ۱۴۲۲ق. ...

۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۱۸

درس تاریخ حدیث دارای دو سرفصل است. استاد به صلاحدید خود یکی از دو سرفصل را برای تدریس انتخاب نماید.

سرفصل اول:

عنوان درس به فارسی: تاریخ حدیث **به عربی: تاریخ الحدیث** **به انگلیسی: History of Hadith**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **آشنایی دانشجو با موارد زیر:** **- حدیث و مترادفات آن در علم‌الحدیث** **- اهمیت و جایگاه حدیث در شناخت اسلام** **- ریشه‌های نقل و نگارش حدیث در عصر رسالت** **- وضعیت حدیث در دوره خلفای سه‌گانه** **- وضعیت حدیث در دوران بنی‌امیه تا اول عصر عباسیان** **- وضعیت شیعه در قرن نخست هجری** **- آثار عمومی و اختصاصی شیعه در حدیث در قرن اول (جامعه علی (ع)، نهج‌البلاغه، صحیفه سجادیه)** **- عصر صادقین (ع) و حیات دوباره حدیث شیعه** **- کتابت حدیث در دوره صادقین (ع) و پیدایش اصول اولیه** **- اصول اربعمأه و نقش آن در پیدایش جوامع بعدی** **- راویان فقیه در اصحاب صادقین و پدیده اصحاب اجماع**
دروس پیش‌نیاز:	

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

- **شناخت مفهوم «حدیث» ، «تاریخ حدیث»و شعبه های آن (۲ جلسه)**
  - **حدیث و معادل های آن**
  - **موقعیت حدیث در آثار اسلامی**
  - **تاریخ حدیث و تقسیمات آن**

۱-۳-۱- تاریخ حدیث اهل سنت (ادوار و مراحل)

۱-۳-۲- تاریخ حدیث شیعه (ادوار و مراحل)

- **حدیث در دوران پیامبر (ص) (۲ جلسه)**
  - **حدیث در احادیث پیامبر (ص)**
  - **پیامبر و نقل حدیث**
  - **پیامبر و کتابت حدیث**
  - **احادیث وارده در اذن به کتابت و نهی آن**
  - **کوشش های دانشمندان در جمع تعارض احادیث نهی و اذن**
  - **مکتوبه‌های حدیثی عصر پیامبر (ص)**
- **حدیث در دورهٔ خلفای اولیه(۲ جلسه)**
  - **ابوبکر و نقل و نگارش حدیث**
  - **عمر و نقل و نگارش حدیث**
  - **عثمان و نقل و نگارش حدیث**
  - **بررسی انگیزه‌های منع تدوین حدیث**
  - **بررسی موضعگیری اصحاب پیامبر(ص) در مقابل سیاست‌های حاکمان**
- **حدیث در دورهٔ بنی امیه (۲ جلسه)**
  - **وضعیت حدیث در خلافت معاویه با توجه به :**

۱-۱-۱. ادامه سیاست خلفای گذشته

۱-۱-۲. ظهور پدیده جعل حدیث

۱-۱-۳. پیدایش و نشر اسرائیلیات

- **عمربن عبدالعزیز و تدوین رسمی حدیث:**

۴-۲-۱- صدور فرمان و بازتاب‌های آن

۴-۲-۲- نخستین مدون حدیث

۴-۲-۳- جمع بندی کلی در خصوص وضع حدیث تا پایان عهد اموی

- **تدوین آغازین حدیث در شیعه در قرن نخست (۳) جلسه**
  - **شرایط اجتماعی، سیاسی، شیعه در قرن اول**
  - **مواریث حدیثی شیعه در قرن اول شامل:**

۵-۲-۱- مواریث اختصاصی امامان در حدیث از جمله: جامعهٔ علی (ع)، مصحف حضرت فاطمه (س)

۵-۲-۲- مواریث عمومی حدیث شیعه از جمله: نهج البلاغه و صحیفه سجادیه

۵-۲-۳- بقایایی آثار حدیثی شیعه از قرن اول

- **عصر صادقین (ع) و حدیث شیعه (۴ جلسه)**
  - **شرایط سیاسی، فرهنگی دوره**
  - **مجالس درسی صادقین(ع) و سبک آموزشی آنان**
  - **نقش راویان فقیه و اصحاب اجماع در یاران صادقین (ع)**
  - **کتابت و تدوین حدیث در شیعه**
  - **اصل، کتاب، اصول اربعمأه و جایگاه آن**

تکلیف عملکردی

به پیشنهاد استاد در راستای اهداف و سرفصل‌های فوق به دانشجو واگذار شود.

راهبردهای تدریس و یادگیری

در معرفی هر قسمت از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطالب براساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد. این درس به صورت جریان محوری دنبال می‌شود نه صرفاً آشنایی با اشخاص و کتب به صورت حفظی. ضمناً می‌توان دانشجو را با ارجاع به منابع مختلف تاریخ حدیثی تشویق به مطالعه و ارائه کنفرانس در کلاس نمود.

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	معارف، مجید، تاریخ عمومی حدیث، انتشارات کویر بخش های اهل سنت ۱-۱۱۶ سیری در تاریخ حدیث شیعه ۱۹۷- ۲۵۲
	منابع فرعی (پژوهشی)	**مدیر شانه‌چی، کاظم، تاریخ حدیث، تهران، انتشارات سمت،** **پاکتچی، احمد، تاریخ حدیث (درسنامه)،** **مؤدب، سیدرضا، تاریخ حدیث،** **معارف، مجید، پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه،** **طباطبایی، کاظم، آشنایی با تاریخ و منابع حدیثی،** **مهدوی راد، محمدعلی، تدوین الحدیث عند الشیعه الامامیه،** **الکیلانی، السید مناظر، تدوین الحدیث،** **الکردی، عبدالله جاسم، تدوین الحدیث النبوی،**

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

سرفصل دوم:

به دلیل حجم زیاد این سرفصل، استاد می‌تواند به صلاحدید خود برخی مباحث را به صورت فشرده ارائه نماید.

عنوان درس به فارسی: تاریخ حدیث **به عربی: تاریخ الحدیث** **به انگلیسی: History of Hadith**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **سرفصل این درس در دو بخش ارائه شده است:** **اهداف بخش نخست:** **- در این قسمت، هدف آن است که دانشجو نخست با درک تاریخی و شیوه نگرش تاریخی آشنا شود و سپس با آن نگرش تحولات مربوط به حدیث در تاریخ فرهنگ اسلامی را دنبال کند.** **- برای تمایز این بخش از بخش دوم کوشش بر آن است تا در اینجا بر تاریخ حدیث به مثابه آموزش پیامبر (ص) و معصومان (ع) تکیه شود و در این راستا، شکل گیری مفهوم نخستین حدیث در صدر اسلام، و سپس تحولات روی داده در مواجهه با پدیده حدیث آشنا خواهد شد. برخی از مسائلی که به طور ثانوی در حاشیه آموزش معصومان روی داده، همچون جعل و تحریف نیز هم از حیث نفس وقوع و هم پیامدهای فرهنگی آن بررسی خواهد شد و در مجموع این درس، جایگاه حدیث در فرهنگ مسلمانان را با نگرشی تاریخی در طی قرون مرور خواهد کرد.** **اهداف بخش دوم:** **- در این قسمت، هدف آن است که دانشجو به دنبال آنچه در بخش نخست فراگرفته و با همان درک تاریخی جایگاه حدیث در تاریخ فرهنگ اسلامی را این بار با تکیه بر کتابت و تدوین آثار دنبال کند.** **- برای تمایز این درس از بخش نخست کوشش بر آن است تا حدیث به مثابه آموزش پیامبر (ص) و معصومان (ع) موضوع اصلی بحث نباشد و مسائلی در خصوص کتابت حدیث در عصر نبوی و عصر صحابه، موضع شیعه در خصوص کتابت، نخستین کوشش‌ها در جهت کتابت حدیث و در ادامه سیر تاریخی تدوین حدیث در میان فریقین مورد بررسی قرار گیرد. هدف آن است که روند کتابت و تدوین حدیث به طور موازی در میان شیعه و اهل سنت دنبال شود و مسیر تاریخی به صورت جریان محور و نه شخص محور یا کتاب محور ترسیم گردد.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
بخش نخست	
الف. شناخت مفهوم "تاریخ حدیث"	**الف-۱. چیستی تاریخ و تاریخ مضاف**
	الف-۲. مفهوم حدیث و نسبت آن با اخبار و سنت
	الف-۳. سابقه توجه به تاریخ حدیث در جهان اسلام و نزد مستشرقان
ب. حدیث در عصر حضور معصومان (ع)	**ب-۱. درک از مفهوم "حدیث" در عصر نبوی و زبان صحابه**
	ب-۲. مواجهه صحابه و تابعین با پدیده "حدیث"
	ب-۳. ضبط و کتابت نخستین حدیث (شیعه و اهل سنت)
	ب-۴. نگرانی از جعل و رفع در صدر اسلام
	ب-۵. طرح مسئله اسناد و پیامدهای آن
ج. حدیث و شکل گیری علوم حدیث	**ج-۱. فرآیند شکل گیری علوم حدیث و مقتضیات آن (مصطلح الحدیث، علل الحدیث، علم رجال ...)**
	ج-۲. صنف اصحاب الحدیث و تخصصی شدن مطالعه حدیث
	ج-۳. نقدهای درونی و بیرونی بر اصحاب حدیث
د. علوم اسلامی و حدیث (رویکرد عالمان علوم مختلف به حدیث)	**د-۱. بروز پدیده تجرید اسناد در ساحت علوم**
	د-۲. گسترش پدیده رفع و حدیث انگاری
	د-۳. خدمات عالمان علوم به توسعه دانش حدیث

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی

	د-۴. اخباریه و اهمیت مضاعف یافتن حدیث
هـ نگاه تاریخی به زبان حـدیث و مسائل فهم آن	هـ-۱. ویژگی‌های زبان معصومان از منظر تاریخ زبان عربی
	هـ-۲. پدیده نقل به معنا: از یک ضرورت تا گونه ای تحریف
	هـ-۳. ماهیت تاریخی حدیث و سطوح فهم آن
	هـ-۴. مروری بر تاریخ شرح نویسی در عالم حدیث
و. محافل حدیثی و آموزش حدیث	و-۱. اصحاب حدیث و تنوع فعالیت‌های آنان
	و-۲. مروری بر مراکز آموزش حدیث و مکاتب محدثان
	و-۳. کلیت آموزش حدیثی، حُفّاظ حدیث، دار الحدیث ها
	و-۴. جایگاه علوم حدیث در نظام آموزشی مدارس و حوزه ها
بخش دوم	
الف. شناخت مفهوم کتابت حدیث و تدوین	الف-۱. کاربردهای دیوان، مدونه و کتاب در سده‌های آغازین
	الف-۲. مروری بر مسئله منع کتابت و نقد آراء در این باره
ب. تدوین آغازین حدیث نزد شیعه	ب-۱. نخستین مکتوبات حدیثی شیعه (آثار پسران ابورافع، کتاب سلیم، ...)
	ب-۲. مکتوبات منتسب به معصومان (ع) (صحیفه سجادیه، توحید مفضل، ...)
	ب-۳. اصول اربعمائة، مفهوم اصل و نسبت آن با مصنف
	ب-۴. تک نگاری‌های موضوعی نزد متقدمان امامیه
	ب-۵. تدوین جوامع متقدم از جامع بزنطی تا محاسن برقی
ج. تدوین آغازین حدیث نـزد اهـل سنت	ج-۱. نخستین مکتوبات حدیثی: صحیفه‌ها و نسخه ها
	ج-۲. تک نگاری‌های متقدم در تفسیر، زهد و ...
	ج-۳. همراهی حدیث با آثار صحابه و تابعین، تضییق دایره سنت توسط شافعی
	ج-۴. تدوین مسانید و مصنفات در محافل اهل سنت، موافقان و مخالفان تدوین موضوعی
د. شکل گیری کتب سته اهل سنت	د-۱. انگیزه‌های تدوین کتب سته
	د-۲. ویژگی‌های متمایز کتب سته، شروط ائمه سته
	د-۳. طرح نظریه "صحاح سته"، مروجان و منتقدان آن
	د-۴. مستخرج‌ها و مستدرک‌های کتب سته، صحاح متأخر
هـ شکل گیری کتب اربعه امامیه	هـ-۱. انگیزه تدوین کافی کلینی و ویژگی‌های آن
	هـ-۲. انگیزه تدوین من لا یحضره الفقیه و ویژگی‌های آن
	هـ-۳. حدیث نگاری شیخ طوسی و شکل گیری تهذیبین
	هـ-۴. میزان مقبولیت کتب اربعه و "طرح نظریه کتب اربعه"
و. نهج البلاغه و موقعیت ویژه آن در حدیث شیعه	
ز. نقش تدوین در گسترش نفوذ حدیث در فرهنگ اسلامی	
تکلیف عملکردی	
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف فوق به دانشجو واگذار شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری :	
در معرفی هر بخش از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطلب بر اساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد. همچنین توصیه می‌شود از ذکر نامها به صورت انبوه و فاقد بسط خودداری گردد. به دلیل آن که هدف مرور تاریخ حدیث به صورت جریان محو ر است، تأکید می‌شود دروس بر اساس روند جریان‌ها دنبال شود و اشخاص یا کتب ـ مثلا کتب اربعه یا صحاح سته عنوان موضوعی بحث نباشند.	
فهرست منابع	**منبع اصلی(آموزشی)** — پاکتچی، احمد، تاریخ حدیث (درسنامه)، تنظیم یحیی میرحسینی، ۱۳۸۸ش
	منابع فرعی(پژوهشی) — برای بخش نخست: معارف، مجید، تاریخ عمومی حدیث، ۱۳۸۱ش

		ابن جوزی، عبدالرحمن، آفهٔ اصحاب الحدیث، ۱۳۹۸ق خطیب بغدادی، الجامع لاخلاق الراوی و آداب السامع، ۱۴۰۳ق همو، شرف اصحاب الحدیث، ۱۹۷۱م ذهبی، شمس الدین، الامصار ذوات الآثار، ۱۴۰۵ق ابوشهبه، محمد، الاسرائیلیات و الموضوعات، ۱۳۹۱ق ابوزهو، محمد، الحدیث و المحدثون، ۱۴۰۴ق کتانی، محمد، الرسالهٔ المستطرفهٔ، ۱۴۰۶ق ابو ریه، محمود، اضواء علی السنهٔ المحمدیهٔ، قاهره، ۱۹۹۴م حب الله، حیدر، نظریهٔ السنهٔ فی الفکر الامامی الشیعی، ۲۰۰۶م الحسنی، هاشم معروف، دراسات فی الحدیث و المحدثین، بی تا معارف، مجید، پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه، ۱۳۷۴ش طباطبایی، کاظم، آشنایی با تاریخ و منابع حدیث، ۱۳۸۰ش مدیر شانه چی، کاظم، تاریخ حدیث، ۱۳۸۵ش غروی نایینی، نهله، تاریخ حدیث شیعه تا قرن پنجم هجری، ۱۳۸۶ش برای بخش دوم: معارف، مجید، تاریخ عمومی حدیث، ۱۳۸۱ش اعظمی، محمد مصطفی، دراسات فی الحدیث النبوی و تاریخ تدوینه، ۱۴۰۰ق الزهرانی، محمد بن مطر، تدوین السنهٔ النبویهٔ، ۱۴۲۶ق سبحانی، جعفر، الحدیث النبوی بین الروایهٔ و الدرایهٔ، ۱۴۲۰ق طباطبایی، کاظم، آشنایی با تاریخ و منابع حدیث، ۱۳۸۰ش فوزی، ابراهیم، تدوین السنهٔ، ۱۹۹۵م کتانی، محمد، الرسالهٔ المستطرفهٔ، ۱۴۰۶ق الکردی، عبدالله جاسم، تدوین الحدیث النبوی، بی تا الکیلانی، السید مناظر، تدوین الحدیث، ۲۰۰۴م المطیری، حاکم عبیسان، تاریخ تدوین السنهٔ و شبهات المستشرقین، ۲۰۰۲م جعفریان، رسول، مقدمه ای بر تاریخ تدوین حدیث، ۱۳۶۸ش معارف، مجید، پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه، ۱۳۷۴ش مؤدب، سید رضا، تاریخ حدیث، ۱۳۸۴ش مهدوی راد، محمد علی، تدوین الحدیث عند الشیعهٔ الامامیهٔ، ۱۴۳۱ق ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۱۹

عنوان درس به فارسی: مأخذ شناسی حدیث
به عربی: التعرف علی مصادر الحدیث
به انگلیسی: introduction to hadith source

مشخصات درس:	اهداف:
نوع درس: تخصصی تعداد واحد: ۲ واحد زمان درس: ۳۲ ساعت	- شناخت اهم منابع حدیثی شیعه در ادوار گوناگون - شناخت اهم منابع حدیثی اهل سنت در ادوار گوناگون - ایجاد توانمندی استفاده پژوهشی از منابع حدیثی شیعه و سنی - درک روابط طولی و عرضی منابع حدیثی - بررسی تطبیقی منابع شیعه و سنی به منظور استخراج مشترکات و مختلفات - ایجاد توانمندی پژوهشی از نرم افزارهای حدیثی فریقین

دروس پیش‌نیاز: تاریخ حدیث

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

۴- منابع اهل سنت در دوره متقدمان (نمونه آثار، سبک شناسی) (۴ جلسه)
۴-۱- ظهور مصنفات فقهی، حدیثی از جمله موطأ مالک بن انس
۴-۲- جریان مسند نگاری از جمله مسند احمد بن حنبل
۴-۳- جریان صحاح و سنن نگاری از جمله صحاح سته و جز آن
۴-۴- سایر منابع متقدمان اهل سنت مانند:
۴-۱-۱- معجم نگاری← معاجم طبرانی
۴-۱-۲- مستدرک نگاری← مستدرک حاکم نیشابوری
۴-۱-۳- مستخرج نگاری← مستخرجات صحیحین
۴-۵- گام‌های نخست در پیدایش جوامع تکمیلی از جمله: الجمع بین الصحیحین نگاری

۵- ادامه الجمع بین الصحیحین نویسی
۲-۲- پیدایش جوامع متکامل حدیثی شامل:
۲-۲-۱- تداول صحاح سته و کتب جامع آن‌ها مانند جامع الاصول
۲-۲-۲- جوامع فراگیر حدیثی از تمام کتب قبلی به اشکال:
الف: محدود- مانند: جامع المسانید ابن کثیر
ب: مطلق- مانند: الجامع الکبیر سیوطی، کنزالعمال متقی هندی
۲-۲-۳- زوائد نویسی در حدیث اهل سنت و کتب این رشته
۲-۲-۴- موضوعات نگاری در حدیث اهل سنت و کتب این رشته
۲-۲-۵-انواع دیگر کتب حدیثی اهل سنت مانند کتب: اطراف، اجزاء، اربعین، العلل، مختلف الحدیث، غریب الحدیث، تفاسیر روایی، مراسیل، طبقات، فهارس، شروح کتب روایی
۲-۲-۶- علوم حدیث و شعبه‌های آن با معرفی مهم‌ترین آثار

۶- منابع حدیثی شیعه در دوره متقدمان (نمونه آثار، سبک شناسی) (۴ جلسه)
۶-۱- کتب حدیثی اصحاب ائمه (ع) در قرن سوم: آثار تاریخی و مدارک موجود از جمله: جوامع اقدمین شیعه از بزنطی، یونس بن عبدالرحمن، حمید بن زیاد دهقان و ... محاسن برقی
۶-۲- ظهور کتب اربعه و ممیزات آن‌ها (الکافی، من لایحضره الفقیه، تهذیب و استبصار)
۶-۳- سایر آثار مهم دوره متقدمان مانند: کتب حدیثی شیخ صدوق، شیخ مفید، شیخ طوسی، سید مرتضی و شناخت برخی پدیده‌ها مانند الغیبه نویسی

۷- منابع حدیثی شیعه در دورهٔ متأخران (نمونه آثار، سبک شناسی) (۴ جلسه)
۷-۱- تحلیلی بر دوران فترت و دوران تجدید حیات فعالیت‌های حدیثی با ظهور اخباریان
۷-۲- ظهور جوامع حدیثی دوران متأخر از جمله: بحار الانوار، وسائل الشیعه، الوافی و جزء آن

۷-۳- پیدایش تفاسیر گسترده روایی مانند: البرهان، نورالثقلین، الصافی و جزء آن

۷-۴- آثار حدیثی مهم دیگر محدثان متأخر در رشته‌های

۴-۴-۱- ادعیه و زیارات

۴-۴-۲- احادیث فقهی

۴-۴-۳- اربعین نگاری و مناقب نویسی

۴-۴-۴- شروح و تعالیق حدیثی

۴-۴-۵- علوم حدیثی شیعه و معرفی شعبه‌های آن با ذکر نمونه‌های آثار

تکلیف عملکردی

۱- مراجعه دانشجو به منابع فرعی(پژوهشی) جهت آشنایی با اقسام و دامنه کتاب‌های حدیثی در شیعه به عنوان مکمل آموزش‌های کلاس

۲- انجام تحقیق دانشجویی نسبت به شناخت تفصیلی کتب و جوامع حدیثی

۳- ارائه تحقیقات دانشجویی در کلاس و رونق فضای نقد و بررسی توسط استاد و دانشجویان

راهبردهای تدریس و یادگیری

استاد این درس فارغ التحصیل دکتری در رشته‌های علوم قرآن و حدیث و یا حدیث تطبیقی باشد.

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	معارف، مجید، تاریخ عمومی حدیث، ص ۱۱۷- ۱۹۸ (مباحث اهل سنت) ص ۳۲۹- ۴۱۳ (مباحث شیعه)
	منابع فرعی (پژوهشی)	جوامع حدیثی اهل سنت، معارف، مجید، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت): دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۸ ش. جوامع حدیثی شیعه، حجت، هادی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت): دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۸ ش. آشنایی با جوامع حدیثی شیعه و اهل سنت، نصیری، علی، قم، مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۸۵ ش. پژوهشی پیرامون جوامع حدیثی اهل سنت، پاکتچی، احمد، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۲ ش. سبک شناخت کتاب‌های حدیثی، غلامعلی، مهدی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی: دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۸ ش. بررسی تطبیقی شیوه‌های جمع‌آوری کتاب‌های حدیثی، کردنژاد، نسرین، امیرکبیر، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۹۱ش. مباحثی در تاریخ حدیث (سیر تدوین، شناخت منابع)، معارف، مجید، انتشارات نبا، ۱۳۸۸ ش. فرهنگ کتب حدیثی، مدنی، سید محمود، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۸۵ ش. الرساله المستطرفه، کتانی، محمدجعفر، بیروت، دارالبشائر، ۱۹۹۳م ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۲۰

عنوان درس به فارسی: مصطلح‌الحدیث **به عربی: مصطلح الحدیث** **به انگلیسی: Hadith Terminology**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **۱- آشنایی با دسته‌بندی روایات و اصطلاحات اختصاصی هر نوع از احادیث** **۲- شناخت علل و ویژگی‌های سندی روایات** **۳- شناخت علل و ویژگی‌های متنی روایات** **۴- شناخت آداب تحمل و ادای روایات همراه با آشنایی با ویژگی‌های راوی**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
کلیات	
تقسیمات خبر	**متواتر** **واحد**
تقسیم‌های مختلف خبر واحد	**براساس ویژگی راویان** **براساس تعداد طرق** **براساس گوینده اصلی حدیث** **براساس انقیاد و انقطاع سلسله سند** **براساس ویژگی‌های ساختاری و ظاهری سند** **براساس تفاوت در نقل سند و متن** **خبر احد با توجه به وجود مخالف** **خبر واحد با توجه به ویژگی‌های سندی** **خبر واحد با توجه به حدیث مؤید** **خبر واحد با توجه به پذیرش آن**
تحمل حدیث	
تکلیف عملکردی	
براساس تمارین مندرج در کتاب آموزشی	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
ویژگی‌های استاد این درس: **- تسلط به زبان و ادبیات عربی جهت مراجعه به منابع مرجع** **- تسلط به دانش مصطلح‌الحدیث از حیث تاریخ تحول علم و اصطلاحات آن** **- شناخت کتاب‌های مصطلح الحدیث** **- توانایی عملی جهت بررسی درایی انواع روایات و تبیین حکم هر کدام**	
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**: **درایة الحدیث: بازپژوهی مصطلحات حدیثی در نگاه فریقین، نفیسی، شادی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۹ ش.** منابع فرعی (پژوهشی): علوم الحدیث و مصطلحه، صالح، صبحی، تهران، نشر خرسندی، ۱۳۹۰ ش. مقباس الهدایة فی علم الدرایة، مامقانی، عبدالله، مؤسسة آل البیت علیهم السلام لإحیاء التراث، چاپ اول، قم، ۱۴۱۱ق. الوجیز فی علم الدرایه، اصفهانی، ابن حبیب الله، تهران، بی نا. ۱۳۱۹ ق. الرعایه لحال البدایه فی علم الدرایه و البدایه فی علم الدرایه، شهید ثانی، زین الدین بن علی، قم: بوستان کتاب، ۱۴۲۳ ق. وصول الأخیار إلی اصول الأخبار، العاملی، حسین بن عبدالصمد، تحقیق عبداللطیف الکوهکمری، قم: مجمع الذخائر، ۱۴۰۱ ق. اصول الحدیث، فضلی، عبدالهادی، بیروت: موسسه ام القری للتحقیق و النشر، ۱۴۲۰ ق. دانش درایه الحدیث، ربانی، محمد حسن، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۹ ش. سیر المصطلح الحدیث، طحان، محمود، مرکز الهدی للدراسات ...	

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۲۲۱

عنوان درس به فارسی: فقه الحدیث (۱) **به عربی: فقه الحدیث (۱)** **به انگلیسی: The Way of Hadith Comprehension (Fiqh al-Hadith(۱))**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با روش فهم «متن حدیث» و کاربرد آن در موضوع‌ها گوناگون** **- ایجاد توانمندی در فهم صحیح واژگان به کار رفته در احادیث**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
کلیات	**تعریف فقه الحدیث**	
	ضرورت و اهمیت	
	جایگاه در علوم حدیثی	
	کاربرد فقه الحدیث	
	پیشینه فقه الحدیث	
	مباحث فقه الحدیث	**فهم متن**
		فهم مقصود
		کاربرد در موضوع‌های گوناگون
پیش‌نیاز فهم حدیث	**اطمینان به حدیث بودن متن**	
	دست یافتن به متن اصلی و صحیح	
قرائت و درک چند متن از موضوع‌های اخلاقی و کلامی		
فهم مفردات	**نقش دانش صَرف در فهم حدیث همراه با نمونه‌های متعدد از موضوعات مختلف**	
	روش تقلیدی در فهم مفردات	
	روش اجتهادی در فهم مفردات	**منابع لغت‌شناسی**
		بررسی معانی استعمالی و گوهر معنایی
		بررسی لغات نزدیک و متضاد
		بررسی روایات معناکننده
		آشنایی با کتاب معانی‌الاخبار شیخ صدوق
		گونه‌شناسی روایات معناکننده در موضوعات گوناگون
	بررسی چندین واژه از کتاب نهج‌البلاغه و کتاب ایمان و الکفر کافی	
فهم ترکیبات	**نقش دانش نحو در فهم حدیث همراه با نمونه از موضوعات مختلف**	
	اصطلاحات مرکب	**چرایی کاربرد**
		تأثیر اصطلاحات مرکب بر فهم حدیث
		روش دستیابی به معن
		بررسی برخی نمونه‌ها
	مجازها	**چرایی کاربرد**
		تأثیر مجاز بر فهم حدیث
		روش دستیابی به معنای اصلی
		بررسی برخی نمونه‌ها با تأکید بیشتر بر روایات کلامی
تکلیف عملکردی		
۱. بررسی نمونه‌هایی از کتاب الکافی، جلد ۲ بخش ایمان و کفر، با تأکید بر تحلیل صرفی **۲. بررسی نمونه‌هایی از کتاب الکافی جلد ۲ بخش ایمان و کفر با تأکید بر تحلیل نحوی**		

۳. بررسی نمونه‌هایی از کتاب نهج‌البلاغه با تأکید بر مجازها و ترکیبات		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
تسلط استاد بر ادبیات عرب، بر متون حدیثی و بر بهره‌گیری از کتاب‌های لغت و غریب‌الحدیث.		
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **روش فهم حدیث، عبدالهادی مسعودی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت): دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۶ ش.** **حدیث خوانی روشمند: درسنامه قرائت و درک متون حدیثی، غلامعلی، مهدی، قم: نشر جمال، ۱۳۹۰ ش.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	اصول و قواعد فقه الحدیث، ربانی، محمد حسن، قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۳ ش. روش و مبانی فقه الحدیث، علی محمد میرجلیلی، یزد، دانشگاه یزد، ۱۳۹۰ ش. فقه الحدیث (مباحث الفاظ)، پاکتچی، احمد، تهران: دانشگاه امام صادق(ع). فقه الحدیث و روش‌های نقد متن، غروی نائینی، نهله، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، دفتر نشر آثار علمی، ۱۳۷۹ ش. مجموعه مقالات حدیث پژوهی ۳: فقه الحدیث منطق فهم حدیث، طباطبایی، سیدمحمد کاظم، قم: مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰ ش.

۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۲۲

عنوان درس به فارسی: فقه‌الحدیث (۲) **به عربی: فقه الحدیث (۲)** **به انگلیسی: The Way of Hadith Comprehension (Fiqh al-Hadith(۲))**			
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با روش فهم «مقصود اصلی حدیث» و کاربرد آن در در موضوعات مختلف**		
دروس پیش‌نیاز: فقه‌الحدیث (۱)			
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن			
فهم مقصود	**ضرورت و اهمیت**		
	تفاوت مفهوم با مقصود		
نقش قرینه‌ها در فهم مقصود حدیث و انواع آن	**متصل و منفصل**		
	لفظی و غیر لفظی		
قرینه‌های متصل لفظی	**تضمین**		
	تعلیل امام		
	سؤال راوی		
	نمونه از روایات فقهی، کلامی و اخلاقی		
قرینه‌های متصل غیر لفظی (اسباب ورود حدیث)	**ضرورت و اهمیت**		
	آثار و فواید با ذکر نمونه در موضوعات گوناگون		
	روش یافتن سبب ورود حدیث		
قرینه‌های منفصل لفظی	**احادیث مرتبط**	**تعریف؛**	
		ضرورت و اهمیت	
		شیوه تأثیر احادیث مرتبط بر فهم مقصود	
		روش دستیابی	
		نمونه‌هایی از موضوعات مختلف	**الکافی (۱۵ جلدی)، ج۱۰، «باب ان التزویج یزید فی الرزق» و «باب أنَّ الْمُؤْمِنَ كُفْوُ الْمُؤْمِنَةُ»**
			الکافی (۱۵ جلدی)، ج۱۳، «باب التجمل و اظهار النعمة» همراه با «باب کراهیة الشهرة»
			الکافی (۱۵ جلدی)، ج ۹، کتاب المعیشة، باب‌های «۴، ۵، ۷ و ۸».
			الکافی (۱۵ جلدی)، ج ۳، کتاب الایمان والکفر، «باب درجات الایمان»
			بحارالانوار، ج ۶۴، کتاب الایمان والکفر
			نهج الذکر، بخش یکم (تسبیح)، فصل سوم: تفسیر تسبیح.
			نهج الدعاء: فصل سوم (اجابت دعا)، باب دوم (شرایط اجابت دعا)، شناخت، این خصلت‌ها
	فهم عالمان پیشین	**ضرورت و اهمیت**	
		نقش تبیین‌های عالمان پیشین	
		روش دستیابی	
		بررسی برخی تبیین‌های علمان پیشین در موضوعات گوناگون	
	دانش بشری	**جواز و امکان تأثیر بر فهم حدیث**	
		مناسبات دانش بشری و فهم حدیث	

		نمونه‌هایی از موضوعات گوناگون

تکلیف عملکردی

۱- انجام نمونه‌هایی از موضوعات مختلف طبق آنچه که در سر فصل آمده است؛ قبل از تشکیل کلاس
۲. انتخاب احادیثی از نمونه‌های موضوعات مختلف (به تعیین استاد) و قرینه‌یابی برای آنان

راهبردهای تدریس و یادگیری

تسلط استاد بر ادبیات عرب، بر متون حدیثی و بر بهره گیری از کتاب‌های شرح احادیث شیعه و سنی.

فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **روش فهم حدیث، مسعودی، عبدالهادی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت): دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۶ش.** **منطق فهم حدیث، طباطبایی، سیدمحمد کاظم، قم: مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰ ش.** **الکافی، کلینی، محمد بن یعقوب، ج ۳ و ۹ و ۱۰ و ۱۳، تهران: ط - الإسلامیة، ۱۴۰۷ ق.** **بحارالانوار: ج ۶۴، مجلسی، الوفاء** **نهج الذکر، محمدی ری شهری، محمد، قم: موسسه علمی و فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۴۲۸ ق.** **نهج الدعاء، محمدی ری شهری، محمد، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۴۲۸ ق.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	بیان‌ها و تحلیل‌های آیت الله ری شهری در دانشنامه قرآن و حدیث و دیگر آثار حدیثی، دار الحدیث. بیان‌های بحارالانوار، علامه مجلسی، الوفاء. تحفهٔ الاولیاء، اردکانی، محمد علی بن محمد، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۹ ق. ترجمه نهج البلاغه، فیض الاسلام، تهران: جاویدان. ترجمه و شرح غررالحکم، آقا جمال خوانساری، دانشگاه تهران. تعلیقههای علامه شعرانی بر شرح مولی صالح مازندرانی، مکتبهٔ اسلامیه. روضه‌المتقین فی شرح من لایحضره‌الفقیه، مجلسی، مولا محمد تقی، قم: دارالکتاب‌الاسلامی، ۱۳۸۷ ش. شرح الکافی، مازندرانی، مولا صالح، احیاء التراث العربی. مرآه العقول فی شرح اخبار آل الرسول علیهم السلام، المجلسی، محمدباقر، مع بیانات نافعه لاحادیث الکافی من الوافی، محسن الفیض الکاشانی؛ التحقیق بهراد الجعفری، مشخصات نشر : تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۹ ش. الوافی، فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی، اصفهان، ۱۴۰۶ ق. ....

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**	**۴**
	ارزشیابی مستمر ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۲۲۳

عنوان درس به فارسی: فقه‌الحدیث (۳) **به عربی: فقه الحدیث (۳)** **به انگلیسی: The Way of Hadith Comprehension (Fiqh al-Hadith(۳))**						
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با روش فهم موضوع‌های کلان حدیثی**					
دروس پیش‌نیاز: فقه‌الحدیث (۲)						
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن						
آشنایی با روش فهم موضوع‌های کلان حدیثی	**ـ خانواده حدیث (قرینه‌های منفصل لفظی)**	**تعریف و اهمیت**				
		لزوم تشکیل خانواده حدیث	**وحدت منبع علم اهل بیت**			
			گوناگونی شرایط صدور شامل	**تفاوت مخاطب**		
				مقتضیات زمان و مکان		
				تحول زمان و...		
			گوناگونی نقل‌ها حاصل از	**تقطیع**		
				نقل معنا		
				اختصار و...		
			سیره محدثان			
		پیشینه تشکیل خانواده حدیث	**سیر جامع‌نگاری (نقطه آغاز و اوج، رویکردها)؛**			
			نمونه‌ها	**المحاسن باب لحم**		
				مقایسه تطبیقی القرائن در المحاسن و الخصال شیخ صدوق		
				الکافی (۱۵ جلدی)، ج ۹، کتاب المعیشة، «باب معنی الزهد»		
				الکافی (۱۵ جلدی)، ج ۳ «بَابُ التَّفْوِيضِ إِلَى اللَّهِ وَ التَّوَكُّلِ عَلَيه»		
				دانشنامه قرآن و حدیث، ج ۴ و ۵، الأکل		
		فواید و آثار خانواده حدیث	**اطمینان افزایی به حدیث از راه دستیابی به منابع، اسناد و نقل‌های متعدد**			
			دستیابی به مقصود نهایی حدیث			
			دستیابی به دیدگاه معرفتی دین			
		روش تشکیل خانواده حدیث	**تشکیل مجموعه واژگان اصلی، مرتبط و متضاد**			
			پی‌جویی موضوعی			
			گردآوری متون			
			دسته‌بندی و چینش منطقی متون			
		نمونه‌های تشکیل خانواده احادیث در موضوع‌هایی مانند: حیاء، عفت، حسن خلق، تواضع، قناعت، صوم، معاد.				
توانمندی در موضوع شناسی احادیث ـ توانمندی در عنوان‌دهی احادیث						
به کارگیری روش‌های فهم حدیث در موضوع‌های مختلف حدیثی	**بررسی احادیث خانواده**	**انتخاب همسر**				
		عوامل پایداری خانواده				
	بررسی احادیث صبر (با تأکید بر روایاتی که برای صبر کردن، روشی را بیان کرده‌اند)					
	بررسی احادیث شکر (با تأکید بر روایاتی که برای شکر کردن، روشی را بیان کرده‌اند)					
	بررسی احادیث مجالست و معاشرت (با تأکید بر نمونه‌های کاربردی و مورد نیاز)					
توانمندی در شیوه استنباط از متون حدیثی	**بررسی احادیث شادی**	**موانع شادی**				
		درمان شادی				
		عوامل شادی				
	بررسی احادیث فقهی	**صلاه**				
		صوم				
		زکات				

تکلیف عملکردی							
با بررسی چند روزنامه و خبرگزاری در یک هفته، یک مسئله و مشکل مبتلی به سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را انتخاب و برای آن یک خانواده حدیثی به صورت روشمند و با مساعدت استاد تشکیل دهد.							
راهبردهای تدریس و یادگیری							
استاد برخوردار از حافظه حدیثی غنی بوده و مسلط بر ادبیات عرب، متون حدیثی و بر پژوهش‌های حدیثی همسو باشد.							
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل از:** **روش فهم حدیث، مسعودی، عبدالهادی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت): دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۶ش.** **منطق فهم حدیث، طباطبایی، سیدمحمد کاظم، قم: مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰ ش.**					
	منابع فرعی (پژوهشی)	المحاسن، برقی، احمد بن محمد بن خالد، الاسلامیه تهران: دارالکتب الاسلامیه مکتبه المصطفوی، ۱۳۷۰ ق. الکافی: ج ۳، کلینی، دار الحدیث. دانشنامه قرآن و حدیث: ج ۴ و ۵، محمدی ری شهری، محمد، قم: دار الحدیث، ۱۳۹۰ ش.					
ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**	
	ارزشیابی **مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف** **درسی** ☑	

شماره درس: ۲۲۴

عنوان درس به فارسی: شناخت نهج‌البلاغه **به عربی: اضواء علی نهج البلاغهٔ** **به انگلیسی: A Survey of Nahj al-Balaqa**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با کتاب نهج‌البلاغه، مباحث پیرامونی و موضوع‌ها گوناگون آن** **- ایجاد توانمندی در بهره گیری روشمند از نهج البلاغه**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
۳ جلسه	**نهج‌البلاغه و مؤلف آن**	**زندگی‌نامه سید رضی**
		ویژگی‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوره سید رضی
		پیشینه نگارش سخنان امیرالمومنین(علیه‌السلام)
		ویژگی‌های نهج‌البلاغه (انگیزهٔ تالیف، بلاغت، تبویب، مصادر، حوزه‌های معرفتی گوناگون، عدم ذکر اسناد)
		اعتبار، شهرت و راز ماندگاری نهج‌البلاغه (علوّ مضمون، مقبولیت، بلاغت، تنوع موضوعات، گزینش هنری....)
	اطلاعات پیرامونی	**ترجمه‌ها (فیض‌الاسلام، علامه محمدتقی جعفری، دکتر شهیدی، حسین انصاریان، دکتر سیدمحمدمهدی جعفری...)**
		شرح‌ها (مهم‌ترین شرح‌ها: ابن ابی الحدید، ابن میثم، منهاج‌البراعهٔ میرزا حبیب‌الله خوئی، بهج‌الصباغه، شرح و تفسیر نهج‌البلاغه علامه جعفری، پیام امام امیرالمؤمنین(علیه‌السلام))
		معجم‌های لفظی و موضوعی (معجم الموضوعی لنهج‌البلاغه اویس کریم، تصنیف نهج‌البلاغه لبیب بیضون، الکاشف سیدجواد مصطفوی، فرهنگ آفتاب عبدالمجید معادیخواه)
		مصادر و مستدرکات (مصادر نهج‌البلاغه و اسانیده عبدالزهراء خطیب، نهج‌السعادهٔ محمدباقر محمودی، تمام نهج‌البلاغه سیدصادق موسوی)
۱۲ جلسه	**محتوای نهج‌البلاغه**	**رابطهٔ نهج‌البلاغه و قرآن**
		علی(علیه‌السلام) از زبان علی در نهج‌البلاغه
		مباحث اعتقادی (توحید/ اختیاری یکی از موضوعات : نبوت، امامت، معاد)
		تقوا
		اخلاق
		روابط اجتماعی
		سیاست
		وصف دنیا و زندگی زاهدانه
تکلیف عملکردی		
۱-بعد از گذشت نیمی از ترم، دانشجو محتوای یکی از موضوعات در نهج البلاغه را به صورت ارائه نما (پاورپوینت) و با مساعدت استاد ارائه دهد. **۲- بیست حدیث از کلمات قصار نهج‌البلاغه را (به انتخاب خود) در آزمونی شفاهی از حفظ بخواند.** **۳- دانشجو می‌تواند به جای تکلیف شماره ۱، در مورد نهج البلاغه در جمع مسجد، مدرسه، خانواده، اقوام، دوستان و... به اختصار در مدت زمان ۳۰ دقیقه ارائه و فایل صوتی را جهت ارزشیابی تحویل استاد دهد.**		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
تسلط استاد بر ادبیات عرب و به ویژه علوم بلاغی، تسلط بر متون حدیثی، احاطه بر مضامین و معارف نهج البلاغه، شناخت تاریخ اسلام تا نیمه اول قرن اول، توانمندی بهره‌گیری از شروح و نرم افزارهای اسلامی.		

<table>
<tr><td rowspan="2">فهرست منابع</td><td>منابع اصلی (آموزشی)</td><td>بخش‌های مرتبط با سرفصل از:
سیری در نهج‌البلاغه، مطهری، مرتضی، تهران: صدرا، ۱۳۷۶ ش.
شناخت‌نامه نهج‌البلاغه، احمد غلامعلی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)،مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی: دانشکده علوم حدیث، ۱۳۹۱ ش.</td></tr>
<tr><td>منابع فرعی (پژوهشی)</td><td>احیاگر بلاغت علوی (مروری بر زندگی و آثار سید رضی)، جعفری، سید محمد مهدی، تهران: همشهری، ۱۳۸۹ ش.
چشمه خورشید آشنایی با نهج‌البلاغه، دلشاد تهرانی، مصطفی، تهران، انتشارات دریا، ۱۳۸۷ ش.
سیمای نهج البلاغه، علی قلی، محمد مهدی، قم: موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البیت (ع).
شناخت نهج البلاغه (پژوهش در پیرامون عظمت و ارزش نهج البلاغه)، دشتی،محمد، قم: نشر موسسه تحقیقاتی امیرالمومنین(ع)، ۱۳۷۹ ش.
مقدمه‌ای بر شناخت نهج البلاغه، جعفر سبحانی، تحقیق علیرضا مسجدجامعی، تهران: نشر جمهوری، ۱۳۹۱ ش.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">ارزشیابی یادگیری</td><td>۱</td><td colspan="2">۲</td><td colspan="2">۳</td><td>۴</td></tr>
<tr><td rowspan="2">ارزشیابی
مستمر ☑</td><td rowspan="2">میان‌ترم ☐</td><td>آزمون‌های نوشتاری ☐</td><td rowspan="2">آزمون‌های
نهایی ☑</td><td>آزمون‌های نوشتاری ☑</td><td rowspan="2">تکلیف
درسی ☑</td></tr>
<tr><td>آزمون عملکردی ☐</td><td>آزمون عملکردی ☐</td></tr>
</table>

شماره درس: ۲۲۵

عنوان درس به فارسی: آشنایی با صحیفه سجادیه، ادعیه و زیارات مأثوره **به عربی: اضواء علی الادعیهٔ و الزیارات و الصحیفهٔ السجادیهٔ** **به انگلیسی: A Survey of Invocations, Pilgrims and Sahiffa Sajjadia**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با جایگاه دعا و زیارت و شناخت ادعیه و زیارات مشهور** **- نهادینه شدن روح مناجات در خواننده** **- توانمندی در گزینش و مطالعه دعاها متناسب با نیازها** **- اجتناب از گرایش به عرفان‌های کاذب** **- آشنایی با محتوا و ساختار صحیفه سجادیه و اطلاعات پیرامونی آن** **- توانمندی در بهره‌گیری روشمند از صحیفه سجادیه و تشخیص معارف آن**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
کلیات	**مفاهیم دعا، زیارت، ذکر، مناجات، اهم منابع**	
گونه‌شناسی دعا و زیارت (مثال‌های این قسمت از محتوای صحیفه سجادیه انتخاب شود)	**از جهت گوینده**	**مأثور**
		غیر مأثور
	از جهت مضمون	**ادعیه فردی**
		ادعیه اجتماعی
	از جهت زمان	**خوشی‌ها**
		ناخوشی‌ها
		بحران‌ها
		ایام‌ها (روزهای هفته و ایام خاص)
اطلاعات پیرامونی صحیفه	**آشنایی با فضای صدور صحیفه سجادیه**	
	اعتبار سنجی صحیفه سجادیه	
	شرح‌ها (ریاض السالکین، اللوامع العرشیه، فی ظلال الصحیفهٔ، شناخت و شهود، شرح صحیفه سجادیه حسین انصاریان)	
ساختارشناسی صحیفه	**تحلیل دعاها بر پایه لحن ادبی**	
	تحلیل ساختار ادعیه بر پایه رعایت آداب دعا (تمجید الهی، صلوات و ...)	
	تحلیل درخواست‌های دعا در دعاهای ارتباط با خدا، ارتباط با خود، ارتباط با دیگران، ارتباط با طبیعت	
	دعاهای رازگونه (مناجات)	
	دعاهای نیازگونه	
محتوای صحیفه سجادیه	**اعتقادی**	**توحید : مانند دعاهای ۱، ۳۵ (رضا به قضای الهی) ،۳۷ (شکرگزاری پروردگار)**
		جایگاه پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و اهل‌بیت (گزینش متن از دعاهای ۲ ،۴، ۴۷)
	اخلاقی	**اخلاق فردی مانند دعای ۲۰«مکارم الاخلاق» : شناخت فضایل و راه کسب آن و شناخت رذایل و راه برون رفت از آن**
		اخلاق اجتماعی — **مهارت‌های اجتماعی : دعاهای ۷ ،۱۴، ۲۱، ۲۲، ۳۰.**
		اخلاق اجتماعی — **سرمایه‌های اجتماعی : خانواده دعاهای ۲۴ و ۲۵، همسایگان دعای ۲۶، امنیت دعای ۲۷**
تکلیف عملکردی		
۱- انتخاب قسمتی از یک دعا از صحیفه و ارجاع به ۲ شرح صحیفه سجادیه **۲-پیام گیری از برخی از ادعیه مانند دعای کمیل** **۳- پیام گیری از برخی از زیارات مانند امین ا.. و عاشورا**		

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
سازمان سنجش آموزش کشور

راهبردهای تدریس و یادگیری		
تسلط استاد بر ادبیات عرب، تسلط بر متون حدیثی، توانایی فهم لطافت‌ها و ظرافت‌های ادعیه، برخورداری از روحیات اخلاقی و معنوی، توانایی بهره‌گیری از شروح و نرم افزارهای علوم اسلامی		
فهرست منابع	**منابع اصلی (آموزشی)**	**بخش‌های مرتبط با سرفصل صحیفه سجادیه با توجه به جزوه استاد از منابع فرعی** **نهج الدعاء، محمدی ری شهری، محمد، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۴۲۸ ق.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاقبال بالاعمال الحسنه، ابن‌طاوس، علی‌بن موسی، قم: الحوزه العلمیه بقم: مکتب الاعلام الاسلامی، مرکز النشر، ۱۴۱۸ ق. بلاغة الامام علی بن الحسین، حائری، جعفر عباس، قم: دارالحدیث للطباعه و النشر، ۱۴۲۵ ق. البلد الامین، کفعمی، ابراهیم‌بن علی، تهران: مکتبه‌الصدوق، ۱۳۸۳ ق. دراسة حول الصحیفه السجادیه، سید محمد حسین جلالی، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا. الدعاء المأثور و آدابه، الفهری الطرطوشی، محمد بن الولید، تحقیق: محمد رضوان الدایه، بیروت: دارالفکر المعاصر، ۱۴۰۹ ق. الدعوات، سعید بن هبة الله راوندی سعد السعود، علی بن موسی (السید بن طاووس)، مدرسة الامام المهدی(عج) الدلیل الی موضوعات الصحیفه السجادیه، مظفر، محمد حسین، قم: جماعةالمدرسین فی‌الحوزةالعلمیة، ۱۳۶۲ ش. ریاض‌السالکین فی شرح صحیفه سیدالساجدین صلوات‌الله علیه، حسینی‌الحسنی‌المدنی‌الشیرازی‌علی خان، المحقق محسن الحسینی‌الامینی، قم: جماعه‌المدرسین فی‌الحوزه‌العلمیه بقم: موسسه النشرالاسلامی، ۱۳۶۸ – ۱۳۸۵ ش. الصحیفة السجادیه روایة علی بن مالک، الجلالی، سید محمد جواد، قم: دلیل ما، ۱۴۲۲ ق. عدة الداعی الحلی، احمد بن فهد قم: مکتبة الوجدانی. فصلنامه سفینه شماره ۶ تا ۹. فلاح السائل، علی بن موسی (السید بن طاووس)، قم: الحوزه العلمیه بقم: مکتب الاعلام الاسلامی، مرکز النشر، ۱۴۱۹ ق. کامل‌الزیارات، ابی‌القاسم جعفر بن محمد بن جعفر بن موسی بن قولویه القمی، صححه و علق علیه بهراد الجعفری؛ به‌اشراف علی‌اکبر الغفاری، تهران: صدوق، ۱۳۷۵ ش. المزار الکبیر، ابن‌مشهدی، محمدبن جعفر، قم: نشر القیوم، ۱۴۱۹ ق. المزار، مفید، محمد بن نعمان، قم: انتشارات مدرسه الامام المهدی، ۱۴۰۹ ق. مسند الامام السجاد ع، عطاردی قوچانی، عزیزالله، تهران: عطارد، ۱۳۷۹ ش. مصباح المتهجد، طوسی، محمدبن حسن، بیروت، موسسه فقه الشیعه، ۱۴۱۱ ق. المصباح فی الادعیة و الصلوات و الزیارات، ابراهیم بن علی الحارثی (الکفعمی)، قم: محبین، ۱۴۲۳ ق. مقدمتان توثیقیتان حول الصحیفة السجادیه (مرحومین مرعشی و مشکاة)، سید محمد رضا حسینی جلالی، آل البیت (الکترونیکی) مقدمه شهید صدر ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑	**تکلیف**
	مستمر ☑		**آزمون عملکردی** ☐		**آزمون عملکردی** ☐	**درسی** ☑

مـجموعه اخـتیاری ۱
(عـنوان پـیشنهادی در حـوزه مـطالعات قـرآن)

شماره درس: ۳۰۰

<table>
<tr><td colspan="6">عنوان درس به فارسی: تاریخ استشراق و سیر تحول مطالعات قرآنی در غرب
به عربی: تاریخ الاستشراق و تطور الدراسات القرآنیهٔ فی الغرب
به انگلیسی: History of Orientalism and a Review on the Quranic studies in the West</td></tr>
<tr><td>مشخصات درس:
نوع درس: تخصصی
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۳۲</td><td colspan="5">اهداف:
- آشنایی با جریان های مختلف استشراق در طول تاریخ آن و آشنایی کلی با انواع مطالعات آنها در حوزه علوم قرآن
- ایجاد توانمندی در تحلیل مطالب طرح شده از سوی مستشرقان با توجه به انگیزه‌ها، روش‌ها، جریان‌ها و نگرش‌ها و پرهیز از ساده انگاری در مواجهه با آراء آنان و درعین حال ایجاد توانمندی در بهره گیری از جنبه‌های مثبت آن</td></tr>
<tr><td colspan="6">دروس پیش‌نیاز:</td></tr>
<tr><td colspan="6">فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن</td></tr>
<tr><td colspan="6">تاریخ استشراق و سیر تحول مطالعات قرآنی در غرب</td></tr>
<tr><td rowspan="2">مباحث کلی</td><td colspan="5">تعریف استشراق</td></tr>
<tr><td colspan="5">ضرورت</td></tr>
<tr><td rowspan="3">تاریخچه کلی</td><td colspan="5">تطورات تاریخی (جنگهای صلیبی، دوره استعمار، دوره معاصر...)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">انگیزه‌های در هر دوره با توجه به شرایط و اقتضاءات</td><td colspan="4">شرایط اجتماعی ـ فرهنگی (سیاسی ـ مذهبی ـ اقتصادی)</td></tr>
<tr><td colspan="4">وضعیت علمی (تحولات علوم و دانشها، آگاهی‌های جدید)</td></tr>
<tr><td rowspan="5">روش‌های مطالعات مستشرقان</td><td>برون دینی</td><td rowspan="4">* استاد می‌تواند ضمن بیان این سه روش، به طور اجمالی به مباحث روبرو نیز بپردازد.
همچنین اگر به مقتضای بحث، مطلبی در مورد جریان‌های غالب شرق‌شناسی، نیاز به بیان داشت، استاد می‌تواند بدان بپردازد.</td><td colspan="2">ریشه‌یابی در فرهنگهای دیگر</td></tr>
<tr><td>درون دینی (تطبیق با روند حاکم بر عهدین)</td><td colspan="2">بهره‌گیری از مطالعات سامی شناسی</td></tr>
<tr><td rowspan="3">تاریخی</td><td rowspan="3">بهره گیری از دانشهای دیگر</td><td>روش‌های زبانشناختی: فقه اللغه، معناشناسی ساختاری و ...</td></tr>
<tr><td>روش‌های تاریخی مانند باستان شناختی</td></tr>
<tr><td>روش‌های مطالعات عهدینی</td></tr>
<tr><td rowspan="8">قلمرو مطالعات (گستره تالیفات به لحاظ کمی ـ ویژگی‌های کیفی محتوایی موضوعات)</td><td colspan="5">احیاء تراث: نوع نگاشته‌ها ـ معرفی شاخص‌ها ـ جهت گیری‌ها در انتخاب کتاب‌ها</td></tr>
<tr><td colspan="5">معجم‌نگاری: مهمترین معجم‌های موضوعی</td></tr>
<tr><td colspan="5">فهرست‌نگاری: به اختصار مهمترین آثار</td></tr>
<tr><td colspan="5">نسخه‌شناسی‌های قرآن: گسترش روند بررسی‌های باستانشناختی با شکل گیری جریان قوی شکاکان افراطی</td></tr>
<tr><td rowspan="4">تالیف و تحقیق</td><td colspan="4">با توجه به ساختار: مجلات، دائره المعارف ها، تک‌نگاری‌ها (معرفی اجمالی مهمترین ها)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">با توجه به موضوعات</td><td colspan="3">موضوعات چالشی: زن، جهاد و ...</td></tr>
<tr><td colspan="3">موضوعات معمول: از دائره المعارف اسلام (ویراست اول) تا دائره المعارف قرآن: به لحاظ ملیت و مذهب نویسندگان، به لحاظ توجه به دیدگاه شیعه، با توجه به نگاه توصیفی یا ارزش گذاری ...</td></tr>
<tr><td colspan="3">با توجه به مهمترین نویسندگان</td></tr>
<tr><td colspan="5">ترجمه ها: بررسی ترجمه‌ها در طول تاریخ با توجه به: گستره‌ی زبانی ـ دقت در انتقال معنا ـ تحول در نگرش به قرآن ـ تاثیر گذارترین ترجمه‌ها</td></tr>
<tr><td rowspan="3">ارزیابی کلی مطالعات استشراقی</td><td colspan="5">روش‌ها</td></tr>
<tr><td colspan="5">نگرش‌ها</td></tr>
<tr><td colspan="5">آراء</td></tr>
</table>

تکلیف عملکردی
دانشجو نظرات یک خاورشناس را که توسط استاد انتخاب شده و قبلا به اطلاع وی رسیده، با توجه به انگیزه ها، روشها و حوزه‌های مطالعاتی، با استفاده از منابع فرعی (پژوهشی) ذیل سرفصل و منابع دیگر به راهنمایی استاد، به صورت کتبی حداکثر در ده صفحه معادل ۳۵۰۰ کلمه تحلیل و ارائه کند. *** در صورت عدم توانمندی دانشجو در ارائه کتبی مطالب یا تمایل به ارائه شفاهی، می‌تواند تحقیق خود را در در قالب پاورپوینت به کلاس ارائه دهد.**
راهبردهای تدریس و یادگیری
استاد علاوه بر آگاهی به موضوع درس تسلط به (حداقل) زبان انگلیسی برای مراجعه به منابع اصلی داشته باشد.

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «تاریخ استشراق و سیر تحول مطالعات قرآنی در غرب»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاسلام فی المناهج الغربیه المعاصره : عرض و نقد، احمد، محمدوقیع‌الله، جایزه نایف عبدالعزیز آل سعود العالمیه – الریاض، خرطوم: شرکه مطابع السودان للعمله المحدوده ، ۲۰۰۸ م. آراء المستشرقین حول القرآن الکریم و تفسیره، رضوان، عمر بن ابراهیم، الریاض، دارالطیبه. دائره المعارف مستشرقان، بدوی، عبدالرحمن، ترجمه صالح طباطبایی، تهران: روزنه، ۱۳۷۷ ش. الظاهره الاستشراقیه و اثرها فی الدراسات الاسلامیه، حاج، ساسی سالم، طرابلس: الجامعه‌المفتوحه، بی تا. القرآن الکریم من المنظور الاستشراقی، ابولیله، محمدمحمد، مصر، دارالنشر للجامعات، ۱۴۲۳ ق. القرآن فی محیطه التاریخی، زیر نظر : سعید رینولدز، جبرئیل، ترجمه سعدالله السعدی، بیروت، منشورات الجمل، ۲۰۱۲ م. المستشرقون و الدراسات القرآنیه، علی الصغیر، محمد حسین، بیروت، دارالمورخ العربی، ۱۹۹۹ م. المستشرقون و القرآن الکریم، محمد بنی عامر، محمد امین حسن، دارالأمل للنشر والتوزیع، ۲۰۰۴ م. مطالعات اسلامی در غرب، محسن الویری، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۹ ش. نقد آثار خاورشناسان: شامل زندگینامه علمی و نقد آثار بیست تن از خاورشناسان نامدار، مصطفی حسینی طباطبایی، چاپخش، ۱۳۷۵ ش. EI۲-v۷-۷۳۵- Mustashrikun-, J.D.J Waardeinburg Eq- v۴-۱۸۷-Post-enlightment academic study of Quran-, Marco Scholler- EQ-v۴-۲۳۵-Pre-۱۸۰۰ preoccupations of Quranic studies -, Hartmut Bobzin-

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۰۱

عنوان درس به فارسی: تفسیر ساختاری قرآن کریم **به عربی: التفسیر البنیوی القرآن الکریم** **به انگلیسی: Structural Exegesis of the Holy Quran**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- معرفی و تبیین «سوره‌شناسی» به عنوان یکی از علوم قرآنی** **- آشنایی با قواعد و ضوابط شناخت سوره به سوره قرآن و تحصیل توان تدبر در سوره‌های مختلف و گروه‌های سوره‌ای** **- دانشجو در حوزه مطالعات نوین قرآنی با سوره‌شناسی (علم خصائص‌السور) به عنوان یکی از علوم قرآنی شناخت لازم را پیدا کند.** **- دانشجو بر اساس نظامی که از تقسیم قرآن به دست می‌آورد، نسبت به هریک از سوره‌های قرآن، شناخت پیدا می‌کند. دانشجو و پژوهشگر متدبر، قرآن را پیراسته از اختلاف می‌یابد، در عین حال، هر سوره در اندیشه او، هویت و به نحوی پرونده‌ای متمایز از سوره‌های دیگر می‌یابد.** **- دانشجو نسبت به گروه‌های سوره‌ای نیز شناخت پیدا می‌کند و مهارت دسته‌بندی آنها را در گروههای مرتبط کسب می‌کند. برای وی، گروههای سوره‌ای نیز هویتی تدبری و مفهومی پیدا می‌کند.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
مفهوم «سوره» در لغت، قرآن و حدیث	
پیشینه سوره‌شناسی در مباحث علوم قرآنی	**مروری بر اهم مباحث مناسبت مانند فواتح و خواتم سوره‌ها** **خواص و خصایص سوره‌ها در مباحث علوم قرآنی**
نقش و جایگاه سوره در سیره و سنت پیامبر و اهل‌بیت (ع)	
احکام مرتبط با سوره در فقه اسلامی	
تقسیم قرآن به ۱۱۴ سوره	
تبیین گروه‌های سوره‌ای	
تبیین تناظر ساختاری و محتوایی سوره‌ها با یکدیگر	
آثار و دستاوردهای سوره‌شناسی	
تبیین گستره و ظرفیت‌های دانش سوره‌شناسی	
برگزاری سه جلسه آخر به صورت کارگاه سوره‌شناسی از سوره‌های منتخب....	
تکلیف عملکردی	
دانشجو از آغاز نیم‌سال با توجه به مباحث هر جلسه، تحقیق درسی با موضوع یکی از سوره‌های یونس تا قاف را پیش برده و در نهایت در قالب نوشتاری با تعداد صفحاتی که استاد تعیین می‌کند ارائه کند.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
ممارست و مؤانست استاد با کلام‌الله مجید؛ آشنایی با آیات و سور قرآن در حد حفظ	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «تفسیر ساختاری قرآن کریم»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی): سوره‌شناسی (روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم)، دکتر محمدعلی لسانی فشارکی، دکتر حسین مرادی زنجانی، نصایح، قم: ۱۳۹۴ بصائر ذوی التمییز. محمد فیروزآبادی. قاهره/۱۳۸۳ اهداف کل سورة و مقاصدها. شحاته، عبد الله محمود؛ الهیئة المصریه العامه للکتب، مصر، ۱۹۹۰ الاساس فی التفسیر، سعید حوّی. قاهره. دارالسلام/۱۴۰۹ نظم الدرر. ابراهیم بقاعی. حیدرآباد دکن/ ۱۹۸۴ تاریخ قرآن. محمود رامیار. تهران/ ۱۳۶۲ الاتقان. جلال الدین سیوطی. قاهره/ ۱۳۸۷ تفاسیر قرآن مانند البرهان فی تفسیر القران. الدر المنثور. فی ظلال القرآن. مجمع البیان. التبیان. المیزان. تفسیر الحدیث، تفسیر قرطبی، تفسیر مراغی، نور الثقلین. التنویر. فخر رازی. روح المعانی و.....

		البرهان فی علوم القرآن. بدر الدین زرکشی. بیروت. دارالمعرفه تناسق الدرر. جلال الدین سیوطی. بیروت/ ۱۴۰۶ اسباب النزول. علی بن احمد واحدی. بیروت. دارالکتب العلمیه الوحدۀ الموضوعیه فی القرآن الکریم. حجازی، محمد محمود؛ دارالکتب الحدیثه، قاهره/۱۳۹۰ المدخل الی القرآن الکریم. درّاز، محمد عبد الله؛ دار القرآن الکریم، کویت/۱۳۹۱ق نحو تفسیر موضوعی سور القرآن الکریم، غزالی، شیخ احمد؛ چاپ دوم، دار الشروق، قاهره/ ۱۴۱۳ ساختار هندسی سوره‌های قرآن. محمد خامه گر.تهران/۱۳۸۶ ...

۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☑	آزمون‌های نهایی ☑	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۰۲

عنوان درس به فارسی: معناشناسی (۱) **به عربی: علم الدلالة (۱)** **به انگلیسی: Semantics (۱)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با مبانی معنی‌شناسی توصیفی در قرآن**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
تعریف معنی‌شناسی	
انواع معنی	
دلالت	**درون‌زبانی**
	برون‌زبانی
نشانه	**دال**
	مدلول
روابط مفهومی در سطح واژه	**هم‌معنایی**
	چندمعنایی
	هم‌نامی
	شمول معنایی
	تقابل معنایی
	نشان‌داری
	واحدواژه‌گی
	جزءواژه‌گی
	عضوواژه‌گی
روابط مفهومی در سطح جمله	**استلزام معنایی**
	پیش‌انگاری
	استنتاج
	تضاد معنایی
	هم‌معنایی
تکلیف عملکردی	
دانشجو بر اساس سرفصل پیشنهادی در پایان نیم‌سال، با روابط مفهمومی در سطح واژه و جمله به اندازه‌ای آشنایی خواهد یافت که بتواند این اطلاعات را در تحلیل معنایی واژگان و جملات قرآنی در حدّ دو صفحه از قرآن (به تشخیص استاد) به کار بسته و در قالب تحقیق درسی ارائه دهد.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
-	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «معناشناسی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی): درآمدی بر معنا شناسی، صفوی، کورش، تهران، نشر سوره مهر، ۱۳۹۴ ش. نظریه‌های معنی شناسی واژگانی، گیررتس، دیرک، ترجمه: کوروش صفوی، تهران: علم،۱۳۹۳ ش. اندیشه‌هایی در معناشناسی، افراشی،آزیتا، انتشارات فرهنگ کاووش، ۱۳۸۱ش. معنا شناسی شناختی، افراشی،آزیتا، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، در دست چاپ.

		...				
ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۰۳

عنوان درس به فارسی: معناشناسی (۲) **به عربی: علم الدلالة (۲)** **به انگلیسی: Semantics (۲)**			
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با مبانی معنی‌شناسی توصیفی در قرآن**		
دروس پیش‌نیاز: معناشناسی (۱)			
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن			
بخش ۱	**معنی و تحول معنی**	**استعاره**	
		مجاز	
		توسیع معنایی	
		تخصیص معنایی	
		تغییر بار عاطفی	**ترفیع بار عاطفی**
			تنزل بار عاطفی
	تحول لفظ	**با تغییر معنی**	
		بدون تغییر معنی	
بخش ۲	**مقدمات ریشه‌شناسی**	**ریشه‌شناسی علمی: خانواده‌های زبانی**	
		ریشه‌شناسی عامیانه	
	ریشه‌شناسی تطبیقی	**مباحث**	**بازسازی**
			قرض‌گیری
		منابع	**Zammit,M.R.(۲۰۰۲) A Comparative Lexical Study of Quranic Arabic , Brill.**
			عنوان «علم اللغه المقارن» در منابع متناسب به خصوص درآثار الغامدی
تکلیف عملکردی			
دانشجو بر اساس سرفصل پیشنهادی در پایان نیم‌سال، با مباحث مطرح شده در سرفصل به اندازه‌ای آشنایی خواهد یافت که بتواند این اطلاعات را در تحلیل معنایی واژگان و جملات قرآنی در حدّ دو صفحه از قرآن (به تشخیص استاد) به کار بسته و در قالب تحقیق درسی ارائه دهد.			
راهبردهای تدریس و یادگیری			
-			
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «معناشناسی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**	
	منابع فرعی (پژوهشی)	فقه الحدیث مباحث نقل به معنا، پاکتچی، احمد، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۹۴ش. ...	

ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی ☐ **مستمر**	☐ **میان‌ترم**	☐ **آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی**	**آزمون‌های نهایی** ☑	☑ **آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی**	**تکلیف** ☑ **درسی**

شماره درس: ۳۰۴

عنوان درس به فارسی: قصص انبیا در قرآن و عهدین **به عربی: قصص الانبیاء فی القرآن و العهدین** **به انگلیسی: Prophetical Stories in The Quran and Testaments**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- شناخت همگرائی و واگرائی ادیان ابراهیمی** **- شناخت اشتراکات و افتراقات قرآن و عهدین** **- داستان شناخت قرآنی، داستان شناخت عهد قدیم و داستان شناخت عهد جدید** **- آشنائی با رویکرد محققان اسلامی درباره داستانهای تورات و انجیل (عهدین)** **- آشنائی با رویکرد مستشرقان (خاصه مستشرقان یهودی و مسیحی) درباره قصص قرآن** **- ایجاد مهارت استفاده موضوعی از کتب عهدین و قرآن** **- ایجاد مهارت استفاده از روشهای تطبیقی** **- ایجاد مهارت شناخت اسرائیلیات**
دروس پیش‌نیاز: آشنائی با ادیان بزرگ و کتب آسمانی، تاریخ استشراق و سیر تحول مطالعات قرآنی در غرب	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
مباحث پیشینی	**پیشینه شناسی بحث مطالعات تطبیقی ادیان با تاکید بر مقایسه اسلام با یهودیت و مسیحیت** **روش تحقیق در مطالعات تطبیقی** **ماخذ شناسی(یا کتاب شناخت) مطالعات تطبیقی در موضوع قصص قرآن و عهدین** **تبیین قَصص (داستان گوئی) درقرآن و عهدین (تعریف قصه، جایگاه و اهمیت قصه در کتب مقدس، نوع شناسی قصه، عناصر قصه، فرق قصه و تاریخ، فرق قصه و اسطوره)** **اسرائیلیات (یهودیات و مسیحیات) در تفاسیر قرآن و کتب قصص انبیاء**
مقایسه برخی از قِصص (داستان‌های) مشترک قرآن با عهد قدیم	**معرفی داستان‌های مختص قرآن** **داستان آدم(ع)** **داستان ابراهیم(ع)** **داستان موسی(ع)**
مقایسه برخی از قِصص(داستانهای) مشترک قرآن با عهد جدید	**داستان زکریا و یحیی** **داستان مریم و عیسی**
پیامبر اسلام و عهدین	
تکلیف عملکردی	
تکالیفی از سنخ تکالیف ذیل: **۱. آفرینش زن را در تورات، قرآن و روایات مقایسه نمایید.** **۲. اسراییلیات خلقت زن را در عرضه به قرآن مورد نقد قرار دهید.** **۳. عصمت انبیاء را در داستان‌های قرآن و عهدین بررسی نمایید.** **۴. مقام یحیی علیه‌السلام را در قرآن و اناجیل مقایسه نمایید.** **۵. عناصر داستانی را در قرآن و عهد جدید مقایسه نمایید.** **۶. ...**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
آشنائی استاد با تاریخ ادیان خاصهٔ تاریخ یهودیت و تاریخ مسیحیت، آشنائی با آموزه‌های ادیان ابراهیمی و کتب مقدس آنها، آشنائی با دین شناسی تطبیقی و روش‌های تحقیق در آن، آشنائی با داستان نویسی	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)** — **مقایسه قصص در قرآن و عهدین، عباس اشرفی، تهران:چاپ و نشر بین الملل**

	منابع فرعی (پژوهشی)	اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان‌های انبیاء در تفاسیر قرآن، محمد قاسمی، حمید، تهران: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش، ۱۳۸۰ ش. بررسی تاریخی قصص قرآن(۴جلدی)، مهران، محمد بیومی، ترجمه سید محمد راستگو، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۳ ش. داستان پیامبران در تورات، تلمود، انجیل و قرآن و بازتاب آن در ادبیات فارسی، لاریجانی، محمد، حمید یزدان پرست، تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۸۴ ش. راهنمای دین پژوهی(آشنائی با ده رویکرد در مطالعه ادیان)، رابرت سگال(ترجمه محسن زندی و محمد حقانی فضل)، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۱ ش. القرآن و التورات، این یتفقان، این یفترقان، الباش، حسن، بیروت، دارقتیبه، ۱۴۲۰ ق. القرآن و الکتاب، حداد، یوسف دره، لبنان، منشورات المکتبة البولسیة، ۱۹۹۳ م. الکتاب المقدس فی المیزان، برو العاملی، محمد علی، بیروت، دار الاسلامیة، ۱۴۱۳ ق. مقارنة الادیان، شلبی، احمد، قاهره، مکتبة المکتبة النصریة، ۱۹۸۴ م. مقایسه ای میان تورات، انجیل، قرآن و علم، بوکای، موریس، ترجمه ذبیح الله دبیر، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۴ ش. Les Grandes Religions,Emmanuel Aegerter,Paris: Universitair de France Comparative Religion,A.C.Bouquet,New York: Penguin Book ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۰۵

عنوان درس به فارسی: جریان شناسی مطالعات قرآنی معاصر **به عربی: تیارات معاصرة فی الدراسات القرآنیة** **به انگلیسی: Contemporary Trends in Quranic Studies**			
مشخصات درس: **نوع درس: پایه** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- در این درس، هدف آن است که دانشجو با جریان‌های معاصر در مطالعات قرآنی به نحوی آشنا شود که کاملاً دریابد چه مسئله‌ها و احیاناً شبهه‌هایی در این باره وجود دارد و این امکان برای او فراهم گردد که با عرضه محتوای درس حاضر با دروس سنتی علوم قرآنی، دریابد چه نسبتی میان سنت علوم قرآنی در طی قرون با مطالعات عصر کنونی وجود دارد. در این درس، جریان‌های مطالعات قرآنی چه نزد مستشرقان و چه نزد مسلمانان از محققان ایران و دیگر کشورهای اسلامی بررسی می‌شود تا آشکار شود در میان این دو طیف تا چه حد همگرایی و در چه حوزه‌هایی تمایز وجود دارد.**		
دروس پیش‌نیاز:			
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن			
الف. مطالعات قرآنی در غرب	**الف-۱. مطالعات پیرامون متن قرآن**	**رویکرد "نقد متن"**	**(با متد نقد کتاب مقدس): وایل، ولهاوزن، هورخرونیه، گایگر، سیدرسکی؛** **(با متد تاریخی): جیمز بلامی**
		رویکرد "تاریخ قرآن" (با تنوع دیدگاه ها): نولدکه، شوالی، ریچارد بل، بلاشر، جفری، مینگانا، ونزبرو، کرونه، ریپین، موتسکی	
		رویکرد "نسخه شناسی قرآن": برگشترسر، پرتسل (برای این دو همراه با قرائات)، نویا نوزدا، پوئین، کورپوس کورانیکوم	
	الف-۲. مطالعه پیرامون محتوای قرآن	**نمایه سازی قرآن کریم: فلوگل، ژول لابوم، ادوارد مونتیه**	
		ترجمه قرآن کریم (مباحث نظری): پارت، بلاشر، کراچکوفسکی، شورکی، ...	
		مطالعات زبانشناختی- ادبی مستشرقان: واژه شناسی قرآن (جفری، مارگولیوث)، ساختار متنی (رابینسون، نویورت)، بلاغت و مباحث سبکی (نولدکه، ونزبرو)	
		مطالعات انسان شناختی: کوئیزینیه، میکل، مورن، دوستال، لامبر	
		مطالعات موضوعی مستشرقان: عقاید، قصص، مسائل اجتماعی، مسائل فرهنگی، تفسیر علمی	
ب. مطالعات جدید قرآنی در جهان اسلام	**ب-۱. پاسخ به مستشرقان شکاک : محمود ماضی، ابراهیم عوض، محمد هادی معرفت، محمد ابولیلة، عبدالراضی عبدالمحسن، عبدالرحمن دمشقیة، محمد امین بنی عامر**		
	ب-۲. فراسوی مطالعات مستشرقان	**تاریخ قرآن: ابوعبدالله زنجانی و بسیاری کتب تاریخ قرآن پس از آن**	
		نمایه سازی: المعجم المفهرس محمد فؤاد عبدالباقی و معجم‌های متعدد پس از آن	
		مطالعات زبانشناختی: آذرتاش آذرنوش، شهرام هدایت، مجید صالحی، حسین عبدالرؤوف، احمد پاکتچی	
		مطالعات انسان شناختی: محمد حمید الله، محمد بن خیره	
	ب-۳. مطالعات قرآنی مستقل در جهان اسلام	**رویکرد خودبسندگی معنایی قرآن: سید قطب، علامه طباطبایی، محمد صادقی تهرانی، ....**	
		نگرش مکتب تفکیک به قرآن و جایگاه آن در آموزه‌های شیعی	
		رویکرد تهذیبگرایان به قرآن کریم: تهذیبگرایان سلفی، تهذیبگرایان روشنفکر	
		جریان قرآنیون در مواجهه با قرآن: احمد صبحی منصور، محمود ابوریة، محمد الطالبی، محمد شحرور، غلام پرویز	
		جریان نومعتزله و روشنفکران عرب در مواجهه با قرآن: محمد عمارة، حسن حنفی، نصر حامد ابوزید، هشام جعیط، محمد ارکون، محمد عابد الجابری، ...	
تکلیف عملکردی			
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف فوق به دانشجو واگذار شود.			
راهبردهای تدریس و یادگیری			

در معرفی هر بخش از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطلب بر اساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد. همچنین توصیه می‌شود از ذکر نامها به صورت انبوه و فاقد بسط خودداری گردد.

فهرست منابع	**منبع اصلی(آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «جریان‌شناسی مطالعات قرآنی معاصر»، مرکز هماهنگی و توسعه پـژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی(پژوهشی)	ماضی، محمود، الوحی القرآنی فی المنظور الاستشراقی و نقده، ۱۴۱۶ق. عوض، ابراهیم، مصدر القرآن: دراسة لشبهات المستشرقین و المبشرین، بی تا. همو، المستشرقون و القرآن، ۱۴۲۳ق. معرفت، محمد هادی، شبهات و ردود حول القرآن الکریم، ۱۴۲۳ق. ابولیلة، محمد محمد، القرآن الکریم من المنظور الاستشراقی، ۱۴۲۳ق. آذرنوش، تاریخ ترجمه از عربی به فارسی: ترجمه‌های قرآنی، ۱۳۷۵ش. عبدالمحسن، عبدالراضی بن محمد، الغارة علی القرآن الکریم، ۱۴۲۱ق. دمشقیة، عبدالرحمن محمد سعید، الرد علی شبهات حول اخطاء املائیة فی القرآن الکریم، ۱۴۲۴ق. هدایت، شهرام، بررسی زبانشناختی واژه‌هایی از قرآن کریم، ۱۳۸۴ش. اصفهانی، میرزا مهدی، رسائل شناخت قرآن، ۱۳۸۸ش. پارسا، فروغ، خاورشناسان و جمع و تدوین قرآن کریم، ۱۳۹۰ش. پاکتچی، احمد، ترجمه شناسی قرآن: رویکرد نظری و کاربردی، ۱۳۹۲ش. العالم، عمر لطفی، المستشرقون و القرآن، ۱۹۹۱م. رضوان، عمر بن ابراهیم، آراء المستشرقین حول القرآن الکریم و تفسیره، ۱۹۹۲م. الصغیر، محمد حسین علی، المستشرقون و الدراسات القرآنیة، ۱۹۹۹م. بنی عامر، محمد امین، المستشرقون و القرآن الکریم، ۲۰۰۴م. رینولدز، جبرئیل سعید (ویراستار)، القرآن فی محیطه التاریخی، ۲۰۱۲م. Wansbrough, John, Quranic Studies, ۱۹۷۷ Mir, Mustansir, Coherence in the Qur'an ۱۹۸۶ idem, Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts ۱۹۸۷ idem, Verbal Idioms of the Qur'an ۱۹۸۹ Dostal, W., 'Mecca before the Time of the Prophet: Attempt of an Anthropological Interpretation', Der Islam, ۶۸, ۱۹۹۱ Salehy, M., A Linguistic Approach towards the Qur'an: Literary Patterns- (Un) translatabilities ۱۹۹۶ Abdul-Raof, Hussein, Qur'an Translation ۲۰۰۱ idem, Qur'anic Stylistics ۲۰۰۴ idem, Consonance in the Qur'an ۲۰۰۵ idem, Arabic Rhetoric: A Pragmatic Analysis, ۲۰۰۶ Rippin, Andrew (ed), The Blackwell Companion to the Qur'an, ۲۰۰۶ ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۰۶

عنوان درس به فارسی: آیین نگارش متون علمی **به عربی: مبادی کتابة النصوص العلمیة** **به انگلیسی: Academic Writing Rules**				
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- ایجاد، و ارتقای توان علمی دانشجو برای مدون ساختن یک اندیشه، مبتنی بر منابع علوم قرآن و حدیث** **- توانمندسازی دانشجو برای نگارش متنی علمی با ضوابط و استانداردهای مورد پذیرش مجامع علمی**			
دروس پیش‌نیاز:				
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن				
مرحله‌ی اول: مباحث نظری	**کلیات**	**متن چیست**		**۲ جلسه**
		بررسی سه‌گانِ نویسنده – متن- مخاطب		
		انواع متن		
	پیرامون متن	**گونه‌شناسی انواع متن علمی**		
		ویژگیهای متن علمی (عام؛ خاص در رشته‌ی علوم قرآن و حدیث)		
		متن خلاق، متن انتقادی		
	محتوا	**شناسایی جامعه‌ی هدف**	**رده‌ی سنی**	**۲ جلسه**
			رده‌ی علمی	
			گستره‌ی مخاطب	
			...	
		رویکرد نگارش مبتنی بر جامعه‌ی هدف	**متن علمی پژوهشی: رویکرد انتقادی**	
			متن علمی- تبلیغی/ ترویجی: رویکرد مذهب/ دین‌مدار	
			متن علمی- خبری: رویکرد گزارشی	
			متن علمی- هنری: رویکرد مخاطب‌محور/ خلاق	
	شکل و صورت	**شناخت ساختار کلی یک نوشته**	**تقسیمات بدنه‌ی متن (با تمرکز بر رساله‌ها و مقاله‌های پژوهشی)**	**۲ جلسه**
			عنوان متن علمی	
			چکیده‌ی متن علمی	
			درآمد	
			بیان مسئله	
			روش تحقیق در متن	
			متن اصلی	
			نتیجه‌گیری	
			منابع و مآخذ	
			شاکله‌بندی درونی متن	**۲ جلسه**
			پاراگراف، و بررسی وظیفه و عملکرد آن	
			تیتر و سوتیتر، و کارکرد آنها	
			پانویس/ پی نوشت	
			مآخذ	
			آشنایی با استانداردهای جهانی پیرامون نگارش مانند MlA, APA، ...	
		فن (هنرِ) نگارش	**تبدیل فکر به نوشته**	**۳ جلسه**
			استوارسازی مبانی نظری بحث	
			استفاده از ظرفیت‌های زبانی برای رسیدن به بیشترین میزان ارتباط با مخاطب	

			زبان علمی، زبان عاطفی- تبلیغی، زبان هنری، زبان ادبی،...؛ تأثیرگذاری در آثار تبلیغی/ استناد در آثار غیرتبلیغی	
			آسان‌نویسی/ دشوارنویسی	
			بلاغت و شیوایی	
			نقل قول مستقیم/ کوتاه‌نویسی/ بلندنویسی	
			پروراندن متن	
			شناخت میزان برای حجم، و مأخذدهی	
مرحله‌ی دوم: مباحث نظری- عملی	نگارش و تدوین	آموزه‌های بنیادین	طراحی اولیه برای نگارش متن علمی پژوهشی در زمینه‌ی علوم قران و حدیث	۱ جلسه
			پاراگراف و مهارت پاراگراف سازی (پراهمیت ترین و اساسی ترین بخش در نگارش متن)	۱ جلسه
			چینش منطقی (موازی/ متوالی)	۱ جلسه
		نگارش رساله و مقاله‌ی پژوهشی، مهارت یافتن در نوشتن اندیشه و تحلیل مفاهیم، مبانی و یافته‌های علمی در مجموعه‌ی علوم قرآن و حدیث؛		۱ جلسه
		شیوه‌ی خلاصه نویسی		

توجه:

۱. بودجه بندی پیشنهادی این درس، جلوی هر قسمت آمده است.

۲. موضوع درس «آیین نگارش متون علمی» ارتباط ماهوی با ادبیات فارسی ندارد؛ جایگاه ادبیات فارسی در این درس، کاملاً حداقلی است

تکلیف عملکردی

- دانشجو متن (/متونی) با موضوعی (/موضوعاتی) در زمینه‌ی یکی از شاخه‌های مختلف علوم قرآن و حدیث تألیف کند و آن را در قالب مقاله تحویل استاد دهد. به گونه‌ای که تمامی ضوابط و آموزه‌های نگارش در آن رعایت شده باشد. این تکلیف درسی می‌تواند مشترک با درس دیگری در آن ترم انجام شود. بدین معنا که موضوع و محتوا در درس دیگر تعیین شده و ضوابط و آموزه‌های نگارش مقاله در این درس سنجیده شود. استاد هر یک از دو درس نیمی از نمره را مشخص خواهد کرد.

راهبردهای تدریس و یادگیری

- آشنایی استاد با روش تحقیق.

- مدرسی در ارائه‌ی ظرایف و دقایق این درس موفق است که خود اهل تألیف (خاصه در رشته‌ی علوم قرآن و حدیث) باشد.

- از آنجا که هدف اصلی این درس توانمندسازی دانشجو برای تبدیل «اندیشه» به «نوشته» است، صرف توان علمی مدرس در رشته‌ی ادبیات فارسی کارآمد نیست.

فهرست منابع	منبع اصلی (آموزشی)	کتاب آموزشی درس «آیین نگارش متون علمی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ
	منابع فرعی (پژوهشی)	اخلاق نگارش، اسفندیاری، محمد، قم: انجمن قلم حوزه، نور مطاف، ۱۳۹۰ ش. آیین نگارش علمی، حری، عباس، تهران: هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۷۸ ش. درآمدی برروش تحقیق در حقوق، صبری، نورمحمد، تهران: نشر میزان، ۱۳۸۲ ش. نگارش و ویرایش، سمیعی گیلانی، احمد، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۰ ش. Writing Research Papers; Lester, J.D. Scott Foresman, ۱۹۷۶. Writing Research Papers; Weidenborner, Stephen, st. Martin's Press, ۱۹۸۲. ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☑	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۰۷

عنوان درس به فارسی: آیین ویرایش متون علمی **به عربی: مبادی التقویم اللغوی للنصوص العلمیهٔ** **به انگلیسی: Academic Texts Editing Rules**					
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی دانشجو با اصول ویرایش محتوایی و ساختاری متون علمی به ویژه در زمینه‌ی علوم قرآن و حدیث؛** **- ایجاد، و ارتقای توان علمی و فنی دانشجو در زمینه‌ی ویرایش ادبی و صوری.**				
دروس پیش‌نیاز:					
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن					
کلیات فنِ ویرایش	**درباره‌ی ویرایش**	**تعریف ویرایش؛**			**۱جلسه**
		پیشینه: ویرایش در غرب؛ ویرایش در ایران.			
		سابقه‌ی تاریخی رویکرد ویرایشی در علوم قرآن و حدیث (اشاره به علومی مانند رجال، درایه، معرفهٔ الحدیث، فقه الحدیث، موضوعاتی چون لحن، تصحیف، تنقیط، ترتیب، تبویب، تلخیص،...)			
	درباره‌ی ویراستار	**تعریف ویراستار و وظایف او؛ تعریف نوع رابطهٔ ویراستار با صاحب اثر؛**			
		نوع رابطهٔ ویراستار با متن؛ حلقه‌ی ویرایش در زنجیره‌ی تدوین اثر.			
	آشنایی با آثار مهم در فن ویرایش	**معرفی آثار مهم به زبان فارسی؛**			
		معرفی آثار مهم لاتین (به طور خاص آثار تألیف شده در مسیر استانداردسازی بین المللی ویرایش)؛			
		کتابشناسی آثار مهم علوم قرآن و حدیث با زاویه‌ی دید ویرایشی.			
لایه‌بندی خدمات ویرایشی	**مبتنی بر نوع اثر؛**				**۱جلسه**
	مبتنی بر حجم اثر؛				
	مبتنی بر مخاطبان اثر.				
انواع ویرایش	**ویرایش علمی* تعریف و بیان طول و عرض کار**	**سطوح ویرایش علمی***	**محتوایی**	**افزودن؛ کاستن؛ تلخیص، اصلاح؛ تشخیص حدود و ثغور متن؛ تشخیص حد و اندازه‌ی سطح علمی و سطح زبانی متن؛**	**۲جلسه**
				شناسایی و برآورد متن بر اساس تخصصی/ غیر تخصصی بودن؛	
				شناخت نقطه‌ی دید نویسنده؛	
				اعتبارسنجی مضامین متن اثر؛	
				نقد درونی اثر (بررسی اصالت متن/ بررسی نقش نویسنده در تدوین، یا وامگرفتگی‌های فراوان از متن یا اندیشه‌ی دیگران...)؛	
			ساختاری	**بررسی نظام و شاکله‌ی اثر؛**	
				شناسایی ساختار متن: تاریخی، روایی، گاهنگاری؛	
				بررسی اصالت ساختار متن: تاریخی، غیر تاریخی؛	
				بررسی وقوع احتمالی انقطاع، درهم ریختگی/ در هم آمیختگی؛	
				عدم انسجام؛	
				تداخل مفاهیم؛...	
		انواع خدمات ویرایشی علمی*	**بررسی ساختار مقاله؛**		
			تنظیم بخشهای مختلف از منظر ساختار و ارتباطهای نظام مند متن؛		**۳جلسه**
			بررسیِ منابع از نظر ارزشمندی ارتباط با متن؛		
			صحت مبانی علمی؛		
			صحت تحلیلها؛		
			صحت روند تدوین متن؛		

			صحت هماهنگی متن با مدعیات آمده در چکیده و پرسش متن؛	
			صحت زمان بندی در طبقات رجالی؛	
			صحت تبیین آراء و نظرات فرق، و مکاتب؛	
			رعایت صحت در بیان جغرافیای دوره‌ی موضوع؛	
			صحت اسامی اشهر؛ صحت اسامی و انساب رجالی؛	
			تشخیص آثار منسوب، و شناسایی نویسندگان متون؛	
			بررسی ارزشمندی کلی متن مبتنی بر رده‌ی مخاطب؛	
			تشخیص صحت تفکیک مکاتب مختلف؛	
			توجه به صحت روابط بینامتنی؛	
			...	
			نکته‌های ویرایشی.	
	ویرایش ادبی		ویرایش ادبی چیست؟ تعریف؛	۲جلسه
			ویرایش ادبی (ترکیب‌ها، جمله‌ها، پسوند و پیشوند، را، یای نکره، جمله و فعل (ساده، مرکب، زمان فعل، وجه وصفی، ...)؛ رعایت نقش نحوی واژگان، و اثر آن در فهم مخاطب؛ رسم الخط؛ توجه به اعرابِ لازم؛ ساده سازی جملات؛ جدانویسی- سرهم نویسی؛ برخی از بایدها و نبایدها؛ معادلهای پرکاربرد مصوب فرهنگستان؛	
			نکته‌های ویرایشی.	
	ویرایش صوری		ویرایش صوری چیست؟ تعریف؛	۲جلسه
			ویرایش صوری (التفات به پاراگراف بندی، نشانه‌های سجاوندی، ارجاعات، منابع، نمایه‌ها، پاروقی، پی‌نوشت، علامت تُک، ایرانیک، ...)؛	
			نشانه‌های سجاوندی: (شناخت انواع نشانه‌ها و بیان کارکرد آنها: نقطه، نشانه‌ی پرسش، نشانه‌ی تعجب، ویرگول، نقطه ویرگول، دونقطه، نشانه‌ی نقل قول، نشانه‌ی تعلیق، خط، پرانتز، قلاب،...)؛	
			ویرایش ارجاعات، منابع، مآخذ، آوانویسی، اعراب‌گذاری،...؛ رقم نویسی، تقویم تطبیقی، تاریخ‌دهی؛ فهرست موضوعات اثر، منابع پایانی، پاورقی، پی‌نوشت، منابع داخل متن؛ ویرایش فنی، مقابله- نسخه پردازی؛	
			نکته‌های ویرایشی.	
ویرایش بر اساس انواع متون*			ویرایش (تصحیح) نسخه‌ی خطی؛	۱جلسه
			ویرایش متن ترجمه شده؛	
			ویرایش مقاله یا کتابِ نوشته شده (بررسی تفاوتها مبتنی بر نوع متون: مقاله، کتاب، ترجمه، سخنرانی...).	
ویرایش رایانه‌ای				۲جلسه
نکته‌ها و آموزه‌های ویژه و ضروری برای ویراستار			انواع زیرنویس: ارجاعی، توضیحی، اطلاعی؛	۱جلسه
			تبدیل تاریخ‌های قمری، شمسی و میلادی؛	
			نشانه‌های ویرایشی تصحیحی، نشانه‌های مطبعی؛	
			آوانگاری/ چگونگی ارجاع به منابع دیجیتال.	

توجه:

* قسمت‌های دارای نشان ستاره بیانگر دروس صرفاً نظری، و آموزه‌های اصول اولیه در ویرایش محتوایی است.

- بودجه بندی پیشنهادی این درس، جلوی هر قسمت آمده است.

تکلیف عملکردی

دانشجو در مواجهه با یک متنی علمی در دانش قرآن و حدیث که استاد تعیین کرده است، حک و اصطلاحات ضروری و اولیه را صورت دهد؛ به گونه‌ای که:

- در ساحت ویرایش ادبی، دانشجو باید بتواند متن منتخب را، برای مخاطب مفروض، به بیشترین میزان قابل فهم نماید.

- در بُعد ویرایش صوری انتظار می‌رود دانشجو با استفاده‌ی درست از استانداردهای موجود در زمینه‌ی ساختار و نشانه، متن را از آغاز تا انجام ویرایش نماید.

- در ساحت ویرایش علمی (اگرچه طبیعی است با گذراندن ۲ واحد ویراستار محتوایی نخواهیم داشت)، انتظار می‌رود دانشجو اصول ویرایش محتوایی را در دیدگاه نظری آموخته باشد.

پس از انجام هر کدام از این مراحل، به صورت واحد یا مجموع، متن نهایی تحویل استاد می‌گردد.

راهبردهای تدریس و یادگیری

- تسلط استاد بر زبان‌های فارسی و عربی؛ داشتن شناخت کامل از منابع علوم قرآن و حدیث.

- مدرسی در ارائه‌ی ظرایف و دقایق این درس موفق است که خود اهل تألیف، و ویراستار (خاصه در رشته‌ی علوم قرآن و حدیث) باشد.

- داشتن آثار پژوهشی چاپی در انتشارات دانشگاه‌های کشور، نشریات، و مؤسسات پژوهشی با استانداردهای قابل پذیرش، می‌تواند نشاندهنده‌ی توانمندی علمی و مهارتی مدرس باشد.

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «آیین ویرایش متون علمی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	آیین نگارش و ویرایش، چناری، امیر، انتشارات زوار، ۱۳۸۹ ش. راه‌های درست‌نویسی و ویراستاری، قهرمانی، ابوالفتح، تهران: انتشارات نخستین، ۱۳۸۱ ش. شیوه‌نامه‌ی دایرۀ المعارف بزرگ اسلامی، خاکی، محمد، تهران:انتشارات دایرۀ المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۹۱ش. شیوه‌های استناد در نگارش‌های علمی، حری، عباس، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۱۳۸۵ش. نقد متن، پاکتچی، احمد، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱ش. نگارش و ویرایش، سمیعی گیلانی، احمد، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۳ش. ...

ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۰۸

عنوان درس به فارسی: روش‌های تفسیری **به عربی: المناهج التفسیریهٔ** **به انگلیسی: Exegetical Methods**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی و بررسی کلی مهم‌ترین روش‌های تفسیری و پیشنیه اجمالی تاریخ تفسیر**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
کلیات	**اهمیت و ضرورت آشنائی با روش‌ها و گرایش‌های تفسیری**	
	مفهوم شناسی: تفسیر، تأویل، مکاتب تفسیری، روش‌های تفسیری و گرایش‌های تفسیری، لون، اتّجاه و تفاوت آنها باعناوین مشابه	
	پیشینه اجمالی تاریخی پیدایش روش‌های تفسیری (پیدایش روش‌های تفسیری؛ دسته بندی تفاسیر به لحاظ روش و گرایش مفسران)	
روش‌های تفسیری	**قرآن به قرآن**	**روش تفسیر قرآن به قرآن در قرآن**
		روش تفسیر قرآن به قرآن در آثار اهل بیت علیهم‌السلام
		روش تفسیر قرآن به قرآن در آراء صحابه و تابعین
	روش تفسیر روایی	**روش تفسیر روایی در قرآن**
		روش تفسیر روایی در آثار اهل بیت علیهم‌السلام
		روش تفسیر روایی در آراء صحابه و تابعین
	روش تفسیر عقلی	**روش تفسیر عقلی در قرآن**
		روش تفسیر عقلی در آثار اهل بیت علیهم‌السلام
		روش تفسیر عقلی در آراء صحابه و تابعین
گرایش‌های تفسیری	**ادبی**	
	کلامی	
	علمی	
	اجتماعی	
	عرفانی (دو صفحه از تفسیر میبدی و یک صفحه از امام خمینی (ره) تدریس شود)	
تکلیف عملکردی		
دانشجو، روش و گرایش تفسیری یکی از تفاسیر را بررسی و میزان تعهد مفسر به آن روش را بسنجد و در قالب مقاله علمی-ترویجی ارائه دهد.		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
-		
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «روش‌های تفسیری»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	اتجاهات التجدید فی تفسیر القرآن الکریم، محمد ابراهیم، شریف، مصر، دارالاسلام، ۱۴۲۹ ق. اتجاهات التفسیر فی القرن الرابع عشر، رومی، فهد بن عبد الرحمن، ریاض، موسسه الرساله، ۱۴۱۸ ق. آسیب شناسی جریان‌های تفسیری، اسعدی، محمد و همکاران، قم: حوزه و پژوهشگاه، ۱۳۸۹ ش. بررسی مکاتب و روش‌های تفسیری، بابایی، علی اکبر، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱ ش. تاریخ تفسیر، بابایی، علی اکبر، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه, مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۷ ش. تعریف الدارسین بمناهج المفسرین، خالدی، صلاح عبد الفتاح، دمشق، دارالقلم، ۱۴۲۹ ق. التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشیب، معرفت، محمد هادی، قم: موسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۵ ش. التفسیر والمفسرون: بحث تفصیلی عن نشاه‌التفسیر و تطوره و الوانه و مذاهبه، مع عرض شامل لاشهرالمفسرین، و تحلیل کامل لاهم کتب‌التفسیر من

		عصرالنبی(ص) الی عصرناالحاضر، الذهبی، محمدحسین، القاهره، دار الکتب الحدیثه، ۱۹۶۱ – ۱۹۶۲ م. روش‌های تفسیر قرآن، مؤدب، سیدرضا، قم: دانشگاه قم: ۱۳۸۶ ش. الکشاف، زمخشری، محمودبن عمر، تهران: ققنوس، ۱۳۸۹ ش. مبانی و روش‌های تفسیری، عمید زنجانی، عباسعلی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۵ ش. مذاهب التفسیر الاسلامی، اجنتس جولد تسهر (گولد تسهیر، ایگناتس)، [مصحح عبدالحلیم النجار]، قاهره. مقدمهٔ برخی تفاسیر مانند: ؛البرهان فی تفسیرالقرآن ؛ کنز الدقائق ؛ تفسیر الصافی ؛جامع البیان ؛التبیان؛ مجمع البیان المناهج التفسیریه، سبحانی، جعفر، قم: موسسه الامام الصادق (ع)، ۱۴۲۲ ق. مناهج المفسرین، منیع عبد الحلیم، محمود، مصر، دارالکتب، ۱۴۲۱ ق. المنهج الاثری فی تفسیر القرآن الکریم، هدی، ابوطبره، قم: مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۱۴ ق.	

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۰۹

عنوان درس به فارسی: کتابشناسی و مأخذشناسی علوم اسلامی با تکیه بر مطالعات قرآن و حدیث **به عربی: المصادر و المراجع للعلوم الاسلامیهٔ (خاصهً لعلوم القرآن و حدیث)** **به انگلیسی: Bibliography of Islamic studies (Esp. Quran and Hadith Studies)**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- از آن رو که در امر تحقیق و پژوهش، یک رکن اساسی آشنایی با منابع و مآخذ مربوط و برخورداری از یک شناخت طبقه بندی شده از آنهاست، این درس در راستای یک برنامه پژوهش محور، برای این منظور پیش بینی شده است که چنین بینشی را در اختیار دانشجو قرار دهد. درس حاضر بناست نه تنها منابع تحقیق را در حیطه‌های مختلف علوم اسلامی به معنای اعم و علوم قرآن و حدیث به معنای اخص به دانشجو معرفی کند، بلکه با ارائه یک نظام سامان یافته و طبقه بندی شده، می‌تواند نوعی راهنما برای مسیر پژوهشی وی نیز باشد.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
الف. آشنایی با فهارس کتب شیعه	**الف-۱. فهارس سنتی شیعه:** **رسالهٔ آل اعین از ابوغالب زراری، الفهرست شیخ طوسی، رجال نجاشی، الفهرست منتجب الدین رازی، معالم العلماء ابن شهرآشوب، ارزش کتابشناختیِ اجازات بحار الانوار و دیگر اجازات مهم شیعه**
	الف-۲. فهارس متأخر و معاصر شیعه: **کشف الحجب کنتوری، مرآهٔ الکتب ثقهٔ الاسلام تبریزی، الذریعهٔ آقابزرگ طهرانی، فهرستواره‌هایی مانند فهرستواره فقه هزار و چهارصد ساله اسلامی از دانش پژوه، مقدمه ای بر فقه شیعه از مدرسی طباطبایی، مؤلفات الزیدیهٔ از حسینی اشکوری**
ب. آشنایی با فهارس میراث مشترک اسلامی	**ب-۱. فهارس سنتی اهل سنت:** **فهرست‌های شرقی مانند الفهرست ابن ندیم، التقیید ابن نقطه، مجموعه پنج فهرست در رسائل خمسهٔ اسانید، فهرست‌های غربی مانند فهرسه ابن خیر اشبیلی، فهرس ابن عطیه، برنامج وادی آشی، برنامج رعینی، صلهٔ الخلف رودانی، فهرس الفهارس عبدالحی کتانی**
	ب-۲. فهارس متأخر و معاصر عمومی: **- کشف الظنون حاجی خلیفه و ذیول آن؛ الرسالهٔ المستطرفهٔ از کتانی، تاریخ الادب العربی کارل بروکلمان، تاریخ التراث العربی فؤاد سزگین؛ معجم المؤلفین کحاله** **- برخی آثار در معرفی نسخ خطی مانند المخطوطات العربیهٔ: فهارسها و فهرستها و مواطنها فی جمهوریهٔ مصر العربیهٔ از ابوهیبهٔ؛ فهرس المخطوطات المصورهٔ از معهد المخطوطات قاهره؛ الفهرس الشامل للتراث العربی الاسلامی المخطوط از مؤسسه آل البیت اردن؛ کتابشناسی فهرستهای نسخه‌های خطی فارسی در کتابخانه‌های دنیا از ایرج افشار؛ فهرستواره کتابهای فارسی از احمد منزوی** **- معرفی نسخ خطی در رشته خاص، مانند فهرستگان نسخه‌های خطی (حدیث و علوم حدیث شیعه) از علی صدرایی خویی**
	ب-۳. آشنایی با نرم افزارها و پایگاه‌های اینترنتی اسلامی
ج. دانشنامه‌ها و دستنامه ها	**- دائرهٔ المعارف اسلام اروپا، ویراست اول تا سوم و ترجمه عربی آنها؛ دانشنامه ایران و اسلام؛ دائرهٔ المعارف بزرگ اسلامی؛ دانشنامه جهان اسلام؛ دائرهٔ المعارف تشیع؛ دائرهٔ المعارف قرآن لیدن و ترجمه فارسی آن؛ دائرهٔ المعارف‌های قرآن به فارسی؛ الموسوعهٔ الفقهیهٔ کویت؛ و دیگر دانشنامه‌های داخلی و خارجی** **- آشنایی با مجموعه دستنامه شرق شناسی آلمان (Handbuch der Orientalistik) و معرفی مجلدات مرتبط با مطالعات اسلامی از آن مجموعه؛ تاریخ جامع ایران؛ ...**

د. دستیابی به مجلات	**آشنایی با کشاف الدوریات العربیهٔ، فهرست مقالات فارسی ایرج افشار و نمایه اسلامی (Index islamicus) برای دستیابی به مقالات اروپایی؛ آشنایی با امکانات دیجیتالی برای جست وجوی محتوا در مجلات؛ آشنایی با راهنماهای مشترک بین کتب و مجلات مانند کتابشناسی مطالعات قرآنی در زبانهای اروپایی از مرتضی کریمی نیا**
هـ آثار روش شناختی	**مانند کتاب لمحات از محمد عجاج خطیب، فهرستی موجز از منابع تحقیق در علوم اسلامی از مهدی محقق؛ التراث العربی الاسلامی از محمد فتحی عبدالهادی، البیلیوجرافیا و التکشیف فی المکتبات از احمد عبدالله العلی**

تکلیف عملکردی

تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف فوق به دانشجو واگذار شود.

راهبردهای تدریس و یادگیری :

این درس باید به صورت کاملاً کارگاهی ارائه گردد. حجم وسیعی از منابع و فهارس وجود دارند که باید به صورت دیجیتال یا کاغذی، امکان آشنایی مستقیم دانشجویان با مرجع و محتوای آن در کلاس فراهم آید

فهرست منابع	**منبع اصلی(آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «کتابشناسی و مأخذشناسی علوم اسلامی با تکیه بر مطالعات قرآن و حدیث»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی(پژوهشی)	محقق، مهدی، فهرستی موجز از منابع تحقیق در علوم اسلامی برای دانشجویان و پژوهشگران مؤسسات علمی، ۱۳۶۹ش الحلوجی، عبدالستار، المخطوطات و التراث العربی، ۱۴۲۲ق همو، مدخل لدراسهٔ المراجع، ۱۹۹۱م خطیب، محمد عجاج، لمحات فی المکتبهٔ و البحث و المصادر، ۱۹۷۱م عبدالهادی، محمد فتحی، التراث العربی الاسلامی: ببلیوجرافیهٔ بالانتاج الفکری العربی، ۱۴۱۹ق العلی، احمد عبدالله، البیلیوجرافیا و التکشیف فی المکتبات، ۲۰۰۰م سزگین، فؤاد، تاریخ التراث العربی، ۱۴۰۳ق، ج صفر و ج۱ ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۱۰

عنوان درس به فارسی: روش‌شناسی مطالعات قرآنی بینارشته‌ای **به عربی: مناهج البحث فی الدراسات القرآنیهٔ المتعددهٔ التخصصات** **به انگلیسی: Methodology of Interdisciplinary Quranic Studies**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- هدف از این درس آن است که دانشجو با زمینه ها، مقتضیات و الزامات مطالعات میان رشته ای در حوزه قرآن کریم آشنا شود و اصول و روش‌های آن را بیاموزد. از آنجا که لازمه توسعه علوم انسانی قرآن بنیاد، سامان دهی به مطالعات میان رشته ای بین علوم مختلف با مطالعات قرآنی و تفسیر است، در این درس به عنوان هدف اقصی، رسیدن به علوم انسانی قرآن بنیان می‌تواند دنبال گردد، در حالی که فهم قرآن کریم با استفاده از روش‌های معمول در علوم مختلف خود می‌تواند به عنوان هدف نزدیک مطرح باشد.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
الف. مباحث پیشینی	**الف-۱. مفهوم، سابقه و اقسام مطالعات میان رشته ای** **الف-۲. مسئله میان رشتگی در سنت اسلامی، به خصوص علوم قرآنی** **الف-۳. نسبت قرآن کریم و مطالعات قرآنی با مطالعات میان رشته ای** **الف-۴. جایگاه و امکانات مطالعات میان رشته ای در ایران و کشورهای اسلامی** **الف-۵. مروری بر مسئله علم و دین و انتظارات بشر از دین د رکلام جدید** **الف-۶. مبانی مشروعیت و حجیت مطالعات میان رشته ای قرآنی**
ب. مقتضیات و الزامات مطالعات میان رشته ای	**ب-۱. مقتقضیات و الزامات معرفت شناختی** **ب-۲. مقتضیات و الزامات زبانشناختی** **ب-۳. مقتضیات و الزامات روش شناختی** **ب-۴. مسائل عمومی میان رشتگی در فضای پژوهش**
ج. علوم مختلف در خدمت فهم قرآن	**ج-۱. مطالعات زبانشناسی: مورد انتخابی** **ج-۲. مطالعات انسان شناسی: مورد انتخابی** **ج-۳. مطالعات ادیان: مورد انتخابی** **ج-۴. تفسیر علمی: مورد انتخابی**
د. علوم انسانی قرآن بنیان	**د-۱. روانشناسی و علوم تربیتی: مورد انتخابی** **د-۲. جامعه شناسی: مورد انتخابی** **د-۳. شاخه‌های دیگر علوم انسانی مانند اقتصاد، مدیریت، علوم سیاسی، ...: مورد انتخابی** **د-۴. حوزه‌های مختلف علوم محض مورد انتخابی**
هـ چشم انداز مطالعات میان رشته ای در مسیر تولید علم مشترک	
تکلیف عملکردی	
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق هدف فوق به دانشجو واگذار شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری :	
در معرفی هر بخش از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطلب بر اساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد. همچنین توصیه می‌شود از ذکر نامها به صورت انبوه و فاقد بسط خودداری گردد.	
فهرست منابع	**منبع اصلی(آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «روش‌شناسی مطالعات قرآنی بینارشته‌ای»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ** **منابع فرعی(پژوهشی)**: درزی، قاسم، روش شناسی مطالعات بینارشته ای قرآن کریم (در دست چاپ) باقری، خسرو، نگاهی معرفت شناسی به نسبت دین با علوم انسانی، ۱۳۹۰ق پاکتچی، احمد، ترجمه شناسی قرآن: رویکرد نظری و کاربردی، ۱۳۹۲ش همو، روش تحقیق با تکیه بر حوزه قرآن و حدیث، ۱۳۹۱ش

		همو، "الزامات زبان شناختی مطالعات میان رشته ای"، مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، شماره: ۱، زمستان ۱۳۸۷، صص ۱۱۱-۱۳۶. خسروپناه، عبدالحسین، در جستجوی علوم انسانی اسلامی، ۱۳۹۲ش خورسندی طاسکوه، علی، گفتمان میان رشته ای دانش، ۱۳۸۷ش علوی پور، سید محسن و دیگران، مبانی نظری و روش شناسی مطالعات میان رشته ای، ۱۳۸۷ش فرامرز قراملکی، احمد، روش شناسی مطالعات دینی، ۱۳۸۷ش هدایت، شهرام، بررسی زبانشناختی واژه‌هایی از قرآن کریم، ۱۳۸۴ش Klein, J.Th., Interdisciplinarity: History, Theory and Practice, ۱۹۹۰ Klein, J.Th. & C. Mitcham, The Oxford Handbook of Interdisciplinarity, ۲۰۱۲ Dostal, W., 'Mecca before the Time of the Prophet: Attempt of an Anthropological Interpretation', *Der Islam*, ۶۸, ۱۹۹۱ Salehy, M., A Linguistic Approach towards the Qur'an: Literary Patterns- (Un) translatabilities ۱۹۹۶

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۱۱

عنوان درس به فارسی: متون تخصصی مطالعات قرآن و حدیث به زبان انگلیسی
به عربی: النصوص المتخصصة الانجلیزیة لدراسات القرآن و الحدیث
به انگلیسی: Special English for Students of Quran and Hadith Studies

مشخصات درس:	اهداف:
نوع درس: تخصصی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۳۲	- آشنایی با برخی متون تخصصی اسلامی به زبان انگلیسی - آشنایی با تعداد بیشتری واژگان اسلامی (تخصصی قرآن و حدیث) - آشنایی با اصطلاحات و واژگان اسلامی (تخصصی اسلامی؛ کلام، عرفان، فلسفه و... مرتبط با مباحث قرآنی و حدیثی) - یادگیری شیوه فهم و درک متون تخصصی دایره المعارفی (متون آکادمیک و مشکل) - آشنایی با برخی مقالات، پژوهش‌ها و خاورشناسان در زمینه مطالعات قرآنی ـ اسلامی - ایجاد انگیزه و علاقه به مطالعه و پژوهش در موضوعات استشراقی

دروس پیش‌نیاز: زبان تخصصی

فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن (سرفصل)

۱ـ اختصاص ۴ جلسهٔ نخست به متون مرتبط با فروع و احکام دین (به انتخاب استاد) (متون ساده)
منابع پیشنهادی:

- **دروس جهاد (جنگ مقدس)، حج (زیارت مسلمانان)، عمره (زیارت آیینی مسجد الحرام)، روزه از جلد سوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران، انتشارات سمت.**
- **درس مفهوم عبادت در اسلام از جلد دوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمدرضا عطائی و حسین وحیددستجردی، انتشارات سمت.**

۲ـ اختصاص ۴ جلسه به متون مربوط به معرفی شیعه، اسلام و مقدمه ای بر تفسیر قرآن کریم و علوم حدیث (به انتخاب استاد) (متون ساده)
منابع پیشنهادی:

- **درس شیعه از جلد سوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران، انتشارات سمت.**
- **درس اسلام از جلد دوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمدرضا عطائی و حسین وحیددستجردی، انتشارات سمت.**
- **ترجمه انگلیسی تاریخ تشیع از غلامحسن محرم (گزیده معرفی شیعه از کتاب)**
- **Shi'a Islam از علامه طباطبایی با ترجمه سید حسین نصر، (مبحث معرفی شیعه)**
- **درس نگاهی به تفسیر قرآن از جلد سوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران، انتشارات سمت.**
- **ترجمه انگلیسی البیان فی تفسیر القرآن از آیت الله خوئی (مقدمه کتاب)**
- **درس نگاهی به علم رجال از جلد سوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران، انتشارات سمت.**

۳ـ اختصاص دادن ۴ جلسه به تدریس چند مدخل از دایره المعارف اسلام (به انتخاب استاد) (متون مشکل)
The Encyclopedia of Islam, New (Second) Edition, Leiden-Brill, ۱۹۸۶

- **Al-KUR'ĀN: a: Derivation and Kur'ānic usage, Vol. ۵, p.۴۰۰; The collection of the Kur'ān, Vol. ۵, p. ۴۰۴**
- **I'DJĀZ Vol. ۳, p. ۱۰۲۰**
- **ḤADĪTH The development of Ḥadīth, Vol. ۳, p. ۲۳; Criticism of Ḥadīth, Vol. ۳, P. ۲۴**
- **ḤADĪTH QUDSĪ Vol. ۳, p. ۲۸**
- **'ILM AL-RIDJĀl Vol. ۳, P. ۱۱۵۰**
- **Islam, Vol. ۴**

۴ـ اختصاص دادن ۴ جلسهٔ درسی به تدریس چند مدخل از دایره المعارف‌های قرآن کریم (به انتخاب استاد) (متون مشکل)

Encyclopedia of the Quran – Jane Dammen McAuliffe (general editor) – Brill, Leiden-Boston, ۲۰۰۶

- **Resurrection, Vol. ۴, pp. ۴۳۴-۳۵**
- **Glorification of God, Vol. ۲, pp. ۳۱۴-۱۵**
- **Mushaf, Vol. ۳, pp. ۴۶۳-۶۶**
- **Sunna, Vol. ۵, pp. ۱۶۳-۶۶**
- **Friday prayer, Vol. ۲, pp. ۲۷۱-۷۲**

The Quran: an Encyclopedia – Edited by Oliver Leaman – Routledge, ۲۰۰۶

- **COMPANIONS OF THE CAVE, p. ۱۵۱**
- **FEASTING, p. ۲۰۷**
- **HIZB, p.۲۶۹**
- **MARY, p. ۳۹۳**
- **SABR, p.۵۵۴**
- **ZABUR, p. ۷۰۷**

تکلیف عملکردی

- **ارائه تحقیق در تطبیق ترجمه‌های انگلیسی قرآن کریم (در حد چند صفحه با نقد و تحلیل لغوی)**
- **تحقیق‌های هفتگی در رابطه با شیوه استفاده از فرهنگ‌های لغت برای یافتن معانی دقیق واژه‌ها و اصطلاحات اسلامی**
- **گروه بندی دانشجویان برای مباحثه هفتگی و ارائه گزارش در کلاس**
- **ارائه تحقیق در رابطه با یافتن معادل‌های اصطلاحی علوم قرآن و حدیث به زبان انگلیسی**
- **ارائه تحقیقات کاربردی دیگر.**

راهبردهای تدریس و یادگیری

۱۸-استفاده از مدرسین مسلط به شیوه تدریس زبان انگلیسی در کنار تسلط بر مباحث علوم قرآن و حدیث
۱۹-تدریس به زبان اصلی (انگلیسی)
۲۰-تأکید اساتید بر آشنایی دانشجویان با انواع متون اسلامی و شیوه استخراج معانی و معادل‌های اصطلاحی متون اسلامی
۲۱-توجه به تلفظ صحیح کلمات
۲۲-توجه به ترجمه دقیق عبارات و متون
۲۳-تأکید بر آشنایی دانشجویان با فرهنگ‌های لغت مختلف و شیوه استفاده از آن ها
۲۴-آموزش شیوه درک متون اسلامی
۲۵-تحلیل و تبیین مختصر مباحث نقل شده از خاورشناسان به منظور ترغیب و ایجاد انگیزه در مطالعه پژوهش‌های خاورشناسی
۲۶-ارائه تکالیف مرتبط به صورت هفتگی و به عنوان تکلیف درسی
۲۷-استفاده از ابزار مولتی مدیا

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**۲۸- The Quran: an Encyclopedia,Edited by Oliver Leaman,Routledge,۲۰۰۶** **۲۹- Encyclopedia of the Quran, Jane Dammen McAuliffe (general editor), Brill, Leiden-Boston, ۲۰۰۶** - **The Encyclopedia of Islam, New (Second) Edition, Leiden-Brill, ۱۹۸۶** - **جلد سوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمد علی الحسینی و همکاران، انتشارات سمت.** - **جلد دوم از کتاب English for the Students of Theology and Islamic Sciences از دکتر محمدرضا عطائی و حسین وحیددستجردی، انتشارات سمت.** - **Shi'a Islam از علامه طباطبایی با ترجمه سید حسین نصر.**
	منابع فرعی (پژوهشی)	- The Prolegomena to the Qur'an, Ayatullah Sayyed Abu Al-Qasim Al-Musawi Al-Khu'I, Translated by Abdulaziz A. Sachedina, Ansariyan Publication, Qum, ۲۰۰۰ - History of Shi'ism, Ghulam-Hasan Muharrami, Translated by Mansoor Limba,

		Ahl al-Bayt World Assembly, ۲۰۰۸. - Encyclopedia of Islam & the Muslim World, Edited by: Richard C. Martin, Macmillan – زبان انگلیسی تخصصی (۲) (متون اسلامی تبلیغی، دکتر محمود واعظی، انتشارات بنیاد حقوقی میزان.

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۱۲

عنوان درس به فارسی: مراکز پژوهش قرآن و حدیث ایران و جهان **به عربی: مراکز الدراسات القرآنیهٔ و الحدیثیهٔ فی ایران و العالم** **به انگلیسی: The Quran and Hadith Research Centers in Iran and Abroad**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۱** **زمان درس: ۱۶**	**اهداف:** **- آشنایی با شیوه‌های مختلف پژوهشی در عرصه قرآن و حدیث** **- توانمندی در همکاری با مراکز مختلف بر پایه علائق گوناگون** **- رصدکردن شبهات قرآن و حدیث**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
کلیات: آشنایی با گرایش‌های حاکم بر مراکز پژوهشی	**شیعی** **سنی** **لاییک** **نص‌گرا** **تهذیب‌گرا** **عقل‌گرا** **....**
مراکز پژوهشی بر اساس کارکرد	**تحقیقات بنیادین در عرصه قرآن** **تحقیقات بنیادین در عرصه حدیث** **تحقیقات بینارشته‌ای (تفسیر روایی، فقه قرآنی و روایی، طب اسلامی)** **پژوهش‌های پیرامونی (تاریخ نگاری قرآن، تاریخ نگاری حدیث، رجال)** **خدمات پژوهشی (مخطوطات، فهرست‌نگاری، بازسازی متون، احیاء نسخ، دائرةالمعارف نویسی، تولید نرم افزار)**
مراکز پژوهشی بر اساس پراکندگی جغرافیایی	**ایران (قم: تهران: مشهد، اصفهان)** **کشورهای عربی (عربستان سعودی، مصر، عراق، اردن، مراکش، تونس و...)** **کشورهای آسیایی (شبه قاره، مالزی، ترکیه، روسیه .....)** **کشورهای غربی (آلمان، فرانسه، انگلستان، آمریکا .....)**
تکلیف عملکردی	
دانشجو گزارش یکی از اهم مراکز پژوهش قرآن و حدیث ایران و جهان را (به تشخیص استاد) به عنوان موضوع تحقیق انتخاب و با توجه به سرفصل و غیر آن، به طور تفصیلی بررسی کند و در قالب پاورپوینت ارائه نماید.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: تسلط بر ادبیات عرب؛ آشنایی با علوم اسلامی، آشنا با زبان‌های انگلیسی و عربی معاصر؛ آشنا با مراکز علمی جهان.	
فهرست منابع — **منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «مراکز پژوهش قرآن و حدیث ایران و جهان»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
منابع فرعی (پژوهشی)	سایت بنیاد آقاخان www.akdn.org سایت پژوهشگاه حوزه و دانشگاه http://www.hawzeh.ac.ir/ سایت جامعهٔ الأزهر http://www.azhar.edu.eg/ سایت جامعهٔام القری https://uqu.edu.sa/pubrel سایت جامعهٔ بن سعود https://www.imamu.edu.sa/Pages/default.aspx سایت دانشکده شریعت و پژوهش‌های اسلامی دانشگاه قطر http://ahgaff.edu/ahgaffold/sharia_about.asp سایت دانشکده شریعت و پژوهش‌های اسلامی دانشگاه کویت http://sharia.kuniv.edu.kw سایت دانشگاه اگزتر انگلیس www.exeter.ac.uk

		سایت دانشگاه بیرمنگام www.bham.ac.uk سایت دانشگاه بین المللی اسلامی مالزی www.iiu.edu.my سایت دانشگاه طنطا مصر http://www.tanta.edu.eg/ar/tanta/edu/index.html سایت دانشگاه عین الشمس مصر http://www.shams.edu.eg/edu/index.htm سایت کتابخانه تخصصی حدیث دارالحدیث سایت کتابخانه تخصصی علوم قرآن و حدیث آستان قدس رضوی http://library.aqr.ir/quran سایت مرکز تحقیقات لیدن http://www.universiteitleiden.nl/en سایت مطالعات شیعه شناسی دانشگاه شیکاگو http://shii-studies-sites.uchicago.edu/page/about-shii-studies-group-

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۱۳

عنوان درس به فارسی: رابطه قرآن و سنت **به عربی: علاقة القرآن و السنة** **به انگلیسی: Connection Between Quran and Sunnah**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آگاهی از دیدگاههای متفاوت و دلائل آنها در باره رابطه قرآن و سنت همراه با بررسی و نقد** **- فهم نسبت قرآن و سنت و احادیث** **- فراگیری راهکار عرضه حدیث به قرآن** **- توانایی در گونه شناسی روایات تفسیری**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
جایگاه قرآن و سنت در معارف دینی		
قلمرو قرآن و سنت (فقه، اعتقادات، پزشکی، روان شناسی، جامعه شناسی و...)		
همسانی تام معارف قرآن و سنت		
دیدگاه‌ها در باره نقش سنت در فهم قرآن	**عدم نیاز به سنت**	**دلایل** **نقدها**
	نیازتام به سنت	**دلایل** **نقدها**
	تفصیل حوزه‌های معرفتی	**دلایل** **نقدها**
	تفصیل لایه‌های معرفتی	**دلایل** **نقدها**
تفاوت حدیث و سنت	**ماهیت سنت** **ماهیت حدیث** **اعتبار و حجیت حدیث** **رابطه احادیث معصومان با سنت پیامبر صلی الله علیه و آله**	
فرآیند عرضه حدیث به قرآن	**تفسیر مخالفت با قرآن** **تفسیر موافقت با قرآن**	
گونه‌های روایات تفسیری		
کارکرد روایات تفسیری	**تشریح فضای نزول** **تبیین واژه** **توضیح مفهوم** **تقیید و تخصیص** **تبیین متشابه** **تعیین منسوخ** **تاویل** **جری و تطبیق**	
تکلیف عملکردی		
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف فوق به دانشجو واگذار شود.		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
-		

فهرست منابع	منبع اصلی (آموزشی)	کتاب آموزشی درس «رابطه قرآن و سنت»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ
	منابع فرعی (پژوهشی)	-

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۳۱۴

عنوان درس به فارسی: فقه الحدیث ۴ **به عربی: فقه الحدیث (۴)** **به انگلیسی: Hadith scholarship (Fiqh al-Hadith(۴))**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- فهم روایات تفسیری در موضوعات گوناگون با توجه به آموخته‌های فقه‌الحدیث ۱ – ۳** **- ایجاد توانایی تشخیص عناصر و مفاهیم آیات و روایات** **- ایجاد توانایی تنظیم و تدوین روایات در موضوعات مشخص بر پایه فهم روایات**	
دروس پیش‌نیاز: فقه الحدیث ۳ - رابطه قرآن و سنت		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
الف. مقدمات	**الف-۱.مفهوم شناسی تفسیر، جری و تطبیق، تاویل**	
	الف-۲. نمونه ها	**الف-۱,۲.روایات تفسیری**
		الف-۲,۲. روایات تطبیقی
		الف-۳,۲.روایات تاویلی (روایات تاویلی بسیار کمتر مطرح شود)
ب.گردآوری آیات شادی و اندوه، هدایت و ضلالت، تقدیر رزق، توکل، دنیا و آخرت، انذار و تبشیر، تعامل والدین و فرزندان، رضایت...	**ب-۱. تعیین مسئله پژوهشی در آیات مذکور**	
ج.گردآوری روایات ناظر به مسئله اصلی یا فرعی آیات مذکور		
د. مرحله فهم روایات و نسبت آن با آیات	**د-۱.گردآوری روایات مرتبط با مسئله اصلی یا فرعی**	
	د-۲.گردآوری روایات متضاد با مسئله اصلی یا فرعی	
	د-۲.مضمون سنجی تطبیقی آیات و روایات	
	د-۳. ارتباط سنجی روایات با آیات مذکور (تفسیری، تطبیقی، تأویلی)	
ه. طبقه بندی و تدوین آیات و روایات	**ه-۱. ماهیت شناسی (روایاتی که مفهوم و مسئله مورد نظر را تبیین و تفسیر میکنند)**	
	ه-۲.زمینه و عوامل تحقق مفهوم و مسئله فوق الذکر	
	ه-۳. آثار و پیامدها	
	ه- ۴. آسیب‌ها و موانع	
و. جمع بندی و نتیجه گیری(ارائه نتیجه تحقیق در ۲ تا ۴ صفحه ۲۸۰ کلمه ای)		
تکلیف عملکردی		
تحقیق ۲ تا ۴ صفحه ۲۸۰ کلمه‌ای بر اساس سرفصل		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
در هر قسمت برای دانشجویان تکالیفی تعیین شود تا با دقت در مفهوم لغوی و ترکیبی احادیث بتوانند نسبت آن با آیات را بسنجد.		
فهرست منابع	**منبع اصلی(آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «فقه‌الحدیث»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی(پژوهشی)	بحار الانوار بشارت‌ها و اندرزهای قرآن مجید، عباسعلی کامرانیان، ۱۳۸۶ تفاسیر روایی مانند نورالثقلین، البرهان و.... دنیا و آخرت در قرآن و حدیث .محمدی ری شهری، دارالحدیث. رساله فی الهدایه و الضلاله. صاحب بن عباد.المطبعه الحیدریه. عنصر الهدایه فی القرآن الکریم، عوض ابراهیم معوض، الموسسه العربیه الحدیثه،۱۹۸۸ غروی نایینی، نهله، تاریخ حدیث شیعه تا قرن پنجم هجری، ۱۳۸۶ش الفاظ الفرح و الحزن فی القرآن الکریم (دراسه دلالیه)، ریاض حمود حاتم المالکی، وزاره التعلیم العالی و البحث العلمی جامعه المستنصریه کلیه التربیه قسم اللغه العربیه،۱۴۲۶ق. الگوی شادی از نگاه قرآن و حدیث. محمدی ری شهری. دارالحدیث.۱۳۹۱ هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات. محمد علی رستمیان . الهدایه فی القرآن الکریم. مفهومها و خصائصها. نشوه العلوانی. دمشق. داراقراء. ۱۳۸۰ الهدایه فی القرآن. عبدالله جوادی آملی.بیروت. دارالهادی

	...					
ارزشیابی یادگیری	۱	۲			۳	۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐	تکلیف درسی ☑
			آزمون عملکردی ☐		آزمون عملکردی ☐	

شماره درس: ۳۱۵

عنوان درس به فارسی: روش‌ها و شیوه‌های تدبر در قرآن **به عربی: مناهج التدبر فی القرآن الکریم و اسالیبه** **به انگلیسی: Ways and Methods of Reflection of the Holy Quran**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با روش‌ها و شیوه‌های فهم قرآن و تدبر در قرآن** **- کسب مهارت آغازینِ فهم مواضع و موضوعات مختلف قرآنی به مدد یکدیگر**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
مفهوم‌شناسی «فهم» و «تدبر»	
جایگاه، اهمیت، آثار و فواید تدبر در قرآن	
بررسی بازتاب‌ها و پیامدهای ایجابی و سلبی تدبر در قرآن	
بررسی زمینه‌ها، عوامل، موانع و آفات تدبر در قرآن	
بررسی و تبیین زمینه‌ها، رهیافت‌ها و مصادیق «تدبر در قرآن» در احادیث و سیره معصومین (ع)	
معرفی و بررسی طرح تفسیر آسان و تفسیر مبین	
معرفی و بررسی رویکردها و طرح‌های تدبر در قرآن، در حد دسترسی و امکان	
تکلیف عملکردی	
دانشجو در این درس، با شناخت انواع روش‌ها و شیوه‌های تدبر در قرآن، باید بتواند مبانی فهم قرآن به قرآن را به کار بسته، در ربط و پیوند میان آیات و سور بر اساس تداعی الفاظ و مفاهیم آنها کوشیده و چگونگی ابتناء روش‌ها و شیوه‌های تدبر بر اصول و مبانی تفسیر را تجربه می‌کند. دانشجو در این درس علاوه بر تداعی آیات و سور در ذهن و قلب خود، در پرتو مهارت و ملکه‌ی تدبر در قرآن، توانمندی بیشتری در راستای فهم و استنطاق آیات قرآن به دست می‌آورد. **استاد می‌بایست بر اساس هدف فوق، تکلیفی عملکردی از سنخ عرضه موضوعاتی به قرآن جهت استنطاق آن، پیش‌بینی کند.**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
-	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «روش‌ها و شیوه‌های تدبر در قرآن»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ** **منابع فرعی (پژوهشی)**: -

ارزشیابی یادگیری	**۱**	**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۱۶

عنوان درس به فارسی: زبان قرآن **به عربی: لسان القرآن** **به انگلیسی:Language of Qur'an**	
مشخصات درس: **نوع درس: نظری** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲ ساعت**	**اهداف:** **- آشنایی دانشجو با ماهیت و هویت زبان قرآن و تمایزات و توانایی‌های آن**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
کلیاتی اجمالی درباره مباحث مرتبط با زبان قرآن	
تأثیر مستقیم زبان بر دانش و اندیشه بشری	
«زبان»، به مثابه پایه و مایه فرهنگ و تمدن	
نگاهی به وضعیت فکری و فرهنگی جزیره‌العرب در زمان نزول قرآن	
وضعیت زبان عربی و پراکندگی لهجه‌های آن در زمان نزول قرآن	
زبان قرآن، نزول در محیطی بدوی با خطاب و گفتمانی جهانی	
تاثیر زبان قرآن بر جهان‌بینی و گشایش فکری و روحی اعراب و مسلمانان	
خدمت قرآن به زبان عربی و ترفیع و تقویت آن	
ویژگی‌های زبان قرآن از نگاه قرآن	
ویژگی‌های زبان قرآن از نگاه روایات پیامبر و اهل‌بیت	
زبان قرآن به مثابه حامی زبان و معارف احادیث و ادعیه	
زبان قرآن، تنها نمونه زبان دینی مصون از تغییر در گذر زمان	
امکان ارتباط‌گیری نسل‌ها و طبقات مختلف جوامع انسانی با زبان قرآن	
ترابط اجزای زبان قرآن، تصدیق بعضی با بعضی دیگر	
تفرّد و تمایزات زبان قرآن از زبان عربی دیروز و امروز	
نمونه‌هایی از رهیافت‌های جدید به ظرفیت‌ها و توانایی‌های زبان قرآن در دوران معاصر	
تکلیف عملکردی	
در انتهای هر جلسه استاد پرسشی متناسب با مبحث آن روز مطرح کرده و دانشجویان موظف خواهند بود پاسخ آن را در جلسه به صورت مکتوب ارائه دهند.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
-	

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب «زبان قرآن»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	تأثیر قرآن بر زبان عربی احمد الحسن الباقوری. مقدمه‌ی دکتر طه حسین، ترجمه‌ی مهدی خرمی، سبزوار: انتشارات انتظار، ۱۳۸۲. مباحثی در فقه اللغه و زبان شناسی عربی. رمضان عبد التواب، ترجمه حمیدرضا شیخی، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۷. سید مرتضی عسکری. القرآن الکریم و روایات المدرستین. چاپ دوم، تهران: مجمع علمی اسلامی، ۱۳۷۳. سید قطب، التصویر الفنّی فی القرآن، قاهره: دارالمعارف، بی تا. درآمدی به ظرفیت‌های فرهنگی و هنری زبان قرآن (ابوالفضل خوش‌منش) پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات، زبان قرآن و مسائل آن محمدباقر سعیدی روشن، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، حمل قرآن، ابوالفضل خوش‌منش، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۸.

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۳۱۷

عنوان درس به فارسی: هندسه دانش‌های قرآنی و حدیثی **به عربی: هیکلیهٔ العلوم و المعارف القرآنیهٔ و الحدیثهٔ** **به انگلیسی: Geometry of Quran and Hadith Studies**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی بانظام حاکم بر علوم قرآن و حدیث** **- ایجاد توانمندی در شناخت اصول حاکم در شکل گیری دانش‌های قرآنی و حدیثی** **- فهم دورنمای رشته قرآن و حدیث**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
دانش‌های مشترک	**متن شناسی (ظهور، بواطن متن، مفردات و...)**
	پیدایش متن
	ساختار متن(آیه،سوره،نامه،خطبه....)
	گونه شناسی متن (ناسخ و منسوخ، محکم و متشابه، خاص و عام، مجمل و مبین، مطلق و مقید...)
	معارف قرآن و حدیث (اعتقادی، اخلاقی، فقهی، تاریخی....)
	علوم پیرامونی (تاریخ قرآن، تاریخ حدیث..)
	دیدگاه‌های متفاوت (خاورشناسان وقرآن و احادیث، انعکاس تحولات زمانی و مکانی در احادیث....)
دانش‌های اختصاصی قرآن	**ماهیت وحی**
	اعجاز قرآن
	صیانت قرآن
	قرائات
	کتابت قرآن (اصل کتابت، رسم الخطها و....)
	تفسیر و مفسران
دانش‌های اختصاصی حدیث	**اعتبار احادیث (دانش رجال و تخریج)**
	منابع حدیثی
	فقه الحدیث
	مصطلحات
	نقد الحدیث
تکلیف عملکردی	
نیاز ندارد	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
مدرس این درس می‌بایست: ۱. از فارغ التحصیلان رشته‌های علوم قرآن و حدیث ۲. دارای سابقه پژوهشکری در قرآن و احادیث ۳. دارای سابقه تدریس دروس مختلف قرآن و حدیث باشد.	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «هندسه دانش‌های قرآنی و حدیثی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی): الاتقان فی علوم القرآن، لجلال‌الدین عبدالرحمن السیوطی؛ تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، شریف الرضی، چاپ دوم، قم، ۱۳۶۲ش. تلخیص مقباس الهدایه للعلامه المامقانی، غفاری، علی‌اکبر، تهران، نشر صدوق جامعه الامام الصادق(ع)، ۱۳۶۹ ش. دانش حدیث: پژوهه ای کاربردی در شناخت دانش های حدیثی، مدرسان دانشکده علوم حدیث، قم: نشر جمال، ۱۳۹۲ ش. علوم قرآنی، مؤدب، رضا، قم: موسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۱ ش.

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☐

مـجموعه اخـتیاری ۲
(عـنوان پـیشنهادی در حـوزه مـطالعات حـدیث)

شماره درس: ۴۰۰

عنوان درس به فارسی: آشنایی با رجال **به عربی: التعرف علی علم الرجال** **به انگلیسی: Connection Between Quran and Sunnah**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- شناخت تاریخ و منابع علم رجال و آشنایی با مباحث مهم کاربردی و نکات اساسی علم رجال** **- توانمندی در استفاده صحیح از کتاب‌های رجالی**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
کلیات (مفهوم‌شناسی، ضرورت، نیاز و هدف، تاریخچه، منابع)	
جایگاه رجال در هندسه دانش‌های حدیثی	
تعامل دانش رجال با دیگر دانش‌ها (تراجم، تاریخ، فقه، تفسیر، کلام و ...)	
دسته‌بندی‌های منابع رجالی	**سبک‌های طبقات**
	فهرست
	جرح و تعدیل
	جوامع رجالی
	تک نگاری‌های (فوائد و قواعد نگاری)
منابع کهن و متقدم رجال شیعه	**الرجال برقی**
	اختیار معرفة الرجال
	الرجال طوسی
	الفهرست طوسی
	الرجال نجاشی
	الرجال ابن غضائری
اصول ثانویه رجالی (خلاصة الاقوال و الرجال ابن داود)	
جوامع رجالی (جامع الرواة، تنقیح المقال، قاموس‌الرجال، معجم رجال الحدیث: بررسی تفصیلی)	
نرم افزارهای رجالی (درایة النور، اسناد شیخ صدوق)	
تکلیف عملکردی	
۱-طبقه شناسی دو راوی با مراجعه به کتاب الرجال برقی و الرجال طوسی **۲-بررسی شخصیت فهرستی دو تن از راویان با مراجعه به رجال نجاشی و فهرست شیخ طوسی**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: ۱. تسلط بر ادبیات عرب ۲. تسلط بر متون حدیثی ۳. پژوهش متناسب با دانش‌های رجالی ۴. ترجیحاً داشتن تحصیلات حوزوی	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «آشنایی با رجال»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منبع فرعی (پژوهشی): آشنایی با علم رجال و منابع رجالی، محمدکاظم رحمان ستایش، جزوه مرکز الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث آشنایی با علم رجال، غلامعلی، مهدی، جزوه مرکز الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث آشنایی با کتب رجالی شیعه، رحمان ستایش، محمدکاظم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)،مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی: دانشکده علوم حدیث، ۱۳۸۹ ش. بازشناسی منابع اصلی رجال شیعه، رحمان‌ستایش، محمدکاظم و محمدرضا جدیدی‌نژاد، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۴ ش. دانش رجال از دیدگاه اهل سنت، محمد رضا جدیدی نژاد، قم: دار الحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۲ ش. راهنمای نرم افزار درایة النور، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی،

		سبک شناسی دانش رجال الحدیث، محمدحسن ربانی، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام، ۱۳۸۵ ش. کلیات فی علم الرجال، سبحانی، جعفر، قم: الحوزةالعلمیة بقم:مدیریةالعامة، ۱۴۰۸ق.= ۱۳۶۶ ش. مأخذشناسی رجال شیعه، طلائیان، رسول، قم: دارالحدیث ، ۱۴۲۳ق = ۱۳۸۱ ش. ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۴۰۱

عنوان درس به فارسی: توثیق و تضعیف **به عربی: التوثیق و التضعیف** **به انگلیسی: Criticism of Transmitters**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- شناخت الفاظ، اصطلاحات، مبانی، قواعد و شیوه‌های توثیق و تضعیف** **- توانمندی رجالی در شناخت احادیث قابل اعتماد**
دروس پیش‌نیاز: آشنایی با رجال	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
کلیات	**مفهوم‌شناسی**
	ضرورت و هدف
	جایگاه
	تاریخچه
	منابع
تبیین شیوه‌های قدما و متأخران در احراز صدور حدیث	**وثوق به صدور روایت**
	وثوق به سند روایت
شرایط راوی	
راه‌های اثبات توثیقات خاص	**توثیق معصوم(علیه‌السلام)**
	توثیقات قدما
	توثیقات متأخران
	اجماع بر توثیق
	استفاده از مجموع قرائن
مفهوم توثیق، بررسی معنای لغوی و اصطلاحی ثقه و رابطه آن با شرایط راوی (عدل ضابط امامی)	
الفاظ توثیق و مراتب آن	**الفاظ مافوق وثاقت**
	تاکید بر وثاقت
	الفاظ وثاقت
	الفاظ مدح
مفهوم تضعیف	
الفاظ تضعیف و مراتب آن	**الفاظ خنثی**
	الفاظ غیر صریح
	الفاظ ضعف
	الفاظ جعل و کذب
تعارض توثیق و تضعیف و بررسی دیدگاه‌ها	
تکلیف عملکردی	
۱-تحلیل اوصاف راویان با مراجعه به کتب رجالی **۲-جمع بندی اوصاف راویانی که دارای توثیق و تضعیف هم زمان هستند**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
تسلط استاد بر ادبیات عرب، تسلط بر متون حدیثی، تسلط بر دانش رجال الحدیث، پرهیز از افراط و تفریط در جرح و تعدیل.	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)** **کتاب آموزشی درس «توثیق و تضعیف»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**

	منابع فرعی (پژوهشی)	اصول علم الرجال، فضلی، عبدالهادی، بیروت، موسسه ام‌القری للتحقیق و النشر، ۱۴۱۶ ق. اصول علم‌الرجال بین النظریه و التطبیق: تقریرا لبحث سماحه آیه‌الله الحاج الشیخ مسلم الداوری، تحقیق: محمدعلی‌صالح المعلم؛ تصحیح حسن العبودی، قم: موسسه المحبین للطباعه و النشر، ۱۴۲۶ ق. بحوث فی علم الرجال، آصف المحسنی، محمد، قم: سید الشهداء (ع)، ۱۴۰۳ ق. توثیق و تضعیف، محمدکاظم رحمان ستایش، جزوه مرکز الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث الرسائل الرجالیة، کلباسی، محمدبن محمدابراهیم، تحقیق محمدحسین الدرایتی، المساعدون عباس تبریزیان، عبدالحلیم حلی، عبدالعزیز الکریمی، قم، موسسه دارالحدیث‌العلمیه والثقافیه، مرکز للطباعه والنشر، ۱۴۲۲ ق. ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☑	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۴۰۲

عنوان درس به فارسی: رجال کاربردی با تکیه بر سند شناسی **به عربی: علم الرجال التطبیقی مع التركیز علی معرفة الاسناد** **به انگلیسی: Practical Rijal based on Chain of Transmision**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی عملی با دانش رجال ودرایه** **- توانمندی در بررسی اسناد احادیث شیعی**
دروس پیش‌نیاز: مصطلح‌الحدیث، آشنایی با رجال، توثیق و تضعیف	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
کلیات	**شناخت سند**
	إسناد
	پیشینه سندشناسی
	آشنایی اجمالی با شبهات درباره سندهای شیعی
مرحله اول: اتصال سند	**تعلیق، شبه تعلیق (با تکیه به شناخت اساتید کلینی و بررسی عملی اسناد کافی)**
	تحویل، عطف (بررسی عملی اسناد کافی همراه با طبقه شناسی)
	اضمار (بررسی عملی اسناد کافی)
	تحریف و تصحیف (با تکیه بر کتاب معجم رجال الحدیث)
مرحله دوم: راوی شناسی	**طبقات، ارسال (با تکیه بر کتابهای ترتیب اسانید الکافی و ترتیب اسانید تهذیب)**
	تمییز مشترکات (با تکیه بر عنوان اصلی در برنامه درایة النور در بخش اسناد)
	توحید مختلفات (با تکیه بر عنوان معیار در برنامه درایة النور در بخش اسناد)
	شناسایی راویان پرکاربرد در اسناد کتب اربعه و شناسایی اساتید و شاگردان پر تکرار
مرحله سوم: حکم سند	**طبقه بندی و شناسایی الفاظ توثیق و تضعیف (با توجه به دسته بندی‌های موجود نظیر اصول علم الرجال یا بحوث فی علم الرجال)**
	تعارض در جرح و تعدیل
	اسناد مشهور و پرتکرار (با تکیه بر جزوه المستوی الاول)
تکلیف عملکردی	
۱-بررسی یکی از آسیب‌های سندی (تعلیق، تحویل، اضمار) با توجه به اسانید کتاب کافی **۲-تمرین تمییز مشترکات و توحید مختلفات با توجه به عنوان اصلی و عنوان معیار در برنامه‌های درایه‌النور**	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: ۱. سابقه تدریس دانش‌های رجالی ۲. سابقه پژوهشگری در دانش رجال ۳. تسلط بر اسناد کتاب الکافی	
فهرست منابع — **منبع اصلی (آموزشی)**	**سند شناسی، غلامعلی، مهدی، قم : موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۳ ش.**
فهرست منابع — **منابع فرعی (پژوهشی)**	اصول علم الرجال رجال کاربردی، سید جواد شبیری زنجانی ترتیب اسانید کتاب الخصال، معانی الاخبار، کافی، العلل، من لا یحضره الفقیه، بروجردی، حسن نوری همدانی

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☑	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐	**تکلیف درسی** ☑	
			آزمون عملکردی ☐		**آزمون عملکردی** ☑		

شماره درس: ۴۰۳

عنوان درس به فارسی: مشکل‌الحدیث **به عربی: مشکل الحدیث** **به انگلیسی: Disputed Traditions (Mushkil al-Hadith)**			
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با احادیث دشوار و راه حل‌های آن** **- ایجاد توانمندی در شناخت احادیث دشوار** **- ایجاد توانمندی در حلّ احادیث مشکل**		
دروس پیش‌نیاز: فقه‌الحدیث ۳			
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن			
چیستی و چرایی (تعریف، زمینه‌های پیدایش)			
گونه‌های دشواری محتوا	**دشواری واژگانی**	**غریب‌الحدیث**	
		اصطلاح	
		ترکیب	
	علوّ مضمون	**تعریف**	
		نمونه‌ها	
	ناسازگاری با دانسته‌های پیشین	**مباحث نظری**	
		نمونه‌ها	
شیوه حل مشکلات محتوایی	**دقت واژگانی**		
	شناخت فضای صدور		
	تدبر در ظرافت‌ها		
	شناخت آراء مختلف شارحان در تبیین مشکل		
	تأویل		
	توقف		
کاربرد شیوه‌های شناخت و حل احادیث مشکل	**روایات اعتقادی (نمونه‌ها، شرح‌ها)**		
	روایات تفسیری (تأویل)		
	روایات فقهی (جمع فقهی)		
تکلیف عملکردی			
دانشجو در هر یک از موضوعات اعتقادی، تفسیر و فقه، یک نمونه از احادیث مشکله که توسط استاد تعیین می‌شود، با مساعدت وی به صورت روشمند بررسی نماید.			
راهبردهای تدریس و یادگیری			
صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: ۱. تسلط بر ادبیات عرب. ۲. تسلط بر متون حدیثی. ۳. داشتن روحیه متعادل در مطالعه و فهم احادیث. ۴. تسلط بر کتاب‌های مشکل الاحادیث. ۵. آشنایی با شبهات روزآمد در عرصه احادیث. ۶. ترجیحاً داشتن تحصیلات حوزوی.			
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «مشکل‌الحدیث»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**	
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاحادیث المشکله فی الرتبه، الحوت البیروتی، محمدبن درویش، بیروت، عالم الکتب، ۱۴۰۳ ق. ایقاف الاخیار علی احادیث مشکل الآثار، نبیل بن منصور بصاره، دارالدعوه، ۱۴۰۴ ق. دراسة نقدیه فی علم مشکل الحدیث، ابراهیم عسعس، مکتب الاسلامی سیر تدوین غریب‌الحدیث؛ (مجله علوم حدیث،ش۱۳)، عبدالهادی مسعودی، دار الحدیث شرح‌های کتب اربعه مانند مرآة العقول، شرح ملاصالح، شرح ملاصدرا بر کافی، روضه‌المتقین الصناعه الحدیثیه فی کتاب شرح شرح الآثار لابی جعفر احمد بن محمد الطحاوی، خالد بن محمد شرمان، ریاض، مکتبة الرشد، ۱۴۲۴ ق. غریب الحدیث فی بحارالانوار، الحسینی البیرجندی، حسین، تهران: وزاره الثقافه و الارشاد الاسلامی موسسه الطباعه و النشر، ۱۳۷۹ ش. کشف المشکل من حدیث الصحیحین، ابن جوزی، ریاض، دارالوطن.	

		مجمع‌البحرین، الطریحی، فخرالدین، اعاد بنائه علی‌الحرف الاول من‌الکلمه و ما بعده علی طریقه معاجم‌العصریه محمود عادل، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۸ ق. مشکل الآثار، احمد بن محمد الطحاوی، بیروت، دار صادر، بی تا. مشکلات الاحادیث النبویهٔ و بیانها، قصیمی، عبدالله بن علی نجدی، بیروت، موسسه الانتشار العربی، ۲۰۰۶ م. مصابیح الانوار فی حلّ مشکلات الاخبار، عبدالله شبر؛ تحقیق مجتبی المحمودی، المساعدان عبدالحلیم الحلی، علی الانصاری، قم: موسسه دارالحدیث‌العلمیه والثقافیه، مرکز للطباعه والنشر، ۱۴۳۲ ق. منال الطالب فی شرح طوال الغرائب، المبارک بن محمد ابن الاثیر؛ تحقیق محمود محمد الطناحی، قاهره، مکتبه الخانجی، ۱۴۱۷ق النهایه فی غریب الحدیث و الاثر، مبارک بن محمد(ابن‌اثیر)، ریاض، دارابن الجوزی، ۱۴۲۱ ق. ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☑	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۴۰۴

عنوان درس به فارسی: اختلاف‌الحدیث **به عربی: اختلاف‌الحدیث** **به انگلیسی: Conflicting traditions(Ikhtalif al-Hadith)**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با عوامل پیدایش اختلاف در احادیث و راه حل زدودن اختلاف** **- ایجاد توانمندی در تشخیص منشأ اختلاف** **- ایجاد توانمندی در حلّ اختلاف**	
دروس پیش‌نیاز: فقه‌الحدیث (۳)		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
مباحث مقدماتی: تعریف و چرایی اختلاف الحدیث	**گونه‌های اختلاف**	**تناقض**
		تضاد
	تفاوت اختلاف حدیث با تعارض ادله	
	کتاب‌شناسی اختلاف الحدیث	**الاستبصار فیما اختلف من الاخبار، شیخ طوسی**
		اختلاف الحدیث، شافعی
		تأویل مختلف الحدیث، ابن قتیبه
		اسباب اختلاف الحدیث، محمد احسانی‌فر
	مبانی رفع اختلاف	**طرد**
		تخییر
		جمع میان روایات (ترجیحات ...)
زمینه‌های پیدایش اختلاف الحدیث	**عدم دسترسی به معصومین**	
	تدوین تدریجی متون حدیثی (اصول و کتاب‌ها)	
	تفاوت فضای صدور	
اسباب اختلاف احادیث	**اسباب درونی**	**تقیه**
		بیان تدریجی احکام
		نسخ
		دقایق زبان عربی
	اسباب بیرونی	**بدفهمی راویان از سخن معصوم**
		نیافتن قرینه‌ها
		نقل به معنا
		جعل حدیث
		اختلاف سطح درک و بینش راویان درونی
		دخالت‌های عمدی یا سهوی راویان
		تقطیع حدیث
شیوه‌های حل اختلاف حدیث	**جمع عرفی**	**عموم و خصوص**
		اطلاق و تقیید
		اجمال و تبیین
	جمع علمی	**زمان و مکان**
		حکم اولی و ثانوی
		اختلاف طبایع (در احادیث پزشکی)
	ترجیحات	
تکلیف عملکردی		

<table>
<tr><td colspan="7">نمونه/نمونه‌هایی از احادیث مخالف، که توسط استاد تعیین می‌شود، با مساعدت وی به صورت روشمند بررسی نماید.</td></tr>
<tr><td colspan="7">راهبردهای تدریس و یادگیری</td></tr>
<tr><td colspan="7">صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس (علمی و مهارتی): ۱.تسلط بر ادبیات عرب. ۲. تسلط بر متون حدیثی. ۳. حافظه حدیثی متناسب. ۴. قدرت استنباط در تشخیص منشأ اختلاف‌ها. ۵. مهارت ارائه راه حل‌های علمی و عملی. ۶. توانمندی در بهره‌گیری از کتاب‌های شرح حدیث.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فهرست منابع</td><td>منبع اصلی (آموزشی)</td><td colspan="5">کتاب آموزشی درس «اختلاف‌الحدیث»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ</td></tr>
<tr><td>منابع فرعی (پژوهشی)</td><td colspan="5">اختلاف الحدیث، الشافعی، محمدبن ادریس، تحقیق محمد احمد عبدالعزیز، بیروت، مؤسسة الکتب الثقافیة.
اسباب اختلاف الحدیث، محمد احسانی‌فر، قم: دارالحدیث، ۱۴۲۷ ق.
الاستبصار فیما اختلف من الاخبار، طوسی، محمد بن حسن، تهران: دارالکتب الاسلامیة، ۱۳۶۳ ش.
التألیف بین مختلف الحدیث، رشاد خلیفة، محمّد، القاهرة، الهیئة العامة لشئون المطابع الأمیریة، ۱۴۰۵ ق.
تأویل مختلف الحدیث، عبداللّه بن مسلم بن قتیبة الدینوری، بیروت: دارالکتب العلمیّة، [بی تا].
مختلف الحدیث بین الفقهاء و المحدثین، نافذ حسین حماد، مصر، دارالوفاء، ۱۴۱۴ ق.
المنهج الاسلامی فی علم مختلف الحدیث، عبداللطیف السید علی سالم، بی جا، دارالدعوة، ۱۴۱۲ ق.
منهج التوفیق و الترجیح بین مختلف الحدیث، اسماعیل السوسوه، عبدالمجید، محمد قم: دارالحدیث، ۱۳۷۶ ش.
...</td></tr>
<tr><td rowspan="3">ارزشیابی یادگیری</td><td>۱</td><td colspan="2">۲</td><td colspan="2">۳</td><td>۴</td></tr>
<tr><td>ارزشیابی مستمر
☑</td><td>میان‌ترم ☐</td><td>آزمون‌های نوشتاری ☐
آزمون عملکردی ☐</td><td rowspan="2">آزمون‌های نهایی ☑</td><td>آزمون‌های نوشتاری ☑
آزمون عملکردی ☐</td><td rowspan="2">تکلیف
درسی ☑</td></tr>
</table>

شماره درس: ۴۰۵

عنوان درس به فارسی: مبانی شناخت حدیث از دیدگاه فریقین **به عربی: مبانی معرفة الحدیث من منظار الفریقین** **به انگلیسی: Principles of understanding Hadith Regarding to Shi'i and Sunni Sects**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با سنت، حدیث، مبانی اعتبار و شیوه‌های احراز آنها از دیدگاه فریقین** **- توانمندی در بهره‌گیری از منابع حدیثی شیعه و سنی مطابق با مبانی صحیح**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
سنت و حدیث	**مفهوم شناسی سنت و حدیث**	
	مقایسهٔ قرآن، سنت و حدیث	
	فلسفهٔ سنت و حدیث	
	گسترهٔ سنت	
	احراز حدیث و سنت	
	چرایی اهتمام به حدیث	
	اعتبار سنت و حدیث: آرا و دیدگاه‌ها	
	دلایل اعتبار سنت	**سنت نبوی**
		سنت معصومان
	دلایل اعتبار حدیث	
	تعامل قرآن و سنت از دیدگاه فریقین	
	حجیت اقوال صحابه و تابعین	
نشر و نقد حدیث	**جایگاه امامان(علیهم‌السلام)**	
	جایگاه صحابه و تابعین	
ویژگی‌های حدیث شیعه	**ویژگی‌های حدیث شیعه**	**مرحله صدور**
		مرحله گزارش
		مرحلهٔ نگارش
	ویژگی‌های حدیث اهل سنت	**مرحله صدور**
		مرحلهٔ گزارش
		مرحله نگارش
	مقایسه حدیث شیعه و حدیث اهل سنت	
عدالت صحابه		
عدالت صحابه از منظر اهل سنت		
دیدگاه شیعیان در بارهٔ عدالت صحابه		
تکلیف عملکردی		
۱-بررسی دو موضوع بحث انگیز مانند امامت و هدایت در احادیث شیعه و سنی (با تأکید بر حجیت آراء صحابه) **۲-محدوده حجیت آراء راوی با مراجعه به کتب اصول فقه در شیعه و سنی و فقه مقارن**		
راهبردهای تدریس و یادگیری		

صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: ۱. تسلط بر ادبیات عرب ۲. تسلط بر متون حدیثی ۳. تسلط بر تاریخ حدیث شیعه و سنی ۴. تسلط بر مباحث اصول فقه مقارن ۵. ترجیحاً داشتن تحصیلات حوزوی		
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «مبانی شناخت حدیث از دیدگاه فرقین»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	الاصول العامة للفقه المقارن، حکیم، محمد تقی، ذوی القربی، ۱۴۲۸ ق. الحدیث و المحدثون، محمد ابوزهو، محمد، مصر، دار الکتاب العربی، بی تا. دراسات فی الحدیث و المحدثین، معروف الحسنی، هاشم، بیروت، دار التعارف للمطبوعات. الردّ علی من ینکر حجیّة السنّة، عبدالغنی، عبدالخالق، بیروت، دارالجیل، ۱۴۱۱ ق. السنة فی الشریعة الإسلامیة، حکیم، محمدتقی، قسم الاعلام الخارجی، بنیاد بعثت کتابخانه بزرگ اسلامی، ۱۴۰۲ ق. ...

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	**ارزشیابی مستمر** ☐	**میان‌ترم** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☑ **آزمون عملکردی** ☐	**تکلیف درسی** ☑

شماره درس: ۴۰۶

عنوان درس به فارسی: جریان شناسی مطالعات حدیثی معاصر **به عربی: تیارات معاصرة فی دراسة الحدیث** **به انگلیسی: Contemporary Trends in Hadith Studies**		
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- در این درس، هدف آن است که دانشجو با جریان‌های معاصر در مطالعات حدیثی به نحوی آشنا شود که کاملاً دریابد چه مسئله‌ها و احیاناً شبهه‌هایی در این باره وجود دارد و این امکان برای او فراهم گردد که با عرضه محتوای درس حاضر با دروس سنتی حدیث، دریابد چه نسبتی میان دانش حدیث در طی قرون با مطالعات عصر کنونی وجود دارد. در این درس، جریان‌های مطالعات حدیث چه نزد مستشرقان و چه نزد مسلمانان از محققان ایران و دیگر کشورهای اسلامی بررسی می‌شود تا آشکار شود در میان این دو طیف تا چه حد همگرایی و در چه حوزه‌هایی تمایز وجود دارد.**	
دروس پیش‌نیاز:		
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن		
الف. مطالعات حدیثی در غرب	**الف-۱. نقد و ارزیابی حدیث**	**رویکرد تاریخ بنیاد: وایل، اشپرنگر، میور، دوزی، ونسینک**
		ویکرد شکاکانه: گلدسیهر، شاخت، کوک، کرونه، ونزبرو
		رویکرد اعتدالگرا: فوک، خوتیر یونبول، شولر، فان اس، کیستر، موتسکی
		معرفی مطالعات فوک در باره انتقال میراث حدیثی، روش تحلیل اسنادی- متنی از یونبول تا موتسکی، سنت شفاهی نزد شولر
	الف-۲. حدیث و فرهنگ مسلمانان (بررسی ریشه‌های روایی باورها و رفتارهای مسلمانان): **ونسینک، کلبرگ، روبین، باکلی، گلیو، برونر**	
	الف-۳. پرداختن به علوم حدیث: **گلدسیهر، برتن، کلبرگ، دیکینسون، یونبول**	
ب. مطالعات جدید حدیثی در جهان اسلام	**ب-۱. پاسخ به مستشرقان شکاک** **نبیه عبود، محمد مصطفی اعظمی، سعد المرصفی، محمد ابوشهبه، احمد عمر هاشم، محمد بهاء الدین، حاکم عبیسان مطیری، حیدر حب الله**	
	ب-۲. مطالعات حدیثی مستقل در جهان تشیع	**نقد تاریخی- جدلی صحاح اهل سنت: سید مرتضی عسکری، غیب غلامی، ...**
		کاوش در احادیث دخیل در کتب شیعه: محمد تقی شوشتری، صالحی نجف آبادی
		رویکرد تهذیبگرا به احادیث شیعه: سید ابوالفضل برقعی و همفکران، محمد باقر بهبودی
		نگرش مکتب تفکیک به حدیث و جایگاه آن در آموزه‌های شیعی
	ب-۳. مطالعات حدیثی مستقل در جهان اهل سنت	**نسخه شناسی آثار متقدم حدیثی: فؤاد سزگین، نبیه عبود**
		رویکرد تهذیبگرا به احادیث اهل سنت: البانی و همفکران
		جریان قرآنیون در مواجهه با حدیث: احمد صبحی منصور، محمود ابوریة، محمد الطالبی، محمد شحرور، غلام پرویز
		جریان نومعتزله در مواجهه با حدیث: محمد عمارة، حسن حنفی، هشام جعیط
تکلیف عملکردی		
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق هدف فوق به دانشجو واگذار شود.		
راهبردهای تدریس و یادگیری		
در معرفی هر بخش از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطلب بر اساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد. همچنین توصیه می‌شود از ذکر نامها به صورت انبوه و فاقد بسط خودداری گردد.		
فهرست منابع	**منبع اصلی(آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «جریان‌شناسی مطالعات حدیثی معاصر»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی(پژوهشی)	اعظمی، محمد مصطفی، دراسات فی الحدیث النبوی و تاریخ تدوینه، ۱۴۰۰ق

		مرصفی، سعد، المستشرقون و السنهٔ، ۱۴۰۰ق شوشتری، محمد تقی، الاخبار الدخیلهٔ، ۱۴۰۱ق سزگین، فؤاد، تاریخ التراث العربی، ج ۱: علوم القرآن و الحدیث، ۱۴۰۳ق ابوشهبه، محمد، دفاع عن السنهٔ، قاهره، ۱۴۰۶ق/ ۱۹۸۵م هاشم، احمد عمر، منهج الدفاع عن الحدیث النبوی، ۱۴۱۰ق بهاء الدین، محمد، المستشرقون و الحدیث النبوی، عمان، ۱۴۲۰ق/ ۱۹۹۹م حب الله، حیدر، الحدیث و المستشرقون، ۱۴۳۱ق ابو ریه، محمود، اضواء علی السنهٔ المحمدیهٔ، قاهره، ۱۹۹۴م المطیری، حاکم عبیسان، تاریخ تدوین السنهٔ و شبهات المستشرقین، ۲۰۰۲م منصور، احمد صبحی، القرآن و کفی مصدرا للتشریع الاسلامی، ۲۰۰۵م برقعی، ابوالفضل، عرض اخبار اصول بر قرآن و عقول، ۱۳۸۸ش سیدان، سید جعفر، روش ما در گفتگوهای علمی، ۱۳۸۸ش پارسا، فروغ، حدیث در نگاه خاورشناسان، ۱۳۸۸ش البانی، محمد ناصرالدین، آثار متعدد در احادیث ضعاف در کتب حدیث Goldziher, Ignaz, Muhammedanische Studien, ۱۸۹۰ Wensinck, A.J., A Handbook of Early Muhammadan Tradition: Alphabetically Arranged ۱۹۲۷ Schacht, J., The Origins of Muhammadan Jurisprudence ۱۹۵۰ Rubin, Uri, Prophets and Progenitors in the Early Shi'a Tradition, ۱۹۷۹ Juynboll, G.H.A., Muslim Tradition ۱۹۸۳Kohlberg, Etan, Belief and Law in Imami Shi'ism, ۱۹۹۱ Burton, John, An Introduction to the Hadith ۱۹۹۵ Rubin, Uri, "Apocalypse and Authority in Islamic Tradition: The Emergence of the Twelve Leaders", AQ, ۱۹۹۷ Buckley, R.P., "On the Origins of Shi'i Hadith", The Muslim World, ۱۹۹۸ Gleave, Robert, "Between Hadith and Fiqh: The Canonical Imami Collections of Akhbar", Islamic Law and Society, Vol. ۸, No. ۳, Hadith and Fiqh, ۲۰۰۱ Dickinson, Eerik, The Development of Early Sunnite Hadith Criticism: The Taqdima of Ibn Abi Hatim al-Razi ۲۰۰۱ Swarup, Ram, Understanding the Hadith, ۲۰۰۲ Motzki, H. (ed), Hadith: Origins and Developments ۲۰۰۴ Brunner, Rainer, "The Role of Hadith as Cultural Memory in Shi'i History", Jerusalem Studies in Arabic and Islam ۲۰۰۵ Schoeler, Gregor, The Oral and the Written in Early Islam ۲۰۰۶ Juynboll, G.H.A., Encyclopedia of Canonical Hadith ۲۰۰۷

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۴۰۷

عنوان درس به فارسی: روش شناسی مطالعات حدیثی بینارشته ای **به عربی: مناهج البحث فی دراسات الحدیث المتعددة التخصصات** **به انگلیسی: Methodology of Interdisciplinary Hadith Studies**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- هدف از این درس آن است که دانشجو با زمینه ها، مقتضیات و الزامات مطالعات میان رشته ای در حوزه حدیث و علوم آن آشنا شود و اصول و روش‌های آن را بیاموزد. از آنجا که لازمه توسعه علوم انسانی اسلامی، سامان دهی به مطالعات میان رشته ای بین علوم مختلف با مطالعات اسلامی و از جمله حدیث است، در این درس به عنوان هدف اقصی، رسیدن به علوم انسانی اسلامی می‌تواند دنبال گردد، در حالی که فهم حدیث با استفاده از روش‌های معمول در علوم مختلف، خود می‌تواند به عنوان هدف نزدیک مطرح باشد.**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
الف. مباحث پیشینی	**الف-۱. مفهوم، سابقه و اقسام مطالعات میان رشته ای**
	الف-۲. مسئله میان رشتگی در سنت اسلامی، به خصوص مطالعات حدیث
	الف-۳. نسبت حدیث و مطالعات حدیثی با مطالعات میان رشته ای
	الف-۴. جایگاه و امکانات مطالعات میان رشته ای در ایران و کشورهای اسلامی
	الف-۵. مروری بر مسئله علم و دین و انتظارات بشر از دین درکلام جدید
	الف-۶. مبانی مشروعیت و حجیت مطالعات میان رشته ای حدیثی
	الف-۷. مسئله میان رشتگی در سنت اسلامی در حوزه علوم حدیث
	الف-۸. نسبت حدیث و مطالعات حدیث با مطالعات میان رشته ای
ب. مقتضیات و الزامات مطالعات میان رشته ای	**ب-۱. مقتضیات و الزامات معرفت شناختی: توجه به منطق حدیث و تنوع آن**
	ب-۲. مقتضیات و الزامات زبانشناختی: زبان حدیث در دوره زمانی دو و نیم قرن، مسئله نقل به معنا و زبان حدیث، ...
	ب-۳. مقتضیات و الزامات روش شناختی: میان رشتگی و روش‌های نقد حدیث، میان رشتگی و روش‌های فهم حدیث
	ب-۴. مسائل عمومی میان رشتگی در فضای پژوهش
ج. علوم مختلف در خدمت نقد و فهم حدیث	**ج-۱. مطالعات زبانشناسی: مورد انتخابی**
	ج-۲. مطالعات انسان شناسی: مورد انتخابی
	ج-۳. مطالعات ادیان: مورد انتخابی
	ج-۴. استفاده از علوم محض در فهم حدیث: مورد انتخابی
د. جایگاه حدیث علوم انسانی اسلامی	**د-۱. روانشناسی و علوم تربیتی: مورد انتخابی**
	د-۲. جامعه شناسی: مورد انتخابی
	د-۳. مدیریت و علوم سیاسی: مورد انتخابی
	د-۳. شاخه‌های دیگر علوم انسانی مانند اقتصاد، حقوق، ...: مورد انتخابی
	د-۴. احادیث طبی و دانش پزشکی: مورد انتخابی
	د-۵. حوزه‌های مختلف علوم محض
هـ چشم انداز مطالعات میان رشته ای در مسیر تولید علم مشترک	
تکلیف عملکردی	
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق هدف فوق به دانشجو واگذار شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری :	
در معرفی هر بخش از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطلب بر اساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد. همچنین توصیه می‌شود از ذکر نامها به صورت انبوه و فاقد بسط خودداری گردد.	

فهرست منابع	منبع اصلی(آموزشی)	**کتاب آموزشی درس «روش‌شناسی مطالعات حدیثی بینارشته‌ای»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی(پژوهشی)	باقری، خسرو، نگاهی معرفت شناسی به نسبت دین با علوم انسانی، ۱۳۹۰ق پاکتچی، احمد، فقه الحدیث با تکیه بر مسائل لفظ، ۱۳۹۲ش همو، فقه الحدیث: مباحث نقل به معنا، ۱۳۹۴ش همو، "الزامات زبان شناختی مطالعات میان رشته ای"، مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، شماره: ۱، زمستان ۱۳۸۷، صص ۱۱۱-۱۳۶. خسروپناه، عبدالحسین، در جستجوی علوم انسانی اسلامی، ۱۳۹۲ش خورسندی طاسکوه، علی، گفتمان میان رشته ای دانش، ۱۳۸۷ش علوی پور، سید محسن و دیگران، مبانی نظری و روش شناسی مطالعات میان رشته ای، ۱۳۸۷ش فرامرز قراملکی، احمد، روش شناسی مطالعات دینی، ۱۳۸۷ش Klein, J.Th., Interdisciplinarity: History, Theory and Practice, ۱۹۹۰ Klein, J.Th. & C. Mitcham, The Oxford Handbook of Interdisciplinarity, ۲۰۱۲

	۱	۲		۳		۴
ارزشیابی یادگیری	ارزشیابی مستمر ☐	میان‌ترم ☐	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☐	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☐	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۴۰۸

عنوان درس به فارسی: کتابخانه‌های دیجیتالی **به عربی: المکتبات الرقمیهٔ** **به انگلیسی: Digital Libraries**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- آشنایی با منابع، ابزارها و روش‌های نوین اطلاع‌رسانی، جستجو و گردآوری اطلاعات** **- توانایی استفاده از نرم‌افزارها و پایگاه‌های تحقیقات علوم اسلامی و انجام مراحل گردآوری اطلاعات تحقیق با استفاده از منابع الکترونیکی**
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
تعریف و ویژگی‌های کتابخانه دیجیتالی	
مزایا و آسیب‌های منابع الکترونیکی	
انواع کتابخانه‌های دیجیتالی	**کتابخانه‌های غیر بر خط** **کتابخانه‌های بر خط** **کتابخانه‌های همراه**
آموزش نرم‌افزارهای تحقیقات علوم اسلامی	**نرم‌افزارهای جامع و مستقل** **نرم‌افزارهای مؤسسه نور** **نرم‌افزارهای مهم جهان اسلام**
معرفی کتابخانه‌های بر خط	**پایگاه‌های اینترنتی داخلی** **پایگاه‌های اینترنتی خارجی**
معرفی برنامه‌های تحقیقاتی همراه	
ترفندهای جستجو و بازیابی اطلاعات	
روش یادداشت‌برداری الکترونیکی	**آموزش اصول فیش‌برداری** **معرفی نرم‌افزارهای فیش‌برداری** **معرفی نرم‌افزارها و پایگاه‌های استناددهی**
تکلیف عملکردی	
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف فوق به دانشجو واگذار شود.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
صلاحیت‌های پیشنهادی جهت مدرس: ۱. آشنایی با مبانی فناوری اطلاعات و ارتباطات ۲. آشنایی با اصول و مبانی روش تحقیق در علوم اسلامی ۳. تسلط کامل بر نرم‌افزارهای تحقیقات علوم اسلامی ۴. تسلط کامل بر پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دیجیتال علوم اسلامی	
فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**: **کتاب آموزشی درس «کتابخانه‌های دیجیتالی»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ** **منابع فرعی (پژوهشی)**: دائرةالمعارف کتابداری، کتابخانه ملی http://nlai.ir/ سایت بازار کتاب قائمیه http://www.ghbook.ir/ سایت پایگاه اطلاع‌رسانی برنامه مکتبه اهل البیت (ع) سایت پایگاه جامع‌الاحادیث http://www.noorhadith.ir/ سایت پایگاه مجلات تخصصی نور http://www.noormags.ir/ سایت پایگاه مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی http://www.noorsoft.org/ سایت پژوهیار http://www.pajoohyar.ir/ سایت کتابخانه دیجیتال نور http://www.noorlib.ir/view/fa/default کتاب آموزش پژوهش، حسینی، سید حمید، شمیم یاس ولایت، ۱۳۹۲ ش. ...

ارزشیابی یادگیری	۱	۲		۳		۴
	ارزشیابی مستمر ☑	میان‌ترم ☑	آزمون‌های نوشتاری ☐ آزمون عملکردی ☑	آزمون‌های نهایی ☑	آزمون‌های نوشتاری ☑ آزمون عملکردی ☑	تکلیف درسی ☑

شماره درس: ۴۰۹

عنوان درس به فارسی: تحقیق موضوعی در حدیث **به عربی: البحث الموضوعی فی الحدیث** **به انگلیسی: Thematic Research in Hadith**	
مشخصات درس: **نوع درس: تخصصی** **تعداد واحد: ۲** **زمان درس: ۳۲**	**اهداف:** **- دستیابی عملی به همسانی قرآن و روایات** **- ایجاد توانمندی در تفسیر روایی با تأکید بر روایات معتبر** **- ایجاد توانمندی در پاسخگویی به ناسازگاری‌های احتمالی برخی از روایات با آیات قرآن** **- ایجاد توانمندی در عرضه عملی روایات و قرآن**
دروس پیش‌نیاز: تحقیق موضوعی در قرآن و حدیث (۱)	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
مروری بر مراحل و قواعد تحقیق در احادیث	**انتخاب موضوع تحقیق** **گردآوری روایات** **تنظیم روایات** **ارائه ساختار منطقی برای روایات تنظیمی** **نمایه‌سازی برای روایات** **تطبیق ساختار طرح موضوع در روایات با آیات قرآن:** **تبیین**، **تقیید**، **تخصیص**، **...**
تطبیق موضوعات حدیثی با کاربرد آن در قرآن	**لهو در احادیث و نسبت آن با آیات، با یافتن آیات در بحارالانوار و مراجعه به روایات ذیل آن** **شرح صدر در احادیث و نسبت آن با آیات، با یافتن آیات در بحارالانوار و مراجعه به روایات ذیل آن** **ابتلا در احادیث و نسبت آن با آیات، با یافتن آیات در بحارالانوار و مراجعه به روایات ذیل آن** **تفکر در احادیث و نسبت آن با آیات، با یافتن آیات در بحارالانوار و مراجعه به روایات ذیل آن** **طغیان و طاغوت در احادیث و نسبت آن با آیات، با یافتن آیات در بحارالانوار و مراجعه به روایات ذیل آن** **داستان حضرت آدم در احادیث و نسبت آن با آیات، با یافتن آیات در بحارالانوار و مراجعه به روایات ذیل آن**
جلسه آخر	**ارائه گزارشی از تحقیقات موضوعی توسط دانشجویان**
تکلیف عملکردی	
دانشجویان پابه‌پای موضوعات مشترک فوق که در کلاس مورد بررسی قرار می‌گیرند، موضوعات اختصاصی خودشان را نیز (که در درس «تحقیق موضوعی قرآن و حدیث ۱» انتخاب کرده بودند)، از همان اوایل ترم به صورت گروهی یا انفرادی پیش می‌برند و در پایان، هر دانشجو یا سرگروه گزارش مختصری از تحقیق موضوعی انتخابی خودشان ارائه می‌دهد.	
راهبردهای تدریس و یادگیری	
-	

فهرست منابع	**منبع اصلی (آموزشی)**	**کتاب آموزشی درس «تحقیق موضوعی در حدیث»، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور، در دست چاپ**
	منابع فرعی (پژوهشی)	کتب، تفاسیر و مجامع روایی، ذیل موضوعات مطرح شده در سرفصل

ارزشیابی یادگیری	**۱**		**۲**		**۳**		**۴**
	ارزشیابی مستمر ☐	**میان‌ترم** ☐	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☐	**آزمون‌های نهایی** ☑	**آزمون‌های نوشتاری** ☐ **آزمون عملکردی** ☑		**تکلیف درسی** ☑

از آنجا که دروس زیر مشترک با مجموعه مطالعات قرآن است، سرفصل آن که در ذیل سرفصل‌های مجموعه مطالعات قرآن ذکر شد، دیگر تکرار نمی‌شود:

۱- کتابشناسی و مأخذشناسی علوم اسلامی با تکیه بر مطالعات قرآن و حدیث
۲- مراکز پژوهش قرآن و حدیث ایران و جهان
۳- متون تخصصی مطالعات قرآن و حدیث به زبان انگلیسی
۴- آیین نگارش متون علمی (نظری – عملی)
۵- آیین ویرایش متون علمی (نظری – عملی)
۶- فقه‌الحدیث ۴
۷- هندسه دانش‌های قرآنی و حدیثی
۸- رابطه قرآن و سنت

مـجموعه اخـتیاری ۳

(عـنوان پـیشنهادی در حـوزه تربیت دبیر آموزش قرآن و حدیث)

شماره درس: ۵۰۰

سرفصل درس «روانشناسی پرورشی»

۱. معرفی درس و منطق آن

تدریس فعالیت هدفمندی است که نیل به آن در گرو آگاهی معلمان از اصول تدریس اثربخش است. چرا که در شرایط فعلی معلمان همواره خود را با پرسش های جدیدی روبرو می بینند و نیازمند آن هستند تا با مسئله ها و موقعیت های پیش بینی نشده‌ای که دانش آموزان با خود به کلاس درس می آورند، به شیوه خلاقانه ای برخورد نمایند. آنها به طور مداوم باید به پرسش هایی از این دست در فرآیند عمل حرفه‌ای خود پاسخ دهند: چه اهدافی برای یادگیری دارای بیشترین ارزش است؟ دانش آموزان از چه توانمندی ها و ظرفیت هایی برخوردارند؟ نقش آنان در خلق موقعیت های یادگیری اثربخش چیست؟ چگونه می توان از موفقیت ها و خطاهای خود برای اتخاذ تصمیمات در آینده بهره گرفت؟ مطالعه روانشناسی تربیتی به دانشجومعلم کمک خواهد کرد تا از یافته های علمی پژوهشی برای پاسخ به مسئله ها یا پرسش هایی که با آن در موقعیت عمل روبرو می شوند استفاده نموده و بتواند با تعمق در آن به توسعه ظرفیت ها و نیز متراکم شدن تجربیات خود در آینده کمک کند.

مشخصات درس نوع درس: نظری تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۳۲ ساعت	نام درس: **روانشناسی پرورشی**			
	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: با شناخت نقش یافته های علمی در زمینه تدریس اثر بخش تصمیمات آموزشی/ و تربیتی اتخاذ شده در سطح کلاس درس/ مدرسه را تحلیل و گزارش نماید.			
شایستگی اساسی: Pk&ck کد۱-۱& ۲-۱&۱- ۲- ۳& ۲-۲&۲				
	ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
	یافته های علمی	در بررسی منابع علمی–پژوهشی توانسته است اطلاعات معتبری را جمع آوری کند اما، آن را در قالب یک مقاله منسجم ارائه نکرده است.	در بررسی منابع علمی– پژوهشی توانسته است اطلاعات معتبری را جمع آوری کرده و آن را در قالب یک مقاله منسجم ارائه کند.	در بررسی منابع علمی– پژوهشی توانسته است اطلاعات به روز و معتبری را جمع آوری کرده و آن را در قالب یک مقاله منسجم به همراه پیشنهادهای کاربردی ارائه کند.
	تدریس اثربخش	در بررسی عملکرد معلم در کلاس درس توانسته است برخی از ملاک های تدریس اثربخش را شناسایی کند اما نتوانسته ارتباط میان آن ها را برای تأثیرگذاری بر یادگیری دانش آموزان تحلیل نماید.	در بررسی عملکرد معلم در کلاس درس توانسته است ملاک های تدریس اثربخش را شناسایی نموده و رابطه میان آن ها به جهت تأثیر بر یادگیری دانش آموزان تحلیل نماید.	در بررسی عملکرد معلم در کلاس درس توانسته است ملاک های تدریس اثربخش را شناسایی نموده و رابطه میان آنها به جهت تأثیر بر یادگیری دانش آموزان تحلیل نماید و پیشنهادهایی برای لحاظ نمودن ویژگی ها و موقعیت های فردی دانش آموزان ارائه کند.
	کاربرد یافته ها	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های را بدون مستند نمودن کاربرد ها به پژوهش های رشدی (نظریه های رشد) تحلیل کرده است.	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش های تربیتی تحلیل کرده است.	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های تربیتی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش های مختلف بررسی و با توجه به موقعیت و بافت فرهنگی اجتماعی/ تفاوت های فردی پیشنهاداتی ارائه کند.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات

- تعریف روانشناسی
- موضوعات و گرایشهای روانشناسی
- کاربرد روانشناسی در آموزش

تکلیف یادگیری:

مقالات علمی پژوهشی در خصوص نقش روانشناسی در آموزش و تحولات آن را مطالعه و یافته ها را در قالب یک مقاله کوتاه ارائه نماید.

فصل دوم: روانشناسی پرورشی

- تعریف روانشناسی پرورشی
- روانشناسی پرورشی و تدریس اثربخش
- معلمان کارآمد
- روشهای پژوهش در روانشناسی پرورشی

تکالیف یادگیری:

مقالات علمی پژوهشی در خصوص تدریس اثربخش و ویژگی های آن/ روش های پژوهش در روانشناسی پرورشی را مطالعه و یافته های خود را در گزارشی مبنی بر چگونگی استفاده از یافته ها یا راهکار ها ارائه نماید.

فصل سوم: رشد

- رشد انسان
- رشد چیست؟
- رشد شناختی
- رشد اجتماعی و عاطفی
- رشد اخلاقی

تکالیف یادگیری:

دیدگاه های مختلف در زمینه ابعاد رشد را مطالعه و در قالب یک جدول مقایسه ای شباهت ها و تفات های دیدگاه ها را گزارش نماید.

فصل چهارم: تفاوت های فردی

- عوامل مؤثر بر رفتار
- احساس و ادراک
- هوش
  - هوش و مسئله طبیعت و تربیت
  - هوش و رشد شناختی
  - دیدگاه های مختلف درباره هوش
- شیوه های یادگیری و تفکر
- شخصیت و خلق و خو
- انگیزه، آموزش و یادگیری
- تفاوت های فرهنگی و جنسیتی

تکالیف یادگیری:

پژوهش های انجام شده در زمینه تفاوت های فردی را در حوزه های مختلف را مطالعه و چگونگی استفاده از دلالت های این یافته ها برای تدریس اثربخش را شناسایی و گزارش کند.

تکلیف عملکردی:

با مشاهده یک موقعیت آموزشی تصمیمات معلم/ مربی را در مواجهه با تفاوت های فردی مطالعه و تأثیرات آن تحلیل نماید.

فصل پنجم: فرآیند های شناختی

- سطوح پایین فرایند های شناختی

- فرآیند های شناختی پیچیده
- درک مفهوم
- تفکر
- حل مسئله
- خلاقیت

تکلیف یادگیری:

روش های بکارگیری فرآیندهای شناختی را در کتاب های درسی مهد کودک بررسی و نمونه ای از این مهارت ها را شناسایی و چگونگی آموزش آن را مورد نقد و بررسی قرار دهد.

روش های پرورش خلاقیت در آموزش موضوعات درسی مختلف را مطالعه و یافته های خود را به کلاس گزارش نماید.

فصل ششم: مدیریت کلاس درس

- اصول کلی مدیریت کلاس
- شیوه های مدیریت کلاس
- فضای مطلوب برای یادگیری
- پیشگیری از مشکلات رفتاری
- مداخله های خاص برای هدایت رفتار نامناسب
    - قرار داد گروهی
    - قرارداد فردی
    - بازی رفتار خوب
    - دوری موقت

تکلیف عملکردی:

یک کلاس درس/ موقعیت پرورشی در سطح مهد کودک را مشاهده و گزارشی از روش های مدیریت بکارگرفته شده تهیه و نتایج را به همراه نقد و بررسی و مبتنی بر یافته های علمی گزارش نماید.

فصل هفتم: کودکان با نیازهای ویژه

- دانش آموزان مبتلا به ناتوانی
- اختلالات حسی
- اختلالات جسمی
- کم توان ذهنی
- اختلالات زبانی و گفتاری
- ناتوانی های یادگیری
- اختلالات رفتاری و عاطفی
- کودکان تیزهوش
- کودکان سرآمد

تکلیف یادگیری:

از یک مهد کودکان با نیازهای ویژه بازدید نموده و نحوه آموزش و نوع خدمات ارائه شده به این گروه از کودکان را بررسی و گزارش نماید.

با مراجعه به منابع علمی روش های ارائه خدمات به کودکان با نیازهای ویژه را در سایر کشور ها مطالعه و یافته ها را در قالب یک مقاله کوتاه ارائه کند.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

استفاده از فرصت های یادگیری مستقیم/ فردی از طریق مطالعه نظریه های علمی در زمینه تدریس و کاربرد آن در موقعیت های آموزشس/تربیتی، بکارگیری راهبرد های شناختی برای مطالعه ویژگی های رشدی/تفاوت های فردی در موقعیت های آموزشی/ تربیتی (کلاس درس و مهد کودک)، تحلیل و ارائه پیشنهادهایی برای ارتقاء سطح اثربخشی تصمیمات معلم/ مربی در کلاس درس/ مهد.

۴. منابع آموزشی

منابع اصلی:

۱. بیلر، رابرت (۱۳۷۳). کاربرد روانشناسی در آموزش. ترجمه پروین کدیور، چاپ چهارم، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

۲. بنتهام، سوزان. (۱۳۹۱). روانشناسی کاربردی برای معلمان. مترجم رابعه موحد. انتشارات ارجمند.

۳. سانتراک، جان دبلیو. (۱۳۹۱). روانشناسی تربیتی. ترجمه شاهده سعیدی و همکاران. انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا.

منابع فرعی:

۱. فونتانا ، دیوید. (۱۳۸۹). روانشناسی کاربردی برای معلمان. ترجمه مهشید فروغان. انتشارات ارجمند.

۲. گلاور، جان ای، برونینگ ،راجر اچ. (۱۳۸۸). روانشناسی تربیتی اصول وکاربرد آن. ترجمه علینقی خرازی. مرکز نشر دانشگاهی

۳. گیج، نیتل، برلاینر، دیوید سی. (۱۳۹۰). روانشناسی تربیتی. ترجمه غلامرضا خوی نژاد و همکاران. انتشارات حکیم فردوسی.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری به میزان ۱۲ نمره

ارزیابی پوشه کار: مجموعه تکالیف عملکردی ۸ نمره

ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول نیمسال، تکالیف عملکردی و آزمون پایان نیمسال انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۵۰۱

سرفصل درس «روان شناسی رشد دوره نوجوانی»

۱. معرفی درس و منطق آن

درک ویژگی های رشدی نوجوانان در دوره متوسطه برای برنامه ریزی و کمک به آنان جهت غلبه بر مشکلات یادگیری و دستیابی به ظرفیت های ممکن از اهمیت بسیاری برخوردار است. در حقیقت رشد مستلزم تعامل میان قابلیت های نوجوانان و حمایت های محیطی است که به یاری معلم و از طریق یادگیری ارتقاء می یابد. شناخت ویژگی های رشدی در ابعاد مختلف و روند تحول آن، توانایی معلمان را برای کمک به نوجوانان در یافتن و پالایش راه حل ها، مواجه با شکست ها، و کمک گرفتن از موفقیت های پیشینِ خود، و تقویت انگیزه آنان برای فهمیدن و یادگیری بیشتر افزایش داده و آنان را برای برنامه ریزی متناسب با نیمرخ و دامنه رشدی شاگردان توانمند می سازد.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: نظری
-تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۳۲ ساعت</td><td colspan="4">نام درس: روان شناسی رشد دوره نوجوانی</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با شناخت ابعاد رشد نوجوان و ویژگی های آن در دوره های مختلف رشدی، میزان تأثیرپذیری تصمیمات آموزشی و تربیتی از نظریه های رشد را در سطح کلاس درس و مدرسه تحلیل و گزارش نماید؛ رفتارهای نوجوان در موقعیت آزاد و ساختارنیافته را ثبت و با توجه به مشخصه های رشد طبیعی، سطح رشدی نوجوان (رشد طبیعی/ اختلالات رشدی/ ظرفیت ها/ توانایی های خاص) را تعیین و راهکار هایی برای توسعه سطح توانایی ها نوجوانان ارائه نماید.</td></tr>
<tr><td>شایستگی اساسی:
Pk&Ck کد۱-۱ &۲ -۲
۲- ۳& ۲-۲&۲-۱&۱</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td rowspan="4"></td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح۲</td><td>سطح۳</td></tr>
<tr><td>فهم ابعاد رشد</td><td>قادر به معرفی ویژگی های رشد در ابعاد مختلف آن، به میزان مباحث کلاس، می‌باشد، اما نمی‌تواند به تشریح تمایزات رشدی نوجوانان و تأثیرپذیری آنان از شرایط فرهنگی و اجتماعی بپردازد.</td><td>قادر است به تشریح ویژگی های رشد در ابعاد مختلف و تمایزات رشدی نوجوانان اقدام و دیگران را از چگونگی تأثیرپذیری رشد نوجوان از شرایط فرهنگی و اجتماعی باخبر سازد.</td><td>قادر است به تشریح و تبیین ویژگی های رشد نوجوان در ابعاد مختلف آن اقدام کند و دامنه رشدی و چگونگی تأثیرپذیری آن شرایط فرهنگی و اجتماعی نوجوان را مدلل سازد و بر اساس آن به پیشنهاد برنامه اقدام کند.</td></tr>
<tr><td>مشاهده موقعیت</td><td>به مشاهده رفتارها و ویژگی های رشدی نوجوان در ابعاد مختلف اقدام و آنها را ثبت نموده اما نتوانسته است سطح رشدی را با استناد به ملاکهای رشد و ارتباط آن با رفتار های نوجوان، مشخص کند.</td><td>در مشاهدات خود، کلیه رفتارها و ویژگی های رشدی نوجوان در ابعاد مختلف را ثبت نموده و توانسته است سطح رشدی را با استناد به ملاکهای رشد و ارتباط آن با رفتارهای نوجوان را مشخص کند.</td><td>در مشاهدات خود، کلیه رفتارها و ویژگی های رشدی نوجوان در ابعاد مختلف را ثبت نموده و توانسته است سطح رشدی را با استناد به ملاکهای رشد و ارتباط آن با رفتارهای نوجوان را با ذکر شواهدی از نظریه های رشد گزارش نماید.</td></tr>
<tr><td>کاربرد نظریه‌های رشد</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیرپذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را بدون مستند نمودن کاربردها به</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیرپذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را با استناد به</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیرپذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش</td></tr>
</table>

		پژوهش های رشدی (نظریه های رشد) تحلیل کرده است.	کاربرد نظریه ها در پژوهش های رشدی (نظریه های رشد) تحلیل کرده است.	های مختلف بررسی و با توجه به بافت و زمینه‌ای که نوجوان در آن زندگی می کند، تحلیل نموده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

محتوای مورد استفاده این درس در چارچوب زمان شانزده جلسه‌ای آن به شرح ذیل سازمان یافته است:

نوبت	موضوع اصلی	مباحث فرعی
اول	طرح ضرورت و جایگاه موضوع و ایجاد انگیزه جهت پیگیری درس و ارزشیابی تشخیصی و اعلام برنامه درس	شناسایی انتظارات دانشجویان، سنجش نوع نگرش و سطح دانش مربوط، معرفی برنامه و سرفصل درس، تشریح منطق درس و کاربردهای آن، معرفی تکالیف عملکردی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد. **تکلیف ۱:** هر دانشجو به بازیابی تجربیات رشدی خود اقدام و با یادآوری آن‌ها، به شرح یک جنبه از تفاوت‌های عمل ناشی از ورود به دوره نوجوانی اقدام کند.
دوم	نوجوانی و تعاریف و حدود آن	نوجوانی از نگاه زیست شناسی نوجوانی از نگاه روانشناسی نوجوانی از نگاه جامعه شناسی نوجوانی از نگاه حقوق نوجوانی از نگاه سیاست نوجوانی از نگاه اقتصاد نوجوانی از نگاه فلسفه
سوم	ابعاد رشد در دوره نوجوانی	تشریح ابعاد رشد دیدگاههای مطرح در ابعاد رشد طبقه بندی مختار درس در بررسی ابعاد رشد نوجوانی **تکلیف ۲:** چرا معلمان نیاز دارند از رشد نوجوانی آگاه باشند و چگونه می‌توانند چنین کنند؟
چهارم تا نهم	تشریح رشد جسمانی، عاطفی، اجتماعی، اخلاقی، عقلانی و ایمانی در دوره نوجوانی	شرح نظریه‌های مطرح شده آثار تربیتی هر یک از نظریه های رشد نوجوانی نسبت بین رشد نوجوانی و تربیت پیامد پذیرش هر یک از نظریه‌ها دیدگاه اسلامی در باره رشد در هر یک از ابعاد **تکلیف ۳:** در ادبیات (منظوم و منثور فارسی)چه تصویری از رشد هر یک از ابعاد دوره نوجوانی ارائه شده است و آموزه آن برای آموزش و پرورش چیست؟
دهم تا پانزدهم	تبیین پیامدهای نظریه‌های رشد دوره نوجوانی در حیات نوجوانان	تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های تحصیلی مبتنی بر نظریه ها تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های اجتماعی مبتنی بر نظریه ها تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های سیاسی مبتنی بر نظریه ها

		تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر نظریه ها تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های ورزسی مبتنی بـر نظریـه ها تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های فلسفی مبتنی بـر نظریـه ها تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های ادبی مبتنی بر نظریه ها تشریح و تبیین پیامدهای رشد نوجوانی در فعالیت‌های داوطلبانه مبتنی بر نظریه ها تکلیف ۴: پیامدهای رشد نوجـوانی را در یکـی از فعالیـت‌هـای اجتمـاعی مـورد بررسی قرار داده و گزارش آن را ارائه کنید.
شانزدهم	مسـائل نوجوانـان در مدرسـه متوسطه ایرانی	نسبت بین مدرسه و نوجوان فهم و انتظار نوجوان از مدرسه فهم و انتظار مدرسه از نوجوان **تکلیف ۵:** با دو نوجوان و دو مدیر مدرسه گفتگو کنید و تصویری که هر یـک از آنان از حقوق و تکالیف خود در مقابل دیگری دارند را ترسیم نمایید.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

در این درس، آموزش‌های کلاس درس با مشارکت همه‌جانبه آموزشگر ـ دانشجو انجام می‌شود. دانشجوی این درس موظف است بر اسـاس برنامه اعلام شده به مطالعه منابع نیز بپردازند و در مباحث شرکت نماید. همچنین، دانشجویان حق دارند به طرح پرسـش بپردازنـد و بـرای ارائـه دیدگاه‌ها یا نتایج حاصل از مطالعات خود با درخواست تعیین وقت قبلی، تا ۱۵ دقیقه در کلاس درس به ارائه نظر بپردازند. در همه جلسات درس، یک مبحث به صورت نظری ارائه می‌گردد و به صورت عملی مورد تمرین قرار می‌گیرد. درعین‌حال، در جلسات درس ممکن است پرسـش‌هـایی مطرح شود که به تشخیص آموزشگر یا به درخواست دانشجویان، پاسخگویی به برخی از آنها می‌تواند به صـورت شـفاهی در جلسـه بعـد یـا بـه صورت کتبی تا پایان نیمسال انجام و ارائه شود. این قبیل پرسش‌ها می‌تواند برای همه یا برخـی از دانشـجویان جـایگزین تکـالیف درس گـردد؛ مشروط به آنکه تعداد آنها از ۵۰ درصد تجاوز نکند.

۴. منابع آموزشی

برک، لورااِی. (۱۳۹۵): روان شناسی رشد – جلد دوم (از نوجوانی تا پایان زندگی)؛ ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران: ارسباران.

نجاتی، حسین. (۱۳۹۰): روان شناسی رشد (کودکی – نوجوانی)، تهران: بیکران.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری به میزان ۱۲ نمره

ارزیابی پوشه کار: مجموعه تکالیف عملکردی ۸ نمره

ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۵۰۲

سرفصل درس «اصول و روش‌های کلاس داری در دوره نوجوانی»

<table>
<tr><td rowspan="2"><u>مشخصات درس</u>
نوع درس: نظری-عملی
-تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۴۸ ساعت</td><td colspan="4">نام درس: اصول و روشهای کلاس داری در دوره نوجوانی</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با شناخت مفروضات تأثیر گذار بر روش های مدیریت کلاس درس، بتواند راهبرد های متناسب با موقعیت های اموزشی را اتخاذ و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان را مورد ارزیابی قرار دهد.</td></tr>
<tr><td>شایستگی اساسی:
Pk&Ck کد۱-۱& ۲-
۱&۱-۲&۲-۲ & ۳ -۲</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح۲</td><td>سطح۳</td></tr>
<tr><td>روش های کار آمد در مدیریت کلاس درس</td><td>در موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح کلاس درس با قوانین و رویه های سازنده آشنا باشد.</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی میزان تاثیر قوانین و رویه های سازنده در مدیریت کارآمد کلاس درس را تحلیل کند.</td><td>در موقعیت آموزشی و تربیتی کلاس درس قوانین و رویه های سازنده در مدیریت کارآمد را بکار برد.</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات

دلالت نظریه ها برای مدیریت کلاس درس

دیدگاه رفتاری

دیدگاه رشدی

دیدگاه شناختی

دیدگاه انسان گرا

مفروضات معلم در اداره کلاس

ارتباط میان معلم و دانش آموز

- توانمند سازی
- رابطه دموکراسی
- رابطه برابر
- قدرت طلبانه
- سهل انگارانه

فصل دوم: مدیریت کلاس درس

اصول کلی مدیریت کلاس درس

روش های کار آمد در مدیریت کلاس درس

نقش معلم در برقراری رابطه سازنده

سو گیری ها پیامد های تربیتی آن
واکنش های معلم در موقعیت های دشوار
قوانین و رویه های سازنده در کلاس درس
آموزش قوانین و رویه ها
مشارکت دانش آموزان در وضع قوانین
احترام متقابل و مسئولیت جمعی در اجرای قوانین
قوانین و رویه ها در سطح مدرسه
درگیر نمودن دانش آموزان
سازمان دادن گروه ها
وقفه ها و روش مدیریت آن

فصل سوم: راهبرد های مدیریت رفتار

رفتار های عمومی در کلاس درس
رفتار های مطلوب

- روش های تقویت رفتار های مطلوب

رفتار های نامطلوب

- دلایل رفتار های نامطلوب
- مداخله های خاص برای هدایت رفتار

پیش گیری از مشکل

- رفتار پرخاشگرانه
- زدو و خورد
- آزار دادن
- مخالفت و خصومت با معلم

روش های مثبت کاهش رفتار
روش های منفی کاهش رفتار
قرار داد ها
پیامد ها

- پاداش های قابل لمس
- پیامد مستقیم
- پیامد های گروهی
- پیامد در خانواده

راهبرد هایی برای مدیریت کلاس در س در موقعیت های مختلف

فصل چهارم: فضای فیزیکی

چیدمان های استاندارد
چیدمان فضای فیزیکی
چیدمان کلاس بر اساس اهداف یادگیری
سازمان دادن فضا برای فعالیت های گروهی

استفاده از تجهیزات و منابع

فصل پنجم: یک شروع خوب

- شروع مدرسه
- اولین روز مدرسه
- دو هفته اول
- شروع و پایان یک روز
- پایان سال

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

روش مطالعه موردی، روش مشاهده برای تحلیل و تفسیر موقعیت های واقعی، از روش حل مسئله برای ارائه راه حل های تأثیر گذار برای موقعیت های دشوار.

۴. منابع آموزشی

الفبای مدیریت در کلاس درس، محمد سرکار آرانی، روان شناسی تربیتی سانتراک، روانشناسی تربیتی سیف.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری ۱۰ نمره

ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت های یادگیری و فعالیت های عملکردی پیش بینی شده و مشارکت در فعالیت های گروهی ۵ نمره

کارتولیدی: مجموعه تکالیف عملکردی فردی و گروهی ۵ نمره

شماره درس: ۵۰۳

سرفصل درس «برنامه ریزی درسی با تاکید بر دوره متوسطه»

۱. معرفی درس و منطق آن

برنامه‌ریزی درسی به عنوان یک «فرایند»، یکی از فعالیت‌های اساسی در آموزش و پرورش نوین است. آموزش نظام‌مند و گسترده، نیازمند آن است که با اتخاذ تدابیر قبلی همراه شود. چنین تدابیری می‌توانند فعالیت‌های عاملان فرایند تربیتی را هدایت کند. اتخاذ تدابیر هدایت‌گر فعالیت-های معلم و متعلم در موقعیت تربیتی، برنامه‌ریزی درسی نامیده می‌شود. برنامه‌ریزی درسی با این معنا، یکی از فعالیت‌های ضروری معلم است. معلم حتی در نظام‌های متمرکز برنامه‌ریزی درسی هم «برنامه‌ریز درسی بهره‌گیر» یا «برنامه‌ریز درسی اجرایی» است. چنین تکلیف و البته چنین اختیاری سبب می‌شود یادگیری استفاده از این پدیده مهم حیات آموزشی برای معلمان ضروری گردد. دانستن زبان برنامه‌ریزی درسی یا آشنائی با دانش آکادمیک برنامه‌ریزی درسی برای معلمان حتی در یک سیستم متمرکز که تصور می‌شود معلم نقش عمده‌ای در تولید ندارد و مصرف کننده صرف است، ضرورت دارد؛ زیرا برنامه درسی در «سطوح مختلف» تعریف می‌شود و در بسیاری از این سطوح در نظام‌های آموزشی متمرکز هم معلم (به شکل فردی یا جمعی) نقش دارد. پس معلم به جای آنکه به حلقه سست زنجیره تعلیم و تربیت بدل شود، باید اتفاقا در نقش مقوم برنامه و تقویت‌کننده آن ظاهر شود. برنامه درسی در دستان معلم می‌تواند به یک پدیده «پوچ» (برنامه درسی پوچ) تبدیل شود. یعنی معلم می‌تواند آنچه در مرحله تولید به درستی تدوین شده است، را از دستور کار خارج کند یا به صورت غیر موثر آموزش دهد. پرهیز از این دام، یکی از لوازم عمل حرفه‌ای معلم است. معلم می‌تواند به ضعیف‌ترین حلقه زنجیره نظام آموزشی بدل شود و چنانکه گفته‌اند «زنجیر، همانقدر قوت دارد که ضعیف-ترین حلقه آن». به بار نشستن تلاش‌های دیگران نیاز به همّت و دقت معلم دارد تا محرومیت ناشی از حذف آنچه باید آموزش داده شود، بر شاگردان تحمیل نشود. معلمان آینده به دلیل چنین شرایطی نیاز دارند با مبانی، اصول و مراحل برنامه‌ریزی درسی آشنا شوند و بتوانند از فنون آن در عمل بهره بگیرند. کسب این مهارت به همراه فهم برنامه درسی، لازمه عمل حرفه‌ای معلم در موقعیت مدرسه است. برای تحقق دستاوردی، ضروری است معلمان با منابع این حوزه علمی، با نمونه‌هایی از برنامه‌های درسی و با برخی از اعمال و فعالیت‌های برنامه‌ریزی درسی آشنا شوند و برای اقدام به آن، تمرین‌هایی داشته باشند. چنین شرایطی می‌تواند به آنان کمک کند تا معلمان آینده در طول دوره آموزشی در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته و قادر به مطالعه، تصمیم گیری و ارزیابی نتایج تصمیمات در موقعیت های پیچیده آموزشی و تربیتی مبتنی بر یافته های علمی و پژوهشی باشند.

مشخصات درس	نام درس: **برنامه ریزی درسی با تاکید بر دوره متوسطه**			
نوع درس: نظری تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۳۲ ساعت نحوه آموزش: انفرادی	**اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:** به تشریح مبانی، اصول و مراحل برنامه‌ریزی درسی اقدام کند و با تحلیل برنامه‌های درسی مصوب، به برنامه‌ریزی درسی اجرایی دروس اقدام کند و ضمن تشخیص و تبیین انواع برنامه‌های درسی حادث در مدرسه، قادر خواهد بود برنامه درسی خود برای اداره یک درس را تولید و ارائه کند و به استناد دانش معتبر از برنامه خود دفاع نماید. همچنین، دانشجومعلم ضمن آشنایی با برخی منابع معتبر حوزه برنامه‌ریزی درسی، قادر است به شیوه مناسبی دانش خود را در این موضوع به روز کند.			
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح ۲**	**سطح ۳**
شایستگی اساسی: PK **کد ۲-۲ & ۲-۳** PCK **کد ۳-۲**	**ـ فهم برنامه و برنامه‌ریزی درسی**	توانسته است به بیان تعاریفی از برنامه درسی و برنامه‌ریزی درسی اقدام کند.	توانسته است به تبیین برنامه درسی بر اساس متغییرهای مختلف متمایزکننده آن اقدام کند و تشریحی به زبان خاص خود ارائه کند.	توانسته است به شناسایی انواع برنامه‌های درسی در موقعیت‌های مختلف مدرسه‌ای اقدام کند و عوامل موثر بر شکل‌گیری هر یک از انواع برنامه درسی را تشریح و پیامدهای آنها را آشکار نماید.
	نقش معلمان در برنامه‌ریزی درسی	توانسته است به شرح آنچه در منابع درس در ارتباط با موضوع آمده است، اقدام کند.	توانسته است به زوایایی از نقش‌های معلمان توجه دهد که در منابع درس بر آنها تاکید نشده است و حاصل مطالعه	توانسته است خود را در نقش معلم متصور شود و بر آن اساس به تبیین نیازهای یادگیری دانشجومعلم برای ایفای نقش حرفه‌ای اقدام کند.

			بیشتر است.	
	انجام تکالیف	پاسخ‌هایی ارائه شده که حاصل جستجوی در منابع در دسترس و بازخوانی محدود تجربه شخصی است.	در پاسخ‌های ارائه شده علاوه بر رعایت قواعد کلی پاسخگویی پژوهشی، سطحی عمیق از بازخوانی تجربه دیده می‌شود و بیان نهایی دارای قابلیت پذیرش است.	پاسخ‌های ارائه شده دارای بنیاد پژوهشی دقیقی است و ضمن بکارگیری زبان مناسب ارائه، از سازماندهی و حتی محتوای بدیع برخوردار است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

محتوای مورد استفاده این درس در چارچوب زمان شانزده جلسه‌ای آن به شرح ذیل سازمان یافته است:

نوبت	موضوع اصلی	مباحث فرعی
اول	طرح ضرورت و جایگاه موضوع و ایجاد انگیزه جهت پیگیری درس و ارزشیابی تشخیصی و اعلام برنامه درس	انتظارات دانشجویان، سنجش نوع نگرش و سطح دانش مربوط، معرفی برنامه و سرفصل درس، تشریح منطق درس و کاربردهای آن برای معلمان، معرفی تکالیف عملکردی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد. **تکلیف ۱**: دانشجویان درباره مفهوم، ضرورت، انواع، و عوامل مؤثر بر برنامه‌ریزی، مطالعه و اعلام نظر مکتوب می‌کنند.
دوم	تشریح برنامه‌ریزی درسی	مفهوم‌شناسی و شرح گستره موضوعی حوزه برنامه‌ریزی درسی (به عنوان یک علم)، تشریح سطوح و انواع برنامه‌های درسی و معرفی وضعیت ایران از حیث برنامه‌ریزی درسی (مشتمل بر نهادهای برنامه‌ریزی درسی، منابع معتبر و اشخاص مهم) و تشریح وضعیت چند کشور از حیث جایگاه برنامه‌ریزی درسی.
سوم	ارائه نمونه‌ها و یادآوری تجربه‌ها	ارائه نمونه‌هایی از برنامه‌های درسی که دانشجویان در مدرسه تجربه کرده یا همتایان‌شان تجربه می‌کنند، و بحث در باره آنها بر اساس تجربه دانشجویان. **تکلیف ۲:** از دانشجو خواسته شود تا یکی از تجربیات مواجهه خود با برنامه درسی مدرسه‌ای را یادآوری و آن را روایت و تحلیل کند و بر اساس آن تحلیل به معرفی انواع برنامه درسی در تجربه خود اقدام نماید.
چهارم	تبیین نقش معلم در تحقق انواع برنامه‌های درسی	تبیین سطوح و انواع برنامه‌های درسی در نظام‌های آموزشی و معرفی عوامل (کارگزاران) برنامه‌ریزی درسی و نقش‌های گوناگون معلمان در ظهور شکل‌های متفاوت برنامه درسی با تشریح وضعیت ایران. **تکلیف ۳:** چرا معلمان ایران باید در برنامه‌ریزی درسی نقش فعال داشته باشند و چگونه می‌توانند چنین کنند؟
پنجم	مراحل برنامه‌ریزی درسی	تشریح مراحل برنامه‌ریزی درسی به عنوان عمل تولید برنامه درسی آشکار مشتمل بر موقعیت‌شناسی و تعیین منطق تولید برنامه درسی، تعیین اهداف، انتخاب محتوا و فرصت‌های یادگیری، سازمان‌دهی محتوا و فرصت‌های یادگیری، شیوه‌های ارائه محتوا و فرصت‌های یادگیری، زمان برنامه درسی، مکان (فضا و روابط) برنامه درسی و ارزشیابی یادگیری مخاطبان.
ششم	موقعیت‌شناسی و منطق‌یابی برای تولید برنامه درسی	موقعیت‌شناسی مشتمل بر شناخت مخاطب (ابعاد مختلف حیات یادگیرنده)، شناخت جامعه (ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ...)، شناخت علم (جنبه‌های محتوایی و روشی مورد تاکید است) و شناخت زیست-محیطی (زندگی در کره خاکی و الزامات آن) **تکلیف ۴:** پرسش‌هایی مطرح شود تا دانشجو به مطالعه مقالات یا منابع علمی در زمینه موضوع بیش از آنچه در کتاب (های) منبع درس ارائه شده، اقدام کند و نتیجه را مکتوب عرضه کند.
هفتم	آزمون و شرح نسبت آن با اهداف برنامه درسی	آزمون: از تمام دروس قبلی به طور کتبی یا شفاهی آزمون به عمل می‌آید. همزمان، تشریح اینکه چگونه آزمون (برنامه درسی آزمون شده) با اهداف ارتباط دارد، به طور عملی تبیین می-شود.
هشتم	تعیین اهداف برنامه درسی	تشریح چگونگی تعیین اهداف در هنگام تولید برنامه درسی (اعم از مراحل، منابع، انواع و اصول)، مشتمل بر: معرفی انواع الگوهای انتخاب اهداف، معرفی انواع هدف‌ها و نقش آنها در فرایند برنامه‌ریزی درسی، شرح اصول انتخاب اهداف و معرفی برخی از اهداف برنامه‌های درسی به تناسب رشته تحصیلی دانشجویان. **تکلیف ۵:** تحلیل یک نمونه از اهداف و تبدیل آنها به هدف‌های یک درس بر اساس اصول تدوین اهداف و ارائه کتبی آن است.
نهم	انتخاب محتوا و فرصت‌های یادگیری	تبیین ضرورت، روش‌ها و اصول انتخاب محتوا و فرصت‌های یادگیری؛ تشریح انواع تجارب و فرصت‌های یادگیری و نقش هر یک در یادگیری شاگردان. **تکلیف ۶:** شناسایی یک فرصت یادگیری لازم برای یک هدف و بازسازی آن در قالبی دیگر جهت استفاده شاگردان.

دهم	سازمان‌دهی محتوا و فرصت‌های یادگیری	تشریح ضرورت سازمان‌دهی و معرفی انواع، اصول (وحدت، مداومت، توالی و تعادل) و روش‌های آن جهت سازماندهی فرصت‌های یادگیری در سطح کلان و خرد. **تکلیف ۷:** تحلیل و ارزیابی سازماندهی یک درس واقعی بر اساس اصول سازماندهی محتوا.
یازدهم	ارائه محتوا و فرصت‌های یادگیری	معرفی انواع روش‌های ارائه محتوا در فضای واقعی و فضای مجازی (سپهری) و اصول حاکم بر هر یک و آثار آنها بر مخاطبان برنامه درسی.
دوازدهم	زمان برنامه درسی	تبیین زمان به عنوان عنصر برنامه درسی و اهمیت توجه به آن و تشریح انواع زمان در برنامه درسی و اصول تخصیص زمان به برنامه‌های درسی و چگونگی بهره‌گیری از زمان برنامه درسی. **تکلیف ۸:** نسبت زمان و هدف‌های مورد انتظار درس برنامه‌ریزی درسی (همین درس) را تحلیل کنید.
سیزدهم	مکان برنامه درسی	شرح ابعاد مکان (فضای فیزیکی، عوامل فعالیت و روابط بین آنها)، تحلیل چگونگی تاثیر مکان بر برنامه درسی و شاگردان و ضرورت‌های مربوط به فهم نسبت مکان و برنامه درسی.
چهاردهم	ارزشیابی یادگیری شاگردان	برنامه درسی آزمون شده و نقش آن در یادگیری و تحقق برنامه درسی آشکار، روش‌های آزمون و سنجش پیشرفت تحصیلی، انواع آزمون‌ها و مزایا و معایب آنها در ارتباط با اهداف برنامه درسی.
پانزدهم	اجرای برنامه درسی در نظام های آموزشی	نظریه‌های اجرا، عوامل موثر بر اجرا، مقاومت، فرهنگ سازمانی، مجریان، اقدامات اساسی برای اجرای برنامه شامل: شناخت وضعیت، آماده سازی عمومی و اختصاصی، تدارک نیروی انسانی، هدایت و نظارت. **تکلیف ۹:** مقاومت معلم در برابر تغییرات برنامه درسی به چه علت‌هایی و با چه شکل‌هایی ممکن است ظهور یابد؟
شانزدهم	ارزشیابی برنامه های آموزشی و درسی	مفهوم ارزشیابی برنامه، ضرورت ارزشیابی برنامه، روش های ارزشیابی برنامه، مراحل ارزشیابی برنامه در نظام آموزشی، بازنگری در برنامه ها.

۳. راهبردهای آموزش و یادگیری

در این درس، آموزش‌های کلاس درس با محوریت آموزشگر انجام می‌شود؛ هرچند که در هر جلسه درس دانشجویان مشارکت دارند و آنها موظف‌اند بر اساس برنامه اعلام شده به مطالعه منابع بپردازند و در مباحث شرکت نمایند. همچنین، دانشجویان حق دارند به طرح پرسش بپردازند و برای ارائه دیدگاه‌ها یا نتایج حاصل از مطالعات خود با درخواست تعیین وقت قبلی، تا ۱۰ دقیقه در کلاس درس به ارائه نظر بپردازند. درعین‌حال، در جلسات درس ممکن است پرسش‌هایی مطرح شود که به تشخیص آموزشگر یا به درخواست دانشجویان، پاسخگویی به برخی از آنها می‌تواند به صورت شفاهی در جلسه بعد یا به صورت کتبی تا پایان نیمسال انجام و ارائه شود. این قبیل پرسش‌ها می‌تواند برای همه یا برخی از دانشجویان جایگزین تکالیف درس گردد؛ مشروط به آنکه تعداد آنها از ۵۰ درصد تجاوز نکند.

۴. منابع آموزشی

- در این درس استفاده از منبع مکتوب الزامی است. استفاده از منابع مکتوب منتشر نشده پس از داوری و تایید شورای گروه آموزشی برای مدت مقرر در همان رشته بلامانع است.
- منابعی که تا پایان سال ۱۳۹۵ برای استفاده در این درس پیشنهاد می‌شود، عبارتند از:

موسی‌پور، نعمت‌الله. (۱۳۹۳): مبانی برنامه‌ریزی آموزش متوسطه. مشهد: به نشر.

ملکی، حسن. (۱۳۸۷): مقدمات برنامه‌ریزی درسی. تهران: سمت.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس برنامه‌ریزی درسی در قالب یک آزمون مکتوب پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان یادگیری‌ها و تجارب خود از مطالعه منابع و مباحثات کلاس درس را بر اساس پرسش‌های آموزشگر، ارائه می‌کنند.

ارزشیابی ضمن نیمسال: ارزشیابی ضمن نیمسال برای اطمینان از پیشرفت مناسب یادگیری انجام می‌شود و دستاورد آن جهت ارزشیابی نهایی بکارگرفته می‌شود.

ارزشیابی تکالیف: ارزشیابی انجام تکالیف کلاس درس و مشارکت در مباحث با هم لحاظ می‌شوند. آموزشگر در مواردی که مصلحت بداند، اجازه می‌دهد تا دانشجویان بر اساس بازخوردهای او به کار پژوهشی به اصلاح آن اقدام کنند.

سهم هر یک از موارد ارزشیابی به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ پاسخگویی به تکالیف و شرکت فعال در کلاس: ۲۵ درصد امتیاز

ـ آزمون ضمن نیمسال: ۲۵ درصد امتیاز

ـ آزمون پایانی: ۵۰ درصد امتیاز

سایر نکات:

مواردی که توجه به آن در این درس مهم است:

- آمادگی مدام برای گفتگوهای کلاس.
- مشارکت جدی و موثر در مباحث کلاس.
- رعایت نظم حضور و حساسیت به زمان درس.
- رعایت اخلاق پژوهش در انجام تکالیف و در فعالیت عملی.
- مطالعه منابع تکمیلی معرفی شده توسط آموزشگر و سایر منابع مفید.
- ظرافت و زیبائی ظاهری تکالیفی که به صورت مکتوب به آموزشگر تحویل می‌شود.

شماره درس: ۵۰۴

سرفصل درس «ارزشیابی یادگیری در دوره متوسطه»

۱. معرفی درس و منطق آن:

درس ارزشیابی از یادگیری به عنوان یک حوزه تخصصی در بردارنده دروس متعددی چون آمار، روش تحقیق و اندازه گیری می باشد. در واقع این درس کمک میکند تا بتوان میزان تحقق اهداف کلی از آموزش را مورد ارزیابی قرار داده، سطح کیفی آموزش را ارتقا بخشیده و بطور نظامند اثرات آنرا مورد بازبینی و واکاوی قرار داد. استفاده و بکارگیری الگوهای متعدد ارزشیابی برای قضاوت درخصوص برنامه های درسی به معلمان کمک می کند تا نیازهای آموزشی را شناسایی نمایند و در سازماندهی مطالب و محتوای درسی انتقال دانش، نگرش و بالابردن سطح مهارتها را بهبود بخشند.

مشخصات درس

نوع درس: نظری

تعداد واحد: ۲

زمان درس: ۳۲ ساعت

نام درس: ارزشیابی از یادگیری

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با کسب مهارت در حوزه ارزشیابی قادر باشد انواع آزمونها و الگوهای ارزشیابی را پیاده سازی نماید و در خصوص اهداف ارزشیابی، آزمونهای عملکردی، محاسبه ضریب دشواری آزمون، نحوه محاسبه ضریب پایایی و آزمونهای ارزیابی عملکرد گزارشی را ارائه نماید.

شایستگی اساسی:

CK ۱-۱ &۱-۲

&

PK ۲-۲ &۲-۳

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
رویکرد ارزشیابی	دانشجو قادر است انواع الگوهای ارزشیابی را نام ببرد.	دانشجو قادر است در طبقه بندی از نقاط قوت و ضعف الگوهای ارزشیابی ارائه دهد و بر همین اساس الگوها را درجه بندی نماید.	دانشجو قادر است الگوها ارزشیابی را مورد تحلیل قرار داده و کاربرد هر یک را در نمونه ای عینی مورد نقد و بررسی قرار دهد.
آزمونهای عملکردی	دانشجو قادر است انواع آزمونهای عملکردی را طبقه بندی نماید .	دانشجو قادر است انواع آزمونها را مقایسه نموده و برای هریک نقاط قوت و ضعف را مشخص نماید.	دانشجو قادر است انواع آزمونها عملکردی را به لحاظ کاربردی مورد نقد و تحلیل قرار دهد.
محاسبه ضریب پایایی و روایی	دانشجو قادر است در حوزه تعیین پایایی و روایی تعریفی را ارائه دهد	دانشجو قادر است محاسبات مربوط به تعیین روایی و پایایی آزمونهای پیشرفت تحصیلی را انجام دهد.	دانشجو قادر است ضریب پایایی و روایی انواع آزمونهای پیشرفت تحصیلی را محاسبه نماید و مورد نقد و بررسی قرار دهد.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

نوبت بحث	محتوای درس	تکالیف یادگیری	تکالیف عملکردی
اول	تعاریف و اصطلاحات: آزمون، اندازه‌گیری، ارزشیابی، مقیاسها و انواع آن،	باذکر تعاریف و مثالهای گوناگون تعاریف مشخص و نقاط تفاوت و تشابه شناسایی و تحلیل گردد.	از دانشجویان خواسته شود با مراجعه به منابع متعدد تعاریف مختلفی گرآوری و در قالب جدولی ارائه نمایند.
دوم	انواع آزمونها و ویژگی آنها	نمونه هایی از آزمونها در کلاس مطرح و بر چگونگی و نحوه ساخت آنها بحث و تبادل نظر شود.	از دانشجویان خواسته شود نمونه هایی از آزمونها را در پژوهشها یافته و با ویژگیهای آنها تطابق بدهند.
سوم	رویکردهای مطرح در ارزشیابی	بحث و تبادل نظر در خصوص ارزشیابی و دیدگاه مقایسه ای با توجه به اهداف مطرح شود و با ذکر مثال های گوناگون الگوی متناسب با هر ساختار	

		مورد بررسی قرار گیرد	
چهارم	مراحل ارزشیابی آموزشی، تحلیل موقعیت، اهداف و مولفه های ارزشیابی آموزشی	در این جلسه با نمایش فیلم مرحله تحلیل موقعیت مورد بررسی قرار گرفته و هدفها و پیش نیازها با بحث و گفتگو مورد واکاوی قرار بگیرد.	از دانشجویان خواسته شود که فیلم را مجددا بررسی و نکات مطرح شده در خصوص اهداف و پیش نیازها را بازبینی مجدد و گزارش جدید ارائه نمایند.
پنجم	تعریف، اهداف، مراحل، روشها و طبقه بندیهای طرح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	با ارائه نمونه هایی از انواع طرح های ارشیابی پشیرفت تحصیلی، ویژگیها و سطوح طبقه بندی طرحها مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد.	از دانشجویان خواسته شود که با انتخاب یک درس مشخص یک نمونه از طرح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی آماده و در کلاس ارائه نمایند.
ششم	انواع آزمونها و کاربرد آنها و قواعد هر یک	با طرح نمونه های متفاوتی از انواع آزمون ها در کلاس نقاط قوت و ضعف هر یک از آزمونها به نقد و بررسی گذاشته شود.	از دانشجویان خواسته شود با طراحی یک نمونه ترکیبی از انواع آزمونها ویژگیهای هر یک از آزمونها را مورد ارزیابی قرار دهند.
هفتم	طرح نمونه های عملی در کلاس	نمونه های متعددی از طرح ها توسط دانشجویان شناسایی و نمونه های طراحی شده توسط ایشان را در گروه (کلاس) نقد و بررسی نمایند.	از دانشجویان خواسته شود نمونه های طراحی شده و بررسی شده را مورد بازبینی قرار دهند.
هشتم	تعریف آزمونهای عملکردی و انواع آن، مراحل تهیه آزمونهای عملکردی، روش واقعه نگاری ، چگونگی تهیه چک لیست	با ارائه یک نمونه کار آزمونهای عملکردی و چگونگی مقیاس بندی انها در کلاس به صورت عملی تهیه و نمونه طراحی انجام شده در جلسه قبل در این قالب اجرای مجدد گردد.	از دانشجویان خواسته شود یک نمونه از روشهای سنجش مشاهده ای را انتخاب و با استفاده از روش واقعه نگاری یک گزارش ارائه نمایند.
نهم	شرایط اجرای آزمون، نحوه نمره گذاری، نحوه تفسیر اطلاعات، محاسبه ضریب دشواری آزمون	یک نمونه از آزمونهای اجرا شده در کلاس ارائه و موارد و مباحث کلاس با نمونه تطبیق و واکاوی گردد.	از دانشجویان خواسته شود یک نمونه آزمون را مورد تحلیل و بررسی قرار داده، اطلاعات انرا تفسیر و ضریب دشواری آزمون را محاسبه نمایند.
دهم	نقش و کاربرد آمار توصیفی در تفسیر داده ها، شاخصهای مرکزی و شاخصهای پراکندگی	به ذکر دلایلی اهمیت بکارگیری آمار توصیفی در تحلیل آزمونها پرداخته شود و شاخصهای مرکزی و پراکندگی با ذکر مثال حل و تمرین شود.	از دانشجویان خواسته شود در بخش شاخصهای مرکزی از میانگین و در بخش شاخصهای پراکندگی واریانس و ضریب همبستگی مثالها و نمونه هایی تمرین و نمرات آزمونهای قبلی محاسبه گردد.
یازدهم	تعیین روایی، اهمیت و انواع آن	در نمونه های آزمونهای قبلی محاسابات روایی در کلاس درس بطور عملی انجام و انواع آن مورد بحث و گفتگو قرار گرفته و ترجیحا برای هر مورد نمونه ای انجام شود.	از دانشجویان خواسته شود در موارد آزمونهای قبلی روایی آزمونها محاسبه و گزارش گردد.
دوازدهم			
سیزدهم	تعریف پایایی، روشهای پایایی، نحوه محاسبه ضریب پایایی	روش محاسبه پایایی در نمونه ذکر شده محاسبه و موارد دیگر نیز طرح شود.	از دانشجویان خواسته شود نحوه محاسبه پایایی را در چند کار پژوهشی مورد بررسی قرار دهند.
چهاردهم	هدفهای ارزشیابی، تعریف ارزشیابی ، انواع ارزشیابی	موارد و رئوس درس در کلاس به بحث و گفتگو گذاشته شود و نمونه هایی از انواع ارزشیابی بررسی گردد.	از دانشجویان خواسته شود در یک جدول انواع، تفاوتها و شباهتهای ارزشیابی را ترسیم نمایند.
پانزدهم	روشهای مشاهده موقعیت، مصاحبه، نظرخواهی	روشهای ارزشیابی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و محاسب و معایب هریک مورد نقد و بررسی قرار گیرد.	از دانشجویان خواسته شود در یک نمونه عملی و در جامعه کوچک ۵ نفری روشهای این جلسه را اجرا و گزارشی ارائه دهند.
شانزدهم	آزمونهای ارزیابی عملکرد آموزشی، خود سنجی، ارزیابی همکاران	رئوس مطرح در این جلسه مورد بحث و گفتگو قرار گیرد و محاسن و معایب هر یک طرح و نقد و ارزیابی گردد.	از دانشجویان خواسته شود ارزشیابی پیشرفت تحصیلی را در طرحی جامع و بطور یکپارچه در قالب یک کار پژوهشی طی یک هفته تا زمان برگزاری آزمون پایان ترم ارائه نمایند.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

این درس به دلیل ماهیت عملی پیشنهاد میشود که به صورت حل مسئله و پروژه ای انجام شود و بیشتر مفاهیم به صورت تحلیلی و با ارائه نمونه های مشابه تدریس شود.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

روشهای اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، دکتر علی اکبر سیف، نشر دوران.

منبع فرعی:

ارزشیابی آموزشی، دکتر عباس بازرگان، ناشر سمت.

روشهای ارزشیابی آموزشی، دکتر علیرضا کیامنش، ناشر: دانشگاه پیام نور.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

۶ نمره ارزیابی کارعملی که در جلسه آخر برای دانشجویان تعیین گردیده است.

ارزشیابی پایانی: ۱۴ نمره آزمون کتبی

شماره درس: ۵۰۵

سرفصل درس «ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در دوره متوسطه»

۱. معرفی درس و منطق آن:

درس ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در بردارنده موضوعات مربوط به شیوه‌های سنجش پیشرفت تحصیلی است. این درس کمک خواهد کرد تا آموزشگران و برنامه ریزان آموزشی، به اطلاعات ضروری برای قضاوت دربارهٔ کیفیت عملکرد تحصیلی یادگیرندگان دست یابند و در راستای بهبود عملکرد آموزشی تلاش کنند.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: نظری
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۳۲ ساعت</td><td colspan="4">نام درس: ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در دوره متوسطه</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با کسب مهارت در حوزه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و تحلیل آزمونها به سنجش آموخته های شناختی و غیرشناختی اقدام نمایند و انواع آزمونها را به لحاظ کاربردی مورد ن تحلیل قرار دهد.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">شایستگی اساسی:
CK ۱-۱ &۱-۲
&
PK ۲-۲ &۲-۳</td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح۲</td><td>سطح۳</td></tr>
<tr><td>آزمون های پیشرفت تحصیلی</td><td>دانشجو قادر است انواع آزمون های پیشرفت تحصیلی را طبقه بندی نماید .</td><td>دانشجو قادر است انواع آزمونها را مقایسه نموده و برای هریک نقاط قوت و ضعف را مشخص نماید.</td><td>دانشجو قادر است انواع آزمونها را به لحاظ کاربردی مورد نقد و تحلیل قرار دهد.</td></tr>
<tr><td>تحلیل انواع آزمونها</td><td>دانشجو قادر است گام های تحلیل سوال برشمارد.</td><td>دانشجو قادر است محاسبات مربوط به تحلیل آزمونهای پیشرفت تحصیلی را انجام دهد.</td><td>دانشجو قادر است ضریب دشواری و تمیز انواع آزمونهای پیشرفت تحصیلی را تفسیر و نقد نماید.</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

نوبت	موضوع اصلی	مباحث فرعی
اول	تاریخچه و مفاهیم اساسی سنجش و پیشرفت تحصیلی	مراحل آموزش- روند گسترش تاریخی ابزارهای اندازه گیری و ارزشیابی- تعریف ارزشیابی- تعریف سنجش
دوم	مقیاسهای اندازه گیری	تعریف و انواع مقیاس های اندازه گیری: مقیاس اسمی-مقیاس رتبه ای- مقیاس فاصله ای- مقیاس نسبی
سوم و چهارم	طبقه بندی ارزشیابی های آموزشی	رویکردهای ارزشیابی آموزشی: ارزشیابی مبتنی بر هدف- ارزشیابی مبتنی بر مدیریت- ارزشیابی مبتنی بر نظر متخصصان- ارزشیابی مبتنی بر مشارکت کنندگان- دسته بندی ارزشیابی های آموزشی با توجه به ارزشیابان
پنجم و ششم	مراحل و فعالیت های ارزشیابی آموزشی	طرح مقدماتی آزمون- طبقه بندی اهداف آموزشی (حوزه شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی)- انتخاب هدف های مناسب برای آزمون
هفتم و هشتم	آزمون های پیشرفت تحصیلی	انواع آزمونهای تشریحی: معایب و محاسن –نحوه تنظیم- نحوه تصحیح انواع آزمونهای عینی: معایب و محاسن –نحوه تنظیم- نحوه تصحیح

نهم و دهم	روشهای سنجش در یادگیری غیرشناختی	انواع آزمونهای عملکردی: آزمون کتبی عملکردی–ازمون شناسایی–انجام عملکرد در موقعیت های شبیه سازی شده– نمونه کار–کارپوشه
یازدهم دوازدهم	روشهای سنجش مستقیم رفتار	انواع روشهای سنجش مستقیم رفتار : سنجش پیامد–سنجش رفتار– ثبت رویداد رفتار– بت دوره نهفتگی– انتخاب روشهای سنجش مناسب با رفتارهای مناسب
سیزدهم چهاردهم پانزدهم	تحلیل انواع آزمونها	نوشتن راهنمای آزمون– مراحل تحلیل سوال– محاسبه و تفسیر ضریب دشواری– محاسبه و تفسیر ضریب تمیز– رابطه بین ضریب دشواری و ضریب تمیز– منحنی ویژگی سوال و استفاده از آن برای تحلیل سوال آزمون
شانزدهم	هنجارها و نیمرخ ها	انواع هنجارها: هنجار سنی–هنجار کلاسی–هنجار ذهنی– هنجار درصدی

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

این درس به دلیل ماهیت عملی پیشنهاد میشود که به صورت حل مسئله و پروژه ای انجام شود و بیشتر مفاهیم به صورت تحلیلی و با ارائه نمونه های مشابه تدریس شود.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

سنجش و اندازه گیری پیشرفت تحصیلی شامل: تعاریف و اصطلاحات حوزه اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، داود معنیان، پری ناز بنی سی، نشر آینده سازان.

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، محمدرضا شاه آبادی (به اهتمام)، نشر: محیصا.

منبع فرعی:

روشهای اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، دکتر علی اکبر سیف، نشر دوران.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

۶ نمره ارزیابی کارعملی که در جلسه آخر برای دانشجویان تعیین گردیده است.

ارزشیابی پایانی: ۱۴ نمره آزمون کتبی

شماره درس: ۵۰۶

سرفصل درس «آموزش و پرورش تطبیقی با تاکید بر دوره‌های تحصیلی»

۱. معرفی درس و منطق آن

آموزش و پرورش تطبیقی هم به عنوان دانش این امکان را فراهم می‌کند تا از تجربه جهانی آموزش و پرورش بهره گرفت و هم به عنوان روش، راه و رسم کنکاش در تجربه دیگر ملل را فراهم می‌کند. این هر دو جنبه آموزش و پرورش تطبیقی لازمه فعالیت اثربخش در دنیای کنونی هستند؛ مخصوصا در موضوعاتی که وجود رقیب یک واقعیت انکارناپذیر است. همچنین، فهم آموزش و پرورش بدون عنایت به دوره‌های تحصیلی ناممکن است. دوره‌های تحصیلی به واقع آیینه تمام‌نمای آموزش و پرورش هستند که وجه سازگاری آن با حیات انسانی را رقم می‌زنند.

مشخصات درس **نوع درس: نظری تعداد واحد: ۲** **زمان درس:۳۲ ساعت**	نام درس: آموزش و پرورش تطبیقی با تاکید بر دوره‌های تحصیلی			
	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجومعلم قادر خواهد بود: به ارائه تصویری نظام‌های آموزشی کشورهای منتخب بر بنیاد دوره‌های تحصیلی آنها اقدام کند که در آن نقش برنامه درسی مذهبی آشکار باشد و چگونگی پیگیری آن در دوره‌های تحصیلی تبیین شود. همچنین، دانشجومعلم در پایان این واحد یادگیری با اصول عام و خاص آموزش‌های مذهبی در کشورهای منتخب آشنایی دارد و برخی روش‌های آموزش مذهب را با قابلیت‌های بکارگیری آنها در موقعیت‌های متفاوت می‌شناسد و از منابع معتبر آموزش مذهبی آگاه است و امکان شناسایی منابع مناسب‌تر را دارد و به پیگیری دستاوردهای علمی جدید حوزه آموزش مذهبی، متعهد است.			
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح ۲**	**سطح ۳**
شایستگی اساسی: PK **کد ۲-۲ & ۲-۳** PCK **کد ۳-۳ & ۳-۴**	**فهم نظام‌های آموزشی در کشورهای منتخب**	توانسته است به معرفی دو نظام آموزشی اقدام کند.	به تشریح و مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌های دو نظام بر اساس دوره‌های تحصیلی اقدام کرده و شرحی به زبان خاص خود ارائه می‌نماید.	به تبیین شباهت‌ها و تفاوت‌های دو نظام آموزشی بر اساس دوره‌های تحصیلی اقدام می‌کند و الگوی تبیینی ویژه خود را تولید کرده است.
	شناخت آموزش‌های مذهبی در دوره‌های تحصیلی کشورهای منتخب	توانسته است به شرح آنچه در منابع و مباحث درس در ارتباط با دوره‌های تحصیلی آمده است، اقدام کند.	به زوایایی از دوره‌های تحصیلی توجه می‌دهد و ارتباط آن با مراحل رشد را تشریح می‌کند به گونه‌ای که در منابع درس بر آنها تاکید نشده است ولی در منابع این حوزه موجود است.	توانسته است با عنایت به مراحل رشد و تجربه کشورهای دیگر، به ارائه الگویی برای دوره‌های تحصیلی اقدام کند و آن را مدلل سازد.
	انجام یک پژوهش به شیوه تطبیقی برای مقایسه دو نظام آموزشی	پاسخ‌هایی ارائه کرده که حاصل جستجوی در منابع در دسترس و بازخوانی محدود تجربه شخصی است.	در پاسخ‌های ارائه شده قواعد کلی پاسخگویی پژوهشی رعایت شده و سطحی عمیق از بازخوانی تجربه دیده می‌شود که قابل پذیرش است.	پاسخ‌های ارائه شده دارای بنیاد پژوهشی دقیقی است و ضمن بکارگیری زبان مناسب ارائه، از یک الگوی شناخته شده روش تطبیقی بهره گرفته و آن را به درستی اجرا کرده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

محتوای مورد استفاده این درس در چارچوب زمان شانزده جلسه‌ای آن به شرح ذیل سازمان یافته است:

نوبت	موضوع اصلی	مباحث فرعی
اول	طرح ضرورت و جایگاه موضوع و ایجاد انگیزه جهت پیگیری درس و ارزشیابی تشخیصی و اعلام برنامه درس	شناسایی انتظارات دانشجویان، سنجش نوع نگرش و سطح دانش مربوط، معرفی برنامه و سرفصل درس، تشریح منطق درس و کاربردهای آن، معرفی تکالیف عملکردی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد. **تکلیف ۱**: هر دانشجو به بازیابی تجربیات تدریس معلمان مدرسه‌ای خود اقدام و با یادآوری آن‌ها، به شرح یک جنبه از تفاوت‌های عمل ناشی از دوره تحصیلی اقدام کند.
دوم	ارائه نمونه‌ها و یادآوری تجربه-های ناشی از تفاوت عمل مربوط به دوره تحصیلی	ارائه نمونه‌هایی از تدریس معلمان به صورت فیلم و بحث و بررسی درباره تجربیات دانشجومعلمان به گونه‌ای که نشان داده شود دوره‌های تحصیلی سبب بکارگیری روش‌های متعددی در تدریس شده است.
سوم تا ششم	نمایش یا ارائه نمونه‌هایی از آموزش مذهبی یا اخلاقی در کشورهای مختلف	تشریح و بحث درباره تفاوت‌ها و تشابهات نمونه‌های ارائه شده از چند کشور جهان.
هفتم تا نهم	تشریح آموزش و پرورش تطبیقی و روش مطالعه آن	تشریح مفاهیم و اصول آموزش و پرورش تطبیقی معرفی رشته آموزش و پرورش تطبیقی معرفی روش پژوهش تطبیقی **تکلیف ۲**: چرا معلمان نیاز دارند از اصول و روش‌های آموزش و پرورش تطبیقی آگاه باشند و چگونه می‌توانند چنین کنند؟
دهم و یازدهم	دوره تحصیلی و پیامدهای آن	تشریح و تبیین مفهوم دوره تحصیلی اصول و ضوابط حاکم بر تعیین دوره‌های تحصیلی تحولات دوره‌های تحصیلی در ایران و برخی کشورهای جهان فواید و مخاطرات مربوط به آموزش و پرورش مبتنی بر دوره‌های تحصیلی **تکلیف ۳**: برنامه پژوهشی برای بررسی دو نظام آموزشی به شیوه تطبیقی تهیه نمایید.
دوازدهم تا شانزدهم	دوره‌های تحصیلی آموزش و پرورش پنج کشور از قاره‌های مختلف	زمان و اصل حاکم بر دوره‌های تحصیلی آموزش مذهبی و اخلاقی در دوره‌های تحصیلی برنامه‌های درسی دوره‌های تحصیلی نقش معلمان در دوره‌های تحصیلی ارزشیابی در دوره‌های تحصیلی ارتباط بین دوره‌های تحصیلی **تکلیف ۴**: گزارش بررسی تطبیقی دو نظام آموزشی را به استاد درس ارائه کنید.

۳. راهبردهای آموزش و یادگیری

در این درس، آموزش‌های کلاس درس با مشارکت همه‌جانبه آموزشگر ـ دانشجو انجام می‌شود. دانشجوی این درس موظف است بر اساس برنامه اعلام شده به مطالعه منابع نیز بپردازند و در مباحث شرکت نماید. همچنین، دانشجویان حق دارند به طرح پرسش بپردازند و برای ارائه دیدگاه‌ها یا نتایج حاصل از مطالعات خود با درخواست تعیین وقت قبلی، تا ۱۵ دقیقه در کلاس درس به ارائه نظر بپردازند. در همه جلسات درس، یک مبحث به صورت نظری ارائه می‌گردد و به صورت عملی مورد تمرین قرار می‌گیرد. درعین‌حال، در جلسات درس ممکن است پرسش‌هایی

مطرح شود که به تشخیص آموزشگر یا به درخواست دانشجویان، پاسخگویی به برخی از آنها می‌تواند به صورت شفاهی در جلسه بعد یا به صورت کتبی تا پایان نیمسال انجام و ارائه شود. این قبیل پرسش‌ها می‌تواند برای همه یا برخی از دانشجویان جایگزین تکالیف درس گردد؛ مشروط به آنکه تعداد آنها از ۵۰ درصد تجاوز نکند.

۴. منابع آموزشی

- در این درس استفاده از منبع مکتوب الزامی است. استفاده از منابع مکتوب منتشر نشده پس از داوری و تایید شورای گروه آموزشی برای مدت مقرر در همان رشته بلامانع است.

- کوی، لوتان. (۱۳۹۵): **آموزش و پرورش تطبیقی**، تهران: سمت.
- معدن دار، عباس. (۱۳۹۴): **آموزش و پرورش تطبیقی: چشم اندازهای نوین**، تهرا: آییژ.
- عصاره، علیرضا. (۱۳۹۰): **مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش دوره اول متوسطه در کشورهای منتخب**، تهران: یادواره کتاب.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس اصول و روش‌های تدریس در قالب یک آزمون مکتوب پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان یادگیری‌ها و تجارب خود از کار عملی، مطالعه منابع و مشارکت در مباحث کلاس درس را بر اساس پرسش‌های آموزشگر، ارائه می‌کنند.

ارزشیابی ضمن نیمسال: ارزشیابی ضمن نیمسال از سویی تمام فعالیت‌های بخش عملی درس را شامل می‌شود و از سوی دیگر برای اطمینان از پیشرفت مناسب یادگیری انجام می‌گیرد و دستاورد هر دو قسمت جهت ارزشیابی نهایی بکارگرفته می‌شود.

ارزشیابی تکالیف: ارزشیابی انجام تکالیف کلاس درس و مشارکت در مباحث با هم لحاظ می‌شود. آموزشگر در مواردی که مصلحت بداند، اجازه می‌دهد تا دانشجویان بر اساس بازخوردهای او به کار پژوهشی به اصلاح آن اقدام کنند.

سهم هر یک از موارد ارزشیابی به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ پاسخگویی به تکالیف و شرکت فعال در کلاس: ۳۰ درصد امتیاز

ـ آزمون ضمن نیمسال: ۲۰ درصد امتیاز

ـ آزمون پایانی: ۵۰ درصد امتیاز

سایر نکات:

مواردی که توجه به آن در این درس مهم است:

۱. آمادگی مدام برای فعالیت عملی.
۲. مشارکت جدی و موثر در مباحث کلاس.
۳. رعایت نظم حضور و حساسیت به زمان درس.
۴. رعایت اخلاق پژوهش در انجام تکالیف و در فعالیت عملی.
۵. مطالعه منابع تکمیلی معرفی شده توسط آموزشگر و سایر منابع مفید.
۶. ظرافت و زیبائی ظاهری تکالیفی که به صورت مکتوب به آموزشگر تحویل می‌شود.

شماره درس: ۵۰۷

سرفصل درس «راهبردهای آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

آموزش قرآن کریم بدون شناخت اصول راهبردی قرآن امری اثر بخش نخواهد بود از نکات مهم در منطق این درس شناخت مفاهیم راهبردی ومتدولوژی قرآن در فهم وانتقال مفاهیم است.ومیدانیم

تعلیم و تربیت اسلامی تحت تأثیر ارزش‌ها و آرمان‌های برآمده از آموزه‌های دینی و جهان‌بینی اسلامی، غایاتی مانند رشد و هدایت، طهارت و حیات طیبه، ایمان و تقوا، قرب الهی، رضوان احدیت، عبادت و عبودیت را پی‌گیری می‌کند؛ به‌طوری که کارویژهٔ تربیت دینی در جامعهٔ اسلامی همانا شکل‌دهی به باورها و ایمان و اعتقادات فراگیران، متناسب با ارزش‌ها و تعالیم دینی است.

در این راستا، یکی از آرمان‌هایی که با اهداف مزبور هماهنگ است، ایمان به فلسفهٔ غیبت و انتظار فرج در اصلاح امور زمان که از بُعد جامعه‌شناختی، برای تأمین سلامت روانی افراد، کنترل ناهنجاری‌های اجتماعی و اصلاح جامعه کارساز بوده، به‌طوری که احساس «عدالت اجتماعی» به عنوان نتیجهٔ باور به مهدویت، انگیزهٔ مناسبی برای جلوگیری از ارتکاب جرم و ناهنجاری است. همچنین از منظر روان‌شناختی، انتظار، امیدواری و وعدهٔ پیروزی حتمی، موجب سلامت و قوت روحی و روانی در شخص منتظر گردیده و نهایتاً هنجارها و مدل‌های رفتاری غالب، زمینهٔ هم‌نوایی، همبستگی و نظم اجتماعی در جامعه را موجب می‌گردد که این خود برگرفته از رویکرد «تربیت مهدوی» است و باید از جهت‌گیری‌های غالب و کلان تربیت دینی در جامعه باشد.

همچنین باور به مهدویت و انتظار فرج، آموزه‌ای دینی است. بنابراین مهم‌ترین اهمیّت‌های کارکردی تربیت قرآنی در حوزهٔ تربیت دینی برای نوجوانان و جوانان به عنوان سرمایه‌های اجتماعی جامعه _ که بهترین دوران زندگی و سرمایه عمر خود را در اختیار نهاد آموزش و پرورش قرار می‌دهند _ متناسب با سطوح سنی و ویژگی‌های رشدی آن‌ها، ایجاد نشاط و امیدبخشی، فاصله گرفتن از روزمرگی، نجات از ناامیدی و امیدوار به آینده بودن، الگوی عمل داشتن، مراقبت دائمی، انتظار عالی، پاسداری از آیین الهی و... است. در آموزش قرآن کریم راهبردها واصولی وجود دارد که توجه به آنها امر آموزش و.فهم قرآن را تسهیل مینماید:

الف) دلالت‌های تربیت وآموزش قرآنی در حوزهٔ بینش‌ها که شامل کمک در شناخت معیارهای حق و باطل، خردورزی، نجات از دام شک‌گرایی و تزلزل در حوزهٔ اندیشه و تعمیق بینش و بصیرت مهدوی است.

ب) دلالت‌های تربیت وآموزش قرآنی در حوزهٔ گرایش‌ها که شامل تخلّق به فضایل انسانی، امید به آیندهٔ روشن، صبر و استقامت، وابستگی نداشتن و تسلیم نشدن به اوضاع موجود، شجاعت و شهامت در تغییر اوضاع و شرایط، جوشش عواطف معنوی سازنده، هویت‌بخشی و رهایی از پوچی و بی‌هدفی است.

ج) دلالت‌های تربیت وآموزش قرآنی در حوزهٔ رفتارها که شامل پویایی و سازندگی، تعهد و مسئولیت، مدیریت تحول، مجاهدت در برپایی حق، عدالت گرایی، وحدت و هم‌گرایی است

آسیب شناسی ظرفیت‌ها و چالش‌های راهبردی آموزش قرآن در نظام آموزشی

الف) فرصت‌ها و ظرفیت‌های بالقوهٔ نظام آموزشی در حوزهٔ آموزش قرآن

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، ضمن مطالعات گسترده دربارهٔ اهداف و غایات نظام آموزش و پرورش، نسبت به مد نظر قرار گرفتن و توجه به چهار هدف زمینه‌ساز برای وصول به هدف غایی تعلیم و تربیت _ که همان رسیدن به کمال و قرب الهی است _ تأکید شده که این چهار هدف زمینه‌ساز عبارتند از:

یکم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با مبدأ آفرینش؛

دوم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با خویشتن؛

سوم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با جامعهٔ خود؛

چهارم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با عالم طبیعت

همچنین در فصل اول «قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش» مصوب۱۳۶۶، با عنوان «اهداف اساسی وزارت آموزش و پرورش» چنین آمده است:

مادهٔ ۱. تقویت و تحکیم مبانی اعتقادی و معنوی دانش‌آموزان از طریق تبیین و تعلیم اصول و معارف احکام دین مبین اسلام و مذهب جعفری اثنی‌عشری بر اساس عقل، قرآن و سنت معصومین(ع) ؛ مادهٔ ۲.

رشد فضایل اخلاقی و تزکیهٔ دانش‌آموزان بر پایهٔ تعالیم عالیهٔ اسلام، تبیین ارزش‌های اسلامی و پرورش دانش‌آموزان بر اساس آن‌ها، تقویت و تحکیم روحیهٔ اتکا به خدا و اعتماد به نفس، ایجاد روحیهٔ تعبد دینی و التزام عملی به احکام اسلامی، ارتقای بینش سیاسی بر اساس اصل ولایت فقیه در زمینه‌های مختلف جهت مشارکت آگاهانه در سرنوشت سیاسی کشور، ... رشد دادن و تقویت روحیهٔ عدالت‌پذیری و عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی و مبارزه با تبعیضات ناروا و حمایت از مظلومین و مستضعفین، ... .

در این راستا اهداف تربیتی در نظام تعلیم و تربیت اسلامی، به‌ویژه تربیت قرآنی که برگرفته از آموزه‌های قرآنی، اسلامی و اعتقادات اصیل و منجی‌گرایانهٔ شیعه بوده و همهٔ ابعاد وجودی متربی (بُعد معنوی، جسمانی، عقلانی، اخلاقی، عاطفی، اجتماعی) را در بر می‌گیرد، عبارتند از:

الف) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به خداوند: خداشناسی، پرهیزگاری، عبادت و بندگی؛

ب) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به خود: اندیشه‌ورزی و کسب علم و معرفت، کسب ایمان و فضایل اخلاقی، تعدیل و هدایت غرایز، توجه همزمان به بعد جسمانی و روحانی و... ؛

ج) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به دیگران: ارتباطات اجتماعی، ارتباطات اقتصادی، ارتباطات سیاسی، ارتباطات فرهنگی و... ؛

د) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به طبیعت: شناخت طبیعت و استفادهٔ شایسته از آن.

همچنین در راستای آسیب‌شناسی رویکرد کنونی نظام تربیتی کشور به موضوع آموزش قرآن کریم به فراگیران و بررسی ظرفیت‌های بالقوه و چالش‌های اساسی در این‌باره می‌توان استدلال کرد که اگرچه خوشبختانه در سال‌های اخیر و به دنبال بازنگری و تدوین فلسفهٔ تربیتی برای نظام تعلیم و تربیت کشور، با توجه به لزوم انطباق همهٔ شئون زندگی آدمی با نظام معیار و ضرورت انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانهٔ آن توسط افراد جامعه، گام‌های مطلوبی برداشته شده، تربیت دینی و اخلاقی نسبت به سایر ساحت‌های تربیت، محوریت داشته و از اولویت برخوردار است. وباید نحوه آموزش قرآن کریم در مدارس تحول جدی یابد وباروشهای نوین وبا تعمق در مفاهیم صورت پذیرد.

یکی از ویژگی‌های اصلی حیات طیبه، تکیه بر ارزش‌های غایی زندگی _ قرب الی الله _ و نظام معیار متناسب با آن، یعنی مبانی و ارزش‌های مقبول دین اسلام است؛ زیرا با توجه به لزوم پذیرش ربوبیت خداوند متعال، به عنوان یگانه رب حقیقی جهان و انسان، این نظام معیار، جهت اساسی نحوهٔ تحقق حیات طیبه را در همهٔ مراتب و ابعاد آن مشخص می‌نماید. بنابراین انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانهٔ نظام معیار ربوبی و انطباق همهٔ ابعاد زندگی با این نظام، وجه تمایز اساسی حیات طیبه از زندگی غیردینی (= سکولار) رایج محسوب می‌شود که نقطهٔ اوج و حقیقت آن در جامعهٔ جهانی مهدوی محقق می‌گردد. رکن شکل گیری تربیت مهدوی بر پایه انتظار و.اقعی تمسک به آموزه های قزرآنی وشناخت راهبردهای اساسی در آموزش قرآن است.

مشخصات درس	نام درس: **راهبردهای اموزش قرآن و حدیث**

نوع درس:نظری عملی تعداد واحد: ۲واحد زمان درس: ۲ساعت نحوه تدریس: نظری کاربردی	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: ۱. . تقویت و تحکیم مبانی اعتقادی و معنوی دانش‌آموزان از طریق تبیین و تعلیم اصول و آموزش قرآن کریم ۲. تعیین جایگاه قرآن در بین دروس ونظام آموزشی ما واهمیت فراگیری آن ۳. رشد فضایل اخلاقی و تزکیهٔ دانش‌آموزان بر پایهٔ تعالیم عالیهٔ اسلام، تبیین ارزش‌های قرآنی وتشخیص رابطه آموزش قرآن وتهذیب نفس ۴. تقویت و تحکیم روحیهٔ اتکا به خدا و اعتماد به نفس، ایجاد روحیهٔ تعبد دینی و التزام عملی به احکام اسلامی، ۵. تبیین وتقویت روحیهٔ عدالت‌پذیری و عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی و مبارزه با تبعیضات ناروا و حمایت از مظلومین و مستضعفین، ...در لابلای آموزه های قرآنی

		سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
	دستیابی به اصول راهبردی در آموزش قرآن کریم	دانشجو به روش وفهم مفاهیم اولیه قرآنیدست میابد	دستیابی به روش ومتد زبان شناختی قرآن وحدیث	دستیابی به اصول وراهبردها در نحوه آموزش قرآن به کمک مفاهیم اخلاقی

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه نخست : تعیین و تبیین اهداف وبرنامه های استاد در طول ترم وتبیین اهداف وتعیین میزان توانمندی آموزش وفراگیری دانشجویان در زمینه قرآن وتخیص میزان هنر قرائت وتلاوت وحفظ ایشان در این جلسه استاد دانشجویان را گروه بندی مینماید و برنامه نظری و عملی را براساس سرفصلها برای دانشجو تفهیم نماید این جلسه اهمیت بسزایی دارد زیرا اگر دانشجو با اهداف وبرنامه های عملکردی و نحوه تدریس آشنا نشود ودر تیمهای کارعملی قرار نگیرد از چارچوب درس جدا میماند

جلسه ۲و۳و۴ و۵و ۶و۷ : تبیین اصول وراهبردهای اساسی در مفاهیم قرآنی و آموزش آنها ☹آموزش قرآن وراهبردهای قرآنی بصورت نظری وعملی)

الب/ اصل عدالت جویی در آموزه های قرآنی

ب/ اصل مشارکت اجتماعی وتعاون همکاری

ج/اصل مشورت وتفکر گروهی

د/ اصل ایثار وفداکاری وگذشت

د/ اصل حق طلبی و مبارزه با ظلم وشرک

ه/ اصل کرامت و احترام متقابل

و/ اصل عمل به معروف در تعاملات اجتماعی

در این ۶ جلسه استاد جهت تبیین اصول وراهبردهای قرآنی هریک از محورهای فوق را انتخاب وبه همراه استخراج آیات مرتبط با زیر محورها تدریس آموزش آیه ومفهوم آیه ونکات راهبردی مینماید و در یک جلسه حداقل دانشجویان نمونه های عملی استخراج آیات را در کلاس عرضه

و ارائه میکنند هدف در این جلسات این است دانشجو با مفاهیم راهبردی قرآن کریم آشنا شود وبیاموزد تا بتواند در کلاسهای درس بعدها به دتانش آموزان انتقال دهد.

جلسه ۸و۹و۱۰ و۱۱و۱۲و ۱۳ : مطالعات روش شناختی راهبردی و آموزش اثربخش قرآن وحدیث

الف/ تبیین مقتضیات والزامات روش شناختی آموزش قرآن

ب/ تبیین مقتضیات و الزامات زبان شناختی قرآن کریم

ج/تبیین روشهای آموزش قرآن با تکیه بر مدلهای تصویری ودیداری وشنیداری

د/ روش شناسی تطبیقی مفاهیم قرآن ومسائل روز زندگی

ه/نظام آموزشی قرآن : اجزا/چشم انداز ورسالت ومامویتها برای آموزگاران قرآنی

در این جلسات استد به مباحث روش شناسی ومطالعات تطبیقی در متدولوژی آموزش قرآن وشباهتها وتفاوتهای آموزش قرآن با سایر زبانها میپردازد و از برنامه های جامع آموزش ربان قرآن بهره میگیرد دانشجویان هم با استفاده از نرم افزارها روشهای نوین راتبیین میکنند.

جلسه ۱۴و۱۵و۱۶ : تبیین نقش قرآن در تعالی ورشد وپیشرفت جامعه وخانواده وضرورت فراگیری آن ونحوه آموزش این نقش به جوانان

در این ۳جلسه استاد به طرح مسائل عینی در سبک ومدل زندگی ومحورها ومولفه هایی که در قرآن به عنوان کلیدهای اساسی رشد وتعای وپیشرفت بشرمعرفی شده اشاره میشود در این قسمت مطالعات انسان شناسی که راهبرد اصلی قرآن است تبیین میشود قرآن کتابی است برای انسان ومحورش هدایت انسان است.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- درس بصورت نظری وعملی حتما ارائه شود ودانشجو در تکالیف عملکردی جدی ورود یابد وتحت نظارت استاد عمل نمایدمثلا تبیین راهبردهای اخلاقی یک سوره توسط استاد وارائه کارعملی مشابه به دانشجویان
- وقوف استاد به مفاهیم کلیدی قرآن آشنایی با تفسیر آیات
- در جلسه نخست کلیه اهداف درس توسط استاد تبیین گردد
- اصلی ترین راهبرد درس آمیختگی آموزش قرآن ومتن آیات توام با مفاهیم کلیدی وراهبردی است.
- چون در عنوان درس آموزش حدیث هم هست تکایف محوله به دانشجویان میتو اند یک خطبه از نهج البلاغه یا یک دعا از صحیفه سجادیه باشد

۴ .تکالیف یادگیری :

در اولین جلسه استاد به هر فرد یا هر تیم تحقیقاتی در کلاس یک سوره کوچک بدهد وتدریس در کلاس توام با مفاهیم راهبردی وروش بیانی ومفهومی وزبانی سوره باشد.

دانشجویان هریک سوره ای کوچک را بردارند ونکات راهبردی آن را استخراج وشیوه تدریس این سوره را با متن آیات ومفاهیم در قالب کارعملی ارائه کنند.

۵.تکالیف عملکردی :

- شرکت در یکی از تیمهای علمی کلاس
- انجام فعالیت علمی مقایسه ای وبررسی پیرامون تدبر وتبیین مفاهیم راهبردی سور
- یادداشت برداری از مطالب کلاس

- مطالعه مستمر وتحقیق پیرامون موضوعی که استاد در اولین جلسه به دانشجو محول کرده
- ارائه یک کارعملی واستخراج نکات تفسیری یک سوره وتفکیک نکات راهبردی و راهکارها و روشها در درون سوره بررسی شده

۶. منابع آموزشی

این درس فعلا منبع اصلی جامعی ندارد که بایبد نگارش شود اما منابع فرعی دارد.
منابع فرعی:

- هدایت, شهرام , بررسی زبان شناختی واژه های قرآن کریم ,۱۳۸۴ ,تهران ,بی نا
- پاکتچی , احمد ,ترجمه شناسی قرآن رویکردی نظری وکاربردی , ۱۳۹۲,تهران , امام صادق
- طباطبایی, سیدمحمد کاظم , منطق فهم حدیث , ۱۳۹۰ ,قم,موسسه آموزشی وپژوهشی امام خمینی
- ری شهری ,محمد,دانشنامه قرآن وحدیث , ۱۳۹۰,قم ,دارالحدیث

۷. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در این درس راهبردهای ارزشیابی عبارتند از :

- تدریس مبتی بر مقایسه وکارعملی
- نظارت مستمر بر انجام فعالیت عملکردی
- تقسیم بندی دانشجویان به گروههای علمی براساس سرفصلهای اصلی درس جهت انجام تکالیف کلاسی وعملکردی
- مدل ارزشیابی عبارتست از : ارزشیابی مستمر / آزمون نوشتاری پایان ترم / ارزشیابی عملکردی دانشجویان پس از ارائه کارعملی به استاد پایان دوره/ ارائه تکلیف کلاسی جهت تعیین نمره طول ترم دانشجو

شماره درس: ۵۰۸

سرفصل درس «طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن

معلمان بایدبتوانند در راستای اهداف نظام آموزشی فرصت های یادگیری نظام‌مندی را طراحی کنند که تفاوت های فردی، علایق و روش های یادگیری دانش آموزان، و نیز تأثیرات بافت و زمینه اجتماعی بر یادگیری را مد نظر قرار داده وبتواند موفقیت یادگیرندگان را تضمین نماید. این امر مستلزم آن است که معلمان طراحی آموزشی را به عنوان یک رویکرد سیستمی بشناسند و بتوانند فرآیند آن را از مرحله شناسایی مسئله تا ارزیابی در یک موقعیت های واقعی تجربه نمایند. در چنین شرایطی معلمان به‌جای اجرای طرح های از پیش تعیین شده، خود به خلق موقعیت های یادگیری دست خواهند زد و طرحهای اثربخشی را برای پاسخ به نیاز یادگیرندگان در موقعیت های منحصر بفرد تولید خواهند نمود.

مشخصات درس نوع درس: کارگاهی تعداد واحد: ۱ زمان درس: ۴۸ ساعت	نام درس: **طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث**			
	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: مؤلفه های طراحی آموزشی را به صورت نظام مند برای شناسایی، تحلیل، تصمیم گیری، و ارزیابی حل مسئله یادگیری مورد استفاده قرار می دهد.			
شایستگی اساسی: **pck&pk&ck کد ۲-۱&** **۲-۲&۱-۳ &۲-۳&۴-۳**				
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح۲**	**سطح۳**
	تبیین مساله	مسئله تبیین شده است، اما اطلاعات جمع آوری شده از طریق نیاز سنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی نمی کند.	مسئله تبیین شده است، و اطلاعات جمع آوری شده از طریق نیاز سنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی می کند.	مسئله تبیین شده است، و اطلاعات جمع آوری شده از طریق نیاز سنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی نموده و نشان می دهد که چگونه موقعیت ها و نیاز های متفاوت یادگیرندگان را مورد توجه قرار داده است.
	طراحی	فرایند شناسایی و تبیین مسئله/ مشکل را تا تعیین تکالیف یادگیری عملیاتی نموده اما میان مراحل مختلف طراحی ارتباط نظام مندی وجود ندارد.	فرایند شناسایی و تبیین مسئله/ مشکل را تا تعیین تکالیف یادگیری عملیاتی نموده و میان مراحل و مؤلفه های طراحی ارتباط نظام مندی وجود دارد.	فرایند طراحی آموزشی را در تمامی مراحل به صورت نظام مند عملیاتی شده و مسئله/ مشکل، روش نیاز سنجی، اهداف آماج، محتوا و تکالیف یادگیری با توجه به تفاوت های فردی از یکدیگر پشتیبانی می نمایند.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات طراحی آموزشی

تعریف ضرورت و منطق طراحی آموزشی

مراحل طراحی آموزشی(تحلیل،تصمیم گیری، راهبرد، ارزشیابی)

گستره طراحی آموزشی

ارتباط تکنولوژی آموزشی با طراحی آموزشی

ارتباط نظریه های آموزش/ یادگیری با طراحی آموزشی

تکالیف یادگیری:

مطالعه حداقل سه منبع علمی – پژوهشی در زمینه مباحث مطرح شده، تلخیص در قالب مقاله کوتاه و ارائه در کلاس.

فصل دوم: فرایند طراحی آموزشی (تحلیل)

تعریف مسئله/ مشکل

شناسایی و تجزیه و تحلیل منبع مسئله/ مشکل

تجزیه و تحلیل نیازها

روشهای نیازسنجی(الگوی ساندرز، الگوی هوتون، الگوی هناس)

تحلیل نیازهای مربوط به یادگیرندگان

تحلیل نیازهای مربوط به موقعیت

تعیین راه حلهای ممکن

تکالیف یادگیری:

با بکارگیری یکی از روشهای نیازسنجی، نیازهای یکی از گروه ها (معلمان، دانش آموزان، کارکنان، اولیاء) را شناسایی و با تحلیل آن راه حل هایی برای مشکل/ مسئله ارائه دهد.

فصل سوم: فرایند طراحی آموزشی (تصمیم گیری)

تدوین اهداف آماج

بازنگری در اهداف و تعیین اولویت دست یابی به اهداف آماج

مقایسه تحلیل نیازها و اهداف آماج

تبدیل اهداف آماج به اهداف و پیامدهای یادگیری

اهداف آموزشی

محتوای آموزشی

تکالیف یادگیری

تکالیف عملکردی:

۱. با استفاده از گزارش تکلیف عملکردی فصل دوم(تحلیل نیازها و تعیین راه حل مشکل یا مساله) اهداف آماج را اولویت بندی نموده و آنها را به پیامدهای یادگیری تبدیل نماید.

۲. با توجه به اهداف آموزشی تدوین شده، محتوای اصلی و تکمیلی و تکالیف یادگیری با توجه را با توجه به انواع سبک های یادگیری تعیین نماید.

فصل چهارم: فرایند طراحی آموزشی (راهبرد)

بهره گیری از راهبرد در طراحی آموزشی

الف) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس نوع محتوا

طراحی آموزشی ۱) به خاطر سپردن اطلاعات(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۲) به کار گیری مهارت طبقه بندی مفاهیم (طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۳) به کارگیری مهارت روش کار(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۴) به کار گیری مهارت اصل(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۵) درک ارتباط مفهومی (طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۶) درک ارتباط علت و معلولی (طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۷) مهارتهای تفکر برتر(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

ب) **راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس نیازهای یادگیرندگان**

۱) ویژه دانش آموزان فراگیر

۲) ویژه دانش آموزان تیزهوش

۳)ویژه دانش آموزان با مشکلات عاطفی شدید

ج) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس موقعیت

۱) ویژه کلاسهای چند پایه

۲)ویژه مسائل بومی خاص

تکالیف عملکردی:

دو طرح آموزشی مبتنی بر یکی از راهبردها(محتوا، نیازهای یادگیرندگان و موقعیت) و با در نظر گرفتن مراحل طراحی آموزشی، تهیه نماید.

فصل پنجم:فرایند طراحی آموزشی (ارزشیابی)

منطق ارزشیابی طرح آموزشی(چرا؟ چه موقع؟ به منظور چه هدفی؟ چگونه)

بازنگری توسط متخصص

ارزشیابی تکوینی

ارزشیابی نهایی

ارزشیابی از طرح آموزشی

تکالیف عملکردی

تهیه ملاک ها و سطوح کیفیت طرحهای آموزشی و روش بازنگری طرحهای آموزشی فصل چهارم

ارزیابی نقاط ضعف و قوت طرحهای تهیه شده در کلاس و ارائه بازخورد برای اصلاح آن.

فصل ششم: طراحی تعاملی پیام

تعامل در آموزش

نظامهای تعامل متکی بر انسان

نظامهای تعامل متکی بر چاپ

نظامهای تعامل متکی بر وسایل دیداری- شنیداری

نظامهای تعامل متکی بر رایانه

تکالیف یادگیری:

یک نمونه از گزارش مشاهدات کارورزی را بازنگری کند و آن را بر اساس نظامهای تعامل تحلیل نماید.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

روش مطالعه غیر مستقیم در قالب مطالعه موقعیت و تحلیل نقاد برای شناسایی و تبیین مسئله، تعیین نیاز یادگیرندگان و موقعیت یادگیری، روش مستقیم در مرور منابع علمی در زمینه نظریه های یادگیری، مدل های نیاز سنجی، و مدل های طراحی آموزشی برای طراحی و حل مسئله شناسایی شده است. برای طراحی، تولید و ارزیابی یک نمونه طراحی آموزشی از روش حل مسئله استفاده می شود.

۴. منابع آموزشی

کتاب ها:

۱. راهبردها و فنون طراحی آموزشی، لشین، پولاک و رایگلوث. ترجمه هاشم فردانش، انتشارات سمت

۲. اصول طراحی آموزشی، نویسندگان: گانیه، بریگز و ویگر، ترجمه خدیجه علی آبادی، نشر دانا

۳. نیازسنجی برنامه ریزی درسی مدرسه محور، نویسندگان: فتحی واجارگاه، آقازاده و ابوالقاسمی. انتشارات بال

مقالات:

۴. مقاله: شناسایی الگوی طراحی آموزشی مطلوب برای آموزش های صنعتی، نویسندگان: هاشم فردانش و مرتضی کرمی. نشریه مطالعات برنامه درسی. سال ۱۳۸۷، شماره ۸

۵. مقاله: طراحی آموزشی از منظر رویکردهای رفتارگرایی، شناخت گرایی و ساخت گرایی، نویسنده: هاشم فردانش، نشریه علوم انسانی دانشگاه الزهرا، زمستان ۱۳۷۶ و بهار ۱۳۷۷

۶. مقاله: نقد و بررسی دو دیدگاه سیستمی و ساخت گرایی در طراحی آموزشی ، نویسنده هاشم فردانش، نشریه مدرس علوم انسانی . پاییز ۱۳۷۸

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری ۵ نمره
ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت های یادگیری و فعالیت های عملکردی پیش بینی شده و مشارکت در فعالیت های گروهی ۵ نمره
کارتولیدی: مجموعه تکالیف عملکردی فردی و گروهی ۱۰ نمره
ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۵۰۹

سرفصل درس « آشنایی با برنامه های رسمی و غیررسمی آموزش عمومی قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

تقسیم‌بندی تعلیم و تربیت بر اساس رسمی و غیر رسمی، از جمله مواردی است که در سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور و اسناد پشتیبان به آن اشاره شده است. اما با توجه به هدف تدوین مبانی نظری، در نهایت مطالعات مذکور به «فلسفه تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی» و ارائه راهکارهایی برای تحول در این گونه از تعلیم و تربیت ختم گردیده است. هر چند آغاز چنین حرکتی امیدبخش است، اما تصور پایان برای آن و محدود شدن سیاست‌گذاری‌ها به تربیت رسمی و عمومی می‌تواند مایه تأسف باشد.آنچنان که در مجموعه اسناد تحولی و مطالعات پشتیبان نیز بر آن صحه گذاشته‌اند، تعلیم و تربیت یک فرآیند محدود به مدرسه (و در مقیاس وسیع‌تر وزارت آموزش و پرورش) نیست و نهادهای مختلف مرتبط و غیر مرتبط با فرهنگ نیز در آن سهم و دخالت دارند، هر چند خود به این امر واقف نباشند. ضمن اینکه همه امر تعلیم و تربیت نیر بر عهده دولت و حاکمیت نیست، و خانواده، نهادهای دینی (از جمله حوزه‌های علمیه و مساجد) و تشکل‌های دانش‌آموزی و مردمی و غیره در این رابطه می‌توانند و باید در کنار هم پازل تعلیم و تربیت را تکمیل نمایند.

علیرغم این‌ها، در مقام سیاست‌گذاری و اجرا، نهادهای غیر از مدرسه از نقش‌آفرینی‌های اصلی به حاشیه رانده می‌شوند که البته این امر نیاز تعمق و تأمل بیشتر دارد. مدارس وموسسات نقش بسزایی در آموزش رسمی وغیر رسمی کودکان وجوانان دارند واین درس بدنبال کشف روشها وبرنامه های رسمی وغیر رسمی در آموزش قرآن و حدیث است.برای آشنایی بیشتر این درس قدری به ادبیات واژگانی این درس میپردازیم:

آموزش های رسمی و غیر رسمی)اهداف، روشها، ویژگی ها و مخاطبین :(امروزه نیروی انسانی به عنوان عامل استراتژیک درهمه کشورها و سازمانها مطرح است یکی از مهم‌ترین دلایل مطرح تغییرات شتابانی است که در دانش و اطلاعات جهانی بوجود می‌آید،لذا آموزش نیروی انسانی نوعی سرمایه‌گذاری مفید و عامل کلیدی در توسعه ، محسوب میشود که در صورت برنامه ریزی صحیح بازده اقتصادی قابل ملاحظه ای در بر دارد .مسلما بخش تعاون نیز بعنوان یکی از ارکان سه گانه اقتصاد جمهوری اسلامی ایران که بمنظورتحقق اندیشه های بنیادی بشر همچون عدالت، آزادی و برابری تعیین گردیده است، نمی تواند از این مقوله خارج باشد .مخاطبین ما در آموزش تعاون ، گروهای سنی بزرگسال است که دارای ویژگیها ی فیزیکی، روانی واجتماعی متفاوت با سایر گروهای سنی می باشند، قدر مسلم لحاظ نمودن این ویژگیها در برنامه آموزشی خاص بزرگسالان می‌توانند نقش تعیین کننده ای درموفقیت های آموزشی داشته باشد .بخش آموزش تعاون در برگیرنده طیف گسترده ای از فراگیران بزرگسال با سن ، سطح تحصیلات ، تجارب فردی و آگاهیهای اجتماعی وجنسیت متفاوت می باشد که قدر مسلم هریک ازاین گروههای فراگیر آموزش خاص خود را می‌طلبد که برگزاری آموزشهای جداگانه تخصصی برای هریک از آنان خارج از امکانات موجود می‌باشد .

لذا شناخت ویژگیهای بزرگسالان و فصل مشترک هریک از گروههای یاد شده که در ذیل خواهد آمد به ما کمک می نماید تا روش بهینه آموزش بخش تعاون را انتخاب نماییم . موضوع این مقاله تبیین آموزشهای رسمی و غیر رسمی و بیان اهداف ، ویژگیها، ومخاطبین و تفاوتهای بین این دو روش است، درابتدا دو تعریف مختصراز آموزش مطرح می کنیم . آموزش به ساده ترین بیان فرایندی است که منجر به یاد گیری می گردد، به عبارتی آموزش جریانی است که افراد طی آن مهارتها، نگرش وگرایش مناسب برای ایفای نقشی خاص را می‌آموزند.

یادگیری رسمی ، غیر رسمی و یاد گیری معمول (نا خود آگاه)

یادگیری رسمی ، یادگیری که از سوی یک موسسه آموزشی ارایه می شود و ساختارمند است . (از حیث دوره های یادگیری ، اهداف ، زمان.....) و منجر به نوعی مدرک می شود و هدفمند است.

یادگیری غیر رسمی (non-fornall) ؛ یادگیری که از سوی موسسه آ موزشی ارایه نشده ومنجر به مدرک نیز نمی شود ساختارمند است.

یادگیری ناخود آگاه (anformal) ؛ یاد گیری که از فعالیت های زندگی روزمره در ارتباط با خانه ، کار و اوقات فراغت برمی خیزد دارای ساختار نیست و منجر به مدرک نمی شود . در اغلب اوقات هدفمند نمی باشد.

جایگاه آموزش و پرورش و یادگیری غیر رسمی در مدارس

کولی وهمکارانش ، آ موزش و پرورش غیر رسمی را نوعی الگوی باز می خوانند که ازدهه ۶۰ به این سو رشد کرد و به عنوان الگویی پیشرفته تا پیشرو در نظام کلاسیک مدرسه ای در آمد اما بلیث اعتقاد دارد که رگه هایی از آن را می توان در دوران عصر صنعتی و حتی تا قبل آن جستجو نمود از نظر آنها ، روسو ، پستالوژی، فروبل ، دیویی وبرونر از جمله کسانی هستند که بر شکل گیری وتوسعه آموزش وپرورش غیر رسمی تاثیر گذاشتند.

-یادگیری غیر رسمی دارای نمونه های بارز کلیدی از جمله ، عدم رسمیت (in formality) یادگیری خارج از مدرسه (of school out) ، فعالیتها فوق برنامه(lxtracuriculnr) مدارس اجتماع محدود school comnunty مدارس با درهای باز (open –door) و سرانجام فعالیتهای کامل (activites suplementnry) می باشد.

علی رغم تلاش ها و برنامه ریزی مدیران ومسئولین نظام آموزش و پرورش در سطوح مختلف نواقص و کاستی هایی در مسیر تحقق این اهداف وجود دارد برخی کا ستی ها عبارتند از :

۱- بی توجهی به یک پارچگی انسان

۲ - عدم پرورش ابعاد شخصیتی دانش آموز

۳- وجود برخی مشکلات تربیتی در مدرسه و جامعه

۴- تغییر در برنامه های درسی

۵- عدم توجه به توسعه مهارتها

۶- بی توجهی به نیازهای بومی ومنطقه ای

۷- ظهور نظریه های جدید در روانشناسی یاد گیری

در این راستا میتوان فعالیتهای مکمل متصل ومنفصل را تعریف کرد که عبارتند از:

الف- ویژگیهای فعالیتهای مکمل متصل :

- در طول برنامه درسی هستند.
- هم جهت و هم سو با محتوای برنامه درسی می باشند.
- زمان بندی این گونه فعالیت ها واقع بینانه است.
- همه دانش آموزان در تولید وانتخاب فعالیت سهیم هستند.
- در خلال برنامه های درسی اتفاق می افتد.
- منجر به تعمیق یادگیری و توسعه آن از مدرسه به جامعه می شوند.
- این برنامه ها بیشتر ابعاد نگرشی و مهارتی برنامه درسی را مورد توجه قرار می دهند.
- موجب تقویت نقش مداخله گری موثر معلم در طراحی برنامه درسی می شوند.
- در راستای خوشایند کردن برنامه ها و ساعات زندگی ومدرسه ای می باشند.
- تاکید بر آموزش غیر مستقیم (ابعاد نگرش ومهارتی برنامه درسی) دارند.

ب- ویژگی های فعالیتهای مکمل منفصل :

- در عرض برنامه درسی هستند.
- در راستای تحقق اهداف محلی – منطقه ای و جهانی می باشند.
- تکمیل کننده برنامه های درسی هستند (برنامه های درسی را کامل می کنند)
- زمان بندی این گونه فعالیت ها واقع بینانه است.

- تاکید بر داشتن اختیار و اراده در انتخاب و شرکت این گونه فعالیت ها از طرف دانش آموزان.
- بر اساس نیاز های فردی دانش آموزان و توجه به استعداد های خاص آنها طراحی می شوند.
- ملاک طراحی وتدوین اطلاعات بدست آمده از نیاز سنجی های بعمل آمده است.
- این گونه فعالیتها تحقق آن بخش از اهداف دوره تحصیلی که برنامه درسی به آن توجهی نکرده است.
- این فعالیت ها ترویج و اشاعه فرهنگ و آداب و رسوم بومی و حفظ میراث فرهنگی جوامع ملی را به دنبال خواهد داشت .
- تمام عوامل اثر گذار در مدرسه می توانند در تولید مکمل های منفصل نقش بسیار داشته باشند.

اهداف تهیه فعالیت های مکمل و فوق برنامه جهت آموزش عمومی قرآن

۱- درونی سازی وتعمیق مفاهیم یاد گیری و کاربرد آن در زندگی واقعی و روزمره

۲- غنی سازی برنامه درسی با تاکید بر اهداف محلی و منطقه ای و جهانی

۳- به سازی و روز آمد کردن فرایند یاد دهی و یادگیری

۴- بستر سازی جهت توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان و پرورش استعداد های خاص آنان

۵- ایجاد و زمینه به منظور توسعه مهارت های زندگی

۶- استفاده از افرادی که مقبولیت بالایی در نزد دانش آموزان دارند در یادگیری قران کریم

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: آشنایی با برنامه های رسمی وغیر رسمی آموزش عمومی قرآن وحدیث
تعداد واحد: ۲واحد نظری وعملی
زمان درس: ۲ ساعت
نحوه تدریس:نظری وعملی بصورت کاربردی</td><td colspan="4">نام درس: آشنایی با برنامه های رسمی وغیر رسمی آموزش عمومی قرآن وحدیث</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
۱. دستیابی به اطلاعات و تجارب ارزنده علمی در فراگیری نحوه آموزش قرآن کریم
۲. دانشجویان بایستی دریابند تحقق عملی این درس در کودکان ونوجوانان رابطه مستقیم با رفتار واخلاق عملی فرد دارد.
۳. آموزش نقش وسبک زندگی وپیاده سازی قرآن در رفتارها با آموزش پنهان معلم ومدرسه
۴. تقویت ودستیابی به مهارت آموزش قرآن و اشاعه آن در سطح جامعه با عزم ملی
۵. ایجاد تاثیرات عمیق در فکر و عواطف ورفتار فراگیران در میل به آموزش قرآن</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td></td><td>سطح ۱</td><td>سطح ۲</td><td>سطح ۳</td></tr>
<tr><td>شناسایی مدلهای مختلف در آموزش قرآن کریم</td><td>بانقش وتاثیر اخلاق ورفتار در آموزش قرآن آشنا میشود</td><td>باساختار برنامه های رسمی و غیر رسمی آموزش قرآن آشنا میشود</td><td>میتواند در مقام عممل با کمک برنامه های رسمی وغیر رسمی آموزش قرآن را فراگیر نماید</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه نخست : تبیین برنامه های استاد در یک ترم و سرفصلها واهداف شناختی ومهارتی درس واهمیت وضرورت آن

جلسه ۲ : تعاریف ومفاهیم اصلی شامل : تعریف برنامه درسی رسمی وغیر رسمی /برنامه درسی پنهان وضمنی / برنامه درسی صریح وآشکار وسایر مفاهیم

جلسه ۳ : نقش و تاثیر عبادات وطهارت جسمی وروحی در آموزش قرآن کریم در فراگیری قرآن وحدیث (باتکیه بر احادیث وآیات)

جلسه ۴ :نقش وتاثیر اخلاق فردی ورفتارهای دینی در جامعه در تشویق وترغیب افراد در تمسک به قرآن و آموزش آن

جلسه ۵ نقش وتاثیر رسانه در آموزش قرآن کریم و متون دینی

جلسه ۶ نقش وتاثیر خانواده و مربیان مدرسه در فراگیری آموزش قرآن

جلسه ۷و۸و۹و ۱۰ : مولفه ها و ویژگیهای برنامه های رسمی آموزش قرآن کریم :

الف/ آموزش سماعی

ب/ آموزش دیداری شنیداری

ج/آموزش برمبنای سطح مخاطب وشیوه های آن

د/ آموزش قرائت بر مبنای مفاهیم ترجمه

ه/ آموزش تجوید و اصول قرائت منظور این نیست که درس تجوید داده شود مهم این است مربی متوجه شود بخشی از برنامه های رسمی آموزش قران کریم آموزش حروف وصفات وتجوید وآوا شناسی است که در ای ۴ جلسه استاد ۲ جلسه درس میدهد ودر ۲ جلسه دانشجویان کار عملی ارائه میدهند و بر اساس یک سبک قرائت مدل تدریسشان را مثلا برای سنین ابتدایی ویا دبیرستان در کلاس ارائه میکنند.

جلسه ۱۱و۱۲و۱۳و۱۴ : مولفه ها وویژگیهای آموزش غیر رسمی آموزش قرآن کریم :

الف/ تدریس روشهای آموزش پنهان و نحوه غنی سازی رفتار توسط مربی

ب/ انتقال مفاهیم اجتماعی پنهان از قبیل اعتقادات ونظام ارزشی و نگرشهای فرهنگی و زیباییهای موجود در زندگی

ج/اقسام برنامه های درسی پنهان مانند:

یورتلی" (۱۹۹۳) مفاهیم برنامه ی درسی پنهان را براساس مطالعات انجام شده در چهار دسته تقسیم بندی تقسیم میکند:

۱- برنامه ی درسی پنهان به عنوان انتظارات غیررسمی یا پیام های غیرصریح اما مورد انتظار.

۲- برنامه ی درسی پنهان به عنوان پیام ها یا نتایج قصد نشده ی یادگیری.

۳- برنامه ی درسی پنهان به عنوان پیام های غیرصریح ناشی از ساختار آموزشی.

۴- برنامه ی درسی پنهان به عنوان آن چه فراگیر خلق می کند.

د/ آسیب شناسی آموزش پنهان و چالشهای کنونی

جلسه ۱۵ :نقش وتاثیر تعاملات رفتاری میان شاگرد ومعلم و الگوهای سازمانی در فراگیری قرآن

جلسه ۱۶ مبانی توسعه فرهنگ قرآنی ونحوه اشاعه آن در سطوح جامعه از طریق مراکز غیر رسمی آ»وزشی مثل مساجد هیات و غیره

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- درس بصورت نظری وعملی حتما ارائه شود ودانشجو در تکالیف عملکردی جدی ورود یابد وتحت نظارت استاد عمل نمایدمثلا آموزش یک سوره با فنون تجویدی و لحن

- وقوف استاد به اینکه با رفتار وکردارش باید جذب حداکثری نماید تا بتواند تدریس کیفی درس بانماید شد
- در جلسه نخست کلیه اهداف درس توسط استاد تبیین گردد
- استاد نقش بسزای رفتار واخلاق را در آموزش غیر رسمی متون قرآنی تبیین کند.

۴ .تکالیف یادگیری :

در این درس استاد اولین جلسه دانشجویان را به تیمهای علمی تقسیم مینماید وهرتیم مسئولیت یک کار عملی مقایسه ای را انجام میدهد . این تکالیف به حسب سرفصلهای درس هر جلسه مختصر به یک تیم داده میشود واعضای تیم کار رابین خود تقسیم وارائه کار خواهند نمود.استاد میتواند یک یا دو جلسه را به سمینار کلاسی توسط دانشجو نیز تخصیص دهد. بهتر است تکالیف از بین کتب روش شناسی آموزش قرآن ومتن خوانی وسبکهای آموزشی باشد .

۵.تکالیف عملکردی :

- شرکت در یکی از تیمهای علمی کلاس
- انجام فعالیت علمی مقایسه ای وبررسی پیرامون روشها ومدلهای آموزش قرآن
- یادداشت برداری از مطالب کلاس
- مطالعه مستمر وتحقیق پیرامون موضوعی که استاد در اولین جلسه به دانشجو محول کرده
- ارائه یک گزارش عملی کارورزی برگرفته از ارتباط مستمر مثلا با اولیا دانش آموزان در مورد نحوه ترغیب دانش آموزان به قرآن ارائه در آخر ترم

۶.منابع آموزشی:

- برای این درس کتاب جامعی تدوین نشده ومیتوان نوشت زیرا هر قسمت از سرفصلها را از کتب مختلف میتوان فراگرفت.و اسلوب خاص علمی وعملی در درون درس نهفته است.

منابع فرعی :

- -داوودی ، محمد. برنامه ی درسی پنهان. فصلنامه ی حوزه و دانشگاه : شماره ی ۱۹ ، ۱۳۷۸.
- -حبیبی پور، مجید و باتوانی ، مرتضی. تاثیر برنامه ی درسی پنهان در یادگیری. ماهنامه ی رشد تکنولوژی آموزشی : شماره ی ۱۷۵ ، ۱۳۸۵.
- -عابدی ، احمد و تاجی ، مریر. نقش برنامه ی درسی پنهان مدارس در شکل گیری شخصیت و رفتار دانش آموزان. فصلنامه ی آموزه : شماره ی ۹ ، ۱۳۸۰.

- -ملکی ، حسن. برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل). تهران : انتشارات مدرسه ، ۱۳۸۱.

- -مهرمحمدی ، محمود. برنامه ریزی درسی : نظرگاه ها ، رویکردها و چشم اندازاها. مشهد : انتشارات آستان قدس رضوی ، ۱۳۸۱.

- نذیر , حمدان , پدیده زیبا شناختی در قرآن کریم ,۱۳۹۳, انسیه سادات هاشمی (مترجم), قم , مدرسه اسلامی هنر

- فریدونی , محمد حسین , آشنایی با برنامه های آموزش عمومی قرآن کریم , ۱۳۹۳ , تهران , مرکز طبع ونشر قرآن

۷.راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در این درس راهبردهای ارزشیابی عبارتند از :

- تدریس مبتی بر انجام عملی آموزش به یک کلاس درس مثلا کودکان در یک مدرسه یا مسجد بصورت کارورزی وارائه گزارش به استاد
- نظارت مستمر بر انجام فعالیت عملکردی
- تقسیم بندی دانشجویان به گروههای علمی براساس سرفصلهای اصلی درس جهت انجام تکالیف کلاسی وعملکردی

مدل ارزشیابی عبارتست از : ارزشیابی مستمر / آزمون نوشتاری پایان ترم / ارزشیابی عملکردی دانشجویان پس از ارائه کارعملی به استاد پایان دوره/ ارائه تکلیف کلاسی جهت تعیین نمره طول ترم دانشجو

شماره درس: ۵۱۰

سرفصل درس «کاربرد هنر و ادبیات در آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

ابزارهای هنری، یکی از رساترین، بلیغ‌ترین و کاری‌ترین ابزار ابلاغ و تبلیغ پیام است. در واقع، هنر نیز یک شیوه بیان است، یک شیوه ادا کردن است، ، منتها این شیوه بیان از هر شیوه تبیین دیگر، رساتر، دقیق‌تر، نافذتر و ماندگارتر است. اگر زبان علمی یا عادی دارای این ویژگی و بیان مستقیم حقایق است، زبان هنر نیز، این ویژگی را دارا خواهد بود که بیان غیر مستقیم همین حقایق است، با این تفاوت که زبان هنر، بیانگر حقایق به صورت واقعی آن‌ها نیست، بلکه بر عنصر تخیل استوار است .

در یک نگاه کلی، چنین می‌توان گفت: هر چند در قرآن کریم، به صراحت آیه‌ای درباره هنر و ارزش آن وارد نشده است، ولی از آن جا که دعوت قرآن کریم و اسلام به چیزهایی است که در فطرت آدمی است میل به زیبایی و استفاده از شیوه‌های مختلف هنری برای جذب بیشتر از امور فطری است که در وجود انسان است و قهراً قرآن کریم می‌بایست، به گونه‌ای به زیبایی هنر و ارزش آن پرداخته باشد، واز سویی دیگر تاثیرات قرآن کریم بر ادبیات فارسی نیز غیر قابل انکار است با نگاهی گذرا به آثار و سروده‌های شاعران و سخنوران و نوشته‌های دبیران و مترسلان و نویسندگان و تأملات عارفان و اندیشه‌های حکیمان و فیلسوفان ایرانی مسلمان که از سرمایه‌های افتخارآمیز ما هستند، درمی‌یابیم که بسیاری از عبارات و تعبیرات و اشارات و استدلال‌های آنان به اقتباس از این کتاب مبین و یا احادیث ائمهٔ معصومین- علیهم‌السلام- و یا الهام گرفته از آن‌هاست. خوشبختانه آثار اغلب کسانی که در حوزهٔ ادبیات فارسی صاحب نام‌اند، شیعه‌مذهب‌اند یا به این مذهب گرایش دارند، کمابیش از آیات و احادیث تأثیر پذیرفته است. اصولاً امروزه در حوزهٔ تاریخ ادبی ایران اثری را نمی‌توان یافت که متأثر از قرآن و حدیث نباشد. بنابر این درس کاربرد هنر و ادبیات در آموزش قرآن کریم واحادیث وتاثیر متقابل قرآن براین دو علم مقوله مهمی است که قابل واکاوی است.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: کاربرد هنر وادبیات در آموزش قرآن کریم وحدیث
تعداد واحد: ۲ واحد
زمان درس: ۲ ساعت
نحوه تدریس: نظری وعملی وبصورت کاربردی</td><td colspan="4">نام درس: کاربرد هنر وادبیات در آموزش قرآن کریم وحدیث</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
اهداف :
۱. دستیابی به کاربرد هنر وادبیات در فراگیری قرآن کریم وحدیث
۲. شناسایی تاثیرات قرآن کریم بر هنر وادبیات
۳. آشنایی با اقسام هنرهای قرآنی و سبکهای ادبی قرآن و حدیث
۴. ایجاد مهارت شناخت هنر وادبیات در ساختار قرآن کریم واحادیث</td></tr>
<tr><td rowspan="3">شایستگی اساسی:</td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح ۲</td><td>سطح ۳</td></tr>
<tr><td>راهبردهای آشنایی با ظرافتهای هنری وادبی قرآن کریم واحادیث</td><td>میتواند با ساختار هنر قصه نویسی و هندسه قصص آشنا شود</td><td>میتواند با ساهتار ادبی وبلاغی قصص وظرافتهای ادبی قرآن کریم آشنا گردد</td><td>میتواند علاوه بر دستیابی بر هندسه هنری قرآن نقش تعاملی هنر وادبیات را در آموزش قرآن فرگیرد</td></tr>
<tr><td>بکارگیری و شناسایی مصادیق زیبایی شناسی در قرآن</td><td>میتواند با گونه های زیبایی شناسی ادبی آشنا شود</td><td>میتواند گونه های زیبایی شناسی را در قران با سوره شناسی وریشه یابی کلمات بیابد</td><td>میتواند بین آرایه ها وصنایع ادبی در ادبیا ونص قران مقایسه نماید</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه نخست : تعیین و تبیین اهداف وبرنامه های استاد در طول ترم وتبیین اهداف وتعیین میزان توانمندی ادبی وهنری دانشجویان در این جلسه استاد دانشجویان را گروه بندی مینماید و برنامه نظری و عملی را براساس سرفصلها برای دانشجو تفهیم نماید این جلسه اهمیت بسزایی دارد زیرا اگر دانشجو با اهداف وبرنامه های عملکردی و نحوه تدریس آشنا نشود ودر تیمهای کارعملی قرار نگیرد از چارچوب درس جدا میماند

جلسه ۲ : هنر , اشکال هنری وتکرارهای آوایی در قرآن :

توضیحات :

هنر آهنگ – مراد از آهنگ، آوا داشتن و تجانس و توازن عبادات قرآنی است. حروف تشکیل دهنده یک کلمه، جایگاهی خاص و سنجیده دارد، به شکلی که اگر هر تعبیری از تعابیر قرآن، بخواهد جایگزین تعبیر مشابه آن شود و یا حذف گردد، فصاحت و بلاغت قرآن، دچار خدشه می‌شود، آهنگ سازمان یافته حروف، موجب بر دل نشستن آن در قلب هر انسانی است، به عبارت دیگر، همسانی صوتی یک کلمه با کلمه دیگر و قرار داشتن اصوات و آواها در یک سیستم صوتی مکرّر و پی در پی، همانند اوزان شعری یا عبارات موزون و آهنگ داخلی و همسانی و هماهنگی اصوات با مفهوم، از جمله شیوه‌هایی است که می‌توان به روشنی در متن قرآن کریم و احادیث پیامبر اکرم ـ صلی الله علیه و آله ـ و اهل بیت ـ علیهم السلام ـ مشاهده نمود .

عالی‌ترین هنر در پیوند میان اصوات و صداها، تلاوت قرآن کریم است، که همواره مورد ستایش پیشوایان دین قرار گرفته است و در قرآن کریم نیز بدان تأکید شده است. در این جلسه استاد اشکال هنری مختلف را در قرآن معرفی میکند وسپس در طول ترم در جلسات مختلف هریک پردازش میگردد

جلسه ۳و ۴ و۵ : نقش وتاثیر متقابل شعر و آموزش قرآن کریم واحادیث

توضیحات :

موضوع شعر ونقش وتاثیرات آن در آموزش قرآن کریم وبالعکس نقش وتاثیر قرآن کریم در غنی سازی ومحتوا بخشی اشعار در ۳ جلسه بررسی میشود که در ۲ جلسه استاد نظریه ها ومباحث تئوریک را مطرح میکند ودر یک جلسه دانشجویان نمونه های عینی وعملی را بعنوان فعالیت کلاسی ارائه میکنند.

شعر نه تنها از نظر تاریخی، حجم بسیار بزرگی از ادبیات عرب را به خود اختصاص داده، بلکه دیوان زبان عربی و شناسنامه تاریخ آن است .

اسلام، این کار هنری را به رسمیت شناخت و به تشویق آن پرداخت، به شاعران پایگاهی ارزشمند و والا و وعده ثواب اخروی داد. قرآن، ضمن نکوهش از شاعران بی‌هدف که جز تأمین منافع مادی و ارضاء نامشروع احساسات جنسی و غرائز پست حیوانی، محرک و انگیزه‌ای ندارند. به تجلیل از شعراء و گویندگانی پرداخته که سروده آنان را احساسات پاک و شورانگیز، از عشق به بیان حقیقت، مبارزه با باطل و دعوت به کارهای نیک، برخوردار است. و شعرای زیادی با الهام از قرآن کریم محتوا وسیاق اشعار را تغییر داده و غنا بخشیدند. و از سویی دیگر شعر به مدد آموزش بهتر آیات وسور بر آمده و ترجمه های منظوم و مفاهیم قرآن کریم که در قالب شعر است موید این مساله میباشد.

تمجید از شعر از سوی پیامبر ـ صلی الله علیه و آله ـ و امامان ـ علیهم السلام ـ یا استشهاد آنان به شعر و حتی شعر سرودن آنان، نه به این جهت است که شعر یکی از انواع هنر محسوب می‌شود، بلکه از آن روست که شعر ابزاری است در راه بیان حقایق و به همین دلیل نیز آن چه در نزد ایشان اهمیت داشت، «مفهوم» شعر بود نه ساختار و تکنیک و معیارهای هنری، همانند آن چه در میدانهای جنگ به عنوان رجز خوانده میشد

جلسه ۶و۷و۸ : نقش وتاثیر متقابل هنر قصه گویی وقصه پردازی و آموزش قرآن کریم وحدیث

توضیحات :

موضوع قصه وهنر قصه پردازی ونقش وتاثیرات آن در آموزش قرآن کریم وبالعکس نقش وتاثیر قرآن کریم در غنی سازی ومحتوا بخشی قصص در ۳ جلسه بررسی میشود که در ۲ جلسه استاد نظریه ها ومباحث تئوریک را مطرح میکند ودر یک جلسه دانشجویان نمونه های عینی وعملی را بعنوان فعالیت کلاسی ارائه میکنند. قرآن کریم در بخشی از آیات در دل خود قصص اقوام و ملل وفرق رادارد که در قالب داستان تعالیم انبیا برای جذب مخاطبین تبیین شده است

یکی از شیوه‌های الهی ـ علیهم السلام ـ و کتاب‌های آسمانی و آموزش‌که برای پیام رسانی بیشتر و تأثیر تربیتی مؤثرتر، مورد توجه قرار گرفته است .

داستان واقعی که در قرآن کریم مطرح شده، نوعی از طرح حقیقی «واقعیت» است، نه آن که صرفاً «حکایت» یا «کشف» و یا «نگاهی» کوتاه به واقعیتی باشد که در دایره واقعیت‌های ممکن یا محتمل در داستان قرار دارد، به عبارت دیگر، داستان‌های قرآن کریم، بر خلاف آن چه در داستان‌های ساخته و پرداخته اندیشه بشر است، ساخته و پرداخته «حوادث مجهول» نیست، بلکه داستان قرآنی، پرداختن به واقعیت‌های موجود است، پرداختن به واقعیت بر اساس «گزینش»، رخدادها، شخصیت‌ها و محیط‌های مناسب و مورد نظر است. این گزینش و این نحوه پرداختن به واقعیت‌ها به گونه‌ای است که از داستان‌های ساخته فکر بشر به نام های تاریخی، کاملاً متمایز است های تاریخی، به پاره‌ای از حوادث و رخدادهای واقعی می .

جلسه ۹و ۱۰ بررسی فنی قصه های قرآن و به دست آوردن قواعدی ثابت در آن و مقایسه با داستانهای ادبی

توضیحات :

قصه همواره حضوری پیدا و پنهان در زندگی روزمره ما داشته و دارد. شاید از همین روست که ادیان الهی و کتب آسمانی اغلب پیام خویش را در قالب قصه و حکایت بیان داشته‌اند و بر تأمل و عبرت‌آموزی از سرگذشت پیشینیان بسی تأکید ورزیده‌اند.

در میان کتب آسمانی، قرآن بی‌شک از این جهت ره‌آوردی بزرگ و بی‌مثال دارد. اصرار قرآن بر قصه‌گویی و قصه‌خوانی، هر خواننده‌ای را به شگفتی وا می‌دارد .

هدف اصلی قرآن از نقل قصه‌ها عبوردادن انسان از گذرگاه تاریک و رساندن او به سرزمین روشنایی و هدایت است. ولی ضمن آن، گاه مناسبتی ایجاب می‌کند که داستان برگزیده‌ای به شیوه‌ی متناسب و با زیبایی هنری راستین، ایراد شود؛ لیکن نه براساس خیال‌پردازی و قصه‌آفرینی، بلکه براساس ابتکار و آفرینش هنری در چگونگی گزارش و اتکا بر واقعیت‌های قاطع و تردیدناپذیر. از این‌رو روش قرآن در نقل قصه‌ها تحت عنوان«روش قصه‌پردازی قرآن» یاد می‌شود .

قصه‌های قرآن از لحاظ روش دارای این ویژگی‌هاست:

در مقدمه همگی یا اغلب دارای تم(فکر غالب بر قصه)؛

برای نمونه در سوره‌ی یوسف تم قصه(خواب یوسف و خطری که او را تهدید می‌کند) از مقام بلند یوسف، بلندنظربودن پدرش و حسادت برادرانش خبر می‌دهد .بقیه‌ی داستان توضیح این عناصر(تم) است. توطئه‌ی برادران و فروختن یوسف بحران اول قصه است؛ زیرا از این لحظه سرنوشت یوسف تغییر می‌کند. بحران دوم مبارزه با زلیخا و زندان رفتن وی و بحران سوم به دربار رفتن یوسف است. شاید اوج داستان هم در همین‌جاست، از این به بعد گره‌های داستان باز می‌شود و عاقبت همگی به دربار آمده و به سجده می‌افتند و سجده‌ی ستاره‌ها در اول داستان(تم) با سجده‌ی آخر داستان کاملا مرتبط می‌گردد.

روابط علت و معلول در حوادث داستان یوسف دیده می‌شود، در قصه، زاویه‌ی دید، با دلیل عوض می‌گردد و گفت‌وگوها کاملا براساس شخصیت هر فرد و شخصیت اصلی(یوسف) آورده می‌شود و بقیه، در حد لزوم پرداخت می‌گردند. در قصه‌ی قرآن از نماد استفاده شده است. هفت گاو چاق و لاغر به هفت سال راحتی و قحطی تعبیر می‌شوند

قصه‌های قرآن دارای ملاک‌های فنی قصه‌ی امروزی، شامل شروع، اوج و پایان می‌باشند. قصه‌ی قرآن را قصه‌ی ادبی نیز می‌توان نامید و نباید تنها آن‌را قصه‌ی تاریخی دانست کثرت قصه‌های قرآنی در سوره‌های بلند، از این‌روست که به‌خاطر بلندی آیه‌ها، طنین آرام‌شان مستعد داستان-گویی و استعمال قالب داستان برای ابلاغ پیامند.

قصه‌های قرآن از لحاظ پراکندگی عناصر، قصه‌ی کوتاه هستند. در قصه‌ی کوتاه عنصری خاص برجسته می‌شود و مدار قصه قرار می‌گیرد، به-گونه‌ای که دیگر عناصر در سایه‌ی آن قرار می‌گیرند. داستان کوتاه را خواننده نباید با شتاب بخواند، بلکه بایستی با درنگ و تأنی از آن بهره‌مند گردد. حسن داستان کوتاه بیشتر در این است که خواننده به طول و تفصیل زائد بر نمی‌خورد .داستان کوتاه حد فاصل رمان و قصه است و از حیث لحن طبیعی به رمان برتری دارد، هیچ شکل و قالبی در دنیای ادب نمی‌توان پیدا کرد که تا این حد از«تصنع» به دور باشد.

عمر قصه و قصه‌گویی به اندازه‌ی پیدایش زبان و گویایی انسان است. قصه همواره منعکس‌کننده‌ی دیدگاه انسان درباره‌ی جهان و عوامل ناشناخته‌ی اطرافش و وسیله‌ی انتقال و آموزش آداب و سنن، اعتقادات و تاریخ نسلی به نسل دیگر بوده است. در میان اقوام و فرهنگ‌های گوناگون، هیچ قالب بیانی به اندازه‌ی قصه نافذ و مؤثر نبوده است. این تأثیر آن‌گاه که با بلاغت و اعجاز وحی همراه گشته، بسی افزون شده است؛ بنابراین در همان آغاز دعوت نیز قصه‌گویی قرآن از ابزار تبلیغی آن بوده است .

نمادین بودن قرآن نیز از ویژگی‌های یک کلام بلیغ است. در اصطلاح ادبی، کنایه و توریه، دو گونه نام‌آور رمز و نماد، به همین معنایند.

داستان‌ها و تمثیل‌های قرآن، همچون سایر ابعاد ادبی این کتاب بزرگ از دیرباز الهام‌بخش هنرمندان، نویسندگان و محققان اسلامی بوده که در این زمینه آثار ماندگار و ارزشمندی را پدید آورده‌اند .

از دانشوران بزرگ فارسی زبان، فردوسی، عطار، سعدی و مولوی نام‌آوران بدیل این عرصه‌اند. در ادبیات عرب نیز ابن کثیر، فخر رازی و ثعالبی علاقه‌ای خاص به جمع‌آوری قصه‌های پیشین نشان داده‌اند. از دانشوران معاصر عرب، گروهی سرشناس به قصه‌های قرآن اهتمام ورزیده‌اند که بیشتر از مصر برخاسته‌اند؛ همچون عبدالوهاب نجار با قصص‌الانبیا، شیخ‌محمد عدوی با دعوه‌الرسل الی الله تعالی .

در قصه‌های قرآن، سه عنصر برجسته دیده می‌شود: شخصیت، رویداد و گفتگو. در قصه‌هایی که انذار و بیم‌دهی هدف اصلی است،«رویداد» عنصر برجسته‌ی قصه به‌شمار می‌رود. در قصه‌هایی با هدف انگیزش عاطفی یا آرامش‌بخشی به پیامبر و مؤمنان، عنصر مهم«شخصیت» است. و اگر هدف اصلی دفاع از دعوت اسلامی و پاسخ‌گویی به مخالفان باشد،«گفتگو» عنصر مهم را می‌سازد .

برای نمونه قصه‌ی صالح(ع) را مرور می‌کنیم. نخستین جلوه‌های آن، در سوره‌های شمس و قمر آمده است. در این جلوه‌ها عنصر اصلی«رویداد» است؛ یعنی حوادث مصیبت‌بار قوم ثمود. اما آن‌گاه که دعوت اسلامی پیش می‌رود، در جلوه‌هایی در سوره‌های اعراف و شعرا، عنصر قوی«گفتگو» بروز می‌کند. در سوره‌ی نمل این‌بار انذار برای ستیزندگان پیامبر است و عنصر اصلی قصه به«رویداد» باز می‌گردد که نزول عذاب الهی است.

جلسه ۱۱و ۱۲ و۱۳ هندسه ساختاری سور قرآنی با تاکیدی بر تبیین گستره و ظرفیتهای دانش ساختار شناسی سور

در این ۳ جلسه استاد به تبیین هندسه ساختاری سور قرآنی و احادیث و تبیین گستره و ظرفیتهای دانش ساختار شناسی سور میپردازد در این راستا بایستی مطالعه تطبیقی در شناخت قصص و پیامهای آنها ونظم بلاغت وسبکهای نگارش ومخاطب سنجی سور مورد بررسی قرار گیرد

توضیحات :

فرم هندسی قصه

تفاوت قرآن با سخنان دیگر آن است که در عین خیال‌انگیزی واقع‌بینانه است و به اصطلاح رمانتیک نیست .

از تکرار قصه‌های قرآن چند نکته را متوجه می‌شویم؛ همه‌ی پیامبران پیش از محمد(ص) پیام اصلی واحدی را تعلیم می‌دادند؛ همه پیامبران امت‌های خود را دعوت می‌کردند تا رفتارشان را بر پایه عقاید درست بنا نهند؛ محمد(ص) نباید در برابر مخالفت‌های سرسختانه دلسرد شود؛ زیرا قبل از او نیز پیامبران از سوی امت‌هایشان مورد انکار قرار گرفته‌اند؛ مخالفان محمد(ص) اگر روششان را اصلاح نکنند، خدا با آنان همان‌گونه رفتار خواهد کرد که با امت‌های سرکش قبلی رفتار کرده است.

ساختار قصه های قرآنی

قصه های قرآن ساختار منحصر به خویش را دارند و بسا در نگاه نخست با آن چه نسبت به مفهوم رایج قصه هست، متفاوت و متمایزند. یکی از موجباتی که قصه-ها را خواندنی و دلکش می-کند، لطف پردازش و داستان پروری است. قصه گویان برای جلب و جذب مخاطبان می-کوشند وقایع داستان را هیجان برانگیزتر طرح کنند و از عنصر تخیل و عاطفه، اسطوره و افسانه و شور و احساس به فراوانی بهره جویند. بسا شخصیت-های داستان از اساس، وجود عینی و خارجی نداشته و زاییدهٔ ذهن و تخیل داستان سرا باشند. هم چنین تنوع اشخاص قصه و مبالغه در خُلقیات و خصوصیات متفاوت آنان به لطف داستان می‌افزاید.

از سویی قصه-ها از یک هارمونی و روایت خطی و نظم موضوعی برخوردارند و داستان نویس، وقایع مختلف را چنان چینش می-کند که خواننده سرنخ موضوع را گم نکرده، ذهنش آشفته نگردد و انگیزهٔ همراهی و تعقیب ماجرا را تا فرجام و پایان داشته باشد. افزون بر این، از منظر محتوا و مضمون در قصه-های بشری هر نوع کلام و پیامی یافت می-گردد، از راست و ناراست، سره و ناسره، حقیقت و افسانه، کژی و ناکژی، غثّ و سمین و لازم و حشو. بر این اساس می-توان گفت که داستان-های قرآن از اساس و جوهر، نگرش، رهیافت و قالب و روایت با سایر قصص، تفاوت و تمایز ماهوی و پردامنه دارند.

از این روی، قصه در قرآن غالباً به شیوهٔ قصه-گویی مرسوم نیست، بلکه فارغ از نظم و نسق و روایت خطی داستان-ها، در اسلوب-های منحصر به خویش و در لابه لای آیات و شرح حال پیشینیان آمده است تا گروندگان از زندگی آنان بیاموزند و راهی را در پیش گیرند که باید بپیمایند. در قصه-های قرآن مختصات و ویژگی-هایی هست که آن-ها را از داستان-های بشری متفاوت می-نماید از جمله: واقع گرایی، حقیقت گویی، بی زمانی و مکانی، حذف گفت-وگوها و زمان-های مرده، درستی گزاره-ها، شکسته شدن وحدت زمانی، عدم اعتنا به روایت خطی، استفادهٔ حداقلی از عنصر زن، طرح ناگهانی و بی مقدمهٔ قصه، مجمل-گویی و خلاصه گیری-ها از داستان، گفت-وگوهای میان قصه-ای، عفیف گویی و سربسته و مرموز گذاشتن برخی موضوعات و

پر واضح است، این سخن به معنای نفی وجود پاره-ای از اشتراکات شکلی و فرمی و حتی محتوایی میان برخی داستان‌های قرآن و شیوه-های ادبیات داستانی کنونی نیست از جمله مقدمه چینی برای آغاز متن اصلی داستان، بریدگی-های هنری میان صحنه-ها، تصویرسازی هنرمندانه، شخصیت و شخصیت پردازی، صحنه و صحنه پردازی و کشمکش-ها و گفت-وگو و موارد دیگری که خود می-تواند دستمایهٔ نوشته-ای جداگانه در راستای تبیین همین اشتراکات گردد. البته زیبایی-های خارق العادهٔ قرآن محدود به مایه‌های سرشار معنوی و معارف بلند و دل انگیز آسمانی آن نمی-گردد بلکه اسلوب-های زیبا، جلوه-های هنری بدیع و اعجاز گفتاری و ظاهری قرآن را هم شامل می-شود. تا جایی که قرآن زبان خویش را ستوده: «اللهُ نَزَّلَ أحسنَ الحدیثِ ...» (زمر / ۲۳) و داستان-های خود را بهترین سرگذشت-ها معرفی کرده است: «نَحنُ نَقُصُّ عَلَیکَ أحسنَ القَصَصِ ...» (یوسف /۳) با این وصف، اینک با ارائهٔ آیات و نمونه-های اندکی از قصه-های قرآنی، شیوهٔ اختصاصی و ویژگی-های قصه-گویی قرآن را با استفاده از دیدگاه محققان و نویسندگانی که پیشتر در این زمینه کوشیده-اند بررسی میشود.

-۱ درستی گزاره-هااز ویژگی-های قصه-های قرآنی، راست گویی محض و حقیقت گرایی مطلق در بازگویی و بازتاب سرگذشت-های تاریخی پیامبران و امت-های پیشین است. این حقیقتِ مسلّم از آن جا مایه می-گیرد که در داستان-های قرآن، راوی و قصه گو، خداوند علیم مطلق و بصیر و خبیری است که علوم هستی (گذشته، حال و آینده) در گسترهٔ علم او یکسان است. در علم بیکرانش جهلی راه ندارد و کوچک‌ترین ذرّه در آسمان‌ها و زمین از دیده-اش نهان نمی-ماند. اما «چنین زاویهٔ روایتی در داستان-های بشری وجود ندارد و مختصّ قرآن است، چرا که راوی داستان-های قرآن، علیم مطلق، خالق ما یشاء و فعال ما یشاء است. یعنی راوی داستان خداوند است و اوست که سخنان شخصیت-ها را نقل و احیانا تحلیل می‌کند؛ اوست که به عواطف، افکار، عقاید و رفتار شخصیت-ها آگاه است و در مواقع لزوم، به بیان آن-ها می-پردازد؛ اوست که پشت صحنه-ها را می‌بیند؛ اوست که حوادث داستان را توضیح می-دهد. علاوه بر همهٔ این-ها، قهرمانان بیشتر داستان-ها، مانند قهرمانان داستان-های انبیا به اذن او به مأموریت رسالت اعزام می-شوند و هموست که داستان را به نتیجه می-رساند.»

قرآن کریم نیز زبان قصه گویی خود را حق و حقیقت معرفی می-کند: «إنَّ هذا لَهُوَ القَصَصُ الحَقُّ ...» (آل عمران / ۶۲) از این روی، وقتی قصه-های قرآن را می-خوانیم، احتمال نمی-دهیم که این کلمات را قلم یا قوهٔ خیال یک هنرمند صحنه پردازی کرده باشد، مثلاً هنگامی که قرآن سخنان «هدهد» را نزد سلیمان بازگو می-کند یقین می-کنیم که این پرنده وجود خارجی داشته و این سخنان را بر زبان جاری کرده است و خداوند براستی حرف-های او را نقل کرده است، در صورتی که وقتی قصه-های «کلیله و دمنه» را مرور می-کنیم، می-دانیم که حیوان-های داستان، نمادین و ساختگی-اند. بنابراین از ویژگی-های قصه-های قرآنی، یادآوری «صحنه‌هایی است که در تاریخ اتفاق افتاده است و شخصیت-هایی که با وجودی مستقل و رفتاری خاص، و در زمان و مکانی مشخص حضور داشته-اند.»

-۲ واقعی بودن واقعی بودن بدین معناست که قرآن تنها رخدادها و مواردی را بازگو می-کند که عیناً در مسیر تاریخ و حیات انسانی رخ داده است، «داستان-های قرآن داستان-های تخیلی نیستند که تنها با وهم و خیال سروکار دارند و می-کوشند انسان را با حوادثی مواجه نمایند که از حقیقت دور است بلکه داستان-های قرآن با واقعیات سروکار دارد. هدف عمدهٔ آن-ها این است که با جلوه دادن شخصیت-های داستان به عنوان الگوهای ویژه، انسان-ها را در تمام شرایط و احوال زندگی اعم از تحمل سختی-ها و مشقات و یا در وقایع شگفت-انگیز هدایت نمایند.»

دربارهٔ این موضوع، قرآن کریم نیز می-فرماید: «لقد کانَ فی قَصَصِهم عبرةٌ لأولی الألباب ما کان حدیثاً یفتری ...: در سرگذشت آنان عبرتی برای صاحبان اندیشه بود. این‌ها داستان دروغین نبود.» (یوسف / ۱۱۱)

»ویژگی دیگر داستان-های قرآن در بخش عنصر که به هیچ وجه در داستان-های بشری وجود ندارد، واقعی بودن گفت-وگوها از زبان شخصیت-هاست. در حالیکه رگه های عدم واقعیت در داستان-های بشری امری طبیعی است «در داستان‌هایی از جمله در کلیله و دمنه، حدیقهٔ الحدیقهٔ سنائی، مثنوی-های عطار، مثنوی مولوی و مرزبان نامه و... می-بینیم که حیوانات و اشیاء در معنای حقیقی خود به کار نرفته-اند و نوعی مجاز هست.» «داستان-های قرآن تصاویری واقعی-اند که پرودگار آن-ها را از زمین واقع و حقیقت، نقل کرده است «... و مَن أصدَقُ مِنَ اللهِ حَدیثا (نساء/۸۷) » (یوسف، ۱۳۸۸: ۱۴) بنابراین انسان با خواندن داستان-های قرآن و تأمل کردن در مضمون گفت-وگوهای آن، به این احساس و اعتقاد می-رسد که این سخنان از زبان شخصیت-های واقعی نقل می-شود.»

-۳ فشردگی گفت-وگوهادر فن داستان نویسی به ویژه داستان-های بلند (رمان) تفصیل و اطناب و پرگویی از شیوه-های مرسوم است و راوی می-کوشد زمان بیشتری مخاطب را با خود همراه و سرگرم کند، اما قصه-های قرآنی عموماً از ویژگی ایجاز و اعتدال و فشردگی گفت-و-گوها برخوردارند، «منظور از اصل ایجاز و اعتدال این است که قرآن کریم با کم-ترین الفاظ ممکن، به بهترین وجه به معرفی شخصیت-ها پرداخته است.»

گرچه همهٔ قرآن اعجاز و ایجاز است و هر آیه-ای از قرآن دستمایهٔ برداشت-ها، تفسیرها و تأویل-های متعدد و مختلف شده است و از همین روی تاکنون انبوهی از تفاسیر بر قرآن نگاشته شده است، ولی این ایجاز در بیان موضوعاتی که جنبهٔ سرنوشت و حکایت پیشینیان را دارد بیشتر

به چشم می‌آید به عنوان نمونه: «پیرو شیوهٔ ایجاز و تأکید بر نقش تصویرسازی ناگفته-ها و درگیر کردن او با متن، چیزی از حال و روز نوح در کشتی ارائه نشده است، امّا این از پسر یاد کردن، بلافاصله پس از فرو نشستن طوفان، به قدر کافی از حال و روز نوح حکایت می‌کند.» «قالَ یا نوحُ إنَّه لیسَ مِن أهلِک...» (هود / ۴۶) نویسندهٔ کتاب ریخت شناسی قصه-های قرآن در تحلیل داستان اصحاب کهف و روایت حاکم بر آن، فشردگی گفتگوها را یکی از بارزترین ویژگی-های گفتگو نویسی قرآن می-داند.

-۴ انتخاب گرایانه و گزینشی در عرف داستان سرایی، موضوعات مرتبط با یک داستان یا دست کم حوادث و رخ-دادهای پیرامون شخصیت-های اصلی داستان، بازگو می-گردد و زوایای مختلف زندگی آنان بازتاب داده می-شود؛ امّا قرآن کریم «حوادث داستانی خود را بر اساس گزینش و انتخابی هدفمند ارائه داده است. یعنی از میان حوادث متعدد در طول زندگی هر پیامبری حوادثی را که محل عبرت و هدایت است، انتخاب کرده است. این امر اولاً از آیاتی مانند: «وکُلاّ نَقُصُّ علیکَ مِن أنباءِ الرُّسُلِ ما نُثَبِّتُ به فؤادَک ...» (هود / ۱۲۰) مستفاد می-شود. دوم آن که یکی از معانی ماده «قَصَص» چیدن و بریدن است. بنابراین «نَقُصُّ عَلیک، یعنی ما حوادث را به طور گزینشی و با انتخاب و چیدن برای تو گزارش می-کنیم.» گفتیم زبان اصلی قرآن، زبانِ هدایت جان و دل مردم است و قرآن کتاب قصه نیست و زبان قصه-گویی هم ندارد؛ به همین دلیل از هر قصه، حلقه و بخشی را گزینش و انتخاب می-کند که در راستای تحکیم و تثبیت مأموریت اصلی خویش – یعنی هدایتگری– به آن نیازمند است. این شیوه در روش قصه پردازی قرآن کاملاً مشهود است.

-۵ شکسته شدن وحدت زمانی در قصه-ها، حوادث به ترتیب وقوع زمانی طرح می-شوند، قصه نویس بر اساس میل و خواست شخصی، حوادث را نمی-بیند، بلکه همه چیز بر اساس زمانِ اتفاق، روایت می-شود. «در ادبیات داستانی به زمان و مکانی که در آن داستان رخ می-دهد، صحنه می-گویند و امروزه به مکانی که اتفاق بیفتد و در زمانی که تحقق یابد اهمیت داده می-شود.» با این وصف «بی زمانی و مکانی یکی از ویژگی-های قصه-های قرآن است و این دو عامل در شکل دادن به روند حوادث، نقش چندانی ندارد و ما در قصه-ها ردپایی از زمان و مکان را جستجو نمی-کنیم و نمی-یابیم، زیرا داستان-ها و قصه-های قرآن ورای زمان و مکان حرکت می-کنند و این دلیل بر جهانی و جاودانی بودن قصه-هاست.»

قرآن کریم، کتاب دعوت و هدایت است و هدف آن تعلیم تاریخ و شیوه-اش رمان نویسی نیست و به گفتهٔ علامه طباطبایی: «هیچ کاری به این که فلانی پسر کیست و نسبش چیست و حوادث تاریخی مربوط به او در چه زمانی و مکانی رخ داده است، نداشته، متعرض به مشخصاتی که یک تاریخ نویس بی نیاز از آن‌ها نیست، نمی-شود. چون تعرض به این خصوصیات در هدف قرآن، دخالت و تأثیر ندارد.» به هر حال، «این تقطیع و برش اجزاء داستان و شکستن وحدت زمانی آن، دارای اسرار هنری است که باید دربارهٔ آن‌ها تأمل کرد و از این طریق رابطهٔ موجود میان اهداف داستان و شیوه-های ساختاری آن را به دست آورد.»

- ۶ پردازش پایه پایه در قصه-ها، حوادث و تسلسل رخ دادها به گونه-ای است که هر داستان، مقدمه، شروع، تنه و متن و در نهایت فرجام شیرین یا تلخی دارد و در مجموع قصه، متکی به یک نظم و آهنگی است که خواننده را به همراه می-برد امّا کلام خداوند با کلام بشری تفاوت دارد و در هیچ زمینه-ای به طور کامل با مقیاس-ها و معیارهای بشری انطباق ندارد. در قرآن کریم گاهی حلقه-ها و پرده-ها و بخش-های مختلف یک قصه در سوره-های مختلف ارائه شده است، به عنوان مثال: «هر نقلی از حضرت نوح که در سوره-های متعدد توزیع شده است، به تنهایی شکل خاصی از داستان است و به خودی خود داستانی کامل با چهارچوبی خاص است. از طرفی دیگر، اگر تمام بخش-های توزیع شده را کنار هم بگذاریم، چهره و تصویر کاملی از سرگذشت و سرنوشت حضرت نوح به دست می-آید.»

این شیوه که عدم پایبندی قرآن به روایت خطی را نشان می-دهد در بیشتر قصه-های قرآن به چشم می-خورد. قرآن اطلاعات قابل توجهی پیرامون سرگذشت واحد و یا داستان مشخصی را پایه پایه و پله پله در سوره-های متعددی می-آورد که اگر مجموعهٔ داده-های ارائه شده را کنار هم بچینیم آن سرگذشت یا داستان، کامل می-گردد، به عنوان مثال: در آیات پراکنده-ای که در قرآن، پیرامون آفرینش انسان سخن رفته است این موضوع کاملاً مشهود است. نخستین بار در قرآن در سورهٔ بقره آیهٔ ۳۰ بدون هیچ گونه مقدمه-ای سخن از آفرینش انسان به میان آمده و سپس در آیاتی از سوره-های متعدد، اطلاعات و نکات بیشتری پیرامون قصهٔ آدم (ع) و سجدهٔ فرشتگان بر او گفته شد.

اگر چه تمامی آیات وصف شده بر مدار ماجرایی واحد می-گشتند امّا هر بار تفاوت-هایی نیز با بارهای پیشین داشتند و شاید به همین سبب بارها و بارها شنیده می-شدند و کسالتی ایجاد نمی-کردند، «قرآن از این ویژگی هم در این جا و هم در مواقع دیگر سود برده است تا مخاطبان را به شنیدن چندبارهٔ ماجراهایی بنشاند که هدفی جز تربیت و هدایت ندارند.»

-۷گره افکنی و مبهم گویی در قصه-های تاریخی، شخصیت و شخص، محور و مدار حرکت در قصه می-شود، از این روی برجسته کردن قهرمانان قصه و پردازش تفصیلی به آنان جزو عرف متداول داستان نویسی است. از این منظر نیز قرآن تابع معیارهای داستان سرایی بشری نیست و گرچه در موارد فراوانی، نام شخصیت-ها و برخی توصیف-های آنان را بیان می-کند، ولی در موارد دیگری نیز از شخصیت یک داستان،

به طور سربسته و مرموز سخن به میان می-آورد، «پس شخصیت-ها در قصه پردازی قرآنی هر کسی باشند، بالذات مقصود و هدف نیستند، زیرا آنان شخصیت-های تاریخی-اند که مقصود و منظور از آن کشف احوال و یا تکریم و تقبیح کردارشان است.» در برخی از داستان-ها، شخصیت-ها بدون ذکر نام اصلی معرفی شده-اند، مانند: اصحاب کهف، اصحاب اُخدود، اصحاب رس، برادران یوسف یا نام زنان حضرت نوح، عمران، زکریا و عزیز مصر. همچنین: «در داستان حضرت سلیمان در مورد آن کس که تخت بلقیس را در چشم برهم زدنی پیش حضرت سلیمان حاضر می-کند، به جای ذکر نام اصلی، از صفت «الذی عِندَه عِلمٌ مِنَ الکتابِ» (نمل / ۴۰). استفاده شده است. این مورد، هم از نظر هنری و هم از نظر تربیتی دارای لطایفی است». همچنین در جریان سفر رازآلود موسی، نامی از خضر به میان نیامده، بلکه از وصف «عبداً مِن عبادِنا» استفاده گردیده است. (کهف/ ۴۵) از داستان-های مبهم در قرآن کریم، داستان یونس پیامبر است که به صورت بسیار موجز در سورهٔ صافات (آیات ۱۳۹–۱۴۸) به آن اشاره شده است «خواننده ناگهان به یونس (ع) که قهرمان داستان است برمی-خورد و این در حالی است که وی نسبت به یونس (ع) هیچ گونه اطلاعات قبلی ندارد و تنها همین قدر می-داند که او از پیامبران است.»

- ۸تکرار و مکررگویی

پدیدهٔ تکرار در قرآن عموماً و در داستان-های آن خصوصاً فراوان دیده می-شود. قرآن از قصه، برای تبیین حقایق دینی بهره گرفته است و در این میان روی برخی مفاهیم دینی اصرار بیشتری ورزیده و برای تأکید بر آن-ها، از قصه-های مکرر استفاده کرده است. در خصوص پدیدهٔ تکرارِ قصه-های قرآن، سخن فراوان گفته شده، و دلایل زیادی برای آن آورده شده است که تفصیل آن از حوصلهٔ این مقال بیرون است. کوتاه سخن این که، تکرار قصه را نشانهٔ بلاغت قرآن در بالاترین مراتب آن دانسته-اند، «تکرار یکی از ویژگی-های هنری قرآن در ارائهٔ داستان است. البته این تکرارها مربوط به بخش-ها و حلقه-هایی از داستان است نه کل آن.» به اعتقاد نویسندهٔ «التصویر الفنی فی القرآن» «اگر حلقه-ای هم تکرار می-شود مطلبی جدید و اضافی دارد یا این که «بعضی از داستان-ها به لحاظ دارا بودن اهداف، موضوع-ها و زوایای متعدد، در چند سوره با شیوه-های بیانی مختلف مطرح شده است. به داستان-های حضرت نوح و حضرت موسی چند بار اشاره شده است و در هر سوره-ای، هدف و موضوع خاصی از داستان مورد نظر بوده است» (همان: ۱۲۷) همچنین تنوع بخشیدن به بیان داستان، یکی از دلایل تکرار داستان-های قرآن شمرده شده است. «تکرار یک قصه با واژگان متفاوت به تثبیت معنای آن قصه می-انجامد و نشانهٔ فصاحت و بلاغت کلام است.» برخی نیز «اصل تدریجی بودن نزول قرآن و قابلیت وقایع نگاری برای استنتاج-های گوناگون و درس-های متعدد، دلیل تکرار آیات قلمداد کرده-اند»

اگرچه برای پدیدهٔ تکرار در قرآن و به ویژه قصه-های آن، دلایل متعددی برشمرده شده امّا آنچه مبرهن است استفاده از عنصر تکرار در قصه-های قرآن و در چنین حجمی، در داستان-های بشری نظیری ندارد و از ویژگی‌های بیانی قرآن است. تا جایی که در قرآن کریم «داستان حضرت موسی(ع) در بیش از سی سوره یاد شده است ولی در هر بار از جهت کوتاهی و طولانی بودن فرق دارند.»

-۹گفت-وگوهای میان قصه-ای

قرآن در ضمن بیان داستان خاصی، گاه مطلب یا مطالب جداگانه-ای از آن داستان را نیز می-آورد و این یکی دیگر از ویژگی-ها و روش-های قرآن در داستان پردازی است «زیرا قرآن خواسته است در ضمن بیان داستان، به هدفی که از حکایت کردن آن مدنظر داشته است، برسد و این جملات نه تنها خواننده را از اصل داستان دور نگه نمی-دارد بلکه نقل به موقع این جملات او را در برداشت و درک پیام این قصه-ها یاری می-دهد». در سورهٔ آل عمران، داستان تولد حضرت مریم این گونه آغاز می-شود :«إذ قالَت امرأةُ عِمرانَ رَبِّ إنّی نَذَرتُ لَکَ ما فی بَطنی مُحَرّراً فَتَقَبَّل مِنّی إنَّکَ أنتَ السَّمیعُ العَلیم. فَلَمّا وَضَعَتها قالَت رَبِّ إنّی وَضَعتُها أُنثی» (آل عمران / ۳۵–۳۶) و در ادامهٔ آیه آمده است: «وَاللهُ أعلَمُ بِما وَضَعَت وَ لَیسَ الذَّکَرُ کالأُنثی.» علامهٔ طباطبایی در تفسیر این آیه می-نویسد: «این دو جمله از همسر عمران نیست بلکه کلام خدای تعالی است که به عنوان جمله معترضه آورده شده است.» این شیوهٔ بیانی در قصه-های قرآنی که از آن با عنوان «گفت-وگوهای میان قصه-ای» یاد کرده-ایم در بسیاری از داستان-های قرآن هست که جمله یا آیه-ای یا آیاتی در میان داستان قرار گرفته است و این مخالف روش قرآن در میان قصه-ها نیست.

-۱۰داستان در داستان

از ویژگی-های قصه-های قرآن، داستان در داستان است که « از دیگر شیوه-های داستان-پردازی در قرآن محسوب می-شود تا جایی که این روش و شیوه در برخی آثار منثور و منظوم ادب دیده می-شود که می-توان آن را الهام گرفته و وامدار این روش قرآن دانست.» اگر در مورد پیشین گفتیم که در ضمن یک داستان، آیه یا آیاتی متفاوت با مضمون آن داستان بیان می-گردد امّا گاهی افزون بر آن، قرآن در پاره-ای از قصه-ها، قصه-ای دیگر را بیان می-کند و خواننده را با خود همراه می-کند و در واقع در دل یک قصه، قصه دیگری را می‌پروراند و موقتاً پیوستگی رویدادهای داستان پیشین را قطع کرده و پای داستان دیگری را به میان می-کشد و پس از پایان یافتن داستان جدید، به تکمیل داستان قبلی می-پردازد. از این نوع قصه-ها در قرآن می-توان موارد زیادی را سراغ گرفت، امّا در این جا تنها به دو مورد اشاره می-شود: اول این

که قرآن در سورهٔ هود: «در ضمن یادآوری تاریخ جانشینان نوح و اقوامی که به برکت خدایی رسیدند یا دچار عذاب شده-اند، اشاره-ای به داستان ابراهیم می-کند که در آن برکات الهی تحقق یافته، و این خود ضمن بیان قصهٔ قوم لوط است که گرفتار عذاب شدند.»

نمونهٔ دیگری از شیوهٔ داستان در داستان را در سورهٔ آل عمران می-بینیم که داستان سه تولد را پیاپی بازگو می-کند: «قرآن کریم، داستان زکریا (ع) را پس از داستان زن عمران و در آغاز داستان مریم (س) ترسیم کرده است... و پس از پایان یافتن داستان زکریا (ع) به ترسیم داستان مریم پرداخته است.»

-۱۱تنوع و تفنّن در داستان پردازی

قرآن کتابی است که از زوایای مختلف و وجوه متعدد، اعجاز است. می-دانیم موضوع علم بلاغت و خاستگاه اصلی آن قرآن کریم بوده- است و نویسندگان بزرگی، اعجاز بلاغی و کلامی قرآن را از جهت واژگان، تلفیق کلمات و قالب-های بیانی ترسیم کرده-اند. روش و سبک داستانی قرآن نیز واجد الگوهای هنری و بلاغی ارزنده-ای است. قرآن کریم، گاه فرجام و نتیجهٔ داستان را پیشاپیش می-آورد و آن گاه به تفصیل آن می-پردازد و گاه فشرده-ای از داستان پس از تفصیل آن آورده می-شود، یعنی پس از این که داستان به شکل تفصیلی بازگو گردید، دیگر بار چکیده و خلاصه-ای از آن را بازگو می-کند. بر این اساس سبک و روش داستان قرآن، واحد و یکسان و خسته کننده نیست، بلکه نوعی تنوع و تفنّن در داستان پردازی آن وجود دارد که به لطف و دلکش کردن گفتار می-انجامد. به عنوان نمونه در سورهٔ اعراف و در مقدمه، فشرده-ای از داستان موسی(ع) و مبارزهٔ او با فرعون را بیان می-کند، سپس به تفصیل به ریز ماجرا می-پردازد: «ثُمَّ بَعَثنا مِن بعدِهِم موسی بآیاتِنا إلی فِرعَونَ ...» (اعراف / ۱۰۳) سپس در ادامهٔ آیه می-فرماید: «فَانظُر کیفَ کانَ عاقِبةُ المُفسِدینَ.» و آن گاه در آیات بعدی به تفصیل، داستان موسی را بازگو می‌کند: «این گونه آغاز کردن داستان خود از روش-های ویژهٔ قرآن در بیان قصص است و با سیاق سوره و محوری که بر گرد آن می-چرخد، مناسب-تر است، چه از همان لحظهٔ نخست، فرجام کار را نشان می-دهد». گاه برعکس اسلوب پیشین، فشرده و چکیده-ای از داستان، پس از پایان آن آورده می-شود. به عنوان نمونه، در داستان حضرت عیسی (ع) پس از بیان مفصل ماجرا، در انتهای داستان، فشرده-ای از آن را که در حقیقت پیام اصلی داستان بوده است بازگو می-نماید: «إنَّ مَثَلَ عیسی عِندَاللهِ کَمَثَلِ آدمَ خَلَقَه مِن تُرابٍ ثُمَّ قالَ له کُن فَیکون.» (آل عمران / ۵۹): «این آیهٔ شریفه هدف اصلی از بیان داستان عیسی (ع) را به طور خلاصه می-آورد و در حقیقت، اجمال پس از تفصیل است و این شیوه- خلاصه گیری از گفتار- از مزایای کلام شمرده می-شود.»

-۱۲طرح ناگهانی قصه

از دیگر ویژگی-های سبک قصه پردازی قرآن، طرح ناگهانی قصه است که در عربی با عنوان «عنصرالمفاجاة» از آن یاد می‌کنند «منظور از عنصر ناگهانی این است که خوانندهٔ داستان، با رخدادی در یک حالت ناگهانی و غیرمترقبه مواجه می-شود.» این روش و شیوهٔ داستان که «در یک حالت ناگهانی ویژه به نمایش درمی-آیدوتماشای آن، بینندگان را هرگز از این تماشا بی نیاز نمی-گرداند، از روش-های قصه-پردازی قرآن است.»

این گونه نمایش-ها در داستان-های قرآن زیاد به چشم می-خورد. مثلاً در داستان حضرت یونس (ع) آمده است: «وَ إنَّ یُونُسَ لَمِنَ المُرسَلینَ. اِذ أبَقَ إلی الفُلکِ المَشحونِ. فَساهَمَ فَکانَ مِنَ المُدحَضینَ» یونس از پیامبران بود. چون به آن کشتی پر از مردم گریخت، با آنان قرعه زد و در قرعه باخت.» (صافات / ۱۳۹–۱۴۸)

چنانکه می‌بینیم این آیه، اطلاعات چندانی دربارهٔ یونس نمی-دهد و همین قدر اشاره می-کند که او از پیامبران است. با این حال یک باره یک پرده از زندگی او را به نمایش می-گذارد که یونس (ع) به کشتی پر از جمعیت گریخته است و بر اساس قرعه می-باید او را از کشتی به دریا افکنند. این شیوه که به طور ناگهانی و یکباره در مسیر داستان قرار گرفته است، از اثربخشی والایی برخوردار است «چنین اسلوب-هایی هم احساسات خواننده را برمی-انگیزد و هم تأثیر مثبت در عمق بخشیدن به مفهوم مورد نظر متن دارد و هم ساختار داستان را زیباتر می‌کند.»

-۱۳پرده پوشی و عفیف گویی

قرآن، زبان وحی و کلام خداوند است. همان گونه که در قرآن اثری از خیال و وهم وجود ندارد و داستان-ها و سرگذشت-های واقعی و حقیقی را برای عبرت آموزی انسان-ها بازگو می-کند، ادبیات و زبانی را که برای ترسیم صحنه-های شرم آور و به ظاهر دور از عفت عمومی برمی-گزیند، زبان پاک و در نهایت عفت و پرده پوشی است و از این منظر داستان-های قرآن با داستان-های بشری که گاه با زبان دریده و عریان صحنه-ها را بازگو می-کنند، متفاوت و متمایز است.

از صحنه-های عشقی که در قرآن بیان شده، داستان عشق سرکش زن عزیز مصر به یوسف است: «وَ راوَدَته الّتی هُوَ فی بیتِها عَن نفسِهِ و غَلَّقَتِ الأبوابَ وَ قالَت هَیتَ لَکَ » آن زن که یوسف در خانهٔ او بود، از او تمنای کامجویی کرد، درها را کاملاً بست و گفت به سوی آنچه برای تو مهیاست، بیا.» (یوسف/ ۲۳) این آیه، اوج یک صحنه عشقی را کاملاً در پرده، روایت می-کند.

در داستان تولد حضرت عیسی نیز، مردم ابتدا از زشتی کار مریم می-گویند: «یا أُختَ هارونَ ما کانَ أبوکِ امرأَ سوءٍ و ما کانَت أُمُّکِ بَغیّاً» ای خواهر هارون ! نه پدرت مرد بدی بود و نه مادرت زن بدکاره-ای.» (مریم /۲۸) در این آیه یک اتهام جنسی در پرده و سربسته بیان می-گردد. یا برای دفاع از پاک دامنی حضرت مریم می-فرماید: «وَ الَّتی أحصَنت فرجَها فَنَفَخنا فیها مِن روحِنا ....: و به یاد آور زنی را که دامان خود را پاک نگه داشت، و ما از روح خود در او دمیدیم.» (أنبیاء / ۹۱) هم چنین داستان حضرت لوط «قصه-ای که برجسته-ترین گره داستانی-اش مسائل جنسی است ولی با این حال کاملاً در پرده روایت می-شود.»

بنابراین آنچه مسلم است قرآن در ارائهٔ تصویرها و صحنه-های واقعی مربوط به مسائل جنسی، عفت کلام و در پرده سخن گفتن را برگزیده است.

-۱۴حضور حداقلی زن در قصه-های قرآن

متأسفانه در تمدن جدید و به ویژه در فعالیت-های هنری از زن استفادهٔ ابزاری می-گردد، از این روی در داستان-های بشری برای فضاسازی و جذابیت بیشتر تعداد قابل توجهی از شخصیت-ها و قهرمانان از زنان انتخاب می-شوند. در حالی که در قرآن، موضوع کاملاً برعکس است و زن در قصه-های قرآن حضوری کم رنگ دارد. البته اگر با نگاه کتاب داستان به قرآن نگاه شود، شاید این یک کاستی قلمداد گردد اما چنانکه بارها گفتیم قرآن کتاب هدایت معنوی و دینی است و نباید پنداشت که قصد اصلی قصه-های قرآن مانند داستان-های بشری، داستان سرایی است.

گرچه در قرآن نام چند زن از جمله زن عزیز مصر، زن حضرت نوح، زن عمران، زن زکریا، مادر موسی و خواهر موسی ذکر شده است ولی هیچ کدام نام اصلی آنان در قرآن نیامده است «از میان شخصیت‌های زن، تنها نام اصلی مادر حضرت عیسی (ع)، مریم(س)، ذکر شده است، زیرا حضرت مریم (س) در داستان مربوطه، شخصیت اصلی است و قرآن در این موارد اغلب نام شخصیت را ذکر می‌کند. دوم آن که حضرت مریم (س) شخصیتی مثبت است و باید نام او زیاد به گوش بخورد، چرا که نماد عفت، پاک دامنی و عبادت است.» در قصهٔ حضرت نوح (ع) چهره منفی دو زن ترسیم شده است :«وَ ضَرَبَ اللهُ مَثَلاً لِلّذینَ کَفَروا امرَأَةَ نوحٍ و امَرأَةَ لوطٍ ...: خداوند برای کسانی که کافر شده-اند، به همسر نوح و همسر لوط مثل زده است ..» (تحریم / ۱۰) و «این نخستین باری است که از زن نوح می-شنویم، زنی که قرآن در کنار زن لوط می‌نشاندش و از خیانتش می-گوید: گفتیم که حضور زن در قرآن چندان توأم با تصویرسازی نیست و زن در قرآن حضوری حداقل گرایانه دارد، خصوصاً اگر ناصالح هم باشد.» پر واضح است حضور کم رنگ زن در قصه-های قرآنی سبب نمی-شود از ارزش انسانی و معنوی زنان بکاهد، زیرا که این موضوع به تفاوت-های طبیعی، جسمانی و روحی زنان نسبت به مردان بر می-گردد تا جایی که خداوند متعال همهٔ پیامبران خویش را به دلیل دشواری مأموریت-های آنان، از میان مردان برگزیده است.

در این جا، ما بیشتر، زیبایی-های قصص قرآن و شگفتی-های هنری آن را مدنظر داشته-ایم و بسا با امعان نظر بیشتر و تحقیقات گسترده-تر بتوان بر عناوین یاد شده، افزود ..

درحالی‌که انسان از این جلوه‌های هنری در قصه‌های قرآن حظ می‌برد، می‌بیند که ادبیات داستانی ما ادبیات غربی و گاه شرقی را الگو ساخته است، در صورتی که اندیشه و الهام‌ها باید از منبع کامل و جمیلی باشد که به سرچشمه جمال جهان و زندگی متصل است. اگر تم داستان از قرآن سرچشمه بگیرد و به روش آن توجه کند اثری کامل و جاودانه خواهد شد

.----------

جلسه ۱۴و۱۵ بررسی ریشه شناسی لغات قرآن کریم وآشنایی با معانی مفردات به منظور شناخت سیاق معانی

توضیحات :

استاد در این جلسه با تبیین ریشه شناسی لغات سور قرآن کریم و طرح معانی در سوره دانشجو را با تفاوتهای معانیی کلمات در متون ادبی با کاربرد معنایی در سوره آشنا میکند. بعنوان مثال در سورههای قرآنی مانند لقمان وحجرات کلمات مندرج در متن قرآن ریشه شناسی میشوند و سپس معنای کلمه در آیه بررسی میشود چه بسا این معنا با آنچه در کتب ادبی آمده متفاوت باشد. این جلسه به فهم معانی قرآن کریم ومقایسه ساختاری بسیار کمک خواهد کرد که استاد یک جلسه حداقل تبیین وتوضیح دهند وجلسه بعدی کارعملی روی ریشه های کلمات انجام شود.

اوّلین قدم در فهم معارف قرآن، آشنایی دقیق با واژه‌های قرآنی است. خصوصاً که در زبان عرب، گاه برای یک معنا، الفاظ متعدّدی وضع نموده اند؛ مثال آن که: به اسب، در حالی که برنده‌ی اول میدان اسب‌دوانی است «مجلّی» و به اسب دوم، «مصلّی» گفته می‌شود؛ و یا نگاه کردن با کلمه‌ی «رؤیهٔ» و «نظر» به کار می‌رود؛ ولی هر کدام تفاوت ظریفی با یکدیگر دارند که نمی‌توان هریک را به جای دیگری به کار بُرد. و یا حتّی برخی واژه‌ها، مثل «قسط»، «قر»، «بیع» و «شراء»، دارای معانی متضاد هستند، که تنها از سیاق عبارت می‌توان معنای آن‌ها را تشخیص داد؛ چنانچه «القاسطون» در آیه‌ی:"وَ أَمَّا الْقاسِطُون فَکانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبا"[۸] به معنای «الظالمون» است و «المقسطین» در آیه ی: "وَ أَقْسِطُوا

إِنَّ اللَّهَ يُـحِبُّ الْمُقْسِطِـين"[۹]به معـنای «العادلین» و یا «رغب عنه» ضـدّ «رغب فیه» است، اوّلی به معنای «میل کردن» و دومی «اعراض کردن» است، و این همه در کنار قواعد ادبی و بلاغی فراوان است، که هر ماده در دهها هیأت و اشتقاق های گوناگون، معانی متعدد دارد.

نتیجه آن که، هیچ زبانی به اندازه‌ی زبان عربی قدرت انتقال کامل و زیبای معانی بلند و نغز را ندارد، و نمی‌تواند این همه ابزار در خلق آثار ادبی ماندگار و اعجاب برانگیز در اختیار صاحب قلم قرار دهد.

بنا بر این، برای آشنایی با ظرافت‌های معانی آیات الهی چاره‌ای جز آگاهی از مفردات کلمات قرآن نیست. و در این راستا، علاوه بر واژه‌نامه‌های عمومی در لغت تازی، کتاب‌های تخصّصی واژه‌شناسی قرآنی نیز از قدیم و جدید تدوین شده، که می‌توان به کتاب «مفردات الفاظ قرآن» نوشته‌ی راغب اصفهانی و کتاب «التّحقیق فی کلمات القرآن الکریم» اثر استاد فقید مرحوم دکتر حسن مصطفوی اشاره کرد. واخیرا کتابی توسط دکتر فائزه عظیم زاده اردبیلی نگارش شده که حاص ۱۰ سال تلاش علمی است وریشه شناسی کل لغات قرآن کریم را همراه با معانی مفردات در آیه به همراه ۸۰۰ پرسش وپاسخ تفسیری است .

جلسه ۱۶ بررسی کارکرد تصویر هنری در قرآن کریم و آشنایی با هنرهای مرتبط با کتابت قرآن کریم

توضیحات :

تصویرگری و تصویرپردازی یکی از وجوه اعجاز هنری قرآن کریم بشمار می‌رود. قرآن کریم با بهره گیری از آواها، حروف، واژگان و ترکیبات موجود، در ذهن مخاطبان خود تصویری زنده و پویا از تمام پدیده‌ها به نمایش گذاشته است که با ذهنی آفرینش گر و موهبتی الهی می‌توان تصاویر موجود در آیات را درک نمود. تصاویر قرآن همه دارای معیار است و رکن اصلی همه این تصاویر، هماهنگی آن‌ها با هدف هدایتی قرآن است که برای فهم بهتر این تصاویر باید به الفاظ و دلالت‌های لغوی و معنوی آن‌ها و نواخت موسیقیایی جملات و صورت‌ها و سایه‌های الفاظ هم آهنگ توجه نمود. یکی از زیباترین تصویرگری‌ها و تصویرسازی‌های قرآن کریم، در سُوَر مسبّحات (اسراء، حدید، حشر، صف، جمعه، تغابن و اعلی) متجلّی است.

باید گفت وحدت اندیشه با اهتمام به تسبیح و تحمید و جایگاه ویژه پیامبر و اهل بیت(ع)، انفاق و نقش برجسته آن در کمال آدمی، در سایه دو صفت حکیم و عزیز بر تصاویر این سُوَر حاکم است و هر یک از این تصاویر در عین برخورداری از یک استقلال شخصیّتی، واجد نوعی ارتباط درونی با سایر تصاویر است.

در چه آیاتی از قرآن درباره هنر صحبت شده است؟

هنر برای خلق زیبایی است، هنر رهنمود آفریدگار زیبا و پدید آورنده جمال و زیبائی است، هر چه خوب و زیباست در اوست، و از اوست، و برای اوست. خدای آفریننده زیباست و زیبائی‌ها را دوست دارد، و می‌خواهد ما نیز زیبا باشیم و زیبا بگوئیم، زیبا بنویسم و زیبا سخن گفته و زیبا بسرائیم. در واقع تمام آیاتی که زیبایی های نظام آفرینش و موجودات عالم هستی را به تصویر کشیده و توصیف کرده است از آیات هنری قرآن کریم به شمار می آید بیان نظم و ظرافت و پیچیدگی حاکم بر موجودات هستی مانند سیارات و ستارگان و ماه و خورشید و چگونگی. رشد و نمو گیاهان و حیوانات و به خصوص مراحل خارق العاده شکل گیری و تکامل جنین انسان که در سوره های حج و مومنون به عالی ترین صورت ترسیم شده و نیز آیاتی که چهره بهشت و احوال اهل آن و نیز چهره جهنم و احوال جهنمیان را به رشته تصویر می کشد همگی از آیات هنری قرآن محسوب می گردند . در احادیث فراوانی این مضمون وارد شده که : الله جمیل یُحبّ الجمال . در منابع روائی شیعه و در نهج‌البلاغه انواع هنر مورد توجه است، زیرا: پل ارتباطی انسان‌ها با واقعیت‌ها هنر است، هنر واقعیت‌ها را برای تمام اقشار جامعه قابل درک می‌کند؛ به همه می‌شناساند؛ در حقیقت رسالت هنر همگانی کردن واقعیت‌ها است. و این رسالت مهم «هنر» جوانب گوناگونی دارد به چند مورد اشاره می‌شود.

۱- هنر سخنوری: از هنرهای ارزشمندی است که هم می‌تواند احساس مردم را و هم عقل و جان انسانها را سیراب کند آرمان ببخشد. چنانکه امیرالمؤمنین با خطابه خود (قاصعه) جان‌ها را عوض می‌کرد، اشک را جاری می‌ساخت و دلها را بهم گره می‌زد. در پرتو یک سخن اخلاقی امام علی(ع) یار دلدارش «همام» ناله‌ای زد و قالب تهی کرد. ۲- هنر نویسندگی و هنر قصه‌نویسی: قرآن کریم و سخنان معصومین(ع) خصوصاً حضرت علی(ع) داستانهای گذشتگان و ماجرای تلخ و شیرین زمان را بسیار جالب و روشن با استفاده از هنر تجسّمی بیان فرموده است. (برای نمونه سوره قصص، کهف و نامه ۳۱ و ۲۵ نهج‌البلاغه مطالعه شود). ۳- هنر و جاذبه شعر: امامان معصوم(ع) به شعر و هنر آرمان و هدف بخشیدند. هم در نیایش به صورت شعر با خدای خود حرف زده‌اند و هم در بحث و گفتگوی سیاسی با سرودن شعر دشمن را محکوم کرده‌اند. در این مورد ائمه(ع) عموماً و امام حسین(ع) خصوصاً یکّه تاز میدان حماسه و مناجات در قالب شعر می‌باشند. حماسه و رجزها و مناجات عاشورا شاهد صادق بر این مدعاست. در این مورد ر.ک: دیوان علی‌بن ابی‌طالب، سیدمحسن امین. فرهنگ جامع سخنان امام حسین(ع)، ترجمه علی مؤیدی، نشر معروف. ۴- هنر آهنگ و صدا و لحن: این هنر از ابزارهای مهم در پیشبرد اهداف متعالی است. آهنگ و موسیقی قرآن در ایجاد

جذبه و تسخیر قلوب حرف اول را می‌زند. و صوت زیبا و دلنشین نیز از این قاعده مستثناء نیست. چنانکه در روایت وارد شده است حضرت علی(ع) قرآن که می‌خواند هیچ صدائی و هیچ قاری قرآنی یارای مقابله با او را نداشت. و هم‌چنین وقتی صدای قرآن امام سجاد(ع) به خیابان می‌رسید مردم چنان مجذوب می‌شدند که صف طولانی در کوچه ایجاد می‌شد. ۵- هنر نمایشنامه: در منابع روائی شیعه به فیلم و نمایشنامه و بیان تجسمی توجه فراوانی شده است. از امام صادق(ع) وقتی که از خدا می‌پرسند، امام صادق(ع) تخم مرغی را که بچه‌ای بالو بازی می‌کرد مورد توجه قرار می‌دهد و عظمت علمی و حیاتی آن را یک به یک مطرح کرده سپس خدا را به اثبات می‌رساند. یا وقتی که از حضرت علی(ع) یک مطلب کلامی و فلسفی می‌پرسند. امام به جای تعجب به جای بحث گفتاری به نمایشنامه روی می‌آورد. علمای مسیحی پرسیدند: چرا به هر طرف روی بیاوریم روبروی خدائیم؟ مگر هر چیزی پشت و رو ندارد؟ امام علی(ع) به جای بحث و مناظره، در حیاط منزل آتش روشن می‌کند و آنها را در اطراف آتش قرار داده و از آنها پرسید: کدام یک از شما رو در روی آتش قرار دارد؟ همه گفتند: روبروی آتش ایستاده‌ایم. آنگاه حضرت نتیجه می‌گیرد که: هر چیزی که پشت و رو ندارد، شعله، نور، هر طرف آن بایستی رو در روی آن قرار داری، خداوند بزرگ وجود مادی ندارد. اَللّهُ نُورُ اَلسَّماواتِ وَ اَلْأَرْضِ در هر جا که باشید رو در روی خدا ایستاده‌اید پس نباید خداوند جهان را با موجودات مادی تشبیه کنید.

رابطه قرآن و هنر

سخن گفتن از رابطه هنر و قرآن هم سهل است هم محال ؛ محال از این نظر که قرآن کلام بی واسطه خداوند است و هنر صرفاً تقلیدی ـ هر چند خلاقانه ـ است از جلوه های هستی و بدین ترتیب هنر هرگز نمی تواند سر به ساحت رفیع قرآن برساند ؛ اما از نگاه دیگر ، هنر و قرآن یک جلوه از هستی اند ، بدین صورت که از یک سو ، قرآن کریم دربردارنده عصاره رموز آفرینش است و از سوی دیگر ، هنر نیز در ماهیت خود جز آفرینش و تجلی بخشیدن به رموز هستی نیست ، چه ، هنرمند واقعی در خلق هر اثر هنری جلوه ای از جلوه های پنهان آفرینش را عیان می سازد . از این رو ، هنر می تواند ـ در مفهوم راستین خود ـ بازگو کننده حقایق قرآنی از زمان و مکان فراتر رود و در غایت خود ، در دل قرآن جای گیرد.

قرآن در بردارنده همه آن چیزهایی است که انسان برای رستگاری خود به آنها نیاز دارد و از زمان جاری شدن وحی تاکنون ، منشا و سرچشمه پیدایش و تطور و تکامل حکمت ها و معارف ، شعر و ادب و هنرهایی همچون خوشنویسی ، تذهیب ، نگارگری و آداب تلاوت و قرائت بوده است .

عظمت این کتاب در جامعیت و کامل بودن آن است . زیرا سخن خداست و در همه قرون و اعصار ، انسان را به تفکر ، اندیشه ، عقل و خردورزی دعوت می کند و با وجود آن که در قالب زبانی مشخص و برپایه مقتضیاتی معین نازل شده است فراتر از زمان و مکان و زبان ، شیوه و راهی پیش روی انسان می نهد که به شرط درک مکنوناتش هدایت گری مبین و صادق تواند بود : « انه لقرآن کریم . فی کتاب مکنون ، لایمسه الا المطهرون » . به راستی قرآن کتابی است گرانمایه در کتاب و نوشته ای پنهان . که جز پاکان دست بر آن ننهند .(واقعه / ۷۷ ـ ۷۹)

از دیگر سو ، هنر نیز خلق و زیبایی نیست و غایت آن هم زیبایی و بیان آن نیست . هنرمند موحد در آفرینش خود ، تمام اشیای عالم را با همه کثرت ـ از زمین و آسمان تا جمادات و نباتات و از افلاک تا خاک ـ از خدا می داند و در عین کثرت ، وحدت را می نمایاند . با این تعبیر ، هنر امری مقدس جلوه می کند . اما همه اشکال هنرها مقدس نیستند.

اصالت در هنر مقدس بر اساس دستور دینی و باور مؤمنان معتقد شکل می گیرد . ممکن است گونه ای از هنر در خدمت دین قرار گیرد و هنر دینی قلمداد شود اما هنر مقدسی نباشد زیرا چه بسا که پیرایه ها و قرائت های متفاوت و تحریف ها از دین توسط زورمندان انجام گرفته ؛ اما هنری که از اعتبار راسیتن قدسیت برخوردار بوده و تذکر دائمی حقیقت ازلی و ابدی را جلوه گر باشد ، ماهیتی مقدس دارد ؛ یعنی با عنایت الهی توام است وسیله ای است برای تجلی ساحت قدسی و رهانیدن آن گوهر پاک و زیبا و در عین حال ارائه آن در قالبی جامع و آراسته و مقدس. از این روست که هنر قدسی هم در درون و هم در بیرون عشق به حق را در ذات خود دارد و فارتر از یک مرز یا یک دوره یا حتی یک عمر عمل می کند ؛ محدود به زمان و مکان خاصی نیست ، جوششی است از درون هنرمند که همواره در گذر لحظه ها و ادوار جاری و ساری است زیرا اساس آن تقرب به حق و مقدس است.

عشق به یگانه محبوب و جمیل هستی ، در این میان ، ساخت و ساز هیات آن را در عهده دارد تا چهره قدسی در هنر شکل گیرد. بهره گیری و تاثیرپذیری از قرآن کریم در حوزه های گسترده فرهنگی و هنری در جهان اسلام ، سنتی جاری بوده است که در فراز و فرود تاریخ به گونه ای مختلف ، رواج و رونق داشته است . این سنت در ایران اسلامی نیز منشا پدیداری آثار گرانقدری شده که حجم گسترده و غنای بسیارش این سامان را از دیگر سرزمین های اسلامی متمایز ساخته است. بدین ترتیب ، قرآن و هنر را می توان دو عطیه الهی دانست که خداوند نزد انسان به امانت گذارده است تا از رهگذر آنها انسان بتواند روزنه ای به سوی نجات بگشاید

هنر نردبانی است که به بام حقیقت منتهی می شود ، به شرط آنکه بر دیوار قرآن تکیه کند و در واقع « هنر ، پلکان اضطراری در آسمانخراش روح است . البته هنر در قرآن ، در بردارنده حسی اجتماعی انسان جز با دیانت ممکن نیست:

هیچ هنرمندی نمی تواند از جان و دل به کار بپردازد مگر آنکه احساس کند جماعتی از مردم مخاطب او هستند ... هر هنرمندی که بخواهد به مرتبه عالی برسد ، باید به حس اجتماعی مردم توسل جوید و تا کنون بالاترین « حس اجتماعی » همان دیانت بوده است . کسانی که رابطه ضروری میان هنر و دیانت را منکرند ، باید حس اجتماعی دیگری معادل دیانت پیدا کنند که برای هنر ، یک مداومت تاریخی غیر دینی را تضمین کند...

هنر در قرآن تمایلات این جهانی را برای دستیابی به آرمان های معنوی به کار می گیرد و پا به پای اشراق انقلابی هر لحظه پویا و پویا تر می شود

خدمات متقابل قرآن و هنر

با نزول قرآن و آشنا شدن مسلمانان با این معجزه الهی رفته رفته قرآن در اعماق جانها نفوذ کرد و در این میان هنرمندان راستین که به واسطه داشتند طبعی ظریف ، مستعد پذیرش انوار حق بودند با تمام وجود آن را پذیرفتند و در هنر خود به کار گرفتند.

هنر اسلامی دارای ماهیتی دینی و معنوی است که نه تنها در بارزترین مظهر آن ، یعنی معماری مسجد بلکه همچنین در عرصه های خوش نویسی ، هنرهای تزئینی و تصویری جلوه گر است و در واقع ، تبلور روح ایمان توحیدی مسلمان است . در درون مرزهای جهان اسلام ، گورکانی هند ، ترکی عثمانی و غیره پدیدار شدند که هر چند هر یک ویژگی های خاص خود را داشتند ولی در ذات خود به آرمانی یگانه وفادار بودند که همان روح آموزه های قرآنی بود.

تاثیر قرآن در جوامع اسلامی چنان گسترده بود که تمام زوایا و شئون فرهنگ مسلمانان را تحت شعاع قرار داده و از آنجا که هنر همواره بخش جدایی ناپذیری از جوامع بشری بوده است ، به نوبه خود داد و ستدهایی با قرآن داشته است . از یک سو مضامین قرآنی در خدمت بیان هنری قرار گرفتند و در اشاعه و گسترش آموزه های وحی کوشیدند و از سوی دیگر ، هنر نیز به سهم خود در تقویت و گسترش جایگاه قرآن کوشید . کم نیستند قرآن های نفیسی که اکنون ، صرفاً از لحاظ جنبه های هنری مورد توجه محافل هنری جهان قرار دارند و در موزه ها و مجموعه های هنری سراسر جهان نگهداری می شوند و از این طریق قرآن نه تنها در جوامع اسلامی ، بلکه حتی در جوامع غیر اسلامی نیز به واقعیت شایان توجهی دست یافته است

هنرهای قرآن و قرآن های هنری

■در داد و ستدی که هنر و قرآن با یکدیگر داشته اند ، از یک سو ، هنرهایی ابداع شد و هنرهایی تکامل یافت و از سوی دیگر قطعات و مصحف های نفیسی از قرآن پدید آمد که بر تارک هنر اسلامی می درخشید . از این میان ، به موارد ذیل می توان اشاره کرد:

۱ـ خوش نویسی:

در میان هنرهای اسلامی خوش نویسی نزدیک ترین پیوند را با قرآن دارد و اساساً علت و سرچشمه پیدایش این هنر نیز قرآن بوده است . تا آنجا که کتاب کلام الله مجید هم توفیقی ربوبی محسوب می شد و هم هنری زیبا ؛ در سر حلقه این هنر نیز مولای متقیان حضرت علی ابن ابی طالب حضور دارد که خط کوفی را در مقام امامت و ولایت مطلق در اوج زیبایی و کمال کتابت فرمود . رفته رفته هنر خوشنویسی می توانست به سبب دستیابی به کمال زیبایی شناختی به جایگاهی محوری در میان سایر هنرهای بصری دست یابد . فراوانند مصحف های شریفی که تنها از جنبه منحصر به فرد بودن شیوه خوشنویسی شان اهمیت هنری دارند . هنر خوشنویسی تا آنجا پیش رفت که تنوع و گوناگونی شاخه های آن ـ از انواع خط های رایج گرفته تا نقاشی خط ـ هر یک مهارت و استادی خاص خود را می طلبد

۲ـ تذهیب: از آنجا که عنصر جوهر اساسی اسلام قرآن است ، با برآمدن تمدن اسلامی هنر کتاب سازی رواج یافت و شکوفا شد . تذهیب ، هنر تزیین صفحات کتاب است که هر چند پیش از اسلام در چین و ژاپن و برخی کشورهای اروپایی قرون وسطی سوابق باستانی داشت ، اما این دین اسلام ـ و مشخصاً کتاب قرآن ـ بود که این هنر را در سطحی وسیع پروراند و به اوج عظمت رساند تا جایی که اکنون صفحات مذهب و جلدهای طلا کاری شده قرآن زینت بخش موزه های سراسر جهان است.

۳ـ نگار گری قصص قرآنی: قرآن سرشار از قصه ها و داستان های پند آموز است که در آنها به گونه ای نمادین عبرت های بشری آورده شده است . اساساً بهره گیری قرآن از قالب قصه برای بیان مقصود خود ، نشانگر توجهی است که به هنر و جنبه های هنری در آن شده است و این خود یکی از وجوه اعجاز قرآن به شمار می آید . هنرمندان اسلامی نیز از این ویژگی قرآن نهایت بهره را بردند و تصاویری بدیع و شگفت انگیز از قصه های قرآنی (همچون خلقت آدم و حوا ، یوسف و زلیخا ، سرگذشت بنی اسرائیل و ...) را در لابه لای صفحات کتابها و تابلوها و حتی دیوار کاخ ها آفریدند.

۴ـ کتیبه نویسی و کاشیکاری: همراه با بالیدن تمدن اسلامی ، در سراسر سرزمین های اسلامی ساخت و ساز مساجد رونق گرفت و هنرمندان مسلمان نهایت تلاش خود را در زیبا سازی مساجد به کار گرفتند که از جمله این تلاش ها نوشتن آیات قرآن بر روی کاشی ها و کتیبه های زیبا بود ؛ به گونه ای که رفته رفته سبک های متنوعی در کاشیکاری و کتیبه نویسی پدید آمد و به هنر مستقلی تبدیل شد و همراه آنها از انواع ریزه کاری هایی همچون معرق کاری و نقش گل و بته و جز این ها بهره گرفته شد.

۵ـ قرآن و هنر کلامی: قرائت و حفظ قرآن مجید ، به ویژه در اوایل اسلام ، از نخستین واجبات مسلمانان بوده است . عبارات قرآنی به زبان گویندگان و نویسندگان جاری بود و در هر کار از دین ، شرع ، لغت ، انشا ، تهذیب اخلاق ، تدبیر قول و سیاست مدن مرجعیت یافته بود . خطیبان ، نویسندگان و شاعران از سبک قرآنی بهره ها گرفته اند . از قصص قرآنی بارها در شعر شاعران به تلمیح اشاره رفته است . تقریباً هیچ نویسنده یا شاعر مسلمانی نبوده است که در تجربه های ادبی ـ شعری خود از مضامین قرآنی استفاده نکرده باشد . این رابطه به یقین دوسویه بوده است : از یک سو ، ادبیات در نشر و اشاعه مفاهیم قرآنی کوشیده است و از سوی دیگر ، بهره گیری از همین مفاهیم قرآنی ، رمز پرباری و غنای هنر کلامی (شعر ، داستان ، قصه و ...) بوده است. بدیهی است که رابطه هنر با قرآن صرفاً به چند مورد یاد شده خلاصه نمی شود و شاخه های هنری بسیار دیگری نیز هستند که مستقیم یا غیر مستقیم از قرآن تاثیر پذیرفته اند یا در ترویج آن مؤثر بوده اند ؛ هنرهای همچون معماری ، قالیبافی ، نساجی ، سفالگری و غیره

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- استاد محترم با بکارگیری توامان قرآن کریم وهنر و متون ادبی درس را کمقایسه ای تدریس نماید یعنی اصل آرایه ها وساختار قرآن باشد ومقایسه طبق سرفصل با یک هنر یا یک متن وسبک ادبی
- درس بصورت نظری وعملی حتما ارائه شود ودانشجو در تکالیف عهملکردی جدی ورود یابد وتحت نظارت استاد عمل نماید
- وقوف استاد به فنون زیبایی شناسی وبلاغت و سبکهای ادبی میتواند موید تدریس کیفی درس باشد
- در جلسه نخست کلیه اهداف درس توسط استاد تبیین گردد

۴ .تکالیف یادگیری :

در این درس استاد اولین جلسه دانشجویان را به تیمهای علمی تقسیم مینماید وهرتیم مسئولیت یک کار عملی مقایسه ای را انجام میدهد . این تکالیف به حسب سرفصلهای درس هر جلسه مختصر به یک تیم داده میشود واعضای تیم کار رابین خود تقسیم وارائه کار خواهند نمود.استاد میتواند یک یا دو جلسه را به سمینار کلاسی توسط دانشجو نیز تخصیص دهد. بهتر است تکالیف از بین احادیث ومتون حدیثی مانند نهج البلاغه هم باشد.

۵. تکالیف عملکردی :

- شرکت در یکی از تیمهای علمی کلاس
- انجام فعالیت علمی مقایسه ای وبررسی پیرامون یک سبک ادبی یا یک متن اصیل ادبی وقران کریم وتاثیرات قرآن واحادیث بر آن و یا انتخاب صنایع شعری ومقایسه با ساختار قرآن
- یادداشت برداری از مطالب کلاس
- مطالعه مستمر وتحقیق پیرامون موضوعی که استاد در اولین جلسه به دانشجو محول کرده
- ارائه یک گزارش تحقیقی برگرفته از مطالعه مقایسه ای روی مباحث ارائه شده توسط استاد وارائه در آخر ترم

۶. منابع آموزشی:

الف) منابع اصلی درس :

۱. خرقانی ,حسن ,قرآن وزیبایی شناسی , مشهد , دانشگاه علوم رضوی , ۱۳۹۱

۲. شدید ,محمد , روش داستانگویی در قرآن کریم ,محمد علی بهشتی منش (مترجم) , قم , مدرسه اسلامی هنر , ۹۳
۳. عظیم زاده اردبیلی , فائزه , *۸۰۰ پرسش وپاسخ تفسیری وریشه شناسی کل قرآن کریم* , تهران , انتشارات دانشگاه امام صادق ع , ۱۳۹۴
۴. لسانی فشارکی , محمد علی , سوره شناسی , حسین مرادی زنجانی (مصحح) , قم , نصایح , ۱۳۹۴

ب) منابع فرعی درس :

- ابن منظور، محمد، لسان العرب، بیروت: دارإحیاء التراث العربی، الطبعة الأولی، ۱۴۰۸ق.
- اشرفی , عباس , مقایسه قصص در قرآن وعهدین ,تهران , چاپ ونشر بین الملل , بی تا
- بستانی، محمود، پژوهشی در جلوه-های هنری داستان-های قرآن، ترجمهٔ موسی دانش، مشهد: بنیاد پژوهش-های اسلامی آستان قدس رضوی، چاپ اول، ۱۳۷۱ش.
- بلاغی، صدرالدین، قصص قرآنی، تهران: امیرکبیر، چاپ هفدهم، ۱۳۸۱ش.
- بیومی , محمد , بررسی تاریخی قصص قرآن , ۴ جلدی , سید محمد راستگو (مترجم) , تهران , انتشارات علمی فرهنگی , ۱۳۸۳
- بهشتی، الهه، عوامل داستان، تهران: انتشارات برگ، چاپ اول، ۱۳۷۵ش.
- پاکتچی , احمد, نقد متن , تهران , امام صادق , ۱۳۹۱
- پروینی، خلیل، تحلیل ادبی و هنری داستان-های قرآنی، تهران: فرهنگ گستر، چاپ اول، ۱۳۷۹ش.
- پور نامداریان، تقی، رمز و داستان-های رمزی در ادب فارسی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ دوم، ۱۳۶۷ش.
- جعفری , محمد تقی , نگاهی به فلسفه هنر از دیدگاه اسلام,
- حافظ، عماد زهیر، القصص القرآنی، دمشق: دارالقلم، الطبعة الأولی، ۱۴۱۰ق.
- حسن نژاد، سیدمحمد، قصه های قرآن، چاپ ششم, قم, انتشارات اهل بیت,۱۳۷۴ ش.
- حسینی، محمد، ریخت شناسی قصه-های قرآن، تهران: انتشارات ققنوس، چاپ دوم، ۱۳۸۴ش.
- خامه گر , محمد, ساختار هندسی سوره های قرآن کریم , تهران , بی نا , ۱۳۸۶
- شریفاتی، محمد، تحلیل قصص، قم: انتشاراتجامعهٔ المصطفی العالمیهٔ، چاپ اول، ۱۳۸۷ش.
- شوقی، أبوخلیل، کارل بروکلمان فی المیزان، بیروت: دارالفکر المعاصر، الطبعة الأولی، ۱۹۹۰م.

- الطباطبائی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: مؤسسه الأعلمی، الطبعةالأولی، ۱۴۰۳ق.
- عبد ربّه، عبدالحافظ. بحوث فی قصص القرآن، لبنان: دارالکتاب اللبنانی، الطبعة الأولی، ۱۹۷۲م.
- فراستخواه، مقصود، زبان قرآن، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۷۶ش.
- فضل الله, محمدحسین, الحوار فی القرآن, بیروت, دارالفکر معاصر, الطبعه الثالثه,۱۹۹۲م.
- فعال عراقی، حسین، داستان-های قرآن در المیزان، تهران: نشر سبحان، چاپ دوم، ۱۳۷۸ش.
- قطب، سید، فی ظلال القرآن، ترجمهٔ احمد آرام، تهران: انتشارات علمی، چاپ اول، ۱۳۳۵ش. ــــــــــــ ، التصویر الفنی فی القرآن، ترجمهٔ محمد علی عابدی، تهران: مرکز نشر انقلاب، چاپ اول، ۱۳۵۹ش.
- قناد، صالح، قصه-های قرآن، قم: مرکز نشر المصطفی، چاپ دوم، ۱۳۸۹ش.
- کاظمی، شهاب، آفرینش هنری در داستان ابراهیم (ع)، قم: انتشارات أحسن الحدیث، چاپ اول، ۱۳۷۹ش.
- معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: امیرکبیر، چاپ چهاردهم، ۱۳۷۸ش.
- ملبوبی، محمدتقی، تحلیلی نو از قصص قرآن، تهران: امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۷۶ش.
- میرصادقی، جمال، ادبیات داستانی، تهران: انتشارات علمی، چاپ سوم، ۱۳۷۶ش.
- یوسف، سعد، قصص القرآن و قصص الانبیاء، ترجمهٔ جهانگیر ولدبیگی، تهران: انتشارات کردستان، چاپ اول، ۱۳۸۸ش.

۷. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در این درس راهبردهای ارزشیابی عبارتند از :

- تدریس مبتی بر مقایسه وکارعملی
- نظارت مستمر بر انجام فعالیت عملکردی
- تقسیم بندی دانشجویان به گروههای علمی براساس سرفصلهای اصلی درس جهت انجام تکالیف کلاسی وعملکردی
- مدل ارزشیابی عبارتست از : ارزشیابی مستمر / آزمون نوشتاری پایان ترم / ارزشیابی عملکردی دانشجویان پس از ارائه کارعملی بـه اسـتاد پایان دوره/ ارائه تکلیف کلاسی جهت تعیین نمره طول ترم دانشجو

شماره درس: ۵۱۱

سرفصل درس «کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش قرآن و حدیث»

۱.معرفی درس و منطق آن

زندگی بشر در عصر کنونی به گونه‌ای با فناوری اطلاعات و ارتباطات عجین شده است، که برخورداری از ابعاد گوناگونی از سواد از جمله سواد اطلاعاتی، سواد رسانه ای، سواد رایانه، سواد فناوری، سواد دیجیتال، سواد اینترنتی، یک ضرورت در زندگی محسوب می‌گردد. ضرورت توجه به فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب گردیده است که آموزش ان در آموزش‌های رسمی وارد گردد. لذا آشنایی و بهره‌مندی از این بعد سواد یکی از نیازهای دانش‌آموزان امروز وشهروندان فردا است. از این‌رو معلمان که وظیفه آماده سازی دانش‌آموزان را برای ورود به عرصه زندگی دارند، خود نیز باید ضمن برخورداری از شایستگی‌ها و سواد لازم در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات، از این ظرفیت در آموزش‌های خود بهره گیرند و با تلفیق این فناوری در فرصت‌های یاددهی–یادگیری علاوه بر بهره‌گیری از افزایش و بهبود کارآیی آموزش ، دانش‌آموزان را آموزش دهند که چگونه خود را برای استفاده صحیح از فرصت‌های پیش‌آمده بواسطه این فناوری در زندگی آماده کنند.

مشخصات درس نوع درس: نظری/عملی تعداد واحد: ۱+۱ زمان درس: ۴۸ ساعت	نام درس: **کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش قرآن و حدیث**
	اهداف/ پیامدهای یادگیری: جدول شایستگی‌ها دانشجو معلمان در ۶ **مولفه ۱- درک ICT در آموزش ، ۲- برنامه درسی و ارزشیابی ، ۳- پداگوژی ، ۴- ICT، ۵-سازمان بندی و مدیریت و ۶- یادگیری حرفه ای معلم در سواد فناوری[1] به شرح جدول زیر می‌باشد.**

ملاک ها	سطح ۱ (سواد فناوری)	سطح ۲ (تعمیق دانش)	سطح ۳ (تولید دانش)
درک ICT در آموزش	**درک سیاست‌ها**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، **حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی** (مبتنی بر فاوا) **را طراحی نماید.**	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، **حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی و سپس با توجه ارزیابی گروه همتا و خود طراحی مورد نظر را مورد اصلاح قرار دهد.**	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، **چندین فعالیت کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی، اصلاح، و پیاده سازی نماید.**
مهارت‌های فاوا	**ابزارهای پیچیده**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، **یک موقعیت** مسئله محور را طراحی نمایند که در آن با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا از جمله منابع شبکه به دانش آموزان در جهت دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسئله انتخاب شده کمک نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، **یک موقعیت‌های مسئله محور و یک موقعیت پروژه محور** را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه به جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی را پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، **موقعیت‌های متنوع مسئله و پروژه محوری** را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.
برنامه درسی	**کاربرد دانش**		

[1] سواد فناوری : استفاده از فاوا برای یادگیری کارآتر و موثرتر

و ارزشیابی	**سطح ۱**	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، حداقل **یک مسئله پیچیده** در رشته درسی برای دانش‌آموزان طراحی نماید و **راه حل‌های ارائه شده توسط دانش‌آموزان را در پاسخ به این مسئله مورد ارزیابی قرار دهد.**	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، **یک مسئله پیچیده در** رشته درسی برای دانش‌آموزان را به گونه‌ای طراحی نماید که **راه حل (های) ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسئله را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.**	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، **مسائل پیچیده‌ای** در رشته درسی را برای دانش‌آموزان به گونه‌ای طراحی نماید که **راه حل‌های ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسائل را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.**
پداگوژی	**حل مسائل پیچیده**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	دو تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید **و ضمن طرح مسائل در گروه همتا با استفاده از نظرات ارزیابانه آن‌ها، طراحی خود را مورد اصلاح قرار دهد.**	**دو تکلیف مسئله محور** (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نموده و **ضمن اصلاح طرح خود، مراحل پیاده‌سازی طرح را تشریح نماید.**	**چندین تکلیف مسئله محور** (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید و **مراحل طراحی، پیاده‌سازی و و ارائه راه حل‌ها توسط دانش‌آموزان در تکالیف مسئله محور و پروژه‌های گروهی را مورد نظارت و ارزیابی قرار دهد.**
سازمان بندی و مدیریت	**گروه‌های مشارکتی**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	یک محیط یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس طراحی نمایدکه در آن قادر **به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور** و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت باشد.	**یک محیط یادگیری** انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به **تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور** و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت **و همکاری گروهی** باشد.	**محیط های یادگیری** انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به تلفیق **فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت‌ها و همکاری گروهی** باشد.
یادگیری حرفه‌ای معلم	**مدیریت و راهنمایی**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	با استفاده از مهارت و دانش لازم **یک پروژه پیچیده** در راستای یادگیری حرفه‌ای را طراحی نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	با استفاده از مهارت و دانش لازم **دو پروژه پیچیده** را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	ب با استفاده از مهارت و دانش لازم **پروژه های پیچیده‌ای** را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.

۲.فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل۱: درک فاوا در آموزش

شایستگی

درک سیاست‌ها		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی نماید.	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی و سپس با توجه ارزیابی گروه همتا و خود	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، چندین فعالیت کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی، اصلاح، و پیاده سازی نماید.

	طراحی مورد نظر را مورد اصلاح قرار دهد.	

درک سیاست‌های آموزشی در باره‌ی فاوا در تدریس

- فرصت ها و موانع در اجرای فعالیت‌های مبتنی بر فاوا
- معرفی نمونه‌هایی از مسائل واقعی به هنگام پیاده سازی فعالیت‌های کلاسی رشته درسی مبتنی بر فاوا در مدرسه
- تجزیه و تحلیل مزایا و معایب روش‌های مختلف برای اجرای اهداف سیاست های فاوا

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- یک نمونه از اسناد مربوط به سیاست‌های فاوا را تجزیه و تحلیل نموده و تاثیرات بالقوه آن را بر یادگیرنده و جنبه‌های متفاوت کار معلمان تعیین کنند
- در مورد اصول بکارگیری فاوا در آموزش و پرورش توضیح داده و این اصول را مورد و تجزیه و تحلیل قرار دهند
- در مورد چگونگی جای دادن این اصول در فرآیند آموزش پیشنهاداتی ارائه گردد
- مسائلی که با اجرای این اصول ایجاد می‌گردد مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و در مورد چگونگی اداره و نظارت بر مسائل راهکارهایی ارائه دهند.

فصل۲: مهارت‌های فاوا

شایستگی

ابزارهای پیچیده		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، یک موقعیت مسئله محور را طراحی نمایند که در آن با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا از جمله منابع شبکه به دانش آموزان در جهت دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسئله انتخاب شده کمک نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، یک موقعیت‌های مسئله محور و یک موقعیت پروژه محور را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی را پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، موقعیت‌های متنوع مسئله و پروژه محوری را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.

کاربرد فاوا در طراحی و مدیریت یادگیری مشارکتی و پروژه محور دانش‌آموزان

- معرفی بسته‌های نرم افزاری متن باز متناسب با رشته خود و نرم افزارهای تولید محتوا
- ویژگی منابع وب (صحت مطالب و سودمندی منابع وب) مورد استفاده در یادگیری‌های مسئله محور و پروژه محور در رشته علمی.
- آشنایی با انواع وب‌های آموزشی (I، II و معنایی) و ویژگی‌های (مزایا و محدودیت‌های) هر کدام
- طراحی فعالیت‌های مسئله محور و پروژه محور مبتنی بر یکی از انواع وب
- طراحی مواد آموزشی با استفاده از محیط نوشتاری[۱] یا ابزار های خاص برخط
- معرفی شبکه یا نرم افزار مناسب برای مدیریت، نظارت، ارزیابی پیشرفت پروژه‌های گوناگون دانش آموزی
- نقش فاوا در ارتباط و همکاری با دانش‌آموزان، همتایان، والدین و جوامع بزرگتر در جهت پرورش یادگیری دانش‌آموزان.
- شبکه و پشتیبانی از همکاری دانش‌آموزان داخل و خارج از کلاس درس
- موتورهای جستجو، پایگاه‌های داده بر خط و ایمیل منابعی برای یافتن افراد و منابع برای پروژهای مشترک

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- جستجو در مورد بسته‌های نرم افزاری آموزشی را به طور عملی نمایش دهند و چگونگی استفاده از این بسته های متنوع نرم افزاری را در یک موضوع خاص در رشته خود در کلاس نشان دهند.
- در مورد ویژگی‌های هر کدام از منابع آموزشی I ، II و معنایی مزایا و مدودیت‌های آن‌ها برای طراحی فعالیت‌های تعاملی و مشارکتی بحث و گفتگو نمایند.
- یک یا چند فعالیت آموزشی مسئله محور و پروژه محور مبتنی بر یکی از انواع وب را طراحی نمایند و طراحی خود را در کلاس ارائه و با استفاده از نظرات ارزیابانه آن طراحی را اصلاح نمایند.
- در وب سایت‌ها و کاتالوگ ها نرم افزارهای مناسب برای یادگیری مسئله محور و پروژه محور در موضوع زمینه تخصصی خود را جستجو نماید. معیارهای و دستورالعمل های ارزیابی را توسعه داده و انتخاب‌های خود برای موثر بودن در جهت اهداف خاص آموزشی قصد شده توجیه نماید.
- طرز استفاده از محیط نوشتاری یا ابزارهای آن را به نمایش در آورد. به صورت گروهی دانشجویان یک واحد مطالعه در رشته مربوطه را به صورت بر خط طراحی نمایند.

[۱] authoring environment مجموعه ابزارهایی برای تولید محتوای دیجیتال یا ساخت نرم افزار

- چگونگی استفاده از نرم افزارهای شبکه‌ای پروژه برای مدیریت، نظارت و ارزیابی پروژه دانش‌آموزی را به نمایش درآورد و داده های پروژه کارهای دانش‌آموزان را در آن وارد کنند.
- در مورد استفاده از محیط‌های ارتباطی و همکاری بر خط توسط معلم برای پشتیبانی از یادگیری دانش‌آموزان بحث شود. دانشجویان در محیط های مذکور یک لاگ را برای خود تهیه نموده، ونتایج چاپی خود را در آن به اشتراک بگذارد و نمونه‌هایی از تعاملات برخط خود را نمایش دهد.
- در مورد مزایای محیط‌های ارتباطی و همکاری برخط که دانش‌آموزان را در انجام پروژه های مشترک کاری و یادگیری پشتیبانی می‌کند بحث نمایند. معلمان یک لاگ را برای خود تهیه نموده، ونتایج چاپی خود را به اشتراک گذاشته و تعاملات برخط دانش آموزان را نمایش دهند.
- در مورد استفاده از موتورهای جستجو، پایگاه‌های داده برخط و ایمیل برای یافتن افراد و منابع برای پروژه‌های مشترک بحث نمایند، جستجوهای خود را در راستای پروژه رشته خود هدایت نمایند، در پروژه مشترک بر خط شرکت و تعامل نمایند، تجربیات خود را در آن جا منعکس نمایند و آن‌ها را با افراد دیگر به اشتراک گذاشته و در مورد آن‌ها بحث نمایند.

فصل۳: برنامه درسی و ارزشیابی

شایستگی

کاربرد دانش		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، حداقل یک مسئله پیچیده در رشته درسی برای دانش‌آموزان طراحی نماید و راه حل‌های ارائه شده توسط دانش‌آموزان را در پاسخ به این مسئله مورد ارزیابی قرار دهد.	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، یک مسئله پیچیده در رشته درسی برای دانش‌آموزان را به گونه‌ای طراحی نماید که راه حل (های) ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسئله را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، مسائل پیچیده‌ای در رشته درسی را برای دانش‌آموزان به گونه‌ای طراحی نماید که راه حل‌های ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسائل را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.

دستیابی به اهداف برنامه‌درسی و ارزشیابی از طریق فاوا

- نقش فاوا در معرفی مفاهیم و فرآیندهای کلیدی رشته درسی
- عملکرد و اهداف بکارگیری بسته‌های نرم افزاری در رشته درسی
- چگونگی افزایش درک دانش‌آموزان از مفاهیم و فرآیندهای کلیدی با بکارگیری بسته‌های مربوطه در محیط‌های داخل و خارج از کلاس (فاوا در نظریه‌های یادگیری)
- دستورالعمل‌های مبتنی بر فاوا در ارزشیابی برای ارزیابی درک دانش‌آموزان از مفاهیم و فرآیندهای کلید برنامه درسی

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجومعلمان

- در بخشی از برنامه درسی داده شده، مفاهیم و فرآیندهایی که می‌توانند بوسیله فاوا آموزش داده شوند انتخاب شود. (فاوا باید منجر به درک عمیقتر از مفاهیم گردد)
- برای متن آموزشی (متناسب با رشته) داده شده، مفاهیم و فرآیندهایی که می‌توانند با فاوا آموزش داده شوند، شناسایی نمایند.
- تعداد متنوعی از بسته‌های نرم افزاری رشته درسی خود را شناسایی و در کلاس به نمایش در آورند.
- در مورد دستیابی به اهداف برنامه درسی و ارزشیابی از طریق فاوا، با یک کارشناس به صورت برخط در کلاس تعامل و گفتگو ترتیب دهند.
- از موزه‌های مرتبط با رشته خود بازدید برخط در کلاس ترتیب دهند.
- برنامه های شبیه ساز مبتنی بر وب را در کلاس اجرا و در خصوص اینکه چگونه این برنامه‌ها می‌توانند درک دانش‌آموزان از مفاهیم کلیدی موضوعات درسی و کاربرد آن‌ها در حل مسائل پیچیده توسعه دهند، بحث و گفتگو نمایند.
- از طریق جستجو در اینترنت در مورد فاوا در یکی از نظریه‌های یادگیری، یک مقاله علمی و پژوهشی شناسایی و در مورد آن در کلاس بحث و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.
- بسته‌های نرم‌افزاری ویژه موضوعات درسی رشته خود را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند و توضیح دهند که چگونه این بسته ها مفاهیم و حل مسائل پیچیده در محیط یادگیرنده محور را حمایت می‌کنند.

دستورالعمل‌های استفاده از محصولات فاوا در برنامه درسی

- دستورالعمل‌های دانشی و عملکردی معلمان در استفاده از محصولات فاوا برای افزایش درک دانش آموزان از مفاهیم، مهارت ها و فرآیندهای موضوع کلیدی درسی.

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- در مورد ویژگی‌های واکنش دانش‌آموزان در سال‌های مختلف آموزش و کیفیت و ویژگی محصولات فاوا ویژه‌ی سن و موضوع درسی خاص بحث شود.
- دستورالعمل‌هایی که از این ویژگی‌ها تبعیت می کنند و آن‌ها را توسعه و بهبود می‌دهند، ارائه دهند.
- دستورالعمل‌های ارائه شده در کلاس ارزیابی شده و پیشنهاداتی برای بهبود آن‌ها ارائه گردد.
- برای متن آموزشی و اهداف ارزشیابی (متناسب با رشته) داده شده، دستورالعمل‌های مبتنی بر فاوا طراحی کنند.
- برای محصولات فاوا دستورالعمل‌هایی را تهیه نموده و در فرآیند آموزش بکار گیرند. (به عنوان نمونه دستورالعملی برای ارائه گزارش‌های دانش‌آموزی از نتایج آزمایش شیمی)

ارزشیابی مبتنی بر فاوا

- ارزشیابی مبتنی بر فاوا (بر خط و برون خط) و بررسی دیدگاه‌های مربوطه

- ویژگی‌های ارزشیابی های مبتنی بر فاوا
- معرفی ابزارهای ارزشیابی مبتنی بر فاوا
- راهبردهای طراحی آزمون‌های مبتنی بر فاوا

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجومعلمان

- ابزارهای ارزشیابی فاوای در اختیار قرار داده شده، را ازمنظر این که کدامیک برای ارزیابی مهارت‌های سطوح بالاتر (از جمله مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی، و ..)و درک بنیادی از مفاهیم کلیدی مناسب هستند مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد.
- برای متن آموزشی و اهداف مهارت ارزشیابی (متناسب با رشته) داده شده، یک ابزار مناسب را شناسایی نمایند.
- برای موضوعی در برنامه درسی دستورالعمل های مبتنی بر فاوا برای ارزشیابی را طراحی نماید که در آن درک دانش آموزان از مفاهیم و فرآیندهای کلیدی برنامه درسی مورد ارزیابی قرار گیرد.
- در مورد دیدگاه‌های حاکم بر ارزشیابی مبتنی بر فاوا (برخط و برون خط) در کلاس بحث کنند و مزایا و محدودیت‌های آن‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند.
- یک نمونه آزمون برخط و برون خط برای یک موضوع در رشته خود طراحی نموده و آن را در کلاس ارائه نموده تا مورد ارزیابی قرار گیرد و اصلاحات لازم را با توجه به بازخوردها انجام دهند.

فصل۴: پداگوژی

شایستگی

حل مسائل پیچیده		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
دو تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید و ضمن طرح مسائل در گروه همتا با استفاده از نظرات ارزیابانه آن‌ها، طراحی خود را مورد اصلاح قرار دهد.	دو تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نموده و ضمن اصلاح طرح خود، مراحل پیاده‌سازی طرح را تشریح نماید.	چندین تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید و مراحل طراحی، پیاده‌سازی و و ارائه راه حل‌ها توسط دانش‌آموزان در تکالیف مسئله محور و پروژه‌های گروهی را مورد نظارت و ارزیابی قرار دهد.

طراحی و پیاده‌سازی فعالیت‌های یادگیری مشارکتی و پروژه محور مبتنی بر فاوا با تمرکز بر مسائل واقعی زندگی

- نقش یادگیری پروژه‌محور مبتنی بر فاوا و ایجاد در توسعه تعاملات اجتماعی و تفکر در دانش‌آموزان از طریق بکارگیری مفاهیم و فرآیندها و مهارت‌های کلیدی در حل مسائل واقعی
- چگونگی طراحی مسائل پیچیده و مسائل زندگی واقعی (که با کمک موضوعات کلیدی درسی قابل حل هستند) در پروژه‌های دانش‌آموزی با استفاده از منابع فاوا
- ویژگی‌های طراحی، واحد طرح درس مشارکتی و پروژه محور مبتنی بر فاوا
- معرفی ابزارهای متن باز و برنامه‌های کاربردی موضوعات ویژه برای فعالیت های کلاسی که قدرت استدلال، گفتگو، مشارکت و حل مسائل پیچیده را در دانش‌آموزان تقویت می‌نماید.
- داستان و بازی‌های دیجیتال و شبیه سازی یکی از روش‌های مناسب برای پیاده‌سازی تکالیف مسئله محور و پروژه‌های گروهی

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- در مورد چگونگی بکارگیری فاوا و انواع ویژه نرم افزارهایی که می‌تواند درک دانش‌آموزان و بکارگیری علمی دانش رشته مربوطه را حمایت کند بحث نموده
- در یک ارائه کلاسی راه‌هایی که در آن‌ها یادگیری پروژه محور می‌تواند مورد حمایت شود شرح داده شود.
- نمونه‌های مختلفی در این خصوص تولید نموده و پس از ارائه نمونه‌ها در کلاس در باره‌ی آن‌ها در کلاس بحث شود (به عنوان نمونه شناسایی راه‌های حفاظت از سامانه‌های اکولوژی با استفاده از وب و مفاهیم کاربردی)
- از طریق ارتباط و گفتگو برخط کلاسی با کارشناسان مربوطه همکاری نمایند.
- با جستجو در اینترنت برای اهداف یادگیری داده شده، مسائل زندگی واقعی مناسبی انتخاب شود.
- با توجه به مسائل واقعی داده شده، در فرآیند طراحی فعالیت‌های پروژه محور فاوا را در آن تلفیق نمایند.
- برای مسائل واقعی زندگی منتخب، روش‌های مناسب مبتنی بر فاوا برای معرفی آن‌ها به دانش‌آموزان ارائه دهند.
- راهبردهای یاددهی- یادگیری گوناگون را که در فعالیت‌های یادگیری مورد استفاده قرار می گیرند، توصیف نموده و توضیح دهند که فاوا چگونه می‌تواند در آن‌ها تلفیق گردد.
- طراحی و یا شناسایی یک داستان و بازی دیجیتال و یا شبیه‌سازی برای حل مسائل پیچیده و واقعی زندگی و یا فعالیت‌های پروژه محور، ارائه سناریو در کلاس و نقد و ارزیابی آن

فصل۵ : سازمان بندی و مدیریت

شایستگی

گروه‌های مشارکتی		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
یک محیط یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس طراحی نمایدکه در آن قادر به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت باشد.	یک محیط یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت و همکاری گروهی باشد.	محیط های یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت‌ها و همکاری گروهی باشد.

مدیریت و سازمان‌بندی منابع فیزیکی، انسانی و زمان برای تلفیق فاوا در محیط یادگیری

- سازمان بندی رایانه‌ها یا سایر منابع دیجیتال در کلاس درس (به منظور پشتیبانی و تقویت فعالیت های یادگیری و تعاملات اجتماعی)
- شبکه و شبکه‌سازی (از طریق کابل، Wifi، Blutooth و...) در کلاس درس [۱]
- چگونگی مدیریت فعالیت‌های یادگیری پروژه محور دانش آموزان در محیط‌های مبتنی بر فناوری

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- به طور عملی در یک کلاس چینش‌های متفاوت رایانه و سایر منابع دیجیتال را برحسب این که هر کدام‌یک از آن‌ها شرکت و تعاملات دانش‌اموزان را حمایت نموده یا ممانعت‌می‌نماید را بیازماید. یک نوع چینش را طراحی نموده و در مورد منطق خود برای این طراحی بحث نماید.
- با استفاده از امکانات موجود در کلاس یک آزمایشگاه فاوا در کلاس ایجاد کنند.
- در مورد روش‌های مدیریت فعالیت های کلاسی پروژه محور دانش‌آموزی درضمن انجام یک پرورژه بحث نمایند. درمورد طرح درس خود بر حسب مدیریت کلاسی با تمرکز روی مزایا و معایب چینش‌های گوناگون رایانه و منابع دیجیتال بحث نمایند.

فصل۶: یادگیری حرفه‌ای معلم

شایستگی

مدیریت و راهنمایی		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
با استفاده از مهارت و دانش لازم یک پروژه پیچیده در راستای یادگیری حرفه‌ای را طراحی نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	با استفاده از مهارت و دانش لازم دو پروژه پیچیده را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	ب با استفاده از مهارت و دانش لازم پروژه های پیچیده‌ای را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.

استفاده از منابع دیجیتال و همکاری برخط برای یادگیری حرفه‌ای

بررسی نقش فاوا در:

- اشتراک منابع برای پشتیبانی از فعالیت‌ها و یادگیری حرفه‌ای
- دسترسی به کارشناسان بیرون از محیط کار و جوامع یادگیری به منظور پشتیبانی از فعالیت‌ها و یادگیری حرفه‌ای خود
- مدیریت، تجزیه تحلیل، تلفیق و ارزیابی اطلاعات به منظورحمایت از یادگیری حرفه‌ای

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- در مورد منابع اطلاعاتی برخط گوناگون و استفاده از سایر منابعی که می‌توانند یادگیری حرفه‌ای را حمایت نمایند بحث نمایند.
- جستجوهای بر خط خود را برای مواد آموزشی در جهتی که اهداف یادگیری حرفه‌ای آنان را حمایت می‌کند هدایت نمایند
- نتایج این جستجو را به اشتراک گذاشته و در مورد آن بحث نمایند و برای اجرای ان برنامه ریزی نمایند.
- در مورد منابع گوناگون کارشناسی برخط و جوامعی که می‌تواند یادگری حرفه‌ای را حمایت کنند بحث نمایند. ملزم به انجام تحقیقات برخط خود برای یافتن چنین کارشناسان و جوامعی باشند. با کارشناسان ارتباط برقرار نموده و در این جوامع شرکت نموده و سپس مباحثات و نتایج فعالیت‌های خود در این زمینه را به اشتراک بگذارند.
- در مورد اهمیت توسعه مهارت‌های مدیریت دانش مربوطه در جهت تجزیه و تحلیل منابع بر خط بحث نمایند و آن‌ها در فعالیت‌ها خود تلفیق نمایند و کیفیت آن‌ها را مورد ارزیابی قرار داده. دانشجو معلمان نمونه هایی از فعالیت‌های خود را در این مورد توصیف نموده و به نمایش در آورده و در مورد آن بحث نمایند.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

[۱] به پیوست مراجعه شود.

- سخنرانی–نمایشی
- آزمایشگاه
- پروژه
- کشفی (کاوشکری+ آزمایشگاه) فردی و گروهی
- حل مسئله
- حل خلاق مسئله
- پرسش‌ها و پاسخ‌های هدایت شده و مباحثه
- طوفان مغزی
- .....

حداقل امکانات سخت و نرم افزاری

- منابع اطلاعاتی مکتوب یا برخط
- شبکه آزمایشگاهی (آزمایشگاه رایانه) مجهز به اینترنت پرسرعت
- دیتا پروژکتور ، صفحه نمایش، رایانه، تخته هوشمند
- انواع رسانه‌های قابل در دسترس
- امکانات لازم برای تهیه رسانه آموزشی مورد نظر مدرس
- نرم افزار بسته آفیس، ورژن‌های جدید (ترجیحا اصلی)
- رایانه با انواع سیستم‌های عامل
- دیتا پروژکتور ، صفحه نمایش، رایانه، تخته هوشمند
- تلفن‌های همراه با انواع سیستم‌های عامل (تلفن‌های دانشجویان)
- نرم افزارهای windows, Mac, Linux
- انواع ذخیره کننده‌های برون خط
- چند رایانه که به اینترنت متصل نباشد و از طریق یکی از شیوه‌های رایج و قابل دسترس قابلیت اتصال به اینترنت را داشته باشد (با خط تلفن (از طرق دایال آپ، $ADSL^{+}$ به صورت lan یاwireless) کارت دیتا، Wimax
- حداقل یک پردازشگر موجود در بازار
- سخت افزارهای داخلی و خارجی و جانبی رایانه
- انواع موبایل، تبلت، لپ‌تاپ و رابط OTG
- نرم‌افزارها، سخت‌افزارها و سیستم‌عامل‌های آموزشی مربوط به رشته
- برای نرم افزارها و سیستم‌عامل‌های مخصوص کودکان استثنایی می‌تواند مواردی چون Vinu[1]x, Deaf Apps[2] (for chat) را پیشنهاد نمود.
- نرم افزارهای

Flash, Photoshop, paint, DVD cutter, sound recorder , sound cutter, concept mapping or mind mapping, Simulators

- امکانات لازم برای راه اندازی شبکه شامل:

Cross cable, Wi-Fi, Bluetooth, Hub, Switch, Router, IPS, IDS, Firewall

- حداقل ۲ رایانه و یا لپ تاپ (در مورد لپ تاپ‌ها مجهز بهBluetooth) برای هر گروه
- فیلم و کلیپ های نمونه در زمینه کاربرد سخت افزار های آموزشی
- بروشورهای معرفی سخت‌افزارها
- نرم افزارهای و سیستم عامل‌های آموزشی گروه‌های مربوطه به انتخاب گروه
- راهنمای نرم‌افزارهای مربوطه
- سخت افزارها و نرم افزارهای لازم برای ضبط و ویرایش صدا و تصویر و فیلم دیجیتال
- نرم‌افزارهای شبیه ساز متناسب با رشته
- نرم‌افزارهای LMS، CMS، LCMS

۴. منابع آموزشی

۱. سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی
۲. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
۳. مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
۴. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران
۵. نقشه جامع علمی کشور

[1] http://distrowatch.com/table.php?distribution=vinux

[2] https://play.google.com/store/apps/details?id=com.successfulmatch.deafs&hl=en (نرم افزارهای مخصوص ناشنوایان در گوگل پلی)

۶. اساسنامه دانشگاه فرهنگیان
۷. هوشمندسازی مدارس راهبرد تحول وزارت آموزش و پرورش در توسعه فاوا.
۸. مهرمحمدی، محمود و نفیسی، عبدالحسین (۱۳۸۳)، تدوین سیاست های راهبردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش.
۹. علی‌آبادی، خدیجه (۱۳۹۰) مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور
۱۰. محمدی داود، احدیان، محمد، رمضانی، عمران (۱۳۹۰) مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران، آییژ.
۱۱. هارت دیویس گای ، (۱۳۸۹)مرجع کامل سیستم عامل مکینتاش، مترجم محمدرضا اصغرزاده، تهران نشر :نوآور
۱۲. راهنماهای لینوکس و ویندوز آخرین نسخه‌های موجود در هنگام تدریس
۱۳. سازمان فناوری اطلاعات ایران (۱۳۹۲) الزامات و چارچوب‌های تولید محتوای الکترونیکی آموزشی.
۱۴. محتواهای الکترونیکی تولید در پروژه لوک شارپ کانادا http://www.projectlooksharp.org/

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در ارزشیابی هر واحد درسی دو الی سه نوع ارزشیابی انجام خواهد شد. ۱- ارزشیابی ورودی یا تشخیصی در فاوا ۱ که در بخش مهارت های اساسی فاوا برای تعیین سطح کلاس و استفاده بهینه از زمان به منظور ایجاد و یا تقویت مهارت‌ها صورت می‌گیرد، ۲- ارزشیابی تکوینی که در حین فرآیند آموزش و در طول کلاس انجام می‌گیرد که در هر بخش مواردی به عنوان پیشنهاد در فعالیت‌های عملکردی و یادگیری پیشنهاد شده که می‌توانند بخشی از این ارزشیابی را تشکیل دهند و ۳- ارزشیابی نهایی یا پایانی که پیشنهاد می‌گردد ۱۰ نمره از نمره نهایی به ارزشیابی تکوینی و ۱۰ نمره به پروژه پایانی اختصاص یابد که در اجرای آن دانشجو معلم ملزم به رعایت تمامی موارد مورد آموزش در آن واحد درسی (فاوا ۱ الی ۳) می‌باشد و مدرس مربوطه موضوع آن را با توجه به سال تحصیل دانشجو معلم، دانش و مهارت موضوعی و مهارت حرفه‌ای دانشجو معلم تعیین می‌نماید.

۶. پیوست‌ها

- **تولید محتوای الکترونیکی:**

استانداردهای تولید محتوای الکترونیکی

* آشنایی با استانداردهای SCORM و AICC در تولید محتوای الکترونیکی و آموزش الکترونیکی

تولید محتوای الکترونیکی

رسانه‌های الکترونیکی دیداری

* معرفی پوستر، انواع چارت، اسلایدها، نمودار، .....، کاربرد ، مزایا و محدودیت ها
* فرآیند انتخاب رسانه‌های الکترونیکی دیداری در آموزش
* طراحی پیام‌های آموزشی رسانه‌های الکترونیکی دیداری (نوشته، شکل، عکس، ..)
* تولید رسانه های الکترونیکی دیداری از طریق نرم‌افزارهای power point، publisher، و photo shop

معرفی برخی از محتواها

* LO[1] اشیاء یادگیری،
* کارورزی مبتنی برشبکه
* خودآموزی، مطالعه راهنمایی شده ناهمزمان
* پیشامدها با هدایت مربی[2] (یادگیری همزمان)
* همکاری گروه کوچک

فرآیند طراحی تولید محتوای یادگیری الکترونیکی :

* طراحی آموزشی واحد (یا موضوع)یادگیری براساس نظریه‌های یادگیری و راهبردهای آموزشی مربوطه
* انتخاب مدل آموزشی مربوطه
* طراحی فرصت های یادگیری
* انتخاب و طراحی فعالیت های یادگیری

فرآیند انتخاب رسانه مناسب با هرفعالیت یادگیری

* طراحی پیام های آموزشی
* تنظیم جدول ارائه محتوای نهایی

معرفی نرم‌افزارهای تولید محتوای الکترونیکی (برخط و برون خط)

* Auto paly , flash builder, hyper studio, ,Director, Multimedia Builder, Adobe Flash, Camtasia Studio, advanced power point (off line)
* power point , hyper studio , flash , mu. Builder

- **کلاس هوشمند:**

[1] *Learning Object*
[2] *Instructor – led Events*

طراحی آموزشی کلاس هوشمند

* طراحی محیط یادگیری الکترونیکی براساس راهبردهای آموزشی مناسب
* طراحی فرصت های یادگیری ، فعالیت های یادگیری و راهبردهای ارزشیابی براساس مدل های نوین آموزشی
* طراحی مدل ارتباطی (ارتباط استاد با شاگرد ، استاد بامحتوا ، محتوا بامحتوا ، گروه با گروه ، کلاس باخارج کلاس و...)کلاس هوشمند براساس نیازها وامکانات (تجهیزات الکترونیکی و..)

اجرای و ارزشیابی آموزشی کلاس هوشمند

* ثبت نام از شاگردان (ازطریق LMS)
* اجرای ارزشیابی ورودی(آزمون رفتار ورودی ، پیش آزمون ، آزمون تشخیصی سبک های شناختی ، نیاز سنجی و...) از طریق LMS وثبت گزارشات آزمون ها
* گروه بندی شاگردان براساس نتایج وگزارشات آزمون ها از طریقLMS
* انتخاب مدل آموزشی ، محتوا وفعالیت های یادگیری مناسب برای هر گروه
* به اشتراک گذاری و ارسال محتواها وفعالیت های یادگیری برای هر گروه از طریق LCMS
* ارائه تکالیف تکمیلی وبازخورد آن به روش برخط (همزمان و ناهمزمان)
* ارائه بازخورد مناسب ، اجرای ارزشیابی مستمر وتوصیفی با استفاده از روش های ارزشیابی معلم ، خود ارزشیابی ، دگر ارزشیابی ،گروه ارزشیابی از طریق LMS وLCMS
* اجرای ارزشیابی پایانی به شکل متنوع (انواع آزمون های الکترونیکی) از طریقLMS
* ثبت نتایج وگزارشات آزمون
* اجرای پس آزمون و اصلاح برنامه براساس گزارشات آزمون
* تنظیم وثبت پوشه کار

- **شبکه**

شبکه و شبکه سازی

* تعریف شبکه
* دلایل شبکه سازی، مزایا و محاسن ایجاد شبکه
* تاریخچه شبکه
* معرفی بزرگترین شبکه
* سلسه مراتب ایجاد شبکه و مولفه‌های شبکه
* cable, Wifi, Bluetooth, Hub, Switch, Router, IPS, IDS, Firewall, DNS Server, Mail Server

ایجاد یک شبکه کوچک (دو یا سه کاربر) با استفاده از امکانات موجود، Wi-Fi, Bluetooth, cable

شبکه‌های اجتماعی

- **نمونه‌هایی از نرم افزارهای تولید محتوای الکترونیکی و انتشار الکترونیکی محتوا**

تولید

- Auto paly , flash builder, hyper studio, ,Director, Multimedia Builder, Adobe Flash, Camtasia Studio, advanced power point (off line)
- power point , hyper studio , flash , mu. Builder

انتشار

- Forums, networks, Atutor, Moodle, emails, Educreatiosn, snagit, blendspace, bayanbox, net support school, softgozar, aparat, googlesite, electa, kelas,…(on line

شماره درس: ۵۱۲

سرفصل درس « پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۱: پژوهش روایی»

۱. معرفی درس و منطق آن

یکی از چالش هایی که مؤسسات و دانشگاه‌های تربیت معلم امروزه با آن روبرو هستند، خلق فرصت های یادگیری است که بر توانایی معلمان جهت رویارویی مؤثر با موقعیت های واقعی تربیتی/ آموزشی تأثیرگذار باشد. درصورتی که در طول برنامه آموزش حرفه‌ای دانشجو معلمان فرصت پژوهش در تجربه را بدست آورند، به توانایی های مورد نیاز برای مواجهه با موقعیت‌های نامعلومی که در آن غوطه‌ورند دست خواهند یافت و قادر خواهند بود این توانایی را به دانش‌آموزان خود منتقل کنند. از آنجا که، روایت های شخصی که حاصل تأملات دانشجو معلمان در موقعیت‌های واقعی کلاس درس است فرصت یادگیری از تجربه را ممکن می‌کند، لذا آموزش پژوهش روایی به عنوان پیش نیاز برنامه کاورزی این امکان را فراهم می کند تا دانشجویان به شیوهٔ روایی به مطالعه تجربیات خود پرداخته و در آینده بتوانند از این توانایی برای تأمل بر عمل خود، بهبود شرایط آموزشی و تربیتی، سهیم نمودن دیگران در تجربیات خود و نیز توسعه حرفه‌ای خویش بهره بگیرند.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: کارگاهی
تعداد واحد: ۱
زمان درس: ۴۸ ساعت</td><td colspan="4">نام درس: پژوهش روایی</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با آگاهی از چیستی و چگونگی پژوهش روایی، تجربیات شخصی خود/ دیگری را از موقعیت های آموزشی/ تربیتی مورد واکاوی (تأمل) قرار داده و از این تجربیات برای توسعه ظرفیت های حرفه‌ای استفاده کنند.</td></tr>
<tr><td>شایستگی اساسی:
pck کد ۱-۳ &۳-۳-۴&۳</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td></td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح۲</td><td>سطح۳</td></tr>
<tr><td></td><td>روایت تجربه</td><td>با تأمل بر یک روایت/ تجربه جدید آن را در قالب یک داستان ساده با جزئیات کم روایت می کند.</td><td>با تأمل بر یک روایت یا تجربهٔ جدید، آن را در قالب داستانی با جزئیات و پیچیدگی ها روایت می کند.</td><td>با تأمل بر یک روایت یا تجربهٔ جدید، آن را در قالب داستانی با جزئیات و پیچیدگی هایی که منعکس کننده احساسات، افکار و توالی منطقی آن ها، روند ها و.. است را روایت می کند.</td></tr>
<tr><td></td><td>تأمل بر تجربه</td><td>بر روایت خود تأمل کرده و کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد حاضر در موقعیت را در بیان تجربیات مورد توجه قرار داده است.</td><td>بر دیدگاه‌های شخصیت‌های داستان تأمل می کند و می تواند با ارائهٔ شواهدی از یافته های علمی و پژوهشی از آن دفاع کند یا آنها را با ذکر دلیل زیر سؤال برده و نقد کند..</td><td>با تأمل مجدد بر تجربهٔ تفکر خود/ روایت درک خود را از این تأملات را با بهره گیری از یافته های علمی/ پژوهشی در قالب دانش قابل عرضه به دیگران ارائه کند.</td></tr>
<tr><td></td><td>تحلیل و تفسیر</td><td>توانسته است داده های جمع آوری شده را طبقه بندی نموده و ارتباط میان طبقات را برقرار کند، اما نتوانسته آن را تحلیل ساختاری نماید.</td><td>توانسته است داده های جمع آوری شده را تحلیل و تفسیر کند و یافته های خود را با استفاده از نقل قول ها معتبر نماید.</td><td>توانسته است داده های جمع آوری شده را تحلیل و تفسیر کند و تحلیل و تفسیر خود از یافته ها را با استفاده از روش های مختلف معتبر نماید.</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات

ماهیت تجربه، یادگیری از تجربه، و تأمل بر تجربه و تمایز آن با سایر انواع یادگیری

روایت نویسی وسیله‌ای برای پژوهش در عمل

پژوهش روایی در خدمت رشد حرفه‌ای

چگونه روایت ها بین دانش آشکار و دانش ضمنی پیوند می زنند؟
اهداف پژوهش روایی و کاربردهای آن
انواع پژوهش روایی

تکلیف عملکردی:

با مطالعه داستان زندگی معلمان و مقالات علمی در زمینه پژوهش روایی تأثیر این شیوه مطالعه را در بهبود عملکرد حرفه‌ای در قالب یک مقاله کوتاه ارائه نماید.
یک پژوهش روایی را به صورت خلاصه یا در قالب یک مقالهٔ مروری با ذکر ویژگی‌ها و مراحلش ارائه کند). (البته قالب مذکور قبلاً باید توسط استاد توضیح داده شود.

فصل دوم: ابزار های گردآوری اطلاعات

ماهیت اطلاعات در پژوهش روایی
ابزار های گردآوری اطلاعات در پژوهش روایی

- یادداشتهای میدانی از تجربه های مشترک
- دفترچه یادداشت های روزانه
- مصاحبه ها
- داستان گویی
- نامه نگاری
- نوشته‌های خودزیست نگارانه و زیست نگارانه
- سایر منابع

فرآیند تحلیل داده ها

- آماده کردن داده‌ها برای تحلیل،
- انجام تحلیل های مختلف
- درک عمیق و عمیق تر داده‌ها
- بازنمایی داده‌ها و تفسیر معنای کلان

معنا دهی به داده ها

تکلیف عملکردی:

نمونه‌ای از ابزار های جمع آوری اطلاعات در پژوهش روایی را از منظر نوع تجربیات مطرح شده تحلیل و تمایز و تشابه آن ها را در یک جدول به نمایش بگذارد/ در قالب یک مقاله کوتاه ارائه کند.
یک
مقالات علمی پژوهشی که با استفاده از شیوه پژوهش روایی تهیه شده است را از منظر فرایند تحلیل اطلاعات مطالعه و یافته های خود را گزارش نماید.

فصل سوم: کد گذاری

انواع کدگذاری

- کد گذاری اولیه[۱]
- مرور کد های اولیه[۲]
- کد گذاری محوری[۳]
- مرور کد ها و طبقه بندی داده ها
- مضامین/ مفاهیم
- عمق و بینش برای ایجاد ارتباط

تکلیف عملکردی:

فرایند کدگذاری و طبقه بندی را تا مرحله شناسایی و تبیین مضامین بر روی تجربیات شخصی خود از دوران تحصیل اجرا و یافته ها/ بینش حاصل از واکاوی تجربیات را با دیگران به مشارکت بگذارد.

فصل چهارم: تحلیل ساختاری

۱- Initial/Open coding
۲- Selective coding
۳- Axial coding

فرآیند تحلیل ساختاری

- قاعده‌ی حذف
- حذف شدید
- تعمیم
- ساختن
- قاعده صفر

تحلیل سه بعدی:

- تعامل: تعامل شخصی بر اساس احساسات، امیدها، واکنش‌ها، و خلق و خو هم چنین تعامل اجتماعی برای دربرداشتن سایر افراد و قصد، اهداف، فرضیات، و دیدگاه‌های آنان
- تداوم: بررسی گذشته که به خاطر آمده است؛ حال به تجربه اتفاقات مرتبط است؛ و آینده، مشتاقانه منتظر تجربیات احتمالی است
- موقعیت: اطلاعات در مورد شرایط، زمان، و مکان در موقعیت فیزیکی، با حدود و قصد، اهداف، و دیدگاه‌های متفاوت شخصیت‌ها

تکلیف عملکردی:

با استفاده از فرایند تحلیل ساختاری/ تحلیل سه بعدی مجموعه تجربیات شخصی/ تجربیات سایرین(همکلاسی ها/ معلمان) را تحلیل و یافته ها را گزارش کند.

فصل پنجم: اعتبار بخشی

روایی و اعتبار در پژوهش روایی
همکاری با شرکت کنندگان
بیان دوباره روایت ها
استفاده از نقل قول ها
رعایت مسایل اخلاقی
محدودیت ها و مخاطرات پژوهش روایی
استفاده از نظریه ها و یافته های علمی
چگونه یافته های پژوهش روایی را ارزیابی می کنیم؟

تکلیف عملکردی:

یافته های حاصل از تکلیف عملکردی در فصل چهار را با استفاده از شیوه مثلث سازی/ همکاری با شرکت کنندگان/ یافته های علمی پژوهشی اعتبار بخشی نماید.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

مطالعهٔ منابع، جستجو، سؤال کردن و پژوهیدن در زمینهٔ پژوهش روایی، برگزاری کارگاه آموزشی برای آموزش پژوهش روایی با استفاده از رویکرد توسعه فردی و به کمک واکاوی تجربیات شخصی صورت می گیرد. استفاده از راهبردهای مشارکتی، برای به اشتراک گذاشتن تجربیات و ارائه یافته به تحقق اهداف این درس و نیز تنوع بخشیدن به تجربیات کمک می کند.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی: پژوهش روایی دکتر عطاران (در دست تألیف)
منبع فرعی: مقالات و پژوهش های منتشر شده در فصلنامه ها و نشریات علمی و تخصصی

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: از آنجایی که هدف این درس یادگیری از و به کمک تجربه است، لذا در ارزشیابی خود ارزیابی دانشجو بر اساس تحلیل (توصیف) و تفسیر تجربیات حاصل از فعالیت ها در طول ترم بر اساس مستندات دارای اهمیت است. ارزیابی استاد بر اساس مجموعه تکالیف عملکردی دانشجو در طول و شرکت در سمینار های کلاسی برای ارائه یافته ها/ به اشتراک گذاشتن تجربیات نیز بخش دیگر از ارزشیابی دانشجو را تشکیل می دهد.
تفسیر دانشجو از تجربیات شخصی و نقش آن در توسعه توانایی های حرفه‌ای بر اساس مستندات ارائه شده در گزارش عملکرد پایانی ۱۰ نمره
ارزیابی استاد از فعالیت ها و مشارکت در سمینار ها ۱۰ نمره

شماره درس: ۵۱۳

سرفصل درس « پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۲: کنش پژوهی»

۱. معرفی درس و منطق آن:

پذیرش نقش پژوهشی از سوی معلم در کنار دو وظیفهٔ مهم دیگر او مبنی بر وظیفهٔ استفاده از یافته‌های پژوهشی تولید شده توسط دیگران و وظیفهٔ آموزش پژوهش به دانش‌آموزان، ضرورت دانا و توانا کردن آنها در حوزه اقدام پژوهی را روشن می‌سازد. این امر بدان معناست که معلم باید ازتدریس و عمل تربیتی عادی شده[۱] فاصله گرفته و به سوی تدریس و عمل فکورانه[۲] پیش برود، به نحوی که با بینشی پژوهشی مسائل کلاس و مدرسه را بکاود و با اقدام پژوهی و ژرف‌اندیشی به یافتن راه‌حل‌ها، کاربرد بلافصل یافته‌ها و اخذ بازخورد مداوم به اصلاح و بهبود فرآیند های آموزشی و پرورشی بپردازد. بر این اساس، توانایی جمع آوری سیستماتیک اطلاعات درباره، موقعیت های خاص آموزشی، تدریس، و یادگیری دانش آموزان و متعاقباً بکارگیری روش های خاصی برای بهبود آن است که منجر به ارتقاء توانایی دانش آموزان می شود، یکی از شایستگی هایی است که معلمان در آموزش های بدو خدمت بایدبه آن دست یابند.

مشخصات درس

نوع درس: کارگاهی

تعداد واحد: ۱

زمان درس: ۴۸ ساعت

نام درس: **پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۲: کنش پژوهی**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با مطالعه و تحلیل گزارش یافته های اقدام پژوهی ها توسط معلمان تأثیر آن در بهبود فرآیند یادگیری گزارش کند.
یک مسئله را با استفاده از فرآیند رفت و برگشت میان مسئله و موقعیت آموزشی/ تربیتی مطالعه نموده و بازتاب های حاصل از این فرآیند را برای بهبود عملکرد در موقعیت های بعدی طراحی، اجرا و گزارش نماید

شایستگی اساسی:
Ck&pck کد ۲-۱& ۳-۳ &۴-۳&

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
تحلیل یافته ها	یافته های اقدام پژوهی را از نظر تأثیر آن بر فرآیند یادگیری تحلیل وتفسیر کرده اما به محدودیت ها و فرصت هایی که این مطالعه برای اقدامات بعدی ایجاد می کند اشاره نکرده است.	یافته های اقدام پژوهی را از نظر تأثیر آن بر فرآیند یادگیری تحلیل تفسیر کرده و به محدودیت ها و فرصت هایی که این مطالعه برای اقدامات بعدی ایجاد نموده را گزارش کرده است.	یافته های اقدام پژوهی را از نظر تأثیر آن بر فرآیند یادگیری تحلیل و تفسیر کرده و به محدودیت ها و فرصت هایی که این مطالعه برای اقدامات بعدی ایجاد نموده و نحوه بهره گیری از این نتایج در عمل حرفه‌ای خود را گزارش کرده است.
چرخه عمل	فرآیند کار نشان می دهد که در پژوهش انجام شده چرخه رفت و برگشت میان برخی از مراحل رعایت شده است.	فرآیند کار نشان می دهد که در پژوهش انجام شده چرخه رفت و برگشت میان کلیه مراحل برای اطمینان از یافته ها رعایت شده است.	فرآیند کار نشان می دهد که در پژوهش انجام شده چرخه رفت و برگشت میان کلیه مراحل برای اطمینان از اطلاعات جمع آوری شده، تفسیر و تبیین یافته ها در هر مرحله رعایت شده است.
گزارش یافته ها	گزارش با استفاده از روزنگار/ زبان روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی	گزارش با استفاده از روزنگار/ زبان روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات اتخاذ شده است.	گزارش با استفاده از روزنگار/ زبان روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات اتخاذ شده برای قرار گرفتن در

[۱]-routinized
[۲]- reflective

		عمل و تصمیمات نیست.		چرخه پژوهش و عمل حرفه‌ای شده است

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

بخش اول :

انواع، سطوح، گستره،ماهیت و اهداف پژوهش‌در آموزش و پرورش

- پژوهش در حرفه معلمی (معلم به‌عنوان بکارگیرنده یافته‌های پژوهش‌های دیگران،معلم بهٔعنوان پژوهشگر، معلم به‌عنوان مدرس پژوهش به دانش آموزان)
- استلزامهای پژوهش‌های معلم محور(برخورد آزادمنشانه،هم افزایی، تفکر و بازاندیشی ، دغدغه‌های رشد حرفه‌ای،اشتراک دانش و تجربیات، مشارکت و کار گروهی ، نقادی و نقد پذیری، تعهد و مسئولیت برای عمل مبتنی بر پژوهش، اخلاق پژوهشی و ...)
- عمل پژوهی و ادراک هنرمندانه معلم
- عمل پژوهی و رشد حرفه ای معلم

فعالیت یادگیری:

مقالات علمی- پژوهشی را مطالعه و در قالب یک گزارش یافته های خود رابه جهت تأثیر این نوع مطالعات در حل مسائل آموزشی/ تربیتی یا توسعه علوم تربیتی ارائه نماید.

فعالیت عملکردی:

– با مطالعه نمونه گزارش های اقدام پژوهی در سطوح متفاوت عملکرد بتواند نقات قوت و ضعف آن ها را شناسایی و گزارش نماید.

بخش دوم :

– چیستی عمل پژوهی در آموزش و پرورش (ماهیت، تعریف، ابعاد، گستره،)

– چرایی عمل پژوهی در آموزش و پرورش(اهداف ، پیامدها، ضرورت و اهمیت)

– تاریخچه و خاستگاه های عمل پژوهی

– نظریه‌ها و دیدگاه‌های موجود در زمینه اقدام پژوهی

فعالیت یادگیری:

–مشارکت در نقد و ارزیابی گزارش های ارائه شده در کلاس در زمینه اقدام پژوهی هی ارائه شده.

فعالیت عملکردی:

– تهیه یک نوشته انتقادی در مورد باورها و عقاید شخصی خود در مورد چیستی و ضرورت اقدام پژوهی در آموزش و پرورش و ارائه آن در کلاس برای بررسی و نقد

بخش سوم :

– چگونگی تشخیص مسئله،

–چگونگی تدوین طرح اقدام پژوهی،

–روش اجرای مراحل اقدام پژوهی

– چگونگی گردآوری داده ها و شواهد مهم در اقدام پژوهی

– باز اندیشی در باره داده ها و شواهد و اصلاح فرایند اقدام پژوهی

– نقش مشورت و مشارکت در اقدام پژوهی

–ارزشیابی ،نقادی و اعتباریابی در اقدام پژوهی

چگونگی بازخورد ،اصلاح و کاربرد نتایج در اقدام پژوهی

– چگونگی مستند سازی، ثبت و ضبط مراحل و تهیه گزارش نهایی و اطلاع رسانی و اشاعه دستاوردهای اقدام پژوهی

مشارکت در نقد مطالب گزارش شده در کلاس (گزارش حاصل از فعالیت عملکردی گروه‌ها)

فعالیت عملکردی:

– تشکیل کارگروه‌هایی متشکل از دانشجو معلمان و مشارکت آنها در نقد نمونه‌ای از اقدام‌پژوهی انجام شده توسط معلمان دیگر و تهیه گزارش نقد برای ارائه به کلاس

بخش چهارم :

– تدوین طرح و انجام مراحل اقدام پژوهی

فعالیت یادگیری:

– مشارکت در ارزشیابی و نقد طرح اقدام پژوهی دانشجو معلمان و یکایک مراحل اجرایی آن در خلال جلسات متناظر با روند پیشرفت اجرای طرح(در هر مرحله ازتدوین طرح و اجرای آن، دانشجویان گزارش لازم را به کلاس ارائه و از مشورت، ارزشیابی و نقد دیگران استفاده می‌کنند.)

فعالیت عملکردی:

– تشکیل کارگروه‌هایی متشکل از دانشجو معلمان و مشارکت آنها در مراحل زیر:

– بررسی متأملانه کلاس درس و مدرسه و انتخاب مسئله برای اقدام پژوهی

– تدوین طرح
–انتخاب روش و تدوین مراحل
– مشخص کردن شواهد مهم و ساختن یا یافتن ابزار گردآوری داده ها
– باز اندیشی در باره داده ها و شواهد و اصلاح فرایند
– انجام مشورت و جلب مشارکت افراد ذی‌ربط
– ارزشیابی ،نقادی و اعتباریابی فرایند و نتایج
– اخذ بازخورد، اصلاح و کاربرد نتایج در حل مسئله یا بهبود امر مورد پژوهش
– مستند سازی، ثبت و ضبط مراحل و تهیه گزارش نهایی و اطلاع رسانی و اشاعه دستاوردها

۳- راهبردهای تدریس و یادگیری

- راهبردهای اصلی شامل پرسش و پاسخ، حل مساله، نقادی و پژوهش به صورت گروهی و مشارکتی است. در کلاس در خلال بیان فلسفه، مبانی،اصول، روش و مراحل اجرای اقدام پژوهی به تحلیل و نقادی گزارش های مطالعات اقدام پژوهی معلمان (به تناسب رشته آموزشی دانشجو معلمان) و آشنا سازی دانشجو معلمان با تجارب معلمان پژوهنده پرداخته می‌شود.
- در بخش عملی، دانشجو معلمان در قالب گروه‌های مناسب، به انتخاب مسئله متناسب با رشته آموزشی خود و تدوین پیشنهاده کامل اقدام پژوهی و اجرای آن در محیط واقعی (درصورت دسترسی به کلاس و مدرسه) می‌پردازند و گزارش کار خود در هر مرحله را به کلاس ارائه داده و از نقد و مشارکت سایر دانشجو معلمان استفاده می‌کنند.

۴. منابع آموزشی

منبع:–

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی در این درس، فرایندی مبتنی بر مشارکت است که در آن استاد، شخص دانشجو و سایر همکلاس‌های با یکدیگر همکاری و مشارکت دارند. در این ارزشیابی علاوه بر جنبه‌های کمی بر جنبه‌های کیفی تأکید و توجه ویژه‌ای می‌شود. این ارزشیابی به صورت مداوم و بر اساس فعالیت های انجام شده توسط دانشجو – که در پوشه‌کار[1] او گردآوری می‌شود– صورت می‌گیرد و بر ارزیابی توسط خود دانشجو تأکید ویژه‌ای می‌شود.
در این ارزشیابی، ۴ نمره ارزشیابی دانشجو به صورت تکوینی طی نیمسال ، ۸ نمره به کار عملی در حوزه اقدام پژوهی و ۸ نمره به آزمون پایانی اختصاص می یابد .

سایر نکات

کنش پژوهی قبل از آغاز کارورزی سه به دانشجویان ارایه شود.

[1] -portfolio

شماره درس: ۵۱۳

سرفصل درس «پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی»

۱. معرفی درس و منطق آن:

درس پژوهی یک رویکرد برای توسعه حرفه ای است که در ، آن معلمان با یکدیگر در تدوین طرح درس پژوهشی ، اجرا و اعتبار یابی آن همکاری می کنند . این رویکرد ظرفیت شگرفی برای تحقق اهداف مدرسه بعنوان سازمان یادگیرنده و بستری برای گفتگوهای حرفه ای در باره آموزش ، تدریس و فرایندهای یاددهی – گیری در مدرسه فراهم می سازد. درس پژوهی، دانش آموزشی محتوا را در معلمان توسعه بخشیده و با سازوکارهای خود ، قدرت و شایستگی معلمان را برای مواجهه با مسایل فراروی یاددهی– یادگیری توسعه می بخشد . به این ترتیب دانشجو معلمان با گذراندن این درس، ضمن کار گروهی و درک اهمیت هم افزایی در توسعه حرفه‌ای بطور همزمان توان تخصصی خود در حوزه دانش تربیتی، دانش موضوعی، دانش فناوری آموزشی توسعه می دهد.

مشخصات درس

نوع درس: کارگاهی

تعداد واحد: ۱

زمان درس: ۴۸ ساعت

نام درس: **پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با درک نقش مشارکت حرفه‌ای در توسعه ظرفیت ها و توانایی های شخصی، و تأثیر آن در شکل گیری سازمان یادگیرنده یک برنامه درس پژوهی را با مشارکت یک گروه همکار طراحی و اجرا نماید..

شایستگی اساسی:

Ck&pck کد ۲-۱& ۳-۳& ۳-۴&

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
هم‌افزایی و مشارکت حرفه‌ای	در فرآیند کار جمعی وظایف محوله را انجام می دهد اما به هنگام قرار گرفتن در موقعیت های دشوار قادر نیست گروه را پشتیبانی کند.	در فرآیند کار جمعی وظایف و مسئولیت هایی را که منجر به حل مسایل گروه میشود را می پذیرد.	در فرآیند کار جمعی برای پذیرش وظایف و مسئولیت ها برای حل مسایل گروه استقبال می کند و می تواند به هنگام قرار گرفتن در موقعیت های دشوار گروه را پشتیبانی کند.
طرح درس پژوهی	برای مطالعه بافت و زمینه نیاز/ مسئله شناسایی شده و ترسیم چشم انداز در سطح‌مدرسه مشارکت نموده اما تحلیل نتایج یادگیری دانش آموزان نشان دهنده تأثیر عملکرد او بر شکل گیری یک گروه حرفه‌ای برای ادامه مشارکت حرفه‌ای نیست.	در فرآیند مطالعه بافت و زمینه نیاز/ مسئله شناسایی شده و ترسیم چشم انداز در سطح‌مدرسه مشارکت نموده و نتایج یادگیری دانش آموزان نشان دهنده تأثیر عملکرد او بر بهبود عملکرد مدرسه است.	در فرآیند مطالعه بافت و زمینه نیاز/ مسئله شناسایی شده و ترسیم چشم انداز در سطح‌مدرسه مشارکت نموده و نتایج یادگیری دانش آموزان نشان دهنده تأثیر عملکرد او بر مشارکت برای توسعه حرفه‌ای و بهبود عملکرد مدرسه است.
گزارش	گزارش با استفاده از روزنگار/ روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات نیست.	گزارش با استفاده از روزنگار/ روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تأثیر تصمیمات اتخاذ شده بر عملکرد دانش آموزان/ مدرسه است.	گزارش با استفاده از روزنگار/ روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات اتخاذ شده و تأثیرات آن بر عملکرد دانش آموزان/ مدرسه در چرخه پژوهش و عمل حرفه‌ای مشارکتی شده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول :

تمهید شرایط و آماده سازی

–مدرسه بعنوان یک سازمان یادگیرنده

–تاریخچه ، تعریف و اهداف درس پژوهی

– درس پژوهی انتخابی استراتژیک برای توسعه دانش و شایستگیهای معلمان

– ابعاد و گستره درس پژوهی

– فرایند درس پژوهی

– شرایط ، فرهنگ و حمایتهای مورد نیاز درس پژوهی

فعالیت یادگیری:

با مشارکت در بحث به ضرورت و اهمیت درس پژوهی و نقش آن در تولید دانش بومی تدریس می پردازد . همچنین سوالاتی را برای شرح بیشتر موضوع مطرح می نماید . همچنین سوالاتی را برای شرح بیشتر موضوعات مطرح می نماید .

فعالیت عملکردی:

تشکیل کارگروه‌هایی متشکل از دانشجو معلمان و مشارکت آنها در تحلیل جایگاه و نقش درس پژوهی در حرفه معلمی و تهیه گزارش برای ارائه به کلاس،

فصل دوم :

چگونگی تدوین برنامه درس پژوهی :

- تشکیل گروه درس پژوهی
- تبیین رویکرد درس پژوهی در گروه
- برنامه ریزی و تدوین جدول فعالیتهای اجرایی گروه
- انتخاب زمینه پژوهشی برای فعالیت گروه
- تعریف مساله و انتخاب موضوع
- روش های نیاز سنجی
- پیش بینی شرایط و نیازمندیهای اجرای درس پژوهی

فعالیت یادگیری:

با مشارکت در بحث موضوعاتی را برای فعالیت درس پژوهی مطرح می کند . همچنین سوالاتی را برای شرح بیشتر موضوعات مطرح می نماید .

فعالیت عملکردی:

در قالب کارگروههای دانشجویی ، یک زمینه پژوهشی را تعریف و مساله و موضوع مرتبط با آن را مشخص می کند .

فصل سوم :

چگونگی تدوین طرح درس مورد پژوهش

تعیین اهداف و سوالهای پژوهشی

تدوین طرح درس پژوهشی متناسب با سوالهای پژوهشی:

- ترسیم وضع موجود و مطلوب
- شناسایی تغییرات مورد نیاز
- تعیین هدفهای درس
- تعیین تجارب و فعالیتهای یادگیری
- تعیین رفتار ورودی
- پیش بینی منابع و وسایل آموزشی
- پیش بینی نحوه مدیریت و سازماندهی کلاس
- پیش بینی نحوه تفکر و واکنش دانش آموزان به تدریس
- تعیین معیارهای تحقق هدفها
- تعیین روش سنجش و ارزشیابی
- تعیین چارچوب اجرایی طرح در س پژوهشی

فعالیت یادگیری:

در باره چارچوب طرح درس پژوهشی بحث می کند . و دلایل و اهمیت هر یک از مولفه ها را بر می شمارد.

فعالیت عملکردی:

در قالب کارگروههای دانشجویی یک طرح درس پژوهشی را تهیه و به کلاس ارایه می نمایند.

فصل سوم :

چگونگی اجرای طرح درس مورد پژوهش

- تعیین شواهد و مستندات مورد نظر گروه

- تعیین روش و چگونگی مشاهده طرح درس
- تقسیم وظایف اعضای گروه در حین مشاهده
- طراحی فرمهای گردآوری اطلاعات و مستند سازی مشاهده

فعالیت یادگیری:

در باره چگونگی اجرای طرح درس پژوهشی بحث می کنند و نکات جدیدی را برای اجرای بهینه آن مطرح می سازند .

فعالیت عملکردی:

طرح درس پیش بینی شده در گروه را بصورت آزمایشی در کلاس اجرا می کنند .

فصل چهارم:

ژرف اندیشی در باره داده ها و شواهد

- نحوه انتخاب چارچوب تجزیه و تحلیل داده ها و شواهد
- تجزیه و تحلیل داده ها و شواهد :

تحلیل نتایج یادگیری

تحلیل انگیزش

تحلیل رفتار اجتماعی دانش آموزان

طراحی مجدد درس و اجرای آن

اجرای طرح درس جدید و مشاهده آن

ژرف اندیشی در باره اجرای دوم درس و اصلاح نهایی طرح درس

فعالیت یادگیری:

در باره چگونگی نقد مناسب تر نحوه اجرای طرح درس پژوهشی در کلاس بحث می کنند و نکات جدیدی را در این زمینه مطرح می سازند .

فعالیت عملکردی:

نحوه اجرای آزمایشی طرح درس گروه را مورد نقد و بررسی قرار می دهند .

فصل پنجم : چگونگیژرف اندیشی در باره روند اجرای فعالیت گروه

الف)نحوه تحلیل نتایج مربوط به یادگیری و رشد دانش آموزان(تحلیل نتایج یادگیری، تحلیل انگیزش، تحلیل رفتار اجتماعی دانش آموزان)،

ب) نحوه تحلیل نتایج مربوط به رشد حرفه ای معلمان عضو گروه.

فعالیت یادگیری:

در باره نتایج فعالیت گروه بر توسعه یادگیری و رشد حرفه ای خود بحث می کنند .

فعالیت عملکردی

با ارایه مستندات لازم به جمع بندی از تاثیر فعالیت گروه خود بر یادگیری دانش آموزان و رشد حرفه ای خود می پردازند .

فصل ششم : تهیه گزارش نهایی و اشاعه دستاوردهای گروه درس پژوهی

- ضرورت اشاعه نتایج درس پژوهی
- روش های اشاعه و انتشار دستاوردهای گروه
- نحوه تدوین گزارش نهایی درس پژوهی

فعالیت یادگیری:

در باره ضرورت اشاعه نتایج درس پژوهی بحث می کنند .

فعالیت عملکردی:

گزارش کار گروه خود را تدوین و ارایه می نمایند .

۳ . راهبردهای تدریس و یادگیری

- راهبردهای اصلی شامل پرسش و پاسخ، حل مساله، نقادی و پژوهش به صورت گروهی و مشارکتی است. در کلاس در فرایند تدریس به تحلیل و نقادی گزارش های مطالعات درس پژوهی (به تناسب رشته آموزشی دانشجومعلمان) و آشنا سازی دانشجو معلمان با تجارب معلمان درس پژوه پرداخته می‌شود.
- در بخش عملی، دانشجو معلمان در قالب گروه‌های مناسب، به انتخاب مسئله متناسب با رشته آموزشی خود و تدوین برنامه درس پژوهی و اجرای آن در محیط واقعی (درصورت دسترسی به کلاس و مدرسه) یا نمونه ای (مشابه سازی شرایط کلاس درس) می‌پردازند و گزارش کار خود در هر مرحله را به کلاس ارائه داده و از نقد و مشارکت سایر دانشجو معلمان استفاده می‌کنند.
-

۴. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی در این درس، فرایندی مبتنی بر مشارکت است که در آن استاد،شخص دانشجو و سایر همکلاس‌های با یکدیگر همکاری و مشارکت دارند. در این ارزشیابی علاوه بر جنبه‌های کمی بر جنبه‌های کیفی تأکید و توجه ویژه‌ای می‌شود. این ارزشیابی به صورت مداوم و بر اساس فعالیت های انجام شده توسط دانشجو – که در پوشه‌کار[1] او گردآوری می‌شود– صورت می‌گیرد و بر ارزیابی توسط خود دانشجو تأکید ویژه‌ای می‌شود.

در این ارزشیابی، ۴ نمره به ارزشیابی دانشجو به صورت تکوینی طی نیمسال ، ۸ نمره به کار عملی در حوزه درس پژوهی و ۸ نمره به آزمون پایانی اختصاص می یابد .

۵. منابع آموزشی

درس پژوهی ، مبانی ، اصول و روش اجرا ، دکتر رضا ساکی ، انتشارات جهاد دانشگاهی ، ۱۳۹۲ .

استیپانک و همکاران (۱۳۸۹) درس پژوهی راهنمایی عملی برای مدیران و معلمان ، ترجمه دکتر رضا ساکی و داریوش مدنی ، انتشارات حکمت علوی

سایر نکات

تدریس درس پژوهی پس از تدریس کنش پژوهی و قبل از اجرای کاروزی ۴ انجام می شود .

[1] -portfolio

شماره درس: ۵۱۵

سرفصل درس «کارورزی ۱»

۱. معرفی درس و منطق آن

آموزش اثربخش نیازمند آن است که معلمان در طول دوره آموزشی در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته و قادر به مطالعه، تصمیم گیری و ارزیابی نتایج تصمیمات در موقعیت های پیچیده آموزشی و تربیتی مبتنی بر یافته های علمی و پژوهشی باشند. برنامه کارورزی فرصت برقرار ساختن پیوند میان آموخته های نظری با محیط های واقعی آموزشی- تربیتی و عمق بخشیدن به تجربه های پیشین در جهت توسعه شایستگی های حرفه ای و دست یابی به ظرفیت غایی کنش عملی در کلاس درس را فراهم می کند. این برنامه در دانشگاه فرهنگیان، با تأکید بر مشاهده تأملی، روایت نگاری و واکاوی تجربیات به عنوان عناصر سازنده/شکل دهنده عمل فکورانه؛ و نیز ابزارهای سه گانه اقدام پژوهی، درس پژوهی و پژوهش روایتی به عنوان روش های مورد تاکید در برنامه تربیت معلم فکور این هدف را تعقیب می نماید. مطالعه مسئله های آموزشی/تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه زمینه ساز عمل مستقل حرفه ای معتبر و کسب تجربیات دست اول است. فرصت های یادگیری تدارک دیده شده از سوی استادان و بازخوردهای ارائه شده از سوی آنان باید امکان تلفیق نظر و عمل تربیتی را در موقعیت های واقعی، برای یافتن راه حلهای قابل دفاع و پاسخ به مسئله های آموزشی/ تربیتی تدارک ببیند. بهره گیری از مبانی نظری/ تکنیک ها و فنون در برنامه کارورزی به منظور دستیابی دانشجو به یک نگاه همه جانبه و غنا بخشیدن به تصمیمات اتخاذ شده در ابعاد برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی برای حمایت از یادگیری دانش آموزان ضروری است. در طول برنامه کارورزی دانشجو فرصت کسب تجربه برای درک عمل اثربخش، تأمل بر روی آن به منظور پذیرش مسئولیت حرفه‌ای را کسب می نماید.

در کارورزی یک دانشجو با کسب مهارت در به کارگیری روش ها و فنون مشاهده تأملی، موقعیت های آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه و کلاس درس را مورد مطالعه قرار داده و دریافت های خود را در قالب روایت ها، روزنگارها، تجربیات شخصی ارائه می نماید. این یافته ها از موقعیت مدرسه و کلاس درس می تواند همراه با عکس و فیلم/ گزارش گفتگو با کادر مدرسه/ معلم راهنما/ اولیاء/ دانش آموزان(با هماهنگی مدرسه) تکمیل شود. روایت های دانشجو از موقعیت های مختلف مورد واکاوی قرار گرفته و مسئله های شناسایی شده با استفاده از شواهد و مستندات علمی گزارش می گردد.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: کارورزی
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۱۲۸ ساعت
نحوه آموزش: مشترک</td><td colspan="4">نام درس: کارورزی ۱</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با مشاهده تأملی مسئله‌های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه را شناسایی و با استفاده از شواهد و مستندات علمی آن را تبیین نماید.
مشاهدات تأملی و یافته‌های تجربی حاصل از واکاوی روایت ها را ثبت و گزارش نماید.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">شایستگی اساسی:
P Ck &pkکد ۲-۲& ۳-۲&۱-۳</td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح ۲</td><td>سطح ۳</td></tr>
<tr><td>مشاهده تأملی</td><td>توانسته است موقعیت های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه را با جمع آوری اطلاعات توصیف نماید اما نتوانسته است اطلاعات را به صورت نظام مند تحلیل و تبیین نماید.</td><td>توانسته است موقعیت‌های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند توصیف نموده و با استفاده از شواهد و مستندات آن را تبیین نماید.</td><td>توانسته است موقعیت‌های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند توصیف نموده و با کمک شواهد معتبر/ مستندات علمی و پژوهشی یافته های خود را ارائه نماید.</td></tr>
</table>

	واکاوی تجربیات	گزارش‌های توصیفی جمع-آوری شده از مطالعه موقعیت فیزیکی، عاطفی، آموزشی، تربیتی را به صورت روایت نقل و کدگذاری نموده اما نتوانسته است کدگذاری‌ها را در قالب مضامین سازماندهی و یافته ها را گزارش کند.	گزارش‌های توصیفی جمع‌آوری شده از مطالعه موقعیت فیزیکی، عاطفی، آموزشی، تربیتی را به صورت روایت نقل و کد گذاری نموده و گزاره‌ها را در قالب مضامین سازماندهی و یافته‌ها را گزارش نموده است.	گزارش‌های توصیفی جمع‌آوری شده از مطالعه موقعیت فیزیکی، عاطفی، آموزشی، تربیتی را به صورت روایت نقل و کدگذاری نموده و گزاره‌ها را در قالب مضامین سازماندهی نموده و با ایجاد ارتباط میان مضامین در قالب یک مسئله آموزشی/ تربیتی تبیین نموده است.
	تدوین و ارائه گزارش	در گزارش ارائه شده ساختار کلی گزارش نویسی رعایت شده اما شواهد و مستندات کافی برای یافته‌ها ارائه نشده است.	در گزارش ارائه شده ساختار گزارش نویسی به صورت نظام مند در ثبت و ارائه یافته ها رعایت شده است و یافته ها به کمک برخی شواهد و مستندات پشتیبانی شده است.	در گزارش ارائه شده ارتباط میان فصل ها و عناوین ذیل فصل ها رعایت شده و یافته ها مبتنی بر شواهد و مستندات تجربی و علمی گزارش شده است .

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

هفته اول:

ارائه یک تصویر کلی از برنامه کارورزی در طی چهار ترم و انتظارات از دانشجو، معرفی برنامه کاروزی یک با تأکید بر مشاهده تأملی و روایت نویسی (ماهیت روایت ها و چگونگی نگارش آن)، تکالیف عملکردی در طول ترم، برنامه زمان بندی سمینارها در سطح مدرسه و پردیس/ واحد آموزشی، و تبیین فرم های ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد، توزیع دانشجویان در مدارس (هماهنگی با مناطق آموزشی و سازماندهی دانشجویان در مدارس باید قبل از شروع ترم و با تشکیل ستاد کارورزی در سطح استان صورت گیرد). تعامل از نزدیک میان استاد و دانشجو از طریق مطالعه گزارش ها و ارائه بازخورد به موقع و سازنده، و نیز تشکیل جلسات بحث و گفتگو پیرامون تجربیات حاصل از حضور در موقعیت های واقعی از استلزامات اجرایی برنامه کارورزی است. تشکیل سمینار در کلیه هفته ها برای بحث و بررسی پیرامون عملکرد دانشجو و گفتگو در خصوص بازخورد های ارائه شده از سوی اساتید ضروری است. مشارکت دانشجویان در نقد و بررسی گزارش ها/ روایت های همکلاسی ها/ همقطاران فرصت یادگیری انتقال تجربیات به یکدیگر را فراهم می‌کند.

هفته دوم:

کارگاه مطالعه موقعیت

تکلیف یادگیری: مشاهده فیلم تدریس/ موقعیتی در سطح کلاس درس/ مدرسه بر اساس گام های زیر:

الف: توصیف موقعیت (بیان ویژگی ها و مشخصه های متمایز کننده)

ب: تشریح/ استنباط از موقعیت (شناسایی اجزاء و روابط)

ج: بازنگری (به گونه دیگر دیدن/ از زاویه دید دیگری به موقعیت نگاه کردن) با استفاده از تکنیک های اگر، آنگاه، شش کلاه تفکر، اسکمپر... در یافتن نقطه کانونی

د: تبیین مسئله با استفاده از استدلال قیاسی یا استقرایی به کمک شواهد و مستندات جمع آوری شده (از آنجایی که آموزش این بخش نیازمند آن است که دانشجو گزارشی از مطالعه موقعیت بر اساس محور های چهارگانه تهیه کرده باشد، لذا آموزش این بخش در جلسه ششم ارائه می شود).

هفته سوم:

مشاهده آزاد

حضور دانشجویان در مدارس (جلسه آشنایی با مدرسه، مدیر و معلم راهنما)

تکلیف یادگیری: تجربه اولین روز کارورزی من در مدرسه. از دانشجو خواسته شود تا اولین تجربیات خود را از اولین روز کارورزی از زمان آماده شدن برای رفتن به مدرسه تا زمان برگشتن در قالب داستان یا خاطره یادداشت روزانه ثبت و ارائه نماید. دانشجو در اولین روز کارورزی مشاهده آزاد دارد و آنچه را مشاهده می کند بدون هیچ محدودیتی ثبت و ضبط خواهد نمود. این موارد می تواند شامل رخ داد ها در مسیر رفت و آمد به مدرسه؛ فضا و موقعیت مدرسه؛ احساسات، تصورات و انتظارات؛ نحوه برخورد کادر مدرسه؛ نحوه مواجه شدن با دانش آموزان؛ گفتگو ها با کارکنان مدرسه، معلمان و.... باشد.

هفته چهارم:

مطالعه موقعیت

گزارش های (روایت) تهیه شده از مشاهده آزاد از جهت رعایت روش ها و فنون توصیف و تشریح موقعیت و به صورت گروهی مورد نقد و بررسی قرار می گیرد. تشکیل گروه های حرفه‌ای متشکل از سه تا چهار دانشجو و ارائه بازخورد توسط همقطاران/ گروه همسالان امکان به مشارکت گذاشتن تجربیات را به عنوان یک مهارت حرفه‌ای تقویت می کند. محور هایی که گزارش ها بر اساس آن مورد نقد و بررسی قرار خواهد گرفت:

الف: توصیف موقعیت (بیان ویژگی ها و مشخصه های متمایز کننده)

ب: تشریح/ استنباط از موقعیت (شناسایی اجزاء و روابط)

ج: بازنگری (به گونه دیگر دیدن/ از زاویه دید دیگری به موقعیت نگاه کردن) با استفاده از تکنیک های اگر، آنگاه، شش کلاه تفکر و اسکمپر.

د: تعیین نقطه کانونی (بازبینی شواهد جمع آوری شده برای دستیابی به درک عمیق تر و همه جانبه تر نسبت به موقعیت/ طرح مسئله).

هفته پنجم:

مطالعه موقعیت

حضور در مدرسه و تکمیل اطلاعات مورد نیاز/ شواهد بیشتر برای بیان مسئله. در این جلسه دانشجو با توجه به بازخورد های ارائه شده از سوی همسالان/ همقطاران یا استاد به مطالعه مجدد موقعیت(مدرسه) پرداخته و با جمع آوری اطلاعات/ شواهد بیشتر گزارش خود را برای یادگیری روش تبیین مسئله تکمیل می نماید.

هفته ششم:

مطالعه موقعیت

گفتگو در این جلسه پیرامون روش ها و فنون مشاهده تأملی ادامه می یابد و دانشجو با استفاده از شواهد جمع‌آوری شده از موقعیت مورد مطالعه به تبیین مسئله مبادرت می نماید. مرور محور ها در جلسه دوم و آموزش نکات مربوط به تبیین مسئله.

الف: توصیف موقعیت (بیان ویژگی ها و مشخصه های متمایز کننده)(مرور)

ب: تشریح/ استنباط از موقعیت (شناسایی اجزاء و روابط) (مرور)

ج: بازنگری (به گونه دیگر دیدن/ از زاویه دید دیگری به موقعیت نگاه کردن) با استفاده از تکنیک های اگر، آنگاه، شش کلاه تفکر، اسکمپر...(مرور)

ه: تبیین مسئله با استفاده از استدلال قیاسی یا استقرایی به کمک شواهد و مستندات جمع آوری شده (آموزش).

شرح تنظیم پوشه کار... توسط چه کسی تنظیم می شود؟: نسخه ای از مجموعه فعالیت های انجام شده در مطالعه موقعیت به همراه بازخوردهای ارائه شده در محورهای مختلف تبیین مسئله در پرونده توسعه حرفه‌ای دانشجو ضبط گردد. ... منظور همان پوشه کار است؟ پرونده توسعه حرفه ای با چه فرمتی باید تشکیل شود؟ آیا به دنبال پرونده الکترونیکی یا همان ای- پورتفولیو بوده ایم ؟ باید به سمتی برویم که دانشجو خود متکفل این امر شود.

هفته هفتم:

مشاهده تأملی و مسئله شناسی موقعیت فیزیکی مدرسه/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح پردیس/ مدرسه

تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از موقعیت فیزیکی مدرسه شامل: موقعیت جغرافیایی و محیط بیرونی مدرسه، انواع فضا ها (کتابخانه، زمین ورزش، آبخوری، سرویس ها، کلاس ها، راهرو ها....) نور، جریان هوا، وضعیت بهداشت، امکانات و تجهیزات (کارگاهی، آزمایشگاهی، شبکه مجازی، سایت و.....) شناسایی و تبیین مسئله (فرآیند مسئله شناسی و تبیین مسئله رعایت شود) ارائه یافته ها در سمینار مدرسه/ پردیس. این گزارش در قالب روایت نگاری (فرم پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف موقعیت فیزیکی و تحلیل تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخوردها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.

پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخوردهای ارائه شده توسط استاد به منظور درک موقعیت فیزیکی و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان در پوشه کار ضبط گردد.

هفته هشتم:

مشاهده تأملی و مسئله شناسی ساختار و سازمان مدرسه/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح مدرسه/ پردیس

تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از ساختار سازمانی، روش های بکارگرفته شده در اداره مدرسه، ساختار سازمانی، نحوه گردش کار در سطح مدرسه، تعاملات میان مدیر، معلمان،کارکنان و نحوه تعامل با اولیاء مدرسه و تدوین . آن در قالب روایت نویسی (فرم پیوست) تنظیم شود.

نمونه‌ای از توصیف ساختار و سازمان مدرسه و تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخوردها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.

پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخوردهای ارائه شده توسط استاد به منظور درک ساختار و سازمان مدرسه و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان در پوشه کار ضبط گردد.

هفته نهم:

مشاهده تأملی و مسئله شناسی موقعیت عاطفی روانی/ تعاملات در سطح مدرسه/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح پردیس/ مدرسه

تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از موقعیت عاطفی روانی مدرسه شامل: روابط عاطفی میان معلم و دانش آموزان (درک حالات روانی دانش آموزان، برنامه ریزی برای ایجاد جو مثبت و سازنده در فضای کلاس و...) تعاملات دانش آموزان با یکدیگر (میزان احترام، همدلی، همکاری و....)، روابط عاطفی میان معلمان و کارکنان و مدیر شناسایی و تبیین شود. یافته ها در سمینار مدرسه/ پردیس. این گزارش در قالب روایت نویسی (فرم پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف تعاملات و روابط عاطفی در سطح کلاس درس/ مدرسه و تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخوردها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.

پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخورد های ارائه شده توسط استاد به منظور درک روابط عاطفی و تعاملات در سطح کلاس درس و مدرسه و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان در پوشه کار ضبط گردد.

هفته دهم، یازدهم، دوازدهم و سیزدهم:

مشاهده تأملی کلاس درس و مسئله شناسی فرآیند آموزش/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح پردیس/ مدرسه

تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از موقعیت آموزشی شامل: جو و فضای عاطفی و روانی، طراحی آموزشی، راهبرد های آموزش، سازماندهی تکالیف یادگیری، تعاملات میان معلم و دانش آموزان و دانش آموزان با یکدیگر، وضوح و شفاف بودن مباحث، میزان درگیر نمودن دانش آموزان در فرآیند یادگیری، مواد و منابع آموزشی، ارزشیابی از یادگیری و...) شناسایی و تبیین شود. این گزارش در قالب روایت نگاری (فرم پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف فرآیند آموزش در سطح کلاس درس و تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخود ها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.

پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخورد های ارائه شده استاد در پوشه کار ضبط گردد.

هفته چهاردهم:

ثبت و واکاوی تجربیات

نمونه‌ای از پژوهش‌های روایتی از جهت نوع اطلاعات، روش ها و ابزار های بکارگرفته شده، و یافته های آن در کلاس توسط استاد مورد بررسی قرار گیرد و با تبیین نقش روایت نویسی و واکاوی آن در آموزش حرفه ای مراحل تحلیل ساختاری روایت ها (بند الف و ب) بر روی گزارش های تهیه شده از سطح کلاس درس/ مدرسه آموزش داده شود.

تعریف و کاربرد پژوهش روایتی در کارورزی

تحلیل ساختاری روایت ها

۱) کدگذاری باز

۲) کدگذاری محوری و انتخاب مضامین

تکلیف یادگیری: مطالعه مقالات یا منابع علمی در زمینه پژوهش روایتی... قرار نشد از این تعبیر استفاده نکنیم؟ در یکی از محورهای فوق و جمع بندی یافته ها برای ارائه به کلاس.

تکلیف عملکردی:

الف: تحلیل یک نمونه پژوهش روایتی بر اساس مراحل ذکر شده به صورت گروهی

ب: تحلیل و واکاوی گزارش های تهیه شده از مدرسه/ کلاس درس و کدگذاری آن ها برای یافتن مضامین

هفته پانزدهم:

ثبت و واکاوی تجربیات

نمونه‌ای از پژوهش های روایتی از جهت نوع اطلاعات، روش ها و ابزار های بکارگرفته شده، و یافته های آن در کلاس توسط استاد مورد بررسی قرار گیرد و مراحل تحلیل ساختاری بر روی روایت های تهیه شده (بند ج و د) از کلاس درس/ مدرسه آموزش داده شود.

تحلیل ساختاری روایت ها

۳) ارتباط مضامین با یکدیگر

۴) تبیین مسئله

تکلیف عملکردی:

الف: تحلیل یک نمونه پژوهش روایتی بر اساس مراحل ذکر شده به صورت گروهی

ب: تحلیل و واکاوی گزارش تهیه شده از سطح کلاس درس و مدرسه به منظور یافتن ارتباط میان مضامین و تبیین مسئله

جلسه شانزدهم: سمینار (بررسی گزارش ها و تحلیل ساختار آن بر اساس فرآیند شناسایی و تبیین مسئله در سطح مدرسه/ پردیس)

در این نشست دانشجویان یافته های خود از مطالعه موقعیت مدرسه و کلاس درس را در قالب مسئله های تبیین شده به همراه راه حل های مبتنی بر یافته های علمی ارائه نموده و یافته ها در کلاس به صورت گروهی مورد نقد و بررسی قرار می گیرد.

تکلیف عملکردی: دانشجویان گزارش یافته های خود را در طول ترم را زیر نظر استاد تنظیم نمایند. در این گزارش دانشجو باید یافته های خود را از مسئله های مطالعه شده و تبیین و آن را به کمک شواهد و مستندات علمی پژوهشی قابل دفاع ارائه نماید.

پوشه کار: گزارش تنظیم شده در پوشه کار توسعه حرفه ای ضبط می گردد.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

راهبردهای مستقیم، غیر مستقیم، در قالب ارائه شیوه مشاهده تأملی، به‌کارگیری راهبرد های شناختی در تحلیل موقعیت های واقعی، تحلیل نقادانه برای شناسایی و تبیین مسئله، راهبرد های مشارکتی، پژوهش روایتی، سمینار های گروهی و فردی ارائه می گردد.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

-احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی:

(متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی یک در قالب سمینار پایانی صورت می گیرد که در آن دانشجویان باید یافته های خود از مطالعه موقعیت های تربیتی و آموزشی را ارائه و با استناد به یافته های علمی پژوهشی (مطالعه شده در دروس نظری) از آن دفاع نمایند. این جلسه با حضور معلم راهنما تشکیل می‌شود.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخورد های داده شده به گزارش های ارائه شده در طول ترم و سمینارهای سطح مدرسه و واحد آموزشی صورت می گیرد. میزان مشارکت در بحث ها، ارائه یافته های جدید، پاسخ به بازخورد های داده شده و...

ارزیابی پوشه کار: کلیه گزارش ها به همراه بازخورد های داده شده در پوشه توسعه حرفه ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه ریزی برای آموزش های بعدی و نیز دفاع از توانایی های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می گردد.

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان ترم مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می گردد.

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی، سمینارها و مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ گزارش های عملکردی مرحله ای: ۴۰ امتیاز

ـ تدوین و ارائه گزارش پایانی: ۴۰ امتیاز

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۷. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۸. ارائه مقدمه، هدف و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۹. نگارش ادبی و فنی

۱۰. اعتبار داشتن گزاره ها

۱۱. ظرافت و زیبائی ظاهری

۱۲. صحت نحوه تحلیل، تفسیر و نقد گزاره ها

۱۳. ارایه نمودارها و عوامل دیداری و هنری مکمل

۱۴. ارائه راه حل ها و پیشنهادهای برخاسته از یافته‌ها

۱۵. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست ها

۱۶. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر رشته تحصیلی

شماره درس: ۵۱۶

سرفصل درس «کارورزی۲»

۱. معرفی درس و منطق آن

اگر تدریس را فرایندی سازمان‌یافته، اخلاقی و متعهدانه بدانیم که نیازمند بهره‌گیری از یافته‌های علمی، شهود[۱] و خلاقیت در موقعیت‌های بی‌بدیل و منحصر به‌فرد است، در آن صورت برنامه کارورزی به جای تمرکز انحصاری بر آموزش فنون، نیازمند آن است که دانشجومعلم فعالانه با موقعیت‌های واقعی در سطح کلاس درس روبرو شود و به آنان کمک کند تا با به کارگیری روش‌های استدلالی/ منطقی به بررسی موقعیت‌های یادگیری پرداخته و با آگاهی انتقادی نسبت به تجربیات اندوخته شده به آفرینش الگوهای ذهنی و طرح‌واره‌هایی بپردازند که به آنان در اتخاذ تصمیمات اثربخش و ارزیابی نتایج حاصل از تصمیمات جهت برنامه‌ریزی کمک کند.

تدریس عملی، وابسته به موقعیت است و با ویژگی‌های شخصی معلم و آن‌چه او در یک مکان و زمان خاص انجام می‌دهد مرتبط است. از این رو فرصت‌های یادگیری تدارک دیده شده در کارورزی ۲، به دنبال آن است تا دانشجومعلم را در معرض دانش کاربردی که ترکیبی از انواع مختلف دانش (بیانی[۲]، رویه‌ای[۳]، موقعیتی[۴]، فراشناختی[۵]) است قرار داده، به آنان کمک کند تا به تأمل در باره موقعیت‌های تربیتی بپردازند.

در این برنامه از طریق طراحی فعالیت‌های یادگیری امکان کسب تجربیات مستقیم، بررسی نتایج و بازاندیشی در خصوص دیدگاه‌های مختلف و دریافت‌های خود را به دست آورند. در برنامه کارورزی ۲، دانشجو با قرار گرفتن در معرض تکالیف اصیل[۶]، توانایی تأمل در عمل را به طور مقدماتی از طریق مشارکت در فرآیند آموزش (فردی، گروه‌های کوچک/گروه‌های بزرگ) و نهایتاً اجرای مستقل فعالیت‌های یادگیری در سطح کلاس درس کسب خواهد نمود و به درک صحیحی نسبت به آن‌چه درکلاس جریان دارد دست می‌یابد. آگاهی نسبت به تصمیمات ناظر به برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی، به عنوان یک فرآیند تأملی به شناخت جهت‌گیری حرفه‌ای، نوع تفکر و سبک تدریس دانشجو کمک خواهد کرد.

مشخصات درس	نام درس: کارورزی ۲
نوع درس: کارورزی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۱۲۸ ساعت پیشنیاز: کارورزی ۱ نحوه آموزش: مشترک	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: ۱. با تداوم مطالعه موقعیت یادگیری (در سطح کلاس‌درس یا مدرسه) مشکلات/ نیازهای فردی، گروه‌های کوچک/ بزرگ را شناسایی/ بازشناسی کند و فعالیت‌هایی را برای رفع مشکلات/ نیازهای یادگیری طراحی، تولید، اجرا و ارزیابی نماید. ۲. تجربیات خود از مشارکت در فرآیند آموزش را واکاوی نموده و یافته‌های خود را روایت نماید.
شایستگی اساسی: ۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
مطالعه موقعیت	توانسته است موقعیت‌های یادگیری را با جمع‌آوری اطلاعات توصیف نماید. اما نتوانسته است مشکل/ نیاز را به کمک شواهد تبیین نماید.	توانسته است موقعیت‌های یادگیری را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند برای شناسایی مشکل یادگیری/ نیاز توصیف نموده و راه‌حل/های بهینه را با کمک شواهد جمع‌آوری شده از موقعیت تبیین نماید	توانسته است موقعیت‌های یادگیری را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند برای شناسایی مشکل یادگیری/ نیاز توصیف نموده و راه‌حل/های بهینه و روش مداخله را با کمک شواهد معتبر و یافته‌های علمی تبیین کند.

[۱]- Intuition
[۲]- Declarative knowledge
[۳]- Procedural knowledge
[۴]- Conditional knowledge
[۵]- Metacognitive Knowledge
[۶]- Authentictask

فعالیتِ آموزش/ یادگیری	فعالیت یادگیری طراحی شده ناظر به نیاز/ مسئله شناسایی شده در یکی از انواع (فردی، گروه کوچک، جمعی) است، اما گزارش اجرا و ارزیابی نشان دهنده تأثیر گذاری بر حل مشکل/ رفع نیاز نیست.	فعالیت یادگیری طراحی شده از انسجام برخوردار است و گام های اجرای آن به وضوح مشخص شده است. ارزیابی از اجرای فعالیت نشان‌دهنده تأثیرگذاری بر حل‌مسئله/ رفع نیاز در انواع (فردی، گروه کوچک/ جمعی) است.	فعالیت یادگیری طراحی شده، امکان ایجاد انعطاف و اتخاذ تصمیمات آگاهانه ناظر به موقعیت آموزش/ یادگیری را فراهم نموده و نتایج ارزیابی از اجرای نیز منعکس‌کننده تأثیر راه‌حل‌های به کارگرفته شده در حل‌مسئله/ رفع نیاز در انواع (فردی، گروه‌کوچک/ جمعی) است.
توسعه حرفه‌ای	گزارش عملکرد شامل فعالیت‌های انجام شده در طول نیم‌سال است، اما یافته‌ها به گونه‌ای که انعکاس‌دهنده دلایل موفقیت/ توانایی‌ها، محدودیت‌های حرفه‌ای خود و راه‌هایی برای توسعه آن ارائه نشده است.	گزارش عملکرد شامل فعالیت‌های انجام شده در طول نیم‌سال است و یافته‌ها انعکاس‌دهنده دلایل موفقیت/ توانایی‌ها، محدودیت‌های حرفه‌ای است اما راهکارهایی برای توسعه حرفه‌ای ارائه نشده است.	گزارش عملکرد شامل فعالیت‌های انجام شده در طول نیم‌سال است و یافته‌ها انعکاس‌دهنده دلایل موفقیت/ توانایی‌ها، محدودیت‌های حرفه‌ای است و راهکارهای عملی برای توسعه حرفه‌ای ارائه شده است.
تدوین و ارائه گزارش	در گزارش ارائه شده از موقعیت‌های یادگیری کد گذاری، و طبقه‌بندی گزاره‌ها در قالب مضامین و ساختار پژوهش روایتی انجام شده،اما شواهد و مستندات کافی برای یافته‌ها ارائه نشده است.	در گزارش ارائه شده از موقعیت‌های یادگیری کدگذاری، و طبقه‌بندی گزاره‌ها در قالب مضامین و ساختار پژوهش روایتی رعایت شده و شواهد و مستندات کافی برای یافته‌ها ارائه شده است.	در گزارش ارائه شده از موقعیت‌های یادگیری کدگذاری، و طبقه‌بندی گزاره‌ها در قالب مضامین و ساختار پژوهش روایتی رعایت شده و شواهد و مستندات مبتنی بر مستندات تجربی و علمی است .

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه اول:

معرفی برنامه کارورزی و تکالیف عملکردی، نحوه طراحی فعالیت‌های یادگیری، شیوه تنظیم روایت‌ها، برنامه زمان‌بندی سمینارها در سطح مدرسه و واحد آموزشی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد.

جلسه دوم تا شانزدهم :

در طول این جلسات دانشجو در مدرسه حضور خواهد داشت و جلسات بحث کارورزی برحسب مورد می‌تواند در سطح مدرسه یا واحد آموزشی تشکیل شود. از آن‌جایی که در برنامه کارورزی ۲، دانشجو در مقیاس خرد در فعالیت‌های یادگیری که در سطح کلاس درس مشارکت می‌کند و از این طریق به تجربیات دست اول در زمینه یادگیری دست خواهد یافت لذا، ضروری است دانشجویان بر اساس گزارش پایانی ارائه شده در نیم‌سال اول، مسئله‌ها/ نیازهای تأثیرگذار بر یادگیری دانش‌آموزان را در سطح فردی، گروه‌های کوچک، گروه کلاسی شناسایی و آن‌ها را در قالب فعالیت‌های یادگیری طراحی و تدوین نموده و با هدایت معلم راهنما (به صورت مشترک با معلم راهنما یا به صورت مستقل زیر نظر معلم راهنما اجرا نماید) به حل مسئله / پاسخ به نیازها اجرا نماید. این مسئله‌ها/ نیازها می‌تواند ناظر به عملکردهای شناختی یا عاطفی–هیجانی دانش‌آموزان باشد. گفتگو با دانشجو قبل و بعد از اجرا در ارتباط با طرح طراحی شده، و فرآیند اجرای فعالیت باید در فضایی امن و راحت به گونه‌ای که منجر به یک خود ارزیابی و شناسایی نقاط قوت و ضعف و راهکارهای ارتقاء/ بهبود آن باشد(فرم‌های گفتگو قبل و پس از اجرای فعالیت ضمیمه است).

توصیه: با توجه به این که مسئله‌های شناسایی شده از سوی دانشجویان از عمق و پیچیدگی متفاوتی برخوردار است لذا، می‌توان برحسب موقعیت‌های مطالعه شده نسبت به اجرای فعالیت‌های یادگیری به صورت فردی، گروه کوچک، جمعی اقدام نمود. تصمیم‌گیری در خصوص تقدم و تأخر در اجرای هر یک از این موقعیت‌های یادگیری بر عهده مدرس محترم است).

درصورتی که بنا به دلایلی دانشجو امکان کار بر روی مسئله‌های شناسایی شده در ترم یک را دارا نباشد، توصیه می‌شود در یک نشست مشترک میان معلم راهنما، استاد کارورزی و دانشجو نسبت به شناسایی مسئله‌ها/ نیازها اقدام شده و فعالیت‌های یادگیری بر اساس آن طراحی، اجرا و ارزیابی شود. دانشجویانی که بنا به دلایلی موفق به اتمام کار در ترم یک نشده‌اند می‌توانند با در نظر گرفتن یک برنامه ترمیمی از یک تا چهار هفته نسبت به تهیه/ تکمیل گزارش‌ها و شناسایی مسئله‌ها برای ورود به عرصه با نظر استاد راهنما اقدام نمایند. بدیهی است که نمره این گروه از دانشجویان بر اساس آیین‌نامه آموزشی ناتمام اعلام می‌گردد.

تکالیف عملکردی برای مشارکت در فعالیت‌های کلاسی:

۱. تهیه طرح برای مشارکت در فعالیت‌های یادگیری و اجرای مستقل فعالیت‌ها با هماهنگی معلم راهنما.

۲. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به صورت فردی و مشارکت در اجرای آن زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۳. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به برای گروه کوچک و مشارکت در اجرای آن زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۴. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله در سطح جمعی/ کلاس درس و مشارکت در اجرای آن زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

تکالیف عملکردی برای اجرا توسط دانشجو

۱. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به صورت فردی زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۲. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به برای گروه کوچک به صورت فردی زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۳. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله در سطح جمعی/ کلاس‌درس به صورت فردی زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

محور طراحی فعالیت‌های الزامی

- **طراحی فعالیت یادگیری برای درگیر نمودن دانش‌آموزان**
- **طراحی فعالیت یادگیری برای مرور مباحث**
- **طراحی فعالیت یادگیری برای آموزش مهارت‌های کار مشارکتی**
- **طراحی فعالیت برای پرورش مهارت‌های تفکر**
- **طراحی تکلیف یادگیری برای یکی از موضوعات درسی**
- **طراحی فعالیت رفع بدفهمی‌های دانش‌آموزان**
- **طراحی فعالیت برای رفع عقب ماندگی‌های تحصیلی**
- **طراحی فعالیت برای تقویت/ بهبود عملکردهای عاطفی (مثل بی‌نظمی، عدم رعایت قوانین)**
- **طراحی فعالیت یادگیری برای سنجش آموخته‌ها**
- **سایر فعالیت‌ها به تشخیص معلم راهنما**

ساختار طراحی فعالیت ها:

- هدف/ پیامد
- مراحل/گام‌های اجرای فعالیت
  - .....
  - ....
  - ....
  - .....
- مواد/ منابع آموزشی مورد نیاز
- روش بازخورد دادن به دانش‌آموزان در فرایند اجرا
- سنجش آموخته‌ها/ سنجش عملکرد

تهیه گزارش از اجرا

.....

سمینارها

سمینارها در دو شکل اجرا می‌شود:

الف: در سطح مدرسه و پس از مشاهده عملکرد دانشجو در اجرای فعالیت‌ها و بر اساس طرح پیش‌بینی شده با مشارکت معلم راهنما برای کمک به دانشجو در ارزیابی عملکرد خود و برنامه‌ریزی.

ب: در سطح واحد آموزشی به صورت مشارکتی برای به مشارکت گذاشتن تجربیات و یافته‌ها و دستیابی به درک عمیق‌تر از تجربیات کسب شده.

انواع سمینارها

سمینار با حضور معلمان راهنما و دانشجویان دو نوبت در نیم‌سال و الزامی

سمینارهای جمعی برای انتقال یافته‌ها و تجربیات و تبادل‌نظر به صورت ماهیانه و الزامی(با برنامه‌ریزی و اعلام قبلی از سوی مدرس)

سمینار گروهی دانشجویان بر حسب موضوعات مشترک (اختیاری و با درخواست دانشجویان)

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

برگزاری کارگاه آموزشی برای طراحی فعالیت‌های یاگیری با رویکرد شناختی، و به کارگیری راهبردهای شناختی برای مطالعه و تحلیل نقادانه موقعیت‌های یادگیری در سطح کلاس‌درس، رویکرد تجربی برای اجرای فعالیت‌ها در سطح کلاس‌درس به صورت فردی، گروه‌های کوچک/ جمعی، راهبردهای مشارکتی، برای مشارکت در سمینارهای کلاسی و به بحث گذاشتن تجربیات و ارائه یافته.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

–احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی:

(متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی دو بر اساس تهیه طرح فعالیت در سطح کلاس، مشارکت با معلم راهنما در اجرای فعالیت‌های یادگیری، اجرای مستقل فعالیت‌های یادگیری و ارزیابی از نتایج بر اساس پیش‌بینی‌ها، شرکت در سمینارهای کلاسی برای ارائه یافته‌ها و تجربیات به سایر دانشجویان. در این سمینارها دانشجویان باید یافته‌های خود از مطالعه موقعیت‌های تربیتی و آموزشی را ارائه و با استناد به یافته‌های علمی پژوهشی (مطالعه شده در دروس نظری) ارائه و از آن دفاع نمایند.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخوردهای داده شده به گزارش‌های ارائه شده در طول نیم‌سال و سمینارهای سطح مدرسه و واحد آموزشی صورت می‌گیرد. میزان مشارکت در بحث‌ها، ارائه یافته‌های جدید، پاسخ به بازخوردهای داده شده و...

ارزیابی پوشه‌کار: طرح تهیه شده و کلیه گزارش‌ها از اجرای فعالیت‌ها به همراه بازخوردهای داده شده در پوشه توسعه حرفه‌ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه‌ریزی برای آموزش‌های بعدی و نیز دفاع از توانایی‌های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می‌گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می‌گردد.

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان نیم‌سال مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می‌گردد.

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی(معلم راهنما)، سمینارها (استاد راهنما): ۲۰ امتیاز

ـ نظر معلم راهنما در مورد سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۳۰ امتیاز

- نظر استاد راهنما در طراحی، تدوین، اجرای و ارزیابی فعالیت‌ها با توجه به سطح عملکرد دانشجو براساس ملاک‌های ذکر شده ۳۰ امتیاز

- تدوین و ارائه گزارش پایانی توسط استاد راهنما با کسب نظر از معلم راهنما با توجه به سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۲۰ امتیاز
- حد نصاب قبولی در درس کارورزی ۲ ۷۰٪ امتیاز یا نمره ۱۴ می‌باشد.

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۱۷. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۱۸. ارائه مقدمه، هدف و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۱۹. نگارش ادبی و فنی

۲۰. اعتبار داشتن گزاره‌ها

۲۱. ظرافت و زیبایی ظاهری

۲۲. صحت نحوه تحلیل، تفسیر و نقد گزاره‌ها

۲۳. ارایه نمودارها و عوامل دیداری و هنری مکمل

۲۴. ارائه راه‌حل‌ها و پیشنهادهای برخاسته از یافته‌ها

۲۵. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست‌ها

۲۶. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر رشته تحصیلی

در صورتی که بنا به دلایلی دانشجو امکان کار بر روی مسئله‌های شناسایی شده در ترم یک را دارا نباشد، توصیه می‌شود در یک نشست مشترک میان معلم راهنما، استاد کارورزی و دانشجو نسبت به شناسایی مسئله‌ها/ نیازها اقدام شده و فعالیت‌های یادگیری بر اساس آن طراحی، اجرا و ارزیابی شود. دانشجویانی که بنا به دلایلی موفق به اتمام کار در ترم یک نشده‌اند می‌توانند با در نظر گرفتن یک برنامه ترمیمی از یک تا چهار هفته نسبت به تهیه/ تکمیل گزارش‌ها و شناسایی مسئله‌ها برای ورود به عرصه با نظر استاد راهنما اقدام نمایند. بدیهی است که نمره این گروه از دانشجویان بر اساس آیین‌نامه آموزشی ناتمام اعلام می‌گردد. (پ۳/ص۷/۴T)

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی(معلم راهنما)، سمینارها (استاد راهنما): ۲۰ امتیاز

ـ نظر معلم راهنما در مورد سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۳۰ امتیاز

- نظر استاد راهنما در طراحی، تدوین، اجرای و ارزیابی فعالیت‌ها با توجه به سطح عملکرد دانشجو براساس ملاک‌های ذکر شده ۳۰ امتیاز
- تدوین و ارائه گزارش پایانی توسط استاد راهنما با کسب نظر از معلم راهنما با توجه به سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۲۰ امتیاز
- حد نصاب قبولی در درس کارورزی ۲ ۷۰٪ امتیاز یا نمره ۱۴ می‌باشد. (پ۳/صص۷/۷،۸T)

شماره درس: ۵۱۷
سرفصل درس «کارورزی ۳»
۱.معرفی درس و منطق آن

در کارورزی۳، دانشجو معلم مستقیماً مسئولیت تدریس و اداره کلاس درس (۴۵/ ۹۰ دقیقه) را بر عهده می‌گیرد و با مطالعه بافت و زمینه‌ای که آموزش در آن جاری است، طرح یادگیری را برای آموزش مفاهیم/ مهارت‌های علمی ارائه شده در برنامه درسی[۱] تدوین می‌نماید. چنین طرحی باید دربرگیرنده‌ی فرصت‌هایی باشد که نسبت به یادگیری دانش‌آموزان حساس بوده و عمیقاً با بافت و بستر واقعی زندگی آن‌ها ارتباط برقرار می‌نماید. ماهیت تکالیف یادگیری و عملکردی پیش‌بینی شده در طرح یادگیری نیز باید بتواند میان تجربیات و دانسته‌های پیشین و جدید دانش‌آموزان ارتباط برقرار کند و امکان یکپارچه‌سازی یادگیری فراهم نماید.

برنامه‌ریزی دانشجو با طرح پرسش‌هایی در خصوص ظرفیت‌هایی که در بافت و زمینه یادگیری وجود دارد و می‌تواند به دانش‌آموزان در به کارگیری دانش و تجربه پیشین و علایق شخصی آنان کمک نماید آغاز شده و با تدارک دیدن فرصت‌هایی برای به تجربه گذاشتن دریافت‌ها، طرح پرسش‌ها/ فرضیه‌ها از سوی دانش‌آموزان، ادامه می‌یابد. یافته‌های حاصل از این تجربه برای درک عمیق‌تر/رفع بدفهمی‌ها، در موقعیت واقعی/ شبیه‌سازی شده به کارگرفته می‌شود و نتایج/ آموخته‌ها- با توجه به این که یادگیرندگان امکان طرح پرسش/ فرضیه‌های متفاوتی را دارا هستند- برای استحکام بیشتر یادگیری به اشتراک گذاشته می‌شود. در این فرآیند دانش‌آموزان فرصت خواهند داشت تا دانش کسب شده را با استفاده از راهبردهای یادگیری در شرایط جدید به کار بگیرند و به علایق/ پرسش‌هایی که در فرآیند یادگیری طرح شده پاسخ دهند. در طی این مراحل (گام‌ها) دانشجو از طریق ثبت و واکاوی روایت‌ها با طرح پرسش‌های تأملی و پاسخ به آن‌ها بصیرت بیشتری نسبت به اثربخشی طرح یادگیری و هدایت این فرآیند، درک واقعیت‌های محیط آموزشی، تأثیر آن بر عملکرد خود، ویژگی‌ها و توان‌مندی‌های شخصی، و نحوه سازگار نمودن توانایی‌های خود با موقعیت‌های پیچیده و منحصر به فرد آموزش، به دست می‌آورد. این پرسش‌ها باید بتوانند حس کنجکاوی دانشجو را برای مطالعه موقعیت‌های مسئله‌ای در کلاس، ارزیابی اثربخشی یک نظریه در عمل، آزمون مجدد یافته‌های تجربی/ علمی و... را در قالب کنش پژوهی محدود فردی برانگیزد. علاوه بر این پاسخ به پرسش‌هایی که در فرآیند تصمیم‌گیری و پس از آن مطرح می‌شود زمینه‌ساز عمل جدید بوده و دانشجو را در فرآیند توسعه حرفه‌ای و بافت و زمینه‌ای که در آن دست به عمل خواهد زد، یاری می‌کند. در این مرحله شیوه مطالعه کنش پژوهی فردی است و هدف از عمل فکورانه دانشجو معلم به سازی عمل، به‌سازی درک و فهم، و اصلاح عملکرد حرفه‌ای خود در موقعیتی است که در آن دست به عمل زده است.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: کارورزی
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۱۲۸ ساعت
نحوه آموزش: مشترک</td><td colspan="4">نام درس: کارورزی ۳</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با تحلیل محتوای برنامه‌درسی/ کتاب درسی مفاهیم و مهارت‌های اساسی را شناسایی و طرح یادگیری را طراحی، اجرا و ارزیابی نموده، و تأثیرات آن بر نتایج توانایی دانش‌آموزان در انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید را مورد ارزیابی قرار دهد.
نتایج تجربیات خود از فرآیند طراحی، اجرا و ارزیابی و بازبینی و بازاندیشی را با تکیه بر عقلانیت عملی در قالب کنش‌پژوهی فردی گزارش کند.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">شایستگی اساسی:
P Ck &pkکد ۲-۲ &۲-۳ &۱-۳</td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح ۲</td><td>سطح ۳</td></tr>
<tr><td>طراحی</td><td>در طرح یادگیری مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه شناسایی شده اما تکالیف یادگیری و عملکردی پیش بینی شده با محدودیت‌ها و امکانات موقعیت یادگیری،</td><td>در طرح یادگیری مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه شناسایی شده و تکالیف یادگیری و عملکردی ناظر به بافت فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان است و تجربیات، دانش پیشین و</td><td>در طرح یادگیری مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه شناسایی شده و فرصت‌های یادگیری تدارک دیده شده ویژگی‌های منحصر به فرد در یک بوم خاص[۲] را برای پاسخ به دامنه تفاوت های فردی دانش‌آموزان مورد توجه قرار داده است.</td></tr>
</table>

[۱] – برنامه درسی/ کتاب درسی (با توجه به این که سند برنامه درسی معمولاً در اختیار معلمان قرار ندارد می توان از کتاب درسی استفاده نمود).

[۲] کلاس درس/ مدرسه

		تجربیات و دانش پیشین دانش‌آموزان تناسب ندارد.	علایق دانش‌آموزان را مبنای طراحی قرار داده است.	
	هدایت فرآیند یادگیری	در فرآیند یادگیری تکالیف یادگیری و عملکردی طراحی شده را مطابق پیش بینی اجرا می کند و فرایند آموزش از انعطاف لازم برای متناسب نمودن آن با اقتضائات محیط واقعی و پاسخ به نیازها برخوردار نیست.	هدایت فرآیند یادگیری از انعطاف لازم برخوردار است و تکالیف یادگیری و عملکردی طراحی شده متناسب با اقتضائات محیط واقعی، نیازهای ایجاد شده در فرآیند یادگیری تعدیل می‌گردد.	هدایت فرآیند یادگیری ناظر به تقویت سطوح پیچید تفکر است و عدول از تصمیمات پیش بینی شده در طراحی فرصت‌های یادگیری متناسب با اقتضائات محیط واقعی، نیازهای ایجاد شده در فرآیند آموزش برای پاسخ به شرایط بی‌بدیل موقعیت یادگیری مورد توجه قرار می‌گیرد.
	توسعه حرفه‌ای	چرخه فرآیندعمل از مرحله شناسایی مسئله تا بازتعریف مسئله دنبال شده است اما گزارش مستند به تجربیات کسب شده و همراه با پیشنهادات عملی برای موقعیت‌های بعدی نیست.	چرخه فرآیندعمل از مرحله شناسایی مسئله تا بازتعریف آن دنبال شده است و گزارش ارائه شده مستند به تجربیات کسب شده به همراه پیشنهادات عملی برای اقدام بعدی است.	چرخه فرآیندعمل از مرحله شناسایی مسئله تا بازتعریف آن دنبال شده است و گزارش ارائه شده مستند به تجربیات حاصل از عمل تأملی در فرآیند کنش پژوهی فردی است و منعکس کننده مسیر به‌سازی در عمل، بهبود درک و فهم و اصلاح عملکرد خود در موقعیتی است که دانشجو در آن دست به عمل زده است.
	تدوین و ارائه گزارش	در گزارش ارائه شده ساختار کلی گزارش رعایت شده اما تحلیل و تفسیر روایت‌ها مبتنی بر شواهد و مستندات متقن/ نظام‌مند برای دفاع از یافته‌ها نیست.	در گزارش ارائه شده ساختار کار به صورت نظام‌مند حاصل ثبت و واکاوی روایت‌ها و متکی بر عقلاینت عملی در فرآیند کنش پژوهی فردی است و یافته‌ها به کمک برخی شواهد و مستندات پشتیبانی شده است.	در گزارش ارائه شده ساختار کار به صورت نظام مند حاصل ثبت و واکاوی روایت‌ها و متکی بر عقلانیت عملی است و نتایج در چرخه کنش‌پژوهی فردی نشان از تأثیر تصمیمات در نتایج یادگیری دانش‌آموزان دارد و این تصمیمات به کمک شواهد و مستندات تجربی و علمی معتبر شده است .

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه اول:

معرفی برنامه کارورزی و فرآیند کنش‌پژوهی فردی، نحوه تهیه طرح یادگیری با تمرکز بر فرایند پیش‌بینی شده، شیوه ثبت تجربیات و واکاوی آن در هر یک از مراحل کنش پژوهی، ساختار گزارش کنش پژوهی، برنامه زمان‌بندی سمینارها در سطح مدرسه و واحد آموزشی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدهای یادگیری و ملاک‌ها و سطوح موفقیت.

جلسه دوم تا شانزدهم :

تهیه طرح‌های یادگیری برای بر عهده گرفتن مسئولیت تدریس در سطح کلاس درس مبتنی بر محتوای برنامه درسی(کتاب درسی)، اجرا و بررسی تأثیر آن در کسب توانایی دانش‌آموزان برای انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید است. استاد راهنما (برای دوره متوسطه مشارکت استاد راهنمای تربیتی و تخصصی- برای دوره ابتدایی استاد تربیتی و مشاوره تخصصی بر حسب نیاز موضوعات درسی) باید بر فرآیند تهیه طرح کنش پژوهی فردی و اجرای آن تا مرحله تهیه گزارش نظارت داشته باشد و بازخوردهای ارائه شده به منظور ارزیابی عملکرد دانشجو در پوشه توسعه حرفه‌ای ثبت و ضبط گردد. فرآیند تحلیل محتوای برنامه‌درسی و استخراج مفاهیم و مهارت‌های اساسی برای تهیه طرح یادگیری و تولید مواد و منابع آموزشی مورد نیاز نیز زیر نظر استاد راهنما و با مشارکت معلم راهنما صورت می‌گیرد. از نظر زمانی تنظیم جلسات برای بررسی طرح و تولیدات دانشجو باید به گونه‌ای صورت گیرد که دانشجو بتواند طرح کنش‌پژوهی فردی پیش‌بینی شده را اجرا و نتایج آن را گزارش نماید. در طول این جلسات حضور دانشجو در مدرسه ضروری است و جلسات بررسی برای بازخورد دادن، انتقال تجربیات و... در قالب سمینارها بر حسب مورد می‌تواند در سطح مدرسه یا واحد آموزشی تشکیل شود. (فرم پیشنهادی[1] گفتگو میان استاد/ معلم راهنما قبل و پس از اجرای طرح یادگیری ضمیمه است).

توصیه: با توجه به این که مطالعه موقعیت و مسئله‌های شناسایی شده برای شروع کنش پژوهی فردی از اهمیت زیادی برخوردار است لذا، توصیه می‌شود استاد راهنما با مطالعه پیشینه دانشجو در کارورزی ۱و ۲ برنامه‌ریزی لازم را به منظور کمک به دانشجو برای تهیه طرح کنش

[1]- فرم‌ها می‌تواند با توجه به شرایط و اقتضائات مورد بازنگری قرار گیرد

پژوهی فردی و اجرای موفقیت‌آمیز آن از سوی دانشجویان بنمایند. فرآیند رفت و برگشت برای حل مسئله ممکن است نیازمند طراحی‌های متعدد باشد.

با توجه به این که ماهیت طرح‌های یادگیری تهیه شده احتمالاً با روش‌های رایج آموزشی در سطح مدرسه و کلاس‌درس متمایز است و نیازمند تدارک منابع و مواد آموزشی/ فضای یادگیری متفاوتی می‌باشد لذا، هماهنگی با معلم راهنما و مدیریت مدرسه برای اجرای طرح‌های یادگیری از سوی استاد راهنما و دانشجو الزامی است. تأمین منابع/ امکانات و همکاری با دانشجو برای تهیه آن به‌شرط تأیید استاد راهنما از سوی واحد آموزشی الزامی است.

تکالیف عملکردی:

الف: طراحی و اجرای طرح کنش پژوهی فردی

۱) تهیه طرح کنش پژوهی و تأیید آن توسط استاد راهنما بر مبنای چرخه کنش پژوهی فردی

۲) تبیین واضح و روشن از مسئله (تعیین انتظارت حرفه‌ای که در فرایند کنش پژوهی فردی به دنبال دستیابی به آن است)

۳) شناسایی و تحلیل ظرفیت‌ها در موقعیتی(آموزشی/ تربیتی)

۴) تعیین فرضیه‌ها/ سئوالات/ اهداف به همراه ملاک‌ها و سطوح عملکرد

۵) طراحی و تدوین طرح عمل در گفتگو با استاد راهنما/ معلم راهنما (قبل و بعد از عمل)

۶) اجرای طرح یادگیری[۱] و جمع آوری اطلاعات از فرآیند طراحی و اجرا[۲]

۷) تأمل درباره عمل انجام شده، تبیین و فهم آن و بازگشت به مرحله اول (به صورت رفت و برگشت تا حل مسئله)

۸) جمع‌آوری اطلاعات از فرایند اجرا (شامل دست نوشته‌ها، روایت‌های شخصی (تأمل قبل، و پس از عمل)، جلسات بحث و گفتگو با استاد و معلم راهنما، کاربرگ‌های دانش‌آموزان، نتایج سنجش از یادگیری دانش‌آموزان و....)

۹) تحلیل و تفسیر یافته‌ها

۱۰) کد گذاری و طبقه‌بندی اطلاعات، تحلیل و تفسیر یافته‌ها بر اساس فرضیه؟ سئوال یا... طرح شده و ملاک‌ها و سطوح عملکرد

۱) تهیه گزارش کنش پژوهی فردی

ب: طرح یادگیری

طرح یادگیری

- مطالعه موقعیت یادگیری و شناسایی ظرفیت‌های آن (ظرفیت‌های فردی/جمعی در بافت/ زمینه یادگیری) برای تهیه طرح یادگیری
- تدوین طرح یادگیری بر اساس تحلیل برنامه‌درسی (کتاب‌درسی)، شناسایی مفاهیم و مهارت‌ها
- طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی برای مراحل یادگیری پیش‌بینی شده
- تولید مواد آموزشی مورد نیاز برای اجرای طرح یادگیری
- هدایت فرآیند یادگیری در سطح کلاس درس/ مدرسه
- ارزیابی از توانایی دانش‌آموزان در انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید

ساختار طرح یاددهی یادگیری:

- مفاهیم و مهارت‌ها در برنامه‌درسی/ کتاب‌درسی
- پیامد یادگیری
- مراحل/گام‌های طرح یادگیری

– برقراری ارتباط (فرصت یادگیری تدارک دیده شده در ارتباط با زندگی روزمره دانش‌آموز بوده و برخاسته از مسایل/ چالش هایی است که دانش‌آموز با آن روبرو است)

---

[۱]. در صفحه ی بعد این طرح و ساختار آن به طور کامل توضیح داده شده است.

[۲] – دانشجو باید ۶ حد اقل طرح یادگیری را بر اساس فرم‌های الف، ب، ج و د پیوست برای پاسخ به فرضیه‌ها/ سؤالات یا .... در چرخه کنش پژوهی فردی اجرا نماید.

– تجربه‌کردن (فرصت یادگیری تدارک دیده شده قابل تجربه/ آزمایش/ بررسی باشد، به یادگیرنده کمک کند تا با بروز خلاقیت خود به کشف روابط/ راه‌حل‌ها دست پیدا کند، اختراع کند و به ایده‌های نو بیاندیشد/ از طریق پژوهش به پرسش‌های خود پاسخ دهد)

– به کار بستن (فرصت کاربردی نمودن مفاهیم و اطلاعات کسب شده برای دستیابی به درک عمیق و به کارگیری آن توسط دانش‌آموز فراهم شود. مثل: ایجاد ارتباط بین تئوری و عمل/ بکارگیری آن برای به دست‌آوردن یک تصور حرفه‌ای در ارتباط با مسئله/ حل مسئله یا پژوهش انجام شده)

– به اشتراک‌گذاشتن (فرصت یادگیری تا حد امکان دانش‌آموزان را به کار گروهی تشویق کند و آن‌ها را در موقعیتی قرار دهد تا برای انجام پژوهش یا جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها نیاز به تعامل و تلفیق یافته‌ها و عرضه ان در قالبی جدید/ مطالعه موضوع از زوایای مختلف کند/ ایجاد هم‌افزایی کند)

– انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید (فرصت‌های جدیدی برای به کارگیری و بسط آموخته‌ها به موقعیت جدید فراهم شود)

- مواد/ منابع آموزشی موردنیاز/ تدارک دیدن فضای یادگیری
- روش بازخورد دادن به دانش‌آموزان در فرایند یادگیری
- سنجش آموخته‌ها/ سنجش عملکرد

تأمل و واکاوی تجربیات حرفه‌ای

- بررسی پیش‌بینی‌ها (با مطالعه مجدد تجربیات واکاوی شده در ترم اول و دوم ظرفیت‌های ممکن موقعیت یادگیری (فردی/ جمعی که در بافت و زمینه وجود دارد) را شناسایی نموده و چگونگی بهره‌گیری از این ظرفیت برای ورود به مرحله برقراری ارتباط را مشخص نماید.
- تعیین موانع و محدودیت‌ها و چگونگی مدیریت آن در فرایند آموزش
- بررسی علل تغییرات طرح در فرآیند اجرا (تطبیق با شرایط/ نیازهای یادگیری و...)
- بررسی نتایج یادگیری و چگونگی دستیابی به آن
- واکاوی فرایند عمل حرفه‌ای و تجربیات کسب شده
- شناسایی نقاط قوت و ظرفیت‌های خود برای بهره‌گیری از آن در موقعیت بعدی آموزش
- اتخاذ تصمیمات برای به کارگیری تجربیات در موقعیت بعدی

سمینارها

الف) جلسات بحث و گفتگوی فردی/ گروهی/ جمعی قبل از طراحی: به منظور گفتگو پیرامون ظرفیت‌های شناسایی شده در موقعیت و چگونگی پیوند آن با پیامد یادگیری/ فرصت‌های یادگیری (مراحل برقراری ارتباط و....) و سنجش، نحوه هدایت یادگیری در سطح کلاس و مقاصد حرفه‌ای که دانشجو به دنبال دست‌یابی به آن است. توصیه می‌شود این جلسات در سطح مرکز یا پردیس تشکیل شود.

ب) جلسات بحث و گفتگو پس از اجرای طرح یادگیری: در این جلسات دانشجو باید گزارشی از فرآیند اجرا که شامل طرح یادگیری، بازخوردهای ارائه شده در هر یک از مراحل آموزش، تحلیل و تفسیر را به همراه داشته باشد. این جلسات باید به دانشجو کمک کند تا تصویر روشن‌تری نسبت به ظرفیت‌های حرفه‌ای خود و چگونگی بهره‌گیری از آن در موقعیت بعدی به دست آورد. این مهم به کمک بازخوردهای (در سطه سطح تأمل بر روی عمل) ارائه شده از سوی استاد امکان‌پذیر می‌شود.

سمینارهای پس از اجرا می‌تواند در دو شکل زیر اجرا شود:

الف: در سطح مدرسه و پس از مشاهده عملکرد دانشجو در اجرای برنامه پیش‌بینی شده با هماهنگی معلم راهنما و ارائه بازخورد برای ادامه کار

ب: در سطح مرکز یا پردیس به صورت مشارکتی برای به اشتراک گذاشتن تجربیات و یافته‌ها و دستیابی به درک عمیق‌تر از تجربیات کسب شده. با توجه به این که در این ترم فعالیت‌های دانشجویان در قالب کنش‌پژوهی فردی دنبال می‌شود برگزاری سمینارها در هر یک از مراحل قبل و پس از اجرای هر مرحله به شیوه مشارکتی به درک انتظارات و انتقال تجربیات کمک می‌کند. سمینارها فرصت ارزشمندی را از طریق به اشتراک گذاشتن تجربیات برای کسب مهارت‌های حرفه‌ای در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد.

انواع سمینارها

سمینار با حضور استاد راهنما/ دانشجویان و معلمان راهنما

سمینارهای گروهی برای انتقال یافته‌ها و تجربیات و تبادل نظر به صورت ماهیانه و الزامی(با برنامه‌ریزی و اعلام قبلی از سوی استاد)

سمینار گروهی دانشجویان بر حسب موضوعات مشترک (اختیاری و با درخواست استاد/ دانشجویان)

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

راهبردهای مستقیم، غیرمستقیم، در قالب ارائه شیوه مشاهده تأملی، به کارگیری راهبردهای شناختی در تحلیل موقعیت‌های واقعی، تحلیل نقادانه برای شناسایی و تبیین مسئله، راهبردهای مشارکتی، پژوهش روایتی، سمینارهای گروهی و فردی ارائه می‌گردد.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

–احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی:

(متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی ۳ در قالب سمینار پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان باید یافته‌های خود از نتایج کنش پژوهی فردی ارائه و از آن دفاع نمایند. این جلسه می‌تواند با حضور معلمان راهنما تشکیل می‌شود.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخوردهای داده شده به گزارش‌های ارائه شده در طول ترم و سمینارهای سطح مدرسه و واحد آموزشی صورت می‌گیرد. میزان مشارکت در بحث‌ها، ارائه یافته‌های جدید، پاسخ به بازخوردهای داده شده و...

ارزیابی پوشه‌کار: کلیه گزارش‌ها در مراحل مختلف کنش پژوهی فردی به همراه بازخوردهای داده شده در پوشه توسعه حرفه‌ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه‌ریزی برای آموزش‌های بعدی و نیز دفاع از توانایی‌های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می‌گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می‌گردد.

ملاک‌های های ارزیابی طرح یادگیری:

- انعطاف فرصت‌های یادگیری
- انعطاف در فرایند اجرا
- به کارگیری مهارت‌های یادگیری
- فراخواندن سطوح بالای تفکر
- تنوع محصول یادگیری/ تولیدات دانش‌آموزان

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان ترم مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می‌گردد[۱].

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی، سمینارها و مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ گزارش‌های عملکردی مرحله‌ای: ۳۰ امتیاز

ـ گزارش کنش‌پژوهی فردی: ۳۰ امتیاز

ـ دفاع در جلسه پایانی ۲۰ امتیاز

- مبنای قبولی کسب حداقل ۷۰٪ امتیاز از مجموع امتیازها است

سایر نکات:

[۱] - در فرم ارزیابی ارائه خواهد شد.

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۲۷. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۲۸. ارائه مقدمه، هدف و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۲۹. نگارش ادبی و فنی

۳۰. اعتبار داشتن گزاره‌ها

۳۱. ظرافت و زیبائی ظاهری

۳۲. صحت نحوه تحلیل، تفسیر و نقد گزاره‌ها

۳۳. ارایه نمودارها و عوامل دیداری و هنری مکمل

۳۴. ارائه راه‌حل‌ها و پیشنهادهای برخاسته از یافته‌ها

۳۵. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست‌ها

۳۶. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر رشته تحصیلی

شماره درس: ۵۱۸

سرفصل درس «کارورزی ۴»

۱. معرفی درس و منطق آن

در ترم چهارم کارورزی انتظار می‌رود دانشجو با تجربیات کسب شده، بتواند در نقش معلم به عنوان برنامه‌ریز درسی[۱](مجری فعال) حاضر شده و ضمن تحلیل برنامه درسی تجویزی، واحد یادگیری را برای پاسخ به نیاز ها/حل مسایل یادگیری دانش آموزان طراحی، تولید، اجرا و نتایج آن را در کسب شایستگی های پیش بینی شده در برنامه درسی، مورد ارزیابی قرار دهد. با توجه به ویژگی نظام برنامه ریزی درسی در ایران، تطبیق آن با موقعیت های تربیتی/ آموزشی و به منظور حفظ استانداردهای برنامه درسی این فرآیند با استفاده از رویکرد طراحی معکوس[۲] تدوین می شود. طراحی معکوس مبتنی بر درک اصیل[۳] و استفاده عقلانی و مؤثر از آموخته‌های نظری و نحوه بکارگیری آن در عرصه عمل است، به گونه‌ای که دانشجو را به آن‌سوی آنچه می‌بینند و استفاده از آموخته‌ها برای ساخت معنا هدایت کند. این فرایند با تحلیل برنامه درسی (تحلیل کتاب درسی[۴]) آغاز شده و با تعیین شایستگی های مورد انتظار، ملاک‌ها و سطوح عملکرد، طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی برای هدایت فرآیند یادگیری و کمک به یادگیرندگان در بسط قابلیت ها و ظرفیت های وجودی[۵] ادامه می‌یابد. تعیین شایستگی‌ها در آغاز برای روشن شدن تصمیمات معلم برای تعیین مسیری است که یادگیرنده باید طی کند و موجب می‌شود تا نگاه معلم را همواره بر شایستگی های مورد انتظار برنامه درسی متمرکز نگاه دارد. محتوا در چارچوب "ایده کلیدی[۶] / مفاهیم و مهارت های اساسی[۷]" مطرح می‌شود و باعث می‌گردد تا در طراحی واحد یادگیری امکان تلفیق در درون و بیرون از حوزه یادگیری فراهم شود. در چنین شرایطی فرایند یاددهی- یادگیری از محدوده‌ی توجه به حافظه و به عبارتی "آموزش برای به خاطر سپردن" کاملاً خارج شده و همواره آموزش بر دستیابی به شایستگی ها متمرکز میماند. در طی این مسیر، یادگیرندگان قادر خواهند بود، بین اطلاعات جدید و دانش و آموخته های پیشین خود ارتباط برقرار کنند، واقعیت‌ها و حقایق را به «مسائل کلی» و روزمره ای که با آن برخورد می‌کنند پیوند دهند و آن را در زمینه های جدید به کار گیرند. از آنجایی که این شیوه از طراحی نیازمند درهم نوردیدن مرز های دانش و تلفیق موضوعات در برنامه درسی در سطح پایه یا دوره تحصیلی است، لذا اتخاذ تصمیمات باید با مشارکت معلمان در سطح مدرسه صورت بگیرد و در طراحی فرصت های یادگیری از راهبردهای مختلف (راهبردهای مستقیم، غیر مستقیم، تعاملی، رشد فردی) برای طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی استفاده شود. عمل فکورانه در این مرحله ناظر به کاویدن منظم رخدادها در فرآیند طراحی، تدوین، اجرا و ارزیابی واحد یادگیری، یافتن روابط علت و معلولی میان شیوه کار و کارکرد ها، نتایج و علل آن در سطح مدرسه به شیوه مشارکتی و در قالب درس پژوهی است.

مشخصات درس نوع درس: کارورزی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۱۲۸ ساعت نحوه آموزش: مشترک	نام درس: کارورزی ۴
شایستگی اساسی: P Ck &pk کد ۲-۲ & ۳-۲&۱-۳	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: با تحلیل محتوای برنامه درسی/ کتاب درسی واحد یادگیری برای کسب شایستگی های مورد انتظار در برنامه درسی را با مشارکت معلمان در سطح مدرسه طراحی، اجرا و تأثیر آن را در بهبود عملکرد دانش آموزان مورد ارزیابی قرار دهد. با ثبت و واکاوی تجربیات در فرایند درس پژوهی، یافته های حاصل از عملکرد حرفه‌ای خود در سطح مدرسه را گزارش نماید.

[۱] – هدف عملیاتی ۱۱ سند تحول بنیادین- نقش معلم در برنامه درسی ملی (صفحه ۱۲ « برای خلق فرصت های تربیتی و آموزش[معلم] مسئولیت تطبیق، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه های درسی و تربیتی در سطح کلاس درس را بر عهده دارد»).

[۲] - backward design

[۳] - Genuine understanding

[۴] – درصورتی که سند برنامه درسی در اختیار دانشجویان قرارنداشته باشد.

[۵] – برنامه درسی ملی نقش دانش آموز صفحه ۱۲ «در فرآیند یاددهی- یادگیری و تربیت پذیری و توسعهٔ شایستگی های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارد». نقش معلم « با شناخت و بسط ظرفیت های وجودی دانش آموزان و خلق فرصت های تربیتی و آموزشی زمینه درک و انگیزه اصلاح مداوم موقعیت آنان را فراهم سازد».

[۶] - Key idea

[۷] – برنامه درسی ملی صفحه ۱۳ بند دو محتوا ([محتوا]دربرگیرنده مفاهیم و مهارت های اساسی و ایده های کلیدی مبتنی بر شایستگی های مورد انتظار از دانش آموزان است».

	ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
	طراحی و تولید	در طراحی و تولید واحد یادگیری استاندارد های برنامه درسی را مورد توجه قرار داده است اما نتوانسته پیوند میان موضوعات مختلف در درون یا بیرون حوزه یادگیری را مورد توجه قرار دهد، به گونه‌ای که ایده ارائه شدهه منجر به مشارکت معلمان در فرآیند درس پژوهی شود.	در طراحی و تولید واحد یادگیری استاندارد های برنامه درسی را حول مفاهیم و مهارت های اساسی سازمان داده و از این طریق امکان تلفیق موضوعات مختلف در درون حوزه یادگیری برای خلق فرصت های یادگیری را فراهم نموده است. این ایده به دلیل تأثیر گذاری بر یادگیری دانش آموزان از سوی معلمان پایه تحصیلی مورد پذیرش قرار گرفته است.	در طراحی و تولید واحد یادگیری استاندارد های برنامه درسی را حول ایده کلیدی مفاهیم و مهارت های اساسی سازمان داده است و از این طریق امکان تلفیق میان موضوعات در درون و بیرون حوزه یادگیری را برای خلق فرصت های یادگیری فراهم نموده است. این ظرفیت حاصل فرایند گفتگو با معلمان در سطح مدرسه کنار آمدن با چالش ها، یافتن راه حلها، شناسایی نقاط کور و اصلاح طرح است.
	هدایت فرآیند یادگیری	هدایت فرآیند یادگیری متمرکز بر پرسش اساسی/ مسئله نیست و فرصت های یادگیری طراحی شده امکان طرح تجربیات دانش آموزان را برای پاسخ به پرسش های برخاسته از موقعیت فراهم نمی کند.	پرسش اساسی/ مسئله طرح شده امکان طرح تجربیات دانش آموزان را حول ایده کلیدی فراهم نموده است و پاسخ دانش آموزان به تکالیف یادگیری/ عملکردی پیش بینی شده نشان دهنده درک عمیق آنان نسبت مفاهیم و مهارت های اساسی در درون حوزه یادگیری است	هدایت فرآیند یادگیری متمرکز بر پرسش اساسی/ مسئله طرح شده است به گونه‌ای است که امکان به مشارکت گذاشتن تجربیات دانش آموزان حول ایده کلیدی و درک عمیق مفاهیم و مهارت های اساسی را فراهم می کند. انعطاف در فرآیند آموزش موجب شده است تا یادگیرندگان خود به پرسش ها/ مسئله های برخاسته از موقعیت پاسخ دهندن و در این رابطه از مشارکت پشتیبانی معلمان در دوره و پایه نیز برخوردار است.
	تأمل حرفه‌ای	در بررسی و واکاوی تجربیات در طول دوره کارورزی توانسته است تجربیات شخصی کسب شده در تعامل با معلمان/ همقطاران و ارتباط آن با عملکرد خود را مورد بررسی قرار دهد اما تأثیر آن بر عمل حرفه خود در آینده را تبیین نکرده است.	بررسی و واکاوی تجربیات در طول طراحی، تولید، اجرا واحد یادگیری منجر به درک همه جانبه نسبت به ابعاد عمل حرفه‌ای شده است و توانسته تأثیر گفتگوی حرفه‌ای با معلمان/همقطاران را در بهبود عملکرد خود منعکس نمایده و بر اساس آن تصمیماتی را برای توسعه حرفه‌ای خود اتخاذ کند.	بررسی و واکاوی تجربیات در طول طراحی، تولید و اجرای واحد یادگیری با مشارکت معلمان/ همقطاران انعکاس دهنده، درک همه جانبه نسبت به ابعاد عمل حرفه‌ای است و تصمیمات اثر بخشی که حاصل خویشتن کاوی[۱] و گفتگوی حرفه‌ای با معلمان است را برای بازتعریف سبک تدریس خود اتخاذ نموده است.

[۱]- Self- reflection inquiry

	تدوین و ارائه گزارش	در گزارش پایانی ارائه شده داده های حاصل از عملکرد طبقه بندی شده است، اما تحلیل و تفسیر آن مبتنی بر شواهد تجربی و مستندات کافی برای دفاع از عملکرد حرفه‌ای در فرآیند درس پژوهی نیست.	در گزارش پایانی مجموعه داده های گردآوری شده از اجرای واحد یادگیری را بر اساس سطح تأثیر گذاری بر عملکرد دانش آموزان به صورت نظام مند کدگذاری، طبقه بندی و مضمون یابی کرده است و نتایج را با استفاده از شواهد مبتنی بر تأثیر عملکرد حرفه‌ای در فرآیند درس پژوهی گزارش کرده است.	در گزارش پایانی مجموعه داده های گردآوری شده را برای انعکاس قابلیت های حرفه ای به صورت نظام مند کدگذاری، طبقه بندی و مضمون یابی کرده و یافته های حاصل از تحلیل و تفسیر اطلاعات جمع آوری شده را با نگاهی نقادانه نسبت به عملکرد حرفه ای خود و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان/ معلمان/ همقطاران در فرآیند درس پژوهی را گزارش نموده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه اول:

در این ترم دانشجویان با توجه به تجربیات کسب شده در طول اجرای برنامه، درک عمیق تری نسبت به توانایی های خود، نحوه برخورد با موقعیت های واقعی کلاس درس، نحوه کنار آمدن با چالش ها و... بدست آورده اند و می توانند تصمیمات خود را در فرایند طراحی، تولید و اجرای واحد های یادگیری با مشارکت سایر معلمان/ همقطاران به مرحله اجرا بگذارند. لذا ضروری است اساتید در آغاز کار فرآیند درس پژوهی، فرآیند تهیه طرح واحد یادگیری، اجرا و ارزیابی از نتایج آن را با تمرکز بر: شیوه ثبت تجربیات و واکاوی آن در هر یک از مراحل درس پژوهی، نحوه تعامل با معلمان/ همقطاران در سطح مدرسه در فرآیند طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی از نتایج واحد یادگیری، ساختار گزارش درس پژوهی، برنامه زمان بندی سمینارها در سطح مدرسه و واحد آموزشی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس ملاک ها و سطوح موفقیت بر اساس پیامد های یادگیری را در یک نشست جمعی به بحث بگذارند. توصیه می شود در این نشست نسبت به نحوه گروه بندی دانشجویان به عنوان تیم درس پژوهی برای طراحی، تولید، اجرا و ارزیابی واحد های یادگیری اقدام شود.

می توان دانشجویان را در گروه های دو تا ۴ نفر(حد اکثر) برای تشکیل تیم درس پژوهی سازمان داد. روش مشارکت دانشجویان در فرآیند طراحی، تولید، اجرا و ارزیابی به شرح زیر است:

۱. مطالعه برنامه درسی (کتاب درسی) استخراج مفاهیم و مهارت های اساسی و سازمان دادن آن ذیل ایده کلیدی، تولید واحد یاگیری. این فعالیت توسط تیم دانشجویان زیر نظر استاد تربیتی و تخصصی انجام می شود.

۲. اجرای واحد یادگیری در کلاس درس توسط یکی از اعضا و مشاهده و ثبت عملکرد توسط سایر اعضاء تیم به طور همزمان و به تفکیک هر عضو گروه (معلمان/ همقطاران)

۳. جمع آوری اطلاعات از فرآیند تدریس توسط کلیه اعضاء برای ارائه در جلسه گروهی (دیدن فرآیند آموزش از زوایای مختلف) به همراه نتایج ارزشیابی از یادگیری دانش آموزان با استفاده از روش های رسمی/ غیر رسمی. این جلسات به طور مستمر در طول اجرا و بعد از هر جلسه تشکیل و بر روی نتایج بازخورد های ارائه شده از سوی همکاران/ همقطاران برای بهبود عملکرد در جلسه بعد تصمیم گیری می شود. کل مذاکرات در این جلسات ثبت و ضبط شده و در نشست پایانی به منظور شناسایی نقاط قوت و ضعف و تأثیر گروه در عملکرد هر یک از اعضاء و نتایج حاصله مورد بررسی مجدد قرار می گیرد(بند ۴ و ۵، ۶).

۴. بررسی گزارش مشاهدات و اطلاعات جمع اوری شده در گروه و نقد و ارزیابی نتایج یادگیری دانش آموزان و تنظیم آن در قالب گزارش پایانی کل گروه (دانشجویان)

۵. تعیین نقاط کور/ محدودیت ها در طراحی/ اجرا و ارائه پیشنهادات برای اصلاح/ بهبود آن برای دستیابی دانش آموزان به سطح بالاتر یادگیری

۶. تحلیل عملکرد گروه، شناسایی یافته ها و تأثیر گفتگو ها در درک و پذیرش مسئولیت حرفه‌ای و صورت بندی مجدد هویت حرفه‌ای توسط هر یک از اعضاء (میزان تأثیر گذاری بر عملکرد گروه، یادگیری های حرفه‌ای و...)

- تشکیل نظام مند این نشست ها برای بررسی نتایج یادگیری دانش آموزان و تصمیم گیری در خصوص روش هایی که منجر به بهبود یادگیری همه دانش آموزان می شود، دارای اهیمت است. تأمل فردی و تأمل گروهی، انعکاس یادگیری روش ها، اصولی که در کار از آن تبعیت شده است و...، چگونه تفکر آن ها تحت تأثیر فرایند عمل مشارکتی قرارگرفته است، ایده هایی که آن ها از این بحث ها به کلاس های درس خود خواهند برد.
- روایت نویسی از مجموعه ایده پردازی ها برای طراحی،تولید، و اجرا، یاداشت های شخصی قبل، حین و پس از اجرا، نشست ها گروهی، فرایند اجرا.....
- هماهنگی با معلم راهنما و مدیر مدرسه به منظور تشکیل جلسات درس پژوهی در سطح مدرسه بر عهده استاد راهنما است. درصورتی که امکان شکل گیری تیم درس پژوهی در سطح مدرسه وجود نداشته باشد می توان تیم را در سطح پردیس/ مرکز تشکیل داد. مسئولیت انجام کلیه فعالیت های فوق بر عهده این تیم در سطح مدرسه خواهد بود.

جلسه دوم تا شانزدهم :

در این ترم دانشجو مسئولیت تدریس در سطح کلاس درس را بر اساس تهیه طرح واحد یادگیری (حد اقل یک فصل/بخش کتاب درسی) را بر عهده دارد و باید واحد یادگیری خود را حول یک ایده کلیدی که پوشش دهنده محتوای برنامه درسی(مفاهیم و مهارت های اساسی و... در کتاب درسی) است طراحی نماید. طرح تهیه شده پس از بررسی در گروه ۲ تا ۴ نفره در سطح پرددیس/ مرکز به همراه دفاعیه آن در شورای معلمان دوره/ پایه تهیه و در سطح مدرسه با حضور استاد راهنما از آن دفاع می شود. نظرات معلمان بر روی طرح اعمال و طرح با مشارکت معلمان دوره/ پایه اجرا و نتایج اجرای آن به شیوه درس پژوهیُ مورد تحلیل و تفسیر قرار می گیرد. در گفتگو استاد راهنما و دانشجو پاسخ به این پرسش‌ها مسیری که دانشجو قصد طی نمودن آن را دارد روشن شده و به دفاع از طرح در جلسه معلمان کمک می کند: ایده‌های کلیدی، مفاهیم اساسی، مهارت های اساسی که یادگیرندگان باید به آن دست یابند، کدام اند؟ چه مدارک و شواهدی بیانگر آن است که شایستگی‌های مورد انتظار تحقق یافته و دانش آموزان به راستی مطالب را فرا گرفته اند و می توانند آموخته‌های خود را به نحوی معنادار و موثر در موقعیت‌های جدید به کار گیرند؟ ملاک ها و سطوح ارزیابی شایستگی ها چیست؟ چه راهبردها و راهکارهایی (فعالیت‌های یادگیری، تکالیف عملکردی) به یادگیرندگان کمک خواهد کرد تا خود، مفاهیم را بسازند و به افرادی صاحب دانش و توانمندی در زمینه ای خاص تبدیل شوند؟

استاد راهنما (برای دوره متوسطه مشارکت استاد راهنمای تربیتی و تخصصی- برای دوره ابتدایی استاد تربیتی و مشاوره تخصصی بر حسب نیاز موضوعات درسی) باید بر فرآیند تهیه طرحِ واحد یادگیری و فرآیند درس پژوهی و اجرای آن تا مرحله تهیه گزارش نهایی نظارت داشته باشد و بازخورد های ارائه شده به منظور ارزیابی عملکرد دانشجو در پوشه حرفه‌ای او ثبت و ضبط گردد. فرآیند تحلیل محتوای برنامه درسی و تعیین ایده کلیدی برای تهیه واحد یادگیری و تولید مواد و منابع آموزشی مورد نیاز نیز زیر نظر استاد راهنما و با مشارکت معلم راهنما صورت می گیرد. از نظر زمانی تنظیم جلسات برای بررسی طرح و تولیدات دانشجو باید به گونه‌ای صورت گیرد که دانشجو بتواند طرح درس پژوهی پیش بینی شده را با مشارکت معلمان در سطح مدرسه اجرا و نتایج آن را گزارش نماید. در طول ترم حضور دانشجو در مدرسه برای تعامل با معلمان/ کادر مدرسه ضروری است و جلسات گفتگو برای بررسی عملکرد دانشجو در مدرسه و رفع محدودیت ها یا تدارک شرایط برای اجرای واحد یادگیری، بازخورد دادن، انتقال تجربیات و... در قالب سمینار ها بر حسب مورد می تواند در سطح مدرسه یا واحد آموزشی تشکیل شود.

توصیه: با توجه به این که سئوال/ مسئله ها/ نیاز های شناسایی شده برای شروع فرآیند درس پژوهی از اهمیت زیادی برخوردار است و این سئوال/ مسئله ها/ نیاز ها باید از بستر مدرسه و کلاس درس برخاسته باشد لذا، مشارکت کادر مدرسه در طول اجرای این برنامه ضروری است. توصیه می شود استاد راهنما با مطالعه پیشینه دانشجو در کارورزی ۱، ۲و ۳ برنامه‌ریزی لازم را برای کمک به دانشجو برای تهیه طرح درس پژوهی و اجرای موفقیت آمیز آن از سوی دانشجویان بنمایند. تعداد واحد های یادگیری تهیه شده و اجرای آن وابسته به طرح درس پژوهی است اما حد اقل یک واحد یادگیری (یک فصل/ بخش در کتاب درسی) است.

همکاری پردیس ها و واحد های تابعه با دانشجو و مدرسه برای تأمین منابع/ امکانات به‌شرط تأیید استاد راهنما الزامی است.

۱) تکالیف عملکردی:

تهیه طرح درس پژوهی و تأیید آن توسط استاد راهنما بر مبنای چرخه درس پژوهی

- تعیین هدف (تعریف روشن سئوال/ مسئله/ نیاز) با مشارکت معلمان
- طراحی واحد یادگیری
- ارزیابی میزان اثر بخشی واحد یادگیری بر اساس مسئله/ نیاز تعریف شده با مشارکت معلمان
- اجرای واحد یادگیری با مشارکت معلمان و ثبت آن در فرآیند اجرا
- تبیین و جلب مشارکت معلمان در فرآیند اجرا، تأمل و گفتگوی حرفه‌ای با آنان
- بازبینی و بازاندیشی در مورد تصمیمات اتخاذ شده بر اساس گفتگو های حرفه‌ای در فرآیند طراحی، تولید و اجرا

ثبت و واکاوی تجربیات در طول ترم توسط دانشجو

۲) تکالیف عملکردی

- مطالعه موقعیت یادگیری و شناسایی ظرفیت های آن برای تهیه طرح واحد یادگیری
- تهیه طرح واحد یادگیری بر اساس تحلیل برنامه درسی (کتاب درسی)، شناسایی ایده کلیدی/ مفاهیم و مهارت های اساسی.....
- تدوین شایستگی
- طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی
- تولید مواد آموزشی مورد نیاز برای اجرای طرح واحد یادگیری
- هدایت فرآیند یادگیری در سطح کلاس درس/ مدرسه
- ارزیابی از شایستگی های کسب شده توسط دانش آموزان بر اساس ملاک ها و سطوح عملکرد.

ساختار طراحی واحد یادگیری:

۱) منطق واحد یادگیری

۲) شایستگی های مورد انتظار

۳) ایده کلیدی که واحد یادگیری حول آن سازماندهی می شود

۴) مفاهیم و مهارت های اساسی (قوانین/ اصول/ خرده مفاهیم/ خرده مهارت‌ها/ و....)

۵) طرح پرسش های اساسی

۶) ملاک های سنجش و سطوح عملکرد دانش آموزان (تکالیف عملکردی)

۷) تعیین شواهدی برای ارزیابی عملکردی و معیار های ارزیابی تولیدات یادگیرندگان

۸) فرصت های یادگیری (سازماندهی فعالیت های یادگیری- براساس مراحل یادگیری در کارورزی۳)

۹) تعیین اطلاعات و مهارت های مستقیم(پایه) و مورد نیاز یادگیرندگان برای انجام فعالیت های یادگیری و تکالیف عملکردی

۱۰) تعیین محدوده ی تجربیات خارج از کلاس درس برای انتقال آموخته ها به موقعیت واقعی

۱۱) تعیین تولیدات یادگیرندگان در جریان فعالیت های یادگیری و تکالیف عملکردی و نحوه ارزیابی آن

۱۲) روش تفسیر، سطح دستیابی یادگیرندگان به شایستگی ها و راهبرد بازخورد دادن به دانش آموزان (تکالیف یادگیری، جبرانی، تکمیلی، توسعه ای)

۱۳) انواع راهکار های سنجش

۱۴) راهکار هایی برای بررسی بدفهمی های یادگیرندگان

تأمل و واکاوی تجربیات حرفه‌ای

- تعیین هدف
- بررسی پیش بینی ها
- روشن نمودن موانع و محدودیت ها و راه حل ها
- طراحی و تولید واحد یادگیری
- تأملات و تعدیل ها در فرآیند اجرا
- تحلیل و تفسیر نتایج یادگیری دانش آموزان
- تحلیل و تفسیر نتایج کسب شده در گروه معلمان
- واکاوی یادداشت های تأملی و تجربیات حاصل از نشست ها و فرآیند گفتگوی حرفه‌ای با معلمان/ همقطاران
- اتخاذ تصمیمات برای آینده حرفه‌ای

سمینارها

سمینار ها در دو شکل اجرا می شود:

الف: در سطح مدرسه و پس از مشاهده عملکرد دانشجو در اجرای برنامه پیش بینی شده با هماهنگی معلم راهنما و ارائه بازخورد برای ادامه کار

ب: در سطح واحد آموزشی به صورت مشارکتی برای به مشارکت گذاشتن تجربیات و یافته ها و دستیابی به درک عمیق تر از تجربیات کسب شده. با توجه به این که در این ترم فعالیت های دانشجویان در قالب درس پژوهی دنبال می شود برگزاری سمینار ها در هر یک از مراحل قبل و پس از اجرای هر مرحله به شیوه مشارکتی در گروه های پیش بینی شده به دانشجویان در درک انتظارات و انتقال تجربیات به یکدیگر بسیار کمک می کند.

انواع سمینار ها

سمینار با حضور استاد راهنما/ دانشجویان و معلمان راهنما

سمینار های گروهی برای انتقال یافته ها و تجربیات و تبادل نظر به صورت ماهیانه و الزامی(با برنامه ریزی و اعلام قبلی از سوی مدرس)

سمینار گروهی دانشجویان بر حسب موضوعات مشترک (اختیاری و با درخواست دانشجویان)

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

راهبردهای مستقیم، غیر مستقیم، در قالب ارائه شیوه مشاهده تأملی، بکارگیری راهبرد های شناختی در تحلیل موقعیت های واقعی، تحلیل نقادانه برای شناسایی و تبیین مسئله، راهبرد های مشارکتی، پژوهش روایتی، سمینار های گروهی و فردی ارائه می گردد.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

–احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی:

(متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی ۴ بر اساس واحد یادگیری طراحی شده و گزارش پایانی تهیه شده صورت می گیرد، که در آن دانشجویان باید یافته های خود از نتایج عملکرد خود و تجربیات کسب شده در تعامل با معلمان/ همقطاران را به منظور تعیین میزان اثر بخشی عملکرد خود و تأثیر آن بر یادگیری دانش آمزان ارائه و از آن دفاع نمایند. این جلسه با حضور معلمان راهنما/ اساتید گروه کارورزی تشکیل می‌شود.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخورد های داده شده به نشست های گروهی در مرحله طراحی و تولید واحد یادگیری، گزارش نشست ها در سطح مدرسه و واحد آموزشی با مشارکت معلمان/ همقطاران و نیز سمینار های درس پژوهی در سطح مدرسه که در آن دانشجویان باید از طرح تهیه شده در جمع معلمان دفاع و یافته های خود از نتایج درس پژوهی و نتایج مشارکت معلمان/ همقطاران درنتایج کسب شده را گزارش نماید. این جلسه می تواند با حضور معلمان راهنما/ کادر مدرسه تشکیل می‌شود.

ارزیابی پوشه کار: کلیه روایت های نوشته شده در مراحل مختلف درس پژوهی به همراه بازخورد های داده شده در پوشه توسعه حرفه ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه ریزی برای آموزش های بعدی و نیز دفاع از توانایی های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می گردد. پوشه کار می تواند شامل ضبط جلسات دانشجو با معلمان در سطح مدرسه و نیز سایر مستنداتی که برای دفاع از عملکرد حرفه‌ای تدارک دیده شده باشد.

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان ترم مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می گردد.

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی، سمینارها و مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ گزارش های عملکردی تعاملات در سطح مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ طراحی، تولید و اجرای واحد یادگیری ۲۰ امتیاز

ـ گزارش درس پژوهی: ۲۰ امتیاز

ـ دفاع در جلسه پایانی ۲۰ امتیاز

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۳۷. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۳۸. ارائه مقدمه، هدف/پرسش و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۳۹. روش جمع آوری و اعتبار اطلاعات

۴۰. روش تحلیل، تفسیر اطلاعات

۴۱. ارائه یافته ها بر اساس پرسش های پژوهش روایی

۴۲. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست ها

۴۳. ظرافت و زیبائی ظاهری

۴۴. نگارش ادبی و فنی

۴۵. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر پژوهش های کیفی

شماره درس: ۵۱۹

سرفصل درس «کارنمای معلمی» (پروژه)

۱ – معرفی درس و منطق آن

در آموزش حرفه‌ای، سطح عالی مورد انتظار این است که یادگیرنده بتواند با درونی نمودن دانش کسب شده، آن را در قالب دانش کاربردی برای شناسایی، صورتبندی و حل مسائل و ارائه خدمات اثربخش در حوزه عمل تخصصی خود تجسم بخشد. انجام پروژه پایانی در برنامه تربیت معلم با تکیه بر **پژوهش روایتی (از نوع خودکاوی روایتی[1])** امکان به تصویر کشیدن "منِ حرفه ای" با نگاه ژرف، تاملی و همه‌جانبه به تجارب کسب شده (زیسته) اعم از نظری و عملی در طول دوره تربیت معلم و ارایه روایت شخصی از سایه روشن‌های دانشی، منشی و مهارتی حرفه معلمی، بصیرت‌ها و ابهامات معلمی، قوت ها و ضعف های ادراک شده را به دانش آموخته تربیت معلم می‌دهد. دانش و یافته های حاصل از این پژوهش برای ورود به عرصه خدمت حرفه ای رهاوردی قابل اتکاست که به پشتوانه آن برنامه‌ریزی برای نیل به آینده حرفه ای متاملانه، پویا و بالنده ممکن می شود. انتظار می رود این درس(پروژه)، شایستگی دانشجومعلمان را در انجام عمل فکورانه (تاملی) ارتقاء داده و کمک نماید تا این شایستگی در طول حیات حرفه ای آنان هم بروز و ظهور داشته باشد.

مشخصات درس
نام درس: کارنمای معلمی (پروژه)
تعداد واحد: ۲
زمان درس: به تشخیص استاد راهنما
نحوه تدریس: راهنمایی در حین عمل

نام درس: **کارنمای معلمی (پروژه)**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

دانشجویان با واکاوی، تحلیل و تفسیر تجربه های روایت شده در طول دوره آموزش حرفه‌ای و سایر تجربیات روایت نشده (تجربیات پیشین)، با استفاده روشمند از خودکاوی روایتی، تجربیات متنوع و پراکنده خود را در قالب روایت در برگیرنده ای از "من حرفه ای" به رشته تحریر درآورده و از آن در جلسه گروهی دفاع نمایند.

شایستگی اساسی:
CK& PCK
کد :
۲-۱ & ۲-۱ & ۳-۳ &۳-۴

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
من حرفه‌ای	توانسته است روایت های خود را به گونه ای سازماندهی کند که زاویه دید یا جهت گیری های او را بدون پرداخت به جزئیات در ابعاد مختلف عمل حرفه‌ای (روش تدریس، سنجش، مدیریت کلاس و...) به تصویر بکشد.	توانسته است تجربیات خود را در ابعاد مختلف عمل حرفه ای به تصویر بکشد و تأثیر آن را بر یادگیری خود، دانش آموزان و همقطاران تبیین کند.	در سازماندهی تجربیات خود ابعاد عمل حرفه ای (روش تدریس، سنجش، مدیریت کلاس و...) را در پیوند با یکدیگر و به صورت سازمان یافته به تصویر کشیده است به گونه‌ای که تأثیر و تأثیر متقابل ابعاد بر یکدیگر و مجموعاً بر یادگیری خود، دانش آموزان و همقطاران به وضوح به تصویر کشیده شده است.
قابلیت ها/ توانایی ها	در تحلیل و تفسیر تجربیات خود (از گذشته تا حال) توانسته برخی قابلیت های	در تحلیل و تفسیر تجربیات خود (از گذشته تا حال) توانسته قابلیت های شخصی خود را که	در تحلیل و تفسیر تجربیات خود (از گذشته تا حال) توانسته قابلیت های خود به عنوان یک یادگیرنده،

[1]- *narrative self-study*

		شخصی خود را که بر عمل حرفه‌ای او در آینده تأثیر گذار می باشد را شناسایی کرده اما نتوانسته پرسش های فراروی خود و نحوه پاسخ به آن ها را بر اساس تجربیات کسب شده تبیین کند.	بر عمل حرفه‌ای او در آینده تأثیر گذار می باشد را شناسایی کرده به پرسش های فراروی خود بر اساس تجربیات کسب شده پاسخ دهد.	آموزشگر و عضوی از یک گروه حرفه‌ای را تبیین کند، و پرسش های فرا روی خود را با توجه به تجربیات کسب شده و تنوع نقش ها مطرح و به آن ها پاسخ دهد، به گونه‌ای که مسیر آینده حرفه ای خود را به روشنی تبیین نماید.
	خودکاوی روایتی	در متن پژوهشی درکی از کل و ارتباط آن با جزئیات را برای قابل دریافت نمودن حرکت خواننده میان گذشته، حال و آینده، و ارتباط زمان و مکان را به نمایش گذاشته است اما این رابطه منجر به پاسخ دادن به پرسش های پژوهش نشده است.	در متن پژوهشی درکی از کل و ارتباط آن با جزئیات را برای قابل دریافت نمودن حرکت خواننده میان گذشته، حال و آینده، و ارتباط زمان و مکان و من های مختلف، را به نمایش گذارد و به پرسش های پژوهش پاسخ دهد.	در متن پژوهشی درکی از کل و ارتباط آن با جزئیات را برای قابل دریافت نمودن حرکت خواننده میان گذشته، حال و آینده، و ارتباط زمان و مکان و من های مختلف را به نمایش گذاشته و توانسته به کمک بازگویی دوباره روایت (ساختن صحنه و پیرنگ) و با پاسخ به پرسش های پژوهش، بصیرت حرفه ای خود را با صورت بندی جدید در قالب دانش کاربردی به نمایش بگذارد.
	ارائه و دفاع	از اعتماد به نفس برای دفاع از یافته های پژوهش برخوردار نیست و نظم منطقی میان معرفی ایده ها حفظ رابطه علت و معلولی میان یافته ها و پرسش های پژوهش در ارائه مشاهده نمی شود.	از اعتماد به نفس کافی برای دفاع از یافته های پژوهش برخوردار است و می تواند نظم منطقی را میان ایده ها و پرسش های پژوهش برقرار نماید و پاسخ به پرسش های طرح شده در جریان دفاع متکی بر یافته های پژوهش است و تصویر روشنی از توانایی های حرفه‌ای او را منعکس می کند.	از اعتماد به نفس بالایی برای دفاع از یافته های پژوهش برخوردار است و می تواند نظم منطقی را میان ایده ها و پرسش های پژوهش برقرار نماید و به پرسش های طرح شده در جریان دفاع با استفاده از یافته های پژوهش پاسخ های مستدل و قابل دفاع ارائه نماید و چگونگی طی مسیر حرفه‌در آینده را با تکیه بر تجربیات کسب شده روشن کند.

۲ – فرصت های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

ماهیت درس پروژه از نوع خودکاوی روایتی و متکی بر مجموعه تجربیات کسب شده در طول دوره آموزشی و تجربیات پیشین دانشجومعلم و فرصت های یادگیری مبتنی بر آموزش های ارائه شده در سرفصل درس پژوهش روایتی است، دانشجو باید با توجه به مجموعه تجربیات خود (تجربیات پیشین، دوره کارورزی و سایر تجربیات کسب شده در طول دوره تحصیلی) نسبت به تنظیم طرح پژوهشی (خودکاوی روایتی)، شناسایی منابع اطلاعاتی، جمع آوری اطلاعات و تحلیل و تفسیر اطلاعات، آزمون اعتبار یافته ها اقدام کند و نسبت به ارائه گزارش خود در قالب گزارش پژوهش روایتی از نوع خودکاوی روایتی اقدام نماید. این طرح زیر نظر استاد راهنما اجرا و نتایج آن برای دفاع در جلسه پایان دوره آماده می گردد.

۳ . راهبردهای تدریس و یادگیری چگونگی هدایت درس

راهبردهای اصلی شامل حل مساله، تفکر تأملی، تفکر نقاد و پژوهش است. هدف اصلی در این درس این است که دانشجومعلم یافته های حاصل از تجربیات خود را صورتبندی نموده و در قالب دانش کاربردی ارائه نماید. در فرایند عمل، اقداماتی به شرح زیر به انجام می‌رسد:

۱. تهیه فهرستی از کلیه تجربیات، گزارش ها، دست نوشته ها، یادداشت های شخصی، خاطرات، تصاویر، فیلم های تدریس، تولیدات فیزیکی و... در طول دوره تحصیلی (این مطالب می تواند مربوط به دوره تحصیلات مدرسه ای نیز باشد) و ترسیم آن در قالب نقشه ذهنی (***mind map***).

۲. ایجاد شرایط برای آنکه دستاوردها و تجارب دانشجومعلم بر اساس یک روال منطقی مثل روند زمانی، چالش ها و پرسش هایی که دانشجومعلم با آن روبرو بوده است یا ذهن او را به خود مشغول کرده است و... تنظیم شود.

۳. فرصت‌سازی برای مرور و مرور دوباره تمام داده های جمع آوری شده از تجربیات و حاشیه نویسی بر آن بر اساس دریافت ها، احساسات، قضاوت ها و... توسط دانشجومعلم. (یادداشت هایی که در این مرحله نوشته می شود، در مرحله تحلیل و تفسیر به دانشجومعلم کمک می کند. توصیه می شود این کار با فاصله زمانی دست کم یک روز انجام گیرد).

۴. درخواست مراجعه مجدد به همتایان (دانشجومعلمان)، معلمان راهنمای دروس کارورزی، آموزشگران دروس دوره تحصیلی و حتی دوره مدرسه، همکلاس‌های قبلی یا سایر کسانی که در طول دوران تحصیل با آن ها سروکار داشته‌اند. این گفتگوها باید درخدمت به تصویر کشیدن من حرفه‌ای و یافتن تصویری شفاف‌تر از من حرفه‌ای باشند. (این مراجعات می تواند به صورت غیررسمی باشد و موضوع گفتگو، یادداشت های شخصی دانشجومعلم یا پرسش ها و چالش هایی باشد که با آن روبرو شده است. توصیه می شود فضای گفتگو به صورتی تنظیم گردد که امکان نقادی و نه ارزیابی را تدارک ببیند). این گفتگوها بهتر است در دو مرحله صورت بگیرد: یکبار قبل از تحلیل و تفسیر تجربیات و در مرحله دوم پس از دستیابی به یافته های و به منظور اعتبارسنجی یافته های پژوهش.

۵. کمک به مشخص نمودن پرسش هایی برای به تصویر کشیدن من حرفه‌ای توسط دانشجومعلم؛ پرسش هایی که تصویر روشنی از هویت حرفه ای دانشجومعلم (مبتنی بر تجربیات کسب شده) را مهیا می‌کند و مسیر آینده او را به تصویر می کشد (نشان‌دادن آینده ممکن، آینده محتمل و آینده مطلوب و نحوه حرکت در این مسیر حرفه ای).

۶. زمینه‌سازی برای آنکه دانشجومعلم بتواند هر نوع تحلیل ممکن قابل دفاع و یا با طی فرآیند کدگذاری و تحلیل و تفسیر یافته های حاصل از روایت هایی که تدوین کرده به شرح مطرح در دروس کارورزی، روایت‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده را برای تنظیم گزارش «تجربیات»، «دانشها» و «آرمان‌ها» بکار گیرد و گزارش اولیه خود را تدوین کند.

۷. ایجاد فرصت برای بازخوانی‌های مکرر متن تدوین شده و گفتگوی بر سر آن و ایجاد فرصت برای ارائه گزارش به دیگر دانشجومعلمان و فرصت دادن برای بازتدوین گزارش. حرکت رفت و برگشتی از گذشته به حال و از حال به آینده حرفه ای در طول این بازبینی‌ها و نقادی‌ها لازم است.

۴– راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی در این درس، فرایندی مبتنی بر مشارکت است. استاد درس، مسئول ارزشیابی عملکرد دانشجومعلم است. در این درس، مردودی مطرح نیست اما تنظیم گزارش نهایی بر اساس اصول باید به انجام رسد و استاد درس کیفیت آن را تایید نماید. ارائه گزارش در جلسات گروهی دانشجومعلمان صورت می‌گیرد و نقادی هر گزارش دست‌کم یک نوبت توسط سایر دانشجومعلمان انجام می‌شود. استاد درس بر اینکه این نقادی‌های گروهی در اصلاح گزارش نهایی بکار گرفته شود، نظارت می‌کند.

۵- ساختار گزارش پایانی کارنمای معلمی (گزارشی از نوع خودکاوی روایتی)

۱. **صفحه عنوان: مشتمل بر:** آرم و نام دانشگاه (بالای صفحه)، اسم پردیس، نام گروه آموزشی، نام درس، «عنوان گزارش»، دوره تحصیلی، نام و نام خانوادگی دانشجومعلم، نام و نام خانوادگی استاد راهنما و زمان پذیرش گزارش توسط استاد راهنما (با ذکر روز، ماه و سال).

۲. **بسم الله الرحمن الرحیم (یا عناوین مشابه)**

۳. **صفحه تاییدیه استاد راهنما و تعهد دانشجومعلم** (بر اساس فرمت دانشگاه)

۴. **تقدیم‌نامه** (در صورت تشخیص دانشجومعلم)

۵. **پیشگفتار** (در صورت تشخیص دانشجومعلم)

۶. **چکیده:** مشتمل بر ۲۰۰-۲۵۰ کلمه که اصل یافته نویسنده را آشکار کند. در بالای چکیده، «عنوان» و در زیر آن «کلمات کلیدی» (۵-۷ کلمه/ مفهوم) ذکر می‌شود.

۷. **فهرست مطالب:** فهرست مطالب الزامی است و در صورت نیاز فهرست جداول، فهرست نمودارها و شکل‌ها، فهرست پیوست‌ها هم اضافه می‌شود. هر گونه نمونه سوال و یا تصویر و فیلم و غیره که به عنوان بخشی از تحلیل و تفسیر مورد استفاده قرار گ‌رفته است به صورت پیوست در پایان گزارش و بعد از منابع قرار می گیرد.

۸. **متن اصلی گزارش:** متن گزارش نیازمند ساختار خاصی نیست. آنچه مطرح است، وجود مولفه‌های اصلی گزارش است. در این گزارش لازم است مولفه‌های زیر وجود داشته باشند؛ که اگر به همین ترتیب دنبال شوند می‌توانند ساختاری را شکل دهند:

مقدمات: شرحی از تجربیات زمینه‌ساز روی‌آوری به کار معلمی به زبانی برانگیزاننده برای شروع. این قسمت می‌تواند خود دارای عناوینی باشد یا می‌تواند به صورت یک متن پیوسته ارائه شود. آنچه مطرح است ارائه شرحی از انگیزه‌های ورود و تجارب مربوط به معلمی‌کردن دیگران است.

شرح تجارب تحصیلی در دوره آموزشی تربیت معلم: این شرح نشان می‌دهد که بر دانشجومعلم در دوره تربیت معلم (در دانشگاه فرهنگیان) چه گذشته است. شرحی از ابتدا تا انتهای تحصیل. شرحی از آنچه «انتظار داشته»، از آنچه «با آن مواجه شده و در آن زیسته»، شرحی از «نوع نگاهی که به رخدادهای واقع شده در فرایند تحصیل داشته»، شرحی از «تصمیماتی که اتخاذ کرده و اعمالی که به انجام رسانده»، شرحی از «آنچه در این جریان شنیده است (دانش ارائه شده)» و شرحی از «آنچه پذیرفته است (دانش مورد قبول)». این موضوعات اصولا می‌توانند بر اساس مجموعه روای‌ت ها، گزارش ها، دست نوشته ها، تولیدات، یادداشت های روزانه، کاربرگ‌های ارزیابی عملکرد دانشجو، طرح های یادگیری، برگه های فعالیت یادگیری/ آزمون دانش آموزان، تصاویر و سایر اطلاعات جمع آوری شده.... در طول دوره تنظیم شوند و دانشجومعلم بهتر است به آنها استناد کند. باوجوداین، الزامی به ارائه مستندات نیست. آنچه مطرح و مقبول است، گزارش دانشجومعلم است.

تشریح معلمی‌کردن خود در آینده: وقتی دانشجومعلم به شرح تجارب علمی و عملی خود پرداخت، زمان آن می‌رسد که اعلام کند «بناست او چگونه معلمی کند؟» اینکه او چگونه معلمی می‌کند دارای چهار وجه اساسی است: اول اینکه «چه باورهایی درباره یادگیری و آموزش دارد». دوم آنکه «خود را به رعایت چه اصولی یا چه نظریه‌هایی در معلمی‌کردن متعهد می‌داند». سوم آنکه «چه آرمان‌هایی را برای معلمی‌کردن خود لحاظ کرده است». و چهارم آنکه «عمل معلمی را در موقعیت‌های واقعی با چه چالش‌هایی مواجه می‌بیند». شرح اینکه «او چگونه با چالش‌ها مواجه می‌شود»، موضوع ارزشمندی است.

تعهدات حرفه‌ای دانشجومعلم: آنچه دانشجومعلم تا اینجا می‌گوید، شرحی است از تجربه و آرمان. اما معلمی کردن نیازمند «تعالی مستمر» است. این موضوع نیازمند آن است که دانشجومعلم از اکنون به آینده‌ای متفاوت هم عنایت داشته باشد. شرح اینکه او چه طریقی را برای بهسازی مستمر خود برگزیده است و چگونه به عنوان یک «یادگیرنده مادام‌العمر» عمل خواهد کرد، در اینجا

می‌آید.

۹. منابع: به طور کلی ممکن است شخص از هیچ منبعی استفاده نکند؛ اما اگر دانشجومعلم از منابعی بهره گرفت، معرفی آنها بر اساس سبک APA ضروری است.

۱۰. پیوست‌ها: آنچه در ارتباط با این گزارش است و به فهم یا اعتبار آن کمک می‌کند اما ارائه آن در متن گزارش ممکن نیست، در پیوست قرار می‌گیرد.

نکات اساسی برای نگارش گزارش نهایی کارنمای معلمی

۱- هر گزارش، به عنوان «سند» تولیدی دانشجومعلم است که نسبت به تمام مفاد آن، متعهد است.

۲- هر گزارش، تحت یک «عنوان» منتشر می‌شود؛ عنوانی خلاقانه برای نشان دان محتوای آن.

۳- نگارش گزارش با رعایت قواعد نگارشی و ویرایشی زبان فارسی، انجام می‌شود.

۴- حجم پیش‌بینی شده گزارش، در تمام گزارش‌ها رعایت می‌گردد.

۵- در همه گزارش‌ها از خط «بی نازنین» با اندازه ۱۴ برای متن و از همان خط به صورت «برجسته» برای عناوین استفاده می‌شود.

۶- متن گزارش با رعایت اصول «تایپ»، تایپ می‌گردد.

۷- اصول زیبایی در تنظیم متن نهایی، رعایت می‌شود.

۸- در نگارش متن، اصول اخلاقی و ارزش‌های اجتماعی و دینی لحاظ و رعایت می‌شود.

۹- از هر گزارش فقط سه نسخه برای «پردیس»، «استاد راهنما» و «دانشجومعلم»، منتشر می‌شود.

۱۰- بارگذاری گزارش نهایی در پورتال دانشگاه، توسط دانشجومعلم انجام می‌شود و کد اختصاص یافته به گزارش، در متن منتشر شده قید می‌گردد.

ساختار پیشنهادی برای تنظیم گزارش نهایی درس کارنمای معلمی به شرح جدول ۳ است.

ساختار گزارش نهایی کارنمای معلمی

مقدمات
✓ **صفحه عنوان: مشتمل بر:** آرم و نام دانشگاه (بالای صفحه)، اسم پردیس، نام گروه آموزشی، نام درس، «عنوان گزارش»، دوره تحصیلی، نام و نام خانوادگی دانشجومعلم، نام و نام خانوادگی استاد راهنما و زمان پذیرش گزارش توسط استاد راهنما (با ذکر روز، ماه و سال).
✓ **بسم الله الرحمن الرحیم**
✓ **صفحه تاییدیه استاد راهنما و تعهد دانشجومعلم**
✓ **تقدیم‌نامه (درصورت لزوم)**
✓ **پیشگفتار (در صورت لزوم)**
✓ **چکیده و کلیدواژه‌ها:** مشتمل بر ۲۰۰-۲۵۰ کلمه

- ✓ **فهرست‌ها:** فهرست مطالب، فهرست جداول، فهرست نمودارها و شکل‌ها، فهرست پیوست‌ها

متن اصلی گزارش

- ✓ **مقدمه**
- ✓ **شرح تجارب تحصیلی در دوره آموزشی تربیت معلم:**

«انتظارات اولیه»،
«تجارب زیسته»،
«تحلیل از رخدادهای واقع شده در فرایند تحصیل»،
«تصمیمات اتخاذ شده و اعمال به انجام رسیده»،
«آنچه شنیده شده (دانش ارائه شده)»
«آنچه پذیرفته است (دانش مورد قبول)»

- ✓ **تشریح معلمی‌کردن خود در آینده:**

« چگونگی معلمی کردن»
« باورهای یادگیری و آموزش».
« اصول یا نظریه‌های مبنایی برای معلمی‌کردن».
«آرمان‌های معلمی‌کردن».
«چالش‌های عمل معلمی در موقعیت‌های واقعی».
«چگونگی مواجهه با چالش‌ها معلمی در موقعیت عمل»،

- ✓ **تعهدات حرفه‌ای دانشجومعلم:**

منابع

پیوست‌ها

مـجموعه اخـتیاری ۴

(عـنوان پـیشنهادی در حـوزه تربیت مربی آموزش قرآن و حدیث)

شماره درس: ۵۰۰

سرفصل درس «روانشناسی پرورشی»

۱. معرفی درس و منطق آن

تدریس فعالیت هدفمندی است که نیل به آن در گرو آگاهی معلمان از اصول تدریس اثربخش است. چرا که در شرایط فعلی معلمان همواره خود را با پرسش های جدیدی روبرو می بینند و نیازمند آن هستند تا با مسئله ها و موقعیت های پیش بینی نشده‌ای که دانش آموزان با خود به کلاس درس می آورند، به شیوه خلاقانه ای برخورد نمایند. آنها به طور مداوم باید به پرسش هایی از این دست در فرآیند عمل حرفه‌ای خود پاسخ دهند: چه اهدافی برای یادگیری دارای بیشترین ارزش است؟ دانش آموزان از چه توانمندی ها و ظرفیت هایی برخوردارند؟ نقش آنان در خلق موقعیت های یادگیری اثربخش چیست؟ چگونه می توان از موفقیت ها و خطاهای خود برای اتخاذ تصمیمات در آینده بهره گرفت؟ مطالعه روانشناسی تربیتی به دانشجومعلم کمک خواهد کرد تا از یافته های علمی پژوهشی برای پاسخ به مسئله ها یا پرسش هایی که با آن در موقعیت عمل روبرو می شوند استفاده نموده و بتواند با تعمق در آن به توسعه ظرفیت ها و نیز متراکم شدن تجربیات خود در آینده کمک کند.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: نظری
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۳۲ ساعت
پیشنیاز: -</td><td colspan="4">نام درس: روانشناسی پرورشی</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با شناخت نقش یافته های علمی در زمینه تدریس اثر بخش تصمیمات آموزشی/ و تربیتی اتخاذ شده در سطح کلاس درس/ مدرسه را تحلیل و گزارش نماید.</td></tr>
<tr><td>شایستگی اساسی:
Pk&ck کد۱-۱&۱-۲ &۱-۲-۲&۲-۲ &۳-۲</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td rowspan="4"></td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح۲</td><td>سطح۳</td></tr>
<tr><td>یافته های علمی</td><td>در بررسی منابع علمی–پژوهشی توانسته است اطلاعات معتبری را جمع آوری کند اما، آن را در قالب یک مقاله منسجم ارائه نکرده است.</td><td>در بررسی منابع علمی– پژوهشی توانسته است اطلاعات معتبری را جمع آوری کرده و آن را در قالب یک مقاله منسجم ارائه کند.</td><td>در بررسی منابع علمی– پژوهشی توانسته است اطلاعات به روز و معتبری را جمع آوری کرده و آن را در قالب یک مقاله منسجم به همراه پیشنهادهای کاربردی ارائه کند.</td></tr>
<tr><td>تدریس اثربخش</td><td>در بررسی عملکرد معلم در کلاس درس توانسته است برخی از ملاک های تدریس اثربخش را شناسایی کند اما نتوانسته ارتباط میان آن ها را برای تأثیرگذاری بر یادگیری دانش آموزان تحلیل نماید.</td><td>در بررسی عملکرد معلم در کلاس درس توانسته است ملاک های تدریس اثربخش را شناسایی نموده و رابطه میان آن ها به جهت تأثیر بر یادگیری دانش آموزان تحلیل نماید.</td><td>در بررسی عملکرد معلم در کلاس درس توانسته است ملاک های تدریس اثربخش را شناسایی نموده و رابطه میان آنها به جهت تأثیر بر یادگیری دانش آموزان تحلیل نماید و پیشنهادهایی برای لحاظ نمودن ویژگی ها و موقعیت های فردی دانش آموزان ارائه کند.</td></tr>
<tr><td>کاربرد یافته ها</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های را بدون مستند نمودن کاربرد ها به پژوهش های رشدی (نظریه های رشد) تحلیل کرده است.</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش های تربیتی تحلیل کرده است.</td><td>در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های تربیتی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش های مختلف بررسی و با توجه به موقعیت و بافت فرهنگی اجتماعی/ تفاوت های فردی پیشنهاداتی ارائه کند.</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات

- تعریف روانشناسی
- موضوعات و گرایشهای روانشناسی
- کاربرد روانشناسی در آموزش

تکلیف یادگیری:

مقالات علمی پژوهشی در خصوص نقش روانشناسی در آموزش و تحولات آن را مطالعه و یافته ها را در قالب یک مقاله کوتاه ارائه نماید.

فصل دوم: روانشناسی پرورشی

- تعریف روانشناسی پرورشی
- روانشناسی پرورشی و تدریس اثربخش
- معلمان کارآمد
- روشهای پژوهش در روانشناسی پرورشی

تکالیف یادگیری:

مقالات علمی پژوهشی در خصوص تدریس اثربخش و ویژگی های آن/ روش های پژوهش در روانشناسی پرورشی را مطالعه و یافته های خود را در گزارشی مبنی بر چگونگی استفاده از یافته ها یا راهکار ها ارائه نماید.

فصل سوم: رشد

- رشد انسان
- رشد چیست؟
- رشد شناختی
- رشد اجتماعی و عاطفی
- رشد اخلاقی

تکالیف یادگیری:

دیدگاه های مختلف در زمینه ابعاد رشد را مطالعه و در قالب یک جدول مقایسه ای شباهت ها و تفات های دیدگاه ها را گزارش نماید.

فصل چهارم: تفاوت های فردی

- عوامل مؤثر بر رفتار
- احساس و ادراک
- هوش
  - هوش و مسئله طبیعت و تربیت
  - هوش و رشد شناختی
  - دیدگاه های مختلف درباره هوش
- شیوه های یادگیری و تفکر
- شخصیت و خلق و خو
- انگیزه، آموزش و یادگیری
- تفاوت های فرهنگی و جنسیتی

تکالیف یادگیری:

پژوهش های انجام شده در زمینه تفاوت های فردی را در حوزه های مختلف را مطالعه و چگونگی استفاده از دلالت های این یافته ها برای تدریس اثربخش را شناسایی و گزارش کند.

تکلیف عملکردی:

با مشاهده یک موقعیت آموزشی تصمیمات معلم/ مربی را در مواجهه با تفاوت های فردی مطالعه و تأثیرات آن تحلیل نماید.

فصل پنجم: فرآیند های شناختی

- سطوح پایین فرایند های شناختی
- فرآیند های شناختی پیچیده
- درک مفهوم
- تفکر
- حل مسئله
- خلاقیت

تکلیف یادگیری:

روش های بکارگیری فرآیندهای شناختی را در کتاب های درسی مهد کودک بررسی و نمونه ای از این مهارت ها را شناسایی و چگونگی آموزش آن را مورد نقد و بررسی قرار دهد.

روش های پرورش خلاقیت در آموزش موضوعات درسی مختلف را مطالعه و یافته های خود را به کلاس گزارش نماید.

فصل ششم: مدیریت کلاس درس

- اصول کلی مدیریت کلاس
- شیوه های مدیریت کلاس
- فضای مطلوب برای یادگیری
- پیشگیری از مشکلات رفتاری
- مداخله های خاص برای هدایت رفتار نامناسب
  - قرار داد گروهی
  - قرارداد فردی
  - بازی رفتار خوب
  - دوری موقت

تکلیف عملکردی:

یک کلاس درس/ موقعیت پرورشی در سطح مهد کودک را مشاهده و گزارشی از روش های مدیریت بکارگرفته شده تهیه و نتایج را به همراه نقد و بررسی و مبتنی بر یافته های علمی گزارش نماید.

فصل هفتم: کودکان با نیازهای ویژه

- دانش آموزان مبتلا به ناتوانی
- اختلالات حسی
- اختلالات جسمی
- کم توان ذهنی
- اختلالات زبانی و گفتاری
- ناتوانی های یادگیری
- اختلالات رفتاری و عاطفی
- کودکان تیزهوش
- کودکان سرآمد

تکلیف یادگیری:

از یک مهد کودکان با نیازهای ویژه بازدید نموده و نحوه آموزش و نوع خدمات ارائه شده به این گروه از کودکان را بررسی و گزارش نماید.

با مراجعه به منابع علمی روش های ارائه خدمات به کودکان با نیازهای ویژه را در سایر کشور ها مطالعه و یافته ها را در قالب یک مقاله کوتاه ارائه کند.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

استفاده از فرصت های یادگیری مستقیم/ فردی از طریق مطالعه نظریه های علمی در زمینه تدریس و کاربرد آن در موقعیت های آموزشس/تربیتی، بکارگیری راهبرد های شناختی برای مطالعه ویژگی های رشدی/تفاوت های فردی در موقعیت های آموزشی/ تربیتی (کلاس درس و مهد کودک)، تحلیل و ارائه پیشنهادهایی برای ارتقاء سطح اثربخشی تصمیمات معلم/ مربی در کلاس درس/ مهد.

۴. منابع آموزشی

منابع اصلی:

۴. بیلر، رابرت (۱۳۷۳). کاربرد روانشناسی در آموزش. ترجمه پروین کدیور، چاپ چهارم، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

۵. بنتهام، سوزان. (۱۳۹۱). روانشناسی کاربردی برای معلمان. مترجم رابعه موحد. انتشارات ارجمند.

۶. سانتراک، جان دبلیو. (۱۳۹۱). روانشناسی تربیتی. ترجمه شاهده سعیدی و همکاران. انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا.

منابع فرعی:

۴. فونتانا ، دیوید. (۱۳۸۹). روانشناسی کاربردی برای معلمان. ترجمه مهشید فروغان. انتشارات ارجمند.

۵. گلاور، جان ای، برونینگ ،راجر اچ. (۱۳۸۸). روانشناسی تربیتی اصول وکاربرد آن. ترجمه علینقی خرازی. مرکز نشر دانشگاهی

۶. گیج، نیتل، برلاینر، دیوید سی. (۱۳۹۰). روانشناسی تربیتی. ترجمه غلامرضا خوی نژاد و همکاران. انتشارات حکیم فردوسی.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری به میزان ۱۲ نمره

ارزیابی پوشه کار: مجموعه تکالیف عملکردی ۸ نمره

ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول نیمسال، تکالیف عملکردی و آزمون پایان نیمسال انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۶۰۱

سرفصل درس «روانشناسی رشد کودکی»

۱. معرفی درس و منطق آن

درک ویژگی های رشدی کودکان در دوره پیش دبستانی و دبستانی برای برنامه ریزی و کمک به آنان جهت غلبه بر مشکلات یادگیری و دستیابی به ظرفیت های ممکن از اهمیت بسیاری برخوردار است. در حقیقت رشد مستلزم تعامل میان قابلیت های اولیه کودکان و حمایت های محیطی است که به یاری مربی و از طریق یادگیری ارتقاء می یابد. شناخت ویژگی های رشدی در ابعاد مختلف و روند تحول آن، توانایی معلمان را برای کمک به کودکان در یافتن و پالایش راه حل ها، مواجه با شکست ها، و کمک گرفتن از موفقیت های پیشینِ خود، و تقویت انگیزه آنان برای فهمیدن و یادگیری بیشتر افزایش داده و آنان را برای برنامه ریزی متناسب با نیمرخ/ دامنه رشدی دانش آموزان توانمند می سازد.

مشخصات درس نوع درس: نظری -تعداد واحد: ۳ زمان درس: ۴۸ ساعت پیشنیاز: روانشناسی تربیتی	نام درس: **روان شناسی رشد کودکی** **اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:** با شناخت ابعاد رشد کودک و ویژگی های آن در دوره های مختلف رشدی میزان تأثیر پذیری تصمیمات آموزشی/ و تربیتی از نظریه های رشد را در سطح کلاس درس/ مدرسه تحلیل و گزارش نماید. رفتار های کودک در موقعیت آزاد و ساختار نیافته را ثبت و با توجه به مشخصه های رشد طبیعی، سطح رشدی کودک (رشد طبیعی/ اختلالات رشدی/ ظرفیت ها/ توانایی های خاص) را تعیین و راهکار هایی برای توسعه سطح توانایی ها ارائه نماید.			
شایستگی اساسی: **Pk&Ck** کد۱-۱&۲-۱&۲-۱&۲-۲&۲-۳&				
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح۲**	**سطح۳**
	ابعاد رشد	گزارش تهیه شده نشان دهنده شناخت نسبت به ویژگی های رشد در ابعاد مختلف آن است، اما تمایزات رشدی کودکان و تأثیر پذیری آن شرایط فرهنگی و اجتماعی مد نظر قرار نگرفته است.	گزارش تهیه شده نشان دهنده شناخت نسبت به ویژگی های رشد در ابعاد مختلف و تمایزات رشدی کودکان و چگونگی تأثیر پذیری آن شرایط فرهنگی و اجتماعی است.	گزارش تهیه شده نشان دهنده شناخت نسبت به ویژگی های رشد در ابعاد مختلف، دامنه رشدی و چگونگی تأثیر پذیری آن شرایط فرهنگی و اجتماعی کودکان است.
	مشاهده موقعیت	در مشاهدات کلیه رفتار ها و ویژگی های رشدی کودک در ابعاد مختلف را ثبت نموده اما نتوانسته است سطح رشدی را با استناد به ملاک های رشد و ارتباط آن با رفتار های کودک مشخص کند.	در مشاهدات کلیه رفتار ها و ویژگی های رشدی کودک در ابعاد مختلف را ثبت نموده و توانسته است سطح رشدی را با استناد به ملاک های رشد و ارتباط آن با رفتار های کودک مشخص کند.	در مشاهدات کلیه رفتار ها و ویژگی های رشدی کودک در ابعاد مختلف را ثبت نموده و توانسته است سطح رشدی را با استناد به ملاک های رشد و ارتباط آن با رفتار های کودک را با ذکر شواهدی از نظریه های رشد گزارش نموده است.
	کاربرد نظریه‌های رشد	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را بدون مستند نمودن کاربرد ها به پژوهش های رشدی (نظریه های رشد) تحلیل کرده است.	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش های رشدی (نظریه های رشد) تحلیل کرده است.	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه میزان تأثیر پذیری تصمیمات از نظریه های رشدی را با استناد به کاربرد نظریه ها در پژوهش های مختلف بررسی و با توجه به بافت و زمینه‌ای که کودک در آن زندگی می کند، تحلیل نموده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل ۱: موضوعات اساسی در مطالعه رشد انسان

– رشد پیوسته و ناپیوسته
– دوره های رشدی
– نقش طبیعت و تربیت در رشد

فصل ۲: نظریه های رشد

– نظریه روان کاوی فروید
– نظریه رفتارگرایی
– نظریه رشد شناختی پیاژه
– نظریه روانی اجتماعی اریکسون
– نظریه یادگیری اجتماعی بندورا
– نظریه اجتماعی فرهنگی ویگوتسکی
– نظریه بوم شناختی برونفن برنر
– رویکرد پردازش اطلاعات
– دیدگاههای اسلامی در حوزه رشد
– مقایسه و ارزیابی نظریه های رشد

تکلیف یاگیری:

مطالعه مقالات و پژوهش های علمی در زمینه رشد کودکان، تهیه خلاصه و ارائه آن به کلاس با توجه به نظریه های رشد بحث شده در کلاس درس.

تهیه جدول مقایسه ای از ویژگی های رشدی کودکان به تفکیک دوره کودکی اول و دوم و ارائه به کلاس

فصل ۳: دوره های رشد کودکی

۱- رشد پیش از تولد و تولد:

– رشد پیش از تولد
– وراثت، عیوب ارثی
– تاثیرات محیطی بر رشد پیش از تولد
– فرایند زایمان، ارزیابی سلامت و توانایی های کودک، نوزادان زودرس، افسردگی پس زایمانی

۲-رشد در دو سال اول زندگی: نوباوگی و نوپایی

– رشد جسمی و حرکتی

رشد بدن و مغز
رشد حرکتی
رشد ادراکی
معلولیت های جسمی

– رشد شناختی و زبانی

نظریه شناختی
نظریه رشدی پیاژه
نظریه پردازش اطلاعات
نظریه توجه انتخابی و حافظه

هوش و سنجش کودک در دو سال اول زندگی
نظریه های رشد زبان،عوامل موثر بر رشد زبان

- رشد هیجانی/ اجتماعی

نظریه اریکسون در باره رشد شخصیت در دو سال اول زندگی
نظریه رشد هیجان های اصلی و آگاهی نسبت به هیجان های دیگران
تفاوت های مزاجی
رشد دلبستگی
خودپرورانی و خودآگاهی

تکلیف یادگیری:

مطالعه پژوهش های انجام شده در زمینه مسایل رشدی کودکان، ارتباط آن با یادگیری و جمع بندی راه حل ها و پیشنهادهای ارائه شده برای بکارگیری در آموزش.

تکلیف عملکردی:

مطالعه یک کودک در موقعیت آزاد/ موقعیت آموزشی و ثبت رفتار های کودک و ارزیابی سطح رشدی کودک در ابعاد مختلف با توجه به ویژگی های ذکر شده.

۳-رشد در ۲ تا ۶ سالگی: اوایل کودکی

رشد جسمی و حرکتی

رشد بدن
رشد مغز
جانبی شدن و دست برتری
رشد حرکتی

رشد شناختی و زبانی

نظریه پیاژه
نظریه ویگوتسکی
نظریه پردازش اطلاعات
نظریه کودک درباره ذهن
توجه و حافظه
تفاوت های فردی در رشد شناختی، رشد زبان

رشد هیجانی/ اجتماعی

نظریه اریکسون
خودپنداره و عزت نفس
رشد هیجانی
روابط با همسالان
مبنای اصول اخلاقی، هویت جنسی و نقش یابی جنسیتی
شیوه های فرزندپروری والدین، بد رفتاری با کودک

تکلیف یادگیری:

مطالعه پژوهش های انجام شده در زمینه مسایل رشدی کودکان، ارتباط آن با یادگیری و جمع بندی راه حل ها و پیشنهادات ارائه شده برای بکارگیری در آموزش.

تکلیف عملکردی:

مطالعه یک کودک در موقعیت آزاد/ موقعیت آموزشی و ثبت رفتار های کودک و ارزیابی سطح رشدی کودک در ابعاد مختلف با توجه به ویژگی های ذکر شده.

۴-رشد در ۶ تا ۱۱ سالگی: اواسط کودکی

رشد جسمی و حرکتی

رشد بدن

مشکلات سلامت جسمانی در زمینه بینایی، شنوایی

سوء تغذیه، چاقی و شب ادراری

رشد حرکتی و بازی

رشد شناختی و زبانی

نظریه پیاژه

نظریه پردازش اطلاعات

توجه، حافظه

خودگردانی شناختی

یادگیری در مدرسه

هوش و تفاوت های فردی

اختلالات یادگیری

اختلال بیش فعالی/ کاستی توجه

رشد زبان، یادگیری زبان دوم

رشد هیجانی/ اجتماعی

تغییر در خودپنداره و عزت نفس

رشدهیجانی، روابط با همسالان

رشدهیجانی اجتماعی (تغییر در خودپنداره و عزت نفس، رشد هیجانات، رشد اخلاقی، روابط با همسالان، نقش یابی جنسیتی، تاثیرات خانواده، مشکلات رایج رشد در این دوره نظیر ترس ها و اضطراب ها، مشکلات رفتاری، سوء استفاده جنسی از کودک)

تکلیف یادگیری:

مطالعه پژوهش های انجام شده در زمینه مسایل رشدی کودکان، ارتباط آن با یادگیری و جمع بندی راه حل ها و پیشنهادات ارائه شده برای بکارگیری در آموزش.

تکلیف عملکردی:

مطالعه یک کودک در موقعیت آزاد/ موقعیت آموزشی و ثبت رفتار های کودک و ارزیابی سطح رشدی کودک در ابعاد مختلف با توجه به ویژگی های ذکر شده.

فصل ۴: کاربرد نظریه ها و یافته ها در آموزش ویادگیری

- تدریس
- ارزشیابی
- برنامه درسی
- مدیریت کلاس درس و مدرسه

تکلیف عملکردی:

مشاهده یک موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح مدرسه یا کلاس درس و تحلیل میزان تأثیر پذیری تصمیمات آموزشی/ تربیتی از نظریه های رشدی و کاربرد های آن.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

استفاده از فرصت های یادگیری مستقیم/ فردی از طریق مطالعه نظریه های علمی در زمینه رشد و کاربرد آن در یاگیری، بکارگیری راهبرد های شناختی برای مطالعه ویژگی های رشدی کودک به صورت آزاد و در موقعیت های آموزشی/ تربیتی (کلاس درس و مدرسه)، تحلیل و ارائه راهبرد هایی برای توسعه توانایی ها و تحقق ظرفیت های بالقوه کودک، و خلق فرصت های جدید برای کمک کودک برای حل مشکلات یادگیری/ رفتاری.

۴. منابع آموزشی

۱- لورا. ای. برک (۱۳۹۲). روان شناسی رشد (از لقاح تا کودکی) جلد اول. مترجم: یحیی سید محمدی. نشر ارسباران.

۲- پاپالیا، الدز، فلدمن. (۱۳۹۴). روان شناسی رشد و تحول انسان. گروه مترجمان: داود عرب قهستانی – هامایاک آوادیس یانس – حمیدرضا سهرابی. انتشارات رشد.

۳- پاول. اس. کاپلان. (۱۳۸۶). سفر پرماجرای کودک (روان شناسی رشد). مترجم: مهرداد فیروزبخت. موسسه فرهنگی رسا.

۴- ای. میوس. هنرینگتون و راس. دی. پارک (۱۳۷۳). روان شناسی کودک از دیدگاه معاصر (جلد اول و دوم). مترجم: جواد طهوریان. انتشارات آستان قدس رضوی،معاونت فرهنگی. آخرین چاپ

۵- کاتلین برگر. (۱۳۸۸). روان شناسی رشد کودکان و نوجوانان. مترجم: دکتر اسماعیل سعدی پور(بیابانگرد). نشر: دوران. آخرین چاپ.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری به میزان ۱۲ نمره

ارزیابی پوشه کار: مجموعه تکالیف عملکردی ۸ نمره

ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۶۰۲

سرفصل درس «اصول و روش‌های کلاس داری در دوره کودکی»

مشخصات درس نوع درس: نظری-عملی -تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۴۸ ساعت	نام درس: **اصول و روشهای کلاس داری در دوره کودکی** **اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:** با شناخت مفروضات تأثیر گذار بر روش های مدیریت کلاس درس، بتواند راهبرد های متناسب با موقعیت های اموزشی را اتخاذ و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان را مورد ارزیابی قرار دهد.			
شایستگی اساسی: Pk&Ck کد۱-۱&۲- ۲-۱&۲-۲& ۳-۲				
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح۲**	**سطح۳**
	روش های کار آمد در مدیریت کلاس درس	در موقعیت آموزشی و تربیتی در سطح کلاس درس با قوانین و رویه های سازنده آشنا باشد.	در بررسی موقعیت آموزشی و تربیتی میزان تاثیر قوانین و رویه های سازنده در مدیریت کارآمد کلاس درس را تحلیل کند.	در موقعیت آموزشی و تربیتی کلاس درس قوانین و رویه های سازنده در مدیریت کارآمد را بکار برد.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات

دلالت نظریه ها برای مدیریت کلاس درس

دیدگاه رفتاری

دیدگاه رشدی

دیدگاه شناختی

دیدگاه انسان گرا

مفروضات معلم در اداره کلاس

ارتباط میان معلم و دانش آموز

- توانمند سازی
- رابطه دموکراسی
- رابطه برابر
- قدرت طلبانه
- سهل انگارانه

فصل دوم: مدیریت کلاس درس

اصول کلی مدیریت کلاس درس

روش های کار آمد در مدیریت کلاس درس

نقش معلم در برقراری رابطه سازنده

سو گیری ها پیامد های تربیتی آن
واکنش های معلم در موقعیت های دشوار
قوانین و رویه های سازنده در کلاس درس
آموزش قوانین و رویه ها
مشارکت دانش آموزان در وضع قوانین
احترام متقابل و مسئولیت جمعی در اجرای قوانین
قوانین و رویه ها در سطح مدرسه
درگیر نمودن دانش آموزان
سازمان دادن گروه ها
وقفه ها و روش مدیریت آن

فصل سوم: راهبرد های مدیریت رفتار

رفتار های عمومی در کلاس درس
رفتار های مطلوب

- روش های تقویت رفتار های مطلوب

رفتار های نامطلوب

- دلایل رفتار های نامطلوب
- مداخله های خاص برای هدایت رفتار

پیش گیری از مشکل

- رفتار پرخاشگرانه
- زدو و خورد
- آزار دادن
- مخالفت و خصومت با معلم

روش های مثبت کاهش رفتار
روش های منفی کاهش رفتار
قرار داد ها
پیامد ها

- پاداش های قابل لمس
- پیامد مستقیم
- پیامد های گروهی
- پیامد در خانواده

راهبرد هایی برای مدیریت کلاس در س در موقعیت های مختلف

فصل چهارم: فضای فیزیکی

چیدمان های استاندارد
چیدمان فضای فیزیکی
چیدمان کلاس بر اساس اهداف یادگیری
سازمان دادن فضا برای فعالیت های گروهی

استفاده از تجهیزات و منابع

فصل پنجم: یک شروع خوب

- شروع مدرسه
- اولین روز مدرسه
- دو هفته اول
- شروع و پایان یک روز
- پایان سال

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

روش مطالعه موردی، روش مشاهده برای تحلیل و تفسیر موقعیت های واقعی، از روش حل مسئله برای ارائه راه حل های تأثیر گذار برای موقعیت های دشوار.

۴. منابع آموزشی

الفبای مدیریت در کلاس درس، محمد سرکار آرانی، روان شناسی تربیتی سانتراک، روانشناسی تربیتی سیف.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری ۱۰ نمره

ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت های یادگیری و فعالیت های عملکردی پیش بینی شده و مشارکت در فعالیت های گروهی ۵ نمره

کارتولیدی: مجموعه تکالیف عملکردی فردی و گروهی ۵ نمره

شماره درس: ۶۰۳

سرفصل درس «برنامه ریزی درسی با تاکید بر دوره پیش دبستانی و دبستانی»

۱. معرفی درس و منطق آن

برنامه‌ریزی درسی به عنوان یک «فرایند»، یکی از فعالیت‌های اساسی در آموزش و پرورش نوین است. آموزش نظام‌مند و گسترده، نیازمند آن است که با اتخاذ تدابیر قبلی همراه شود. چنین تدابیری می‌توانند فعالیت‌های عاملان فرایند تربیتی را هدایت کند. اتخاذ تدابیر هدایت‌گر فعالیت-های معلم و متعلم در موقعیت تربیتی، برنامه‌ریزی درسی نامیده می‌شود. برنامه‌ریزی درسی با این معنا، یکی از فعالیت‌های ضروری معلم/ مربی است. معلم/ مربی حتی در نظام‌های متمرکز برنامه‌ریزی درسی هم «برنامه‌ریز درسی بهره‌گیر» یا «برنامه‌ریز درسی اجرایی» است. چنین تکلیفی (و البته چنین اختیاری) سبب می‌شود یادگیری استفاده از این پدیده مهم حیات آموزشی برای معلمان/ مربیان ضروری گردد. دانستن زبان برنامه-ریزی درسی یا آشنائی با دانش آکادمیک برنامه‌ریزی درسی برای معلمان حتی در یک سیستم متمرکز که تصور می‌شود معلم/ مربی نقش عمده-ای در تولید برنامه درسی ندارد و مصرف کننده صرف است، ضرورت دارد؛ زیرا برنامه درسی در «سطوح مختلف» تعریف می‌شود و در بسیاری از این سطوح در نظام‌های آموزشی متمرکز هم معلم/ مربی (به شکل فردی یا جمعی) نقش دارد. پس معلم/ مربی به جای آنکه به حلقه سست زنجیره تعلیم و تربیت بدل شود، باید اتفاقا در نقش مقوم برنامه و تقویت‌کننده آن ظاهر شود. برنامه درسی در دستان معلم می‌تواند به یک پدیده «پوچ» (برنامه درسی پوچ) تبدیل شود. یعنی معلم/ مربی می‌تواند آنچه در مرحله تولید به درستی تدوین شده است، را از دستور کار خارج کند یا به صورت غیر موثر آموزش دهد. پرهیز از این دام، یکی از لوازم عمل حرفه‌ای معلم/ مربی است. معلم/ مربی می‌تواند به ضعیف‌ترین حلقه زنجیره نظام آموزشی بدل شود و چنانکه گفته‌اند «زنجیر، همانقدر قوت دارد که ضعیف‌ترین حلقه آن». به بار نشستن تلاش‌های دیگران نیاز به همّت و دقت معلم/ مربی دارد تا محرومیت ناشی از حذف آنچه باید آموزش داده شود، بر شاگردان تحمیل نشود. معلمان/ مربیان آینده به دلیل چنین شرایطی نیاز دارند با مبانی، اصول و مراحل برنامه‌ریزی درسی آشنا شوند و بتوانند از فنون آن در عمل بهره بگیرند. کسب این مهارت به همراه فهم برنامه درسی، لازمه عمل حرفه‌ای معلم/ مربی در موقعیت مدرسه/ مهد است. برای تحقق چنین دستاوردی، ضروری است معلمان/ مربیان با منابع این حوزه علمی، با نمونه‌هایی از برنامه‌های درسی و با برخی از اعمال و فعالیت‌های برنامه‌ریزی درسی آشنا شوند و برای اقدام به آن، تمرین‌هایی داشته باشند. چنین شرایطی می‌تواند به آنان کمک کند تا معلمان/ مربیان آینده در طول دوره آموزشی در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته و قادر به مطالعه، تصمیم گیری و ارزیابی نتایج تصمیمات در موقعیت های پیچیده آموزشی و تربیتی مبتنی بر یافته های علمی و پژوهشی باشند.

مشخصات درس	نام درس: **برنامه ریزی درسی با تاکید بر دوره پیش دبستانی و دبستانی**			
نوع درس: نظری تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۳۲ ساعت پیشنیاز: اصول و مبانی آموزش و پرورش نحوه آموزش: انفرادی	**اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:** به تشریح مبانی، اصول و مراحل برنامه‌ریزی درسی اقدام کند و با تحلیل برنامه‌های درسی مصوب، به برنامه‌ریزی درسی اجرایی دروس مدرسه/ مهد اقدام کند و ضمن تشخیص و تبیین انواع برنامه‌های درسی حادث در مدرسه/ مهد، قادر خواهد بود برنامه درسی خود برای اداره یک درس را تولید و ارائه کند و به استناد دانش معتبر از برنامه خود دفاع نماید. همچنین، دانشجومعلم ضمن آشنایی با برخی منابع معتبر حوزه برنامه‌ریزی درسی، قادر است به شیوه مناسبی دانش خود را در این موضوع به روز کند.			
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح ۲**	**سطح ۳**
شایستگی اساسی: **PK کد ۲-۲ & ۳-۲** **PCK کد ۳-۲**	**ـ فهم برنامه و برنامه‌ریزی درسی**	توانسته است به بیان تعاریفی از برنامه درسی و برنامه‌ریزی درسی اقدام کند.	توانسته است به تبیین برنامه درسی بر اساس متغییرهای مختلف متمایزکننده آن اقدام کند و تشریحی به زبان خاص خود ارائه کند.	توانسته است به شناسایی انواع برنامه‌های درسی در موقعیت‌های مختلف مدرسه‌ای/ آموزشگاهی اقدام کند و عوامل موثر بر شکل‌گیری هر یک از انواع برنامه درسی را تشریح و پیامدهای آنها را آشکار نماید.
	نقش معلمان در برنامه‌ریزی	توانسته است به شرح آنچه در منابع درس در ارتباط با موضوع	توانسته است به زوایایی از نقش‌های معلمان توجه دهد که	توانسته است خود را در نقش معلم متصور شود و بر آن اساس به تبیین

	درسی	آمده است، اقدام کند.	در منابع درس بر آنها تاکید نشده است و حاصل مطالعه بیشتر است.	نیازهای یادگیری دانشجومعلم برای ایفای نقش حرفه‌ای اقدام کند.
	انجام تکالیف	پاسخ‌هایی ارائه شده که حاصل جستجوی در منابع در دسترس و بازخوانی محدود تجربه شخصی است.	در پاسخ‌های ارائه شده علاوه بر رعایت قواعد کلی پاسخگویی پژوهشی، سطحی عمیق از بازخوانی تجربه دیده می‌شود و بیان نهایی دارای قابلیت پذیرش است.	پاسخ‌های ارائه شده دارای بنیاد پژوهشی دقیقی است و ضمن بکارگیری زبان مناسب ارائه، از سازماندهی و حتی محتوای بدیع برخوردار است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

محتوای مورد استفاده این درس در چارچوب زمان شانزده جلسه‌ای آن به شرح ذیل سازمان یافته است:

نوبت	موضوع اصلی	مباحث فرعی
اول	طرح ضرورت و جایگاه موضوع و ایجاد انگیزه جهت پیگیری درس و ارزشیابی تشخیصی و اعلام برنامه درس	انتظارات دانشجویان، سنجش نوع نگرش و سطح دانش مربوط، معرفی برنامه و سرفصل درس، تشریح منطق درس و کاربردهای آن برای معلمان، معرفی تکالیف عملکردی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد. **تکلیف ۱**: دانشجویان درباره مفهوم، ضرورت، انواع، و عوامل مؤثر بر برنامه‌ریزی، مطالعه و اعلام نظر مکتوب می‌کنند.
دوم	تشریح برنامه‌ریزی درسی	مفهوم‌شناسی و شرح گستره موضوعی حوزه برنامه‌ریزی درسی (به عنوان یک علم)، تشریح سطوح و انواع برنامه‌های درسی و معرفی وضعیت ایران از حیث برنامه‌ریزی درسی (مشتمل بر نهادهای برنامه‌ریزی درسی، منابع معتبر و اشخاص مهم) و تشریح وضعیت چند کشور از حیث جایگاه برنامه‌ریزی درسی.
سوم	ارائه نمونه‌ها و یادآوری تجربه‌ها	ارائه نمونه‌هایی از برنامه‌های درسی که دانشجویان در مدرسه/ مهد تجربه کرده یا همتایان‌شان تجربه می‌کنند، و بحث در باره آنها بر اساس تجربه دانشجویان. **تکلیف ۲:** از دانشجو خواسته شود تا یکی از تجربیات مواجهه خود با برنامه درسی مدرسه/ مهد را یادآوری و آن را روایت و تحلیل کند و بر اساس آن تحلیل به معرفی انواع برنامه درسی در تجربه خود اقدام نماید.
چهارم	تبیین نقش معلم در تحقق انواع برنامه‌های درسی	تبیین سطوح و انواع برنامه‌های درسی در نظام‌های آموزشی و معرفی عوامل (کارگزاران) برنامه‌ریزی درسی و نقش‌های گوناگون معلمان/ مربیان در ظهور شکل‌های متفاوت برنامه درسی با تشریح وضعیت ایران. **تکلیف ۳**: چرا معلمان/ مربیان ایران باید در برنامه‌ریزی درسی نقش فعال داشته باشند و چگونه می‌توانند چنین کنند؟
پنجم	مراحل برنامه‌ریزی درسی	تشریح مراحل برنامه‌ریزی درسی به عنوان عمل تولید برنامه درسی آشکار مشتمل بر موقعیت‌شناسی و تعیین منطق تولید برنامه درسی، تعیین اهداف، انتخاب محتوا و فرصت‌های یادگیری، سازمان‌دهی محتوا و فرصت‌های یادگیری، شیوه‌های ارائه محتوا و فرصت‌های یادگیری، زمان برنامه درسی، مکان (فضا و روابط) برنامه درسی و ارزشیابی یادگیری مخاطبان.
ششم	موقعیت‌شناسی و منطق‌یابی برای تولید برنامه درسی	موقعیت‌شناسی مشتمل بر شناخت مخاطب (ابعاد مختلف حیات یادگیرنده)، شناخت جامعه (ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ...)، شناخت علم (جنبه‌های محتوایی و روشی مورد تاکید است) و شناخت زیست-محیطی (زندگی در کره خاکی و الزامات آن) **تکلیف ۴:** پرسش‌هایی مطرح شود تا دانشجو به مطالعه مقالات یا منابع علمی در زمینه موضوع بیش از آنچه در کتاب (های) منبع درس ارائه شده، اقدام کند و نتیجه را مکتوب عرضه کند.
هفتم	آزمون و شرح نسبت آن با اهداف برنامه درسی	آزمون: از تمام دروس قبلی به طور کتبی یا شفاهی آزمون به عمل می‌آید. همزمان، تشریح اینکه چگونه آزمون (برنامه درسی آزمون شده) با اهداف ارتباط دارد، به طور عملی تبیین می-شود.
هشتم	تعیین اهداف برنامه درسی	تشریح چگونگی تعیین اهداف در هنگام تولید برنامه درسی (اعم از مراحل، منابع، انواع و اصول)، مشتمل بر: معرفی انواع الگوهای انتخاب اهداف، معرفی انواع هدف‌ها و نقش آنها در فرایند برنامه‌ریزی درسی، شرح اصول انتخاب اهداف و معرفی برخی از اهداف برنامه‌های درسی به تناسب گرایش تحصیلی دانشجویان. **تکلیف ۵:** تحلیل یک نمونه از اهداف و تبدیل آنها به هدف‌های یک درس بر اساس اصول تدوین اهداف و ارائه کتبی آن.
نهم	انتخاب محتوا و فرصت‌های یادگیری	تبیین ضرورت، روش‌ها و اصول انتخاب محتوا و فرصت‌های یادگیری؛ تشریح انواع تجارب و فرصت‌های یادگیری و نقش هر یک در یادگیری شاگردان. **تکلیف ۶:** شناسایی یک فرصت یادگیری لازم برای یک هدف و بازسازی آن در قالبی دیگر جهت استفاده

		شاگردان.
دهم	سازمان‌دهی محتوا و فرصت‌های یادگیری	تشریح ضرورت سازمان‌دهی و معرفی انواع، اصول (وحدت، مداومت، توالی و تعادل) و روش‌های آن جهت سازماندهی فرصت‌های یادگیری در سطح کلان و خرد به تناسب مدرسه و مهد کودک. **تکلیف ۷:** تحلیل و ارزیابی سازماندهی یک درس واقعی بر اساس اصول سازماندهی محتوا از واقعیت‌های مدرسه/ مهد کودک.
یازدهم	ارائه محتوا و فرصت‌های یادگیری	معرفی انواع روش‌های ارائه محتوا در فضای واقعی و فضای مجازی (سپهری) و اصول حاکم بر هر یک و آثار آنها بر مخاطبان برنامه درسی.
دوازدهم	زمان برنامه درسی	تبیین زمان به عنوان عنصر برنامه درسی و اهمیت توجه به آن و تشریح انواع زمان در برنامه درسی و اصول تخصیص زمان به برنامه‌های درسی و چگونگی بهره‌گیری از زمان برنامه درسی. **تکلیف ۸:** نسبت زمان و هدف‌های مورد انتظار درس برنامه‌ریزی درسی (همین درس) را تحلیل کنید.
سیزدهم	مکان برنامه درسی	شرح ابعاد مکان (فضای فیزیکی، عوامل فعالیت و روابط بین آنها)، تحلیل چگونگی تاثیر مکان بر برنامه درسی و شاگردان و ضرورت‌های مربوط به فهم نسبت مکان و برنامه درسی.
چهاردهم	ارزشیابی یادگیری شاگردان	برنامه درسی آزمون شده و نقش آن در یادگیری و تحقق برنامه درسی آشکار، روش‌های آزمون و سنجش پیشرفت تحصیلی، انواع آزمون‌ها و مزایا و معایب آنها در ارتباط با اهداف برنامه درسی.
پانزدهم	اجرای برنامه درسی در نظام های آموزشی	نظریه‌های اجرا، عوامل موثر بر اجرا، مقاومت، فرهنگ سازمانی، مجریان، اقدامات اساسی برای اجرای برنامه شامل: شناخت وضعیت، آماده سازی عمومی و اختصاصی، تدارک نیروی انسانی، هدایت و نظارت. **تکلیف ۹:** مقاومت معلم/ مربی در برابر تغییرات برنامه درسی به چه علت‌هایی و با چه شکل‌هایی ممکن است ظهور یابد؟
شانزدهم	ارزشیابی برنامه های آموزشی و درسی	مفهوم ارزشیابی برنامه، ضرورت ارزشیابی برنامه، روش های ارزشیابی برنامه، مراحل ارزشیابی برنامه در نظام آموزشی، بازنگری در برنامه ها به تناسب برنامه های درسی مدرسه و مهد کودک.

۳. راهبردهای آموزش و یادگیری

در این درس، آموزش‌های کلاس درس با محوریت آموزشگر انجام می‌شود؛ هرچند که در هر جلسه درس دانشجویان مشارکت دارند و آنها موظف‌اند بر اساس برنامه اعلام شده به مطالعه منابع بپردازند و در مباحث شرکت نمایند. همچنین، دانشجویان حق دارند به طرح پرسش بپردازند و برای ارائه دیدگاه‌ها یا نتایج حاصل از مطالعات خود با درخواست تعیین وقت قبلی، تا ۱۰ دقیقه در کلاس درس به ارائه نظر بپردازند. درعین-حال، در جلسات درس ممکن است پرسش‌هایی مطرح شود که به تشخیص آموزشگر یا به درخواست دانشجویان، پاسخگویی به برخی از آنها می‌تواند به صورت شفاهی در جلسه بعد یا به صورت کتبی تا پایان نیمسال انجام و ارائه شود. این قبیل پرسش‌ها می‌تواند برای همه یا برخی از دانشجویان جایگزین تکالیف درس گردد؛ مشروط به آنکه تعداد آنها از ۵۰ درصد تجاوز نکند.

۴. منابع آموزشی

- در این درس استفاده از منبع مکتوب الزامی است. استفاده از منابع مکتوب منتشر نشده پس از داوری و تایید شورای گروه آموزشی برای مدت مقرر در همان رشته بلامانع است.
- منابعی که تا پایان سال ۱۳۹۷ برای استفاده در این درس پیشنهاد می‌شود، عبارتند از:

موسی‌پور، نعمت‌الله. (۱۳۹۵): مبانی برنامه‌ریزی آموزش متوسطه. مشهد: به نشر.

ملکی، حسن. (۱۳۸۷): مقدمات برنامه‌ریزی درسی. تهران: سمت.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس برنامه‌ریزی درسی در قالب یک آزمون مکتوب پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان یادگیری-ها و تجارب خود از مطالعه منابع و مباحثات کلاس درس را بر اساس پرسش‌های آموزشگر، ارائه می‌کنند.

ارزشیابی ضمن نیمسال: ارزشیابی ضمن نیمسال برای اطمینان از پیشرفت مناسب یادگیری انجام می‌شود و دستاورد آن جهت ارزشیابی نهایی بکارگرفته می‌شود.

ارزشیابی تکالیف: ارزشیابی انجام تکالیف کلاس درس و مشارکت در مباحث با هم لحاظ می‌شوند. آموزشگر در مواردی که مصلحت بداند، اجازه می‌دهد تا دانشجویان بر اساس بازخوردهای او به کار پژوهشی به اصلاح آن اقدام کنند.

سهم هر یک از موارد ارزشیابی به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ پاسخگویی به تکالیف و شرکت فعال در کلاس: ۲۵ درصد امتیاز
ـ آزمون ضمن نیمسال: ۲۵ درصد امتیاز
ـ آزمون پایانی: ۵۰ درصد امتیاز

سایر نکات:

مواردی که توجه به آن در این درس مهم است:

- آمادگی مدام برای گفتگوهای کلاس.
- مشارکت جدی و موثر در مباحث کلاس.
- رعایت نظم حضور و حساسیت به زمان درس.
- رعایت اخلاق پژوهش در انجام تکالیف و در فعالیت عملی.
- مطالعه منابع تکمیلی معرفی شده توسط آموزشگر و سایر منابع مفید.
- ظرافت و زیبائی ظاهری تکالیفی که به صورت مکتوب به آموزشگر تحویل می‌شود.

شماره درس: ۶۰۴

سرفصل درس «ارزشیابی یادگیری کودکان»

۱. معرفی درس و منطق آن:

درس ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به عنوان یک حوزه تخصصی در بردارنده دروس متعددی چون آمار، روش تحقیق و اندازه‌گیری است. در واقع این درس کمک میکند تا بتوان میزان تحقق اهداف کلی از آموزش را مورد ارزیابی قرار داد، سطح کیفی آموزش را ارتقا بخشید و بطور نظامند اثرات آنرا مورد بازبینی و واکاوی قرار داد. استفاده و بکارگیری الگوهای متعدد ارزشیابی برای قضاوت درخصوص برنامه های درسی به معلمان کمک می کند تا نیازهای آموزشی را شناسایی نمایند و در سازماندهی مطالب و محتوای برنامه درسی برای انتقال دانش، تغییر نگرش و بالابردن سطح مهارتها، بهبودی ایجاد کرد.

مشخصات درس

نوع درس: نظری

تعداد واحد: ۲

زمان درس: ۳۲ ساعت

نام درس: **ارزشیابی یادگیری کودکان**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با کسب مهارت در حوزه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی قادر باشد انواع آزمونها و الگوهای ارزشیابی یادگیری کودکان را پیاده‌سازی نماید و در خصوص اهداف ارزشیابی، آزمونهای عملکردی، محاسبه ضریب دشواری آزمون، نحوه محاسبه ضریب پایایی و آزمونهای ارزیابی عملکرد گزارشی را ارائه نماید.

شایستگی اساسی:

CK ۱-۱ &۱-۲

&

PK ۲-۲ &۲-۳

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
رویکرد ارزشیابی	دانشجو قادر است انواع الگوهای ارزشیابی یادگیری کودکان را نام ببرد.	دانشجو قادر است در طبقه بندی از نقاط قوت و ضعف الگوهای یادگیری کودکان ارائه دهد و بر همین اساس الگوها را درجه بندی نماید.	دانشجو قادر است الگوها ارزشیابی یادگیری کودکان را مورد تحلیل قرار داده و کاربرد هر یک را در نمونه ای عینی مورد نقد و بررسی قرار دهد.
آزمونهای عملکردی	دانشجو قادر است انواع آزمونهای عملکردی را طبقه بندی نماید.	دانشجو قادر است انواع آزمونها را مقایسه نموده و برای هریک نقاط قوت و ضعف را مشخص نماید.	دانشجو قادر است انواع آزمونها عملکردی را به لحاظ کاربردی مورد نقد و تحلیل قرار دهد.
محاسبه ضریب پایایی و روایی	دانشجو قادر است در حوزه تعیین پایایی و روایی تعریفی را ارائه دهد.	دانشجو قادر است محاسبات مربوط به تعیین روایی و پایایی آزمونهای پیشرفت تحصیلی را انجام دهد.	دانشجو قادر است ضریب پایایی و روایی انواع آزمونهای یادگیری کودکان را محاسبه نماید و مورد نقد و بررسی قرار دهد.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

نوبت بحث	محتوای درس	تکالیف یادگیری	تکالیف عملکردی
اول	تعاریف و اصطلاحات: آزمون، اندازه‌گیری، ارزشیابی، مقیاسها و انواع آن،	با ذکر تعاریف و مثالهای گوناگون تعاریف مشخص و نقاط تفاوت و تشابه شناسایی و تحلیل گردد.	از دانشجویان خواسته شود با مراجعه به منابع متعدد تعاریف مختلفی گردآوری و در قالب جدولی مقایسه‌ای ارائه نمایند.
دوم	انواع آزمونها و ویژگی آنها	نمونه هایی از آزمونها در کلاس مطرح و بر چگونگی و نحوه ساخت آنها بحث و تبادل نظر شود.	از دانشجویان خواسته شود نمونه هایی از آزمونها را در پژوهشها یافته و با ویژگیهای آنها تطابق بدهند.
سوم	رویکردهای مطرح در ارزشیابی یادگیری	بحث و تبادل نظر در خصوص ارزشیابی و دیدگاه مقایسه ای با توجه به اهداف مطرح شود و با ذکر مثال های گوناگون الگوی متناسب با هر ساختار	

		مورد بررسی قرار گیرد	
چهارم	مراحل ارزشیابی آموزشی، تحلیل موقعیت، اهداف و مولفه های ارزشیابی آموزشی	در این جلسه با نمایش فیلم مرحله تحلیل موقعیت مورد بررسی قرار گرفته و هدفها و پیش نیازها با بحث و گفتگو مورد واکاوی قرار بگیرد.	از دانشجویان خواسته شود که فیلم را مجددا بررسی و نکات مطرح شده در خصوص اهداف و پیش نیازها را بازبینی مجدد و گزارش جدید ارائه نمایند.
پنجم	تعریف، اهداف، مراحل، روشها و طبقه بندیهای طرح ارزشیابی یادگیری کودکان	با ارائه نمونه هایی از انواع طرح های ارزشیابی یادگیری کودکان، ویژگیها و سطوح طبقه بندی طرحها مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد.	از دانشجویان خواسته شود که با انتخاب یک درس مشخص یک نمونه از طرح ارزشیابی یادگیری کودکان آماده و در کلاس ارائه نمایند.
ششم	انواع آزمونها و کاربرد آنها و قواعد هر یک	با طرح نمونه های متفاوتی از انواع آزمون ها در کلاس نقاط قوت و ضعف هر یک از آزمونها به نقد و بررسی گذاشته شود.	از دانشجویان خواسته شود با طراحی یک نمونه ترکیبی از انواع آزمونها ویژگیهای هر یک از آزمونها را مورد ارزیابی قرار دهند.
هفتم	طرح نمونه های عملی در کلاس	نمونه های متعددی از طرح ها توسط دانشجویان شناسایی و نمونه های طراحی شده توسط ایشان را در گروه (کلاس) نقد و بررسی نمایند.	از دانشجویان خواسته شود نمونه های طراحی شده و بررسی شده را مورد بازبینی قرار دهند.
هشتم	تعریف آزمونهای عملکردی و انواع آن، مراحل تهیه آزمونهای عملکردی، روش واقعه نگاری ، چگونگی تهیه چک لیست	با ارائه یک نمونه کار آزمونهای عملکردی و چگونگی مقیاس بندی انها در کلاس به صورت عملی تهیه و نمونه طراحی انجام شده در جلسه قبل در این قالب اجرای مجدد گردد.	از دانشجویان خواسته شود یک نمونه از روشهای سنجش مشاهده ای را انتخاب و با استفاده از روش واقعه نگاری یک گزارش ارائه نمایند.
نهم	شرایط اجرای آزمون، نحوه نمره گذاری، نحوه تفسیر اطلاعات، محاسبه ضریب دشواری آزمون	یک نمونه از آزمونهای اجرا شده در کلاس ارائه و موارد و مباحث کلاس با نمونه تطبیق و واکاوی گردد.	از دانشجویان خواسته شود یک نمونه آزمون را مورد تحلیل و بررسی قرار داده، اطلاعات انرا تفسیر و ضریب دشواری آزمون را محاسبه نمایند.
دهم	نقش و کاربرد آمار توصیفی در تفسیر داده ها، شاخصهای مرکزی و شاخصهای پراکندگی	به ذکر دلایلی اهمیت بکارگیری آمار توصیفی در تحلیل آزمونها پرداخته شود و شاخصهای مرکزی و پراکندگی با ذکر مثال حل و تمرین شود.	از دانشجویان خواسته شود در بخش شاخصهای مرکزی از میانگین و در بخش شاخصهای پراکندگی واریانس و ضریب همبستگی مثالها و نمونه هایی تمرین و نمرات آزمونهای قبلی محاسبه گردد.
یازدهم	تعیین روایی، اهمیت و انواع آن	در نمونه های آزمونهای قبلی محاسابات روایی در کلاس درس بطور عملی انجام و انواع آن مورد بحث و گفتگو قرار گرفته و ترجیحا برای هر مورد نمونه ای انجام شود.	از دانشجویان خواسته شود در موارد آزمونهای قبلی روایی آزمونها محاسبه و گزارش گردد.
دوازدهم			
سیزدهم	تعریف پایایی، روشهای پایایی، نحوه محاسبه ضریب پایایی	روش محاسبه پایایی در نمونه ذکر شده محاسبه و موارد دیگر نیز طرح شود.	از دانشجویان خواسته شود نحوه محاسبه پایایی را در چند کار پژوهشی مورد بررسی قرار دهند.
چهاردهم	هدفهای ارزشیابی، تعریف ارزشیابی ، انواع ارزشیابی	موارد و رئوس درس در کلاس به بحث و گفتگو گذاشته شود و نمونه هایی از انواع ارزشیابی بررسی گردد.	از دانشجویان خواسته شود در یک جدول انواع، تفاوتها و شباهتهای ارزشیابی را ترسیم نمایند.
پانزدهم	روشهای مشاهده موقعیت، مصاحبه، نظرخواهی	روشهای ارزشیابی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و محاسب و معایب هریک مورد نقد و بررسی قرار گیرد.	از دانشجویان خواسته شود در یک نمونه عملی و در جامعه کوچک ۵ نفری روشهای این جلسه را اجرا و گزارشی ارائه دهند.
شانزدهم	آزمونهای ارزیابی عملکرد آموزشی، خود سنجی، ارزیابی همکاران	رئوس مطرح در این جلسه مورد بحث و گفتگو قرار گیرد و محاسن و معایب هر یک طرح و نقد و ارزیابی گردد.	از دانشجویان خواسته شود ارزشیابی پیشرفت تحصیلی را در طرحی جامع و بطور یکپارچه در قالب یک کار پژوهشی طی یک هفته تا زمان برگزاری آزمون پایان ترم ارائه نمایند.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

این درس به دلیل ماهیت عملی پیشنهاد میشود که به صورت حل مسئله و پروژه ای انجام شود و بیشتر مفاهیم به صورت تحلیلی و با ارائه نمونه های مشابه تدریس شود.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

روشهای اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، دکتر علی اکبر سیف، نشر دوران.

منبع فرعی:

ارزشیابی آموزشی، دکتر عباس بازرگان، ناشر سمت.

روشهای ارزشیابی آموزشی، دکتر علیرضا کیامنش، ناشر: دانشگاه پیام نور.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

۶ نمره ارزیابی کارعملی که در جلسه آخر برای دانشجویان تعیین گردیده است.

ارزشیابی پایانی: ۱۴ نمره آزمون کتبی

شماره درس: ۶۰۵

سرفصل درس «ارزشیابی کیفی (توصیفی) در آموزش کودکان»

۱. معرفی درس و منطق آن

سنجش در برنامه درسی فعالیتی مستمر و برنامه ریزی شده است که نتایج آن، نه تنها انعکاس دهند سطح توانایی های کسب شده از سوی دانش آموزان است بلکه، باید بتواند اطلاعات لازم را برای ارزیابی برنامه درسی، فرصت های یادگیری و قضاوت حرفه‌ای از سوی معلم تدارک ببیند. توانایی دانشجویان در تهیه طرح سنجش متناسب با اهداف یادگیری و سطوح آن، شیوه تهیه انواع آزمون و بررسی پایایی و اعتبار آن، و نحوه استفاده از آزمون های هنجار شده به آنان کمک می نماید تا متناسب با اهداف برنامه درسی، موقعیت آموزشی و ویژگی یادگیرندگان از انواع آزمون ها برای ارزیابی سطح توانایی های کسب شده از سوی دانش آموزان استفاده نموده و برای ارتقاء آن برنامه ریزی نمایند.

<table>
<tr><td rowspan="2"><u>مشخصات درس</u>
نوع درس: نظری- عملی
تعداد واحد: ۱+۱
زمان درس: ۴۸ ساعت</td><td colspan="4">نام درس: ارزشیابی کیفی (توصیفی) در آموزش کودکان</td></tr>
<tr><td colspan="4"><u>اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:</u>
شرحی عملی از ارزشیابی کیفی و ضرورت و چگونگی بکارگیری آن در آموزش کودکان ارائه کند.
برای یک موضوع درسی جدول دوبعدی را بر اساس اهداف/ محتوا تدوین نموده و متناسب با ظرفیت های موضوع درسی از انواع راهکار های سنجش و ابزارها برای ترسیم نیمرخ دانش آموزان استفاده نماید.
چگونگی اطمینان یافتن از اعتبار یافته های ارزشیابی کیفی را تشریح نماید و آنها را برای ارزشیابی مواردی از کودکان، آماده سازی و تحت نظر استاد درس، بکار گیرد و گزارش کند.</td></tr>
<tr><td><u>شایستگی اساسی:</u>
<u>pck& ck کد ۱-۱&۲-۳-۱&۱ ۳-۳&۳-۴</u></td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td rowspan="4"></td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح۲</td><td>سطح۳</td></tr>
<tr><td>جدول دو بعدی</td><td>در جدول دو بعدی تهیه شده سطوح اهداف/ انواع محتوا مورد توجه قرار گرفته اما رابطه نوع آزمون/ راهکارهای سنجش با سطوح اهداف/ انواع محتوا در نظر گرفته نشده است.</td><td>در جدول دو بعدی تهیه شده سطوح اهداف/ انواع محتوا مورد توجه قرار گرفته اما رابطه نوع آزمون/ راهکار های سنجش با سطوح اهداف/ انواع محتوا در نظر گرفته شده است و در این رابطه ماهیت هدف/ محتوا نیز مورد توجه قرار گرفته است.</td><td>در جدول دو بعدی تهیه شده سطوح اهداف/ انواع محتوا مورد توجه قرار گرفته اما رابطه نوع آزمون/ راهکار های سنجش با سطوح اهداف/ انواع محتوا در نظر گرفته شده است و آزمون/راهکار ها با توجه به ماهیت هدف/ محتوا از تنوع برخوردار است و امکان پاسخ به تفاوت های فردی را فراهم می کند.</td></tr>
<tr><td>تحلیل و تفسیر نتایج</td><td>در تحلیل و تفسیر نتایج توانسته است اطلاعات را به صورت نظام مند سازماندهی نماید اما نتوانسته است ارتباط بین داده های جمع آوری شده از راهکار های مختلف سنجش را برای تصمیم گیری با یکدیگر تلفیق نماید.</td><td>در تحلیل و تفسیر نتایج توانسته است اطلاعات را به صورت نظام مند سازماندهی نماید و داده های جمع آوری شده از راهکار های مختلف سنجش را برای تصمیم گیری تلفیق نماید.</td><td>در تحلیل و تفسیر نتایج توانسته است اطلاعات را با توجه به تنوع راهکار های سنجش استفاده شده به صورت نظام مند سازماندهی نماید و شواهد کافی برای تصمیم گیری فراهم کند.</td></tr>
<tr><td>رسم نیمرخ یادگیری</td><td>در طرح سنجش از راهکارهای مختلف استفاده شده است اما نیمرخ یادگیری ترسیم شده مبتنی بر کلیه اطلاعات و شواهد جمع آوری شده نیست.</td><td>در طرح سنجش از راهکار های مختلف استفاده شده است و نیمرخ یادگیری ترسیم شده مبتنی بر کلیه اطلاعات و شواهد جمع آوری شده است.</td><td>در طرح سنجش از راهکار های مختلف استفاده شده است و برای ترسیم نیمرخ یادگیری از ملاک ها و سطح عملکردی که به وضوح تمایز سطح عملکرد دانش آموزان را با لحاظ نمودن تفاوت های فردی نشان می دهد استفاده شده است.</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

اول: چیستی ارزشیابی کیفی

الف) مفهوم و زمینه های ظهور ارزشیابی کیفی
ب) منطق و ضرورت ارزشیابی کیفی
ب) چگونگی انجام و اعتبار نتایج ارزشیابی کیفی

دوم: ارزشیابی کیفی در مقایسه با ارزشیابی کمی

ابزارهای سنجش در ارزشیابی کمی و کیفی
طرح سنجش در ارزشیابی کمی و کیفی
اعتبار یافته های ارزشیابی کمی و کیفی
جایگاه اجتماعی و فرهنگی ارزشیابی کمی و کیفی

سوم: ابزارهای سنجش کیفی

- سنجش عملکردی
- موقعیت شبیه سازی شده
- نمونه کار
- فهرست وارسی
- مقیاس درجه بندی
- واقعه نگاری
- سنجش رفتار
- پروژه
- پوشه کار
- انواع بازخورد
  - بازخورد معلم به دانش آموز
  - بازخورد در جریان آموزش
  - بازخورد دانش آموز به خودش
  - استفاده از بازخورد ها در تدوین گزارش عملکرد

تکالیف یادگیری:

یک نمونه پوشه کار دانش آموزی را به جهت استفاده از انواع راهکارهای سنجش تحلیل و نقاط قوت و ضعف آن را شناسایی و با استفاده از منابع علمی، پوشه کار را به جهت کمک به یادگیری دانش آموز/ اصلاح روش های آموزش حاشیه نویسی و ارائه نماید.

چهارم: طرح ریزی سنجش های کیفی

بودجه بندی محتوای آموزشی برای ساخت ابزارهای سنجش کیفی:
بر پایه اهداف/ سرفصل ها
ساخت جدول دو بعدی اهداف و سئوالات/ آزمون ها
ساخت جدول دو بعدی سرفصل ها و سئوالات/ آزمون ها
تهیه جدول مشخصات/ صفات (ویژگی ها) برای سنجش نگرش ها

تکالیف عملکردی:

دو نمونه جدول بودجه بندی یکی بر اساس اهداف و دیگری بر اساس سرفصل ها، در یک موضوع درسی تهیه و مشخص نماید از کدام یک از راهکار های سنجش برای ارزیابی اهداف/ محتوا استفاده می کند. توصیه: کلاس بر روی موضوعات و درس های مختلف جدول دو بعدی را تهیه کنند.

پنجم: تهیه طرح سنجش کیفی

- تعیین اهداف
- تعیین راهکار های سنجش

- تهیه ابزار
- جمع آوری اطلاعات و شواهد
- تحلیل و تفسیر اطلاعات و دشواهد جمع آوری شده
- ترسیم نیمرخ یادگیری دانش آموز
- تصمیم گیری
- تهیه گزارش
- مخاطبان گزارش
  - دانش آموز
  - اولیاء
  - مسئولین

تکلیف یادگیری:

یک طرح سنجش کیفی تهیه، آن را در سطح کلاس درس اجرا و نتایج را با استفاده از نیم رخ یادگیری ترسیم شده از سطح یادگیری بررسی و در خصوص اقدامات بعدی تصمیم گیری نماید.

هفتم: ارزشیابی کیفی در آموزش و پرورش ایران

سابقه ارزشیابی آموزشی در ایران

عوامل موثر بر جهت گیری کیفی در ارزشیابی آموزشی ایران

ارزشیابی کیفی در واقعیت های مدارس ایران

آینده ارزشیابی کیفی در آموزش و پرورش ایران

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

روش مطالعه مستقیم و فردی در مطالعه گزارش های پژوهشی و بررسی میزان اعتبار یافته های پژوهش/ آزمون. از روش حل مسئله برای تهیه طراح سنجش، تحلی و تفسیر نتایج بای ترسیم نیمرخ یادگیری دانش آموز. راهبرد مشارکتی برای تولید جدول دوبعدی استفاده می شود.

۴. منابع آموزشی

قره‌داغی، بهمن. (۱۳۹۵). **صفر تا بیست ارزشیابی برای یادگیری**، نشر زنده اندیشان.

رضوانی، جمشید. (۱۳۹۴). **ارزشیابی کیفی توصیفی با نگرش کاربردی**. نشر اخترنگار.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری ۵ نمره

ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت های یادگیری و فعالیت های عملکردی پیش بینی شده و مشارکت در فعالیت های گروهی ۵ نمره

کارتولیدی: مجموعه تکالیف عملکردی فردی و گروهی ۱۰ نمره

ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۵۰۶

سرفصل درس «آموزش و پرورش تطبیقی با تاکید بر دوره‌های تحصیلی»

۱. معرفی درس و منطق آن

آموزش و پرورش تطبیقی هم به عنوان دانش این امکان را فراهم می‌کند تا از تجربه جهانی آموزش و پرورش بهره گرفت و هم به عنوان روش، راه و رسم کنکاش در تجربه دیگر ملل را فراهم می‌کند. این هر دو جنبه آموزش و پرورش تطبیقی لازمه فعالیت اثربخش در دنیای کنونی هستند؛ مخصوصا در موضوعاتی که وجود رقیب یک واقعیت انکارناپذیر است. همچنین، فهم آموزش و پرورش بدون عنایت به دوره‌های تحصیلی ناممکن است. دوره‌های تحصیلی به واقع آیینه تمام‌نمای آموزش و پرورش هستند که وجه سازگاری آن با حیات انسانی را رقم می‌زنند.

مشخصات درس **نوع درس: نظری تعداد واحد: ۲** **زمان درس:۳۲ ساعت**	نام درس: آموزش و پرورش تطبیقی با تاکید بر دوره‌های تحصیلی			
	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجومعلم قادر خواهد بود: به ارائه تصویری نظام‌های آموزشی کشورهای منتخب بر بنیاد دوره‌های تحصیلی آنها اقدام کند که در آن نقش برنامه درسی مذهبی آشکار باشد و چگونگی پیگیری آن در دوره‌های تحصیلی تبیین شود. همچنین، دانشجومعلم در پایان این واحد یادگیری با اصول عام و خاص آموزش‌های مذهبی در کشورهای منتخب آشنایی دارد و برخی روش‌های آموزش مذهب را با قابلیت‌های بکارگیری آنها در موقعیت‌های متفاوت می‌شناسد و از منابع معتبر آموزش مذهبی آگاه است و امکان شناسایی منابع مناسب‌تر را دارد و به پیگیری دستاوردهای علمی جدید حوزه آموزش مذهبی، متعهد است.			
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح ۲**	**سطح ۳**
شایستگی اساسی: PK **کد ۲-۲ & ۳-۲** PCK **کد ۳-۳ & ۴-۳**	**فهم نظام‌های آموزشی در کشورهای منتخب**	توانسته است به معرفی دو نظام آموزشی اقدام کند.	به تشریح و مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌های دو نظام بر اساس دوره‌های تحصیلی اقدام کرده و شرحی به زبان خاص خود ارائه می‌نماید.	به تبیین شباهت‌ها و تفاوت‌های دو نظام آموزشی بر اساس دوره‌های تحصیلی اقدام می‌کند و الگوی تبیینی ویژه خود را تولید کرده است.
	شناخت آموزش‌های مذهبی در دوره‌های تحصیلی کشورهای منتخب	توانسته است به شرح آنچه در منابع و مباحث درس در ارتباط با دوره‌های تحصیلی آمده است، اقدام کند.	به زوایایی از دوره‌های تحصیلی توجه می‌دهد و ارتباط آن با مراحل رشد را تشریح می‌کند به گونه‌ای که در منابع درس بر آنها تاکید نشده است ولی در منابع این حوزه موجود است.	توانسته است با عنایت به مراحل رشد و تجربه کشورهای دیگر، به ارائه الگویی برای دوره‌های تحصیلی اقدام کند و آن را مدلل سازد.
	انجام یک پژوهش به شیوه تطبیقی برای مقایسه دو نظام آموزشی	پاسخ‌هایی ارائه کرده که حاصل جستجوی در منابع در دسترس و بازخوانی محدود تجربه شخصی است.	در پاسخ‌های ارائه شده قواعد کلی پاسخگویی پژوهشی رعایت شده و سطحی عمیق از بازخوانی تجربه دیده می‌شود که قابل پذیرش است.	پاسخ‌های ارائه شده دارای بنیاد پژوهشی دقیقی است و ضمن بکارگیری زبان مناسب ارائه، از یک الگوی شناخته شده روش تطبیقی بهره گرفته و آن را به درستی اجرا کرده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

محتوای مورد استفاده این درس در چارچوب زمان شانزده جلسه‌ای آن به شرح ذیل سازمان یافته است:

نوبت	موضوع اصلی	مباحث فرعی

اول	طرح ضرورت و جایگاه موضوع و ایجاد انگیزه جهت پیگیری درس و ارزشیابی تشخیصی و اعلام برنامه درس	شناسایی انتظارات دانشجویان، سنجش نوع نگرش و سطح دانش مربوط، معرفی برنامه و سرفصل درس، تشریح منطق درس و کاربردهای آن، معرفی تکالیف عملکردی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد. **تکلیف ۱:** هر دانشجو به بازیابی تجربیات تدریس معلمان مدرسه‌ای خود اقدام و با یادآوری آن‌ها، به شرح یک جنبه از تفاوت‌های عمل ناشی از دوره تحصیلی اقدام کند.
دوم	ارائه نمونه‌ها و یادآوری تجربه-های ناشی از تفاوت عمل مربوط به دوره تحصیلی	ارائه نمونه‌هایی از تدریس معلمان به صورت فیلم و بحث و بررسی درباره تجربیات دانشجومعلمان به گونه‌ای که نشان داده شود دوره‌های تحصیلی سبب بکارگیری روش‌های متعددی در تدریس شده است.
سوم تا ششم	نمایش یا ارائه نمونه‌هایی از آموزش مذهبی یا اخلاقی در کشورهای مختلف	تشریح و بحث درباره تفاوت‌ها و تشابهات نمونه‌های ارائه شده از چند کشور جهان.
هفتم تا نهم	تشریح آموزش و پرورش تطبیقی و روش مطالعه آن	تشریح مفاهیم و اصول آموزش و پرورش تطبیقی معرفی رشته آموزش و پرورش تطبیقی معرفی روش پژوهش تطبیقی **تکلیف ۲:** چرا معلمان نیاز دارند از اصول و روش‌های آموزش و پرورش تطبیقی آگاه باشند و چگونه می‌توانند چنین کنند؟
دهم و یازدهم	دوره تحصیلی و پیامدهای آن	تشریح و تبیین مفهوم دوره تحصیلی اصول و ضوابط حاکم بر تعیین دوره‌های تحصیلی تحولات دوره‌های تحصیلی در ایران و برخی کشورهای جهان فواید و مخاطرات مربوط به آموزش و پرورش مبتنی بر دوره‌های تحصیلی **تکلیف ۳:** برنامه پژوهشی برای بررسی دو نظام آموزشی به شیوه تطبیقی تهیه نمایید.
دوازدهم تا شانزدهم	دوره‌های تحصیلی آموزش و پرورش پنج کشور از قاره‌های مختلف	زمان و اصل حاکم بر دوره‌های تحصیلی آموزش مذهبی و اخلاقی در دوره‌های تحصیلی برنامه‌های درسی دوره‌های تحصیلی نقش معلمان در دوره‌های تحصیلی ارزشیابی در دوره‌های تحصیلی ارتباط بین دوره‌های تحصیلی **تکلیف ۴:** گزارش بررسی تطبیقی دو نظام آموزشی را به استاد درس ارائه کنید.

۳. راهبردهای آموزش و یادگیری

در این درس، آموزش‌های کلاس درس با مشارکت همه‌جانبه آموزشگر ـ دانشجو انجام می‌شود. دانشجوی این درس موظف است بر اساس برنامه اعلام شده به مطالعه منابع نیز بپردازند و در مباحث شرکت نماید. همچنین، دانشجویان حق دارند به طرح پرسش بپردازند و برای ارائه دیدگاه‌ها یا نتایج حاصل از مطالعات خود با درخواست تعیین وقت قبلی، تا ۱۵ دقیقه در کلاس درس به ارائه نظر بپردازند. در همه جلسات درس، یک مبحث به صورت نظری ارائه می‌گردد و به صورت عملی مورد تمرین قرار می‌گیرد. درعین‌حال، در جلسات درس ممکن است پرسش‌هایی مطرح شود که به تشخیص آموزشگر یا به درخواست دانشجویان، پاسخگویی به برخی از آنها می‌تواند به صورت شفاهی در جلسه بعد یا به

صورت کتبی تا پایان نیمسال انجام و ارائه شود. این قبیل پرسش‌ها می‌تواند برای همه یا برخی از دانشجویان جایگزین تکالیف درس گردد؛ مشروط به آنکه تعداد آنها از ۵۰ درصد تجاوز نکند.

۴. منابع آموزشی

- در این درس استفاده از منبع مکتوب الزامی است. استفاده از منابع مکتوب منتشر نشده پس از داوری و تایید شورای گروه آموزشی برای مدت مقرر در همان رشته بلامانع است.

- کوی، لوتان. (۱۳۹۵): **آموزش و پرورش تطبیقی**، تهران: سمت.
- معدن دار، عباس. (۱۳۹۴): **آموزش و پرورش تطبیقی: چشم اندازهای نوین**، تهرا: آییژ.
- عصاره، علیرضا. (۱۳۹۰): **مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش دوره اول متوسطه در کشورهای منتخب**، تهران: یادواره کتاب.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس اصول و روش‌های تدریس در قالب یک آزمون مکتوب پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان یادگیری‌ها و تجارب خود از کار عملی، مطالعه منابع و مشارکت در مباحث کلاس درس را بر اساس پرسش‌های آموزشگر، ارائه می‌کنند.

ارزشیابی ضمن نیمسال: ارزشیابی ضمن نیمسال از سویی تمام فعالیت‌های بخش عملی درس را شامل می‌شود و از سوی دیگر برای اطمینان از پیشرفت مناسب یادگیری انجام می‌گیرد و دستاورد هر دو قسمت جهت ارزشیابی نهایی بکارگرفته می‌شود.

ارزشیابی تکالیف: ارزشیابی انجام تکالیف کلاس درس و مشارکت در مباحث با هم لحاظ می‌شود. آموزشگر در مواردی که مصلحت بداند، اجازه می‌دهد تا دانشجویان بر اساس بازخوردهای او به کار پژوهشی به اصلاح آن اقدام کنند.

سهم هر یک از موارد ارزشیابی به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ پاسخگویی به تکالیف و شرکت فعال در کلاس: ۳۰ درصد امتیاز

ـ آزمون ضمن نیمسال: ۲۰ درصد امتیاز

ـ آزمون پایانی: ۵۰ درصد امتیاز

سایر نکات:

مواردی که توجه به آن در این درس مهم است:

۴۶. آمادگی مدام برای فعالیت عملی.

۴۷. مشارکت جدی و موثر در مباحث کلاس.

۴۸. رعایت نظم حضور و حساسیت به زمان درس.

۴۹. رعایت اخلاق پژوهش در انجام تکالیف و در فعالیت عملی.

۵۰. مطالعه منابع تکمیلی معرفی شده توسط آموزشگر و سایر منابع مفید.

۵۱. ظرافت و زیبائی ظاهری تکالیفی که به صورت مکتوب به آموزشگر تحویل می‌شود.

شماره درس: ۵۰۷

سرفصل درس «راهبردهای آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

آموزش قرآن کریم بدون شناخت اصول راهبردی قرآن امری اثر بخش نخواهد بود از نکات مهم در منطق این درس شناخت مفاهیم راهبردی ومتدولوژی قرآن در فهم وانتقال مفاهیم است.ومیدانیم

تعلیم و تربیت اسلامی تحت تأثیر ارزش‌ها و آرمان‌های برآمده از آموزه‌های دینی و جهان‌بینی اسلامی، غایاتی مانند رشد و هدایت، طهارت و حیات طیبه، ایمان و تقوا، قرب الهی، رضوان احدیت، عبادت و عبودیت را پی‌گیری می‌کند؛ به‌طوری که کارویژهٔ تربیت دینی در جامعهٔ اسلامی همانا شکل‌دهی به باورها و ایمان و اعتقادات فراگیران، متناسب با ارزش‌ها و تعالیم دینی است.

در این راستا، یکی از آرمان‌هایی که با اهداف مزبور هماهنگ است، ایمان به فلسفهٔ غیبت و انتظار فرج در اصلاح امور زمان که از بُعد جامعه‌شناختی، برای تأمین سلامت روانی افراد، کنترل ناهنجاری‌های اجتماعی و اصلاح جامعه کارساز بوده، به‌طوری که احساس «عدالت اجتماعی» به عنوان نتیجهٔ باور به مهدویت، انگیزهٔ مناسبی برای جلوگیری از ارتکاب جرم و ناهنجاری است. همچنین از منظر روان‌شناختی، انتظار، امیدواری و وعدهٔ پیروزی حتمی، موجب سلامت و قوت روحی و روانی در شخص منتظر گردیده و نهایتاً هنجارها و مدل‌های رفتاری غالب، زمینهٔ هم‌نوایی، همبستگی و نظم اجتماعی در جامعه را موجب می‌گردد که این خود برگرفته از رویکرد «تربیت مهدوی» است و باید از جهت‌گیری‌های غالب و کلان تربیت دینی در جامعه باشد.

همچنین باور به مهدویت و انتظار فرج، آموزه‌ای دینی است. بنابراین مهم‌ترین اهمیّت‌های کارکردی تربیت قرآنی در حوزهٔ تربیت دینی برای نوجوانان و جوانان به عنوان سرمایه‌های اجتماعی جامعه _ که بهترین دوران زندگی و سرمایه عمر خود را در اختیار نهاد آموزش و پرورش قرار می‌دهند _ متناسب با سطوح سنی و ویژگی‌های رشدی آن‌ها، ایجاد نشاط و امیدبخشی، فاصله گرفتن از روزمرگی، نجات از ناامیدی و امیدوار به آینده بودن، الگوی عمل داشتن، مراقبت دائمی، انتظار عالی، پاسداری از آیین الهی و... است. در آموزش قرآن کریم راهبردها واصولی وجود دارد که توجه به آنها امر آموزش و.فهم قرآن را تسهیل مینماید:

الف) دلالت‌های تربیت وآموزش قرآنی در حوزهٔ بینش‌ها که شامل کمک در شناخت معیارهای حق و باطل، خردورزی، نجات از دام شک‌گرایی و تزلزل در حوزهٔ اندیشه و تعمیق بینش و بصیرت مهدوی است.

ب) دلالت‌های تربیت وآموزش قرآنی در حوزهٔ گرایش‌ها که شامل تخلّق به فضایل انسانی، امید به آیندهٔ روشن، صبر و استقامت، وابستگی نداشتن و تسلیم نشدن به اوضاع موجود، شجاعت و شهامت در تغییر اوضاع و شرایط، جوشش عواطف معنوی سازنده، هویت‌بخشی و رهایی از پوچی و بی‌هدفی است.

ج) دلالت‌های تربیت وآموزش قرآنی در حوزهٔ رفتارها که شامل پویایی و سازندگی، تعهد و مسئولیت، مدیریت تحول، مجاهدت در برپایی حق، عدالت گرایی، وحدت و هم‌گرایی است

آسیب شناسی ظرفیت‌ها و چالش‌های راهبردی آموزش قرآن در نظام آموزشی

الف) فرصت‌ها و ظرفیت‌های بالقوهٔ نظام آموزشی در حوزهٔ آموزش قرآن

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، ضمن مطالعات گسترده دربارهٔ اهداف و غایات نظام آموزش و پرورش، نسبت به مد نظر قرار گرفتن و توجه به چهار هدف زمینه‌ساز برای وصول به هدف غایی تعلیم و تربیت _ که همان رسیدن به کمال و قرب الهی است _ تأکید شده که این چهار هدف زمینه‌ساز عبارتند از:

یکم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با مبدأ آفرینش؛

دوم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با خویشتن؛

سوم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با جامعهٔ خود؛

چهارم. تعلیم و تربیت فرد در ارتباط با عالم طبیعت

همچنین در فصل اول «قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش» مصوب۱۳۶۶، با عنوان «اهداف اساسی وزارت آموزش و پرورش» چنین آمده است:

مادهٔ ۱. تقویت و تحکیم مبانی اعتقادی و معنوی دانش‌آموزان از طریق تبیین و تعلیم اصول و معارف احکام دین مبین اسلام و مذهب جعفری اثنی‌عشری بر اساس عقل، قرآن و سنت معصومین(ع) ؛ مادهٔ ۲.

رشد فضایل اخلاقی و تزکیهٔ دانش‌آموزان بر پایهٔ تعالیم عالیهٔ اسلام، تبیین ارزش‌های اسلامی و پرورش دانش‌آموزان بر اساس آن‌ها، تقویت و تحکیم روحیهٔ اتکا به خدا و اعتماد به نفس، ایجاد روحیهٔ تعبد دینی و التزام عملی به احکام اسلامی، ارتقای بینش سیاسی بر اساس اصل ولایت فقیه در زمینه‌های مختلف جهت مشارکت آگاهانه در سرنوشت سیاسی کشور، ... رشد دادن و تقویت روحیهٔ عدالت‌پذیری و عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی و مبارزه با تبعیضات ناروا و حمایت از مظلومین و مستضعفین، ... .

در این راستا اهداف تربیتی در نظام تعلیم و تربیت اسلامی، به‌ویژه تربیت قرآنی که برگرفته از آموزه‌های قرآنی، اسلامی و اعتقادات اصیل و منجی‌گرایانهٔ شیعه بوده و همهٔ ابعاد وجودی متربی (بُعد معنوی، جسمانی، عقلانی، اخلاقی، عاطفی، اجتماعی) را در بر می‌گیرد، عبارتند از:

الف) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به خداوند: خداشناسی، پرهیزگاری، عبادت و بندگی؛

ب) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به خود: اندیشه‌ورزی و کسب علم و معرفت، کسب ایمان و فضایل اخلاقی، تعدیل و هدایت غرایز، توجه همزمان به بعد جسمانی و روحانی و... ؛

ج) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به دیگران: ارتباطات اجتماعی، ارتباطات اقتصادی، ارتباطات سیاسی، ارتباطات فرهنگی و... ؛

د) اهداف تربیت قرآنی در وظایف انسان نسبت به طبیعت: شناخت طبیعت و استفادهٔ شایسته از آن.

همچنین در راستای آسیب‌شناسی رویکرد کنونی نظام تربیتی کشور به موضوع آموزش قرآن کریم به فراگیران و بررسی ظرفیت‌های بالقوه و چالش‌های اساسی در این‌باره می‌توان استدلال کرد که اگرچه خوشبختانه در سال‌های اخیر و به دنبال بازنگری و تدوین فلسفهٔ تربیتی برای نظام تعلیم و تربیت کشور، با توجه به لزوم انطباق همهٔ شئون زندگی آدمی با نظام معیار و ضرورت انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانهٔ آن توسط افراد جامعه، گام‌های مطلوبی برداشته شده، تربیت دینی و اخلاقی نسبت به سایر ساحت‌های تربیت، محوریت داشته و از اولویت برخوردار است. وباید نحوه آموزش قرآن کریم در مدارس تحول جدی یابد وباروشهای نوین وبا تعمق در مفاهیم صورت پذیرد.

یکی از ویژگی‌های اصلی حیات طیبه، تکیه بر ارزش‌های غایی زندگی _ قرب الی الله _ و نظام معیار متناسب با آن، یعنی مبانی و ارزش‌های مقبول دین اسلام است؛ زیرا با توجه به لزوم پذیرش ربوبیت خداوند متعال، به عنوان یگانه رب حقیقی جهان و انسان، این نظام معیار، جهت اساسی نحوهٔ تحقق حیات طیبه را در همهٔ مراتب و ابعاد آن مشخص می‌نماید. بنابراین انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانهٔ نظام معیار ربوبی و انطباق همهٔ ابعاد زندگی با این نظام، وجه تمایز اساسی حیات طیبه از زندگی غیردینی (= سکولار) رایج محسوب می‌شود که نقطهٔ اوج و حقیقت آن در جامعهٔ جهانی مهدوی محقق می‌گردد. رکن شکل گیری تربیت مهدوی بر پایه انتظار و.اقعی تمسک به آموزه های قزرآنی وشناخت راهبردهای اساسی در آموزش قرآن است.

مشخصات درس	نام درس: **راهبردهای اموزش قرآن و حدیث**

نوع درس:نظری عملی تعداد واحد: ۲واحد زمان درس: ۲ساعت نحوه تدریس: نظری کاربردی	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: ۶. . تقویت و تحکیم مبانی اعتقادی و معنوی دانش‌آموزان از طریق تبیین و تعلیم اصول و آموزش قرآن کریم ۷. تعیین جایگاه قرآن در بین دروس ونظام آموزشی ما واهمیت فراگیری آن ۸. رشد فضایل اخلاقی و تزکیهٔ دانش‌آموزان بر پایهٔ تعالیم عالیهٔ اسلام، تبیین ارزش‌های قرآنی وتشخیص رابطه آموزش قرآن وتهذیب نفس ۹. تقویت و تحکیم روحیهٔ اتکا به خدا و اعتماد به نفس، ایجاد روحیهٔ تعبد دینی و التزام عملی به احکام اسلامی، ۱۰. تبیین وتقویت روحیهٔ عدالت‌پذیری و عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی و مبارزه با تبعیضات ناروا و حمایت از مظلومین و مستضعفین، ...در لابلای آموزه های قرآنی

	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
	دستیابی به اصول راهبردی در آموزش قرآن کریم	دانشجو به روش وفهم مفاهیم اولیه قرآنیدست میابد	دستیابی به روش ومتد زبان شناختی قرآن وحدیث	دستیابی به اصول وراهبردها در نحوه آموزش قرآن به کمک مفاهیم اخلاقی

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه نخست : تعیین و تبیین اهداف وبرنامه های استاد در طول ترم وتبیین اهداف وتعیین میزان توانمندی آموزش وفراگیری دانشجویان در زمینه قرآن وتخیص میزان هنر قرائت وتلاوت وحفظ ایشان در این جلسه استاد دانشجویان را گروه بندی مینماید و برنامه نظری و عملی را براساس سرفصلها برای دانشجو تفهیم نماید این جلسه اهمیت بسزایی دارد زیرا اگر دانشجو با اهداف وبرنامه های عملکردی و نحوه تدریس آشنا نشود ودر تیمهای کارعملی قرار نگیرد از چارچوب درس جدا میماند

جلسه ۲و۳و۴ و۵و ۶و۷ : تبیین اصول وراهبردهای اساسی در مفاهیم قرآنی و آموزش آنها ☹آموزش قرآن وراهبردهای قرآنی بصورت نظری وعملی)

الب/ اصل عدالت جویی در آموزه های قرآنی

ب/ اصل مشارکت اجتماعی وتعاون همکاری

ج/اصل مشورت وتفکر گروهی

د/ اصل ایثار وفداکاری وگذشت

د/ اصل حق طلبی و مبارزه با ظلم وشرک

ه/ اصل کرامت و احترام متقابل

و/ اصل عمل به معروف در تعاملات اجتماعی

در این ۶ جلسه استاد جهت تبیین اصول وراهبردهای قرآنی هریک از محورهای فوق را انتخاب وبه همراه استخراج آیات مرتبط با زیر محورها تدریس آموزش آیه ومفهوم آیه ونکات راهبردی مینماید و در یک جلسه حداقل دانشجویان نمونه های عملی استخراج آیات را در کلاس عرضه و ارائه میکنند هدف در این جلسات این است دانشجو با مفاهیم راهبردی قرآن کریم آشنا شود وبیاموزد تا بتواند در کلاسهای درس بعدها به دتانش آموزان انتقال دهد.

جلسه ۸و۹و۱۰ و۱۱و۱۲و ۱۳ : مطالعات روش شناختی راهبردی و آموزش اثربخش قرآن وحدیث

الف/ تبیین مقتضیات والزامات روش شناختی آموزش قرآن

ب/ تبیین مقتضیات و الزامات زبان شناختی قرآن کریم

ج/تبیین روشهای آموزش قرآن با تکیه بر مدلهای تصویری ودیداری وشنیداری

د/ روش شناسی تطبیقی مفاهیم قرآن ومسائل روز زندگی

ه/نظام آموزشی قرآن : اجزا/چشم انداز ورسالت وماموریتها برای آموزگاران قرآنی

در این جلسات استد به مباحث روش شناسی ومطالعات تطبیقی در متدولوژی آموزش قرآن وشباهتها وتفاوتهای آموزش قرآن با سایر زبانها میپردازد و از برنامه های جامع آموزش ربان قرآن بهره میگیرد دانشجویان هم با استفاده از نرم افزارها روشهای نوین راتبیین میکنند.

جلسه ۱۴و۱۵و۱۶ : تبیین نقش قرآن در تعالی ورشد وپیشرفت جامعه وخانواده وضرورت فراگیری آن ونحوه آموزش این نقش به جوانان

در این ۳جلسه استاد به طرح مسائل عینی در سبک ومدل زندگی ومحورها ومولفه هایی که در قرآن به عنوان کلیدهای اساسی رشد وتعای وپیشرفت بشرمعرفی شده اشاره میشود در این قسمت مطالعات انسان شناسی که راهبرد اصلی قرآن است تبیین میشود قرآن کتابی است برای انسان ومحورش هدایت انسان است.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- درس بصورت نظری وعملی حتما ارائه شود ودانشجو در تکالیف عملکردی جدی ورود یابد وتحت نظارت استاد عمل نمایدمثلا تبیین راهبردهای اخلاقی یک سوره توسط استاد وارائه کارعملی مشابه به دانشجویان
- وقوف استاد به مفاهیم کلیدی قرآن آشنایی با تفسیر آیات
- در جلسه نخست کلیه اهداف درس توسط استاد تبیین گردد
- اصلی ترین راهبرد درس آمیختگی آموزش قرآن ومتن آیات توام با مفاهیم کلیدی وراهبردی است.
- چون در عنوان درس آموزش حدیث هم هست تکایف محوله به دانشجویان میتو اند یک خطبه از نهج البلاغه یا یک دعا از صحیفه سجادیه باشد

۴ .تکالیف یادگیری :

در اولین جلسه استاد به هر فرد یا هر تیم تحقیقاتی در کلاس یک سوره کوچک بدهد وتدریس در کلاس توام با مفاهیم راهبردی وروش بیانی ومفهومی وزبانی سوره باشد.

دانشجویان هریک سوره ای کوچک را بردارند ونکات راهبردی آن را استخراج وشیوه تدریس این سوره را با متن آیات ومفاهیم در قالب کارعملی ارائه کنند.

۵.تکالیف عملکردی :

- شرکت در یکی از تیمهای علمی کلاس
- انجام فعالیت علمی مقایسه ای وبررسی پیرامون تدبر وتبیین مفاهیم راهبردی سور

- یادداشت برداری از مطالب کلاس
- مطالعه مستمر وتحقیق پیرامون موضوعی که استاد در اولین جلسه به دانشجو محول کرده
- ارائه یک کارعملی واستخراج نکات تفسیری یک سوره وتفکیک نکات راهبردی و راهکارها و روشها در درون سوره بررسی شده

۶. منابع آموزشی

این درس فعلا منبع اصلی جامعی ندارد که بایبد نگارش شود اما منابع فرعی دارد.

منابع فرعی:

- هدایت, شهرام , بررسی زبان شناختی واژه های قرآن کریم ,۱۳۸۴ ,تهران ,بی نا
- پاکتچی , احمد ,ترجمه شناسی قرآن رویکردی نظری وکاربردی , ۱۳۹۲,تهران , امام صادق
- طباطبایی, سیدمحمد کاظم , منطق فهم حدیث , ۱۳۹۰ ,قم,موسسه آموزشی وپژوهشی امام خمینی
- ری شهری ,محمد,دانشنامه قرآن وحدیث , ۱۳۹۰,قم ,دارالحدیث

۷. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در این درس راهبردهای ارزشیابی عبارتند از :

- تدریس مبتی بر مقایسه وکارعملی
- نظارت مستمر بر انجام فعالیت عملکردی
- تقسیم بندی دانشجویان به گروههای علمی براساس سرفصلهای اصلی درس جهت انجام تکالیف کلاسی وعملکردی
- مدل ارزشیابی عبارتست از : ارزشیابی مستمر / آزمون نوشتاری پایان ترم / ارزشیابی عملکردی دانشجویان پس از ارائه کارعملی به استاد پایان دوره/ ارائه تکلیف کلاسی جهت تعیین نمره طول ترم دانشجو

شماره درس: ۵۰۸

سرفصل درس «طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن

معلمان بایدبتوانند در راستای اهداف نظام آموزشی فرصت های یادگیری نظام‌مندی را طراحی کنند که تفاوت های فردی، علایق و روش های یادگیری دانش آموزان، و نیز تأثیرات بافت و زمینه اجتماعی بر یادگیری را مد نظر قرار داده وبتواند موفقیت یادگیرندگان را تضمین نماید. این امر مستلزم آن است که معلمان طراحی آموزشی را به عنوان یک رویکرد سیستمی بشناسند و بتوانند فرآیند آن را از مرحله شناسایی مسئله تا ارزیابی در یک موقعیت های واقعی تجربه نمایند. در چنین شرایطی معلمان به‌جای اجرای طرح های از پیش تعیین شده، خود به خلق موقعیت های یادگیری دست خواهند زد و طرحهای اثربخشی را برای پاسخ به نیاز یادگیرندگان در موقعیت های منحصر بفرد تولید خواهند نمود.

مشخصات درس نوع درس: کارگاهی تعداد واحد: ۱ زمان درس: ۴۸ ساعت	نام درس: **طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث**			
	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: مؤلفه های طراحی آموزشی را به صورت نظام مند برای شناسایی، تحلیل، تصمیم گیری، و ارزیابی حل مسئله یادگیری مورد استفاده قرار می دهد.			
شایستگی اساسی: **pck&pk&ck کد ۲-۱&** **۲-۲&۱-۳ &۲-۳&۴-۳**				
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح۲**	**سطح۳**
	تبیین مساله	مسئله تبیین شده است، اما اطلاعات جمع آوری شده از طریق نیاز سنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی نمی کند.	مسئله تبیین شده است، و اطلاعات جمع آوری شده از طریق نیاز سنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی می کند.	مسئله تبیین شده است، و اطلاعات جمع آوری شده از طریق نیاز سنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی نموده و نشان می دهد که چگونه موقعیت ها و نیاز های متفاوت یادگیرندگان را مورد توجه قرار داده است.
	طراحی	فرایند شناسایی و تبیین مسئله/ مشکل را تا تعیین تکالیف یادگیری عملیاتی نموده اما میان مراحل مختلف طراحی ارتباط نظام مندی وجود ندارد.	فرایند شناسایی و تبیین مسئله/ مشکل را تا تعیین تکالیف یادگیری عملیاتی نموده و میان مراحل و مؤلفه های طراحی ارتباط نظام مندی وجود دارد.	فرایند طراحی آموزشی را در تمامی مراحل به صورت نظام مند عملیاتی شده و مسئله/ مشکل، روش نیاز سنجی، اهداف آماج، محتوا و تکالیف یادگیری با توجه به تفاوت های فردی از یکدیگر پشتیبانی می نمایند.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات طراحی آموزشی

تعریف ضرورت و منطق طراحی آموزشی

مراحل طراحی آموزشی(تحلیل،تصمیم گیری، راهبرد، ارزشیابی)

گستره طراحی آموزشی

ارتباط تکنولوژی آموزشی با طراحی آموزشی

ارتباط نظریه های آموزش/ یادگیری با طراحی آموزشی

تکالیف یادگیری:

مطالعه حداقل سه منبع علمی – پژوهشی در زمینه مباحث مطرح شده، تلخیص در قالب مقاله کوتاه و ارائه در کلاس.

فصل دوم: فرایند طراحی آموزشی (تحلیل)

تعریف مسئله/ مشکل

شناسایی و تجزیه و تحلیل منبع مسئله/ مشکل

تجزیه و تحلیل نیازها

روشهای نیازسنجی(الگوی ساندرز، الگوی هوتون، الگوی هناس)

تحلیل نیازهای مربوط به یادگیرندگان

تحلیل نیازهای مربوط به موقعیت

تعیین راه حلهای ممکن

تکالیف یادگیری:

با بکارگیری یکی از روشهای نیازسنجی، نیازهای یکی از گروه ها (معلمان، دانش آموزان، کارکنان، اولیاء) را شناسایی و با تحلیل آن راه حل هایی برای مشکل/ مسئله ارائه دهد.

فصل سوم: فرایند طراحی آموزشی (تصمیم گیری)

تدوین اهداف آماج

بازنگری در اهداف و تعیین اولویت دست یابی به اهداف آماج

مقایسه تحلیل نیازها و اهداف آماج

تبدیل اهداف آماج به اهداف و پیامدهای یادگیری

اهداف آموزشی

محتوای آموزشی

تکالیف یادگیری

تکالیف عملکردی:

۳. با استفاده از گزارش تکلیف عملکردی فصل دوم(تحلیل نیازها و تعیین راه حل مشکل یا مساله) اهداف آماج را اولویت بندی نموده و آنها را به پیامدهای یادگیری تبدیل نماید.

۴. با توجه به اهداف آموزشی تدوین شده، محتوای اصلی و تکمیلی و تکالیف یادگیری با توجه را با توجه به انواع سبک های یادگیری تعیین نماید.

فصل چهارم: فرایند طراحی آموزشی (راهبرد)

بهره گیری از راهبرد در طراحی آموزشی

الف) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس نوع محتوا

طراحی آموزشی ۱) به خاطر سپردن اطلاعات(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۲) به کار گیری مهارت طبقه بندی مفاهیم (طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۳) به کارگیری مهارت روش کار(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۴) به کار گیری مهارت اصل(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۵) درک ارتباط مفهومی (طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۶) درک ارتباط علت و معلولی (طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی ۷) مهارتهای تفکر برتر(طراحی/ تعیین رسانه/ نوشتن تمرین و پرسش/ ارزشیابی تکوینی/ تعیین طرح مدیریت آموزشی)

ب) **راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس نیازهای یادگیرندگان**

۱) ویژه دانش آموزان فراگیر

۲) ویژه دانش آموزان تیزهوش

۳)ویژه دانش آموزان با مشکلات عاطفی شدید

ج) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس موقعیت

۱) ویژه کلاسهای چند پایه

۲)ویژه مسائل بومی خاص

تکالیف عملکردی:

دو طرح آموزشی مبتنی بر یکی از راهبردها(محتوا، نیازهای یادگیرندگان و موقعیت) و با در نظر گرفتن مراحل طراحی آموزشی، تهیه نماید.

فصل پنجم:فرایند طراحی آموزشی (ارزشیابی)

منطق ارزشیابی طرح آموزشی(چرا؟ چه موقع؟ به منظور چه هدفی؟ چگونه)

بازنگری توسط متخصص

ارزشیابی تکوینی

ارزشیابی نهایی

ارزشیابی از طرح آموزشی

تکالیف عملکردی

تهیه ملاک ها و سطوح کیفیت طرحهای آموزشی و روش بازنگری طرحهای آموزشی فصل چهارم

ارزیابی نقاط ضعف و قوت طرحهای تهیه شده در کلاس و ارائه بازخورد برای اصلاح آن.

فصل ششم: طراحی تعاملی پیام

تعامل در آموزش

نظامهای تعامل متکی بر انسان

نظامهای تعامل متکی بر چاپ

نظامهای تعامل متکی بر وسایل دیداری- شنیداری

نظامهای تعامل متکی بر رایانه

تکالیف یادگیری:

یک نمونه از گزارش مشاهدات کارورزی را بازنگری کند و آن را بر اساس نظامهای تعامل تحلیل نماید.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

روش مطالعه غیر مستقیم در قالب مطالعه موقعیت و تحلیل نقاد برای شناسایی و تبیین مسئله، تعیین نیاز یادگیرندگان و موقعیت یادگیری، روش مستقیم در مرور منابع علمی در زمینه نظریه های یادگیری، مدل های نیاز سنجی، و مدل های طراحی آموزشی برای طراحی و حل مسئله شناسایی شده است. برای طراحی، تولید و ارزیابی یک نمونه طراحی آموزشی از روش حل مسئله استفاده می شود.

۴. منابع آموزشی

کتاب ها:

۷. راهبردها و فنون طراحی آموزشی، لشین، پولاک و رایگلوث. ترجمه هاشم فردانش، انتشارات سمت

۸. اصول طراحی آموزشی، نویسندگان: گانیه، بریگز و ویگر، ترجمه خدیجه علی آبادی، نشر دانا

۹. نیازسنجی برنامه ریزی درسی مدرسه محور، نویسندگان: فتحی واجارگاه، آقازاده و ابوالقاسمی. انتشارات بال

مقالات:

۱۰. مقاله: شناسایی الگوی طراحی آموزشی مطلوب برای آموزش های صنعتی، نویسندگان: هاشم فردانش و مرتضی کرمی. نشریه مطالعات برنامه درسی. سال ۱۳۸۷، شماره ۸

۱۱. مقاله: طراحی آموزشی از منظر رویکردهای رفتارگرایی، شناخت گرایی و ساخت گرایی، نویسنده: هاشم فردانش، نشریه علوم انسانی دانشگاه الزهرا، زمستان ۱۳۷۶ و بهار ۱۳۷۷

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری ۵ نمره
ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت های یادگیری و فعالیت های عملکردی پیش بینی شده و مشارکت در فعالیت های گروهی ۵ نمره
کارتولیدی: مجموعه تکالیف عملکردی فردی و گروهی ۱۰ نمره
ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

شماره درس: ۵۰۹

سرفصل درس « آشنایی با برنامه‌های رسمی و غیررسمی آموزش عمومی قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

تقسیم‌بندی تعلیم و تربیت بر اساس رسمی و غیر رسمی، از جمله مواردی است که در سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور و اسناد پشتیبان به آن اشاره شده است. اما با توجه به هدف تدوین مبانی نظری، در نهایت مطالعات مذکور به «فلسفه تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی» و ارائه راهکارهایی برای تحول در این گونه از تعلیم و تربیت ختم گردیده است. هر چند آغاز چنین حرکتی امیدبخش است، اما تصور پایان برای آن و محدود شدن سیاست‌گذاری‌ها به تربیت رسمی و عمومی می‌تواند مایه تأسف باشد.آنچنان که در مجموعه اسناد تحولی و مطالعات پشتیبان نیز بر آن صحه گذاشته‌اند، تعلیم و تربیت یک فرآیند محدود به مدرسه (و در مقیاس وسیع‌تر وزارت آموزش و پرورش) نیست و نهادهای مختلف مرتبط و غیر مرتبط با فرهنگ نیز در آن سهم و دخالت دارند، هر چند خود به این امر واقف نباشند. ضمن اینکه همه امر تعلیم و تربیت نیر بر عهده دولت و حاکمیت نیست، و خانواده، نهادهای دینی (از جمله حوزه‌های علمیه و مساجد) و تشکل‌های دانش‌آموزی و مردمی و غیره در این رابطه می‌توانند و باید در کنار هم پازل تعلیم و تربیت را تکمیل نمایند.

علیرغم این‌ها، در مقام سیاست‌گذاری و اجرا، نهادهای غیر از مدرسه از نقش‌آفرینی‌های اصلی به حاشیه رانده می‌شوند که البته این امر نیاز تعمق و تأمل بیشتر دارد. مدارس وموسسات نقش بسزایی در آموزش رسمی وغیر رسمی کودکان وجوانان دارند واین درس بدنبال کشف روشها وبرنامه های رسمی وغیر رسمی در آموزش قرآن و حدیث است.برای آشنایی بیشتر این درس قدری به ادبیات واژگانی این درس میپردازیم:

آموزش های رسمی و غیر رسمی)اهداف، روشها، ویژگی ها و مخاطبین :(امروزه نیروی انسانی به عنوان عامل استراتژیک درهمه کشورها و سازمانها مطرح است یکی از مهم‌ترین دلایل مطرح تغییرات شتابانی است که در دانش و اطلاعات جهانی بوجود می‌آید،لذا آموزش نیروی انسانی نوعی سرمایه‌گذاری مفید و عامل کلیدی در توسعه ، محسوب میشود که در صورت برنامه ریزی صحیح بازده اقتصادی قابل ملاحظه ای در بر دارد .مسلما بخش تعاون نیز بعنوان یکی از ارکان سه گانه اقتصاد جمهوری اسلامی ایران که بمنظورتحقق اندیشه های بنیادی بشر همچون عدالت، آزادی و برابری تعیین گردیده است، نمی تواند از این مقوله خارج باشد .مخاطبین ما در آموزش تعاون ، گروهای سنی بزرگسال است که دارای ویژگیها ی فیزیکی، روانی واجتماعی متفاوت با سایر گروهای سنی می باشند، قدر مسلم لحاظ نمودن این ویژگیها در برنامه آموزشی خاص بزرگسالان می‌توانند نقش تعیین کننده ای درموفقیت های آموزشی داشته باشد .بخش آموزش تعاون در برگیرنده طیف گسترده ای از فراگیران بزرگسال با سن ، سطح تحصیلات ، تجارب فردی و آگاهیهای اجتماعی وجنسیت متفاوت می باشد که قدر مسلم هریک ازاین گروههای فراگیر آموزش خاص خود را می‌طلبد که برگزاری آموزشهای جداگانه تخصصی برای هریک از آنان خارج از امکانات موجود می‌باشد .

لذا شناخت ویژگیهای بزرگسالان و فصل مشترک هریک از گروههای یاد شده که در ذیل خواهد آمد به ما کمک می نماید تا روش بهینه آموزش بخش تعاون را انتخاب نماییم . موضوع این مقاله تبیین آموزشهای رسمی و غیر رسمی و بیان اهداف ، ویژگیها، ومخاطبین و تفاوتهای بین این دو روش است، درابتدا دو تعریف مختصراز آموزش مطرح می کنیم . آموزش به ساده ترین بیان فرایندی است که منجر به یاد گیری می گردد، به عبارتی آموزش جریانی است که افراد طی آن مهارتها، نگرش وگرایش مناسب برای ایفای نقشی خاص را می‌آموزند.

یادگیری رسمی ، غیر رسمی و یاد گیری معمول (نا خود آگاه)

یادگیری رسمی ، یادگیری که از سوی یک موسسه آموزشی ارایه می شود و ساختارمند است . (از حیث دوره های یادگیری ، اهداف ، زمان.....) و منجر به نوعی مدرک می شود و هدفمند است.

یادگیری غیر رسمی (non-fornall) ؛ یادگیری که از سوی موسسه آ موزشی ارایه نشده ومنجر به مدرک نیز نمی شود ساختارمند است.

یادگیری ناخود آگاه (anformal) ؛ یاد گیری که از فعالیت های زندگی روزمره در ارتباط با خانه ، کار و اوقات فراغت برمی خیزد دارای ساختار نیست و منجر به مدرک نمی شود . در اغلب اوقات هدفمند نمی باشد.

جایگاه آموزش و پرورش و یادگیری غیر رسمی در مدارس

کولی وهمکارانش ، آ موزش و پرورش غیر رسمی را نوعی الگوی باز می خوانند که ازدهه ۶۰ به این سو رشد کرد و به عنوان الگویی پیشرفته تا پیشرو در نظام کلاسیک مدرسه ای در آمد اما بلیث اعتقاد دارد که رگه هایی از آن را می توان در دوران عصر صنعتی و حتی تا قبل آن جستجو نمود از نظر آنها ، روسو ، پستالوژی، فروبل ، دیویی وبرونر از جمله کسانی هستند که بر شکل گیری وتوسعه آموزش وپرورش غیر رسمی تاثیر گذاشتند.

-یادگیری غیر رسمی دارای نمونه های بارز کلیدی از جمله ، عدم رسمیت (in formality) یادگیری خارج از مدرسه (of school out) ، فعالیتها فوق برنامه(lxtracuriculnr) مدارس اجتماع محدود school comnunty مدارس با درهای باز (open –door) و سرانجام فعالیتهای کامل (activites suplementnry) می باشد.

علی رغم تلاش ها و برنامه ریزی مدیران ومسئولین نظام آموزش و پرورش در سطوح مختلف نواقص و کاستی هایی در مسیر تحقق این اهداف وجود دارد برخی کا ستی ها عبارتند از :

۱- بی توجهی به یک پارچگی انسان

۲ - عدم پرورش ابعاد شخصیتی دانش آموز

۳- وجود برخی مشکلات تربیتی در مدرسه و جامعه

۴- تغییر در برنامه های درسی

۵- عدم توجه به توسعه مهارتها

۶- بی توجهی به نیازهای بومی ومنطقه ای

۷- ظهور نظریه های جدید در روانشناسی یاد گیری

در این راستا میتوان فعالیتهای مکمل متصل ومنفصل را تعریف کرد که عبارتند از:

الف- ویژگیهای فعالیتهای مکمل متصل :

- در طول برنامه درسی هستند.
- هم جهت و هم سو با محتوای برنامه درسی می باشند.
- زمان بندی این گونه فعالیت ها واقع بینانه است.
- همه دانش آموزان در تولید وانتخاب فعالیت سهیم هستند.
- در خلال برنامه های درسی اتفاق می افتد.
- منجر به تعمیق یادگیری و توسعه آن از مدرسه به جامعه می شوند.
- این برنامه ها بیشتر ابعاد نگرشی و مهارتی برنامه درسی را مورد توجه قرار می دهند.
- موجب تقویت نقش مداخله گری موثر معلم در طراحی برنامه درسی می شوند.
- در راستای خوشایند کردن برنامه ها و ساعات زندگی ومدرسه ای می باشند.
- تاکید بر آموزش غیر مستقیم (ابعاد نگرش ومهارتی برنامه درسی) دارند.

ب- ویژگی های فعالیتهای مکمل منفصل :

- در عرض برنامه درسی هستند.
- در راستای تحقق اهداف محلی – منطقه ای و جهانی می باشند.
- تکمیل کننده برنامه های درسی هستند (برنامه های درسی را کامل می کنند)
- زمان بندی این گونه فعالیت ها واقع بینانه است.

- تاکید بر داشتن اختیار و اراده در انتخاب و شرکت این گونه فعالیت ها از طرف دانش آموزان.
- بر اساس نیاز های فردی دانش آموزان و توجه به استعداد های خاص آنها طراحی می شوند.
- ملاک طراحی وتدوین اطلاعات بدست آمده از نیاز سنجی های بعمل آمده است.
- این گونه فعالیتها تحقق آن بخش از اهداف دوره تحصیلی که برنامه درسی به آن توجهی نکرده است.
- این فعالیت ها ترویج و اشاعه فرهنگ و آداب و رسوم بومی و حفظ میراث فرهنگی جوامع ملی را به دنبال خواهد داشت .
- تمام عوامل اثر گذار در مدرسه می توانند در تولید مکمل های منفصل نقش بسیار داشته باشند.

اهداف تهیه فعالیت های مکمل و فوق برنامه جهت آموزش عمومی قرآن

۱- درونی سازی وتعمیق مفاهیم یاد گیری و کاربرد آن در زندگی واقعی و روزمره

۲- غنی سازی برنامه درسی با تاکید بر اهداف محلی و منطقه ای و جهانی

۳- به سازی و روز آمد کردن فرایند یاد دهی و یادگیری

۴- بستر سازی جهت توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان و پرورش استعداد های خاص آنان

۵- ایجاد و زمینه به منظور توسعه مهارت های زندگی

۶- استفاده از افرادی که مقبولیت بالایی در نزد دانش آموزان دارند در یادگیری قران کریم

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: آشنایی با برنامه های رسمی وغیر رسمی آموزش عمومی قرآن وحدیث
تعداد واحد: ۲واحد نظری وعملی
زمان درس: ۲ ساعت
نحوه تدریس:نظری وعملی بصورت کاربردی</td><td colspan="4">نام درس: آشنایی با برنامه های رسمی وغیر رسمی آموزش عمومی قرآن وحدیث</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
۶. دستیابی به اطلاعات و تجارب ارزنده علمی در فراگیری نحوه آموزش قرآن کریم
۷. دانشجویان بایستی دریابند تحقق عملی این درس در کودکان ونوجوانان رابطه مستقیم با رفتار واخلاق عملی فرد دارد.
۸. آموزش نقش وسبک زندگی وپیاده سازی قرآن در رفتارها با آموزش پنهان معلم ومدرسه
۹. تقویت ودستیابی به مهارت آموزش قرآن و اشاعه آن در سطح جامعه با عزم ملی
۱۰. ایجاد تاثیرات عمیق در فکر و عواطف ورفتار فراگیران در میل به آموزش قرآن</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td></td><td>سطح ۱</td><td>سطح ۲</td><td>سطح ۳</td></tr>
<tr><td>شناسایی مدلهای مختلف در آموزش قرآن کریم</td><td>بانقش وتاثیر اخلاق ورفتار در آموزش قرآن آشنا میشود</td><td>باساختار برنامه های رسمی و غیر رسمی آموزش قرآن آشنا میشود</td><td>میتواند در مقام عممل با کمک برنامه های رسمی وغیر رسمی آموزش قرآن را فراگیر نماید</td></tr>
</table>

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه نخست : تبیین برنامه های استاد در یک ترم و سرفصلها واهداف شناختی ومهارتی درس واهمیت وضرورت آن

جلسه ۲ : تعاریف ومفاهیم اصلی شامل : تعریف برنامه درسی رسمی وغیر رسمی /برنامه درسی پنهان وضمنی / برنامه درسی صریح وآشکار وسایر مفاهیم

جلسه ۳ : نقش و تاثیر عبادات وطهارت جسمی وروحی در آموزش قرآن کریم در فراگیری قرآن وحدیث (باتکیه بر احادیث وآیات)

جلسه ۴ :نقش وتاثیر اخلاق فردی ورفتارهای دینی در جامعه در تشویق وترغیب افراد در تمسک به قرآن و آموزش آن

جلسه ۵ نقش وتاثیر رسانه در آموزش قرآن کریم و متون دینی

جلسه ۶ نقش وتاثیر خانواده و مربیان مدرسه در فراگیری آموزش قرآن

جلسه ۷و۸و۹و ۱۰ : مولفه ها و ویژگیهای برنامه های رسمی آموزش قرآن کریم :

الف/ آموزش سماعی

ب/ آموزش دیداری شنیداری

ج/آموزش برمبنای سطح مخاطب وشیوه های آن

د/ آموزش قرائت بر مبنای مفاهیم ترجمه

ه/ آموزش تجوید و اصول قرائت منظور این نیست که درس تجوید داده شود مهم این است مربی متوجه شود بخشی از برنامه های رسمی آموزش قران کریم آموزش حروف وصفات وتجوید وآوا شناسی است که در ای ۴ جلسه استاد ۲ جلسه درس میدهد ودر ۲ جلسه دانشجویان کار عملی ارائه میدهند و بر اساس یک سبک قرائت مدل تدریسشان را مثلا برای سنین ابتدایی ویا دبیرستان در کلاس ارائه میکنند.

جلسه ۱۱و۱۲و۱۳و۱۴ : مولفه ها وویژگیهای آموزش غیر رسمی آموزش قرآن کریم :

الف/ تدریس روشهای آموزش پنهان و نحوه غنی سازی رفتار توسط مربی

ب/ انتقال مفاهیم اجتماعی پنهان از قبیل اعتقادات ونظام ارزشی و نگرشهای فرهنگی و زیباییهای موجود در زندگی

ج/اقسام برنامه های درسی پنهان مانند:

یورتلی" (۱۹۹۳) مفاهیم برنامه ی درسی پنهان را براساس مطالعات انجام شده در چهار دسته تقسیم بندی تقسیم میکند:

۱- برنامه ی درسی پنهان به عنوان انتظارات غیررسمی یا پیام های غیرصریح اما مورد انتظار.

۲- برنامه ی درسی پنهان به عنوان پیام ها یا نتایج قصد نشده ی یادگیری.

۳- برنامه ی درسی پنهان به عنوان پیام های غیرصریح ناشی از ساختار آموزشی.

۴- برنامه ی درسی پنهان به عنوان آن چه فراگیر خلق می کند.

د/ آسیب شناسی آموزش پنهان و چالشهای کنونی

جلسه ۱۵ :نقش وتاثیر تعاملات رفتاری میان شاگرد ومعلم و الگوهای سازمانی در فراگیری قرآن

جلسه ۱۶ مبانی توسعه فرهنگ قرآنی ونحوه اشاعه آن در سطوح جامعه از طریق مراکز غیر رسمی آ»وزشی مثل مساجد هیات و غیره

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- درس بصورت نظری وعملی حتما ارائه شود ودانشجو در تکالیف عملکردی جدی ورود یابد وتحت نظارت استاد عمل نمایدمثلا آموزش یک سوره با فنون تجویدی و لحن

- وقوف استاد به اینکه با رفتار وکردارش باید جذب حداکثری نماید تا بتواند تدریس کیفی درس بانماید شد
- در جلسه نخست کلیه اهداف درس توسط استاد تبیین گردد
- استاد نقش بسزای رفتار واخلاق را در آموزش غیر رسمی متون قرآنی تبیین کند.

۴ .تکالیف یادگیری :

در این درس استاد اولین جلسه دانشجویان را به تیمهای علمی تقسیم مینماید وهرتیم مسئولیت یک کار عملی مقایسه ای را انجام میدهد . این تکالیف به حسب سرفصلهای درس هر جلسه مختصر به یک تیم داده میشود واعضای تیم کار رابین خود تقسیم وارائه کار خواهند نمود.استاد میتواند یک یا دو جلسه را به سمینار کلاسی توسط دانشجو نیز تخصیص دهد. بهتر است تکالیف از بین کتب روش شناسی آموزش قرآن ومتن خوانی وسبکهای آموزشی باشد .

۵.تکالیف عملکردی :

- شرکت در یکی از تیمهای علمی کلاس
- انجام فعالیت علمی مقایسه ای وبررسی پیرامون روشها ومدلهای آموزش قرآن
- یادداشت برداری از مطالب کلاس
- مطالعه مستمر وتحقیق پیرامون موضوعی که استاد در اولین جلسه به دانشجو محول کرده
- ارائه یک گزارش عملی کارورزی برگرفته از ارتباط مستمر مثلا با اولیا دانش آموزان در مورد نحوه ترغیب دانش آموزان به قرآن ارائه در آخر ترم

۶.منابع آموزشی:

- برای این درس کتاب جامعی تدوین نشده ومیتوان نوشت زیرا هر قسمت از سرفصلها را از کتب مختلف میتوان فراگرفت.و اسلوب خاص علمی وعملی در درون درس نهفته است.

منابع فرعی :

- داوودی ، محمد. برنامه ی درسی پنهان. فصلنامه ی حوزه و دانشگاه : شماره ی ۱۹ ، ۱۳۷۸.
- حبیبی پور، مجید و باتوانی ، مرتضی. تاثیر برنامه ی درسی پنهان در یادگیری. ماهنامه ی رشد تکنولوژی آموزشی : شماره ی ۱۷۵ ، ۱۳۸۵.
- عابدی ، احمد و تاجی ، مریر. نقش برنامه ی درسی پنهان مدارس در شکل گیری شخصیت و رفتار دانش آموزان. فصلنامه ی آموزه : شماره ی ۹ ، ۱۳۸۰.

- -ملکی ، حسن. برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل). تهران : انتشارات مدرسه ، ۱۳۸۱.

- -مهرمحمدی ، محمود. برنامه ریزی درسی : نظرگاه ها ، رویکردها و چشم اندازاها. مشهد : انتشارات آستان قدس رضوی ، ۱۳۸۱.

- نذیر , حمدان , پدیده زیبا شناختی در قرآن کریم ,۱۳۹۳, انسیه سادات هاشمی (مترجم), قم , مدرسه اسلامی هنر

- فریدونی , محمد حسین , آشنایی با برنامه های آموزش عمومی قرآن کریم , ۱۳۹۳ , تهران , مرکز طبع ونشر قرآن

۷.راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در این درس راهبردهای ارزشیابی عبارتند از :

- تدریس مبتی بر انجام عملی آموزش به یک کلاس درس مثلا کودکان در یک مدرسه یا مسجد بصورت کارورزی وارائه گزارش به استاد
- نظارت مستمر بر انجام فعالیت عملکردی
- تقسیم بندی دانشجویان به گروههای علمی براساس سرفصلهای اصلی درس جهت انجام تکالیف کلاسی وعملکردی

مدل ارزشیابی عبارتست از : ارزشیابی مستمر / آزمون نوشتاری پایان ترم / ارزشیابی عملکردی دانشجویان پس از ارائه کارعملی به استاد پایان دوره/ ارائه تکلیف کلاسی جهت تعیین نمره طول ترم دانشجو

شماره درس: ۶۰۶

سرفصل درس «کاربرد بازی و هنر در آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

آموزش قرآن یکی از حقوق مسلّم فرزندان است که متوجه والدین به خصوص پدران است.پیامبر اکرم(ص) می فرماید: "حق فرزند بر پدر آن است که به او قرآن بیاموزد". این عمل، پاداش فراوانی است.

رسول خدا(ص) می فرماید: "هیچ مردی فرزند خود را قرآن نیاموزد مگر این که خداوند پدر و مادر کودک را در روز قیامت تاج پادشاهی عطا کند و دو لباس بهشتی به آنان بپوشاند که هرگز مردم مانند آن را ندیده باشند".

یکی از روش‌های تربیت فرزندان، تشویق به قرائت قرآن است.پیامبر اکرم(ص) می فرماید: "فرزندانتان را بر سه ویژگی تربیت کنید: محبت پیامبرتان، محبت اهل بیت و قرآن".

برای این که فرزندتان با آموزش قرآن وحدیث را براحتی بیاموزد بدیهی است بایستی از روشهای نوینی در این زمینه کمک گرفت بازی وهنر نقش اساسی در مدل فراگیری کودکان ونوجوانان دارند. روانشناسان معتقدند نقش بازی در آموزش کودکان بی بدیل است واثار ماندگاری دارد .

ایده آمو ختن مسائل با استفاده از بازی ایده جدیدی نیست. در واقع سالهاست که کودکان با این روش، مسائل پیچیده را آموخته اند. برخی از بازی ها و فعالیت ها بیشتر از هر کتابی یادگیری کودکان را تقویت می کند. درست است که مدرسه نقش مهمی در آموزش کودکان دارد ولی با توسل به شیوه های بسیار ساده می توان بر معلومات آنها افزود. کودکان قابلیت های زیادی دارند و بازی ها، نقش مهمی در شکوفایی این قابلیت ها ایفا می کنند. ویکی از راههای اموزش قران نیز همین است .نکته بسیار مهم این است که :کودکان چگونه از بازی کردن می آموزند؟به جای اینکه مغز کودکان را از اطلاعات سطحی پر کنیم و در مورد موضوعات مختلفی با آنها حرف بزنیم بهتر است نقش بازی ها را جدی بگیریم.با استفاده از این روش نه تنها مفاهیم جدید بلکه ارزش های اساسی زندگی در ذهن کودکان نقش می بندد. بلکه را فراگیری ساده تر وبرای کودک ونوجوان جاذب تر خواهد بود . تاثیر بازی در

خلاقیت زیباترین و شگفت انگیزترین خصیصه انسان است. غنا و پویایی و بقای هرفرهنگ و تمدنی به خلاقیت مردمان آن بستگی دارد و این واقعیت را تاریخ بارها به اثبات رسانده است. از طرف دیگر هم، همان طور که می‌دانیم دوران کودکی از نقش حساس وتعیین کننده برخوردار است. توجه به این دوران تا آن جا است که اولاً کودکی خصوصاً" سنین آغاز آن از جانب روان شناسان و صاحب نظران تعلیم و تربیت غالباً" به عنوان برجسته‌ترین مرحله در تکوین شخصیت انسان شناخته شده است. ثانیاً" وجود تعارضات، اختلالات و نابسامانی‌های روانی در این سنین را از عوامل اساسی در سراسر زندگی دانسته‌اند.

پژوهش‌های روان شناسی و تعلیم و تربیتی و نیز تجارب گرانبهای کودکستان‌ها نشان می‌دهند که آغاز رشد آفرینندگی در کودکان در سنین آمادگی و پیش از دبستان است. در این سنین رابطه جدیدی میان تفکر و عمل وی پدیدار می‌گردد و تلاش کودک برای شناخت عجایب و شگفتی‌های محیط پیرامونش جدی‌تر می‌شود این فراگیری و شناخت عمدتاً" از طریق تجربه عملی صورت می‌پذیرد. این تجربه عملی یا بازی یکی از اعمال روزمره زندگی هر کودک است و کوششی است که به تمام وجود او بستگی دارد. بدون تردید می‌توان گفت که بازی بهترین شکل فعالیت طبیعی هر کودک محسوب می‌گردد و مناسب‌ترین راه برای بروز و رشد استعداد او به شمار می‌رود. در جریان بازی است که نیروهای ذهنی و جسمی کودک، یعنی: دقت، تخیل، نظم و ترتیب، چالاکی و غیره رشد می‌یابند و علاوه بر این‌ها برای کدک، محرک و انگیزه‌ای می‌شود در جهت کسب تجارب اجتماعی. با توجه به مقدمه فوق می‌توان گفت که: به طور کلی بازی به معنی دقیق کلمه شامل فعالیت هائی می‌شود که عاری از هدف خارجی بوده اختیاری، دلپذیر و فاقد سازمان باشد.

فایده اصلی این درس در مقطع کارشناسی رشته علوم قرآن وحدیث همین است که دانشجو با راهها وروشها ونقش وتاثیر هنر وبازی در فراگیری آموزش قرآن وحدیث آشنا شود وآن را در مدارس بکارگیرد.

مشخصات درس	نام درس: کاربرد بازی وهنر در آموزش قرآن کریم وحدیث

نوع درس: کاربرد بازی وهنر در آموزش قرآن کریم وحدیث تعداد واحد: ۲ واحد زمان درس: ۲ ساعت نحوه تدریس: نظری وعملی وبصورت کاربردی	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: ۱. آشنایی با روشهای مختلف دیداری شنیداری در آموزش قرآن کریم ۲. آشنایی با نحوه وکاربرد بازی وهنر در آموزش قرآن وحدیث ۳. شناخت مدلهای مختلف نرم افزاری و سخت افزاری بازیهاا وعلم اشاره در آموزش قرآن ۴. دستیابی به مهارت بکارگیری علم اشاره وهنر بویژه داستان های برگرفته از سور ونقاشی در فهم وآموزش قرآن

شایستگی اساسی		سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
	راهبرد دستیابی وآشنایی با متد وشیوه های نوین آموزش قرآن برای کودکان ونوجوانان	میداند نقش وتاثیر بازی را در آموزش قرآن قابل توجه است	میتواند با بکارگیری از دانش اشاره ونقاشی به کودکان ونوجوانان آموزش قرآن دهد	میتواند از مفاهیم یک سوره کوچک داستان بسازد
	شناسایی راههای ارتباط با کودک جهت آموزش قرآن	روشهای ارتباط با کودک را در کلاس میداند	با انواع بازیهای قرآنی به کودک آموزش میدهد	کودک ونوجوان را به انس با قرآن وحفظ وآموزش قرآن میتواند سوق دهد

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه نخست :

تعیین و تبیین اهداف وبرنامه های استاد در طول ترم وتبیین اهداف وتعیین میزان توانمندی عملی وهنری دانشجویان در این جلسه استاد دانشجویان را گروه بندی مینماید و برنامه نظری و عملی را براساس سرفصلها برای دانشجو تفهیم نماید این جلسه اهمیت بسزایی دارد زیرا اگر دانشجو با اهداف وبرنامه های عملکردی و نحوه تدریس آشنا نشود ودر تیمهای کارعملی قرار نگیرد از چارچوب درس جدا میماند

جلسه ۲ و۳ و۴ نقش وتاثیر والدین ومربیان در بازی با کودک در انتقال مفاهیم وایجاد خلاقیت

توضیحات : استاد در این ۳ جلسه به نقش وتاثیر مربی ووالدین در مدل وانواع بازیها وتاثیر آن در آموزش مفاهیم علی الخصوص قرآن میپردازد.

از گذشته های دور نسبت به بازی نگرش های مثبت و منفی وجود داشته است. عده ای بازی را صرف بی هدف انرژی های انباشته شده، لذت آنی و... رفتارهای زائد و بیهوده تلقی کرده اند در حالی که برخی آن را زیباترین و پاک ترین فعالیت در جهت شکوفایی و رشد کودک می دانند.بازی یکی از نیازهای اساسی کودکان و مهم ترین و اساسی ترین فعالیت کودک به شمار می رود که در عین سرگرم کردن کودک، کارکردهای مهم دیگری را دارا است که هریک از این کارکردها به جنبه ای از زندگی کودک مربوط می شوند که او را برای ورود به زندگی بزرگسالی آماده می سازد.

میل به بازی فقط مخصوص کودکی است و با آنکه این میل کم کم در سنین بالا کاهش پیدا می کند و کارهای مهمی جای آن را می گیرد ولی به اعتقاد روان شناسان تا سال های پایانی عمر نیز تمایل به بازی در انسان وجود دارد هر چند شکل، ظاهر و هدف بازی عوض شده باشد. برای درک چگونگی این میل باید در بازی کودکان مشارکت نمود.

بازی انعکاسی از فعالیت های درونی کودک و میل به خوشی، آزادی و رضایت است که صفا و آرامش را به ارمغان می آورد. روان شناسان معتقدند در فعالیت های خودجوش کودک باید آزاد گذاشته شود و دخالت بی توقع و نامناسب در فعالیت های او نگردد تا استقلال و خودمختاری او سلب نشود.

والدین نباید تعیین کننده ی نوع و شیوه ی بازی باشند بلکه بهتر است شرایط سالم بازی را فراهم و خود به عنوان همبازی شرکت کنند و اجازه دهند تا قدرت خلاقیه خود بازی را اداره کند.میزان تاثیر شرکت والدین در بازی کودکان به عوامل متعددی بستگی دارد:

* نگرش نسبت به بازی فرزند خود
* شناخت از مراحل رشد کودک
* تجربه از بازی های زمان کودکی خود
* آشنایی با انواع بازی ها
* باور نقش و اهمیت بازی در رشد کودک
* تاثیر کودکان از مشارکت والدین در بازی ها

والدین با شرکت در بازی کودکان آنها را بهتر می شناسند و از فرزندان خود یاد می‌گیرند و یادگیری آنها را تسهیل می کنند. بازی خستگی ملال کارهای جدی زندگی را از آنها دور می کند و با مشارکت خود علاوه بر اینکه به شادابی و نشاط بازی می‌افزایند، مسائل اخلاقی و اجتماعی را در قالب بازی می توانند آموزش دهند.

بازی والدین با کودک نباید او را با همسالان و روابط با دوستانش محروم سازد. میزان شناختی که والدین از رشد کودک دارند می تواند در پذیرش تخیل کودک و تعدیل انتظاراتش و در نتیجه لذت بخش تر شدن بازی کمک کند.

اگر به نوع بازی ها در کودکان بنگریم تنوع و گوناگونی را در آنها مشاهده می کنیم. با تغییر سن نوع بازی ها نیز تغییر می یابد. برخی بازی هایی هستند که در آنها کودک به تمرین روابط و نقش های اجتماعی می پردازند (مهمان بازی). به این ترتیب آنچه را که به عنوان الگو پیرامون خود می بینند در بازی های خود انجام می دهند، الگوهای خود را در این نوع بازی ها اغلب از والدین، نزدیکان و یا افرادی که برای کودک مهم هستند، انتخاب می کند.در برخی دیگر از بازی ها کودک به تمرین حرفه و مشاغل مختلف می پردازد. برخی دیگر از بازی ها خیالی هستند که تحت تاثیر قدرت تخیل کودک شکل می گیرند. بازیهای تخیلی به کودک فرصت می دهد تا درباره خود و چگونگی اداره امور و حوادث حال و آینده به بینش برسد. در واقع این بازی ها آمادگی برای رویارویی با چالش های زندگی و تکالیف رشد است. به کمک بازی های تخیلی کودک خود و شرایط و موقعیت های زندگی را ارزیابی می کند.

در برخی دیگر از بازی ها کودک به تمرین حرفه و مشاغل مختلف می پردازد. برخی دیگر از بازی ها خیالی هستند که تحت تاثیر قدرت تخیل کودک شکل می گیرند. بازیهای تخیلی به کودک فرصت می دهد تا درباره خود و چگونگی اداره امور و حوادث حال و آینده به بینش برسد. در واقع این بازی ها آمادگی برای رویارویی با چالش های زندگی و تکالیف رشد است. به کمک بازی های تخیلی کودک خود و شرایط و موقعیت های زندگی را ارزیابی می کند.

کودکان میل به پیوندجویی دارند، این میل آنها را به ارتباط با همسالان و کودکان دیگر می کشاند. برخی از این ارتباط ها کوتاه مدت و سطحی است در صورتی که نیاز به رابطه ی عمیق و انس و الفت ریشه دار با همسالان خود دارند. کودکان به صورت هشیار و ناهشیار به روابط بین انسان های اطراف خود حساسند و از آنها تقلید و همانندسازی می کنند. در بازی ،هر کودک سطح رشد، شناخت اجتماعی و اخلاقی خود را نشان می دهد. بازی زندگی و تفکر کودک است که یکی از عوامل مهم در شکل گیری شخصیت او به شمار می رود. کودک با اسباب بازی خود تنها بازی نمی کند بلکه اسباب بازی را تبدیل به موجودی جاندار می کند که با او دوست می شود، دعوا می کند، نصیحت می کند، نگرانی هایش را در میان می گذارد و استرس خود را تخلیه می کند.. طبیعی است که در این بین اسباب بازی های مورد استفاده کودک نیز از اهمیت زیادی برخوردار است.

متخصصان علوم رفتاری معتقدند اسباب بازی باید باعث تفکر و رشد تخیل کودک شود یا او را با مفاهیم مختلف (رنگ ها، شکل ها و...) آشنا سازد. از طرف دیگر اسباب بازی باید متناسب با سن کودک باشد. اگر اسباب بازی برای کودک ناشناخته و سخت باشد او را خسته و اعتماد به نفس او را کم می کند. از سوی دیگر اگر خیلی هم ساده باشد کودک را به تفکر وادار نمی کند. اسباب بازی مناسب، اسباب بازی است که کودک خود با آن بازی کند نه اینکه اسباب بازی، بازی کند و کودک تماشاگر باشد.

پژوهش های روانشناسی و تعلیم و تربیتی و تجارب کودکستان ها نشان می دهد که آغاز رشد آفرینندگی در کودکان سن آمادگی و پیش دبستان است. بازی یکی از اعمال روزمره کودک است و کوششی است که به تمام وجود او بستگی دارد. بازی بهترین شکل فعالیت طبیعی هر کودک محسوب می گردد و مناسب ترین راه برای بروز و رشد استعداد او به شمار می رود. واین بهترین زمان برای فراگیری وآموزش قرآن کریم است .
خلاقیت قابلیتی است که در همگان وجود دارد اما نیازمند پرورش و تقویت می باشد تا به سرحد شکوفایی برسد. فرد خلاق کسی است که از ذهنی جست و جوگر و آفریننده برخوردار باشد. خلاقیت عبارت است از: توانایی دیدن چیزها به شیوه های جدی، شکستن مرزها و فراتر رفتن از چارچوب ها، فکر کردن به شیوه ای متفاوت، ابداع چیزهای جدید، استفاده از چیزهای نامربوط و تبدیل آن به شکل های جدید.در جریان بازی است که نیروهای ذهنی و جسمی کودک، یعنی: دقت تخیل، نظم و ترتیب، چالاکی و غیره رشد می یابند و علاوه بر اینها برای کودک محرک و انگیزه می شود در جهت کسب تجارب اجتماعی.کودک از راه بازی می تواند به استعدادها، توانایی ها، خواست ها، ضعف ها و نکات مثبت و منفی خود پی ببرد و لذا با شناخت ویژگی های خود ساخت شخصیت خود را تحکیم بخشد. رفتار و حرکت کودک همیشه در بازی حقیقی است به عنوان نمونه کودک می‌داند که عروسک یک نوع بازیچه است با وجود این مانند موجودی جاندار دوستش دارد. هنگامی که او در بازی نقش بزرگسالان را ایفا می کند، این تنها یک تقلید ساده نیست ابتکار و خلاقیت نیز در آن دیده می شود. کودک از تجربیات شخصی خود نیز بهره می گیرد. ابتکار و خلاقیت کودکان در آفرینش موضوع بازی و در تجسس وسایل جهت عملی ساختن آنها ، ظاهر می گردد. می توان فعالیت فردی و خلاقیت کودک را در بازی‌های جمعی که به طرز صحیحی تشکل یافته باشد تکامل بخشید.
خانواده ومربیان یکی از عوامل بسیار مهم در رشد پرورش خلاقیت کودکان محسوب می گردند که نقش مهمی در خلاقیت های کودکان دارد. از آنجا که کودک حساس ترین مراحل رشد خلاقیت را در محیط خانه سپری می کند محیط مناسب خانوادگی، شیوه و نگرش‌های صحیح فرزند پروری، در رشد و شکوفایی خلاقیت سهم مهمی ایفا می کند.
در واقع والدین از طریق درگیر شدن در فعالیت های خلاق کودکان در رشد خلاقیت او سهیم هستند. بهترین زمان برای اطلاع از خلاقیت کودکان تماشای آنها به هنگام بازی است. خلاقیت عامل مهم بازی است. کودکان خلاق اغلب برای هریک از وسایل بازی خود موارد استفاده متفاوتی پیدا می کنند و قبل از اینکه از وسیله ای به سراغ وسیله ی دیگر بروند از آن به انواع مختلف استفاده می نمایند. کودک خلاق اغلب از منابع خود به انواع و اشکال مختلف و گاه حیرت انگیز استفاده می کند. ممکن است یک جعبه خالی برای کودک خلاق ارزشی به مراتب بیش از بهترین و پیچیده ترین اسباب بازی ها داشته باشد. حال نکته مهم این است که دانشجو در این ۳ جلسه به نقش اصلی بازی در آموزش پی ببرد ۲ جلسه استاد تئوری ارائه میدهد ودر یک جلسه دانشجویان نمونه هایی از بازی واثر آن را در فراگیری وخلاقیت کودک برا آموزش قرآن ارائه میکنند. نرم افزارهای مختلف در این زمینه برای بازیهای قرانی شناسایی شود.

جلسه ۵و ۶و ۷ نقش بازی وهنر درسلامت و انواع رشد کودکان و تسریع در یادگیری قرآن

توضیحات :

آگاهی داشتن معلمان، دبیران، مربیان و والدین از تاثیر بازی در تثبیت آموزش و سلمتی ورشد کودکان ونوجوانان جهت دفاع از ارزشمندی بازی و تشریح آن برای افرادی که هنوز به بازی بعنوان امری سطحی، مشغول کننده و وقت گیر می نگرند، امری ضروری است. زیرا این قبیل افراد معتقدند که در محیطهای آموزشی پیش از دبستان بهتر است به «یادگیری و یاد دادن مطالب جدی و واقعی» پرداخته شود و برای بازی از یددگاه آموزشی ارزش قائل نیستند.

بازی به رشد همه جانبه کودک می انجامد که در زیر به آنها اشاره می کنیم:

۱) رشد جسمی

اگرچه بازی نقشهای بسیار گسترده و گوناگونی را در زندگی کودکان ایفا می کند، اما در سطح بسیار ساده، بازی به رشد و بهبود مهارتهای حسی – حرکتی می انجامد. کودکان ساعتهای متمادی را صرف اصلاح فعالیتهای خود می کنند و سطحدشواری بازی را بالا می برند. تکالیف را دشوارتر و رقابت را برانگیزتر می سازند. هر فردی که با کودکان تکساله در تماس بوده یا کار کرده باشد، اصرار خستگی ناپذیر آنها را در کسب مهارتهای فیزیکی به یاد می آورد. این فعالیتهای فیزیکی تکراری در کودکان بزرگتر به هنگام بازی در زمین بازی، بهنگام سرسره بازی، تاب خوردن و توب بازی کردن قابل مشاهده است.

۲) رشد ذهنی:

پیاژه روانشناس و شناخت شناس سوئیسی در سال ۱۹۶۲ چنین عقیده داشت که: «بازیهای تخیلی یکی از اصلیترین اشکال تفکر سمبلیک در کودکان خردسال است و استفاده از آن به کودک فرصت می دهد تا واقعیتها را بر حسب علایق و دانشهای پیشین خود در دنیای پیرامونش درون سازی نماید.» بنابراین واضح است که «بازیهای نمادین و تخیلی» قویاً به رشد ذهنی و هوشی کودک کمک می کند.

بازی همچنین فرصتهایی را برای کودک فراهم می آورد تا اطلاعاتی را که اساس یادگیری های بعدی او را تشکیل می دهد از این طریق کسب نماید. برای مثال: از طریق دستکاری جعبه های چوبی و مکعبها، به مفهوم تعادل و برابری (یعنی دو مکعب کوچک برابر با یک مکعب بزرگتر است) می رسد و یا از طریق آب بازی به دانشی در خصوص حجم دست می یابد. و کودک در بازی با برخی از رفتارها آشنا می شود در خود قدرت مقاومت در برابر مشکل ایجاد می کند، روح تازه ای در او دمیده می شود و این خود موجبی برای اعتماد به نفس در او می شود و بازی شخصیت او را بارزتر و عیان تر می سازد. هم ذهن او را می سازد و هم جان و روان را که خود نمایانگر اهمیت بازی و نقش آن در رشد ذهنی و فکری کودکان است.

۳) رشد اجتماعی:

سیمیلانسکی (۱۹۶۸) بر این عقیده بود که بازیهای نمایشی – اجتماعی به قابلیتهای کودک در زمینه نقشهای اجتماعی و همچنین تعمیم مفهوم نقش به درجات وسیع تر کمک می کند. لازم به ذکر است که تفاوتهای بین بازیهای نمایشی و بازیهای نمایشی – اجتماعی وجود دارد. بدین معنی که بازیهای نمایشی مواردی چون تقلید را شامل است و ممکن است به تنهایی نیز اجرا گردد، در حالیکه بازیهای نمایشی – اجتماعی ارتباطات کلامی و شرکت ۲ نفر یا افراد بیشتری را شامل می شود.

البته تقلید و وانمود سازی در ارتباط با اشیاء اعمال و موقعیتها در اینگونه بازیها بارزتر اس. بازیهای نمایشی – اجتماعی به کودک کمک می کند تا خود را بجای دیگری گذارد و بدین وسیله به رشد همدردی و ملاحظه کردن حال دیگران در فرد کمک می کند. و به قول شهید رجایی آن قدری که شما می توانید در این ساعت (ورزش) بچه ها را تربیت کنید در ساعات دیگر اینقدر ممکن نیست.حال آیا نمیشود ساعت آموزش قرآن را به ورزش فکری وروحی اختصاص دهیم تا کودک هم بیاموزد هم بازی کند؟ یقینا آثار مثبتی خواهد داشت

بازی به کودکان کمک می کند تا نقشهای اجتماعی را بشناسد، او به تجربه یاد می گیرد که بچه شدن، مادر و یا پزشک و پرستار شدن چگونه است و سرانجام فرصتهای بی شماری را برای کسب مهارتهای اجتماعی دیگر مانند چگونگی ورود به گروه و پذیرش بوسیله دیگران، چگونگی معامله با دیگر کودکان، چگونگی حل مشکلات و بده بستانهای اجتماعی که در واقع کلید موفقیت در کنش و واکنشهای گروهی است برای کودک فراهم می اورد. و در انجام بازی ها نقش تعاون و دوستی را می آموزند، از بین بردن حالات حیوانی را در خود تقویت می نمایند و از خود فردی مؤمن و معتقد، در انجام فرائض الهی بوجود می آورند و در تشکیل جامعه ای اسلامی نقش مؤثری را ایفا می نماید.

۴) رشد عاطفی

بازی دربردارنده ارزشهای عاطفی غنی برای کودک است. امروزه ارزش عاطفی بازی، نسبت به ارزش هوشی یا اجتماعی آن مورد شناخت و پذیرش مهمتری واقع شده است، زیرا مدتهای مدیدی است که درمانگران بازی را بعنوان وسیله ای برای ابراز تخلیه عواطف بکار گرفته اند. تقریباً در هر محلی، خانه، مهد کودک، پارک، کوچه و غیره کودکان را می توان در حال بیان و ابراز احساستشان درباره پزشکان مشاهده کرد. کودکان در بازیهایشان آنها را در حال تزریق سوزن به عروسک و گریه و ناراحتی عروسک تزریق شده به تجسم می کشند. اما باید دانست که بازی لزوماً به بیان احساسات منفی و ناراحت کننده کودکان محدود نمی گردد، زیرا عروسکی که لحظه ای قبل مورد تنبیه و آزار قرار گرفته بود، لحظه ای بعد در آغوش کودک قرار گرفته، لالایی برایش خوانده می شود و یا به کمک کودک در کالسکه اش به خواب عمیقی فرو می رود.

۵) رشد خلاقیت:

بازی جنبه های خلاق شخصیت کودک را پرورش می دهد، بازی که از درون کودک نشأت می گیرد، بیان کننده پاسخ شخصی، اصیل و واقعی او به محیطش می باشد، زیرا بازی فعالیتهای خود بیانی است که قابلیت و قدرتهای تخیلی کودک را به منصه ظهور می رساند. از آنجا که بازیهای تخیلی از تنوع و تازگی برخوردارند، جهان خلاق این فعالیت به سهولت قابل ملاحظه است. بازی خزانه پاسخهای کودک را وسعت می دهد، تفکگرا یا خلاق که با خصوصیتی چون توانایی تولید بیشتر از یک پاسخ مشخص می شود، از طریق بازی شکل می گیرد، زیرا آشکار است که بازی فرصتهایی برای رشد راههای مختلف و واکنش نسبت به موقعیتهای مشابه را فراهم می آورد. برای مثال وقتی کودکان وانمود می کنند یک سگ وحشی وارد خانه شان شده است، تعدادی از کودکان ممکن است با حمله کردن به سگ یا پاشیدن آب به او واکنش نشان دهند.

بهرحال امروزه بسیاری از دست اندر کاران آموزشی عقیده دارند که بازی و تفکر واگرا یا خلاق ارتباط بسیار نزدیکی با یکدیگر دارند. در کودکان خردسال بازیهای خلاق اساساً به دو طریق شکل می گیرند: یکی از طریق استفاده زیاد و غیرمعمول از اشیا و وسایل و دوم از طریق نقش آفرینی

و بازیهای تخیلی. در این ۳ جلسه استاد به بیان تاثیرات روانشناختی وفیزیکی بازی وهنر روی روان ورفتار کودک ونوجوان میپردازد واز آنجاییکه محور بحث کاربرد بازی در آموزش قرآن وحدیث است لذا باید مثالهای عینی در این بخش برای تفهیم مطالب عرضه کرد.

جلسه ۸و ۹و ۱۰و۱۱ نقش وتاثیر علم اشاره وآموزش دیداری –شنیداری در فراگیری بهتر قرآن کریم

توضیحات :

امروزه در مراکز آموزش قرآن کریم برای کودکان با استفاده از متد علم اشاره واشارتهای آسمانی وهمچنین روش دیداری وشنیداری آموزش قرآن کریم برای کودکان بویژه کودکان کوچکتر از سن ابتدایی ارائه میشود این ۴ جلسه اهمیت بسزایی در مدل آموزش قرآن کریم دارد.

از مهم‌ترین نکاتی که در برقرار ارتباط کودکان با هر مساله‌ای وجود دارد، استفاده از نمادهاست. چنانچه زمانی که صحبت از عزاداری امام حسین(ع) می‌شود، بچه‌ها به صورت گروهی تکیه برپا می‌کنند، عده‌ای زنجیر می‌زنند و برخی پرچم به دست می‌گیرند، این‌ها نمادهای زنده‌ای هستند که در ذهن کودکان جای گرفته‌اند. روش اشاره نیز نمادهایی را از کلمات به کودکان آموزش می‌دهد. مهم‌ترین و مؤثرترین روش برای آموزش و حفظ قرآن که ـ به جز گروه اندکی ـ برای عموم علاقمندان قابل استفاده است و بیشتر حافظان کلام وحی نیز از آن استفاده کرده‌اند «روش دیداری» (بصری) است. پیش از توضیح درباره ویژگی‌های این روش لازم است به یک نکته مهم اشاره کنیم و آن اینکه :مهم‌ترین اتفاق در حفظ قرآن این است که شخص به تعداد صفحات قرآن، تصاویری را در حافظه خود ثبت می‌کند. به بیان دیگر حفظ کل قرآن یا قسمتهایی از آن، عبارت است از تهیه چندین تصویر ذهنی از صفحات قرآن و انتقال آنها به «حافظه بلندمدت». [۱] طبیعی است که هر قدر این تصاویر دقیق‌تر و واضح‌تر باشد، بازیابی آنها از حافظه و ارائه آنها، با موفقیت بیشتری توأم خواهد بود .آنچه در حفظ قرآن به روش دیداری اتفاق می‌افتد نیز چیزی جز این نیست که فرد علاقمند با پشتکار فراوان و در پیش گرفتن روشی صحیح و اصولی، بیش از هر چیز حافظه تصویری خود را به کار گیرد و ـ مثلاً ـ ۶۰۴ تصویر به تعداد صفحات قرآن را در حافظه بلندمدت خود ذخیره نماید. روش دیداری بر اساس دقت و تمرکز قوه بینایی بر آیات و عبارات قرآن و مکان قرار گرفتن آنها در صفحات بنا شده است. کسی که قصد دارد صفحه‌ای از قرآن را حفظ کند، با تکرار چندباره آیات، در حقیقت آنچه را با چشم خود دیده و ضبط کرده در حافظه تثبیت می‌نماید و هر عاملی (اعم از مرور و تکرار، دقت در ارتباطات لفظی و معنایی آیات و ...) که به حک شدن دقیق‌تر و استوارتر این تصویر در ذهن کمک کند، باید بیشتر مورد توجه فرد قرار گیرد.

حفظ قرآن با روش دیداری به دو طریق محقّق می‌شود؛ نخست اینکه فرد کل مقطع مورد نظر برای حفظ (برای مثال صفحه اول جزء ۳۰) را چندین بار از ابتدا تا انتها از رو می‌خواند و البته این خواندن را با نیت حفظ کردن و همراه با دقت بر الفاظ آیات و محل قرار گرفتن هر آیه انجام می‌دهد. طریقه دیگر این است که فرد به جای خواندن مکرر کل مقطع و حفظ یکباره آن، به خواندن و حفظ کردن تک‌تک آیات می‌پردازد و سپس با کنار هم قراردادن آنها، کل مقطع را حفظ می‌نماید. [۲]

تجربه نشان داده که حفظ به طریقه دوم زمان کمتری می‌گیرد و از طرفی کیفیت کار نیز در این روش مطلوب‌تر است. از این‌رو بهتر است برای پرداختن به حفظ قرآن از روش دوم استفاده کنیم.

لازم به یادآوری است که توصیه به استفاده از روش دیداری برای حفظ قرآن به این معنا نیست که در این فرایند هرگز از تلاوتهای ترتیل استفاده نکنیم. در ادامه خواهیم گفت که گوش دادن به تلاوتهای ترتیل رکن اصلی «حفظ قرآن به روش شنیداری» است؛ اما چنانچه در درس چهارم (آشنایی با مراحل حفظ یک مقطع) خواهیم گفت، گوش دادن به تلاوت ترتیل مقطع مورد نظر برای حفظ یکی از مراحل و گامهای اصلی و ضروری حفظ قرآن است .به علاوه گوش سپردن به ترتیل محفوظات گذشته در بحث مرور محفوظات نیز مورد استفاده حافظان قرار می‌گیردکه از میان آنها دو روش «حفظ شنیداری» و «حفظ اشاره‌ای» از بقیه مشهورتر است. باید توجه داشت که این دو روش ـ برخلاف روش دیداری (بصری) ـ روشهای عمومی و همگانی شمرده نمی‌شود و برای مخاطبان خاص و در زمان‌های محدود قابل استفاه است.

روش شنیداری مبتنی بر گوش دادن مکرر تلاوت ترتیل مقطع مورد نظر برای حفظ است؛ و این گوش دادن تا زمانی ادامه می‌یابد که شخص اطمینان حاصل کند می‌تواند آن مقطع را دقیقاً مطابق با لحن مرتّل و از حفظ بخواند. استفاده از این روش به عنوان روش اصلی حفظ به سبب وجود برخی نارساییها در آن توصیه نمی‌شود .مهم‌ترین نقیصه حفظ شنیداری آن است که شخص به جای حفظ آیات و عبارات قرآن، در وهله نخست به حفظ کردن «لحن مرتّل» می‌پردازد و به همین خاطر ـ چنانچه نمونه‌های فراوان آن هم دیده شده است ـ با فراموش کردن لحن قاری، دیگر قادر به تلاوت باقیمانده آیات نیست و حتی در مواردی که ـ مثلاً ـ سؤالی از میانه سوره یا صفحه از وی پرسیده شود و او نتواند لحن قاری را به یاد آورد، قادر به تلاوت مابقی سؤال نخواهد بود. به علاوه ماندگاری این نوع حفظ به مراتب از حفظ به روش دیداری کمتر است و با

گذشت زمان، مقدار قابل توجهی از محفوظاتی که با استفاده از روش شنیداری حفظ شده است در معرض فراموشی قرارخواهدگرفت اما با این وجود، استفاده از این روش در برخی موارد مفید و حتی لازم است؛ برای افراد فاقد سواد خواندن (مانند کودکان و افراد بی‌سواد) و نیز افراد نابینا و کم‌بینا استفاده از روش شنیداری بهترین است.

در اینجا مجدداً تأکید می‌کنیم که هرچند روش پیشنهادی و اصولی برای حفظ «روش دیداری» است، اما استفاده از تلاوتهای ترتیل در بخشهایی از فرآیند حفظ به روش دیداری اجتناب‌ناپذیر و لازم است.

در روش اشاره‌ای هر یک از حروف و کلمات قرآن دارای علائم حرکتی مخصوص به خود است و هر یک با حرکتی نشان داده می‌شود. حتی در مواردی برخی مفاهیم با حرکات چشم و پلکها و یا علائم صوتی به حافظ تفهیم می‌شود .استفاده عمومی از این روش نیز به جهت وجود برخی نقاط ضعف در آن، از جمله »استفاده نکردن از روشهای دیداری و در نتیجه تثبیت نشدن مناسب محفوظات و فراموشی سریع آنها، یکسان نبودن اشاره‌ها نزد همگان، تحمیل بار اضافی به حافظه در به یادسپاری نشانه‌ها، محوریت یافتن حرکات نمایشی به جای معنامحوری در حفظ آیات قرآن و ارائه آنها» توصیه نمی‌شود. البته می‌توان از این روش برای کودکان مقطع پیش‌دبستان ـ که توانایی خواندن ندارند ـ جهت آموزش سوره‌های کوتاه پایان قرآن استفاده نمود. در این ۴ جلسه پیشنهاد میشود استاد قدری در مورد روش علم اشاره و روش دیداری شنیداری توضیح دهند واز کتاب علم اشاره در فراگیری و آموزش قرآن استفاده گردد تا دانشجویان در حداقل یک جلسه یک سوره را بنابر انتخاب خود با علم اشاره ارائه کنند. تا بتوانند در مدارس از این شیوه بهر ه مند گردند.

جلسه ۱۲و۱۳و۱۴و۱۵ نقش وتاثیر نقاشی وهنر در فرگیری قرآن کریم وحدیث

توضیحات :

متخصصان تعلیم و تربیت بر این باورند که بیان هنرمندانه میتواند نقش مهمی در رشد ،تکامل وتربیت کودکان ایفا کند . دنیای هنر مانند دنیای بازی ،این امکان را به کودک می دهد که با تجدید و تحکیم خاطرات خویش و با استفاده از تجربیات به دست آمده اش ، توانایی شناخت ژرف ترین آگاهی حقیقت را به دست آورد .هنر به کودک امکان میدهد که ارزش های تازه ای را فراهم آورده و با طرح آگاهانه ی مسائلی که در ارتباط با دیگران برایش مطرح میشود مفاهیم تازه ای را گرد آوری کند .

هنر میتواند زمینه های رشد در جنبه های مختلف روانی ،عاطفی ، اجتماعی و دینی را فراهم سازد . هر فعالیت هنری بر اساس ویژگیهای خاص تکنیکی و محتوایی خود ، میتواند نقشی متفاوت در تربیت داشته باشد . برای مثال ؛نمایش میتواند تأثیرات تربیتی خاصی بگذارد که برخی از این تأثیرات از دیگر هنرها نظیر نقاشی یا خوشنویسی ساخته نیست یا مثلا نقاشی تأثیراتی دارد که ممکن است نمایش آن تأثیرات را نداشته باشد ..

ابلاغ پیام های تر بیتی و هر نوع محتوای مورد نظر اگر با جاذبه های هنری و ادبی همراه باشد ،موفقیت و اثر بخشی آن ها چند برابر میشود . بر این اساس ضرورت دارد که مربیان پرورشی این واسطه ی ارزشمند را بشنا ند و در جهت اهداف تر بیتی خود از آن بهره بگیرند . اثر گذاری هنر هنگامی بیش تر میشود که مربیان با هدفمندی و رعایت ترتیب و توالی آموزشی به سراغ آن بروند.

بنابر این ،هدفها ی تربیتی و پیام های مورد نظر برای مخاطبان ، اگر بر محمل هنر سوار شوند به نیکوترین شکل و ماندگار ترین حالت بر جان و دل دانش آموزان اثر خواهند گذاشت .

باید توانمندی دانش آموز را به خودش تفهیم کرد و به آنها جرأت حرکت ورشد داد .

در تربیت هنری ؛ مربی قرآن باید تلاش کند با توجه به فهم دانش آموز خود را با او هماهنگ و همراه سازد و از دریچه ی نگاه وی به دنیا و دریافت هایش بنگرد در این صورت حاصل کار مربی قرآن و پرورشی «خلاقیت و آفرینش هنری » و در نهایت پرورش صحیح خواهد بود .

در مقوله ی آموزش قرآن با زبان هنر فنون و تکنیک های هنری آموزش داده میشود در حالی که در پرورشی باید فهم هنری بالا برود واین مقدم بر آموزش باید قرار بگیرد تا یک اثر هنر ی خلق شود . در واقع باید زمانی شروع به آموزش تکنیک ها کرد که روح هنری و خلاقیت در دانش آموز وجود داشته باشد . درا ین صورت آفرینش هنری خلاق صورت خواهد پذیرفت .

به دلیل گرایش فطری و عاطفی سالمی که در وجود کودکان هست آنان در دنیای معناها به سر میبرند و با استفاده از قدرت تخیل قوی خویش به هر چیز جان میبخشند و همین امر آنها را به جوهر ناب و خالص هنری و آفرینش هنری و آفرینش هنری نزدیک میکند .

از مربیان پرورشی انتظار میرود که خلاقیت و آفرینش هنری را مسأله ی اول خود در استفاده ار واسطه ی هنر بدانند و عواملی از قبیل رنگ و تصویر و نقش و ... را بهانه و واسطه ای برای این منظور به شمارآورند .

مربیا ن پرورشی باید تلاش کنند تا نگاه مجموعی و فطری کودکان و نوجوانان با آموزش های نادرست یا نابجا دچار انشقاق ، پراکندگی و تصنع نشود . این اولین انتظار در حیطه ی کار تربیتی با استفاده از هنر است . علاوه بر این مربی باید فضای مناسب برای ایجاد خلاقیت در دانش آموز ان را فراهم کند و زمینه های تربیت نگاه و هنر خوبی دیدن .صحیح دیدن و گزینش درست و مناسب را در آن ها تقویت کند .

کارکردهای عمومی هنر درآموزش و تربیت :

۱- هنر راهی برای بیان احساسات

ایجاد یک فضای بدون هراس برای دانش آموز برای ابراز احساسات خویش . که این با ایجاد بحث آزاد متفاوت است چراکه در بحث ممکن است بین دانش آموزان اصطکاک ایجاد شود اما در استفاده از واسطه هنری برای دیگران مزاحمتی ایجاد نمیشود .

۲- تأثیر هنر در پرورش خلاقیت

کودکان ذاتا خلاق به دنیا میآیند و خلاقیتشان زمانی رشد میکند که از سوی بزرگترها پذیرفته و تشویق شوند . کودک از طریق فعالیت هنری خلاقانه می آموزد که همه چیز همان گونه که ظاهرا دیده میشود نیست و میتواند به گونه یا گونه های دیگر هم باشد

۳- هنر و آموزش خوب دیدن

هر چقدر بتوان سر کلاس از گفتنی ها ی زبانی کم و شنیدنی ها را به دیدنی و کار عملی تبدیل کرد بهره بیشتر ی از کار خود خواهیم گرفت . با این روش هم کار تربیت سهل تر میشود و هم مخاطب ما یعنی نو جوان مطالب را بهتر خواهد فهمید .

در یک فعالیت مشاهده ای بایدفرصت داد دانش آموز راز درست دیدن را کشف کند و بعد مو ضوع قابل دیدن مطرح شود.خوب دیدن همواره کنجکاوی ،دقت ، پرسش و کشف را به دنبال دارد و همین امر زمینه ساز پرورش تخیل است که برای کشف و اختراعات ایجاد انگیزه میکند .نباید او را اجبار کرد هرآنچه که ما میخواهیم یا میبینیم ببیند.

۴-هنر کمک میکند دانش آموز با محیط اطراف خود ارتباط بهتری برقرار کند.

۵-اغلب فعالیتهای هنری هم در بهره گیری از کلام و هم در تقویت بیان کلامی تأثیر دارند

۶-هنر موجب رشد عاطفی و اجتماعی دانش آموزان میشود.

۷- طرح مسائل باوری از طریق هنر هنر میتواند موضوع معنویت های اعتقادی ،اخلاقی و رفتاری را در انسان مصداق دهی کند.هنر بهترین وسیله برای تحریک دل و عواطف کودکان و نوجوانان به منظور ترغیب آن ها به سمت حق و خیر و ایجاد بصیرت در آن هاست

۸- آموزش کار گروهی از طریق هنر

نمایش سرودونمایش وخلاق که ماهیت فردی ندارند بهترین و مناسبترین بستر آموزش اجتماعی و کارگروهی به حساب میآیند . نقاشی همگانی نیز چنین است .

۹-کاربردهای درمانی هنر

اضطراب ،بی نظمی ،پرخاشگری ،ناآرامی ،خجالت ، عدم اعتماد به نفس ،افسردگی ،خشونت و...از جمله مواردی هستند که میتوان به کمک رشته های متنوع هنری ، آن ها را درمان کرد .

آنچه گفته شد درحقیقت کاربرد هنر است در آموزش وتربیت ومربیان میتوانند از دریچه هنر به دانش آموز مفاهیم قرآنی رابیاموزند.

استاد در این ۴ جلسه ۳ جلسه رابه تبیین وارائه انواع هنر بویژه نقاشی و داستان نویسی در نحوه آموزش قرآن و احادیث بپردازد وسپس در یک جلسه دانشجویان هریک نمونه ای از کارهای عملی خود را در قالب به تصویر کشیدن یک قصه قرآنی ویا طبقه بندی مفاهیم یک سوره کوچک در قالب داستان ارائه کنند.

جلسه ۱۶ ارائه راهکارهای علمی وعملی جهت تشویق کودکان ونوجوانان با بهره گیری از هنر وبازی در فراگیری قرآن وحدیث

توضیحات :

در این قسمت از درس دانشجویان کار عملی خواهند داشت وبه شناسایی کتب علم اشاره و هنری و داستانهای قرآنی میپردازند . مطالب این جلسه میتواند روش شناسی وماخذشناسی کتب وآثار هنری در راه انتقال مفاهیم قرآنی باشد.

---

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- استاد در این درس علاوه بر تخصص قرآنی با مفاهیم روانشناختی وتربیتی بیگانه نباشد
- دانشجو حتما مطالعات میان رشته ای بین مسائل تربیتی وآموزش قرآن داشته باشد
- درس بصورت نظری وعملی حتما ارائه شود ودانشجو در تکالیف عملکردی جدی ورود یابد وتحت نظارت استاد عمل نماید
- چون در عنوان درس آموزش حدیث هم هست تکایف محوله به دانشجویان میتو اند یک خطبه از نهج البلاغه یا یک دعا از صحیفه سجادیه باشد

۴ .تکالیف یادگیری :

در این درس استاد اولین جلسه دانشجویان را به تیمهای علمی تقسیم مینماید وهرتیم مسئولیت یک کار عملی مقایسه ای را انجام میدهد . این تکالیف به حسب سرفصلهای درس هر جلسه مختصر به یک تیم داده میشود واعضای تیم کار رابین خود تقسیم وارائه کار خواهند نمود.استاد میتواند یک یا دو جلسه را به سمینار کلاسی توسط دانشجو نیز تخصیص دهد. بهتر است تکالیف بر اساس نرم افزارهای موجود در زمینه فرگیری قرآن وحدیث باشد.

۵.تکالیف عملکردی :

- شرکت در یکی از تیمهای علمی کلاس
- انجام فعالیت علمی مقایسه ای وبررسی پیرامون یک مدل آموزش سوره با علم اشاره یا یکساخت یک داستان کوتاه از یک سوره
- یادداشت برداری از مطالب کلاس
- مطالعه مستمر وتحقیق پیرامون موضوعی که استاد در اولین جلسه به دانشجو محول کرده
- ارائه یک گزارش عملی برگرفته از مطالعه روی مباحث ارائه شده توسط استاد وارائه در آخر ترم مثلا ساخت یک متن همخوانی قرآن و یا داستان کوتاه

۶. منابع آموزشی

الف) منابع اصلی درس :

- طباطبایی , سید محمد مهدی , آموزش روانخوانی قرآن با روش اشاره , فرشته منعمی (تصویر گر) , قم , جامعه القرآن الکریم , ۱۳۹۴
- الراغب , عبدالسلام احمد , کارکرد تصویر هنری در قرآن کریم , حسین سیدی (مترجم) , تهران , سخن , ۱۳۸۷

ب) منابع فرعی :

- عباسی نیا , محمد , بازیهای کلاسی ویژه پیش دبستانی , قم , جامعه القرآن , ۱۳۹۴
- قربانی حسین , نغمه های آسمان (انس با قرآن) ویژه نوآموزآن , تهران , مدرسه فرهنگی برهان , ۱۳۹۴
- میر شفیعی ع سید داوود , نغمه های آسمان (انس با قرآن) ویژه نوآموزآن , تهران , مدرسه فرهنگی برهان , ۱۳۹۴
- – باباجان، مهری (بوندارفکو. آرک، مواتوسیک)، نقش بازی در پرورش کودکان، تهران، نشر دنیای نو.,۱۳۶۶
- – حجاریان، احمد (ویرجینیا اسکین)، ، بازی درمانی، تهران.۱۳۶۵
- ـ نقیب‌زاده، دکتر سیدعبدالحسین، نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، چاپ هشتم،۱۳۸۶

۷. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در این درس راهبردهای ارزشیابی عبارتند از :

- تدریس مبتی بر مقایسه وکارعملی
- نظارت مستمر بر انجام فعالیت عملکردی
- تقسیم بندی دانشجویان به گروههای علمی براساس سرفصلهای اصلی درس جهت انجام تکالیف کلاسی وعملکردی
- مدل ارزشیابی عبارتست از : ارزشیابی مستمر / آزمون نوشتاری پایان ترم / ارزشیابی عملکردی دانشجویان پس از ارائه کارعملی به استاد پایان دوره/ ارائه تکلیف کلاسی جهت تعیین نمره طول ترم دانشجو

شماره درس: ۵۱۱

سرفصل درس «کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش قرآن و حدیث»

۱.معرفی درس و منطق آن

زندگی بشر در عصر کنونی به گونه‌ای با فناوری اطلاعات و ارتباطات عجین شده است، که برخورداری از ابعاد گوناگونی از سواد از جمله سواد اطلاعاتی، سواد رسانه ای، سواد رایانه، سواد فناوری، سواد دیجیتال، سواد اینترنتی، یک ضرورت در زندگی محسوب می‌گردد. ضرورت توجه به فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب گردیده است که آموزش ان در آموزش‌های رسمی وارد گردد. لذا آشنایی و بهره‌مندی از این بعد سواد یکی از نیازهای دانش‌آموزان امروز وشهروندان فردا است. از این‌رو معلمان که وظیفه آماده سازی دانش‌آموزان را برای ورود به عرصه زندگی دارند، خود نیز باید ضمن برخورداری از شایستگی‌ها و سواد لازم در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات، از این ظرفیت در آموزش‌های خود بهره گیرند و با تلفیق این فناوری در فرصت‌های یاددهی–یادگیری علاوه بر بهره‌گیری از افزایش و بهبود کارآیی آموزش ، دانش‌آموزان را آموزش دهند که چگونه خود را برای استفاده صحیح از فرصت‌های پیش‌آمده بواسطه این فناوری در زندگی آماده کنند.

مشخصات درس	نام درس: **کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش قرآن و حدیث**
نوع درس: نظری/عملی تعداد واحد: ۱+۱ زمان درس: ۴۸ ساعت	**اهداف/ پیامدهای یادگیری:** جدول شایستگی‌ها دانشجو معلمان در ۶ **مولفه ۱- درک ICT در آموزش ، ۲- برنامه درسی و ارزشیابی ، ۳- پداگوژی ، ۴- ICT، ۵-سازمان بندی و مدیریت و ۶- یادگیری حرفه ای معلم در سواد فناوری[1] به شرح جدول زیر می‌باشد.**

ملاک ها	سطح ۱ (سواد فناوری)	سطح ۲ (تعمیق دانش)	سطح ۳ (تولید دانش)
درک ICT در آموزش	**درک سیاست‌ها**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، **حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی** (مبتنی بر فاوا) **را طراحی نماید.**	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، **حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی و سپس با توجه ارزیابی گروه همتا و خود طراحی مورد نظر را مورد اصلاح قرار دهد.**	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، **چندین فعالیت کلاسی (مبتنی بر فاوا) را طراحی، اصلاح، و پیاده سازی نماید.**
مهارت‌های فاوا	**ابزارهای پیچیده**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، **یک موقعیت** مسئله محور را طراحی نمایند که در آن با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا از جمله منابع شبکه به دانش آموزان در جهت دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسئله انتخاب شده کمک نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، **یک موقعیت‌های مسئله محور و یک موقعیت پروژه محور** را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی را پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، **موقعیت‌های متنوع مسئله و پروژه محوری** را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.

[1] سواد فناوری : استفاده از فاوا برای یادگیری کارآتر و موثرتر

برنامه درسی و ارزشیابی	**کاربرد دانش**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، حداقل **یک مسئله پیچیده** در رشته درسی برای دانش‌آموزان طراحی نماید و **راه حل‌های ارائه شده توسط دانش‌آموزان را در پاسخ به این مسئله مورد ارزیابی قرار دهد.**	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، **یک مسئله پیچیده در** رشته درسی برای دانش‌آموزان را به گونه‌ای طراحی نماید که **راه حل (های) ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسئله را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.**	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، **مسائل پیچیده‌ای** در رشته درسی را برای دانش‌آموزان به گونه‌ای طراحی نماید که **راه حل‌های ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسائل را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.**
پداگوژی	**حل مسائل پیچیده**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	دو تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید **و ضمن طرح مسائل در گروه همتا با استفاده از نظرات ارزیابانه آن‌ها، طراحی خود را مورد اصلاح قرار دهد.**	**دو تکلیف مسئله محور** (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نموده و **ضمن اصلاح طرح خود، مراحل پیاده‌سازی طرح را تشریح نماید.**	**چندین تکلیف مسئله محور** (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید و **مراحل طراحی، پیاده‌سازی و و ارائه راه حل‌ها توسط دانش‌آموزان در تکالیف مسئله محور و پروژه‌های گروهی را مورد نظارت و ارزیابی قرار دهد.**
سازمان بندی و مدیریت	**گروه‌های مشارکتی**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	یک محیط یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس طراحی نمایدکه در آن قادر **به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور** و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت باشد.	**یک محیط یادگیری** انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به **تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور** و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت **و همکاری گروهی** باشد.	**محیط های یادگیری** انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به تلفیق **فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت‌ها و همکاری گروهی** باشد.
یادگیری حرفه‌ای معلم	**مدیریت و راهنمایی**		
	سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
	با استفاده از مهارت و دانش لازم **یک پروژه پیچیده** در راستای یادگیری حرفه‌ای را طراحی نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	با استفاده از مهارت و دانش لازم **دو پروژه پیچیده** را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	ب با استفاده از مهارت و دانش لازم **پروژه های پیچیده‌ای** را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.

۲.فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل۱: درک فاوا در آموزش

شایستگی

درک سیاست‌ها		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، حداقل ۳ نمونه فعالیت‌هایی کلاسی (مبتنی بر فاوا)	با داشتن دانش عمیق از سیاست‌های ملی و اولویت های اجتماعی، درجهت حمایت از این سیاست‌ها، چندین فعالیت کلاسی (مبتنی بر فاوا)

(مبتنی بر فاوا) را طراحی نماید.	را طراحی و سپس با توجه ارزیابی گروه همتا و خود طراحی مورد نظر را مورد اصلاح قرار دهد.	را طراحی، اصلاح، و پیاده سازی نماید.

درک سیاست‌های آموزشی در باره‌ی فاوا در تدریس

- فرصت ها و موانع در اجرای فعالیت‌های مبتنی بر فاوا
- معرفی نمونه‌هایی از مسائل واقعی به هنگام پیاده سازی فعالیت‌های کلاسی رشته درسی مبتنی بر فاوا در مدرسه
- تجزیه و تحلیل مزایا و معایب روش‌های مختلف برای اجرای اهداف سیاست های فاوا

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- یک نمونه از اسناد مربوط به سیاست‌های فاوا را تجزیه و تحلیل نموده و تاثیرات بالقوه آن را بر یادگیرنده و جنبه‌های متفاوت کار معلمان تعیین کنند
- در مورد اصول بکارگیری فاوا در آموزش و پرورش توضیح داده و این اصول را مورد و تجزیه و تحلیل قرار دهند
- در مورد چگونگی جای دادن این اصول در فرآیند آموزش پیشنهاداتی ارائه گردد
- مسائلی که با اجرای این اصول ایجاد می‌گردد مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و در مورد چگونگی اداره و نظارت بر مسائل راهکارهایی ارائه دهند.

فصل۲: مهارت‌های فاوا

شایستگی

ابزارهای پیچیده		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، یک موقعیت مسئله محور را طراحی نمایند که در آن با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا از جمله منابع شبکه به دانش آموزان در جهت دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسئله انتخاب شده کمک نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، یک موقعیت‌های مسئله محور و یک موقعیت پروژه محور را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی را پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.	ضمن آگاهی در مورد انواع ابزارها و برنامه‌های کاربردی ویژه موضوع درسی خود، موقعیت‌های متنوع مسئله و پروژه محوری را طراحی نمایند که بتوانند در آن‌ها با استفاده‌ی منعطفانه‌ی فاوا (از جمله منابع شبکه در جهت کمک به همکاری دانش‌آموزان، دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط با کارشناسان خارج از مدرسه برای تجزیه و تحلیل مسائل انتخاب شده) پروژه‌های فردی و گروهی دانش‌آموزی پیاده‌سازی نموده و بر آن‌ها نظارت نماید.

کاربرد فاوا در طراحی و مدیریت یادگیری مشارکتی و پروژه محور دانش‌آموزان

- معرفی بسته‌های نرم افزاری متن باز متناسب با رشته خود و نرم افزارهای تولید محتوا
- ویژگی منابع وب (صحت مطالب و سودمندی منابع وب) مورد استفاده در یادگیری‌های مسئله محور و پروژه محور در رشته علمی.
- آشنایی با انواع وب‌های آموزشی (I، II و معنایی) و ویژگی‌های (مزایا و محدودیت‌های) هر کدام
- طراحی فعالیت‌های مسئله محور و پروژه محور مبتنی بر یکی از انواع وب
- طراحی مواد آموزشی با استفاده از محیط نوشتاری[1] یا ابزار های خاص برخط
- معرفی شبکه یا نرم افزار مناسب برای مدیریت، نظارت، ارزیابی پیشرفت پروژه‌های گوناگون دانش آموزی
- نقش فاوا در ارتباط و همکاری با دانش‌آموزان، همتایان، والدین و جوامع بزرگتر در جهت پرورش یادگیری دانش‌آموزان.
- شبکه و پشتیبانی از همکاری دانش‌آموزان داخل و خارج از کلاس درس
- موتورهای جستجو، پایگاه‌های داده بر خط و ایمیل منابعی برای یافتن افراد و منابع برای پروژهای مشترک

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- جستجو در مورد بسته‌های نرم افزاری آموزشی را به طور عملی نمایش دهند و چگونگی استفاده از این بسته های متنوع نرم افزاری را در یک موضوع خاص در رشته خود در کلاس نشان دهند.
- در مورد ویژگی‌های هر کدام از منابع آموزشی I ، II و معنایی مزایا و مدودیت‌های آن‌ها برای طراحی فعالیت‌های تعاملی و مشارکتی بحث و گفتگو نمایند.
- یک یا چند فعالیت آموزشی مسئله محور و پروژه محور مبتنی بر یکی از انواع وب را طراحی نمایند و طراحی خود را در کلاس ارائه و با استفاده از نظرات ارزیابانه آن طراحی را اصلاح نمایند.
- در وب سایت‌ها و کاتالوگ ها نرم افزارهای مناسب برای یادگیری مسئله محور و پروژه محور در موضوع زمینه تخصصی خود را جستجو نماید. معیارهای و دستورالعمل های ارزیابی را توسعه داده و انتخاب‌های خود برای موثر بودن در جهت اهداف خاص آموزشی قصد شده توجیه نماید.
- طرز استفاده از محیط نوشتاری یا ابزارهای آن را به نمایش در آورد. به صورت گروهی دانشجویان یک واحد مطالعه در رشته مربوطه را به صورت بر خط طراحی نمایند.

[1] authoring environment مجموعه ابزارهایی برای تولید محتوای دیجیتال یا ساخت نرم افزار

- چگونگی استفاده از نرم افزارهای شبکه‌ای پروژه برای مدیریت، نظارت و ارزیابی پروژه دانش‌آموزی را به نمایش درآورد و داده های پروژه کارهای دانش‌آموزان را در آن وارد کنند.
- در مورد استفاده از محیط‌های ارتباطی و همکاری بر خط توسط معلم برای پشتیبانی از یادگیری دانش‌آموزان بحث شود. دانشجویان در محیط های مذکور یک لاگ را برای خود تهیه نموده، ونتایج چاپی خود را در آن به اشتراک بگذارد و نمونه‌هایی از تعاملات برخط خود را نمایش دهد.
- در مورد مزایای محیط‌های ارتباطی و همکاری برخط که دانش‌آموزان را در انجام پروژه های مشترک کاری و یادگیری پشتیبانی می‌کند بحث نمایند. معلمان یک لاگ را برای خود تهیه نموده، ونتایج چاپی خود را به اشتراک گذاشته و تعاملات برخط دانش آموزان را نمایش دهند.
- در مورد استفاده از موتورهای جستجو، پایگاه‌های داده برخط و ایمیل برای یافتن افراد و منابع برای پروژه‌های مشترک بحث نمایند، جستجوهای خود را در راستای پروژه رشته خود هدایت نمایند، در پروژه مشترک بر خط شرکت و تعامل نمایند، تجربیات خود را در آن جا منعکس نمایند و آن‌ها را با افراد دیگر به اشتراک گذاشته و در مورد آن‌ها بحث نمایند.

فصل۳: برنامه درسی و ارزشیابی

شایستگی

کاربرد دانش		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، حداقل یک مسئله پیچیده در رشته درسی برای دانش‌آموزان طراحی نماید و راه حل‌های ارائه شده توسط دانش‌آموزان را در پاسخ به این مسئله مورد ارزیابی قرار دهد.	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، یک مسئله پیچیده در رشته درسی برای دانش‌آموزان را به گونه‌ای طراحی نماید که راه حل (های) ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسئله را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.	ضمن برخورداری از دانش عمیق در مورد موضوع رشته خود و توانایی بکارگیری منعطفانه‌ی آن در موقعیت‌های گوناگون، با استفاده از فاوا، مسائل پیچیده‌ای در رشته درسی را برای دانش‌آموزان به گونه‌ای طراحی نماید که راه حل‌های ارائه شده برای مسائل، درک دانش‌آموزان از مسائل را مورد اندازه‌گیری قرار دهد.

دستیابی به اهداف برنامه‌درسی و ارزشیابی از طریق فاوا

- نقش فاوا در معرفی مفاهیم و فرآیندهای کلیدی رشته درسی
- عملکرد و اهداف بکارگیری بسته‌های نرم افزاری در رشته درسی
- چگونگی افزایش درک دانش‌آموزان از مفاهیم و فرآیندهای کلیدی با بکارگیری بسته‌های مربوطه در محیط‌های داخل و خارج از کلاس (فاوا در نظریه‌های یادگیری)
- دستورالعمل‌های مبتنی بر فاوا در ارزشیابی برای ارزیابی درک دانش‌آموزان از مفاهیم و فرآیندهای کلید برنامه درسی

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجومعلمان

- در بخشی از برنامه درسی داده شده، مفاهیم و فرآیندهایی که می‌توانند بوسیله فاوا آموزش داده شوند انتخاب شود. (فاوا باید منجر به درک عمیقتر از مفاهیم گردد)
- برای متن آموزشی (متناسب با رشته) داده شده، مفاهیم و فرآیندهایی که می‌توانند با فاوا آموزش داده شوند، شناسایی نمایند.
- تعداد متنوعی از بسته‌های نرم افزاری رشته درسی خود را شناسایی و در کلاس به نمایش در آورند.
- در مورد دستیابی به اهداف برنامه درسی و ارزشیابی از طریق فاوا، با یک کارشناس به صورت برخط در کلاس تعامل و گفتگو ترتیب دهند.
- از موزه‌های مرتبط با رشته خود بازدید برخط در کلاس ترتیب دهند.
- برنامه های شبیه ساز مبتنی بر وب را در کلاس اجرا و در خصوص اینکه چگونه این برنامه‌ها می‌توانند درک دانش‌آموزان از مفاهیم کلیدی موضوعات درسی و کاربرد آن‌ها در حل مسائل پیچیده توسعه دهند، بحث و گفتگو نمایند.
- از طریق جستجو در اینترنت در مورد فاوا در یکی از نظریه‌های یادگیری، یک مقاله علمی و پژوهشی شناسایی و در مورد آن در کلاس بحث و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.
- بسته‌های نرم‌افزاری ویژه موضوعات درسی رشته خود را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند و توضیح دهند که چگونه این بسته ها مفاهیم و حل مسائل پیچیده در محیط یادگیرنده محور را حمایت می‌کنند.

دستورالعمل‌های استفاده از محصولات فاوا در برنامه درسی

- دستورالعمل‌های دانشی و عملکردی معلمان در استفاده از محصولات فاوا برای افزایش درک دانش آموزان از مفاهیم، مهارت ها و فرآیندهای موضوع کلیدی درسی.

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- در مورد ویژگی‌های واکنش دانش‌آموزان در سال‌های مختلف آموزش و کیفیت و ویژگی محصولات فاوا ویژه‌ی سن و موضوع درسی خاص بحث شود.
- دستورالعمل‌هایی که از این ویژگی‌ها تبعیت می کنند و آن‌ها را توسعه و بهبود می‌دهند، ارائه دهند.
- دستورالعمل‌های ارائه شده در کلاس ارزیابی شده و پیشنهاداتی برای بهبود آن‌ها ارائه گردد.
- برای متن آموزشی و اهداف ارزشیابی (متناسب با رشته) داده شده، دستورالعمل‌های مبتنی بر فاوا طراحی کنند.
- برای محصولات فاوا دستورالعمل‌هایی را تهیه نموده و در فرآیند آموزش بکار گیرند. (به عنوان نمونه دستورالعملی برای ارائه گزارش‌های دانش‌آموزی از نتایج آزمایش شیمی)

ارزشیابی مبتنی بر فاوا

- ارزشیابی مبتنی بر فاوا (بر خط و برون خط) و بررسی دیدگاه‌های مربوطه

- ویژگی‌های ارزشیابی های مبتنی بر فاوا
- معرفی ابزارهای ارزشیابی مبتنی بر فاوا
- راهبردهای طراحی آزمون‌های مبتنی بر فاوا

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجومعلمان

- ابزارهای ارزشیابی فاوای در اختیار قرار داده شده، را ازمنظر این که کدامیک برای ارزیابی مهارت‌های سطوح بالاتر (از جمله مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی، و ..)و درک بنیادی از مفاهیم کلیدی مناسب هستند مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد.
- برای متن آموزشی و اهداف مهارت ارزشیابی (متناسب با رشته) داده شده، یک ابزار مناسب را شناسایی نمایند.
- برای موضوعی در برنامه درسی دستورالعمل های مبتنی بر فاوا برای ارزشیابی را طراحی نماید که در آن درک دانش آموزان از مفاهیم و فرآیندهای کلیدی برنامه درسی مورد ارزیابی قرار گیرد.
- در مورد دیدگاه‌های حاکم بر ارزشیابی مبتنی بر فاوا (برخط و برون خط) در کلاس بحث کنند و مزایا و محدودیت‌های آن‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند.
- یک نمونه آزمون برخط و برون خط برای یک موضوع در رشته خود طراحی نموده و آن را در کلاس ارائه نموده تا مورد ارزیابی قرار گیرد و اصلاحات لازم را با توجه به بازخوردها انجام دهند.

فصل۴: پداگوژی

شایستگی

حل مسائل پیچیده		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
دو تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید و ضمن طرح مسائل در گروه همتا با استفاده از نظرات ارزیابانه آن‌ها، طراحی خود را مورد اصلاح قرار دهد.	دو تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نموده و ضمن اصلاح طرح خود، مراحل پیاده‌سازی طرح را تشریح نماید.	چندین تکلیف مسئله محور (آموزش دانش‌آموز محور) و پروژه‌ی گروهی دانش آموزی مبتنی بر فاوا را تعریف و طراحی نماید و مراحل طراحی، پیاده‌سازی و و ارائه راه حل‌ها توسط دانش‌آموزان در تکالیف مسئله محور و پروژه‌های گروهی را مورد نظارت و ارزیابی قرار دهد.

طراحی و پیاده‌سازی فعالیت‌های یادگیری مشارکتی و پروژه محور مبتنی بر فاوا با تمرکز بر مسائل واقعی زندگی

- نقش یادگیری پروژه‌محور مبتنی بر فاوا و ایجاد در توسعه تعاملات اجتماعی و تفکر در دانش‌آموزان از طریق بکارگیری مفاهیم و فرآیندها و مهارت‌های کلیدی در حل مسائل واقعی
- چگونگی طراحی مسائل پیچیده و مسائل زندگی واقعی (که با کمک موضوعات کلیدی درسی قابل حل هستند) در پروژه‌های دانش‌آموزی با استفاده از منابع فاوا
- ویژگی‌های طراحی، واحد طرح درس مشارکتی و پروژه محور مبتنی بر فاوا
- معرفی ابزارهای متن باز و برنامه‌های کاربردی موضوعات ویژه برای فعالیت های کلاسی که قدرت استدلال، گفتگو، مشارکت و حل مسائل پیچیده را در دانش‌آموزان تقویت می‌نماید.
- داستان و بازی‌های دیجیتال و شبیه سازی یکی از روش‌های مناسب برای پیاده‌سازی تکالیف مسئله محور و پروژه‌های گروهی

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- در مورد چگونگی بکارگیری فاوا و انواع ویژه نرم افزارهایی که می‌تواند درک دانش‌آموزان و بکارگیری علمی دانش رشته مربوطه را حمایت کند بحث نموده
- در یک ارائه کلاسی راه‌هایی که در آن‌ها یادگیری پروژه محور می‌تواند مورد حمایت شود شرح داده شود.
- نمونه‌های مختلفی در این خصوص تولید نموده و پس از ارائه نمونه‌ها در کلاس در باره‌ی آن‌ها در کلاس بحث شود (به عنوان نمونه شناسایی راه‌های حفاظت از سامانه‌های اکولوژی با استفاده از وب و مفاهیم کاربردی)
- از طریق ارتباط و گفتگو برخط کلاسی با کارشناسان مربوطه همکاری نمایند.
- با جستجو در اینترنت برای اهداف یادگیری داده شده، مسائل زندگی واقعی مناسبی انتخاب شود.
- با توجه به مسائل واقعی داده شده، در فرآیند طراحی فعالیت‌های پروژه محور فاوا را در آن تلفیق نمایند.
- برای مسائل واقعی زندگی منتخب، روش‌های مناسب مبتنی بر فاوا برای معرفی آن‌ها به دانش‌آموزان ارائه دهند.
- راهبردهای یاددهی- یادگیری گوناگون را که در فعالیت‌های یادگیری مورد استفاده قرار می گیرند، توصیف نموده و توضیح دهند که فاوا چگونه می‌تواند در آن‌ها تلفیق گردد.
- طراحی و یا شناسایی یک داستان و بازی دیجیتال و یا شبیه‌سازی برای حل مسائل پیچیده و واقعی زندگی و یا فعالیت‌های پروژه محور، ارائه سناریو در کلاس و نقد و ارزیابی آن

فصل۵ : سازمان بندی و مدیریت

شایستگی

گروه‌های مشارکتی		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
یک محیط یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس طراحی نمایدکه در آن قادر به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت باشد.	یک محیط یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت و همکاری گروهی باشد.	محیط های یادگیری انعطاف پذیری را در کلاس درس خلق نمایدکه در آن قادر به تلفیق فعالیت‌های دانش‌آموز محور و بکارگیری منعطفانه فناوری برای حمایت از این فعالیت‌ها و همکاری گروهی باشد.

مدیریت و سازمان‌بندی منابع فیزیکی، انسانی و زمان برای تلفیق فاوا در محیط یادگیری

- سازمان بندی رایانه‌ها یا سایر منابع دیجیتال در کلاس درس (به منظور پشتیبانی و تقویت فعالیت های یادگیری و تعاملات اجتماعی)
- شبکه و شبکه‌سازی (از طریق کابل، Wifi، Blutooth و...) در کلاس درس [۱]
- چگونگی مدیریت فعالیت‌های یادگیری پروژه محور دانش آموزان در محیط‌های مبتنی بر فناوری

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- به طور عملی در یک کلاس چینش‌های متفاوت رایانه و سایر منابع دیجیتال را برحسب این که هر کدام‌یک از آن‌ها شرکت و تعاملات دانش‌اموزان را حمایت نموده یا ممانعت‌می‌نماید را بیازماید. یک نوع چینش را طراحی نموده و در مورد منطق خود برای این طراحی بحث نماید.
- با استفاده از امکانات موجود در کلاس یک آزمایشگاه فاوا در کلاس ایجاد کنند.
- در مورد روش‌های مدیریت فعالیت های کلاسی پروژه محور دانش‌آموزی درضمن انجام یک پرورژه بحث نمایند. درمورد طرح درس خود بر حسب مدیریت کلاسی با تمرکز روی مزایا و معایب چینش‌های گوناگون رایانه و منابع دیجیتال بحث نمایند.

فصل۶: یادگیری حرفه‌ای معلم

شایستگی

مدیریت و راهنمایی		
سطح ۱	**سطح ۲**	**سطح ۳**
با استفاده از مهارت و دانش لازم یک پروژه پیچیده در راستای یادگیری حرفه‌ای را طراحی نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	با استفاده از مهارت و دانش لازم دو پروژه پیچیده را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.	ب با استفاده از مهارت و دانش لازم پروژه های پیچیده‌ای را در راستای یادگیری حرفه‌ای ایجاد و مدیریت نماید که در آن‌ها همکاری با سایر معلمان، و استفاده از شبکه ها برای دستیابی به اطلاعات همکاران و کارشناسان خارج مدنظر قرار گرفته شده باشد.

استفاده از منابع دیجیتال و همکاری برخط برای یادگیری حرفه‌ای

بررسی نقش فاوا در:

- اشتراک منابع برای پشتیبانی از فعالیت‌ها و یادگیری حرفه‌ای
- دسترسی به کارشناسان بیرون از محیط کار و جوامع یادگیری به منظور پشتیبانی از فعالیت‌ها و یادگیری حرفه‌ای خود
- مدیریت، تجزیه تحلیل، تلفیق و ارزیابی اطلاعات به منظورحمایت از یادگیری حرفه‌ای

تکالیف عملکردی و یادگیری

دانشجو معلمان:

- در مورد منابع اطلاعاتی برخط گوناگون و استفاده از سایر منابعی که می‌توانند یادگیری حرفه‌ای را حمایت نمایند بحث نمایند.
- جستجوهای بر خط خود را برای مواد آموزشی در جهتی که اهداف یادگیری حرفه‌ای آنان را حمایت می‌کند هدایت نمایند
- نتایج این جستجو را به اشتراک گذاشته و در مورد آن بحث نمایند و برای اجرای ان برنامه ریزی نمایند.
- در مورد منابع گوناگون کارشناسی برخط و جوامعی که می‌تواند یادگری حرفه‌ای را حمایت کنند بحث نمایند. ملزم به انجام تحقیقات برخط خود برای یافتن چنین کارشناسان و جوامعی باشند. با کارشناسان ارتباط برقرار نموده و در این جوامع شرکت نموده و سپس مباحثات و نتایج فعالیت‌های خود در این زمینه را به اشتراک بگذارند.
- در مورد اهمیت توسعه مهارت‌های مدیریت دانش مربوطه در جهت تجزیه و تحلیل منابع بر خط بحث نمایند و آن‌ها در فعالیت‌ها خود تلفیق نمایند و کیفیت آن‌ها را مورد ارزیابی قرار داده. دانشجو معلمان نمونه هایی از فعالیت‌های خود را در این مورد توصیف نموده و به نمایش در آورده و در مورد آن بحث نمایند.

[۱] به پیوست مراجعه شود.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- سخنرانی–نمایشی
- آزمایشگاه
- پروژه
- کشفی (کاوشکری+ آزمایشگاه) فردی و گروهی
- حل مسئله
- حل خلاق مسئله
- پرسش‌ها و پاسخ‌های هدایت شده و مباحثه
- طوفان مغزی
- .....

حداقل امکانات سخت و نرم افزاری

- منابع اطلاعاتی مکتوب یا برخط
- شبکه آزمایشگاهی (آزمایشگاه رایانه) مجهز به اینترنت پرسرعت
- دیتا پروژکتور ، صفحه نمایش، رایانه، تخته هوشمند
- انواع رسانه‌های قابل در دسترس
- امکانات لازم برای تهیه رسانه آموزشی مورد نظر مدرس
- نرم افزار بسته آفیس، ورژن‌های جدید (ترجیحا اصلی)
- رایانه با انواع سیستم‌های عامل
- دیتا پروژکتور ، صفحه نمایش، رایانه، تخته هوشمند
- تلفن‌های همراه با انواع سیستم‌های عامل (تلفن‌های دانشجویان)
- نرم افزارهای windows, Mac, Linux
- انواع ذخیره کننده‌های برون خط
- چند رایانه که به اینترنت متصل نباشد و از طریق یکی از شیوه‌های رایج و قابل دسترس قابلیت اتصال به اینترنت را داشته باشد (با خط تلفن (از طرق دایال آپ، $ADSL^{+}$ به صورت lan یاwireless) کارت دیتا، Wimax
- حداقل یک پردازشگر موجود در بازار
- سخت افزارهای داخلی و خارجی و جانبی رایانه
- انواع موبایل، تبلت، لپ‌تاپ و رابط OTG
- نرم‌افزارها، سخت‌افزارها و سیستم‌عامل‌های آموزشی مربوط به رشته
- برای نرم افزارها و سیستم‌عامل‌های مخصوص کودکان استثنایی می‌تواند مواردی چون Vinux[1], Deaf Apps[2] (for chat) را پیشنهاد نمود.
- نرم افزارهای

Flash, Photoshop, paint, DVD cutter, sound recorder , sound cutter, concept mapping or mind mapping, Simulators

- امکانات لازم برای راه اندازی شبکه شامل:

Cross cable, Wi-Fi, Bluetooth, Hub, Switch, Router, IPS, IDS, Firewall

- حداقل ۲ رایانه و یا لپ تاپ (در مورد لپ تاپ‌ها مجهز بهBluetooth) برای هر گروه
- فیلم و کلیپ های نمونه در زمینه کاربرد سخت افزار های آموزشی
- بروشورهای معرفی سخت‌افزارها
- نرم افزارهای و سیستم عامل‌های آموزشی گروه‌های مربوطه به انتخاب گروه
- راهنمای نرم‌افزارهای مربوطه
- سخت افزارها و نرم افزارهای لازم برای ضبط و ویرایش صدا و تصویر و فیلم دیجیتال
- نرم‌افزارهای شبیه ساز متناسب با رشته
- نرم‌افزارهای LMS، CMS، LCMS

۴. منابع آموزشی

۱۵. سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی
۱۶. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
۱۷. مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
۱۸. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

[1] http://distrowatch.com/table.php?distribution=vinux

[2] https://play.google.com/store/apps/details?id=com.successfulmatch.deafs&hl=en (نرم افزارهای مخصوص ناشنوایان در گوگل پلی)

۱۹. نقشه جامع علمی کشور
۲۰. اساسنامه دانشگاه فرهنگیان
۲۱. هوشمندسازی مدارس راهبرد تحول وزارت آموزش و پرورش در توسعه فاوا.
۲۲. مهرمحمدی، محمود و نفیسی، عبدالحسین (۱۳۸۳)، تدوین سیاست های راهبردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش.
۲۳. علی‌آبادی، خدیجه (۱۳۹۰) مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور
۲۴. محمدی داود، احدیان، محمد، رمضانی، عمران (۱۳۹۰) مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران، آییژ.
۲۵. هارت دیویس گای ، (۱۳۸۹)مرجع کامل سیستم عامل مکینتاش، مترجم محمدرضا اصغرزاده، تهران نشر :نوآور
۲۶. راهنماهای لینوکس و ویندوز آخرین نسخه‌های موجود در هنگام تدریس
۲۷. سازمان فناوری اطلاعات ایران (۱۳۹۲) الزامات و چارچوب‌های تولید محتوای الکترونیکی آموزشی.
۲۸. محتواهای الکترونیکی تولید در پروژه لوک شارپ کانادا http://www.projectlooksharp.org/

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

در ارزشیابی هر واحد درسی دو الی سه نوع ارزشیابی انجام خواهد شد. ۱- ارزشیابی ورودی یا تشخیصی در فاوا ۱ که در بخش مهارت های اساسی فاوا برای تعیین سطح کلاس و استفاده بهینه از زمان به منظور ایجاد و یا تقویت مهارت‌ها صورت می‌گیرد، ۲- ارزشیابی تکوینی که در حین فرآیند آموزش و در طول کلاس انجام می‌گیرد که در هر بخش مواردی به عنوان پیشنهاد در فعالیت‌های عملکردی و یادگیری پیشنهاد شده که می‌توانند بخشی از این ارزشیابی را تشکیل دهند و ۳- ارزشیابی نهایی یا پایانی که پیشنهاد می‌گردد ۱۰ نمره از نمره نهایی به ارزشیابی تکوینی و ۱۰ نمره به پروژه پایانی اختصاص یابد که در اجرای آن دانشجو معلم ملزم به رعایت تمامی موارد مورد آموزش در آن واحد درسی (فاوا ۱ الی ۳) می‌باشد و مدرس مربوطه موضوع آن را با توجه به سال تحصیل دانشجو معلم، دانش و مهارت موضوعی و مهارت حرفه‌ای دانشجو معلم تعیین می‌نماید.

۶. پیوست‌ها

- **تولید محتوای الکترونیکی:**

استانداردهای تولید محتوای الکترونیکی

* آشنایی با استانداردهای SCORM و AICC در تولید محتوای الکترونیکی و آموزش الکترونیکی

تولید محتوای الکترونیکی

رسانه‌های الکترونیکی دیداری

* معرفی پوستر، انواع چارت، اسلایدها، نمودار، .....، کاربرد ، مزایا و محدودیت ها
* فرآیند انتخاب رسانه‌های الکترونیکی دیداری در آموزش
* طراحی پیام‌های آموزشی رسانه‌های الکترونیکی دیداری (نوشته، شکل، عکس، ..)
* تولید رسانه های الکترونیکی دیداری از طریق نرم‌افزارهای power point، publisher، و photo shop

معرفی برخی از محتواها

* LO[1] اشیاء یادگیری،
* کارورزی مبتنی برشبکه
* خودآموزی، مطالعه راهنمایی شده ناهمزمان
* پیشامدها با هدایت مربی[2] (یادگیری همزمان)
* همکاری گروه کوچک

فرآیند طراحی تولید محتوای یادگیری الکترونیکی :

* طراحی آموزشی واحد (یا موضوع)یادگیری براساس نظریه‌های یادگیری و راهبردهای آموزشی مربوطه
* انتخاب مدل آموزشی مربوطه
* طراحی فرصت های یادگیری
* انتخاب و طراحی فعالیت های یادگیری

فرآیند انتخاب رسانه مناسب با هرفعالیت یادگیری

* طراحی پیام های آموزشی
* تنظیم جدول ارائه محتوای نهایی

معرفی نرم‌افزارهای تولید محتوای الکترونیکی (برخط و برون خط)

* Auto paly , flash builder, hyper studio, ,Director, Multimedia Builder, Adobe Flash, Camtasia Studio, advanced power point (off line)
* power point , hyper studio , flash , mu. Builder

[1] *Learning Object*
[2] *Instructor – led Events*

- **کلاس هوشمند:**

طراحی آموزشی کلاس هوشمند

* طراحی محیط یادگیری الکترونیکی براساس راهبردهای آموزشی مناسب
* طراحی فرصت های یادگیری ، فعالیت های یادگیری و راهبردهای ارزشیابی براساس مدل های نوین آموزشی
* طراحی مدل ارتباطی (ارتباط استاد با شاگرد ، استاد بامحتوا ، محتوا بامحتوا ، گروه با گروه ، کلاس باخارج کلاس و...)کلاس هوشمند براساس نیازها وامکانات (تجهیزات الکترونیکی و..)

اجرای و ارزشیابی آموزشی کلاس هوشمند

* ثبت نام از شاگردان (ازطریق LMS)
* اجرای ارزشیابی ورودی(آزمون رفتار ورودی ، پیش آزمون ، آزمون تشخیصی سبک های شناختی ، نیاز سنجی و...) از طریق LMS وثبت گزارشات آزمون ها
* گروه بندی شاگردان براساس نتایج وگزارشات آزمون ها از طریقLMS
* انتخاب مدل آموزشی ، محتوا وفعالیت های یادگیری مناسب برای هر گروه
* به اشتراک گذاری و ارسال محتواها وفعالیت های یادگیری برای هر گروه از طریق LCMS
* ارائه تکالیف تکمیلی وبازخورد آن به روش برخط (همزمان و ناهمزمان)
* ارائه بازخورد مناسب ، اجرای ارزشیابی مستمر وتوصیفی با استفاده از روش های ارزشیابی معلم ، خود ارزشیابی ، دگر ارزشیابی ،گروه ارزشیابی از طریق LMS وLCMS
* اجرای ارزشیابی پایانی به شکل متنوع (انواع آزمون های الکترونیکی) از طریقLMS
* ثبت نتایج وگزارشات آزمون
* اجرای پس آزمون و اصلاح برنامه براساس گزارشات آزمون
* تنظیم وثبت پوشه کار

- **شبکه**

شبکه و شبکه سازی

* تعریف شبکه
* دلایل شبکه سازی، مزایا و محاسن ایجاد شبکه
* تاریخچه شبکه
* معرفی بزرگترین شبکه
* سلسه مراتب ایجاد شبکه و مولفه‌های شبکه
* cable, Wifi, Bluetooth, Hub, Switch, Router, IPS, IDS, Firewall, DNS Server, Mail Server

ایجاد یک شبکه کوچک (دو یا سه کاربر) با استفاده از امکانات موجود، Wi-Fi, Bluetooth, cable

شبکه‌های اجتماعی

- **نمونه‌هایی از نرم افزارهای تولید محتوای الکترونیکی و انتشار الکترونیکی محتوا**

تولید

- Auto paly , flash builder, hyper studio, ,Director, Multimedia Builder, Adobe Flash, Camtasia Studio, advanced power point (off line)
- power point , hyper studio , flash , mu. Builder

انتشار

- Forums, networks, Atutor, Moodle, emails, Educreatiosn, snagit, blendspace, bayanbox, net support school, softgozar, aparat, googlesite, electa, kelas,…(on line

شماره درس: ۵۱۲

سرفصل درس « پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۱: پژوهش روایی»

۲. معرفی درس و منطق آن

یکی از چالش هایی که مؤسسات و دانشگاه‌های تربیت معلم امروزه با آن روبرو هستند، خلق فرصت های یادگیری است که بر توانایی معلمان جهت رویارویی مؤثر با موقعیت های واقعی تربیتی/ آموزشی تأثیرگذار باشد. درصورتی که در طول برنامه آموزش حرفه‌ای دانشجو معلمان فرصت پژوهش در تجربه را بدست آورند، به توانایی های مورد نیاز برای مواجهه با موقعیت‌های نامعلومی که در آن غوطه‌ورند دست خواهند یافت و قادر خواهند بود این توانایی را به دانش‌آموزان خود منتقل کنند. از آنجا که، روایت های شخصی که حاصل تأملات دانشجو معلمان در موقعیت‌های واقعی کلاس درس است فرصت یادگیری از تجربه را ممکن می‌کند، لذا آموزش پژوهش روایی به عنوان پیش نیاز برنامه کاروزی این امکان را فراهم می کند تا دانشجویان به شیوهٔ روایی به مطالعه تجربیات خود پرداخته و در آینده بتوانند از این توانایی برای تأمل بر عمل خود، بهبود شرایط آموزشی و تربیتی، سهیم نمودن دیگران در تجربیات خود و نیز توسعه حرفه‌ای خویش بهره بگیرند.

مشخصات درس نوع درس: کارگاهی تعداد واحد: ۱ زمان درس: ۴۸ ساعت پیشنیاز: –	نام درس: **پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۱: پژوهش روایی**			
شایستگی اساسی: **pck کد ۱-۳ &۳-۳-۳-۴**	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: با آگاهی از چیستی و چگونگی پژوهش روایی، تجربیات شخصی خود/ دیگری را از موقعیت های آموزشی/ تربیتی مورد واکاوی (تأمل) قرار داده و از این تجربیات برای توسعه ظرفیت های حرفه‌ای استفاده کنند.			
	ملاک‌ها	**سطح ۱**	**سطح۲**	**سطح۳**
	روایت تجربه	با تأمل بر یک روایت/ تجربه جدید آن را در قالب یک داستان ساده با جزئیات کم روایت می کند.	با تأمل بر یک روایت یا تجربهٔ جدید، آن را در قالب داستانی با جزئیات و پیچیدگی ها روایت می کند.	با تأمل بر یک روایت یا تجربهٔ جدید، آن را در قالب داستانی با جزئیات و پیچیدگی هایی که منعکس کننده احساسات، افکار و توالی منطقی آن ها، روند ها و.. است را روایت می کند.
	تأمل بر تجربه	بر روایت خود تأمل کرده و کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد حاضر در موقعیت را در بیان تجربیات مورد توجه قرار داده است.	بر دیدگاه‌های شخصیت‌های داستان تأمل می کند و می تواند با ارائهٔ شواهدی از یافته های علمی و پژوهشی از آن دفاع کند یا آنها را با ذکر دلیل زیر سؤال برده و نقد کند..	با تأمل مجدد بر تجربهٔ تفکر خود/ روایت درک خود را از این تأملات را با بهره گیری از یافته های علمی/ پژوهشی در قالب دانش قابل عرضه به دیگران ارائه کند.
	تحلیل و تفسیر	توانسته است داده های جمع آوری شده را طبقه بندی نموده و ارتباط میان طبقات را برقرار کند، اما نتوانسته آن را تحلیل ساختاری نماید.	توانسته است داده های جمع آوری شده را تحلیل و تفسیر کند و یافته های خود را با استفاده از نقل قول ها معتبر نماید.	توانسته است داده های جمع آوری شده را تحلیل و تفسیر کند و تحلیل و تفسیر خود از یافته ها را با استفاده از روش های مختلف معتبر نماید.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات

ماهیت تجربه، یادگیری از تجربه، و تأمل بر تجربه و تمایز آن با سایر انواع یادگیری

روایت نویسی وسیله‌ای برای پژوهش در عمل

پژوهش روایی در خدمت رشد حرفه‌ای

چگونه روایت ها بین دانش آشکار و دانش ضمنی پیوند می زنند؟

اهداف پژوهش روایی و کاربردهای آن

انواع پژوهش روایی

تکلیف عملکردی:

با مطالعه داستان زندگی معلمان و مقالات علمی در زمینه پژوهش روایی تأثیر این شیوه مطالعه را در بهبود عملکرد حرفه‌ای در قالب یک مقاله کوتاه ارائه نماید.

یک پژوهش روایی را به صورت خلاصه یا در قالب یک مقالهٔ مروری با ذکر ویژگی‌ها و مراحلش ارائه کند). (البته قالب مذکور قبلاً باید توسط استاد توضیح داده شود.

فصل دوم: ابزارهای گردآوری اطلاعات

ماهیت اطلاعات در پژوهش روایی

ابزار های گردآوری اطلاعات در پژوهش روایی

- یادداشتهای میدانی از تجربه های مشترک
- دفترچه یادداشت های روزانه
- مصاحبه ها
- داستان گویی
- نامه نگاری
- نوشته‌های خودزیست نگارانه و زیست نگارانه
- سایر منابع

فرآیند تحلیل داده ها

- آماده کردن داده‌ها برای تحلیل،
- انجام تحلیل های مختلف
- درک عمیق و عمیق تر داده‌ها
- بازنمایی داده‌ها و تفسیر معنای کلان

معنا دهی به داده ها

تکلیف عملکردی:

نمونه‌ای از ابزار های جمع آوری اطلاعات در پژوهش روایی را از منظر نوع تجربیات مطرح شده تحلیل و تمایز و تشابه آن ها را در یک جدول به نمایش بگذارد/ در قالب یک مقاله کوتاه ارائه کند.

مقالات علمی پژوهشی که با استفاده از شیوه پژوهش روایی تهیه شده است را از منظر فرایند تحلیل اطلاعات مطالعه و یافته های خود را گزارش نماید.

فصل سوم: کدگذاری

انواع کدگذاری

- کدگذاری اولیه[۱]
- مرور کدهای اولیه[۲]
- کد گذاری محوری[۳]
- مرور کدها و طبقه بندی داده ها
- مضامین/ مفاهیم
- عمق و بینش برای ایجاد ارتباط

تکلیف عملکردی:

فرایند کدگذاری و طبقه بندی را تا مرحله شناسایی و تبیین مضامین بر روی تجربیات شخصی خود از دوران تحصیل اجرا و یافته ها/ بینش حاصل از واکاوی تجربیات را با دیگران به مشارکت بگذارد.

فصل چهارم: تحلیل ساختاری

فرآیند تحلیل ساختاری

- قاعده‌ی حذف
- حذف شدید

۱- Initial/Open coding
۲- Selective coding
۳- Axial coding

- تعمیم
- ساختن
- قاعده صفر

تحلیل سه بعدی:

- تعامل: تعامل شخصی بر اساس احساسات، امیدها، واکنش‌ها، و خلق و خو هم چنین تعامل اجتماعی برای دربرداشتن سایر افراد و قصد، اهداف، فرضیات، و دیدگاه‌های آنان
- تداوم: بررسی گذشته که به خاطر آمده است؛ حال به تجربه اتفاقات مرتبط است؛ و آینده، مشتاقانه منتظر تجربیات احتمالی است
- موقعیت: اطلاعات در مورد شرایط، زمان، و مکان در موقعیت فیزیکی، با حدود و قصد، اهداف، و دیدگاه‌های متفاوت شخصیت‌ها

تکلیف عملکردی:

با استفاده از فرایند تحلیل ساختاری/ تحلیل سه بعدی مجموعه تجربیات شخصی/ تجربیات سایرین(همکلاسی ها/ معلمان) را تحلیل و یافته ها را گزارش کند.

فصل پنجم: اعتبار بخشی

روایی و اعتبار در پژوهش روایی
همکاری با شرکت کنندگان
بیان دوباره روایت ها
استفاده از نقل قول ها
رعایت مسایل اخلاقی
محدودیت ها و مخاطرات پژوهش روایی
استفاده از نظریه ها و یافته های علمی
چگونه یافته های پژوهش روایی را ارزیابی می کنیم؟

تکلیف عملکردی:

یافته های حاصل از تکلیف عملکردی در فصل چهار را با استفاده از شیوه مثلث سازی/ همکاری با شرکت کنندگان/ یافته های علمی پژوهشی اعتبار بخشی نماید.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

مطالعهٔ منابع، جستجو، سؤال کردن و پژوهیدن در زمینهٔ پژوهش روایی، برگزاری کارگاه آموزشی برای آموزش پژوهش روایی با استفاده از رویکرد توسعه فردی و به کمک واکاوی تجربیات شخصی صورت می گیرد. استفاده از راهبردهای مشارکتی، برای به اشتراک گذاشتن تجربیات و ارائه یافته به تحقق اهداف این درس و نیز تنوع بخشیدن به تجربیات کمک می کند.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی: پژوهش روایی دکتر عطاران (در دست تألیف)
منبع فرعی: مقالات و پژوهش های منتشر شده در فصلنامه ها و نشریات علمی و تخصصی

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: از آنجایی که هدف این درس یادگیری از و به کمک تجربه است، لذا در ارزشیابی خود ارزیابی دانشجو بر اساس تحلیل (توصیف) و تفسیر تجربیات حاصل از فعالیت ها در طول ترم بر اساس مستندات دارای اهمیت است. ارزیابی استاد بر اساس مجموعه تکالیف عملکردی دانشجو در طول و شرکت در سمینار های کلاسی برای ارائه یافته ها/ به اشتراک گذاشتن تجربیات نیز بخش دیگر از ارزشیابی دانشجو را تشکیل می دهد.

تفسیر دانشجو از تجربیات شخصی و نقش آن در توسعه توانایی های حرفه‌ای بر اساس مستندات ارائه شده در گزارش عملکرد پایانی ۱۰ نمره
ارزیابی استاد از فعالیت ها و مشارکت در سمینار ها ۱۰ نمره

شماره درس: ۵۱۳

سرفصل درس « پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۲: کنش پژوهی»

۱. معرفی درس و منطق آن:

پذیرش نقش پژوهشی از سوی معلم در کنار دو وظیفهٔ مهم دیگر او مبنی بر وظیفهٔ استفاده از یافته‌های پژوهشی تولید شده توسط دیگران و وظیفهٔ آموزش پژوهش به دانش‌آموزان، ضرورت دانا و توانا کردن آنها در حوزه اقدام پژوهی را روشن می‌سازد. این امر بدان معناست که معلم باید ازتدریس و عمل تربیتی عادی شده[۱] فاصله گرفته و به سوی تدریس و عمل فکورانه[۲] پیش برود، به نحوی که با بینشی پژوهشی مسائل کلاس و مدرسه را بکاود و با اقدام پژوهی و ژرف‌اندیشی به یافتن راه‌حل‌ها، کاربرد بلافصل یافته‌ها و اخذ بازخورد مداوم به اصلاح و بهبود فرآیند های آموزشی و پرورشی بپردازد. بر این اساس، توانایی جمع آوری سیستماتیک اطلاعات درباره، موقعیت های خاص آموزشی، تدریس، و یادگیری دانش آموزان و متعاقباً بکارگیری روش های خاصی برای بهبود آن است که منجر به ارتقاء توانایی دانش آموزان می شود، یکی از شایستگی هایی است که معلمان در آموزش های بدو خدمت بایدبه آن دست یابند.

مشخصات درس

نوع درس: کارگاهی

تعداد واحد: ۱

زمان درس: ۴۸ ساعت

نام درس: **پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۲: کنش پژوهی**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با مطالعه و تحلیل گزارش یافته های اقدام پژوهی ها توسط معلمان تأثیر آن در بهبود فرآیند یادگیری گزارش کند.
یک مسئله را با استفاده از فرآیند رفت و برگشت میان مسئله و موقعیت آموزشی/ تربیتی مطالعه نموده و بازتاب های حاصل از این فرآیند را برای بهبود عملکرد در موقعیت های بعدی طراحی، اجرا و گزارش نماید

شایستگی اساسی:
Ck&pck کد ۲-۱& ۳- &۳-۴ &۳

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
تحلیل یافته ها	یافته های اقدام پژوهی را از نظر تأثیر آن بر فرآیند یادگیری تحلیل وتفسیر کرده اما به محدودیت ها و فرصت هایی که این مطالعه برای اقدامات بعدی ایجاد می کند اشاره نکرده است.	یافته های اقدام پژوهی را از نظر تأثیر آن بر فرآیند یادگیری تحلیل تفسیر کرده و به محدودیت ها و فرصت هایی که این مطالعه برای اقدامات بعدی ایجاد نموده را گزارش کرده است.	یافته های اقدام پژوهی را از نظر تأثیر آن بر فرآیند یادگیری تحلیل و تفسیر کرده و به محدودیت ها و فرصت هایی که این مطالعه برای اقدامات بعدی ایجاد نموده و نحوه بهره گیری از این نتایج در عمل حرفه‌ای خود را گزارش کرده است.
چرخه عمل	فرآیند کار نشان می دهد که در پژوهش انجام شده چرخه رفت و برگشت میان برخی از مراحل رعایت شده است.	فرآیند کار نشان می دهد که در پژوهش انجام شده چرخه رفت و برگشت میان کلیه مراحل برای اطمینان از یافته ها رعایت شده است.	فرآیند کار نشان می دهد که در پژوهش انجام شده چرخه رفت و برگشت میان کلیه مراحل برای اطمینان از اطلاعات جمع آوری شده، تفسیر و تبیین یافته ها در هر مرحله رعایت شده است.
گزارش یافته ها	گزارش با استفاده از روزنگار/ زبان روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات نیست.	گزارش با استفاده از روزنگار/ زبان روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات اتخاذ شده است.	گزارش با استفاده از روزنگار/ زبان روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات اتخاذ شده برای قرار گرفتن در چرخه پژوهش و عمل حرفه‌ای شده است

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

[۱]-routinized
[۲]- reflective

بخش اول :

انواع، سطوح، گستره،ماهیت و اهداف پژوهش‌در آموزش و پرورش

- پژوهش در حرفه معلمی (معلم به‌عنوان بکارگیرنده یافته‌های پژوهش‌های دیگران،معلم بهٔعنوان پژوهشگر، معلم به‌عنوان مدرس پژوهش به دانش آموزان)
- استلزامهای پژوهش‌های معلم محور(برخورد آزادمنشانه،هم افزایی، تفکر و بازاندیشی ، دغدغه‌های رشد حرفه‌ای،اشتراک دانش و تجربیات، مشارکت و کار گروهی ، نقادی و نقد پذیری، تعهد و مسئولیت برای عمل مبتنی بر پژوهش، اخلاق پژوهشی و ...)
- عمل پژوهی و ادراک هنرمندانه معلم
- عمل پژوهی و رشد حرفه ای معلم

فعالیت یادگیری:

مقالات علمی- پژوهشی را مطالعه و در قالب یک گزارش یافته های خود رابه جهت تأثیر این نوع مطالعات در حل مسائل آموزشی/ تربیتی یا توسعه علوم تربیتی ارائه نماید.

فعالیت عملکردی:

- با مطالعه نمونه گزارش های اقدام پژوهی در سطوح متفاوت عملکرد بتواند نقات قوت و ضعف آن ها را شناسایی و گزارش نماید.

بخش دوم :

- چیستی عمل پژوهی در آموزش و پرورش (ماهیت، تعریف، ابعاد، گستره،)
- چرایی عمل پژوهی در آموزش و پرورش(اهداف ، پیامدها، ضرورت و اهمیت)
- تاریخچه و خاستگاه های عمل پژوهی
- نظریه‌ها و دیدگاه‌های موجود در زمینه اقدام پژوهی

فعالیت یادگیری:

-مشارکت در نقد و ارزیابی گزارش های ارائه شده در کلاس در زمینه اقدام پژوهی هی ارائه شده.

فعالیت عملکردی:

- تهیه یک نوشته انتقادی در مورد باورها و عقاید شخصی خود در مورد چیستی و ضرورت اقدام پژوهی در آموزش و پرورش و ارائه آن در کلاس برای بررسی و نقد

بخش سوم :

- چگونگی تشخیص مسئله،
-چگونگی تدوین طرح اقدام پژوهی،
-روش اجرای مراحل اقدام پژوهی
- چگونگی گردآوری داده ها و شواهد مهم در اقدام پژوهی
- باز اندیشی در باره داده ها و شواهد و اصلاح فرایند اقدام پژوهی

- نقش مشورت و مشارکت در اقدام پژوهی
-ارزشیابی ،نقادی و اعتباریابی در اقدام پژوهی
چگونگی بازخورد ،اصلاح و کاربرد نتایج در اقدام پژوهی
- چگونگی مستند سازی، ثبت و ضبط مراحل و تهیه گزارش نهایی و اطلاع رسانی و اشاعه دستاوردهای اقدام پژوهی
مشارکت در نقد مطالب گزارش شده در کلاس (گزارش حاصل از فعالیت عملکردی گروه‌ها)

فعالیت عملکردی:

- تشکیل کارگروه‌هایی متشکل از دانشجو معلمان و مشارکت آنها در نقد نمونه‌ای از اقدام‌پژوهی انجام شده توسط معلمان دیگر و تهیه گزارش نقد برای ارائه به کلاس

بخش چهارم :

- تدوین طرح و انجام مراحل اقدام پژوهی

فعالیت یادگیری:

- مشارکت در ارزشیابی و نقد طرح اقدام پژوهی دانشجو معلمان و یکایک مراحل اجرایی آن در خلال جلسات متناظر با روند پیشرفت اجرای طرح(در هر مرحله ازتدوین طرح و اجرای آن، دانشجویان گزارش لازم را به کلاس ارائه و از مشورت، ارزشیابی و نقد دیگران استفاده می‌کنند.)

فعالیت عملکردی:

- تشکیل کارگروه‌هایی متشکل از دانشجو معلمان و مشارکت آنها در مراحل زیر:
- بررسی متأملانه کلاس درس و مدرسه و انتخاب مسئله برای اقدام پژوهی
- تدوین طرح
-انتخاب روش و تدوین مراحل
- مشخص کردن شواهد مهم و ساختن یا یافتن ابزار گردآوری داده ها
- باز اندیشی در باره داده ها و شواهد و اصلاح فرایند
- انجام مشورت و جلب مشارکت افراد ذی‌ربط
- ارزشیابی ،نقادی و اعتباریابی فرایند و نتایج
- اخذ بازخورد، اصلاح و کاربرد نتایج در حل مسئله یا بهبود امر مورد پژوهش

– مستند سازی، ثبت و ضبط مراحل و تهیه گزارش نهایی و اطلاع رسانی و اشاعه دستاوردها

۳- راهبردهای تدریس و یادگیری

- راهبردهای اصلی شامل پرسش و پاسخ، حل مساله، نقادی و پژوهش به صورت گروهی و مشارکتی است. در کلاس در خلال بیان فلسفه، مبانی،اصول، روش و مراحل اجرای اقدام پژوهی به تحلیل و نقادی گزارش های مطالعات اقدام پژوهی معلمان (به تناسب رشته آموزشی دانشجو معلمان) و آشنا سازی دانشجو معلمان با تجارب معلمان پژوهنده پرداخته می‌شود.
- در بخش عملی، دانشجو معلمان در قالب گروه‌های مناسب، به انتخاب مسئله متناسب با رشته آموزشی خود و تدوین پیشنهاده کامل اقدام پژوهی و اجرای آن در محیط واقعی (درصورت دسترسی به کلاس و مدرسه) می‌پردازند و گزارش کار خود در هر مرحله را به کلاس ارائه داده و از نقد و مشارکت سایر دانشجو معلمان استفاده می‌کنند.

۴. منابع آموزشی

منبع:-

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی در این درس، فرایندی مبتنی بر مشارکت است که در آن استاد، شخص دانشجو و سایر همکلاس‌های با یکدیگر همکاری و مشارکت دارند. در این ارزشیابی علاوه بر جنبه‌های کمی بر جنبه‌های کیفی تأکید و توجه ویژه‌ای می‌شود. این ارزشیابی به صورت مداوم و بر اساس فعالیت های انجام شده توسط دانشجو – که در پوشه‌کار[1] او گردآوری می‌شود- صورت می‌گیرد و بر ارزیابی توسط خود دانشجو تأکید ویژه‌ای می‌شود.

در این ارزشیابی، ۴ نمره ارزشیابی دانشجو به صورت تکوینی طی نیمسال ، ۸ نمره به کار عملی در حوزه اقدام پژوهی و ۸ نمره به آزمون پایانی اختصاص می یابد .

سایر نکات

کنش پژوهی قبل از آغاز کارورزی سه به دانشجویان ارایه شود.

[1] -portfolio

شماره درس: ۵۱۴

سرفصل درس « پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی»

۱. معرفی درس و منطق آن:

درس پژوهی یک رویکرد برای توسعه حرفه ای است که در ، آن معلمان با یکدیگر در تدوین طرح درس پژوهشی ، اجرا و اعتبار یابی آن همکاری می کنند . این رویکرد ظرفیت شگرفی برای تحقق اهداف مدرسه بعنوان سازمان یادگیرنده و بستری برای گفتگوهای حرفه ای در باره آموزش ، تدریس و فرایندهای یاددهی – گیری در مدرسه فراهم می سازد. درس پژوهی، دانش آموزشی محتوا را در معلمان توسعه بخشیده و با سازوکارهای خود ، قدرت و شایستگی معلمان را برای مواجهه با مسایل فراروی یاددهی– یادگیری توسعه می بخشد . به این ترتیب دانشجو معلمان با گذراندن این درس، ضمن کار گروهی و درک اهمیت هم افزایی در توسعه حرفه‌ای بطور همزمان توان تخصصی خود در حوزه دانش تربیتی، دانش موضوعی، دانش فناوری آموزشی توسعه می دهد.

مشخصات درس

نوع درس: کارگاهی

تعداد واحد: ۱

زمان درس: ۴۸ ساعت

پیشنیاز: اصول و روش‌های تدریس

نام درس: **پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

با درک نقش مشارکت حرفه‌ای در توسعه ظرفیت ها و توانایی های شخصی، و تأثیر آن در شکل گیری سازمان یادگیرنده یک برنامه درس پژوهی را با مشارکت یک گروه همکار طراحی و اجرا نماید..

شایستگی اساسی:

Ck&pck کد ۲-۱& ۳-۳& ۳-۴&

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح۲	سطح۳
هم‌افزایی و مشارکت حرفه‌ای	در فرآیند کار جمعی وظایف محوله را انجام می دهد اما به هنگام قرار گرفتن در موقعیت های دشوار قادر نیست گروه را پشتیبانی کند.	در فرآیند کار جمعی وظایف و مسئولیت هایی را که منجر به حل مسایل گروه میشود را می پذیرد.	در فرآیند کار جمعی برای پذیرش وظایف و مسئولیت ها برای حل مسایل گروه استقبال می کند و می تواند به هنگام قرار گرفتن در موقعیت های دشوار گروه را پشتیبانی کند.
طرح درس پژوهی	برای مطالعه بافت و زمینه نیاز/ مسئله شناسایی شده و ترسیم چشم انداز در سطح‌مدرسه مشارکت نموده اما تحلیل نتایج یادگیری دانش آموزان نشان دهنده تأثیر عملکرد او بر شکل گیری یک گروه حرفه‌ای برای ادامه مشارکت حرفه‌ای نیست.	در فرآیند مطالعه بافت و زمینه نیاز/ مسئله شناسایی شده و ترسیم چشم انداز در سطح‌مدرسه مشارکت نموده و نتایج یادگیری دانش آموزان نشان دهنده تأثیر عملکرد او بر بهبود عملکرد مدرسه است.	در فرآیند مطالعه بافت و زمینه نیاز/ مسئله شناسایی شده و ترسیم چشم انداز در سطح‌مدرسه مشارکت نموده و نتایج یادگیری دانش آموزان نشان دهنده تأثیر عملکرد او بر مشارکت برای توسعه حرفه‌ای و بهبود عملکرد مدرسه است.
گزارش	گزارش با استفاده از روزنگار/ روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات نیست.	گزارش با استفاده از روزنگار/ روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تأثیر تصمیمات اتخاذ شده بر عملکرد دانش آموزان/ مدرسه است.	گزارش با استفاده از روزنگار/ روایت نویسی ثبت شده نشان دهنده تأمل بر کنش‌ها، واکنشها، و رفتارها، دیدگاه‌های افراد درگیر در موقعیت برای بازکاوی عمل و تصمیمات اتخاذ شده و تأثیرات آن بر عملکرد دانش آموزان/ مدرسه در چرخه پژوهش و عمل حرفه‌ای مشارکتی شده است

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول :

تمهید شرایط و آماده سازی

-مدرسه بعنوان یک سازمان یادگیرنده

-تاریخچه ، تعریف و اهداف درس پژوهی

– درس پژوهی انتخابی استراتژیک برای توسعه دانش و شایستگیهای معلمان
– ابعاد و گستره درس پژوهی
– فرایند درس پژوهی
– شرایط ، فرهنگ و حمایتهای مورد نیاز درس پژوهی

فعالیت یادگیری:

با مشارکت در بحث به ضرورت و اهمیت درس پژوهی و نقش آن در تولید دانش بومی تدریس می پردازد . همچنین سوالاتی را برای شرح بیشتر موضوع مطرح می نماید . همچنین سوالاتی را برای شرح بیشتر موضوعات مطرح می نماید .

فعالیت عملکردی:

تشکیل کارگروه‌هایی متشکل از دانشجو معلمان و مشارکت آنها در تحلیل جایگاه و نقش درس پژوهی در حرفه معلمی و تهیه گزارش برای ارائه به کلاس،

فصل دوم :

چگونگی تدوین برنامه درس پژوهی :

- تشکیل گروه درس پژوهی
- تبیین رویکرد درس پژوهی در گروه
- برنامه ریزی و تدوین جدول فعالیتهای اجرایی گروه
- انتخاب زمینه پژوهشی برای فعالیت گروه
- تعریف مساله و انتخاب موضوع
- روش های نیاز سنجی
- پیش بینی شرایط و نیازمندیهای اجرای درس پژوهی

فعالیت یادگیری:

با مشارکت در بحث موضوعاتی را برای فعالیت درس پژوهی مطرح می کند . همچنین سوالاتی را برای شرح بیشتر موضوعات مطرح می نماید .

فعالیت عملکردی:

در قالب کارگروههای دانشجویی ، یک زمینه پژوهشی را تعریف و مساله و موضوع مرتبط با آن را مشخص می کند .

فصل سوم :

چگونگی تدوین طرح درس مورد پژوهش

تعیین اهداف و سوالهای پژوهشی

تدوین طرح درس پژوهشی متناسب با سوالهای پژوهشی:

- ترسیم وضع موجود و مطلوب
- شناسایی تغییرات مورد نیاز
- تعیین هدفهای درس
- تعیین تجارب و فعالیتهای یادگیری
- تعیین رفتار ورودی
- پیش بینی منابع و وسایل آموزشی
- پیش بینی نحوه مدیریت و سازماندهی کلاس
- پیش بینی نحوه تفکر و واکنش دانش آموزان به تدریس
- تعیین معیارهای تحقق هدفها
- تعیین روش سنجش و ارزشیابی
- تعیین چارچوب اجرایی طرح در س پژوهشی

فعالیت یادگیری:

در باره چارچوب طرح درس پژوهشی بحث می کند . و دلایل و اهمیت هر یک از مولفه ها را بر می شمارد.

فعالیت عملکردی:

در قالب کارگروههای دانشجویی یک طرح درس پژوهشی را تهیه و به کلاس ارایه می نمایند.

فصل سوم :

چگونگی اجرای طرح درس مورد پژوهش

- تعیین شواهد و مستندات مورد نظر گروه
- تعیین روش و چگونگی مشاهده طرح درس
- تقسیم وظایف اعضای گروه در حین مشاهده
- طراحی فرمهای گردآوری اطلاعات و مستند سازی مشاهده

فعالیت یادگیری:
در باره چگونگی اجرای طرح درس پژوهشی بحث می کنند و نکات جدیدی را برای اجرای بهینه آن مطرح می سازند .
فعالیت عملکردی:
طرح درس پیش بینی شده در گروه را بصورت آزمایشی در کلاس اجرا می کنند .

فصل چهارم:

ژرف اندیشی در باره داده ها و شواهد

- نحوه انتخاب چارچوب تجزیه و تحلیل داده ها و شواهد
- تجزیه و تحلیل داده ها و شواهد :

تحلیل نتایج یادگیری
تحلیل انگیزش
تحلیل رفتار اجتماعی دانش آموزان
طراحی مجدد درس و اجرای آن
اجرای طرح درس جدید و مشاهده آن
ژرف اندیشی در باره اجرای دوم درس و اصلاح نهایی طرح درس

فعالیت یادگیری:
در باره چگونگی نقد مناسب تر نحوه اجرای طرح درس پژوهشی در کلاس بحث می کنند و نکات جدیدی را در این زمینه مطرح می سازند .
فعالیت عملکردی:
نحوه اجرای آزمایشی طرح درس گروه را مورد نقد و بررسی قرار می دهند .

فصل پنجم : چگونگیژرف اندیشی در باره روند اجرای فعالیت گروه

الف)نحوه تحلیل نتایج مربوط به یادگیری و رشد دانش آموزان(تحلیل نتایج یادگیری، تحلیل انگیزش، تحلیل رفتار اجتماعی دانش آموزان)،
ب) نحوه تحلیل نتایج مربوط به رشد حرفه ای معلمان عضو گروه.

فعالیت یادگیری:
در باره نتایج فعالیت گروه بر توسعه یادگیری و رشد حرفه ای خود بحث می کنند .
فعالیت عملکردی
با ارایه مستندات لازم به جمع بندی از تاثیر فعالیت گروه خود بر یادگیری دانش آموزان و رشد حرفه ای خود می پردازند .

فصل ششم : تهیه گزارش نهایی و اشاعه دستاوردهای گروه درس پژوهی

- ضرورت اشاعه نتایج درس پژوهی
- روش های اشاعه و انتشار دستاوردهای گروه
- نحوه تدوین گزارش نهایی درس پژوهی

فعالیت یادگیری:
در باره ضرورت اشاعه نتایج درس پژوهی بحث می کنند .
فعالیت عملکردی:
گزارش کار گروه خود را تدوین و ارایه می نمایند .

۳ . راهبردهای تدریس و یادگیری

- راهبردهای اصلی شامل پرسش و پاسخ، حل مساله، نقادی و پژوهش به صورت گروهی و مشارکتی است. در کلاس در فرایند تدریس به تحلیل و نقادی گزارش های مطالعات درس پژوهی (به تناسب رشته آموزشی دانشجومعلمان) و آشنا سازی دانشجو معلمان با تجارب معلمان درس پژوه پرداخته می‌شود.
- در بخش عملی، دانشجو معلمان در قالب گروه‌های مناسب، به انتخاب مسئله متناسب با رشته آموزشی خود و تدوین برنامه درس پژوهی و اجرای آن در محیط واقعی (درصورت دسترسی به کلاس و مدرسه) یا نمونه ای (مشابه سازی شرایط کلاس درس) می‌پردازند و گزارش کار خود در هر مرحله را به کلاس ارائه داده و از نقد و مشارکت سایر دانشجو معلمان استفاده می‌کنند.
-

۴. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی در این درس، فرایندی مبتنی بر مشارکت است که در آن استاد،شخص دانشجو و سایر همکلاس‌های با یکدیگر همکاری و مشارکت دارند. در این ارزشیابی علاوه بر جنبه‌های کمی بر جنبه‌های کیفی تأکید و توجه ویژه‌ای می‌شود. این ارزشیابی به صورت مداوم و بر اساس فعالیت های انجام شده توسط دانشجو – که در پوشه‌کار[1] او گردآوری می‌شود– صورت می‌گیرد و بر ارزیابی توسط خود دانشجو تأکید ویژه‌ای می‌شود.

در این ارزشیابی، ۴ نمره به ارزشیابی دانشجو به صورت تکوینی طی نیمسال ، ۸ نمره به کار عملی در حوزه درس پژوهی و ۸ نمره به آزمون پایانی اختصاص می یابد .

۵. منابع آموزشی

درس پژوهی ، مبانی ، اصول و روش اجرا ، دکتر رضا ساکی ، انتشارات جهاد دانشگاهی ، ۱۳۹۲ .

استیپانک و همکاران (۱۳۸۹) درس پژوهی راهنمایی عملی برای مدیران و معلمان ، ترجمه دکتر رضا ساکی و داریوش مدنی ، انتشارات حکمت علوی

سایر نکات

تدریس درس پژوهی پس از تدریس کنش پژوهی و قبل از اجرای کارورزی ۴ انجام می شود .

[1] -portfolio

شماره درس: ۵۱۵

سرفصل درس «کارورزی ۱»

۱. معرفی درس و منطق آن

آموزش اثربخش نیازمند آن است که معلمان در طول دوره آموزشی در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته و قادر به مطالعه، تصمیم گیری و ارزیابی نتایج تصمیمات در موقعیت های پیچیده آموزشی و تربیتی مبتنی بر یافته های علمی و پژوهشی باشند. برنامه کارورزی فرصت برقرار ساختن پیوند میان آموخته های نظری با محیط های واقعی آموزشی- تربیتی و عمق بخشیدن به تجربه های پیشین در جهت توسعه شایستگی های حرفه ای و دست یابی به ظرفیت غایی کنش عملی در کلاس درس را فراهم می کند. این برنامه در دانشگاه فرهنگیان، با تأکید بر مشاهده تأملی، روایت نگاری و واکاوی تجربیات به عنوان عناصر سازنده/شکل دهنده عمل فکورانه؛ و نیز ابزارهای سه گانه اقدام پژوهی، درس پژوهی و پژوهش روایتی به عنوان روش های مورد تاکید در برنامه تربیت معلم فکور این هدف را تعقیب می نماید. مطالعه مسئله های آموزشی/تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه زمینه ساز عمل مستقل حرفه ای معتبر و کسب تجربیات دست اول است. فرصت های یادگیری تدارک دیده شده از سوی استادان و بازخوردهای ارائه شده از سوی آنان باید امکان تلفیق نظر و عمل تربیتی را در موقعیت های واقعی، برای یافتن راه حلهای قابل دفاع و پاسخ به مسئله های آموزشی/ تربیتی تدارک ببینند. بهره گیری از مبانی نظری/ تکنیک ها و فنون در برنامه کارورزی به منظور دستیابی دانشجو به یک نگاه همه جانبه و غنا بخشیدن به تصمیمات اتخاذ شده در ابعاد برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی برای حمایت از یادگیری دانش آموزان ضروری است. در طول برنامه کارورزی دانشجو فرصت کسب تجربه برای درک عمل اثربخش، تأمل بر روی آن به منظور پذیرش مسئولیت حرفه‌ای را کسب می نماید.

در کارورزی یک دانشجو با کسب مهارت در به کارگیری روش ها و فنون مشاهده تأملی، موقعیت های آموزشی و تربیتی در سطح مهد کودک، مدرسه و کلاس درس را مورد مطالعه قرار داده و دریافت های خود را در قالب روایت ها، روزنگارها، تجربیات شخصی ارائه می نماید. این یافته ها از موقعیت مدرسه و کلاس درس می تواند همراه با عکس و فیلم/ گزارش گفتگو با کادر مدرسه/ معلم راهنما/ اولیاء/ دانش آموزان (با هماهنگی مدرسه/ مهد) تکمیل شود. روایت های دانشجو از موقعیت های مختلف مورد واکاوی قرار گرفته و مسئله های شناسایی شده با استفاده از شواهد و مستندات علمی گزارش می گردد.

مشخصات درس نوع درس: کارورزی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۱۲۸ ساعت نحوه آموزش: مشترک	نام درس: کارورزی ۱			
شایستگی اساسی: P Ck &pk کد ۲-۲& ۳-۲&۱-۳	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: با مشاهده تأملی مسئله‌های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه/ مهد را شناسایی و با استفاده از شواهد و مستندات علمی آن را تبیین نماید. مشاهدات تأملی و یافته‌های تجربی حاصل از واکاوی روایت ها را ثبت و گزارش نماید.			
	ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
	مشاهده تأملی	توانسته است موقعیت های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه/ مهد را با جمع آوری اطلاعات توصیف نماید اما نتوانسته است اطلاعات را به صورت نظام مند تحلیل و تبیین نماید.	توانسته است موقعیت‌های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه/ مهد را با جمع-آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند توصیف نموده و با استفاده از شواهد و مستندات آن را تبیین نماید.	توانسته است موقعیت‌های آموزشی/ تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه/ مهد را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند توصیف نموده و با کمک شواهد معتبر/ مستندات علمی و پژوهشی یافته های خود را ارائه نماید.

	واکاوی تجربیات	گزارش‌های توصیفی جمع‌آوری شده از مطالعه موقعیت فیزیکی، عاطفی، آموزشی، تربیتی را به صورت روایت نقل و کدگذاری نموده اما نتوانسته است کدگذاری‌ها را در قالب مضامین سازماندهی و یافته ها را گزارش کند.	گزارش‌های توصیفی جمع‌آوری شده از مطالعه موقعیت فیزیکی، عاطفی، آموزشی، تربیتی را به صورت روایت نقل و کد گذاری نموده و گزاره‌ها را در قالب مضامین سازماندهی و یافته‌ها را گزارش نموده است.	گزارش‌های توصیفی جمع‌آوری شده از مطالعه موقعیت فیزیکی، عاطفی، آموزشی، تربیتی را به صورت روایت نقل و کدگذاری نموده و گزاره‌ها را در قالب مضامین سازماندهی نموده و با ایجاد ارتباط میان مضامین در قالب یک مسئله آموزشی/ تربیتی تبیین نموده است.
	تدوین و ارائه گزارش	در گزارش ارائه شده ساختار کلی گزارش نویسی رعایت شده اما شواهد و مستندات کافی برای یافته‌ها ارائه نشده است.	در گزارش ارائه شده ساختار گزارش نویسی به صورت نظام مند در ثبت و ارائه یافته ها رعایت شده است و یافته ها به کمک برخی شواهد و مستندات پشتیبانی شده است.	در گزارش ارائه شده ارتباط میان فصل ها و عناوین ذیل فصل ها رعایت شده و یافته ها مبتنی بر شواهد و مستندات تجربی و علمی گزارش شده است .

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

هفته اول: آشنایی

ارائه یک تصویر کلی از برنامه کارورزی در طی چهار نیمسال و انتظارات از دانشجو، معرفی برنامه کاروزی یک با تأکید بر مشاهده تأملی و روایت نویسی (ماهیت روایت ها و چگونگی نگارش آن)، تکالیف عملکردی در طول نیمسال، برنامه زمان بندی سمینارها در سطح مدرسه/ آموزشگاه و پردیس/ واحد آموزشی، و تبیین فرم های ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد، توزیع دانشجویان در مدارس (هماهنگی با مناطق آموزشی و سازماندهی دانشجویان در مدارس باید قبل از شروع ترم و با تشکیل ستاد کارورزی در سطح استان صورت گیرد). تعامل از نزدیک میان استاد و دانشجو از طریق مطالعه گزارش ها و ارائه بازخورد به موقع و سازنده و نیز تشکیل جلسات بحث و گفتگو پیرامون تجربیات حاصل از حضور در موقعیت های واقعی از استلزامات اجرایی برنامه کارورزی است. تشکیل سمینار در کلیه هفته ها برای بحث و بررسی پیرامون عملکرد دانشجو و گفتگو در خصوص بازخورد های ارائه شده از سوی اساتید ضروری است. مشارکت دانشجویان در نقد و بررسی گزارش ها/ روایت های همکلاسی ها/ همقطاران فرصت یادگیری انتقال تجربیات به یکدیگر را فراهم می‌کند.

هفته دوم: کارگاه مطالعه موقعیت

تکلیف یادگیری: مشاهده فیلم تدریس/ موقعیتی در سطح کلاس درس/ مدرسه بر اساس گام های زیر:

الف: توصیف موقعیت (بیان ویژگی ها و مشخصه های متمایز کننده)

ب: تشریح/ استنباط از موقعیت (شناسایی اجزاء و روابط)

ج: بازنگری (به گونه دیگر دیدن/ از زاویه دید دیگری به موقعیت نگاه کردن) با استفاده از تکنیک های اگر، آنگاه، شش کلاه تفکر، اسکمپر... در یافتن نقطه کانونی

د: تبیین مسئله با استفاده از استدلال قیاسی یا استقرایی به کمک شواهد و مستندات جمع آوری شده (از آنجایی که آموزش این بخش نیازمند آن است که دانشجو گزارشی از مطالعه موقعیت بر اساس محور های چهارگانه تهیه کرده باشد، لذا آموزش این بخش در جلسه ششم ارائه می شود).

هفته سوم: مشاهده آزاد

حضور دانشجویان در مدارس (جلسه آشنایی با مدرسه، مدیر و معلم راهنما)

تکلیف یادگیری: تجربه اولین روز کارورزی من در مدرسه. از دانشجو خواسته شود تا اولین تجربیات خود را از اولین روز کارورزی از زمان آماده شدن برای رفتن به مدرسه تا زمان برگشتن در قالب داستان یا خاطره یادداشت روزانه ثبت و ارائه نماید. دانشجو در اولین روز کارورزی مشاهده آزاد دارد و آنچه را مشاهده می کند بدون هیچ محدودیتی ثبت و ضبط خواهد نمود. این موارد می تواند شامل رخ داد ها در مسیر رفت و آمد به مدرسه؛ فضا و موقعیت مدرسه؛ احساسات، تصورات و انتظارات؛ نحوه برخورد کادر مدرسه؛ نحوه مواجه شدن با دانش آموزان؛ گفتگو ها با کارکنان مدرسه، معلمان و.... باشد.

هفته چهارم: مطالعه موقعیت

گزارش های (روایت) تهیه شده از مشاهده آزاد از جهت رعایت روش ها و فنون توصیف و تشریح موقعیت و به صورت گروهی مورد نقد و بررسی قرار می گیرد. تشکیل گروه های حرفه‌ای متشکل از سه تا چهار دانشجو و ارائه بازخورد توسط همقطاران/ گروه همسالان امکان به مشارکت گذاشتن تجربیات را به عنوان یک مهارت حرفه‌ای تقویت می کند. محور هایی که گزارش ها بر اساس آن مورد نقد و بررسی قرار خواهد گرفت:

الف: توصیف موقعیت (بیان ویژگی ها و مشخصه های متمایز کننده)
ب: تشریح/ استنباط از موقعیت (شناسایی اجزاء و روابط)
ج: بازنگری (به گونه دیگر دیدن/ از زاویه دید دیگری به موقعیت نگاه کردن) با استفاده از تکنیک های اگر، آنگاه، شش کلاه تفکر و اسکمپر.
د: تعیین نقطه کانونی (بازبینی شواهد جمع آوری شده برای دستیابی به درک عمیق تر و همه جانبه تر نسبت به موقعیت/ طرح مسئله).
هفته پنجم: مطالعه موقعیت
حضور در مدرسه و تکمیل اطلاعات مورد نیاز/ شواهد بیشتر برای بیان مسئله. در این جلسه دانشجو با توجه به بازخورد های ارائه شده از سوی همسالان/ همقطاران یا استاد به مطالعه مجدد موقعیت(مدرسه) پرداخته و با جمع آوری اطلاعات/ شواهد بیشتر گزارش خود را برای یادگیری روش تبیین مسئله تکمیل می نماید.
هفته ششم: مطالعه موقعیت
گفتگو در این جلسه پیرامون روش ها و فنون مشاهده تأملی ادامه می یابد و دانشجو با استفاده از شواهد جمع‌آوری شده از موقعیت مورد مطالعه به تبیین مسئله مبادرت می نماید. مرور محور ها در جلسه دوم و آموزش نکات مربوط به تبیین مسئله.
الف: توصیف موقعیت (بیان ویژگی ها و مشخصه های متمایز کننده)(مرور)
ب: تشریح/ استنباط از موقعیت (شناسایی اجزاء و روابط) (مرور)
ج: بازنگری (به گونه دیگر دیدن/ از زاویه دید دیگری به موقعیت نگاه کردن) با استفاده از تکنیک های اگر، آنگاه، شش کلاه تفکر، اسکمپر...(مرور)
ه: تبیین مسئله با استفاده از استدلال قیاسی یا استقرایی به کمک شواهد و مستندات جمع آوری شده (آموزش).
شرح تنظیم پوشه کار... توسط چه کسی تنظیم می شود؟: نسخه ای از مجموعه فعالیت های انجام شده در مطالعه موقعیت به همراه بازخوردهای ارائه شده در محورهای مختلف تبیین مسئله در پرونده توسعه حرفه‌ای دانشجو ضبط گردد. ... منظور همان پوشه کار است؟ پرونده توسعه حرفه ای با چه فرمتی باید تشکیل شود؟ آیا به دنبال پرونده الکترونیکی یا همان ای- پورتفولیو بوده ایم ؟ باید به سمتی برویم که دانشجو خود متکفل این امر شود.
هفته هفتم: مشاهده تأملی و مسئله شناسی موقعیت فیزیکی مدرسه/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح پردیس/ مدرسه
تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از موقعیت فیزیکی مدرسه شامل: موقعیت جغرافیایی و محیط بیرونی مدرسه، انواع فضا ها (کتابخانه، زمین ورزش، آبخوری، سرویس ها، کلاس ها، راهرو ها....) نور، جریان هوا، وضعیت بهداشت، امکانات و تجهیزات (کارگاهی، آزمایشگاهی، شبکه مجازی، سایت و.....) شناسایی و تبیین مسئله (فرآیند مسئله شناسی و تبیین مسئله رعایت شود) ارائه یافته ها در سمینار مدرسه/ پردیس. این گزارش در قالب روایت نگاری (فرم پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف موقعیت فیزیکی و تحلیل تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخوردها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.
پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخوردهای ارائه شده توسط استاد به منظور درک موقعیت فیزیکی و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان در پوشه کار ضبط گردد.
هفته هشتم: مشاهده تأملی و مسئله شناسی ساختار و سازمان مدرسه/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح مدرسه/ پردیس
تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از ساختار سازمانی، روش های بکارگرفته شده در اداره مدرسه، ساختار سازمانی، نحوه گردش کار در سطح مدرسه، تعاملات میان مدیر، معلمان،کارکنان و نحوه تعامل با اولیاء مدرسه و تدوین . آن در قالب روایت نویسی (فرم پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف ساختار و سازمان مدرسه و تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخوردها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.
پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخوردهای ارائه شده توسط استاد به منظور درک ساختار و سازمان مدرسه و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان در پوشه کار ضبط گردد.
هفته نهم: مشاهده تأملی و مسئله شناسی موقعیت عاطفی روانی/ تعاملات در سطح مدرسه/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح پردیس/ مدرسه
تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از موقعیت عاطفی روانی مدرسه شامل: روابط عاطفی میان معلم و دانش آموزان (درک حالات روانی دانش آموزان، برنامه ریزی برای ایجاد جو مثبت و سازنده در فضای کلاس و...) تعاملات دانش آموزان با یکدیگر (میزان احترام، همدلی، همکاری و...)، روابط عاطفی میان معلمان و کارکنان و مدیر شناسایی و تبیین شود. یافته ها در سمینار مدرسه/ پردیس. این گزارش در قالب روایت نویسی (فرم

پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف تعاملات و روابط عاطفی در سطح کلاس درس/ مدرسه و تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخوردها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.
پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخورد های ارائه شده توسط استاد به منظور درک روابط عاطفی و تعاملات در سطح کلاس درس و مدرسه و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان در پوشه کار ضبط گردد.
هفته دهم، یازدهم، دوازدهم و سیزدهم: مشاهده تأملی کلاس درس و مسئله شناسی فرآیند آموزش/ بازدید از مدرسه و تشکیل سمینار در سطح پردیس/ مدرسه
تکلیف عملکردی: تهیه گزارش از موقعیت آموزشی شامل: جو و فضای عاطفی و روانی، طراحی آموزشی، راهبرد های آموزش، سازماندهی تکالیف یادگیری، تعاملات میان معلم و دانش آموزان و دانش آموزان با یکدیگر، وضوح و شفاف بودن مباحث، میزان درگیر نمودن دانش آموزان در فرآیند یادگیری، مواد و منابع آموزشی، ارزشیابی از یادگیری و...) شناسایی و تبیین شود. این گزارش در قالب روایت نگاری (فرم پیوست) تنظیم شود. نمونه‌ای از توصیف فرآیند آموزش در سطح کلاس درس و تحلیل و تفسیر آن در کلاس بحث کارورزی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و بازخود ها از سوی استاد به منظور تکمیل اطلاعات و شواهد ارائه گردد.
پوشه کار: گزارش دانشجو به همراه بازخورد های ارائه شده استاد در پوشه کار ضبط گردد.

هفته چهاردهم: ثبت و واکاوی تجربیات
نمونه‌ای از پژوهش‌های روایتی از جهت نوع اطلاعات، روش ها و ابزار های بکارگرفته شده، و یافته های آن در کلاس توسط استاد مورد بررسی قرار گیرد و با تبیین نقش روایت نویسی و واکاوی آن در آموزش حرفه ای مراحل تحلیل ساختاری روایت ها (بند الف و ب) بر روی گزارش های تهیه شده از سطح کلاس درس/ مدرسه آموزش داده شود.
تعریف و کاربرد پژوهش روایتی در کارورزی
تحلیل ساختاری روایت ها
۵) کدگذاری باز
۶) کدگذاری محوری و انتخاب مضامین
تکلیف یادگیری: مطالعه مقالات یا منابع علمی در زمینه پژوهش روایتی... قرار نشد از این تعبیر استفاده نکنیم؟ در یکی از محورهای فوق و جمع بندی یافته ها برای ارائه به کلاس.
تکلیف عملکردی:
الف: تحلیل یک نمونه پژوهش روایتی بر اساس مراحل ذکر شده به صورت گروهی
ب: تحلیل و واکاوی گزارش های تهیه شده از مدرسه/ کلاس درس و کدگذاری آن ها برای یافتن مضامین
هفته پانزدهم: ثبت و واکاوی تجربیات
نمونه‌ای از پژوهش های روایتی از جهت نوع اطلاعات، روش ها و ابزار های بکارگرفته شده، و یافته های آن در کلاس توسط استاد مورد بررسی قرار گیرد و مراحل تحلیل ساختاری بر روی روایت های تهیه شده (بند ج و د) از کلاس درس/ مدرسه آموزش داده شود.
تحلیل ساختاری روایت ها
۷) ارتباط مضامین با یکدیگر
۸) تبیین مسئله
تکلیف عملکردی:
الف: تحلیل یک نمونه پژوهش روایتی بر اساس مراحل ذکر شده به صورت گروهی
ب: تحلیل و واکاوی گزارش تهیه شده از سطح کلاس درس و مدرسه به منظور یافتن ارتباط میان مضامین و تبیین مسئله
هفته شانزدهم: سمینار (بررسی گزارش ها و تحلیل ساختار آن بر اساس فرآیند شناسایی و تبیین مسئله در سطح مدرسه/ پردیس) در این نشست دانشجویان یافته های خود از مطالعه موقعیت مدرسه و کلاس درس را در قالب مسئله های تبیین شده به همراه راه حل های مبتنی بر یافته های علمی ارائه نموده و یافته ها در کلاس به صورت گروهی مورد نقد و بررسی قرار می گیرد.

تکلیف عملکردی: دانشجویان گزارش یافته های خود را در طول ترم را زیر نظر استاد تنظیم نمایند. در این گزارش دانشجو باید یافته های خود را از مسئله های مطالعه شده و تبیین و آن را به کمک شواهد و مستندات علمی پژوهشی قابل دفاع ارائه نماید.
پوشه کار: گزارش تنظیم شده در پوشه کار توسعه حرفه ای ضبط می گردد.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

راهبردهای مستقیم، غیر مستقیم، در قالب ارائه شیوه مشاهده تأملی، به‌کارگیری راهبرد های شناختی در تحلیل موقعیت های واقعی، تحلیل نقادانه برای شناسایی و تبیین مسئله، راهبرد های مشارکتی، پژوهش روایتی، سمینار های گروهی و فردی ارائه می گردد.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

-احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی: (متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی یک در قالب سمینار پایانی صورت می گیرد که در آن دانشجویان باید یافته های خود از مطالعه موقعیت های تربیتی و آموزشی را ارائه و با استناد به یافته های علمی پژوهشی (مطالعه شده در دروس نظری) از آن دفاع نمایند. این جلسه با حضور معلم راهنما تشکیل می‌شود.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخورد های داده شده به گزارش های ارائه شده در طول ترم و سمینارهای سطح مدرسه و واحد آموزشی صورت می گیرد. میزان مشارکت در بحث ها، ارائه یافته های جدید، پاسخ به بازخورد های داده شده و...

ارزیابی پوشه کار: کلیه گزارش ها به همراه بازخورد های داده شده در پوشه توسعه حرفه ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه ریزی برای آموزش های بعدی و نیز دفاع از توانایی های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می گردد.

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان ترم مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می گردد.

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی، سمینارها و مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ گزارش های عملکردی مرحله ای: ۴۰ امتیاز

ـ تدوین و ارائه گزارش پایانی: ۴۰ امتیاز

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۵۲. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۵۳. ارائه مقدمه، هدف و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۵۴. نگارش ادبی و فنی

۵۵. اعتبار داشتن گزاره ها

۵۶. ظرافت و زیبائی ظاهری

۵۷. صحت نحوه تحلیل، تفسیر و نقد گزاره ها

۵۸. ارایه نمودارها و عوامل دیداری و هنری مکمل

۵۹. ارائه راه حل ها و پیشنهادهای برخاسته از یافته‌ها

۶۰. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست ها

۶۱. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر رشته تحصیلی

شماره درس: ۵۱۶

سرفصل درس «کارورزی۲»

۱. معرفی درس و منطق آن

اگر تدریس را فرایندی سازمان‌یافته، اخلاقی و متعهدانه بدانیم که نیازمند بهره‌گیری از یافته‌های علمی، شهود[۱] و خلاقیت در موقعیت‌های بی‌بدیل و منحصر به‌فرد است، در آن صورت برنامه کارورزی به جای تمرکز انحصاری بر آموزش فنون، نیازمند آن است که دانشجومعلم فعالانه با موقعیت‌های واقعی در سطح کلاس درس روبرو شود و به آنان کمک کند تا با به کارگیری روش‌های استدلالی/ منطقی به بررسی موقعیت‌های یادگیری پرداخته و با آگاهی انتقادی نسبت به تجربیات اندوخته شده به آفرینش الگوهای ذهنی و طرح‌واره‌هایی بپردازند که به آنان در اتخاذ تصمیمات اثربخش و ارزیابی نتایج حاصل از تصمیمات جهت برنامه‌ریزی کمک کند.

تدریس عملی، وابسته به موقعیت است و با ویژگی‌های شخصی معلم و آن‌چه او در یک مکان و زمان خاص انجام می‌دهد مرتبط است. از این رو فرصت‌های یادگیری تدارک دیده شده در کارورزی ۲، به دنبال آن است تا دانشجومعلم را در معرض دانش کاربردی که ترکیبی از انواع مختلف دانش (بیانی[۲]، رویه‌ای[۳]، موقعیتی[۴]، فراشناختی[۵]) است قرار داده، به آنان کمک کند تا به تأمل در باره موقعیت‌های تربیتی بپردازند.

در این برنامه از طریق طراحی فعالیت‌های یادگیری امکان کسب تجربیات مستقیم، بررسی نتایج و بازاندیشی در خصوص دیدگاه‌های مختلف و دریافت‌های خود را به دست آورند. در برنامه کارورزی ۲، دانشجو با قرار گرفتن در معرض تکالیف اصیل[۶]، توانایی تأمل در عمل را به طور مقدماتی از طریق مشارکت در فرآیند آموزش (فردی، گروه‌های کوچک/گروه‌های بزرگ) و نهایتاً اجرای مستقل فعالیت‌های یادگیری در سطح کلاس درس کسب خواهد نمود و به درک صحیحی نسبت به آن‌چه درکلاس جریان دارد دست می‌یابد. آگاهی نسبت به تصمیمات ناظر به برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی، به عنوان یک فرآیند تأملی به شناخت جهت‌گیری حرفه‌ای، نوع تفکر و سبک تدریس دانشجو کمک خواهد کرد.

مشخصات درس	نام درس: کارورزی ۲
نوع درس: کارورزی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۱۲۸ ساعت پیشنیاز: کارورزی ۱ نحوه آموزش: مشترک	اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: ۱. با تداوم مطالعه موقعیت یادگیری (در سطح کلاس‌درس یا مدرسه) مشکلات/ نیازهای فردی، گروه‌های کوچک/ بزرگ را شناسایی/ بازشناسی کند و فعالیت‌هایی را برای رفع مشکلات/ نیازهای یادگیری طراحی، تولید، اجرا و ارزیابی نماید. ۲. تجربیات خود از مشارکت در فرآیند آموزش را واکاوی نموده و یافته‌های خود را روایت نماید.
شایستگی اساسی: ۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
مطالعه موقعیت	توانسته است موقعیت‌های یادگیری را با جمع‌آوری اطلاعات توصیف نماید. اما نتوانسته است مشکل/ نیاز را به کمک شواهد تبیین نماید.	توانسته است موقعیت‌های یادگیری را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند برای شناسایی مشکل یادگیری/ نیاز توصیف نموده و راه‌حل/های بهینه را با کمک شواهد جمع‌آوری شده از موقعیت تبیین نماید	توانسته است موقعیت‌های یادگیری را با جمع‌آوری اطلاعات به صورت نظام‌مند برای شناسایی مشکل یادگیری/ نیاز توصیف نموده و راه‌حل/های بهینه و روش مداخله را با کمک شواهد معتبر و یافته‌های علمی تبیین کند.

[۱]- Intuition
[۲]- Declarative knowledge
[۳]- Procedural knowledge
[۴]- Conditional knowledge
[۵]- Metacognitive Knowledge
[۶]- Authentictask

فعالیتِ آموزش/ یادگیری	فعالیت یادگیری طراحی شده ناظر به نیاز/ مسئله شناسایی شده در یکی از انواع (فردی، گروه کوچک، جمعی) است، اما گزارش اجرا و ارزیابی نشان دهنده تأثیر گذاری بر حل مشکل/ رفع نیاز نیست.	فعالیت یادگیری طراحی شده از انسجام برخوردار است و گام های اجرای آن به وضوح مشخص شده است. ارزیابی از اجرای فعالیت نشان‌دهنده تأثیرگذاری بر حل‌مسئله/ رفع نیاز در انواع (فردی، گروه کوچک/ جمعی) است.	فعالیت یادگیری طراحی شده، امکان ایجاد انعطاف و اتخاذ تصمیمات آگاهانه ناظر به موقعیت آموزش/ یادگیری را فراهم نموده و نتایج ارزیابی از اجرای نیز منعکس‌کننده تأثیر راه‌حل‌های به کارگرفته شده در حل‌مسئله/ رفع نیاز در انواع (فردی، گروه‌کوچک/ جمعی) است.
توسعه حرفه‌ای	گزارش عملکرد شامل فعالیت‌های انجام شده در طول نیم‌سال است، اما یافته‌ها به گونه‌ای که انعکاس‌دهنده دلایل موفقیت/ توانایی‌ها، محدودیت‌های حرفه‌ای خود و راه‌هایی برای توسعه آن ارائه نشده است.	گزارش عملکرد شامل فعالیت‌های انجام شده در طول نیم‌سال است و یافته‌ها انعکاس‌دهنده دلایل موفقیت/ توانایی‌ها، محدودیت‌های حرفه‌ای است اما راهکارهایی برای توسعه حرفه‌ای ارائه نشده است.	گزارش عملکرد شامل فعالیت‌های انجام شده در طول نیم‌سال است و یافته‌ها انعکاس‌دهنده دلایل موفقیت/ توانایی‌ها، محدودیت‌های حرفه‌ای است و راهکارهای عملی برای توسعه حرفه‌ای ارائه شده است.
تدوین و ارائه گزارش	در گزارش ارائه شده از موقعیت‌های یادگیری کد گذاری، و طبقه‌بندی گزاره‌ها در قالب مضامین و ساختار پژوهش روایتی انجام شده،اما شواهد و مستندات کافی برای یافته‌ها ارائه نشده است.	در گزارش ارائه شده از موقعیت‌های یادگیری کدگذاری، و طبقه‌بندی گزاره‌ها در قالب مضامین و ساختار پژوهش روایتی رعایت شده و شواهد و مستندات کافی برای یافته‌ها ارائه شده است.	در گزارش ارائه شده از موقعیت‌های یادگیری کدگذاری، و طبقه‌بندی گزاره‌ها در قالب مضامین و ساختار پژوهش روایتی رعایت شده و شواهد و مستندات مبتنی بر مستندات تجربی و علمی است .

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه اول:

معرفی برنامه کارورزی و تکالیف عملکردی، نحوه طراحی فعالیت‌های یادگیری، شیوه تنظیم روایت‌ها، برنامه زمان‌بندی سمینارها در سطح مدرسه و واحد آموزشی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدها و سطوح عملکرد.

جلسه دوم تا شانزدهم:

در طول این جلسات دانشجو در مدرسه حضور خواهد داشت و جلسات بحث کارورزی برحسب مورد می‌تواند در سطح مدرسه یا واحد آموزشی تشکیل شود. از آن‌جایی که در برنامه کارورزی ۲، دانشجو در مقیاس خرد در فعالیت‌های یادگیری که در سطح کلاس درس مشارکت می‌کند و از این طریق به تجربیات دست اول در زمینه یادگیری دست خواهد یافت لذا، ضروری است دانشجویان بر اساس گزارش پایانی ارائه شده در نیم‌سال اول، مسئله‌ها/ نیازهای تأثیرگذار بر یادگیری دانش‌آموزان را در سطح فردی، گروه‌های کوچک، گروه کلاسی شناسایی و آن‌ها را در قالب فعالیت‌های یادگیری طراحی و تدوین نموده و با هدایت معلم راهنما (به صورت مشترک با معلم راهنما یا به صورت مستقل زیر نظر معلم راهنما اجرا نماید) به حل مسئله / پاسخ به نیازها اجرا نماید. این مسئله‌ها/ نیازها می‌تواند ناظر به عملکردهای شناختی یا عاطفی-هیجانی دانش‌آموزان باشد. گفتگو با دانشجو قبل و بعد از اجرا در ارتباط با طرح طراحی شده، و فرآیند اجرای فعالیت باید در فضایی امن و راحت به گونه‌ای که منجر به یک خود ارزیابی و شناسایی نقاط قوت و ضعف و راهکارهای ارتقاء/ بهبود آن باشد(فرم‌های گفتگو قبل و پس از اجرای فعالیت ضمیمه است).

توصیه: با توجه به این که مسئله‌های شناسایی شده از سوی دانشجویان از عمق و پیچیدگی متفاوتی برخوردار است لذا، می‌توان برحسب موقعیت‌های مطالعه شده نسبت به اجرای فعالیت‌های یادگیری به صورت فردی، گروه کوچک، جمعی اقدام نمود. تصمیم‌گیری در خصوص تقدم و تأخر در اجرای هر یک از این موقعیت‌های یادگیری بر عهده مدرس محترم است).

درصورتی که بنا به دلایلی دانشجو امکان کار بر روی مسئله‌های شناسایی شده در ترم یک را دارا نباشد، توصیه می‌شود در یک نشست مشترک میان معلم راهنما، استاد کارورزی و دانشجو نسبت به شناسایی مسئله‌ها/ نیازها اقدام شده و فعالیت‌های یادگیری بر اساس آن طراحی، اجرا و ارزیابی شود. دانشجویانی که بنا به دلایلی موفق به اتمام کار در ترم یک نشده‌اند می‌توانند با در نظر گرفتن یک برنامه ترمیمی از یک تا چهار هفته نسبت به تهیه/ تکمیل گزارش‌ها و شناسایی مسئله‌ها برای ورود به عرصه با نظر استاد راهنما اقدام نمایند. بدیهی است که نمره این گروه از دانشجویان بر اساس آیین‌نامه آموزشی ناتمام اعلام می‌گردد.

تکالیف عملکردی برای مشارکت در فعالیت‌های کلاسی:

۵. تهیه طرح برای مشارکت در فعالیت‌های یادگیری و اجرای مستقل فعالیت‌ها با هماهنگی معلم راهنما.

۶. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به صورت فردی و مشارکت در اجرای آن زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۷. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به برای گروه کوچک و مشارکت در اجرای آن زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۸. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله در سطح جمعی/ کلاس درس و مشارکت در اجرای آن زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

تکالیف عملکردی برای اجرا توسط دانشجو

۴. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به صورت فردی زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۵. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله به برای گروه کوچک به صورت فردی زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

۶. طراحی فعالیت یادگیری برای رفع نیاز/ حل مسئله در سطح جمعی/ کلاس‌درس به صورت فردی زیر نظر معلم راهنما، تهیه گزارش از اجرای فرآیند اجرای فعالیت، ارزیابی نتایج و تطبیق آن پیش‌بینی‌ها و ارائه پیشنهادها برای طراحی موقعیت یادگیری بعدی.

محور طراحی فعالیت‌های الزامی

- طراحی فعالیت یادگیری برای درگیر نمودن دانش‌آموزان
- طراحی فعالیت یادگیری برای مرور مباحث
- طراحی فعالیت یادگیری برای آموزش مهارت‌های کار مشارکتی
- طراحی فعالیت برای پرورش مهارت‌های تفکر
- طراحی تکلیف یادگیری برای یکی از موضوعات درسی
- طراحی فعالیت رفع بدفهمی‌های دانش‌آموزان
- طراحی فعالیت برای رفع عقب ماندگی‌های تحصیلی
- طراحی فعالیت برای تقویت/ بهبود عملکردهای عاطفی (مثل بی‌نظمی، عدم رعایت قوانین)
- طراحی فعالیت یادگیری برای سنجش آموخته‌ها
- سایر فعالیت‌ها به تشخیص معلم راهنما

ساختار طراحی فعالیت ها:

- هدف/ پیامد
- مراحل/گام‌های اجرای فعالیت
  - .....
  - ....
  - ....
  - .....
- مواد/ منابع آموزشی مورد نیاز
- روش بازخورد دادن به دانش‌آموزان در فرایند اجرا

- سنجش آموخته‌ها/ سنجش عملکرد

تهیه گزارش از اجرا

.....

سمینارها

سمینارها در دو شکل اجرا می‌شود:

الف: در سطح مدرسه و پس از مشاهده عملکرد دانشجو در اجرای فعالیت‌ها و بر اساس طرح پیش‌بینی شده با مشارکت معلم راهنما برای کمک به دانشجو در ارزیابی عملکرد خود و برنامه‌ریزی.

ب: در سطح واحد آموزشی به صورت مشارکتی برای به مشارکت گذاشتن تجربیات و یافته‌ها و دستیابی به درک عمیق‌تر از تجربیات کسب شده.

انواع سمینارها

سمینار با حضور معلمان راهنما و دانشجویان دو نوبت در نیم‌سال و الزامی

سمینارهای جمعی برای انتقال یافته‌ها و تجربیات و تبادل‌نظر به صورت ماهیانه و الزامی (با برنامه‌ریزی و اعلام قبلی از سوی مدرس)

سمینار گروهی دانشجویان بر حسب موضوعات مشترک (اختیاری و با درخواست دانشجویان)

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

برگزاری کارگاه آموزشی برای طراحی فعالیت‌های یاگیری با رویکرد شناختی، و به کارگیری راهبردهای شناختی برای مطالعه و تحلیل نقادانه موقعیت‌های یادگیری در سطح کلاس‌درس، رویکرد تجربی برای اجرای فعالیت‌ها در سطح کلاس‌درس به صورت فردی، گروه‌های کوچک/ جمعی، راهبردهای مشارکتی، برای مشارکت در سمینارهای کلاسی و به بحث گذاشتن تجربیات و ارائه یافته.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

–احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی: متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی دو بر اساس تهیه طرح فعالیت در سطح کلاس، مشارکت با معلم راهنما در اجرای فعالیت‌های یادگیری، اجرای مستقل فعالیت‌های یادگیری و ارزیابی از نتایج بر اساس پیش‌بینی‌ها، شرکت در سمینارهای کلاسی برای ارائه یافته‌ها و تجربیات به سایر دانشجویان. در این سمینارها دانشجویان باید یافته‌های خود از مطالعه موقعیت‌های تربیتی و آموزشی را ارائه و با استناد به یافته‌های علمی پژوهشی (مطالعه شده در دروس نظری) ارائه و از آن دفاع نمایند.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخوردهای داده شده به گزارش‌های ارائه شده در طول نیم‌سال و سمینارهای سطح مدرسه و واحد آموزشی صورت می‌گیرد. میزان مشارکت در بحث‌ها، ارائه یافته‌های جدید، پاسخ به بازخوردهای داده شده و...

ارزیابی پوشه‌کار: طرح تهیه شده و کلیه گزارش‌ها از اجرای فعالیت‌ها به همراه بازخوردهای داده شده در پوشه توسعه حرفه‌ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه‌ریزی برای آموزش‌های بعدی و نیز دفاع از توانایی‌های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می‌گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می‌گردد.

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان نیم‌سال مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می‌گردد.

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی(معلم راهنما)، سمینارها (استاد راهنما): ۲۰ امتیاز

ـ نظر معلم راهنما در مورد سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۳۰ امتیاز

- نظر استاد راهنما در طراحی، تدوین، اجرای و ارزیابی فعالیت‌ها با توجه به سطح عملکرد دانشجو براساس ملاک‌های ذکر شده ۳۰ امتیاز

- تدوین و ارائه گزارش پایانی توسط استاد راهنما با کسب نظر از معلم راهنما با توجه به سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۲۰ امتیاز
- حد نصاب قبولی در درس کارورزی ۲ ۷۰٪ امتیاز یا نمره ۱۴ می‌باشد.

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۶۲. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۶۳. ارائه مقدمه، هدف و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۶۴. نگارش ادبی و فنی

۶۵. اعتبار داشتن گزاره‌ها

۶۶. ظرافت و زیبایی ظاهری

۶۷. صحت نحوه تحلیل، تفسیر و نقد گزاره‌ها

۶۸. ارایه نمودارها و عوامل دیداری و هنری مکمل

۶۹. ارائه راه‌حل‌ها و پیشنهادهای برخاسته از یافته‌ها

۷۰. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست‌ها

۷۱. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر رشته تحصیلی

در صورتی که بنا به دلایلی دانشجو امکان کار بر روی مسئله‌های شناسایی شده در ترم یک را دارا نباشد، توصیه می‌شود در یک نشست مشترک میان معلم راهنما، استاد کارورزی و دانشجو نسبت به شناسایی مسئله‌ها/ نیازها اقدام شده و فعالیت‌های یادگیری بر اساس آن طراحی، اجرا و ارزیابی شود. دانشجویانی که بنا به دلایلی موفق به اتمام کار در ترم یک نشده‌اند می‌توانند با در نظر گرفتن یک برنامه ترمیمی از یک تا چهار هفته نسبت به تهیه/ تکمیل گزارش‌ها و شناسایی مسئله‌ها برای ورود به عرصه با نظر استاد راهنما اقدام نمایند. بدیهی است که نمره این گروه از دانشجویان بر اساس آیین‌نامه آموزشی ناتمام اعلام می‌گردد. (پ۳/ص۷/۴T)

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی(معلم راهنما)، سمینارها (استاد راهنما): ۲۰ امتیاز

ـ نظر معلم راهنما در مورد سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۳۰ امتیاز

- نظر استاد راهنما در طراحی، تدوین، اجرای و ارزیابی فعالیت‌ها با توجه به سطح عملکرد دانشجو براساس ملاک‌های ذکر شده ۳۰ امتیاز
- تدوین و ارائه گزارش پایانی توسط استاد راهنما با کسب نظر از معلم راهنما با توجه به سطح عملکرد دانشجو بر اساس ملاک‌های ذکر شده: ۲۰ امتیاز
- حد نصاب قبولی در درس کارورزی ۲ ۷۰٪ امتیاز یا نمره ۱۴ می‌باشد. (پ۳/صص۷/۷،۸T)

شماره درس: ۵۱۷

سرفصل درس «کارورزی ۳»

۱.معرفی درس و منطق آن

در کارورزی۳، دانشجو معلم مستقیماً مسئولیت تدریس و اداره کلاس درس (۴۵/ ۹۰ دقیقه) را بر عهده می‌گیرد و با مطالعه بافت و زمینه‌ای که آموزش در آن جاری است، طرح یادگیری را برای آموزش مفاهیم/ مهارت‌های علمی ارائه شده در برنامه درسی[۱] تدوین می‌نماید. چنین طرحی باید دربرگیرنده‌ی فرصت‌هایی باشد که نسبت به یادگیری دانش‌آموزان حساس بوده و عمیقاً با بافت و بستر واقعی زندگی آن‌ها ارتباط برقرار می‌نماید. ماهیت تکالیف یادگیری و عملکردی پیش‌بینی شده در طرح یادگیری نیز باید بتواند میان تجربیات و دانسته‌های پیشین و جدید دانش‌آموزان ارتباط برقرار کند و امکان یکپارچه‌سازی یادگیری فراهم نماید.

برنامه‌ریزی دانشجو با طرح پرسش‌هایی در خصوص ظرفیت‌هایی که در بافت و زمینه یادگیری وجود دارد و می‌تواند به دانش‌آموزان در به کارگیری دانش و تجربه پیشین و علایق شخصی آنان کمک نماید آغاز شده و با تدارک دیدن فرصت‌هایی برای به تجربه گذاشتن دریافت‌ها، طرح پرسش‌ها/ فرضیه‌ها از سوی دانش‌آموزان، ادامه می‌یابد. یافته‌های حاصل از این تجربه برای درک عمیق‌تر/رفع بدفهمی‌ها، در موقعیت واقعی/ شبیه‌سازی شده به کارگرفته می‌شود و نتایج/ آموخته‌ها- با توجه به این که یادگیرندگان امکان طرح پرسش/ فرضیه‌های متفاوتی را دارا هستند- برای استحکام بیشتر یادگیری به اشتراک گذاشته می‌شود. در این فرآیند دانش‌آموزان فرصت خواهند داشت تا دانش کسب شده را با استفاده از راهبردهای یادگیری در شرایط جدید به کار بگیرند و به علایق/ پرسش‌هایی که در فرآیند یادگیری طرح شده پاسخ دهند. در طی این مراحل (گام‌ها) دانشجو از طریق ثبت و واکاوی روایت‌ها با طرح پرسش‌های تأملی و پاسخ به آن‌ها بصیرت بیشتری نسبت به اثربخشی طرح یادگیری و هدایت این فرآیند، درک واقعیت‌های محیط آموزشی، تأثیر آن بر عملکرد خود، ویژگی‌ها و توان‌مندی‌های شخصی، و نحوه سازگار نمودن توانایی‌های خود با موقعیت‌های پیچیده و منحصر به فرد آموزش، به دست می‌آورد. این پرسش‌ها باید بتوانند حس کنجکاوی دانشجو را برای مطالعه موقعیت‌های مسئله‌ای در کلاس، ارزیابی اثربخشی یک نظریه در عمل، آزمون مجدد یافته‌های تجربی/ علمی و... را در قالب کنش پژوهی محدود فردی برانگیزد. علاوه بر این پاسخ به پرسش‌هایی که در فرآیند تصمیم‌گیری و پس از آن مطرح می‌شود زمینه‌ساز عمل جدید بوده و دانشجو را در فرآیند توسعه حرفه‌ای و بافت و زمینه‌ای که در آن دست به عمل خواهد زد، یاری می‌کند. در این مرحله شیوه مطالعه کنش پژوهی فردی است و هدف از عمل فکورانه دانشجو معلم به سازی عمل، به‌سازی درک و فهم، و اصلاح عملکرد حرفه‌ای خود در موقعیتی است که در آن دست به عمل زده است.

<table>
<tr><td rowspan="2">مشخصات درس
نوع درس: کارورزی
تعداد واحد: ۲
زمان درس: ۱۲۸ ساعت
نحوه آموزش: مشترک</td><td colspan="4">نام درس: کارورزی ۳</td></tr>
<tr><td colspan="4">اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:
با تحلیل محتوای برنامه‌درسی/ کتاب درسی مفاهیم و مهارت‌های اساسی را شناسایی و طرح یادگیری را طراحی، اجرا و ارزیابی نموده، و تأثیرات آن بر نتایج توانایی دانش‌آموزان در انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید را مورد ارزیابی قرار دهد.
نتایج تجربیات خود از فرآیند طراحی، اجرا و ارزیابی و بازبینی و بازاندیشی را با تکیه بر عقلانیت عملی در قالب کنش‌پژوهی فردی گزارش کند.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">شایستگی اساسی:
P Ck &pkکد ۲-۲&۳-۳-۱&۲</td><td>ملاک‌ها</td><td>سطح ۱</td><td>سطح ۲</td><td>سطح ۳</td></tr>
<tr><td>طراحی</td><td>در طرح یادگیری مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه شناسایی شده اما تکالیف یادگیری و عملکردی پیش بینی شده با محدودیت‌ها و امکانات موقعیت یادگیری، تجربیات و دانش پیشین دانش‌آموزان تناسب ندارد.</td><td>در طرح یادگیری مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه شناسایی شده و تکالیف یادگیری و عملکردی ناظر به بافت فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان است و تجربیات، دانش پیشین و علایق دانش‌آموزان را مبنای طراحی قرار داده است.</td><td>در طرح یادگیری مفاهیم و مهارت های اساسی برنامه شناسایی شده و فرصت‌های یادگیری تدارک دیده شده ویژگی‌های منحصر به فرد در یک بوم خاص[۲] را برای پاسخ به دامنه تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان مورد توجه قرار داده است.</td></tr>
</table>

[۱] – برنامه درسی/ کتاب درسی (با توجه به این که سند برنامه درسی معمولاً در اختیار معلمان قرار ندارد می توان از کتاب درسی لستفاده نمود).

[۲] کلاس درس/ مدرسه

	هدایت فرآیند یادگیری	در فرآیند یادگیری تکالیف یادگیری و عملکردی طراحی شده را مطابق پیش بینی اجرا می کند و فرایند آموزش از انعطاف لازم برای متناسب نمودن آن با اقتضائات محیط واقعی و پاسخ به نیازها برخوردار نیست.	هدایت فرآیند یادگیری از انعطاف لازم برخوردار است و تکالیف یادگیری و عملکردی طراحی شده متناسب با اقتضائات محیط واقعی، نیازهای ایجاد شده در فرآیند یادگیری تعدیل می‌گردد.	هدایت فرآیند یادگیری ناظر به تقویت سطوح پیچید تفکر است و عدول از تصمیمات پیش‌بینی شده در طراحی فرصت‌های یادگیری متناسب با اقتضائات محیط واقعی، نیازهای ایجاد شده در فرآیند آموزش برای پاسخ به شرایط بی بدیل موقعیت یادگیری مورد توجه قرار می‌گیرد.
	توسعه حرفه‌ای	چرخه فرآیندعمل از مرحله شناسایی مسئله تا بازتعریف مسئله دنبال شده است اما گزارش مستند به تجربیات کسب شده و همراه با پیشنهادات عملی برای موقعیت‌های بعدی نیست.	چرخه فرآیندعمل از مرحله شناسایی مسئله تا بازتعریف آن دنبال شده است و گزارش ارائه شده مستند به تجربیات کسب شده به همراه پیشنهادات عملی برای اقدام بعدی است.	چرخه فرآیندعمل از مرحله شناسایی مسئله تا بازتعریف آن دنبال شده است و گزارش ارائه شده مستند به تجربیات حاصل از عمل تأملی در فرآیند کنش پژوهی فردی است و منعکس کننده مسیر به‌سازی در عمل، بهبود درک و فهم و اصلاح عملکرد خود در موقعیتی است که دانشجو در آن دست به عمل زده است.
	تدوین و ارائه گزارش	در گزارش ارائه شده ساختار کلی گزارش رعایت شده اما تحلیل و تفسیر روایت‌ها مبتنی بر شواهد و مستندات متقن/ نظام‌مند برای دفاع از یافته‌ها نیست.	در گزارش ارائه شده ساختار کار به صورت نظام‌مند حاصل ثبت و واکاوی روایت‌ها و متکی بر عقلاینت عملی در فرآیند کنش پژوهی فردی است و یافته‌ها به کمک برخی شواهد و مستندات پشتیبانی شده است.	در گزارش ارائه شده ساختار کار به صورت نظام‌مند حاصل ثبت و واکاوی روایت‌ها و متکی بر عقلانیت عملی است و نتایج در چرخه کنش‌پژوهی فردی نشان از تأثیر تصمیمات در نتایج یادگیری دانش‌آموزان دارد و این تصمیمات به کمک شواهد و مستندات تجربی و علمی معتبر شده است .

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه اول:

معرفی برنامه کارورزی و فرآیند کنش‌پژوهی فردی، نحوه تهیه طرح یادگیری با تمرکز بر فرایند پیش‌بینی شده، شیوه ثبت تجربیات و واکاوی آن در هر یک از مراحل کنش پژوهی، ساختار گزارش کنش پژوهی، برنامه زمان‌بندی سمینارها در سطح مدرسه و واحد آموزشی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس پیامدهای یادگیری و ملاک‌ها و سطوح موفقیت.

جلسه دوم تا شانزدهم :

تهیه طرح‌های یادگیری برای بر عهده گرفتن مسئولیت تدریس در سطح کلاس درس مبتنی بر محتوای برنامه درسی(کتاب درسی)، اجرا و بررسی تأثیر آن در کسب توانایی دانش‌آموزان برای انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید است. استاد راهنما (برای دوره متوسطه مشارکت استاد راهنمای تربیتی و تخصصی- برای دوره ابتدایی استاد تربیتی و مشاوره تخصصی بر حسب نیاز موضوعات درسی) باید بر فرآیند تهیه طرح کنش پژوهی فردی و اجرای آن تا مرحله تهیه گزارش نظارت داشته باشد و بازخوردهای ارائه شده به منظور ارزیابی عملکرد دانشجو در پوشه توسعه حرفه‌ای ثبت و ضبط گردد. فرآیند تحلیل محتوای برنامه‌درسی و استخراج مفاهیم و مهارت‌های اساسی برای تهیه طرح یادگیری و تولید مواد و منابع آموزشی مورد نیاز نیز زیر نظر استاد راهنما و با مشارکت معلم راهنما صورت می‌گیرد. از نظر زمانی تنظیم جلسات برای بررسی طرح و تولیدات دانشجو باید به گونه‌ای صورت گیرد که دانشجو بتواند طرح کنش‌پژوهی فردی پیش‌بینی شده را اجرا و نتایج آن را گزارش نماید. در طول این جلسات حضور دانشجو در مدرسه ضروری است و جلسات بررسی برای بازخورد دادن، انتقال تجربیات و... در قالب سمینارها بر حسب

مورد می‌تواند در سطح مدرسه یا واحد آموزشی تشکیل شود. (فرم پیشنهادی[1] گفتگو میان استاد/ معلم راهنما قبل و پس از اجرای طرح یادگیری ضمیمه است).

توصیه: با توجه به این که مطالعه موقعیت و مسئله‌های شناسایی شده برای شروع کنش پژوهی فردی از اهمیت زیادی برخوردار است لذا، توصیه می‌شود استاد راهنما با مطالعه پیشینه دانشجو در کارورزی ۱و ۲ برنامه‌ریزی لازم را به منظور کمک به دانشجو برای تهیه طرح کنش پژوهی فردی و اجرای موفقیت‌آمیز آن از سوی دانشجویان بنمایند. فرآیند رفت و برگشت برای حل مسئله ممکن است نیازمند طراحی‌های متعدد باشد.

با توجه به این که ماهیت طرح‌های یادگیری تهیه شده احتمالاً با روش‌های رایج آموزشی در سطح مدرسه و کلاس‌درس متمایز است و نیازمند تدارک منابع و مواد آموزشی/ فضای یادگیری متفاوتی می‌باشد لذا، هماهنگی با معلم راهنما و مدیریت مدرسه برای اجرای طرح‌های یادگیری از سوی استاد راهنما و دانشجو الزامی است. تأمین منابع/ امکانات و همکاری با دانشجو برای تهیه آن به‌شرط تأیید استاد راهنما از سوی واحد آموزشی الزامی است.

تکالیف عملکردی:

الف: طراحی و اجرای طرح کنش پژوهی فردی

۱۱) تهیه طرح کنش پژوهی و تأیید آن توسط استاد راهنما بر مبنای چرخه کنش پژوهی فردی

۱۲) تبیین واضح و روشن از مسئله (تعیین انتظارت حرفه‌ای که در فرایند کنش پژوهی فردی به دنبال دستیابی به آن است)

۱۳) شناسایی و تحلیل ظرفیت‌ها در موقعیتی(آموزشی/ تربیتی)

۱۴) تعیین فرضیه‌ها/ سئوالات/ اهداف به همراه ملاک‌ها و سطوح عملکرد

۱۵) طراحی و تدوین طرح عمل در گفتگو با استاد راهنما/ معلم راهنما (قبل و بعد از عمل)

۱۶) اجرای طرح یادگیری[2] و جمع آوری اطلاعات از فرآیند طراحی و اجرا[3]

۱۷) تأمل درباره عمل انجام شده، تبیین و فهم آن و بازگشت به مرحله اول (به صورت رفت و برگشت تا حل مسئله)

۱۸) جمع‌آوری اطلاعات از فرایند اجرا (شامل دست نوشته‌ها، روایت‌های شخصی (تأمل قبل، و پس از عمل)، جلسات بحث و گفتگو با استاد و معلم راهنما، کاربرگ‌های دانش‌آموزان، نتایج سنجش از یادگیری دانش‌آموزان و....)

۱۹) تحلیل و تفسیر یافته‌ها

۲۰) کد گذاری و طبقه‌بندی اطلاعات، تحلیل و تفسیر یافته‌ها بر اساس فرضیه؟ سئوال یا... طرح شده و ملاک‌ها و سطوح عملکرد

۲) تهیه گزارش کنش پژوهی فردی

ب: طرح یادگیری

طرح یادگیری

- مطالعه موقعیت یادگیری و شناسایی ظرفیت‌های آن (ظرفیت‌های فردی/جمعی در بافت/ زمینه یادگیری) برای تهیه طرح یادگیری
- تدوین طرح یادگیری بر اساس تحلیل برنامه‌درسی (کتاب‌درسی)، شناسایی مفاهیم و مهارت‌ها
- طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی برای مراحل یادگیری پیش‌بینی شده
- تولید مواد آموزشی مورد نیاز برای اجرای طرح یادگیری
- هدایت فرآیند یادگیری در سطح کلاس درس/ مدرسه
- ارزیابی از توانایی دانش‌آموزان در انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید

ساختار طرح یاددهی یادگیری:

[1] – فرم‌ها می‌تواند با توجه به شرایط و اقتضائات مورد بازنگری قرار گیرد.

[2] . در صفحه ی بعد این طرح و ساختار آن به طور کامل توضیح داده شده است.

[3] – دانشجو باید ۶ حد اقل طرح یادگیری را بر اساس فرم‌های الف، ب، ج و د پیوست برای پاسخ به فرضیه‌ها/ سؤالات یا .... در چرخه کنش پژوهی فردی اجرا نماید.

- مفاهیم و مهارت‌ها در برنامه‌درسی/ کتاب‌درسی
- پیامد یادگیری
- مراحل/گام‌های طرح یادگیری

– برقراری ارتباط (فرصت یادگیری تدارک دیده شده در ارتباط با زندگی روزمره دانش‌آموز بوده و برخاسته از مسایل/ چالش هایی است که دانش‌آموز با آن روبرو است)

– تجربه‌کردن (فرصت یادگیری تدارک دیده شده قابل تجربه/ آزمایش/ بررسی باشد، به یادگیرنده کمک کند تا با بروز خلاقیت خود به کشف روابط/ راه‌حل‌ها دست پیدا کند، اختراع کند و به ایده‌های نو بیاندیشد/ از طریق پژوهش به پرسش‌های خود پاسخ دهد)

– به کار بستن (فرصت کاربردی نمودن مفاهیم و اطلاعات کسب شده برای دستیابی به درک عمیق و به کارگیری آن توسط دانش‌آموز فراهم شود. مثل: ایجاد ارتباط بین تئوری و عمل/ بکارگیری آن برای به دست‌آوردن یک تصور حرفه‌ای در ارتباط با مسئله/ حل مسئله یا پژوهش انجام شده)

– به اشتراک‌گذاشتن (فرصت یادگیری تا حد امکان دانش‌آموزان را به کار گروهی تشویق کند و آن‌ها را در موقعیتی قرار دهد تا برای انجام پژوهش یا جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها نیاز به تعامل و تلفیق یافته‌ها و عرضه ان در قالبی جدید/ مطالعه موضوع از زوایای مختلف کند/ ایجاد هم‌افزایی کند)

– انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید (فرصت‌های جدیدی برای به کارگیری و بسط آموخته‌ها به موقعیت جدید فراهم شود)

- مواد/ منابع آموزشی موردنیاز/ تدارک دیدن فضای یادگیری
- روش بازخورد دادن به دانش‌آموزان در فرایند یادگیری
- سنجش آموخته‌ها/ سنجش عملکرد

تأمل و واکاوی تجربیات حرفه‌ای

- بررسی پیش‌بینی‌ها (با مطالعه مجدد تجربیات واکاوی شده در ترم اول و دوم ظرفیت‌های ممکن موقعیت یادگیری (فردی/ جمعی که در بافت و زمینه وجود دارد) را شناسایی نموده و چگونگی بهره‌گیری از این ظرفیت برای ورود به مرحله برقراری ارتباط را مشخص نماید.
- تعیین موانع و محدودیت‌ها و چگونگی مدیریت آن در فرایند آموزش
- بررسی علل تغییرات طرح در فرآیند اجرا (تطبیق با شرایط/ نیازهای یادگیری و...)
- بررسی نتایج یادگیری و چگونگی دستیابی به آن
- واکاوی فرایند عمل حرفه‌ای و تجربیات کسب شده
- شناسایی نقاط قوت و ظرفیت‌های خود برای بهره‌گیری از آن در موقعیت بعدی آموزش
- اتخاذ تصمیمات برای به کارگیری تجربیات در موقعیت بعدی

سمینارها

الف) جلسات بحث و گفتگوی فردی/ گروهی/ جمعی قبل از طراحی: به منظور گفتگو پیرامون ظرفیت‌های شناسایی شده در موقعیت و چگونگی پیوند آن با پیامد یادگیری/ فرصت‌های یادگیری (مراحل برقراری ارتباط و....) و سنجش، نحوه هدایت یادگیری در سطح کلاس و مقاصد حرفه‌ای که دانشجو به دنبال دست‌یابی به آن است. توصیه می‌شود این جلسات در سطح مرکز یا پردیس تشکیل شود.

ب) جلسات بحث و گفتگو پس از اجرای طرح یادگیری: در این جلسات دانشجو باید گزارشی از فرآیند اجرا که شامل طرح یادگیری، بازخوردهای ارائه شده در هر یک از مراحل آموزش، تحلیل و تفسیر را به همراه داشته باشد. این جلسات باید به دانشجو کمک کند تا تصویر روشن‌تری نسبت به ظرفیت‌های حرفه‌ای خود و چگونگی بهره‌گیری از آن در موقعیت بعدی به دست آورد. این مهم به کمک بازخوردهای (در سطه سطح تأمل بر روی عمل) ارائه شده از سوی استاد امکان‌پذیر می‌شود.

سمینارهای پس از اجرا می‌تواند در دو شکل زیر اجرا شود:

الف: در سطح مدرسه و پس از مشاهده عملکرد دانشجو در اجرای برنامه پیش‌بینی شده با هماهنگی معلم راهنما و ارائه بازخورد برای ادامه کار

ب: در سطح مرکز یا پردیس به صورت مشارکتی برای به اشتراک گذاشتن تجربیات و یافته‌ها و دستیابی به درک عمیق‌تر از تجربیات کسب شده. با توجه به این که در این ترم فعالیت‌های دانشجویان در قالب کنش‌پژوهی فردی دنبال می‌شود برگزاری سمینارها در هر یک از مراحل قبل و پس از اجرای هر مرحله به شیوه مشارکتی به درک انتظارات و انتقال تجربیات کمک می‌کند. سمینارها فرصت ارزشمندی را از طریق به اشتراک گذاشتن تجربیات برای کسب مهارت‌های حرفه‌ای در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد.

انواع سمینارها

سمینار با حضور استاد راهنما/ دانشجویان و معلمان راهنما

سمینارهای گروهی برای انتقال یافته‌ها و تجربیات و تبادل نظر به صورت ماهیانه و الزامی(با برنامه‌ریزی و اعلام قبلی از سوی استاد)

سمینار گروهی دانشجویان بر حسب موضوعات مشترک (اختیاری و با درخواست استاد/ دانشجویان)

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

راهبردهای مستقیم، غیرمستقیم، در قالب ارائه شیوه مشاهده تأملی، به کارگیری راهبردهای شناختی در تحلیل موقعیت‌های واقعی، تحلیل نقادانه برای شناسایی و تبیین مسئله، راهبردهای مشارکتی، پژوهش روایتی، سمینارهای گروهی و فردی ارائه می‌گردد.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

-احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی: (متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی ۳ در قالب سمینار پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان باید یافته‌های خود از نتایج کنش پژوهی فردی ارائه و از آن دفاع نمایند. این جلسه می‌تواند با حضور معلمان راهنما تشکیل می‌شود.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخوردهای داده شده به گزارش‌های ارائه شده در طول ترم و سمینارهای سطح مدرسه و واحد آموزشی صورت می‌گیرد. میزان مشارکت در بحث‌ها، ارائه یافته‌های جدید، پاسخ به بازخوردهای داده شده و...

ارزیابی پوشه‌کار: کلیه گزارش‌ها در مراحل مختلف کنش پژوهی فردی به همراه بازخوردهای داده شده در پوشه توسعه حرفه‌ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه‌ریزی برای آموزش‌های بعدی و نیز دفاع از توانایی‌های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می‌گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می‌گردد.

ملاک‌های های ارزیابی طرح یادگیری:

- انعطاف فرصت‌های یادگیری
- انعطاف در فرایند اجرا
- به کارگیری مهارت‌های یادگیری
- فراخواندن سطوح بالای تفکر
- تنوع محصول یادگیری/ تولیدات دانش‌آموزان

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان ترم مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می‌گردد[۱].

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی، سمینارها و مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ گزارش‌های عملکردی مرحله‌ای: ۳۰ امتیاز

۱- در فرم ارزیابی ارائه خواهد شد.

ـ گزارش کنش‌پژوهی فردی: ۳۰ امتیاز
ـ دفاع در جلسه پایانی ۲۰ امتیاز
- مبنای قبولی کسب حداقل ۷۰٪ امتیاز از مجموع امتیازها است

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۷۲. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۷۳. ارائه مقدمه، هدف و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۷۴. نگارش ادبی و فنی

۷۵. اعتبار داشتن گزاره‌ها

۷۶. ظرافت و زیبائی ظاهری

۷۷. صحت نحوه تحلیل، تفسیر و نقد گزاره‌ها

۷۸. ارایه نمودارها و عوامل دیداری و هنری مکمل

۷۹. ارائه راه‌حل‌ها و پیشنهادهای برخاسته از یافته‌ها

۸۰. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست‌ها

۸۱. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر رشته تحصیلی

شماره درس: ۵۱۸
سرفصل درس «کارورزی ۴»
۲. معرفی درس و منطق آن

در ترم چهارم کارورزی انتظار می‌رود دانشجو با تجربیات کسب شده، بتواند در نقش معلم به عنوان برنامه‌ریز درسی[۱](مجری فعال) حاضر شده و ضمن تحلیل برنامه درسی تجویزی، واحد یادگیری را برای پاسخ به نیاز ها/حل مسایل یادگیری دانش آموزان طراحی، تولید، اجرا و نتایج آن را در کسب شایستگی های پیش بینی شده در برنامه درسی، مورد ارزیابی قرار دهد. با توجه به ویژگی نظام برنامه ریزی درسی در ایران، تطبیق آن با موقعیت های تربیتی/ آموزشی و به منظور حفظ استانداردهای برنامه درسی این فرآیند با استفاده از رویکرد طراحی معکوس[۲] تدوین می شود. طراحی معکوس مبتنی بر درک اصیل[۳] و استفاده عقلانی و مؤثر از آموخته‌های نظری و نحوه بکارگیری آن در عرصه عمل است، به گونه‌ای که دانشجو را به آن‌سوی آنچه می‌بینند و استفاده از آموخته‌ها برای ساخت معنا هدایت کند. این فرایند با تحلیل برنامه درسی (تحلیل کتاب درسی[۴]) آغاز شده و با تعیین شایستگی های مورد انتظار، ملاک‌ها و سطوح عملکرد، طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی برای هدایت فرآیند یادگیری و کمک به یادگیرندگان در بسط قابلیت ها و ظرفیت های وجودی[۵] ادامه می‌یابد. تعیین شایستگی‌ها در آغاز برای روشن شدن تصمیمات معلم برای تعیین مسیری است که یادگیرنده باید طی کند و موجب می‌شود تا نگاه معلم را همواره بر شایستگی های مورد انتظار برنامه درسی متمرکز نگاه دارد. محتوا در چارچوب "ایده کلیدی[۶] / مفاهیم و مهارت های اساسی[۷]" مطرح می‌شود و باعث می‌گردد تا در طراحی واحد یادگیری امکان تلفیق در درون و بیرون از حوزه یادگیری فراهم شود. در چنین شرایطی فرایند یاددهی- یادگیری از محدوده‌ی توجه به حافظه و به عبارتی "آموزش برای به خاطر سپردن" کاملاً خارج شده و همواره آموزش بر دستیابی به شایستگی ها متمرکز میماند. در طی این مسیر، یادگیرندگان قادر خواهند بود، بین اطلاعات جدید و دانش و آموخته های پیشین خود ارتباط برقرار کنند، واقعیت‌ها و حقایق را به «مسائل کلی» و روزمره ای که با آن برخورد می‌کنند پیوند دهند و آن را در زمینه های جدید به کار گیرند. از آنجایی که این شیوه از طراحی نیازمند درهم نوردیدن مرز های دانش و تلفیق موضوعات در برنامه درسی در سطح پایه یا دوره تحصیلی است، لذا اتخاذ تصمیمات باید با مشارکت معلمان در سطح مدرسه صورت بگیرد و در طراحی فرصت های یادگیری از راهبردهای مختلف (راهبردهای مستقیم، غیر مستقیم، تعاملی، رشد فردی) برای طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی استفاده شود. عمل فکورانه در این مرحله ناظر به کاویدن منظم رخدادها در فرآیند طراحی، تدوین، اجرا و ارزیابی واحد یادگیری، یافتن روابط علت و معلولی میان شیوه کار و کارکرد ها، نتایج و علل آن در سطح مدرسه به شیوه مشارکتی و در قالب درس پژوهی است.

مشخصات درس نوع درس: کارورزی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۱۲۸ ساعت نحوه آموزش: مشترک	نام درس: کارورزی ۴ اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: با تحلیل محتوای برنامه درسی/ کتاب درسی واحد یادگیری برای کسب شایستگی های مورد انتظار در برنامه درسی را با مشارکت معلمان در سطح مدرسه طراحی، اجرا و تأثیر آن را در بهبود عملکرد دانش آموزان مورد ارزیابی قرار دهد. با ثبت و واکاوی تجربیات در فرایند درس پژوهی، یافته های حاصل از عملکرد حرفه‌ای خود در سطح مدرسه را گزارش نماید.

[۱] – هدف عملیاتی ۱۱ سند تحول بنیادین- نقش معلم در برنامه درسی ملی (صفحه ۱۲ « برای خلق فرصت های تربیتی و آموزش[معلم] مسئولیت تطبیق، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه های درسی و تربیتی در سطح کلاس درس را بر عهده دارد»).

[۲] - backward design

[۳] - Genuine understanding

[۴] – درصورتی که سند برنامه درسی در اختیار دانشجویان قرارنداشته باشد.

[۵] – برنامه درسی ملی نقش دانش آموز صفحه ۱۲ «در فرآیند یاددهی- یادگیری و تربیت پذیری و توسعهٔ شایستگی های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارد». نقش معلم « با شناخت و بسط ظرفیت های وجودی دانش آموزان و خلق فرصت های تربیتی و آموزشی زمینه درک و انگیزه اصلاح مداوم موقعیت آنان را فراهم سازد».

[۶] - Key idea

[۷] – برنامه درسی ملی صفحه ۱۳ بند دو محتوا ([محتوا]دربرگیرنده مفاهیم و مهارت های اساسی و ایده های کلیدی مبتنی بر شایستگی های مورد انتظار از دانش آموزان است».

شایستگی اساسی: P Ck &pk کد ۲-۲& ۳-۲&۱-۳				
	ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
	طراحی و تولید	در طراحی و تولید واحد یادگیری استاندارد های برنامه درسی را مورد توجه قرار داده است اما نتوانسته پیوند میان موضوعات مختلف در درون یا بیرون حوزه یادگیری را مورد توجه قرار دهد، به گونه‌ای که ایده ارائه شدهه منجر به مشارکت معلمان در فرآیند درس پژوهی شود.	در طراحی و تولید واحد یادگیری استاندارد های برنامه درسی را حول مفاهیم و مهارت های اساسی سازمان داده و از این طریق امکان تلفیق موضوعات مختلف در درون حوزه یادگیری برای خلق فرصت های یادگیری را فراهم نموده است. این ایده به دلیل تأثیر گذاری بر یادگیری دانش آموزان از سوی معلمان پایه تحصیلی مورد پذیرش قرار گرفته است.	در طراحی و تولید واحد یادگیری استاندارد های برنامه درسی را حول ایده کلیدی مفاهیم و مهارت های اساسی سازمان داده است و از این طریق امکان تلفیق میان موضوعات در درون و بیرون حوزه یادگیری را برای خلق فرصت های یادگیری فراهم نموده است. این ظرفیت حاصل فرایند گفتگو با معلمان در سطح مدرسه کنار آمدن با چالش ها، یافتن راه حلها، شناسایی نقاط کور و اصلاح طرح است.
	هدایت فرآیند یادگیری	هدایت فرآیند یادگیری متمرکز بر پرسش اساسی/ مسئله نیست و فرصت های یادگیری طراحی شده امکان طرح تجربیات دانش آموزان را برای پاسخ به پرسش های برخاسته از موقعیت فراهم نمی کند.	پرسش اساسی/ مسئله طرح شده امکان طرح تجربیات دانش آموزان را حول ایده کلیدی فراهم نموده است و پاسخ دانش آموزان به تکالیف یادگیری/ عملکردی پیش بینی شده نشان دهنده درک عمیق آنان نسبت مفاهیم و مهارت های اساسی در درون حوزه یادگیری است	هدایت فرآیند یادگیری متمرکز بر پرسش اساسی/ مسئله طرح شده است به گونه‌ای است که امکان به مشارکت گذاشتن تجربیات دانش آموزان حول ایده کلیدی و درک عمیق مفاهیم و مهارت های اساسی را فراهم می کند. انعطاف در فرآیند آموزش موجب شده است تا یادگیرندگان خود به پرسش ها/ مسئله های برخاسته از موقعیت پاسخ دهندن و در این رابطه از مشارکت پشتیبانی معلمان در دوره و پایه نیز برخوردار است.
	تأمل حرفه‌ای	در بررسی و واکاوی تجربیات در طول دوره کارورزی توانسته است تجربیات شخصی کسب شده در تعامل با معلمان/ همقطاران و ارتباط آن با عملکرد خود را مورد بررسی قرار دهد اما تأثیر آن بر عمل حرفه خود در آینده را تبیین نکرده است.	بررسی و واکاوی تجربیات در طول طراحی، تولید، اجرا واحد یادگیری منجر به درک همه جانبه نسبت به ابعاد عمل حرفه‌ای شده است و توانسته تأثیر گفتگوی حرفه‌ای با معلمان/همقطاران را در بهبود عملکرد خود منعکس نماید و بر اساس آن تصمیماتی را برای توسعه حرفه‌ای خود اتخاذ کند.	بررسی و واکاوی تجربیات در طول طراحی، تولید و اجرای واحد یادگیری با مشارکت معلمان/ همقطاران انعکاس دهنده، درک همه جانبه نسبت به ابعاد عمل حرفه‌ای است و تصمیمات اثر بخشی که حاصل خویشتن کاوی[1] و گفتگوی حرفه‌ای با معلمان است را برای بازتعریف سبک تدریس خود اتخاذ نموده است.

[1]- Self- reflection inquiry

	تدوین و ارائه گزارش	در گزارش پایانی ارائه شده داده های حاصل از عملکرد طبقه بندی شده است، اما تحلیل و تفسیر آن مبتنی بر شواهد تجربی و مستندات کافی برای دفاع از عملکرد حرفه‌ای در فرآیند درس پژوهی نیست.	در گزارش پایانی مجموعه داده های گردآوری شده از اجرای واحد یادگیری را بر اساس سطح تأثیر گذاری بر عملکرد دانش آموزان به صورت نظام مند کدگذاری، طبقه بندی و مضمون یابی کرده است و نتایج را با استفاده از شواهد مبتنی بر تأثیر عملکرد حرفه‌ای در فرآیند درس پژوهی گزارش کرده است.	در گزارش پایانی مجموعه داده های گردآوری شده را برای انعکاس قابلیت های حرفه ای به صورت نظام مند کدگذاری، طبقه بندی و مضمون یابی کرده و یافته های حاصل از تحلیل و تفسیر اطلاعات جمع آوری شده را با نگاهی نقادانه نسبت به عملکرد حرفه ای خود و تأثیر آن بر یادگیری دانش آموزان/ معلمان/ همقطاران در فرآیند درس پژوهی را گزارش نموده است.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

جلسه اول:

در این ترم دانشجویان با توجه به تجربیات کسب شده در طول اجرای برنامه، درک عمیق تری نسبت به توانایی های خود، نحوه برخورد با موقعیت های واقعی کلاس درس، نحوه کنار آمدن با چالش ها و... بدست آورده اند و می توانند تصمیمات خود را در فرایند طراحی، تولید و اجرای واحد های یادگیری با مشارکت سایر معلمان/ همقطاران به مرحله اجرا بگذارند. لذا ضروری است اساتید در آغاز کار فرآیند درس پژوهی، فرآیند تهیه طرح واحد یادگیری، اجرا و ارزیابی از نتایج آن را با تمرکز بر: شیوه ثبت تجربیات و واکاوی آن در هر یک از مراحل درس پژوهی، نحوه تعامل با معلمان/ همقطاران در سطح مدرسه در فرآیند طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی از نتایج واحد یادگیری، ساختار گزارش درس پژوهی، برنامه زمان بندی سمینارها در سطح مدرسه و واحد آموزشی و چگونگی ارزیابی از عملکرد دانشجویان بر اساس ملاک ها و سطوح موفقیت بر اساس پیامد های یادگیری را در یک نشست جمعی به بحث بگذارند. توصیه می شود در این نشست نسبت به نحوه گروه بندی دانشجویان به عنوان تیم درس پژوهی برای طراحی، تولید، اجرا و ارزیابی واحد های یادگیری اقدام شود.

می توان دانشجویان را در گروه های دو تا ۴ نفر(حد اکثر) برای تشکیل تیم درس پژوهی سازمان داد. روش مشارکت دانشجویان در فرآیند طراحی، تولید، اجرا و ارزیابی به شرح زیر است:

۷. مطالعه برنامه درسی (کتاب درسی) استخراج مفاهیم و مهارت های اساسی و سازمان دادن آن ذیل ایده کلیدی، تولید واحد یاگیری. این فعالیت توسط تیم دانشجویان زیر نظر استاد تربیتی و تخصصی انجام می شود.

۸. اجرای واحد یادگیری در کلاس درس توسط یکی از اعضا و مشاهده و ثبت عملکرد توسط سایر اعضاء تیم به طور همزمان و به تفکیک هر عضو گروه (معلمان/ همقطاران)

۹. جمع آوری اطلاعات از فرآیند تدریس توسط کلیه اعضاء برای ارائه در جلسه گروهی (دیدن فرآیند آموزش از زوایای مختلف) به همراه نتایج ارزشیابی از یادگیری دانش آموزان با استفاده از روش های رسمی/ غیر رسمی. این جلسات به طور مستمر در طول اجرا و بعد از هر جلسه تشکیل و بر روی نتایج بازخورد های ارائه شده از سوی همکاران/ همقطاران برای بهبود عملکرد در جلسه بعد تصمیم گیری می شود. کل مذاکرات در این جلسات ثبت و ضبط شده و در نشست پایانی به منظور شناسایی نقاط قوت و ضعف و تأثیر گروه در عملکرد هر یک از اعضاء و نتایج حاصله مورد بررسی مجدد قرار می گیرد(بند ۴ و ۵، ۶).

۱۰. بررسی گزارش مشاهدات و اطلاعات جمع اوری شده در گروه و نقد و ارزیابی نتایج یادگیری دانش آموزان و تنظیم آن در قالب گزارش پایانی کل گروه (دانشجویان)

۱۱. تعیین نقاط کور/ محدودیت ها در طراحی/ اجرا و ارائه پیشنهادات برای اصلاح/ بهبود آن برای دستیابی دانش آموزان به سطح بالاتر یادگیری

۱۲. تحلیل عملکرد گروه، شناسایی یافته ها و تأثیر گفتگو ها در درک و پذیرش مسئولیت حرفه‌ای و صورت بندی مجدد هویت حرفه‌ای توسط هر یک از اعضاء (میزان تأثیر گذاری بر عملکرد گروه، یادگیری های حرفه‌ای و...)

- تشکیل نظام مند این نشست ها برای بررسی نتایج یادگیری دانش آموزان و تصمیم گیری در خصوص روش هایی که منجر به بهبود یادگیری همه دانش آموزان می شود، دارای اهیمت است. تأمل فردی و تأمل گروهی، انعکاس یادگیری روش ها، اصولی که در کار از آن تبعیت شده است و...، چگونه تفکر آن ها تحت تأثیر فرایند عمل مشارکتی قرارگرفته است، ایده هایی که آن ها از این بحث ها به کلاس های درس خود خواهند برد.
- روایت نویسی از مجموعه ایده پردازی ها برای طراحی،تولید، و اجرا، یاداشت های شخصی قبل، حین و پس از اجرا، نشست ها گروهی، فرایند اجرا.....
- هماهنگی با معلم راهنما و مدیر مدرسه به منظور تشکیل جلسات درس پژوهی در سطح مدرسه بر عهده استاد راهنما است. درصورتی که امکان شکل گیری تیم درس پژوهی در سطح مدرسه وجود نداشته باشد می توان تیم را در سطح پردیس/ مرکز تشکیل داد. مسئولیت انجام کلیه فعالیت های فوق بر عهده این تیم در سطح مدرسه خواهد بود.

جلسه دوم تا شانزدهم :

در این ترم دانشجو مسئولیت تدریس در سطح کلاس درس را بر اساس تهیه طرح واحد یادگیری (حد اقل یک فصل/بخش کتاب درسی) را بر عهده دارد و باید واحد یادگیری خود را حول یک ایده کلیدی که پوشش دهنده محتوای برنامه درسی(مفاهیم و مهارت های اساسی و... در کتاب درسی) است طراحی نماید. طرح تهیه شده پس از بررسی در گروه ۲ تا ۴ نفره در سطح پرددیس/ مرکز به همراه دفاعیه آن در شورای معلمان دوره/ پایه تهیه و در سطح مدرسه با حضور استاد راهنما از آن دفاع می شود. نظرات معلمان بر روی طرح اعمال و طرح با مشارکت معلمان دوره/ پایه اجرا و نتایج اجرای آن به شیوه درس پژوهیُ مورد تحلیل و تفسیر قرار می گیرد. در گفتگو استاد راهنما و دانشجو پاسخ به این پرسش‌ها مسیری که دانشجو قصد طی نمودن آن را دارد روشن شده و به دفاع از طرح در جلسه معلمان کمک می کند: ایده‌های کلیدی، مفاهیم اساسی، مهارت های اساسی که یادگیرندگان باید به آن دست یابند، کدام اند؟ چه مدارک و شواهدی بیانگر آن است که شایستگی‌های مورد انتظار تحقق یافته و دانش آموزان به راستی مطالب را فرا گرفته اند و می توانند آموخته‌های خود را به نحوی معنادار و موثر در موقعیت‌های جدید به کار گیرند؟ ملاک ها و سطوح ارزیابی شایستگی ها چیست؟ چه راهبردها و راهکارهایی (فعالیت‌های یادگیری، تکالیف عملکردی) به یادگیرندگان کمک خواهد کرد تا خود، مفاهیم را بسازند و به افرادی صاحب دانش و توانمندی در زمینه ای خاص تبدیل شوند؟

استاد راهنما (برای دوره متوسطه مشارکت استاد راهنمای تربیتی و تخصصی- برای دوره ابتدایی استاد تربیتی و مشاوره تخصصی بر حسب نیاز موضوعات درسی) باید بر فرآیند تهیه طرحِ واحد یادگیری و فرآیند درس پژوهی و اجرای آن تا مرحله تهیه گزارش نهایی نظارت داشته باشد و بازخورد های ارائه شده به منظور ارزیابی عملکرد دانشجو در پوشه حرفه‌ای او ثبت و ضبط گردد. فرآیند تحلیل محتوای برنامه درسی و تعیین ایده کلیدی برای تهیه واحد یادگیری و تولید مواد و منابع آموزشی مورد نیاز نیز زیر نظر استاد راهنما و با مشارکت معلم راهنما صورت می گیرد. از نظر زمانی تنظیم جلسات برای بررسی طرح و تولیدات دانشجو باید به گونه‌ای صورت گیرد که دانشجو بتواند طرح درس پژوهی پیش بینی شده را با مشارکت معلمان در سطح مدرسه اجرا و نتایج آن را گزارش نماید. در طول ترم حضور دانشجو در مدرسه برای تعامل با معلمان/ کادر مدرسه ضروری است و جلسات گفتگو برای بررسی عملکرد دانشجو در مدرسه و رفع محدودیت ها یا تدارک شرایط برای اجرای واحد یادگیری، بازخورد دادن، انتقال تجربیات و... در قالب سمینار ها بر حسب مورد می تواند در سطح مدرسه یا واحد آموزشی تشکیل شود.

توصیه: با توجه به این که سئوال/ مسئله ها/ نیاز های شناسایی شده برای شروع فرآیند درس پژوهی از اهمیت زیادی برخوردار است و این سئوال/ مسئله ها/ نیاز ها باید از بستر مدرسه و کلاس درس برخاسته باشد لذا، مشارکت کادر مدرسه در طول اجرای این برنامه ضروری است. توصیه می شود استاد راهنما با مطالعه پیشینه دانشجو در کارورزی ۱، ۲و ۳ برنامه‌ریزی لازم را برای کمک به دانشجو برای تهیه طرح درس پژوهی و اجرای موفقیت آمیز آن از سوی دانشجویان بنمایند. تعداد واحد های یادگیری تهیه شده و اجرای آن وابسته به طرح درس پژوهی است اما حد اقل یک واحد یادگیری (یک فصل/ بخش در کتاب درسی) است.

همکاری پردیس ها و واحد های تابعه با دانشجو و مدرسه برای تأمین منابع/ امکانات به‌شرط تأیید استاد راهنما الزامی است.

۳) تکالیف عملکردی:

تهیه طرح درس پژوهی و تأیید آن توسط استاد راهنما بر مبنای چرخه درس پژوهی

- تعیین هدف (تعریف روشن سئوال/ مسئله/ نیاز) با مشارکت معلمان
- طراحی واحد یادگیری
- ارزیابی میزان اثر بخشی واحد یادگیری بر اساس مسئله/ نیاز تعریف شده با مشارکت معلمان
- اجرای واحد یادگیری با مشارکت معلمان و ثبت آن در فرآیند اجرا
- تبیین و جلب مشارکت معلمان در فرآیند اجرا، تأمل و گفتگوی حرفه‌ای با آنان
- بازبینی و بازاندیشی در مورد تصمیمات اتخاذ شده بر اساس گفتگو های حرفه‌ای در فرآیند طراحی، تولید و اجرا

ثبت و واکاوی تجربیات در طول ترم توسط دانشجو

۴) تکالیف عملکردی

- مطالعه موقعیت یادگیری و شناسایی ظرفیت های آن برای تهیه طرح واحد یادگیری
- تهیه طرح واحد یادگیری بر اساس تحلیل برنامه درسی (کتاب درسی)، شناسایی ایده کلیدی/ مفاهیم و مهارت های اساسی.....
- تدوین شایستگی
- طراحی تکالیف یادگیری و عملکردی
- تولید مواد آموزشی مورد نیاز برای اجرای طرح واحد یادگیری
- هدایت فرآیند یادگیری در سطح کلاس درس/ مدرسه
- ارزیابی از شایستگی های کسب شده توسط دانش آموزان بر اساس ملاک ها و سطوح عملکرد.

ساختار طراحی واحد یادگیری:

۱۵) منطق واحد یادگیری

۱۶) شایستگی های مورد انتظار

۱۷) ایده کلیدی که واحد یادگیری حول آن سازماندهی می شود

۱۸) مفاهیم و مهارت های اساسی (قوانین/ اصول/ خرده مفاهیم/ خرده مهارت‌ها/ و....)

۱۹) طرح پرسش های اساسی

۲۰) ملاک های سنجش و سطوح عملکرد دانش آموزان (تکالیف عملکردی)

۲۱) تعیین شواهدی برای ارزیابی عملکردی و معیار های ارزیابی تولیدات یادگیرندگان

۲۲) فرصت های یادگیری (سازماندهی فعالیت های یادگیری- براساس مراحل یادگیری در کارورزی۳)

۲۳) تعیین اطلاعات و مهارت های مستقیم(پایه) و مورد نیاز یادگیرندگان برای انجام فعالیت های یادگیری و تکالیف عملکردی

۲۴) تعیین محدوده ی تجربیات خارج از کلاس درس برای انتقال آموخته ها به موقعیت واقعی

۲۵) تعیین تولیدات یادگیرندگان در جریان فعالیت های یادگیری و تکالیف عملکردی و نحوه ارزیابی آن

۲۶) روش تفسیر، سطح دستیابی یادگیرندگان به شایستگی ها و راهبرد بازخورد دادن به دانش آموزان (تکالیف یادگیری، جبرانی، تکمیلی، توسعه ای)

۲۷) انواع راهکار های سنجش

۲۸) راهکار هایی برای بررسی بدفهمی های یادگیرندگان

تأمل و واکاوی تجربیات حرفه‌ای

- تعیین هدف
- بررسی پیش بینی ها
- روشن نمودن موانع و محدودیت ها و راه حل ها
- طراحی و تولید واحد یادگیری
- تأملات و تعدیل ها در فرآیند اجرا
- تحلیل و تفسیر نتایج یادگیری دانش آموزان
- تحلیل و تفسیر نتایج کسب شده در گروه معلمان
- واکاوی یادداشت های تأملی و تجربیات حاصل از نشست ها و فرآیند گفتگوی حرفه‌ای با معلمان/ همقطاران
- اتخاذ تصمیمات برای آینده حرفه‌ای

سمینارها

سمینار ها در دو شکل اجرا می شود:

الف: در سطح مدرسه و پس از مشاهده عملکرد دانشجو در اجرای برنامه پیش بینی شده با هماهنگی معلم راهنما و ارائه بازخورد برای ادامه کار

ب: در سطح واحد آموزشی به صورت مشارکتی برای به مشارکت گذاشتن تجربیات و یافته ها و دستیابی به درک عمیق تر از تجربیات کسب شده. با توجه به این که در این ترم فعالیت های دانشجویان در قالب درس پژوهی دنبال می شود برگزاری سمینار ها در هر یک از مراحل قبل و پس از اجرای هر مرحله به شیوه مشارکتی در گروه های پیش بینی شده به دانشجویان در درک انتظارات و انتقال تجربیات به یکدیگر بسیار کمک می کند.

انواع سمینار ها

سمینار با حضور استاد راهنما/ دانشجویان و معلمان راهنما

سمینار های گروهی برای انتقال یافته ها و تجربیات و تبادل نظر به صورت ماهیانه و الزامی(با برنامه ریزی و اعلام قبلی از سوی مدرس)

سمینار گروهی دانشجویان بر حسب موضوعات مشترک (اختیاری و با درخواست دانشجویان)

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

راهبردهای مستقیم، غیر مستقیم، در قالب ارائه شیوه مشاهده تأملی، بکارگیری راهبرد های شناختی در تحلیل موقعیت های واقعی، تحلیل نقادانه برای شناسایی و تبیین مسئله، راهبرد های مشارکتی، پژوهش روایتی، سمینار های گروهی و فردی ارائه می گردد.

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

–احمدی، آمنه (۱۳۹۴). راهنمای عملی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان با رویکرد تربیت معلم فکور (۱). تهران: دانشگاه فرهنگیان.

منبع فرعی:

(متعاقبا اعلام می‌شود)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس کارورزی ۴ بر اساس واحد یادگیری طراحی شده و گزارش پایانی تهیه شده صورت می گیرد، که در آن دانشجویان باید یافته های خود از نتایج عملکرد خود و تجربیات کسب شده در تعامل با معلمان/ همقطاران را به منظور تعیین میزان اثر بخشی عملکرد خود و تأثیر آن بر یادگیری دانش آمزان ارائه و از آن دفاع نمایند. این جلسه با حضور معلمان راهنما/ اساتید گروه کارورزی تشکیل می‌شود.

ارزشیابی فرآیند: ارزشیابی فرآیند بر اساس بازخورد های داده شده به نشست های گروهی در مرحله طراحی و تولید واحد یادگیری، گزارش نشست ها در سطح مدرسه و واحد آموزشی با مشارکت معلمان/ همقطاران و نیز سمینار های درس پژوهی در سطح مدرسه که در آن دانشجویان باید از طرح تهیه شده در جمع معلمان دفاع و یافته های خود از نتایج درس پژوهی و نتایج مشارکت معلمان/ همقطاران درنتایج کسب شده را گزارش نماید. این جلسه می تواند با حضور معلمان راهنما/ کادر مدرسه تشکیل می‌شود.

ارزیابی پوشه کار: کلیه روایت های نوشته شده در مراحل مختلف درس پژوهی به همراه بازخورد های داده شده در پوشه توسعه حرفه ای دانشجو ضبط و مبنای برنامه ریزی برای آموزش های بعدی و نیز دفاع از توانایی های حرفه‌ای در پایان دوره قرار می گیرد. یک نسخه از پوشه در اختیار دانشجو و یک نسخه در واحد آموزشی ثبت و ضبط می گردد. پوشه کار می تواند شامل ضبط جلسات دانشجو با معلمان در سطح مدرسه و نیز سایر مستنداتی که برای دفاع از عملکرد حرفه‌ای تدارک دیده شده باشد.

ارزشیابی عوامل مدرسه (مدیر و معلم راهنما): بخشی از ارزیابی دانشجو در پایان ترم مربوط به گزارش عملکردی است که از سوی معلم راهنما و مدیر مدرسه ارائه می گردد.

امتیاز درس کارورزی بر مبنای ۱۰۰ و به شرح زیر محاسبه می شود:

ـ شرکت فعال در جلسات کلاسی، سمینارها و مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ گزارش های عملکردی تعاملات در سطح مدرسه: ۲۰ امتیاز

ـ طراحی، تولید و اجرای واحد یادگیری ۲۰ امتیاز

ـ گزارش درس پژوهی: ۲۰ امتیاز

ـ دفاع در جلسه پایانی ۲۰ امتیاز

سایر نکات:

نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی:

۸۲. تنظیم فهرست و فصل‌بندی

۸۳. ارائه مقدمه، هدف/پرسش و تعاریف و مفاهیم کلیدی

۸۴. روش جمع آوری و اعتبار اطلاعات

۸۵. روش تحلیل، تفسیر اطلاعات

۸۶. ارائه یافته ها بر اساس پرسش های پژوهش روایی

۸۷. ارجاعات روشن، استفاده از منابع معتبر و ارائه پیوست ها

۸۸. ظرافت و زیبائی ظاهری

۸۹. نگارش ادبی و فنی

۹۰. رعایت ساختار علمی و کلی گزارش بر اساس اصول حاکم بر پژوهش های کیفی

شماره درس: ۵۱۹

سرفصل درس «کارنمای معلمی» (پروژه)

۱ – معرفی درس و منطق آن

در آموزش حرفه‌ای، سطح عالی مورد انتظار این است که یادگیرنده بتواند با درونی نمودن دانش کسب شده، آن را در قالب دانش کاربردی برای شناسایی، صورتبندی و حل مسائل و ارائه خدمات اثربخش در حوزه عمل تخصصی خود تجسم بخشد. انجام پروژه پایانی در برنامه تربیت معلم با تکیه بر **پژوهش روایتی (از نوع خودکاوی روایتی[1])** امکان به تصویر کشیدن "منِ حرفه ای" با نگاه ژرف، تاملی و همه‌جانبه به تجارب کسب شده (زیسته) اعم از نظری و عملی در طول دوره تربیت معلم و ارایه روایت شخصی از سایه روشن‌های دانشی، منشی و مهارتی حرفه معلمی، بصیرت‌ها و ابهامات معلمی، قوت ها و ضعف های ادراک شده را به دانش آموخته تربیت معلم می‌دهد. دانش و یافته های حاصل از این پژوهش برای ورود به عرصه خدمت حرفه ای رهاوردی قابل اتکاست که به پشتوانه آن برنامه‌ریزی برای نیل به آینده حرفه ای متاملانه، پویا و بالنده ممکن می شود. انتظار می رود این درس(پروژه)، شایستگی دانشجومعلمان را در انجام عمل فکورانه (تاملی) ارتقاء داده و کمک نماید تا این شایستگی در طول حیات حرفه ای آنان هم بروز و ظهور داشته باشد.

مشخصات درس
نام درس: کارنمای معلمی (پروژه)
تعداد واحد: ۲
زمان درس: به تشخیص استاد راهنما
نحوه تدریس: راهنمایی در حین عمل

شایستگی اساسی:
CK& PCK
کد :
۲-۱ & ۲-۱ & ۳-۳ &۳-۴

نام درس: **کارنمای معلمی (پروژه)**

اهداف/ پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

دانشجویان با واکاوی، تحلیل و تفسیر تجربه های روایت شده در طول دوره آموزش حرفه‌ای و سایر تجربیات روایت نشده (تجربیات پیشین)، با استفاده روشمند از خودکاوی روایتی، تجربیات متنوع و پراکنده خود را در قالب روایت در برگیرنده ای از "من حرفه ای" به رشته تحریر درآورده و از آن در جلسه گروهی دفاع نمایند.

ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
من حرفه‌ای	توانسته است روایت های خود را به گونه ای سازماندهی کند که زاویه دید یا جهت گیری های او را بدون پرداخت به جزئیات در ابعاد مختلف عمل حرفه‌ای (روش تدریس، سنجش، مدیریت کلاس و...) به تصویر بکشد.	توانسته است تجربیات خود را در ابعاد مختلف عمل حرفه ای به تصویر بکشد و تأثیر آن را بر یادگیری خود، دانش آموزان و همقطاران تبیین کند.	در سازماندهی تجربیات خود ابعاد عمل حرفه ای (روش تدریس، سنجش، مدیریت کلاس و...) را در پیوند با یکدیگر و به صورت سازمان یافته به تصویر کشیده است به گونه‌ای که تأثیر و تأثیر متقابل ابعاد بر یکدیگر و مجموعاً بر یادگیری خود، دانش آموزان و همقطاران به وضوح به تصویر کشیده شده است.
قابلیت ها/ توانایی ها	در تحلیل و تفسیر تجربیات خود (از گذشته تا حال) توانسته برخی قابلیت های	در تحلیل و تفسیر تجربیات خود (از گذشته تا حال) توانسته قابلیت های شخصی خود را که	در تحلیل و تفسیر تجربیات خود (از گذشته تا حال) توانسته قابلیت های خود به عنوان یک یادگیرنده،

[1]- *narrative self-study*

		شخصی خود را که بر عمل حرفه‌ای او در آینده تأثیر گذار می باشد را شناسایی کرده اما نتوانسته پرسش های فراروی خود و نحوه پاسخ به آن ها را بر اساس تجربیات کسب شده تبیین کند.	بر عمل حرفه‌ای او در آینده تأثیر گذار می باشد را شناسایی کرده به پرسش های فراروی خود بر اساس تجربیات کسب شده پاسخ دهد.	آموزشگر و عضوی از یک گروه حرفه‌ای را تبیین کند، و پرسش های فرا روی خود را با توجه به تجربیات کسب شده و تنوع نقش ها مطرح و به آن ها پاسخ دهد، به گونه‌ای که مسیر آینده حرفه ای خود را به روشنی تبیین نماید.
	خودکاوی روایتی	در متن پژوهشی درکی از کل و ارتباط آن با جزئیات را برای قابل دریافت نمودن حرکت خواننده میان گذشته، حال و آینده، و ارتباط زمان و مکان را به نمایش گذاشته است اما این رابطه منجر به پاسخ دادن به پرسش های پژوهش نشده است.	در متن پژوهشی درکی از کل و ارتباط آن با جزئیات را برای قابل دریافت نمودن حرکت خواننده میان گذشته، حال و آینده، و ارتباط زمان و مکان و من های مختلف، را به نمایش گذارد و به پرسش های پژوهش پاسخ دهد.	در متن پژوهشی درکی از کل و ارتباط آن با جزئیات را برای قابل دریافت نمودن حرکت خواننده میان گذشته، حال و آینده، و ارتباط زمان و مکان و من های مختلف را به نمایش گذاشته و توانسته به کمک بازگویی دوباره روایت (ساختن صحنه و پیرنگ) و با پاسخ به پرسش های پژوهش، بصیرت حرفه ای خود را با صورت بندی جدید در قالب دانش کاربردی به نمایش بگذارد.
	ارائه و دفاع	از اعتماد به نفس برای دفاع از یافته های پژوهش برخوردار نیست و نظم منطقی میان معرفی ایده ها حفظ رابطه علت و معلولی میان یافته ها و پرسش های پژوهش در ارائه مشاهده نمی شود.	از اعتماد به نفس کافی برای دفاع از یافته های پژوهش برخوردار است و می تواند نظم منطقی را میان ایده ها و پرسش های پژوهش برقرار نماید و پاسخ به پرسش های طرح شده در جریان دفاع متکی بر یافته های پژوهش است و تصویر روشنی از توانایی های حرفه‌ای او را منعکس می کند.	از اعتماد به نفس بالایی برای دفاع از یافته های پژوهش برخوردار است و می تواند نظم منطقی را میان ایده ها و پرسش های پژوهش برقرار نماید و به پرسش های طرح شده در جریان دفاع با استفاده از یافته های پژوهش پاسخ های مستدل و قابل دفاع ارائه نماید و چگونگی طی مسیر حرفه‌در آینده را با تکیه بر تجربیات کسب شده روشن کند.

۲ – فرصت های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

ماهیت درس پروژه از نوع خودکاوی روایتی و متکی بر مجموعه تجربیات کسب شده در طول دوره آموزشی و تجربیات پیشین دانشجومعلم و فرصت های یادگیری مبتنی بر آموزش های ارائه شده در سرفصل درس پژوهش روایتی است، دانشجو باید با توجه به مجموعه تجربیات خود (تجربیات پیشین، دوره کارورزی و سایر تجربیات کسب شده در طول دوره تحصیلی) نسبت به تنظیم طرح پژوهشی (خودکاوی روایتی)، شناسایی منابع اطلاعاتی، جمع آوری اطلاعات و تحلیل و تفسیر اطلاعات، آزمون اعتبار یافته ها اقدام کند و نسبت به ارائه گزارش خود در قالب گزارش پژوهش روایتی از نوع خودکاوی روایتی اقدام نماید. این طرح زیر نظر استاد راهنما اجرا و نتایج آن برای دفاع در جلسه پایان دوره آماده می گردد.

۳ . راهبردهای تدریس و یادگیری چگونگی هدایت درس

راهبردهای اصلی شامل حل مساله، تفکر تأملی، تفکر نقاد و پژوهش است. هدف اصلی در این درس این است که دانشجومعلم یافته های حاصل از تجربیات خود را صورتبندی نموده و در قالب دانش کاربردی ارائه نماید. در فرایند عمل، اقداماتی به شرح زیر به انجام می‌رسد:

۱. تهیه فهرستی از کلیه تجربیات، گزارش ها، دست نوشته ها، یادداشت های شخصی، خاطرات، تصاویر، فیلم های تدریس، تولیدات فیزیکی و... در طول دوره تحصیلی (این مطالب می تواند مربوط به دوره تحصیلات مدرسه ای نیز باشد) و ترسیم آن در قالب نقشه ذهنی (***mind map***).

۲. ایجاد شرایط برای آنکه دستاوردها و تجارب دانشجومعلم بر اساس یک روال منطقی مثل روند زمانی، چالش ها و پرسش هایی که دانشجومعلم با آن روبرو بوده است یا ذهن او را به خود مشغول کرده است و... تنظیم شود.

۳. فرصت‌سازی برای مرور و مرور دوباره تمام داده های جمع آوری شده از تجربیات و حاشیه نویسی بر آن بر اساس دریافت ها، احساسات، قضاوت ها و... توسط دانشجومعلم. (یادداشت هایی که در این مرحله نوشته می شود، در مرحله تحلیل و تفسیر به دانشجومعلم کمک می کند. توصیه می شود این کار با فاصله زمانی دست کم یک روز انجام گیرد).

۴. درخواست مراجعه مجدد به همتایان (دانشجومعلمان)، معلمان راهنمای دروس کارورزی، آموزشگران دروس دوره تحصیلی و حتی دوره مدرسه، همکلاس‌های قبلی یا سایر کسانی که در طول دوران تحصیل با آن ها سروکار داشته‌اند. این گفتگوها باید درخدمت به تصویر کشیدن من حرفه‌ای و یافتن تصویری شفاف‌تر از من حرفه‌ای باشند. (این مراجعات می تواند به صورت غیررسمی باشد و موضوع گفتگو، یادداشت های شخصی دانشجومعلم یا پرسش ها و چالش هایی باشد که با آن روبرو شده است. توصیه می شود فضای گفتگو به صورتی تنظیم گردد که امکان نقادی و نه ارزیابی را تدارک ببیند). این گفتگوها بهتر است در دو مرحله صورت بگیرد: یکبار قبل از تحلیل و تفسیر تجربیات و در مرحله دوم پس از دستیابی به یافته های و به منظور اعتبارسنجی یافته های پژوهش.

۵. کمک به مشخص نمودن پرسش هایی برای به تصویر کشیدن من حرفه‌ای توسط دانشجومعلم؛ پرسش هایی که تصویر روشنی از هویت حرفه ای دانشجومعلم (مبتنی بر تجربیات کسب شده) را مهیا می‌کند و مسیر آینده او را به تصویر می کشد (نشان‌دادن آینده ممکن، آینده محتمل و آینده مطلوب و نحوه حرکت در این مسیر حرفه ای).

۶. زمینه‌سازی برای آنکه دانشجومعلم بتواند هر نوع تحلیل ممکن قابل دفاع و یا با طی فرآیند کدگذاری و تحلیل و تفسیر یافته های حاصل از روایت هایی که تدوین کرده به شرح مطرح در دروس کارورزی، روایت‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده را برای تنظیم گزارش «تجربیات»، «دانشها» و «آرمان‌ها» بکار گیرد و گزارش اولیه خود را تدوین کند.

۷. ایجاد فرصت برای بازخوانی‌های مکرر متن تدوین شده و گفتگوی بر سر آن و ایجاد فرصت برای ارائه گزارش به دیگر دانشجومعلمان و فرصت دادن برای بازتدوین گزارش. حرکت رفت و برگشتی از گذشته به حال و از حال به آینده حرفه ای در طول این بازبینی‌ها و نقادی‌ها لازم است.

۴– راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی در این درس، فرایندی مبتنی بر مشارکت است. استاد درس، مسئول ارزشیابی عملکرد دانشجومعلم است. در این درس، مردودی مطرح نیست اما تنظیم گزارش نهایی بر اساس اصول باید به انجام رسد و استاد درس کیفیت آن را تایید نماید. ارائه گزارش در جلسات گروهی دانشجومعلمان صورت می‌گیرد و نقادی هر گزارش دست‌کم یک نوبت توسط سایر دانشجومعلمان انجام می‌شود. استاد درس بر اینکه این نقادی‌های گروهی در اصلاح گزارش نهایی بکار گرفته شود، نظارت می‌کند.

۵- ساختار گزارش پایانی کارنمای معلمی (گزارشی از نوع خودکاوی روایتی)

۱۱. صفحه عنوان: مشتمل بر: آرم و نام دانشگاه (بالای صفحه)، اسم پردیس، نام گروه آموزشی، نام درس، «عنوان گزارش»، دوره تحصیلی، نام و نام خانوادگی دانشجومعلم، نام و نام خانوادگی استاد راهنما و زمان پذیرش گزارش توسط استاد راهنما (با ذکر روز، ماه و سال).

۱۲. بسم الله الرحمن الرحیم (یا عناوین مشابه)

۱۳. صفحه تاییدیه استاد راهنما و تعهد دانشجومعلم (بر اساس فرمت دانشگاه)

۱۴. تقدیم‌نامه (در صورت تشخیص دانشجومعلم)

۱۵. پیشگفتار (در صورت تشخیص دانشجومعلم)

۱۶. چکیده: مشتمل بر ۲۰۰-۲۵۰ کلمه که اصل یافته نویسنده را آشکار کند. در بالای چکیده، «عنوان» و در زیر آن «کلمات کلیدی» (۵-۷ کلمه/ مفهوم) ذکر می‌شود.

۱۷. فهرست مطالب: فهرست مطالب الزامی است و در صورت نیاز فهرست جداول، فهرست نمودارها و شکل‌ها، فهرست پیوست‌ها هم اضافه می‌شود. هر گونه نمونه سوال و یا تصویر و فیلم و غیره که به عنوان بخشی از تحلیل و تفسیر مورد استفاده قرار گ‌رفته است به صورت پیوست در پایان گزارش و بعد از منابع قرار می گیرد.

۱۸. متن اصلی گزارش: متن گزارش نیازمند ساختار خاصی نیست. آنچه مطرح است، وجود مولفه‌های اصلی گزارش است. در این گزارش لازم است مولفه‌های زیر وجود داشته باشند؛ که اگر به همین ترتیب دنبال شوند می‌توانند ساختاری را شکل دهند:

مقدمات: شرحی از تجربیات زمینه‌ساز روی‌آوری به کار معلمی به زبانی برانگیزاننده برای شروع. این قسمت می‌تواند خود دارای عناوینی باشد یا می‌تواند به صورت یک متن پیوسته ارائه شود. آنچه مطرح است ارائه شرحی از انگیزه‌های ورود و تجارب مربوط به معلمی‌کردن دیگران است.

شرح تجارب تحصیلی در دوره آموزشی تربیت معلم: این شرح نشان می‌دهد که بر دانشجومعلم در دوره تربیت معلم (در دانشگاه فرهنگیان) چه گذشته است. شرحی از ابتدا تا انتهای تحصیل. شرحی از آنچه «انتظار داشته»، از آنچه «با آن مواجه شده و در آن زیسته»، شرحی از «نوع نگاهی که به رخدادهای واقع شده در فرایند تحصیل داشته»، شرحی از «تصمیماتی که اتخاذ کرده و اعمالی که به انجام رسانده»، شرحی از «آنچه در این جریان شنیده است (دانش ارائه شده)» و شرحی از «آنچه پذیرفته است (دانش مورد قبول)». این موضوعات اصولا می‌توانند بر اساس مجموعه روای‌ت ها، گزارش ها، دست نوشته ها، تولیدات، یادداشت های روزانه، کاربرگ‌های ارزیابی عملکرد دانشجو، طرح های یادگیری، برگه های فعالیت یادگیری/ آزمون دانش آموزان، تصاویر و سایر اطلاعات جمع آوری شده.... در طول دوره تنظیم شوند و دانشجومعلم بهتر است به آنها استناد کند. باوجوداین، الزامی به ارائه مستندات نیست. آنچه مطرح و مقبول است، گزارش دانشجومعلم است.

تشریح معلمی‌کردن خود در آینده: وقتی دانشجومعلم به شرح تجارب علمی و عملی خود پرداخت، زمان آن می‌رسد که اعلام کند «بناست او چگونه معلمی کند؟» اینکه او چگونه معلمی می‌کند دارای چهار وجه اساسی است: اول اینکه «چه باورهایی درباره یادگیری و آموزش دارد». دوم آنکه «خود را به رعایت چه اصولی یا چه نظریه‌هایی در معلمی‌کردن متعهد می‌داند». سوم آنکه «چه آرمان‌هایی را برای معلمی‌کردن خود لحاظ کرده است». و چهارم آنکه «عمل معلمی را در موقعیت‌های واقعی با چه چالش‌هایی مواجه می‌بیند». شرح اینکه «او چگونه با چالش‌ها مواجه می‌شود»، موضوع ارزشمندی است.

تعهدات حرفه‌ای دانشجومعلم: آنچه دانشجومعلم تا اینجا می‌گوید، شرحی است از تجربه و آرمان. اما معلمی کردن نیازمند «تعالی مستمر» است. این موضوع نیازمند آن است که دانشجومعلم از اکنون به آینده‌ای متفاوت هم عنایت داشته باشد. شرح اینکه او چه طریقی را برای بهسازی مستمر خود برگزیده است و چگونه به عنوان یک «یادگیرنده مادام‌العمر» عمل خواهد کرد، در اینجا

می‌آید.

۱۹. منابع: به طور کلی ممکن است شخص از هیچ منبعی استفاده نکند؛ اما اگر دانشجومعلم از منابعی بهره گرفت، معرفی آنها بر اساس سبک APA ضروری است.

۲۰. پیوست‌ها: آنچه در ارتباط با این گزارش است و به فهم یا اعتبار آن کمک می‌کند اما ارائه آن در متن گزارش ممکن نیست، در پیوست قرار می‌گیرد.

نکات اساسی برای نگارش گزارش نهایی کارنمای معلمی

۱۱- هر گزارش، به عنوان «سند» تولیدی دانشجومعلم است که نسبت به تمام مفاد آن، متعهد است.

۱۲- هر گزارش، تحت یک «عنوان» منتشر می‌شود؛ عنوانی خلاقانه برای نشان دان محتوای آن.

۱۳- نگارش گزارش با رعایت قواعد نگارشی و ویرایشی زبان فارسی، انجام می‌شود.

۱۴- حجم پیش‌بینی شده گزارش، در تمام گزارش‌ها رعایت می‌گردد.

۱۵- در همه گزارش‌ها از خط «بی نازنین» با اندازه ۱۴ برای متن و از همان خط به صورت «برجسته» برای عناوین استفاده می‌شود.

۱۶- متن گزارش با رعایت اصول «تایپ»، تایپ می‌گردد.

۱۷- اصول زیبایی در تنظیم متن نهایی، رعایت می‌شود.

۱۸- در نگارش متن، اصول اخلاقی و ارزش‌های اجتماعی و دینی لحاظ و رعایت می‌شود.

۱۹- از هر گزارش فقط سه نسخه برای «پردیس»، «استاد راهنما» و «دانشجومعلم»، منتشر می‌شود.

۲۰- بارگذاری گزارش نهایی در پورتال دانشگاه، توسط دانشجومعلم انجام می‌شود و کد اختصاص یافته به گزارش، در متن منتشر شده قید می‌گردد.

ساختار پیشنهادی برای تنظیم گزارش نهایی درس کارنمای معلمی به شرح جدول ۳ است.

ساختار گزارش نهایی کارنمای معلمی

مقدمات
✓ **صفحه عنوان: مشتمل بر:** آرم و نام دانشگاه (بالای صفحه)، اسم پردیس، نام گروه آموزشی، نام درس، «عنوان گزارش»، دوره تحصیلی، نام و نام خانوادگی دانشجومعلم، نام و نام خانوادگی استاد راهنما و زمان پذیرش گزارش توسط استاد راهنما (با ذکر روز، ماه و سال).
✓ **بسم الله الرحمن الرحیم**
✓ **صفحه تاییدیه استاد راهنما و تعهد دانشجومعلم**
✓ **تقدیم‌نامه (درصورت لزوم)**
✓ **پیشگفتار (در صورت لزوم)**
✓ **چکیده و کلیدواژه‌ها:** مشتمل بر ۲۰۰-۲۵۰ کلمه

- ✓ **فهرست‌ها:** فهرست مطالب، فهرست جداول، فهرست نمودارها و شکل‌ها، فهرست پیوست‌ها

متن اصلی گزارش

- ✓ **مقدمه**
- ✓ **شرح تجارب تحصیلی در دوره آموزشی تربیت معلم:**

«انتظارات اولیه»،
«تجارب زیسته»،
«تحلیل از رخدادهای واقع شده در فرایند تحصیل»،
«تصمیمات اتخاذ شده و اعمال به انجام رسیده»،
«آنچه شنیده شده (دانش ارائه شده)»
«آنچه پذیرفته است (دانش مورد قبول)»

- ✓ **تشریح معلمی‌کردن خود در آینده:**

« چگونگی معلمی کردن»
« باورهای یادگیری و آموزش».
« اصول یا نظریه‌های مبنایی برای معلمی‌کردن».
«آرمان‌های معلمی‌کردن».
«چالش‌های عمل معلمی در موقعیت‌های واقعی».
«چگونگی مواجهه با چالش‌ها معلمی در موقعیت عمل»،

- ✓ **تعهدات حرفه‌ای دانشجومعلم:**

منابع

پیوست‌ها

سرفصل مجموعه‌های هنرهای قرآنی (قرائت و کتابت) و فرهنگ و رسانه متعاقباً اعلام خواهد شد.